

รายงานสืบเนื่อง
การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1
การวิจัยทางสังคมศาสตร์กับการสร้างสันติภาพ

จัดโดย
สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
และ โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมในภาคใต้
(STEP Project)

รายงานสืบเนื่อง

การประชุมวิชาการระดับชาติ
การวิจัยทางสังคมศาสตร์กับการสร้างสันติภาพ

ระหว่างวันที่ 21-23 กันยายน พ.ศ. 2559
ณ สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ISBN : 978-616-271-338-5

คำนำ

ด้วยสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ร่วมกับ โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมในภาคใต้ของประเทศไทย (STEP Project II) กำหนดจัดประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1 ประจำปี 2559: การวิจัยทางสังคมศาสตร์กับการสร้างสันติภาพ ระหว่างวันที่ 21 – 23 กันยายน 2559 ณ ห้องประชุม 210 สำนักงานอธิการบดี และอาคารสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเปิดพื้นที่ในการนำเสนอผลงานวิจัย และผลงานวิชาการต่างๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนางานวิจัย ให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้นักวิจัยหรือนักวิชาการที่มาร่วมประชุมได้สร้างเครือข่ายในการวิจัยเพื่อการพัฒนาต่อไป อีกทั้ง วันที่ 21 กันยายน ของทุกปี เป็นวันสันติภาพสากล (International Day of Peace หรือ World Peace Day) สถาบันสันติศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญในวันดังกล่าว จึงกำหนดจัดประชุมวิชาการระดับชาติ ภายใต้ชื่อ “ประชุมวิชาการระดับชาติ : การวิจัยทางสังคมศาสตร์กับการสร้างสันติภาพ”

การประชุมวิชาการครั้งนี้ประกอบด้วยการบรรยายพิเศษ เรื่อง “การวิจัยกับการสร้างสันติภาพในสังคมไทย” การเสวนา ในหัวข้อ “เครือข่ายประชาสังคม กับการสร้างสันติภาพชายแดนใต้” และการนำเสนอผลงานวิจัยของนักวิจัย และนักวิชาการจากสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ โดยมีการนำเสนอผลงานวิจัยภาคบรรยาย จำนวน 33 บทความ การจัดเสวนา หัวข้อ “การประเมินสถานการณ์ของผู้ชายและเยาวชนในพื้นที่ขัดแย้งชายแดนใต้ของประเทศไทย และแนวทางการดูแลช่วยเหลือ” ตลอดจนการจัดแสดงนิทรรศการผลงาน และผลิตภัณฑ์จากการส่งเสริมการสร้างสันติภาพในพื้นที่ชายแดนใต้

คณะผู้ดำเนินงานการจัดประชุมวิชาการ ใคร่ขอขอบพระคุณเจ้าภาพร่วม ที่ได้ให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการจัดประชุม ขอขอบคุณวิทยากร ตลอดจนผู้นำเสนอผลงานวิจัย ผู้เข้าร่วมประชุมวิชาการ คณะทำงานจากสถาบันสันติศึกษา และคณะกรรมการจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภายในและภายนอก มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่มีส่วนร่วมสำคัญในการจัดประชุมวิชาการในครั้งนี้ ให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ทุกประการ

สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

กันยายน 2559

สารจากอธิการบดี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร. ชูศักดิ์ ลิ่มสกุล

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นหนึ่งในมหาวิทยาลัยวิจัยชั้นนำของประเทศไทย การขับเคลื่อนและการสนับสนุนการวิจัยจึงเป็นหนึ่งในเป้าหมายหลักของทางมหาวิทยาลัย เพื่อให้บุคลากรและนักศึกษาของมหาวิทยาลัยสามารถผลิตและพัฒนามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ให้ก้าวไปสู่มหาวิทยาลัยวิจัยในระดับนานาชาติได้อย่างภาคภูมิ การที่มหาวิทยาลัยจะผลิตผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ พร้อมทั้งพัฒนาผลงานวิจัยให้ได้รับการยอมรับจากระดับชาติและระดับนานาชาติได้นั้น บุคลากรและนักศึกษาจำเป็นจะต้องมีพื้นที่ที่สร้างโอกาสในการเสนอผลงาน และเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการระหว่างผู้วิจัยและผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องกัน ทั้งจากในสถาบันเดียวกันและสถาบันอื่นๆ ภายในประเทศ ในการนี้จึงนับว่าเป็นโอกาสอันดีที่ สถาบันสันติศึกษา อันเป็นหน่วยงานหนึ่งของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการเปิดพื้นที่ให้นักวิจัยได้นำเสนอผลงานวิจัยของตนเอง ด้วยการจัดโครงการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1 ประจำปี 2559: การวิจัยทางสังคมศาสตร์กับการสร้างสันติภาพ ระหว่างวันที่ 21 – 23 กันยายน 2559 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักศึกษาและนักวิชาการได้นำเสนอผลงานวิจัยและผลงานวิชาการต่างๆ เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนางานวิจัย เพื่อทำให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และทำให้นักวิจัยหรือนักวิชาการที่มาร่วมประชุมได้สร้างเครือข่ายในการวิจัยเพื่อการพัฒนาต่อไป

ผมหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การประชุมวิชาการในครั้งนี้จะเป็นอีกก้าวหนึ่งที่เปิดโอกาส ให้กับอาจารย์นักวิจัย นักศึกษา ของมหาวิทยาลัยต่างๆ ตลอดจนผู้สนใจทุกท่านได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อเป็นเครือข่ายการสร้างสรรค์งานวิจัย และสามารถพัฒนาองค์ความรู้ที่ได้จากการประชุมวิชาการระดับชาติในครั้งนี้ให้เกิดประโยชน์กับประเทศชาติได้ในอนาคต

สุดท้ายนี้ ผมในนามของอธิการบดีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ขอขอบคุณเจ้าของผลงานวิจัยทุกท่านที่ได้ผลิตผลงานวิจัยที่มีคุณภาพและมีคุณค่า จนทำให้การนำเสนอผลงานระดับชาติครั้งนี้ มีความสมบูรณ์ เป็นไปตามเจตนารมณ์ของผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานตามโครงการในครั้งนี้

(รองศาสตราจารย์ ดร. ชูศักดิ์ ลิ่มสกุล)
อธิการบดีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

สารจากผู้อำนวยการสถาบันสันติศึกษา

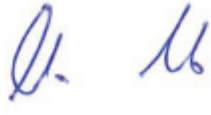
สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2547 เพื่อเป็นองค์กรในการสร้างองค์ความรู้ และผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพด้านสันติภาพ และพัฒนากระบวนการในการแก้ปัญหาหรือความขัดแย้งด้วยสันติวิธี โดยเน้นปัญหาในสังคมไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคใต้ และเชื่อมโยงกับกระบวนการสร้างสันติภาพระดับสากล อีกทั้งส่งเสริมให้นักศึกษามีวัฒนธรรมสันติภาพ (Culture of Peace) เพื่อให้อยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

การประชุมวิชาการระดับชาติ ในหัวข้อ “**การวิจัยทางสังคมศาสตร์กับการสร้างสันติภาพ**” ระหว่างวันที่ 21-23 กันยายน พ.ศ. 2559 เป็นการจัดประชุมวิชาการ เพื่อนำเสนอผลงานวิจัยและผลงานวิชาการต่างๆ เพื่อทำให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ และเพื่อให้นักวิจัยและนักวิชาการที่มาร่วมประชุมได้สร้างเครือข่าย ในการวิจัยเพื่อการพัฒนาต่อไป นอกจากนี้ วันที่ 21 กันยายน ของทุกปี ถือว่าเป็นวันสันติภาพสากล (International Day of Peace หรือ World Peace Day) ที่สถาบันสันติศึกษาได้ตระหนักว่าเป็นวันที่มีความสำคัญ โดยองค์กรสหประชาชาติได้ประกาศให้เป็นวันที่หยุดใช้ความรุนแรงทั่วโลก และหยุดการทำสงครามตลอดทั้งวัน เพื่อมุ่งหวังให้เคารพต่อชีวิตทั้งมวล เคารพศักดิ์ศรีของแต่ละบุคคล โดยไม่แบ่งชนชั้น หรือลำเอียง ไม่ใช้ความรุนแรงในทุกรูปแบบ โดยเฉพาะต่อเด็ก เยาวชน และสตรี

การที่จะให้ผู้คนตระหนักถึงวันนี้สำคัญ เริ่มต้นจากความสงบภายในจิตใจของแต่ละบุคคล เป็นความสงบ “เพียงหนึ่งนาที” ซึ่งทำให้ตระหนักถึงตัวเองรู้เท่าทันตัวเอง ที่จะใช้สติปัญญา แก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยสันติวิธี

สถาบันสันติศึกษาขอบคุณคณาจารย์ ทั้ง 10 มหาวิทยาลัยที่ร่วมเป็นคณะกรรมการพิจารณาและคัดเลือกบทความ ขอบคุณวิทยากร วิทยากรพิเศษ ท่านอธิการบดี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่มาเป็นประธานเปิดงาน และอาจารย์นักศึกษาทุกท่านที่มาร่วมงาน

ขอสันติจงปรากฏในใจของท่าน

รองศาสตราจารย์ ดร. วิชัย กาญจนสุวรรณ
ผู้อำนวยการสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Message on the International Day of Peace

21 September 2016

The International Day of Peace is annually observed around the world on 21 September and is dedicated to strengthening the ideals, values, and tenets of peace — both within and among all nations and peoples. Every year on this day, people around the world commit to promoting an atmosphere of nonviolence and promise to sustain an ethos of peaceful coexistence through various activities.

The theme of this year's observance is "The Sustainable Development Goals: Building Blocks for Peace." Peace is an essential foundation — the bedrock and often a prerequisite — for sustainable development, while wars and armed conflicts undermine and act as countervailing agents to the pillars of sustainable development. On this day, we are offered a chance to reflect upon the priority of peace and our capacity and moral imperative to deliver it; indeed, it is within our power to allocate budgets for development and human capacity building rather than for weapons or military hardware. Surely, it within our power to realize a world in which people may travel to work freely and without fear to earn a living. It is certainly within our power to imagine a world in which children and women are guaranteed education and economic and social well-being. These are not mere lofty ambitions; they are attainable realities. In actualizing these goals, sustainable development has proven a core mechanism, vital for building peace in all nations.

UNDP, in partnership with Prince of Songkla University, has been working to engender peace and development in Southern Thailand since 2010 through the *"Southern Thailand Empowerment and Participation Project (STEP Phases I & II) (2010-2014, 2015-2017)."* STEP endeavors to promote social cohesion in the southern border provinces by developing the capacities of local authorities, empowering communities, and creating common and safe spaces for dialogue among various actors. UNDP and its implementing partners, Prince of Songkla University; civil society organizations; and

partners in government agencies, will continue to build a resilient society in the southern border provinces of Thailand by expanding participatory planning and sustainable livelihoods activities.

On this year's International Day of Peace, let us invest ourselves wholeheartedly in the conviction that positive steps can be taken that will diminish and invalidate the use of violence in attempting to address a wide range of challenges in the southern border provinces. Let us take proactive measures that will facilitate the development of a truly peaceful community. Above all, let us work together in to guarantee that no one is left behind and that sustainable development is achieved for everyone.

Martin Hart-Hansen
Deputy Resident Representative
United Nations Development Programme

สารเนื่องในวันสันติภาพสากล

21 กันยายน 2559

ในปีนี้ นับเป็นโอกาสอันดีที่สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในฐานะที่เป็นสถาบันที่บ่มเพาะและให้ความรู้ทางวิชาการในด้านสันติภาพ ได้ริเริ่มที่จะจัดกิจกรรมในวันสันติภาพสากล (International Day of Peace) ซึ่งองค์การสหประชาชาติประกาศและกำหนดให้เป็นวันที่ 21 กันยายนของทุกปี

วันสันติภาพสากลถือเป็นวันแห่งการร่วมสร้างจิตสำนึกในการไม่ใช้ความรุนแรงและการพยายามที่จะยุติสงครามและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทั่วโลก สงครามและความขัดแย้งถือได้ว่าเป็นปัญหาที่สำคัญและเร่งด่วนที่สุดของมนุษยชาติ และแน่นอนที่สุดสันติภาพย่อมเป็นสิ่งที่น่าปรารถนากว่าสงคราม อย่างไรก็ดี สันติภาพมิใช่เพียงแค่การยุติหรือการไร้ซึ่งสงคราม (absence of war) เท่านั้น หากแต่รวมถึงการจัดโครงสร้างทางสังคมที่ดีและส่งเสริมคุณค่าแห่งชีวิตและการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตในเชิงบวก (life –affirming and life-enhancing values) และแม้ว่า ส่วนมากแล้ว คนเราต้องการสันติภาพ แต่บ่อยครั้งที่มีความเห็นต่างอยู่ไม่น้อยหรือในระดับรุนแรงในประเด็นที่ว่าจะทำอย่างไรเพื่อให้ได้มาซึ่งสันติภาพ

แม้ดูเหมือนว่าการแก้ไขปัญหาสงครามหรือความขัดแย้งไม่ใช่เรื่องง่าย แต่ก็ไม่ใช่เรื่องยากหรือเป็นไปไม่ได้ หากทุกคนไม่ว่าจะอยู่ ณ ที่ใดในโลกนี้ ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ความขัดแย้งหรือไม่ก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นผู้สร้างความขัดแย้งหรือสร้างสันติภาพก็ตาม ปฏิบัติตนหรือหน้าที่อย่างมีเหตุมีผล สร้างสรรค์ รับฟังและเข้าอกเข้าใจ สันติภาพก็ยังจะเป็นความหวังและความเป็นจริงได้

ดิฉันเชื่อว่า บุคคล องค์กร ตลอดจนสถาบันต่างๆ ในทุกระดับ มีบทบาทสำคัญที่จะร่วมสร้างสันติภาพในพื้นที่ความขัดแย้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย ดังนั้น การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนจะนำมาซึ่งความร่วมมือในการประกอบส่วนต่างๆของสันติภาพให้เป็นรูปเป็นร่างได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น

Naruedee Janthasing (นฤดี จันทสิงห์)
Senior Project Manager
Southern Thailand Empowerment and Participation project (STEP II Project)
United Nations Development Programme

กำหนดการ

การประชุมวิชาการระดับชาติ : การวิจัยทางสังคมศาสตร์กับการสร้างสันติภาพ
ระหว่างวันที่ 21-23 กันยายน พ.ศ. 2559

วันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2559

08.30 – 09.00 น.	ลงทะเบียน ณ ห้องประชุม 210 สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่	
09.05 – 09.15 น.	กล่าวรายงาน โดย รองศาสตราจารย์ ดร. วิชัย กาญจนสุวรรณ ผู้อำนวยการสถาบันสันติศึกษา	
09.15 – 09.30 น.	กล่าวเปิดงาน โดย รองศาสตราจารย์ ดร. ชูศักดิ์ ลิ่มสกุล อธิการบดี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	
09.30 – 10.30 น.	บรรยายพิเศษ “การวิจัยกับการสร้างสันติภาพในสังคมไทย” โดย ศาสตราจารย์ สุริชัย หวันแก้ว อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	
10.30 – 12.00 น.	เสวนา ในหัวข้อเรื่อง “เครือข่ายประชาสังคม กับการสร้างสันติภาพชายแดนใต้”	
	โดยวิทยากร:	
	นายมูฮำหมัด ดือราแม	บรรณาธิการโรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้
	นายแวอิสมาแอล์ แนแซ	ผู้อำนวยการวิทยาลัยประชาชน
	นายตูแวดานียา ตูแวแมแง	ผู้อำนวยการสำนักปาตานีรายาเพื่อสันติภาพและการพัฒนา
	นางสาวนฤดี จันทสิงห์	ผู้จัดการ STEP Project II
	ดำเนินรายการโดย	
	ดร. ธัญรดี ทวีกาญจน์	อาจารย์คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
12.00 – 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน	

13.00 – 17.00 น. นำเสนอผลงานวิชาการ

กลุ่มความขัดแย้งและสันติภาพ:

ณ ห้องประชุม ชั้น 3 สถาบันสันติศึกษา

กลุ่มการศึกษาและสันติภาพในองค์กร:

ณ ห้องบรรยาย 1 สถาบันสันติศึกษา

กลุ่มชุมชน ท้องถิ่น และการพัฒนา:

ณ ห้องบรรยาย 2 สถาบันสันติศึกษา

(พร้อมรับประกาศนียบัตรในห้องนำเสนอผลงาน)

การเสวนา "การประเมินสถานการณ์ของผู้ชายและเยาวชนในพื้นที่ขัดแย้งชายแดนใต้ของประเทศไทยและแนวทางการดูแลช่วยเหลือ"

ณ ห้องประชุม 1 สำนักงานอธิการบดี

วันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2559

05.00	พร้อมกัน ณ สถาบันสันติศึกษา
05.30	ออกเดินทางสู่เกาะปีนัง ประเทศมาเลเซีย
12.00	พักรับประทานอาหารกลางวัน ณ รัฐปีนัง ประเทศมาเลเซีย
13.30	เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ ปารานากันแมนชั่น
14.30	เยี่ยมชมย่านจอร์จทาวน์ เมืองมรดกโลก และศึกษาพหุลักษณ์วัฒนธรรม
16.00	ชมป้อมปืน และไปขึ้นรถรางขึ้นเขาชมเกาะปีนัง
19.00	ถนนคนเดิน และอาหารเย็น
21.00	เข้าที่พัก

วันที่ 23 กันยายน พ.ศ. 2559

08.00	วัดเขาเต่า
11.00	เดินทัศนศึกษาชุมชนชาวประมงปีนัง
12.00	อาหารเที่ยง
13.00	ห้างควีนส์เบย์
14.30	เดินทางกลับหาดใหญ่
18.30	ดิวตี้ฟรี
20.30	เดินทางกลับถึงหาดใหญ่

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาและคัดเลือกบทความ

รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย กาญจนสุวรรณ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ชิดชนก เชิงเชาว์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสัจการ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.เกษตรชัย และหีม	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
รองศาสตราจารย์ ประชัน คะเนวัน	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
รองศาสตราจารย์ ดร.รงค์ บุญสวยขวัญ	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
รองศาสตราจารย์ ดร.อุมาพร มุณีแนม	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
รองศาสตราจารย์ กรกฎ ทองขะโชค	มหาวิทยาลัยทักษิณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพร บุญมาก	มหาวิทยาลัยทักษิณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีย์ นัยพินิจ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรพงษ์ เกริกสกุล	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุทธิศักดิ์ ดือเระ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บูฆอรี ยีหมะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัคคกร ไชยพงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี เพชรนาจักร	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ดร.นฤทธิ์ ดวงสุวรรณ์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ดร.ธัญรดี ทวีกาญจน์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ดร.นิวดี สาหีม	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ดร.ปภาวิน พชรโชติสุธี	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
ดร.ฐิติวุฒิ บุญยวงศ์วิวัชร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กำหนดการนำเสนอผลงานวิจัย

<u>กลุ่มความขัดแย้งและสันติภาพ:</u> ณ ห้องประชุม ชั้น 3 สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ดำเนินรายการโดย: 1. ดร.ฐิติวุฒิ บุญยวงศ์วิวัชร
2. ดร. ฆายนีย์ ช. บุญพันธ์

ลำดับ	เวลา	ชื่อบทความ
1	13.00 - 13.20 น.	Peace Education: The Pathway to Peace ***โดย:*** *ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์ และ บรรพต ต้นธีรวงศ์**
2	13.20 – 13.40 น.	การแก้ไขความขัดแย้งโดยใช้กระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และการสื่อสารในสังคมไทย ***โดย:*** *อนุชา ม่วงใหญ่*
3	13.40 – 14.00 น.	รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ***โดย:*** *ประสิทธิ์ พันธวงษ์, สามารถ บุญรัตน์ และ บุญรุตน์ ครุฑคง**
4	14.00 – 14.20 น.	สมาธิศึกษาในพุทธศาสนา: สำนักวัดอัมพวัน อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี ***โดย:*** *มนตรี เพรชนาจักร*
5	14.20 – 14.40 น.	บทบาทของสภาประชาสังคมชายแดนใต้กับการเปลี่ยนผ่านความแย้ง ***โดย:*** *ฟารีดา ปันจอร์*
6	14.40 – 15.00 น.	บทบาทของ ‘เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมเพื่อสันติภาพชายแดนใต้’ในการจัดสานเสวนาเพื่อสร้างสันติภาพในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ***โดย:*** *รอฮานี จือนารา* และวิชัย กาญจนสุวรรณ*
7	15.00 – 15.20 น.	พัฒนาการและการปรับตัวของพูโลในความขัดแย้งในพื้นที่ชายแดนใต้/ปาตานี ***โดย:*** *ซาการียา บิณยูซูฟ* ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี และตายูดิน อุสมาน*
8	15.20 – 15.40 น.	ทางเลือกในการจัดการตนเองอย่างสันติวิธีของชุมชนมุสลิมในพื้นที่ขัดแย้งผ่านกิจกรรมการบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์ (วะกัฟ) ***โดย:*** *อิมรอน ซาเหาะ*
9	15.40 – 16.00 น.	สภาสันติสุขตำบล : พื้นที่กลางในการจัดการความขัดแย้งของชุมชน ***โดย:*** *อุสมาน หวังสนิ*, อดุลย์วิทย์ เปาะหะ และพิพัฒน์พงษ์ หงส์สัมฤทธิ์*
10	16.00 – 16.20 น.	พลวัตชุมชนความขัดแย้งในชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจากความรุนแรงสู่สันติวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนเกาะขาม อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา ***โดย:*** *ยุรี แก้วชูช่วง* และ นฤทธิ์ ดวงสุวรรณ์*
11	16.20 – 16.40 น.	การวิเคราะห์เหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ช่วงเดือนรอมฎอนระหว่างปี 2547 -2558 ***โดย:*** *สุวรา แก้วนุ้ย* และสุรจิต เพชรจอม*
	16.40 – 17.00 น.	รับประกาศนียบัตรในห้องนำเสนอผลงาน

<u>กลุ่มการศึกษา และสันติภาพในองค์กร:</u> ณ ห้องบรรยาย 1 สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ดำเนินรายการโดย: 1. รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสัจการ

2. รองศาสตราจารย์ ดร.เกษตรชัย และทีม

ลำดับ	เวลา	ชื่อบทความ
1	13.00 - 13.20 น.	การบริหารทรัพยากรมนุษย์มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ***โดย:*** *ชวัลวิชญ์ วรรธนะสูตร* และ ประชัน คะเนวัน*
2	13.20 – 13.40 น.	ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการโรงเรียนบ้านห้วยผักไลในศตวรรษที่ 21 ***โดย:*** *สุชิน ชาญสูงเนิน*
3	13.40 – 14.00 น.	การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการสอนที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง และโปรแกรม GSP เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ เรื่อง ทฤษฎีบทพีทาโกรัส ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ***โดย:*** *บัณฑิต พวงดอกไม้*
4	14.00 – 14.20 น.	การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมองและใช้โปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัต เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ เรื่อง เศษส่วน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ***โดย:*** *ปนัดดา จันตะคุณ*, วัลลภา อารีรัตน์ และ อรุณศรี อึ้งประเสริฐ*
5	14.20 – 14.40 น.	การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ลำดับอนันต์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ***โดย:*** *ปติพล มานิสสรณ์*, วัลลภา อารีรัตน์ และ อรุณศรี อึ้งประเสริฐ*
6	14.40. – 15.00 น.	การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา เรื่อง ลำดับและอนุกรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ***โดย:*** *ลิขิต พรหมพลเมือง*, วัลลภา อารีรัตน์ และ อรุณศรี อึ้งประเสริญ*
7	15.00 – 15.20 น.	การพัฒนาการคิดวิเคราะห์และทักษะการทำงานกลุ่มโดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบการสอนซิปปาร่วมกับผังกราฟิกรายวิชา ส 22103 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ***โดย:*** *ชลธิชา สุคนธ์ขจร* และ นิลมณี พิทักษ์*
8	15.20 – 15.40 น.	การศึกษาพฤติกรรมการใช้ Social Media ของนักเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จังหวัด ขอนแก่น ***โดย:*** *สริญญา จำปาวอ* และ มณฑา ชุ่มสุคนธ์*
9	15.40 – 16.00 น.	การศึกษาค่านิยม 12 ประการและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ***โดย:*** *ดารารัตน์ นาห่อม*

10	16.00 – 16.20 น.	การเปรียบเทียบทักษะการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์ระหว่างนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL (Problem – Based Learning) ร่วมกับการใช้โปรแกรม dbook Proกับการเรียนปกติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่6 ***โดย:*** *ภูวนาท พูนสวัสดิ์* และ มณฑา ชุ่มสุคนธ์*
11	16.20 – 16.40 น.	เจตคติของนักศึกษาต่อการใช้สื่อภาพยนตร์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสิทธิมนุษยชน ***โดย:*** *ศิรินทร์ อินทรวิชะ*
12	16.40 – 17.00 น.	The Study Problem of English Language in High School Student of Narathiwat province, Thailand ***By:*** *Patarapong Kroeksakul*, Prasob Chanamuya and Phaisarn Keawbutdee*
	17.00 – 17.20 น.	รับประกาศนียบัตรในห้องนำเสนอผลงาน

<u>กลุ่มชุมชนท้องถิ่น และการพัฒนา</u>: ณ ห้องบรรยาย 2 สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ดำเนินรายการโดย: 1. รองศาสตราจารย์ ดร.อุมาพร มุณีแนม
2. ดร.นฤทธิ์ ดวงสุวรรณ์

ลำดับ	เวลา	ชื่อบทความ
1	13.00 - 13.20 น.	นโยบายสาธารณะการตลาดโคเนื้อสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนบ้านหนองแจง ตำบลหนองแจง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ ***โดย:*** *สนธยา ชมภู*, แขขวัญ สุนทรศาลทูล, จุฬา เจริญวงศ์, ธีรภัทร กิจจารักษ์, กฤชสร เข็มเหล็ก และ ศุภชัย คล่องขยัน*
2	13.20 – 13.40 น.	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ของเทศบาลตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี ***โดย:*** *จุฬาลักษณ์ กอบัวกลาง* และ ประชัน คะเนวัน*
3	13.40 – 14.00 น.	การมีส่วนร่วมของชุมชนในแผนพัฒนาตำบล กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลโนนขวาง จังหวัดบุรีรัมย์ ***โดย:*** *ไพศาล แก้วบุตรดี*, ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร, ประชัน คะเนวัน, ธนาพันธ์ นัยพินิจ, สมชาติ แน่นอุดร, โกเมน กันตวธีระ, อาวุธ รื่นภาคพจน์, อารีย์ นัยพินิจ, และภัทรพงษ์ เกริกสกุล*
4	14.00 – 14.20 น.	การวิเคราะห์โครงสร้างการขึ้นอยู่กับกันระหว่าง อัตราการแลกเปลี่ยน อัตราเงินเฟ้อและผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของ สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว โดยใช้วิธี มัลติวาริเอด คอปูลา ***โดย:*** *เปด อินพมธิราช*, ชูเกียรติ ชัยบุญศรี, อนุภาค เสาร์เสาวภาคย์*
5	14.20 – 14.40 น.	การวิเคราะห์สาขาเศรษฐกิจที่สำคัญเพื่อพัฒนาสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว: โดยใช้ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต ***โดย:*** *บุญปัน เข็มพอนเทพ*, ชูเกียรติ ชัยบุญศรี และอนุภาค เสาร์สาวภาคย์*

6	14.40 – 15.00 น.	การศึกษาปัญหาและแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างยั่งยืน ของหมู่บ้านและชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหนองเต็ง อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ***โดย:*** *ธัญญรัตน์ พุฑฒิพงษ์ชัยชาญ*[*]*, มะลิ ดัดฤยาวัฒน์ และ ประชัน คะเนวัน*
7	15.00 – 15.20 น.	คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ตามความคิดเห็นของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตาเสา อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ ***โดย:*** *สกุลรัตน์ นุชผักแว่น*[*] *และ ประชัน คะเนวัน*
8	15.20 – 15.40 น.	คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลห้วยหิน อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ ***โดย:*** *จันทร์จิรา ธิติพิศุทธิ์กุล*[*] *และ ประชัน คะเนวัน*
9	15.40 – 16.00 น.	แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ ***โดย:*** *ณัฐวุฒิ นวดกลาง*[*] *และ ประชัน คะเนวัน*
10	16.00 – 16.20 น.	การพัฒนารูปแบบองค์กรแห่งความสุขในระดับชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก ***โดย:*** *จิรโรจน์ บุญราช*[*] *และ จุฬา เจริญวงค์*
	16.20 – 17.00 น.	รับประกาศนียบัตรในห้องนำเสนอผลงาน

<u>การเสวนาหัวข้อ</u> “การประเมินสถานการณ์ของผู้ชายและเยาวชนในพื้นที่ขัดแย้งชายแดนใต้ของประเทศไทยและแนวทางการดูแลช่วยเหลือ” ณ ห้องประชุม 1 สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

เวลา	หัวข้อการนำเสนอ
13.00 – 16.00 น.	**การนำเสนอผลการศึกษา:** การประเมินสถานการณ์ของผู้ชายและเยาวชนในพื้นที่ขัดแย้งชายแดนใต้ของประเทศไทยและแนวทางการดูแลช่วยเหลือ ***โดย:*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี ***วิทยากรร่วมแลกเปลี่ยน:*** นายกิตติ สุระคำแหง: ผู้อำนวยการสำนักบริหารยุติธรรม ศอ.บต. แพทย์หญิงเพชรดาว โต๊ะมีนา: ผู้อำนวยการศูนย์สุขภาพจิตที่ 12 นางสาวซาราห์ บินเย๊าะ: ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 12 สงขลา ตัวแทนผู้ชายที่ได้รับผลกระทบ ***ดำเนินรายการโดย:*** ศาสตราจารย์ สุริชัย หวันแก้ว

สารบัญ

รายการ	**หน้า**
คำนำ	2
สารจากอธิการบดี	3
สารจากผู้อำนวยการสถาบันสันติศึกษา	4
Message on the International Day of Peace from Deputy Resident Representative United Nations Development Programme	5
สารเนื่องในวันสันติภาพสากล จาก ผู้จัดการโครงการอาวุโส (STEP II Project)	7
กำหนดการ	8
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาและคัดเลือกบทความ	10
กำหนดการนำเสนอผลงานวิจัย	11
กลุ่มความขัดแย้งและสันติภาพ	
Peace Education: The Pathway to Peace *ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์ และ บรรพต ต้นธีรวงศ์*	19
การแก้ไขความขัดแย้งโดยใช้กระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และการสื่อสารในสังคมไทย *อนุชา ม่วงใหญ่*	34
รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี *ประสิทธิ์ พันธวงษ์, สามารถ บุญรัตน์ และ บุญรุตน์ ครุฑคง*	52
สมาธิศึกษาในพุทธศาสนา: สำนักวัดอัมพวัน อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี *มนตรี เพรชนาจักร*	71
บทบาทของสภาประชาสังคมชายแดนใต้กับการเปลี่ยนผ่านความแย้ง *ฟารีดา ปันจอร์*	90
บทบาทของ ‘เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมเพื่อสันติภาพชายแดนใต้’ ในการจัดสานเสวนาเพื่อสร้างสันติภาพในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย *รอฮานี จือนารา และวิชัย กาญจนสุวรรณ*	107
พัฒนาการและการปรับตัวของพูโลในความขัดแย้งในพื้นที่ชายแดนใต้/ปาตานี *ซาการียา บิณยูซูฟ, ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี และตายูดิน อุสมาน*	124

รายการ **หน้า**

ทางเลือกในการจัดการตนเองอย่างสันติวิธีของชุมชนมุสลิมในพื้นที่ขัดแย้งผ่านกิจกรรมการบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์ (วะกัฟ) 140
อิมรอน ซาเหาะ

สภาสันติสุขตำบล : พื้นที่กลางในการจัดการความขัดแย้งของชุมชน 152
อุสมาน หวังสนิ, อดุลย์วิทย์ เปาะหะ และพิพัฒน์พงษ์ หงษ์สัมฤทธิ์

พลวัตชุมชนความขัดแย้งในชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจากความรุนแรงสู่สันติวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนเกาะขาม อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา 170
ยุรี แก้วชูช่วง และ นฤทธิ์ ดวงสุวรรณ์

การวิเคราะห์เหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ช่วงเดือนรอมฎอนระหว่างปี 2547 -2558 186
สุวรา แก้วนุ้ย และสุรจิต เพชรจอม

กลุ่มการศึกษาและสันติภาพในองค์กร

การบริหารทรัพยากรมนุษย์มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ 202
ชวัลวิชญ์ วรรธนะสูตร และ ประชัน คะเนวัน

ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการโรงเรียนบ้านห้วยผักไลในศตวรรษที่ 21 214
สุชิน ชาญสูงเนิน

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการสอนที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง และโปรแกรม GSP เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ เรื่อง ทฤษฎีบทพีทาโกรัส ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 226
บัณฑิต พวงดอกไม้

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมองและใช้โปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัต เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ เรื่อง เศษส่วน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 243
ปนัดดา จันตะคุณ, วัลลภา อารีรัตน์ และ อรุณศรี อึ้งประเสริฐ

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ลำดับอนันต์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 270
ปติพล มานิสสรณ์, วัลลภา อารีรัตน์ และ อรุณศรี อึ้งประเสริฐ

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา เรื่อง ลำดับและอนุกรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 291
ลิขิต พรหมพลเมือง, วัลลภา อารีรัตน์ และ อรุณศรี อึ้งประเสริญ

รายการ **หน้า**

การพัฒนาการคิดวิเคราะห์และทักษะการทำงานกลุ่มโดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบการสอนชิปปาร่วมกับผังกราฟิกรายวิชา ส 22103 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 313

ชลธิชา สุคนธ์ขจร และ นิลมณี พิทักษ์

การศึกษาพฤติกรรมการใช้ Social Media ของนักเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จังหวัดขอนแก่น 329

สริญญา จำปาวอ และ มณฑา ชุ่มสุคนธ์

การศึกษาค่านิยม 12 ประการและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 347

ดารารัตน์ นาห่อม

การเปรียบเทียบทักษะการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์ระหว่างนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL (Problem – Based Learning) ร่วมกับการใช้โปรแกรม dbook Pro กับการเรียนปกติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 362

ภูวนาท พูนสวัสดิ์ และ มณฑา ชุ่มสุคนธ์

เจตคติของนักศึกษาต่อการใช้สื่อภาพยนตร์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสิทธิมนุษยชน 379

ศิรินทร์ อินทรวิชะ

The Study Problem of English Language in High School Student of Narathiwat province, Thailand 396

Patarapong Kroeksakul, Prasob Chanamuya and Phaisarn Keawbutdee

กลุ่มชุมชนท้องถิ่น และการพัฒนา

นโยบายสาธารณะการตลาดโคเนื้อสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน บ้านหนองแจง ตำบลหนองแจง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ 407

สนธยา ชมภู, แขขวัญ สุนทรศาลทูล, จุฬา เจริญวงศ์, ธีรภัทร กิจจารักษ์, กฤชสร เข็มเหล็ก และ ศุภชัย คล่องขยัน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ของเทศบาลตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี 420

จุฬาลักษณ์ กอบัวกลาง และ ประชัน คะเนวัน

การมีส่วนร่วมของชุมชนในแผนพัฒนาตำบล กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลโนนขวาง จังหวัดบุรีรัมย์ 439

ไพศาล แก้วบุตรดี, ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร, ประชัน คะเนวัน, ธนาพันธ์ นัยพินิจ, สมชาติ แน่นอุดร, โกเมน กันตวธีระ, อาวุธ รื่นภาคพจน์, อารีย์ นัยพินิจ, และภัทรพงษ์ เกริกสกุล

รายการ **หน้า**

การวิเคราะห์โครงสร้างการขึ้นอยู่กับกันระหว่าง อัตราการแลกเปลี่ยน อัตราเงินเฟ้อและผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของ สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว โดยใช้วิธี มัลติวาริเอด คอปูลา 458
เปด อินพมธิราช, ชูเกียรติ ชัยบุญศรี, อนุภาค เสาร์เสาวภาคย์

การวิเคราะห์สาขาเศรษฐกิจที่สำคัญเพื่อพัฒนาสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว: โดยใช้ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต 473
บุญปัน เข็มพอนเทพ, ชูเกียรติ ชัยบุญศรี และอนุภาค เสาร์สาวภาคย์

การศึกษาปัญหาและแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างยั่งยืน ของหมู่บ้านและชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหนองเต็ง อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ 488
ธัญญรัตน์ พุฑฒิพงษ์ชัยชาญ, มะลิ ดัดถุยาวัฒน์ และ ประชัน คะเนวัน

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ตามความคิดเห็นของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตาเสา อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ 502
สกุลรัตน์ นุชผักแว่น และ ประชัน คะเนวัน

การศึกษาคุณภาพชีวิตและแนวทางการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลห้วยหิน อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ 516
จันทร์จิรา ธิติพิศุทธิ์กุล และ ประชัน คะเนวัน

แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ 532
ณัฐวุฒิ นวดกลาง และ ประชัน คะเนวัน

การพัฒนารูปแบบองค์กรแห่งความสุขในระดับชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก 545
จิรโรจน์ บุญราช และ จุฬา เจริญวงค์

บทสรุปผู้บริหาร: การประเมินสถานการณ์ของผู้ชายและเยาวชนในพื้นที่ขัดแย้งชายแดนใต้ของประเทศไทยและแนวทางการดูแลช่วยเหลือ 556
***โดย** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี*

ภาคผนวก

โครงการประชุมวิชาการ 569

คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน 573

Peace Education: The Pathway to Peace

ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์[1] และบรรพต ต้นธีรวงศ์[2]

[1]Lecturer M.A. and Ph.D. Peace Studies Program Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

[2]Lecturer M.A Peace Studies Program Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

บทคัดย่อ

บทความนี้ มุ่งสะท้อนให้เห็นถึงหลักคิดสำคัญในการเปิดโลกแห่งการเรียนรู้บนวิถีแห่งพุทธที่ช่วยจรรโลงโลกสังคมให้เกิดสันติภาพ ด้วยการจัดกระบวนการเรียนรู้ในสังคมไทยให้เป็นสัมมาสิกขา ทำให้ผู้เรียนเกิดความเห็นถูกในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม สามารถเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งตามสมมุติโลกได้อย่างมี สติ ขันติ และเข้าถึงสันติภายใน ผู้เขียนนำเสนอ 5 กฎทอง บันไดแห่งการเรียนรู้ที่สำคัญและเป็นเป้าหมายของการศึกษาเพื่อสันติภาพ คือ 1) รักษาศีล 5 ด้วยหลัก หมั่นเติม หมั่นรด หมั่นตอกย้ำ 2) เรียนรู้เป็นผู้ให้ ด้วย การปลูกฝังการเสียสละแบ่งปัน การใช้วาจา การทำประโยชน์ การไม่ถือตนข่มท่าน 3) เรียนรู้จักลมหายใจแห่งความรัก คือ รักตนเองเพื่อแบ่งปันรักให้ผู้อื่น ด้วยวิปัสสนาภาวนาและสวดมนต์ภาวนา 4) ปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตที่พอเพียง 5) การรู้จักวางใจ เรียนรู้ให้อภัย

คำสำคัญ: สันติ, ศึกษา, มรรคา, สันติภาพ

ABTRACT

This article aims to reflect the mindsets that open to the world of learning through the Buddhist pathway that helps sustain social peace by introducing the Samma Sika learning process in Thai society. It enables learners to develop the right views in proceeding virtuous life and encounter any conflict problems in this assumed world with mindfulness, tolerance, and appreciation of inner peace. The authors proposed the five golden rules as the ladder of learning and the goal of peace education, namely: 1) observing the Five Precepts with the 3 principles of supplementation, encouragement, and accentuation; 2) learning to be a provider by instillation on giving and sharing, the use of speech, doing benefit, and avoiding overbearing; 3) learning to nurturing the breath of love, i.e. love oneself and share the love to others by means of vipassana bhavana and chanting; 4) modifying life toward sufficiency; and 5) learning to let go and forgive.

Keywords: Peace, Education, Pathway, Peacefulness.

Buddhism is an education for peace

Buddhism is an education for peace, a golden phrase given by the Venerable Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto) in the book "Education for Peace"[1] The words were raised here as the starting point to encourage readers to think along: What is the true meaning of education?, In what way does it involve with the world peace building?, and Whether or not has education in Thai society today actually achieved its goal? According to the Venerable Bhikkhu Buddhadasa Indapanno, the word "education" was defined as "something that provides progresses in the proper way so that human can achieve at best in every single step of their own development"[2], with its extended implication that progresses in the proper way means the knowledge offering only advantages over disadvantages for human to acquire best gains. The word "best" relies on one's own wisdom to gradually learn what is best in life until one could penetrate the best of Buddhism, that is, no birth, no death (nirvana). To reach this point, human requires evolution through learning from birth to death. As an ideologist in the Western world, Jean Jacques Rousseau defined education as developing a person to fit a changing opportunity and changing environment, to make use of a person's capability. Similarly, John Friedrich Herbart referred to education as making a citizen whose conduct is good and his habits are fine. According to John Dewey, education is not a preparation for life, it is growth, it is a social process, it brings experience to life.[3] It can be seen that true education for a wise man is not an education for a livelihood or for one's interests regardless of damage of others or environment, but true education is intended to develop a human being to learn and live the life that grows with merits in both the knowledge and conduct, as a well-informed person who creates for the world benefits and conducts virtues as human, i.e. the noble-minded.

However, it is found in education today that despite higher level of education and increased literacy rate as a result of compulsory education, it fails to lead

---

[1] Phra Dhammapitaka (P.A.Payutto). Education for Peace. 2nd Printing, (Bangkok: Sahadhammik Co.Ltd.,1995) p 4.

[2] Buddhadasa (Indapanno). World Education,(Bangkok: Dhammasapa and Luedham Institute,2006.)p.14.

[3] Voranuch Toontakij. The Meaning of Education. [Online], Source: http://www.km.skn.go.th. (4 May 2016).

people in our society to experience happiness or peace of mind. As the Venerable Bhikkhu Buddhadasa Indapanno put it, "the more learning, the more ignorance; the more learning, the more uncomprehending; the more learning, the more drug addicting; the more learning, the more lusting; the more learning, the more disrespect to learning institutions as benefactor; the more learning, the more disrespect to sacred institutions; the more learning, the more allurements; and the more learning, the more mistaking the wrong for right"[4] These statements reflect the fact of violence problems in Thai society such as adolescent drug abuse, increased rates of divorce, unstable family institution due to less recognition of filial piety, use of alcohol that pose health hazard and social difficulties, environmental degradation, polluted environment, etc. It may be that education in the present day is seemed not directed toward its real purposes, rather, it serves the greed and desire that induces exploitation and acquired legitimation for one's self or group-interests. Such desire, conceit, and dogma have led human to play a range of undesirable roles which result in the lack of peace,[5] and hence the word of peace or the state of peace in Thai society became more obscure.

The authors put it in this way because we agree to the Venerable Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto) in that peace is not merely the absence of wars or hostilities or fights as in general meaning, but the word "peace" ("Santipap in Thai language) derived from a combination of 2 Pali words, "santi (peace)" and "pava ("state" in Thai language). Taken together, santipap means a state of peace referring to tranquility, a synonym for nirvana, as in the Buddha's words "นตฺถิ สนฺติ ปรํ สุขํ" Peace is the highest bliss, and "นิพฺพานํ ปร สุขํ" Nirvana is the ultimate happiness; peace is nirvana[6] Therefore, peace in the Buddhism sense is to attain nirvana. If the society understands peace in this point, the society will be without oppression. It will becomes a desirable society, a society with genuine peace because people attain a peace of mind and a call for human rights is unnecessary as its members learn to respect and wish well toward one another. It might be seen as an idealistic

[4] Buddhadasa (Indapanno). World Education.2006 pp2-5.

[5] Phra Dhammapitaka (P.A.Payutto). Education for Peace. 2nd Printing, p19.

[6] Phra Dhammapitaka (P.A.Payutto). Education for Peace. 2nd Printing, p 4.

society out of reach if in deprivation of effective vehicle. This vehicle is known in the practice of Buddhism as Sikkha which refers to study, perception, disciplines, a set of training in 3 aspects including 1) adhisila-sikkha: training in higher morality; 2) ashicitta-sikkha: training in higher mentality; and 3) adhipanna-sikkha: training in higher wisdom, which are all named as the threefold training.[7] Sikkha is meant for living a virtuous life by observing the Noble Eightfold Path. According to the Buddha's words "The Noble Eightfold Path as virtuous to discard boredom, lust, to extinct, to attain tranquility, highest knowledge, enlightenment, and nirvana, all incorporated into the threefold training,[8] which comprises **sila** including samma-vaca (right speech), samma-kammanta (right action), samma-ajiva (right livelihood), **samadhi** including samma-vayama (right effort), samma-sati (right mindfulness), samma-samadhi (right concentration), and **panya** including samma-dhitti (right view),samma-sankappa (right intention).[9] For all of the eight principles of conduct, samma-dhitti or the right view is at the heart as the starting point of the learning process in Buddhism. In Samm-dhitti Sutta, the Venerable Sariputta instructed that 1) A thorough understanding of unwholesome which include taking life, stealing, sexual misconduct, false speech, divisive speech, abusive speech, idle speech, the desire to have other's belongings, and hatred. Mitcha-dhitti is unwholesome with its root causes arising from lobha (greed), dosa (enmity), moha (delusion). 2) A thorough understanding of wholesome including abstaining from taking life, from stealing, from sexual misconduct, abstaining from false speech, from divisive speech, from abusive speech, from idle speech, from the desire to have other's belongings, from hatred. Samma-dhitti is wholesome with the root causes arising from aloba (non-greed), adosa (non-enmity), amoha (non-delusion). A person who possess such reflection is the one with samma-dhitti or the right view as a mean to attain nirvana.[10] Based on this teaching, it can be understood that individuals with the right view live their life with no intention to exploit, harm,

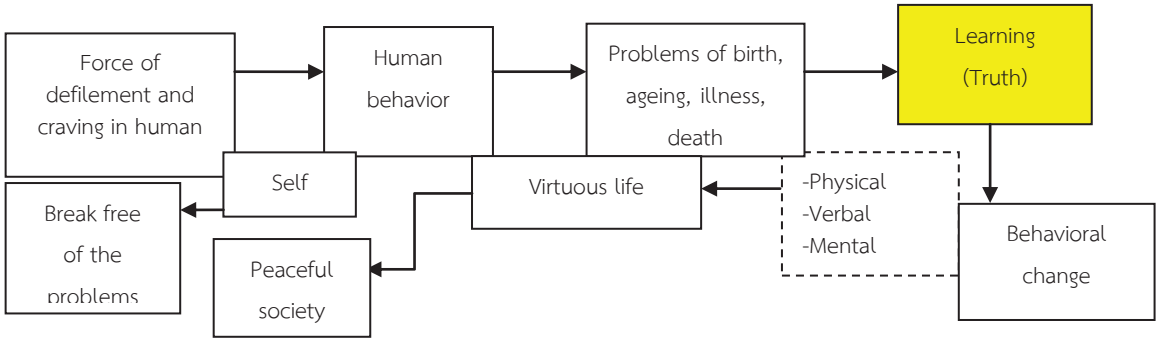
[7] Phra Dhammapitaka (P.A.Payutto). Dictionary of Buddhist Terms. 10th Printing. (Bangkok. S.R.Printing Mass

but respect others, and even become less selfish to the extent of being selfless with the mind free from greed, hatred, and delusion. It enables human being to proceed gradually in attaining this state. Samma-dhitti in Buddhism has 2 types. Lokiya samma-dhitti involves the teaching while in the state of existence and ego, what human beings should hold is making merits and charity, parents as benefactor, this life-next life, merit and demerit, hell and heaven, etc. Lokuttara amma-dhitti denotes the knowledge to recognize suffering, the origination of suffering, the cessation of suffering, and the way leading to cessation of suffering.[11] Basically, lokiya samma-dhitti is considered the entry or the first step to sustain favorable world by accumulating merits for oneself and extending love to others, while abandoning all those factitious things to free oneself from suffering.

The concept of learning following the Buddha's way takes on the perception based on the birth of human beings as suffering in addition to their encounter with ageing, illness and death which are fundamental to all. Learning in Buddhism thus begins with how they can break free of these problems, learn about the problems from truth, and how to live one's life as a human being. Based on the Buddha's teaching, defilement, craving, and attachment within oneself are believed to dictate a human being as good or bad. However, human beings are capable of learning and empowering themselves to transcend these things, and hence lead themselves a virtuous life. They can even escape from the dominance of defilement stream of either the inner self or the outer world and environment to seek an autonomous life, and escape from all sufferings as well.

As the chart suggests, the learning in Buddhism defines a clear aim of developing human beings to attain virtuous life, as reflected by good physical, verbal and mental behaviors to refinw the inner defilements and craving within oneself. It not only leads the way to happiness independent of external factors but also encourages positive interaction within a society that brings about peacefulness.

[11] Buddhadasa (Indapanno). World Education.(Bangkok:Dhammasapa and Luedham Institute, 2006) p131.

A chart presenting the aim of learning by Buddhist principles[12]

The real purpose of learning is not merely to establish behavioral changes (somewhat permanent), rather, it ultimately aims to equip a human being with acquired wisdom of learning not to oppress or harm oneself or others. It is a spiritual development as an intellectual who can free oneself from the domination of the global stream of defilement toward the virtuous and happy life for the benefit of oneself and society or environment. It corresponds to the Buddha's intention of Buddhism propagation that พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย which means for the benefit, for the support, for the happiness of people at large, for the patronage and perfection of the humankind on earth. It hence affirms that Buddhism is an education for peace. To guide those interested people in the management of learning in their educational institutions, the authors introduced the following five golden rules as a ladder of learning for peace that should be studied and practiced by both the teachers and learners.

The five golden rules as the ladder of learning for peace

The Buddha's teaching as a principle for practice was embedded in the Patimokkha (principle teaching), saying "Not performing evil, doing all kinds of kusala, purification of one's citta", this is the teaching of the Buddha. "Forbearing patience is the highest ascetism, nirvana is supreme", the Buddha say. "He, verily, is not a recluse who harms another nor is he an ascetic who oppresses others, not insulting,

[12] Khantong Wattanapradith, Basic Concept in the Management of Learning Process in Buddha's way: A case Study of Manager of Learning Process in Buddha's way. A Thematic Paper for A Doctoral Degree in Buddhism Studies (Graduate school: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2013).pp.69-70.

not harming, restraint according to the patimokkha, knowing moderation of food, a secluded dwelling, endeavor as to higher consciousness", this is the teaching of the Buddha.[13] This teaching covers the matters needed to be learned and studied by human beings so as to bring themselves toward peacefulness. The authors adopted the Buddha's teaching based on our wisdom and teaching experiences, introduced and shared ideas as a guideline for study that enable learner's development and appreciation of genuine peace of mind. What follows is called the 5 golden rules as a ladder of learning for peace.

Step 1 Observing the 5 Precepts: This is a universal rules fundamental to the proper conducts that keep human society in happiness. In the Buddhism sense, they provide minimum standard rules of conduct for human,[14] as rules to be practiced by those devout layman and laywoman.[15] The Five Precepts instructed by the Buddha focus on abstaining from oppression but empathizing toward one another. In the authors' perspective, for a society to attain true peace, the first picture visible is the absence of oppression, insulting, harming among its members. If each of them basically observes the five precepts, the society in which they live will be able to approach peace and order. Instructed in the Patimokkha as a rule for practice, one should abandon akusala or all evils. Accordingly, one should primarily avoid the oppression, an element included in the first 4 Precepts, that is, performing no harm to the life, asset, belongings of others, and abstaining from false speech. It also includes abstaining from oppression on oneself by avoiding alcohol as a cause of self-destruction and carelessness. The chaos appeared in our society makes it become even far from peace as days go by is partly due to our failure to observe the five precepts. As a result, people in the society are in suspicion and distrust of one another. Particularly with respect to the fourth precept, it is possible that lying became the cause of undermined good relationship between couples, friends, and colleagues. However, some might argue that for certain matter the truth might as

[13] ขุ.ขุทก.(Thai) 25/183-185/90-91.

[14] Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto). Buddha-Dhamma Revised and Extended Edition.15th Printing, p. 772.

[15] See details in องฺ.ปญฺจก.(Thai)22/179/300.

well lead to a conflict. So, it requires individual's wit to negotiate. The authors however believe in the Buddha's teaching to mainly consider the intent.

In addition to abstaining from false speech, the Patimokkha also pointed out not to insult verbally. This is important because it appears in Thai society today that a number of created discourses can be deemed dark discourses of mitcha-dhitti, despite their polite statements, they envelope a weapon ready to poke at each other, like a sword under the monk robe. Accordingly with cleavages in Thai society, people reject to tolerate others. To apply the five percepts in management of the learning process, the practice of Buddhist principles by observing at the extent of the Five Precepts requires faith as a key component that provides support as an anchor for people to embrace and to resist any allurements, hence preventing them from doing evils.[16] Faith in here means faith in cause-effect, a belief in the law of karma with basic understanding and realizing the reason that for any conduct, its effect attributes to its cause.[17] In this respect, teachers or those concerned are required to carry on the **supplementation**, **encouragement, and accentuation**. To elaborate, **supplementation** is to provide knowledge and take on the Buddha's teaching to show its significance and the aim of being born as human, that is, to create but not to destroy; to abandon but not to take. **Encouragement** is to assure, empower, and show that observing the Five Precepts is not for beyond to reach and can begin any day and at any time. **Accentuation** is to repeatedly emphasize on the aim of life and appreciation of peace, ways to reach that point by self-training to abstain all oppressions, and to create class atmosphere to nurture noble individuals who determine to develop themselves as perfect noble-minded human beings by observing the Five Precepts.

Step 2 Learning to be a giver: Although the five Precepts provide the bedrock for the attainment of peace and order in the society, it is not sufficient to sustain the power of peace, like an oasis in the desert where water is deprived. Being a provider encourages and enhances the spirit of both the giver and the

give pleasant speech and kindly speech that indicate respect toward others. One also has to learn to do a favor for others such as social contribution. Finally, one needs to behave decently with equal treatment, behave in a cordially or friendly manner. All of the above is contained in Sangkahavattu 4 (the principles of service and social integration), a universal rules fundamental to the conduct for the well-being of social integration. It is the principle of how to govern one's heart, to embrace the heart of one another, and to be loved. It is also considered a principle of social welfare. It creates bonds and holds together the hearts of members in the society for its unity and that they live together with love and well-wishes.[18] Sangkahavattu 4 is important in that it contributes to peace building and peaceful society. There is a story of Hataka Ubasaka of Arlawi town who has a large number of followers and is well-beloved by everyone because he supports others based on sangkahavattu 4[19] The story provides the lesson learned for instruction in various aspects. **Instillation of giving and sharing** requires the giver to consider if the receiver wants what is given and if it is useful for the receiver, that is, giving should be made intellectually not randomly. **Instillation of the use of speech** is to establish a culture of using word of kindness, politeness, respect, and usefulness instead of words of ill-wish (despite politeness). It should also take into account whether the listener wants to hear it or not. **Instillation of doing benefits** is to discourage inconsideration but encourage offering help for the work at hand with generosity. This can be trained and fulfilled in the peace class. **Instillation of avoiding overbearing** is to create the atmosphere in class where there is only us but not them and everyone is treated equally. It recalls the past when learning had taken place in the temple, a great wisdom of our ancestor to keep us in the same cast as temple boys that allows for learning a pure relationship. It is important to note that teachers have to avoid paying attention to only learners who benefit them. Learners are to be treated fairly. This reflects the atmosphere to be absorbed by

[18] Boonyavee Sirirat. The Role of Visakha Maha Upasika in Promoting Peaceful Society by Sankahavattu 4, Journal of Peace Studies, p 4.

[19] องฺ.สตฺตก (Thai)23/24/267.

learners and in turn promotes their confidence and power to do benefaction collectively.

Step 3 Nurturing the breath of love: Learners learn to be self-aware and love themselves so they can share love to others. To teach learners to be self-aware, Buddhism offers a tool called **Vipassana Bhavana** which involves the learning of inner world, refining and training one's mind, cutting off mental engine for discomposure and anxiousness, and bring one's mind into tranquility. Mahachulalongkornrajavidyalaya University encourages students to attend a Vipassana Meditation class for 30 days and 45 days respectively in the master and doctoral programs as a requirement prior to graduation. It benefits students as it keeps them on the right track to complete their study. It is also possible to introduce Vipassana Bhavana as a class culture by arranging time for students to train to control their mind to concentrate on something. Buddhism employed breath as a fundamental tool as it is available at no cost and the training can take place at any place and any time. Breath is particularly important. Our society today is in hectic situation because we each breathe out with flame and selfishness. Training to breathe out with happiness will help sustain the breath of society and of this world to become a better place to live. Cool breath keeps us cool in mind to the extent that we want to share it with others. **Chanting** is another way to focus ourselves to the chanting verses, while in control of vocalizing, contemplating the chanting verses, and extending loving kindness to all after finishing the chanting. It is a tool for our mind to learn to share good things as Kusala to others, following the principle of Ovathapatimok on purification of one's citta.[20] It is thus to transfer or transform the mind. This matter is confirmed in a reliable scientific investigation by Dr.Masaru Emoto, a Japanese modern physician who carried out a research on the crystals of water and wrote a book on his research entitled Hidden Messages in Water. He discovered that human mind and environment effect crystal formation of water since human is composed of 70% water. He used a very powerful microscope with high-speed photography to take photos of crystal formation in a room with very low

[20] ขุ.ขุทก. 25/183-18590-91.

temperature. He collected water from different sources and test them with detailed procedures. In addition to comparing the quality of water from different sources, he also found that water from praying or blessing water formed the most beautiful crystal. Water presented with pleasant written words or spoken words formed more beautiful crystal than water presented with negative or strong words.[21] It can be seen that human thought not only influence their own body but also the environment and people surrounding them.Training to think and act positively towards surrounding people would allow them would sense it, and people can live a happy life in this world. Teacher should also focus on this aspect of development to create the culture of the class of love.

Step 4 Modifying life for sufficiency: Once the learning offers the understanding and reflects reality to learners, this step provides another aspect of training, that is, changing behavior based on the understanding of the world, seeing the world in reality, and developing the consciousness to change behavior to become an individual with clean body, clean mind, and clean speech. In this aspect, the authors added self-conduct toward the environment, awareness of the value of things, asset, and utensils. Learners learn to pay attention to the use, care, and the value of things since the world resources have now become insufficient because of the endless demand of human and not unlimited search for them. It is thus the duty of teachers and those concerned to establish the culture of sufficiency. It can begin with knowing one's consumption, excessive consumption, as suggested in the Patimokkha that knowing moderation of food, a secluded dwelling.[22] Training the consciousness in class and the worthily consumption of food may include drinking up bottled water or using a container instead of a plastic bottle, using recycle papers, for example. Other trainings involve slowing down activities such as chewing food, consuming what is benefit not harmful to health, adhering to study, research and learning, recognizing an endeavor to seek to know what is unknown rather than being academically negligent or plagiarizing or claiming the work of others. For this

---

[21] Myamoto Dewey - Reiko, Miraculous Messages from Water, [Online], Source: http://www.truth4thai.org (3 April 2013).

[22] ขุ.ขุทก. 25/183-185/90-91.

issue, the authors focus on educational institution and teachers who need to occasionally stress and warn learners while at the same time pay attention and support learners at the best of their ability. Teachers and students will learn to listen and share. Particularly, teachers have to create a culture of listening, listening with heart, listening with loving-kindness, so that the loving-kindness space is enlarged for all, creativity grows beautifully in the learning with a sense of self-esteem.

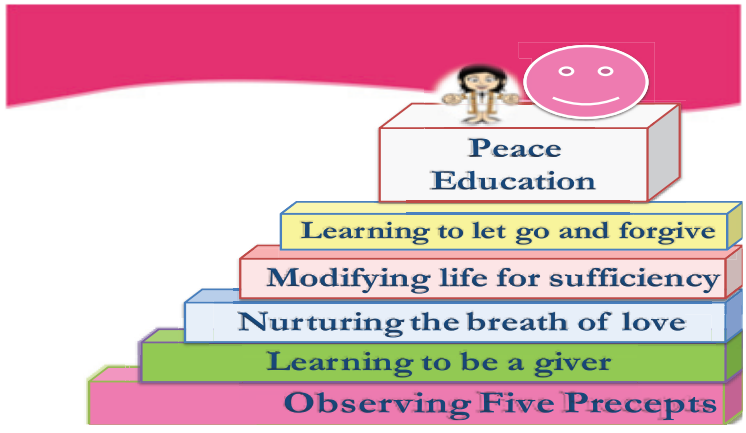
Step 5 Learning to let go and forgive: When development and learning reach the last step of the ladder, what is most important is to relax one's heart, learn to let go or Upekkha Bhavana (equanimity) as the heart of true peace. This is to appreciate forgiveness, accept the possible mistake of oneself and others, give an opportunity, give love and well-wish without expectation as it can causes suffering. Training to focus on the other being there at the moment is more important than the thought about the other in the past that will cause mentally bias and reject to act well due to being previously insulted or hurt by the other. One should thus train to do well or kusala and something useful without expecting reciprocation. Reciprocation is the word the authors learned from Assoc.Prof.Ven.Dr.Hansa Dhammahaso. In working if we can let go and be happy and forgive the other for what have been done to us, and treat the other well too, the conflict problem will not escalate to blow up and destroy the relationship. On the contrary, this will become the ladder that leads the learner to access the world of peace by oneself or become self-dependent. In this way, the world will experience true peace and sustainment. As instructed by the Buddha "santimeva so sikkheyya -to train oneself in tranquility,[23] the learning and development to attain peace occurs within oneself, to keep oneself in tranquility, to abandon desire and adherence, and to struggle to discard one's adherence.[24] For the authors, adherence to one's own merits obstructs oneself to acquire tranquility since one is obsessed with what is good and what benefits the country. Abandoning what is adhered will calm one from flame and bring peace of mind. This will support, empower and secure the desirable good deeds, and thus peace manifests.

---

[23] ม.อุ.(Thai)6/343/403.

[24] Phra Dhammapitaka (P.A.Payutto). Education for Peace. 2nd Printing, p29.

The above 5 rules were transcribed by the authors from the experiences through the learning and teaching in peace studies program at Mahachulalongkornrajavidyalaya University. For the authors, the culture being stressed includes “mindfulness, tolerance, and peace” as the golden phrase of this program. The word peace is the aim that enables students to access the knowledge and the truth of life. However, the steps along the pathway for practice will never be achieved if in absence of mindfulness or seeing through what is happening in reality. To have tolerance is to learn to stay suppressed which will penetrate in the training to reach peace or tranquility. Tranquility, mindfulness, and tolerance will reinforce each step of learning the inner peace to move and grow strongly which requires perseverance to attain it. It is the perseverance to be patient, suppressed, and to fight against the sound unwanted to hear, the thing unwanted to see, perceive, and touch. It is the perseverance to stay mindful, conscious, and aware of the inner sense and mind which will restrain or break one’s thought, action, and speech that is harmful to others. Mindfulness and tolerance are important tools to support each of the 5 steps along the ladder toward the pathway of peace. It is through this learning that peace occurs instantly. The key factor considered indispensable are those good companies in educational sphere, i.e. teachers and instructors who would support learners to acquire the learning which can be extended on their own wisdom. As viewed by the author, good companionship of teachers involves more details to be discussed, it is thus omitted in here. The authors however believe that it is possible for this article to be shared among readers, students, teachers or individuals concerned or even parents to guide in growing tree of peace in everywhere and every society. Only when every sector works together to pave this pathway of learning, then peace can be assured in this society.

References

Khantong Wattanapradith, Basic Concept in the Management of Learning Process in Buddha's way: A case Study of Manager of Learning Process in Buddha's way. **A Thematic Paper for A Doctoral Degree in Buddhism Studies** Graduate school: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2013.

Boonyavee Sirirat. The Role of Visakha Maha Upasika in Promoting Peaceful Society by Sankahavattu **4, Journal of Peace Studies**, p 4. Phra Dhammapitaka (P.A.Payutto).

Education for Peace. 2nd Printing. Bangkok: Sahathammik Co.Ltd. 1995.

_____.**Dictionary of Buddhist Terms.** 10th Printing. Bangkok. S.R.Printing Mass Product Co.Ltd.

Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto). **Buddha-Dhamma Revised and Extended Edition**. 15th Printing, Bangkok: Sahathammik Co.Ltd. 2009.

Buddhadasa (Indapanno). **World Education**.Bangkok:Dhammasapa and Luedham Institute, 2006. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Tipitaka Thai Version, Mahachulalongkorn- rajavidyalaya University Edition. Banghkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996.

Voranuch Toontakij. The Meaning of Education. [Online], Source: http://www.km.skn.go.th. (4 May 2016).

การแก้ไขความขัดแย้งโดยใช้กระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และการสื่อสารในสังคมไทย

Solving Conflicts by Restorative Justice Process and Communication in Thai Society

อนุชา ม่วงใหญ่[1]

[1]นาวาโท ดร. อนุชา ม่วงใหญ่ ประจำโรงเรียนนายเรือ ทำหน้าที่หัวหน้าสำนักวิจัยโรงเรียนนายเรือ

.....

บทคัดย่อ

จากประวัติศาสตร์ความขัดแย้งในสังคมไทยในอดีต จนถึงทุกวันนี้ ผลกระทบทางสังคมที่เกิดขึ้นมีความรุนแรงมากหลายด้าน การนำบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการคลี่คลายความขัดแย้งทางการเมือง ลดความขัดแย้งทางสังคมสามารถดำเนินการให้เกิดเป็นรูปธรรมก็คือการให้อภัยต่อกัน โดยผ่านกระบวนการฟื้นสำนึกผิดและได้มีการปฏิบัติตามข้อตกลงที่ประชุมร่วมกันครบถ้วน ทำให้ความสัมพันธ์ที่ถูกทำลายไประหว่างผู้กระทำผิดกับผู้เสียหายและสังคมได้กลับฟื้นคืนสภาพเพื่อให้สังคมไทยเกิดการปองดองและฟื้นสำนึกด้วยความจริงใจ ตลอดจนบทบาทของสื่อที่เป็นเครื่องมือในการการนำเสนอความรู้ด้านกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในสังคมไทยในสื่อทุกประเภทที่ควรยึดหลักความถูกต้อง ความจริง และประโยชน์แห่งสาธารณะเป็นที่ตั้งในการแสวงหาข้อมูลที่ตรวจสอบได้และนำเสนอข้อเท็จจริงอย่างถูกต้อง ปราศจากความเป็นฝักเป็นฝ่ายเพื่อให้สังคมไทยได้ประจักษ์ มากกว่าการนำเสนอด้วยการบิดเบือนข้อเท็จจริง โดยสื่อควรมีบทบาทที่สำคัญในการส่งเสริมและให้ความรู้ด้านกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ สร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ชุมชน ในขณะที่ผู้เสียหายและชุมชนสังคมก็ให้อภัยกันเพื่อให้สังคมไทยจึงเกิดความสงบสุขและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มันคง มั่งคั่ง และยั่งยืนตลอดไป

คำสำคัญ ความขัดแย้ง, ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์, การสื่อสาร

ABTRACT

For historical conflict in Thai society in the past until at present, these severe conflicts effected to the whole society in several aspects. Restorative justice process could be reduced the conflicts in society by the offender has been forgiven by the victim and the offender has to realize to his or her misconduct, moreover the offender has to perform under the alternative disrupt solutions and the agreements of the family and community group conferencing. In this connection, the relationship between the offender and the victim that stopped for a while after this process, the relationship will be restored. So Thai society will become to be social harmony. Thus, the role of mass media is the instrument for presenting the knowledge of restorative process in Thai society by holding the principles of righteousness and reality and utility of the public under fact finding of which is accountability and can be presented the fact transparently without bias for other side in order to Thai society will be understood more than person let the truth be mendacious. Therefore, mass media should have important roles for supplementing and providing knowledge of restorative justice process and enhancing this knowledge that make the community understood of this process. Thus, Thai society will become secure, peace and harmony forever.

Keywords: Conflict, Restorative justice, Communication

บทนำ

การนำเสนอบทความแนวทางการแก้ไขความขัดแย้งในสังคมไทยโดยใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมาฉันท์และสื่อสารมวลชน ในที่นี้ได้กำหนดประเด็นที่นำเสนอโดยประเด็นแรก คืออะไรเป็นมูลเหตุแห่งความขัดแย้งในสังคมไทย ประเด็นที่สองคือ การสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ทางออกของความขัดแย้งในสังคมไทย ประเด็นที่สาม คือขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และประเด็นที่สี่คือแนวทางการแก้ไขความขัดแย้งด้วยกระบวนการยุติธรรม เชิงสมานฉันท์ในสังคมไทย ” โดยใช้การสื่อสารมวลชน โดยจากประวัติศาสตร์ความขัดแย้งในสังคมไทยในอดีตมีมาเรื่อย ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งระหว่างชนชั้นนำที่ยุติลงด้วยการเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ 24 มิ.ย. 2475 หลังจากนั้นก็เกิดความขัดแย้งเชิงอุดมการณ์ระหว่างรัฐไทยกับพรรคคอมมิวนิสต์ แห่งประเทศไทย ตั้งแต่ปี 2492-2525 ซึ่งสิ้นสุดลงด้วยนโยบายการให้อภัย ตามคำสั่งที่ 66/2523 ต่อมาก็เป็นความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลเผด็จการกับกระแสเรียกร้องประชาธิปไตยของประชาชน อันก่อให้เกิดเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516 และพฤษภาทมิฬ 2535 แต่ความขัดแย้งที่ผ่านมายังไม่มีความรุนแรงเท่าความขัดแย้งทางการเมืองจนถึงทุกวันนี้ ผลกระทบของความรุนแรงมากหลายด้าน ที่มีผลกระทบต่อสังคมไทย ดังนี้ (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2554)

1. ความขัดแย้งดังกล่าวเป็นความขัดแย้งร้าวลึกระหว่างประชาชน ลุกลามไปทุกที่ไม่ว่าในครอบครัว ในบรรดาเพื่อนฝูงที่ทำงาน จนแม้ระหว่างคนในภูมิภาคต่างๆ โดยเฉพาะคนภาคเหนือและภาคอีสานฝ่ายหนึ่ง กับคนภาคใต้ ถึงขั้นที่มีการตั้งคำถามถึงเอกภาพและบูรณภาพของความเป็นชาติไทยเลยทีเดียว หากไม่สามารถระงับความรู้สึกแตกแยกรุนแรงนี้ ให้ยุติลงได้ในอนาคตอันใกล้ก็ไม่แน่ว่าอุดมการณ์ความเป็นชาติไทยหนึ่งเดียวจะสั่นคลอนเพียงใด

2. การอ้างความชอบธรรม และบทบาทของผู้นำรัฐบาล และพลังประชาชนของอดีตนายกรัฐมนตรีสมัคร สุนทรเวช และนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ก็ถูกคนเสื้อเหลืองประท้วงยืดเยื้อ รัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะก็ถูกคนเสื้อแดงประท้วงไม่เลิก รัฐสภาก็ถูกตั้งฉายาที่แสดงให้เห็นการไม่ยอมรับองค์กรอิสระก็ถูกท้าทายและไม่ยอมรับ ศาลซึ่งไม่เคยถูกวิพากษ์วิจารณ์ก็ถูกวิพากษ์อย่างเปิดเผย สถาบันองคมนตรีซึ่งควรอยู่เหนือความขัดแย้งทางการเมือง ก็เป็นเป้าการโจมตีของคนบางกลุ่ม! วิกฤติความเป็นธรรมนี้บั่นทอนความเชื่อมั่น (Trust) ในสถาบันทั้งหลาย และอาจนำมาซึ่งความล่มสลายของประชาธิปไตย

3. หลักนิติธรรมและความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายในบ้านเมืองถูกสั่นคลอนอย่างรุนแรงโดยรัฐเองและประชาชน การทุจริตที่ปรากฏเป็นข่าวมากมายในฝ่ายการเมืองและข้าราชการแสดงให้เห็นความไม่แยแสต่อกฎหมายของผู้มีอำนาจ ความไม่สงบใน 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ และการที่ฝูงชน

ทั้งเสื้อเหลือง เสื้อแดงสามารถกระทำการท้าทายความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายได้โดยมิได้มีอะไรเกิดขึ้น ทำให้มีการตั้งคำถามกันว่า รัฐไทยเป็นรัฐที่ล้มเหลว (Failed State) ที่ไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ความรุนแรงในประเทศได้หรือไม่

4. การลุกลามของความขัดแย้งในประเทศเป็นปัญหาระหว่างประเทศของไทยกับเพื่อนบ้านคือกัมพูชา ซึ่งถ้าไม่จัดการให้ดีก็จะกระทบกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และการเมืองระหว่างประเทศ ทั้งอาจลุกลามไปสู่ภูมิภาคก็เป็นได้

5. ผลกระทบทางเศรษฐกิจนั้น ยังไม่มีสถาบันใดทำตัวเลขให้เห็นชัดสำหรับความสูญเสียดังกล่าวของประเทศไทย แต่ถ้าเทียบกับประเทศเกาหลีใต้ที่ความรุนแรงของความขัดแย้งของสังคมน้อยกว่าไทยมาก ก็จะเห็นความน่ากลัว จากรายงานของสถาบันพัฒนาเกาหลี (Korean Development Institute) ในปี 2549 ซึ่งระบุว่ามีการเดินขบวน 11,036 ครั้ง ทำให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจถึง 5.6 –9.6 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ประเทศไทยมีความรุนแรงกว่ามาก แต่ยังไม่มีใครทำตัวเลขออกมาทั้งหมดที่กล่าวมาเป็นผลที่เกิดขึ้นแล้ว แต่ถ้าดูผลที่ยังไม่เกิดขึ้น แต่จะเกิดขึ้นในระยะต่อๆ ไปก็คือ ความเชื่อมั่นของสังคมโลกต่อประเทศไทย ทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมคงถูกกระทบอย่างรุนแรงอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์

อะไรคือเป็นเหตุแห่งความขัดแย้งในสังคมไทย

จากความขัดแย้งเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและทางสังคมที่ซ่อนตัวอยู่ ความขัดแย้งดังกล่าวมีลักษณะบุคคลของคู่ขัดแย้งอยู่ก็จริง โดยรากฐานสำคัญก็คือความขัดแย้งเชิงโครงสร้างในการจัดสรรทรัพยากรและความ มั่งคั่ง ระหว่าง “คนมี” กับ “คนไม่มี” รวมถึงแนวความคิดและความคาดหวังต่อระบอบประชาธิปไตยที่แตกต่างกันนับตั้งแต่ที่ประเทศไทยได้ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเป็นครั้งแรก เมื่อปี 2504 มีการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศโดยเน้นการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า (import substitution) ซึ่งต้องอาศัยการพึ่งพาเงินทุนมหาศาลจากต่างประเทศ นโยบาย และกฎหมายต่างๆ ที่ออกในช่วงนี้ก็เป็นไปเพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ดังกล่าวทั้งสิ้น เช่น กฎหมายส่งเสริมการลงทุน กฎหมายการนิคมอุตสาหกรรม กฎหมายการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว ฯลฯ ต่อมายุทธศาสตร์ก็เปลี่ยนเป็นการผลิตเพื่อส่งออก (export oriented) ในแผน 4 และแผน 5 อย่างไรก็ดี การเกษตรกรรมที่เคยเป็นรายได้หลักของประเทศกลับไม่ได้รับความสำคัญ ดังนั้นการเพิ่มผลผลิตจึงเป็นไปด้วยการขยายพื้นที่ ไม่ใช่ด้วยการเพิ่มผลิตภาพต่อไร่ ทั้งยังไม่มียุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตรและเกษตรกร ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศนอก จากไม่มียุทธศาสตร์พัฒนายกเว้นการพยุงราคาเมื่อมีปัญหาแล้ว ในหลายกรณี รัฐก็กลับกระทำการที่เป็นผลเสียต่อเกษตรกรเสียเอง อาทิ การเก็บพรีเมี่ยมข้าวที่ส่งออก ซึ่งส่งผลให้ผู้ส่งออกผลักภาระไปกดราคาซื้อข้าวจากชาวนาให้

ตกต่ำลงไป นโยบายส่งเสริมธุรกิจและอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เพื่อการส่งออก ละเลยธุรกิจขนาดกลาง ขนาดเล็ก และไม่ใยดีกับการพัฒนาการเกษตรและเกษตรกรซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศนี้จาก นโยบายดังกล่าว ทำให้เกิดความกระจุกตัวของความมั่งคั่งอย่างมหาศาล ในขณะที่เกิด “คนมั่งมี มหาศาล” และ “คนชั้นกลาง” ที่มีอำนาจต่อรองในระบบเศรษฐกิจแบบตลาด และเข้าถึงทรัพยากร ขึ้นในเมือง ก็เกิด “คนจน” ที่เป็นเกษตรกรและอยู่ในชนบท

โครงสร้างที่ไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจในสังคมไทยจึงก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบ การเมืองเช่นกัน กล่าวคือ “คนจน” และ เกษตรกรเหล่านี้ไม่มีอำนาจต่อรองในระบบเศรษฐกิจแบบ ตลาดเหมือนคนชั้นกลาง และเข้าไม่ถึงทรัพยากร (ซึ่งในอดีตเคยเข้าถึง แต่ถูกรัฐส่วนกลางรวบอำนาจ จัดการแต่ผู้เดียวไว้) คนเหล่านี้จึงต้อง “พึ่งพิง” ผู้มีทรัพยากรในหัวเมือง ภายใต้ระบบอุปถัมภ์แบบ ไทยเดิม และทำให้คนเหล่านี้เป็น “ผู้มีอิทธิพล” และ สามารถได้รับความไว้วางใจเลือกให้เข้ามาทำ หน้าที่แทนในฐานะผู้แทนราษฎรใน ระบอบประชาธิปไตย และก้าวไปสู่อำนาจรัฐที่มากกว่านั้นใน ฐานะรัฐมนตรี การที่ระบบเศรษฐกิจไทยก็ยังไม่ใช่ระบบเศรษฐกิจเสรีที่อาศัยกลไกตลาดเต็มที่ และรัฐ ยังคงครอบครองทรัพยากรสำคัญไว้และให้สัมปทานแก่เอกชน การเข้าสู่อำนาจการเมืองจึงไม่ได้ หมายถึงการมี “อำนาจ” เท่านั้น แต่หมายถึง “โอกาส” ทางธุรกิจและเศรษฐกิจที่เกิดจากการมี อำนาจให้สัมปทาน หรืออาจได้รับสัมปทานเสียเอง ซึ่งในหลายกรณีทำให้บุคคลเหล่านี้กลายเป็น “ผู้มั่งมี” ขึ้น ได้ในเวลาอันรวดเร็ว การทุจริตและการประพฤติมิชอบในรูปแบบต่างๆก็เกิดขึ้น โดยทั่วไป ทั้งระดับการตัดสินใจของรัฐทางการเมือง ทั้งในระบบการเลือกตั้ง โครงสร้างที่ไม่เท่าเทียม กันในสังคมและระบบการพึ่งพิงกันแบบอุปถัมภ์ฝังรากลึกอยู่ในระบบการเมืองไทยตั้งแต่ พ.ศ.2475 โดยมีลักษณะสำคัญก็คือสภาพที่นักวิชาการเรียกว่า “คนจน” ซึ่งต้องพึ่งพิงการอุปถัมภ์และเป็น คนส่วนใหญ่ของประเทศ เป็น “ฐานเสียง” และเป็นผู้ก่อให้เกิดเสียงข้างมากในสภาและรัฐบาล แต่ “คนชั้นกลาง” เป็น “ฐานนโยบาย” เพราะ เสียงดังกว่าและมีอำนาจล้มล้างรัฐบาลที่ตนไม่ชอบได้ ในขณะที่ข้าราชการทหารพลเรือนซึ่งเป็นตัวแทนอำนาจรัฐที่แท้จริง ก็ยังคงแย่งชิงอำนาจทาง การเมืองกับพรรคการเมืองและผู้ที่มาจากการเลือกตั้ง

ดังที่กล่าวมาทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่าความขัดแย้งระหว่าง “คนมั่งมีมหาศาล” และ “คนชั้น กลาง” ฝ่ายหนึ่ง กับ “คนจนส่วนใหญ่” อีก ฝ่ายหนึ่งซ่อนตัวอยู่ใต้เศรษฐกิจแบบกึ่งเปิดกึ่งปิด และ การเมืองแบบกึ่งเผด็จการกึ่งประชาธิปไตย ความขัดแย้งนี้ เป็นความขัดแย้งเชิงโครงสร้างที่รอวันปะทุ ขึ้น ไม่วันใดก็วันหนึ่งแม้ว่าจะมีความพยายามปฏิรูปการเมืองโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งมีเจตนารมณ์ทำให้การเมืองเป็นของพลเมืองด้วยการขยายสิทธิ เสรีภาพ และ ส่วนร่วมทางการเมืองให้มากขึ้น พยายามทำให้ระบอบการเมืองโปร่งใสและสุจริตด้วยการเพิ่มองค์กร ตรวจสอบมากถึง 8 องค์กร และมีกระบวนการตรวจสอบหลายชั้น รวมทั้งการทำให้รัฐบาล

มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพก็ตาม แต่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ก็ไม่ได้ปรับความขัดแย้งเชิงโครงสร้างที่ฝังลึกและซ่อนอยู่อย่างจริงจัง โดยเฉพาะความขัดแย้งที่เกิดมาจากการจัดสรรทรัพยากรของรัฐไทย ซึ่งเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจ ตรงกันข้าม กลับทำให้พรรคการเมืองต่างๆ มุ่งแสวงหาประโยชน์จากข้อได้เปรียบในที่อยู่ในตัวรัฐธรรมนูญเอง ในขณะที่ข้อบกพร่องที่มีอยู่ในรัฐธรรมนูญเป็นตัวจุดชนวนความขัดแย้งที่กำลัง จะปะทุขึ้น

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง การสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

การสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ทางออกของความขัดแย้งในสังคมไทยจากนิยามความหมาย “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” หรือ “Restorative Justice” เป็นคำที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในสังคมโลก โดยสหประชาชาติ ได้เสนอให้ใช้คำนี้ในการประชุม UN Expert Meeting on Restorative Justice ที่รัฐบาลคานาดาจัดขึ้นเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2544 หมายถึง “การอำนวยความยุติธรรมที่ต้องการทำให้ทุกฝ่ายซึ่งได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมได้กลับคืนสู่สภาพดีเช่นเดิม อันเป็นการสร้าง ‘ความสมานฉันท์ในสังคม’ เป็นเป้าหมายสุดท้าย”

การอำนวยความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หมายถึง การบรรเทาความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมให้กลับสู่สภาพดีดังเดิม ทำให้เหยื่อเป็นศูนย์กลางของกระบวนการยุติธรรม ขณะเดียวกันก็บูรณาการผู้กระทำผิดและสังคมเข้าด้วยกัน โดยสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นประการแรก คือ การบรรเทาความเสียหายแก่เหยื่อ ซึ่งหมายถึงการที่เหยื่อได้รับการชดใช้ทดแทนมูลค่าของทรัพย์สินที่เสียหาย รวมทั้งความเสียหายส่วนบุคคลอื่นๆกลับคืน ซึ่งโดยรวมแล้วหมายถึง การเยียวยาสมานฉันท์ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยให้กลับคืนมาอีกครั้ง ได้แก่ความรู้สึกของเหยื่อที่ถูกโจรกรรมบ้านเรือนทรัพย์สินจะต้องทุกข์ทรมานเมื่อความเป็นส่วนตัวถูกล่วงละเมิดและรู้สึกไม่ปลอดภัย และเมื่อครึ่งหนึ่งของผู้คนถูกทิ้งให้รู้สึกว่าตนขาดอิสรภาพพื้นฐานไป (John Braithwaite , 1998) วิธีการที่ระบบกฎหมายตะวันตกรับมือกับอาชญากรรมนั้นประกอบด้วยวิธีการที่ทำให้เหยื่อมีความรู้สึกสูญเสียอำนาจ ครั้งแรกก็เสียอำนาจให้กับผู้กระทำผิด และต่อมาก็เสียอำนาจให้กับพนักงานเจ้าหน้าที่ของกระบวนการยุติธรรมโดยพวกเหยื่อต้องพยายามอดกลั้นความรู้สึกต่ำต้อยเหล่านี้ไว้ การอำนวยความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงเป็นการยังให้เกิดความยุติธรรมที่รอบครอบ (deliberative justice) เป็นวิธีการที่ผู้คนใช้ความสุขุมนุ่มนวลที่เหนือกว่าจัดการกับผลที่เกิดตามมาจากอาชญากรรม และป้องกันตนเองจากอาชญากรรมที่อาจเกิดขึ้นในภายภาคหน้าเข้าใจ

ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มีคำสำคัญที่ได้รับการนิยามความหมายเพื่อให้เกิดความชัดเจน และได้ตรงกันเมื่อนำไปใช้ ดังเช่น คำว่า ผู้กระทำผิด เหยื่อ ชุมชน ความรับผิดชอบ และการไกล่เกลี่ย ฯลฯ เป็นต้น ในที่นี้จะขอกล่าวถึงคำสำคัญที่เป็นแกนหลักของการใช้วิธีการเชิงสมานฉันท์บางคำโดยสังเขป คือ

ความรับผิดชอบ (responsibility) หมายถึง การยอมรับว่าตนเองเป็นผู้ก่อเหตุที่ทำให้เกิดความเสียหาย เข้าใจความเสียหายที่เกิดขึ้นในมุมมองอื่นๆ ตระหนักว่าตนเองมีทางเลือก สามารถดำเนินการเป็นขั้นตอนเพื่อเยียวยาแก้ไข และลงมือทำการแก้ไข

การไกล่เกลี่ย (mediation) “การไกล่เกลี่ย” ในความหมายของความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีความแตกต่างจาก ”การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” ในกระบวนการยุติธรรมอาญาโดยสิ้นเชิง เนื่องจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในกระบวนการยุติธรรมอาญาเป็นการตกลงกันเพื่อหาทางประนีประนอมยอมความ (compromise) ของคู่ความโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐมีบทบาทในการดำเนินการหาทางในการบรรเทาความรุนแรงของการลงโทษ และไม่ได้ให้ความสำคัญกับผู้เสียหายหรือความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรม แต่การไกล่เกลี่ยในความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการที่ให้เหยื่อและผู้กระทำผิดมาพบกันในสถานที่ที่ปลอดภัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้กระทำผิดได้แสดงความรับผิดชอบ (accountable) โดยการช่วยเหลือและชดใช้ความเสียหายจากอาชญากรรมต่อเหยื่อ และการชดใช้นี้ไม่จำเป็นต้องตีค่าเป็นจำนวนเงินเสมอไป โดยมีผู้ไกล่เกลี่ยที่ได้รับการฝึกฝนมาโดยเฉพาะ (trained mediator) เป็นผู้ช่วยให้กระบวนการไกล่เกลี่ยเป็นไปด้วยดี กระบวนการไกล่เกลี่ยเป็นการเปิดโอกาสให้เหยื่อได้พูดหรือแสดงให้ ผู้กระทำผิดรับรู้ว่าผลจากการกระทำของเขาก่อให้เกิดผลร้ายอะไร/ต่อใครบ้าง ได้ถามผู้กระทำผิดได้ตามความต้องการ ได้มีส่วนในการกำหนดหรือวางแผนเพื่อให้ผู้กระทำผิดชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้น และเป็นโอกาสของผู้กระทำผิดในการแสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำของเขาโดยตรง ตระหนักรู้ในผลร้ายที่เกิดจากการกระทำของเขา และมีส่วนในการวางแผนในการชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้น

การไกล่เกลี่ยในความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงไม่ได้ทำเพื่อหาข้อสรุปว่า ผู้กระทำผิดกระทำผิดจริงหรือไม่ และจะบรรเทาความรุนแรงของการลงโทษอย่างไร แต่เริ่มด้วยการยอมรับกันทุกฝ่ายว่ามีการกระทำผิดเกิดขึ้นและทำความเข้าใจให้ตรงกันในเรื่องการตกเป็นเหยื่อของผู้เสียหาย ผลร้ายและความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิด

ในสหรัฐอเมริกา การไกล่เกลี่ยส่วนใหญ่ (มากกว่าร้อยละ 95) มีผลให้ผู้กระทำผิดต้องรับโทษในลักษณะการแก้แค้นทดแทน (restitution) ซึ่งเป็นการลงโทษโดยความตกลงร่วมกันของคู่ความทุกฝ่าย แต่การลงโทษก็ยังมีความสำคัญเป็นอันดับสอง ความสำคัญอันดับแรกคือการรับรู้ถึงอารมณ์

ความรู้สึก และความต้องการของเหยื่อ ทั้งหมดนี้นำไปสู่การสร้างความปรองดองระหว่างเหยื่อและผู้กระทำผิด การให้ผู้กระทำผิดได้รับรู้และมีความรู้สึกร่วมกับเหยื่อในความสูญเสีย ซึ่งจะมีผลต่อการลดการกระทำผิดในอนาคต มีการวิจัยที่แสดงให้เห็นว่า การทำความตกลงร่วมกันในการลงโทษผู้กระทำผิดมีความสำคัญน้อยกว่าการเปิดโอกาส ให้เหยื่อพูดคุยกับผู้กระทำผิดโดยตรงว่าเขารู้สึกอย่างไรกับอาชญากรรมที่ เกิดขึ้น และผลของความสมานฉันท์มีความสัมพันธ์กับการจัดสถานที่และบรรยากาศในการสนทนา ระหว่างเหยื่อและผู้กระทำผิด

ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นทั้งปรัชญา แนวคิด และกลวิธีในการเยียวยา สร้างความสามัคคีระหว่างเหยื่อการกระทำผิด ผู้กระทำผิด และสังคมขึ้นมาใหม่ โดยมุ่งให้ความสำคัญในการมองผู้กระทำอาชญากรรมเป็นเรื่องของความขัดแย้งของ ปัจเจก (interpersonal conflict) ซึ่งเป็นการมองในมิติที่แตกต่างจากเดิมที่มองกันว่าอาชญากรรมเป็นการกระทำ ที่ฝ่าฝืนต่อกฎระเบียบของสังคมที่รัฐกำหนดไว้ภายใต้อำนาจอันชอบธรรม วิธีคิดแบบใหม่ที่ว่าอาชญากรรมเป็นเรื่องความขัดแย้งของปัจเจกทำให้แต่ละ ฝ่ายได้ตระหนักในความรับผิดชอบในการแก้ไขความขัดแย้งที่จะอยู่ร่วมกัน เป็นการมองแบบองค์รวมที่เปิดโอกาสให้ทั้งผู้กระทำผิดและเหยื่ออาชญากรรม และสังคมได้มีช่องทางแสดงท่าที ความรู้สึก จิตสำนึกของฝ่ายตน ในอันที่จะช่วยเยียวยาประสานรอยร้าวทางอารมณ์ระหว่างสมาชิกในสังคม เพื่อนำพาสังคมสู่ดุลยภาพที่มีความเมตาเอื้ออาทรต่อกัน แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เริ่มเผยแพร่กระจายเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 ภายหลังการประชุม UN Crime Congress ครั้งที่ 9 เมื่อ ค.ศ.1995 จากนั้นระหว่างปี พ.ศ. 2544-2546 ได้มีการประชุมวิชาการหลายครั้งอย่างต่อเนื่อง โดยมีการเตรียมการเพื่อนำประเทศไทยเข้าสู่การประชุม UN Crime Congress ครั้งที่11 ที่ได้มีขึ้นในระหว่างวันที่ 18-25 เมษายน 2548 ซึ่งไทยเป็นเจ้าภาพจัดขึ้น ในการประชุมมีประเด็นอภิปรายที่เกี่ยวข้องกับหลักการพื้นฐานว่าด้วยกระบวน การยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และแนวคิดดังกล่าวได้มีอิทธิพลในการเปลี่ยนกรอบแนว คิดของกระบวนการยุติธรรมไทยเป็นแนวนโยบายแห่งรัฐ (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2554)

ปัจจุบัน กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นพัฒนาการรูปแบบหนึ่งของสังคมไทยที่สมาชิกในสังคมได้แสดงปฏิสัมพันธ์ซึ่ง กันและกันเมื่อมีพฤติกรรมอาชญากรรมหรือการกระทำผิดทางสังคมเกิดขึ้น ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำความผิด-เหยื่ออาชญากรรม และชุมชน จึงเป็นระบบความสัมพันธ์ที่ประชาชนในสังคมมีต่อกันในการควบคุมสังคมเมื่อมี ความขัดแย้งที่เรียกว่าอาชญากรรมเกิดขึ้น และระบบนี้ได้เข้าไปเกี่ยวข้องสัมพันธ์ยึดโยงกับระบบสังคมอื่นๆโดยรวมในการสร้างแบบแผนทางสังคม โครงสร้างหน้าที่ในการยุติปัญหาความขัดแย้งเพื่อเสถียรภาพของสังคม ความสัมพันธ์ดังกล่าวเกิดจากการกระทำระหว่างกันทางสังคม ระหว่างบุคคลที่มีความผูกพันกันทางสังคมแต่มีข้อขัดแย้งต่อกันในความ สัมพันธ์ ซึ่งหมายถึงทั้งเหยื่อและผู้กระทำผิด กระบวนการ

ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในฐานะที่เป็นกลไกหนึ่งของสังคมจะเป็นตัวกำหนดหน้าที่ให้มีการทำงานร่วมกัน เกิดขึ้นในสังคมนั้นๆ ระหว่างคู่กรณีและบุคคลผู้เกี่ยวข้อง ในที่นี้ก็คือ ระหว่างเหยื่อ-ผู้กระทำผิด และชุมชน และอาจรวมถึงผู้สนับสนุนทั้งสองฝ่าย เพื่อให้ทุกฝ่ายในสังคมในชุมชนนั้นๆ ยอมรับว่ามีความขัดแย้ง มีการเอาเปรียบ หรือล่วงละเมิดต่อกันเกิดขึ้น และจะจัดการกับความขัดแย้งนั้นร่วมกันจริงจังอย่างไรที่จะทำให้ความขัดแย้ง ยุติลง มีผู้รับผิดชอบ มีการชดใช้เยียวยาในอันที่จะส่งผลให้เกิดความสมานฉันท์ในสังคมต่อไป ซึ่งกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Mediation for Restorative Germinal Care) ไม่ได้มีกฎเกณฑ์ว่า ต้องใช้ได้กับความผิดเล็กน้อยเท่านั้น เพราะในหลายๆ ประเทศได้นำหลักการนี้ไปใช้สำเร็จมาแล้ว ทั้งในรวันดาที่มีความขัดแย้งเรื่องการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ในมลรัฐเท็กซัส ใช้ในคดีฆาตกรรม และในประเทศแคนนาดาใช้ในคดีเกี่ยวกับการประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่รัฐ การนำหลักการนี้ไปใช้นอกจากสามารถทำให้คดีอาญายุติได้อย่างรวดเร็ว และประหยัดแล้ว ยังทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกันระหว่างคู่กรณี เพราะมีวิธีดำเนินการเน้นไปที่ผู้เสียหายเพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้สำนึก ต่อการกระทำของตนว่าการทำให้ผู้อื่นเสียหาย หรือการทำให้สังคมเดือดร้อนมีผลอย่างไร และที่สำคัญจะได้รู้ว่าการทำดังกล่าวเป็นเหตุให้ครอบครัวของตนต้องเดือดร้อนนั้นเป็นอย่างไร อันจะมีผลทำให้สำนึกในการกระทำของตน นอกจากนั้นยังเปิดโอกาสให้ชุมชนและสังคม เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดและร่วมแสดงความเอื้ออาทรในการให้โอกาสผู้กระทำ ความผิดได้แก้ไขตนเองและร่วมคิดวิธีการเยียวยาผู้เสียหาย โดยผ่านคนกลางเป็น ผู้ไกล่เกลี่ยประนีประนอมหรือผู้ประสานงานการประชุมก็ได้ สุดท้ายเมื่อความขัดแย้งได้ยุติลงด้วยความพึงพอใจของทั้งสองฝ่าย จึงถือว่าเป็นความยุติธรรมอย่างแท้จริงซึ่งภายใต้การกลับคืนสู่สังคมด้วย ความสมานฉันท์ นี้จะทำให้สังคมอยู่ได้อย่างสงบและปลอดภัยจากการกระทำความผิดซ้ำ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีหลากหลาย (ประกายรัตน์ ต้นธีรวงศ์, 2550)

การคืนอำนาจให้ประชาชนและชุมชนได้คิดตัดสินใจเรื่องความ ถูกผิดความยุติธรรมให้เกิดขึ้นเอง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) จึงไปไกลกว่าเรื่องประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เพราะประชาชนสามารถกลับไปมีอำนาจสร้างความยุติธรรมได้โดยตรง แทนที่จะผูกขาดอำนาจไว้ที่รัฐเพียงอย่างเดียว ความขัดแย้งทางสังคม และทางการเมืองที่เกิดขึ้นในประเทศไทยหากนำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาใช้ร่วมกับกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักและดำเนินการจริงจัง ความยุติธรรมที่เกิดขึ้นจึงเป็นความยุติธรรมบนพื้นฐานของความพึงพอใจของทั้ง สองฝ่ายเพราะเกิดจากการตัดสินใจของคู่กรณีโดยตรง เพียงแต่มีคนกลางที่มีความรู้ความเข้าใจและมีความเป็นกลางเป็นผู้คอยประสาน ให้มีการเจรจาภายใต้บริบทของความสมานฉันท์ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) จึงเป็นทางออกให้กับสังคมได้กลับมาอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ปราศจากความโกรธแค้นต่อกัน

ขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์คือ กระบวนการยุติธรรมที่มุ่งฟื้นฟูความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่สูญเสียไปเพราะ อาชญากรรมหรือการกระทำความผิด โดยให้ผู้เสียหายได้บอกเล่าถึงความรู้สึก และความเสียหายที่ได้รับ และได้รับการชดใช้/เยียวยาความเลียหายที่เกิดขึ้น ทั้งความเสียหายทางกายภาย จิตใจ อารมณ์ ฯลฯ ให้ผู้กระทำผิดได้แสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน โดยการชดใช้/เยียวยา ความเสียหายนั้นๆ ให้แก่ผู้เสียหายโดยตรง พนักงาน คุมประพฤติที่ทำงานในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เรียกว่า “คนกลาง (mediator) คนที่ทำหน้าที่คนกลางต้องได้รับการฝึกฝนมาโดยเฉพาะ ต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักรู้ในกระบวนทัศน์ของความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ต้องมีทักษะเฉพาะทาง โดยมีหลักการและขั้นตอนการทำงานดังนี้ (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, 2545)

ขั้นตอนที่ 1 กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ กระบวนการยุติธรรมทางเลือกผู้ที่มีอำนาจที่จะเลือกใช้วิธีการนี้คือผู้เสีย หายและผู้กระทำความผิด การที่คู่กรณีเข้าร่วมในกระบวนการอาจโดยการเรียกร้องของผู้เสียหายและ/ หรือผู้กระทำผิดเอง หรือโดยการเชิญชวนของคนกลาง หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง อย่างไรก็ตาม หลักการสำคัญคือ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ต้องทำด้วยความสมัครใจของคู่กรณีเท่านั้นหน้าที่ ของคนกลางในขั้นตอนนี้ คือ การชี้แจงให้คู่กรณีทราบว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์คืออะไร แต่ละฝ่ายมีบทบาทหน้าที่อย่างไร ต้องทำอะไร เมื่อทำได้แล้วจะได้อะไร จะเสียอะไร ส่วนการตัดสินใจว่าจะเข้าสู่กระบวนการนี้หรือไม่เป็นอำนาจการตัดสินใจของคู่กรณีเท่านั้น ประเด็นสำคัญประการหนึ่งคือกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ใช้ได้เมื่อคนที่ จะเข้าสู่กระบวนการมีความคิดในทางบวก ไม่ต้องการโต้ตอบหรือแก้ปัญหาหรือแก้ไขความขัดแย้งโดยใช้ความรุนแรง แต่ต้องการหาทางแก้ไขความขัดแย้ง/แก้ปัญหา/ทางออกที่ดีที่สุดร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 2 จากนั้น คนกลางจะทำการเตรียมความพร้อมของทั้งสองฝ่ายก่อนดำเนินการประชุมกลุ่มโดย

- การให้คำปรึกษารายบุคคล (individual counseling) เพื่อเตรียมความพร้อมของผู้เสียหายทั้งด้านอารมณ์ ความต้องการที่แท้จริง และสภาพจิตใจ เตรียมความพร้อมของผู้กระทำความผิด เพื่อความพร้อมรับผิดชอบกับการกระทำของตน ตลอดจนสำรวจความต้องการของทั้งสองฝ่ายว่าต้องการให้ใครเข้ามาร่วมประชุมใน ฐานะเครือข่ายของตนบ้าง
- การแจ้งสิทธิและหน้าที่ของทุกฝ่าย สิทธิที่สำคัญคือทุกฝ่ายมีสิทธิที่จะยกเลิกกระบวนการนี้ได้ทุกเมื่อที่ต้องการ

- เตรียมการในการประชุมกลุ่ม โดยคนกลางเป็นผู้นัดหมาย สถานที่ วัน เวลา และเตรียมการเรื่องสถานที่ในการประชุม

ขั้นตอนที่ 3 ดำเนินการประชุมหรือเจรจาหาทางออกร่วมกันโดยมีขั้นตอนดังนี้

- คนกลางกล่าวถึงวัตถุประสงค์ วิธีการ ขั้นตอน และกฎกติกามารยาทในการประชุมรวมทั้งเน้นย้ำว่า ข้อตกลงที่หากจะเกิดขึ้นย่อมไม่ผูกพันกับคำพิพากษาของศาล

- กระบวนการ สำนึกผิด ขั้นตอนนี้กระทำโดยการให้ผู้เสียหายได้พูดหรือบอกกล่าวให้ผู้กระทำความผิด ได้รับรู้ถึงความรู้สึกนึกคิด ความสูญเสีย ความเจ็บปวด และผลกระทบที่ตนได้รับจากการกระทำผิด การรับรู้เรื่องราวต่างๆจากผู้เสียหายโดยตรงจะทำให้ผู้กระทำผิดได้รับรู้ถึง ผลร้ายจากการกระทำของตน การสำนึกผิดจะเกิดขึ้นได้ในขั้นตอนนี้

- กระบวน การแก้ปัญหาร่วมกัน/แก้ไขความขัดแย้งร่วมกัน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะได้ร่วมปรึกษาหารือว่า จะแก้ไขผลร้ายที่ผู้เสียหายได้รับอย่างไร เป็นขั้นตอนที่ผู้กระทำผิดได้แสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำผิดของเขา

- การทำข้อตกลงร่วมกัน โดยทั่วไปจะเป็นการทำข้อตกลงร่วมกันเป็นลายลักษณ์อักษรว่าแต่ละฝ่ายจะ ปฏิบัติต่อกันและกันอย่างไร ใช้เวลานานเท่าใด เป็นต้น ในขั้นตอนนี้ต้องระบุวิธีการติดตามผลด้วย ขั้นตอนนี้การะทำเพื่อให้เชื่อได้ว่าเหตุการณ์เช่นนี้จะไม่เกิดขึ้นอีกใน อนาคต

ขั้นตอนที่ 4 การติดตามผล เพื่อดูว่าทั้งสองฝ่ายปฏิบัติตามข้อตกลงที่ทำไว้หรือไม่ หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือทั้งสองฝ่ายไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง คนกลางสามารถจัดให้มีการประชุมกันอีกครั้ง ผลการประชุมนี้อาจมีการหาทางให้มีการปฏิบัติตามข้อตกลงเดิม หรือทำข้อตกลงใหม่ หรืออาจยกเลิกข้อตกลงทั้งหมดก็ได้ การปฏิบัติในขั้นตอนนี้คือ หากศาลพิพากษาให้ผู้กระทำผิดอยู่ในความดูแลของพนักงานคุมประพฤติ พนักงานคุมประพฤติก็สามารถดูแลให้ปฏิบัติตามข้อตกลงและติดตามผลดังกล่าวข้าง ต้นได้ กรณีเช่นนี้ผู้ถูกคุมประพฤติต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด และปฏิบัติตามข้อตกลงที่ตนเองได้ทำไว้กับผู้เสียหายอีกด้วยเป้าหมายเบื้องต้นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีเป้าหมายเบื้องต้นคือ การเชิดชูและพิทักษ์สิทธิของผู้เสียหาย ให้ผู้เสียหายมีโอกาสและอำนาจในการอำนวยความยุติธรรมตามความต้องการที่แท้ จริงของตน ได้รับการเยียวยาและชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งทางด้านวัตถุ อารมณ์ จิตใจ และให้ผู้กระทำผิดสำนึกและแสดงความรับผิดชอบในการกระทำของตนต่อผู้เสียหาโดยตรง

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้นมีเป้าหมายสูงสุดคือ การให้อภัยกัน (forgiveness) แต่ไม่ได้หมายความว่าทุกกรณีต้องมีการให้อภัยกัน หรือการให้อภัยต้องเกิดขึ้นทันทีที่เสร็จสิ้นการประชุม แท้จริงแล้ว การให้อภัยจะเกิดขึ้นเมื่อมีการปฏิบัติตามข้อตกลงครบถ้วน การให้อภัย

เป็นกระบวนการที่เปลี่ยนความสัมพันธ์ที่ถูกทำลายไปเพราะการทำให้อีกฝ่ายหนึ่งเสียหาย เจ็บปวด การละเมิด หรือการใช้ความรุนแรงต่อกัน ให้กลับคืนดีกันมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ความรัก/ความปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์ เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้มนุษย์สามารถให้อภัยคนอื่นได้ อย่างไรก็ตามการให้อภัยก็ต้องผ่านกระบวนการของการสำนึกผิดของอีกฝ่ายหนึ่ง มีการทำข้อตกลงร่วมกันเสมือนเป็นคำมั่นสัญญาว่าจะไม่ทำผิดเช่นนี้อีกใน อนาคต เมื่อฝ่ายที่กระทำผิดกระทำการตามข้อตกลง เป็นการแสดงให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนแล้ว ความไว้วางใจหรือความเชื่อใจกันและกันก็จะเกิดขึ้นจากการนั้น การให้อภัยก็สามารถเกิดขึ้นได้

บนข้อเท็จจริงที่ว่าอาชญากรรมไม่ได้เป็นปรากฏการณ์สังคมที่เกิดขึ้นลอยๆ แต่ผูกพันกับบริบทชุมชนสังคมนั้นๆทั้งในด้านสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจการเมืองและประวัติศาสตร์ ณ ช่วงเวลาหนึ่งๆ ดังนั้นผู้มีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมในภาพรวมจึงประกอบด้วย เหยื่อ-ผู้กระทำผิด-ชุมชนและรัฐ (โดยกระบวนการยุติธรรม) แต่ที่ผ่านมาเมื่อกล่าวถึงกระบวนการยุติธรรมเรามักกล่าวถึงกระบวนการ ยุติธรรมที่ประกอบไปด้วย “ตำรวจ-อัยการ-ศาล-ราชทัณฑ์-ทนายความ” และต่อมาได้ผนวกเอา “คุมประพฤติ” รวมเข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งถึงแม้ว่าหน่วยงานศาลยุติธรรมจะใช้อำนาจทางตุลาการมิใช่อำนาจทางบริหาร เช่นเดียวกับหน่วยงานอื่นๆแต่ทั้งหมดนี้ก็จัดว่าเป็น “กลไกของภาครัฐ” เป็นสำคัญ ซึ่งแม้แต่สภาทนายความก็ได้รับเงินอุดหนุนส่วนหนึ่งจากงบประมาณแผ่นดินผ่านทางกระทรวงยุติธรรมเช่นกัน แต่ “เหยื่อ” และ “ชุมชน” มักเป็นส่วนที่ไม่ได้รับการกล่าวถึงจนกลายเป็นความชอบธรรมที่ไม่ต้องกล่าว ถึงและกลายเป็นความประหลาดแปลกใหม่หากจะมีการกล่าวถึงเรื่องเหล่านี้ขึ้นมา

การเคลื่อนไหวของเหยื่ออาชญากรรมเพื่อเรียกร้องสิทธิของตนเริ่มขึ้นในประเทศ ตะวันตกและถูกนำเข้าสู่การกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อเหยื่อของ องค์การสหประชาชาติในระยะต่อมาทำให้แนวคิดในการจัดการกับอาชญากรโดยคงความ สมดุลและยุติธรรมแก่เหยื่อเริ่มได้รับความสนใจมากขึ้นเป็นลำดับในช่วงเวลา ประมาณ 25 ปีที่ผ่านมา การเคลื่อนย้ายการให้ความสำคัญในการจัดบริการของรัฐเริ่มเปลี่ยนแปลงจากที่ เน้นการจัดบริการให้แก่ผู้กระทำผิดเพียงฝ่ายเดียวมาสู่การจัดบริการของรัฐ ที่ให้ความสำคัญกับเหยื่ออาชญากรรมมากขึ้น โดยมีข้อสังเกตที่สำคัญๆ คือ

ประการแรก อันตรายที่เกิดแก่เหยื่อและชุมชนนั้นเกิดขึ้นจากผู้กระทำผิด ผู้กระทำผิดจึงควรรับผิดชอบในการชดใช้เยียวยาแก่เหยื่อและชุมชนที่ตนกระทำการล่วงละเมิดให้มากที่สุดเป็นความสำคัญลำดับแรก จากนั้นค่อยพิจารณาความผิดต่อกฎเกณฑ์ของรัฐเป็นประเด็นสำคัญตามมา

ประการที่สอง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เน้นปฏิสัมพันธ์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องระหว่างเหยื่อ-ผู้กระทำผิด-ชุมชน ซึ่งได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมและควรรับผิดชอบโดยตรงต่อการเกิดอาชญากรรม นั้นๆ ซึ่งไม่มีนัยใดบ่งบอกว่ากระบวนการยุติธรรมตามธรรมเนียมที่ดำเนินการ

โดย บุคลากรมืออาชีพต่างๆนั้นจะสามารถแก้ไขปัญหาอาชญากรรมได้ดีไปกว่า “เหยื่อ” และ “ชุมชน” แต่นี่ไม่ได้หมายความว่าจะเป็นการมอบอาญาสิทธิ์ให้กับ “เหยื่อ” ในการแก้แค้นทดแทนต่อ “ผู้กระทำผิด” กันเองโดยตรงโดยปราศจากการคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน และไม่ได้หมายความว่าถ้า “เหยื่อ” เลือกที่จะใช้วิธีการเชิงสมานฉันท์นี้แล้วเหยื่อจะเป็นผู้แสดงบทบาท “ความเป็นต่อ” ตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ แต่วิธีการเชิงสมานฉันท์เป็นวิธีการที่ยอมรับบทบาทการมีส่วนร่วมของเหยื่อในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการยุติธรรมเป็นสาระสำคัญ

ประการที่สาม ชุมชนที่เคยมีบทบาทความสำคัญเฉพาะต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดตามวิธีการ ปฏิบัติต่อ “คน” โดย “ไม่ใช้คุก” จะได้รับการเสริมบทบาทและมีเวทีแสดงออกถึงบทบาทในเชิงเยียวยาแก่ฝ่ายของ “เหยื่อ” เพิ่มขึ้นด้วย การมีเวทีแสดงออกของชุมชนต่อเรื่องนี้ไม่เป็นเพียงจะทำให้ชุมชนเรียนรู้และ เข้าใจว่า “ความยุติธรรมและกระบวนการที่นำไปสู่ความยุติธรรม” ทำหน้าที่อย่างไรเท่านั้นยังทำให้ชุมชนตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และสามารถเรียนรู้ที่จะดำเนินขั้นตอนกระบวนการตามลำดับเพื่อแก้ไขปัญหานั้น ร่วมกันในชุมชนด้วยตนเอง ความยุ่งยากและข้อสังเกตที่พึงระวังจึงอยู่ที่การเลือกคนกลางซึ่งเป็นผู้แทน ชุมชนที่เหมาะสมจะทำหน้าที่นี้ในวิธีการเชิงสมานฉันท์เพราะในอดีตที่ผ่านมา รัฐได้เข้ามาทำหน้าที่อำนวยความยุติธรรมแทนอย่างเบ็ดเสร็จจนทำให้ผู้นำและ ผู้เหมาะสมจะเป็นผู้นำทำหน้าที่เหล่านี้ขาดช่วงชั้นลงหรือถ้ามีก็ขาดทักษะ และข้อมูลความรู้ตลอดจนทรัพยากรที่สามารถรับบทดำเนินการเรื่องนี้ได้อย่างทันท่วงที

ประการที่สี่ การมีส่วนร่วมของผู้กระทำผิดในกระบวนการยุติธรรมตามแบบของกระบวนการยุติธรรม เชิงสมานฉันท์เป็นบทบาทการมีส่วนร่วมเชิงบวกในฐานะผู้กระทำ (แสดงความรับผิดชอบของตน) มากกว่าส่วนร่วมเชิงลบในฐานะผู้ถูกกระทำ (ถูกลงโทษ) และบทบาทการมีส่วนร่วมที่เป็นผู้แสดงความรับผิดชอบเองดังกล่าวนี้ได้ช่วย สร้างสรรค์ให้เกิดความรู้สึกที่ว่าเป็น “คน” มี “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ทั้งยังกล้าหาญที่จะทำการผูกพันตนเองเข้ากับรูปแบบวิธีการและเงื่อนไขการชด ใช้เยียวยาที่ผู้กระทำผิดเหล่านี้ได้มีส่วนร่วมกับเหยื่อและชุมชนสร้างขึ้น ในกระบวนการของการสมานฉันท์อีกด้วย

ประการที่ห้า การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยวิธีการเชิงสมานฉันท์ทำให้ความรับผิดชอบ (accountability) ของผู้กระทำผิดต่อการกระทำผิดของเขาเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เข้าใจกันว่า “ความรับผิดชอบ” คือ พฤติกรรมของการก้มหน้ายอมรับโทษทัณฑ์ที่กำหนดไว้ ไปสู่ “ความรับผิดชอบ” ของผู้กระทำผิดที่มีความหมายว่า ยอมรับต่อการเข้าถึงข้อสรุปของอันตรายที่เกิดขึ้น ยอมรับสภาพว่าตนได้กระทำและกระทำพฤติกรรมเชิงบวกเพื่อแก้ไขบูรณาการสิ่งที่ ได้กระทำลงไปแล้วนั้น และที่สำคัญยิ่งคือ ความรับผิดชอบตามรูปแบบนี้มีลักษณะเป็น “สิ่งที่เหยื่อกำหนด” (victim-focused) มากกว่า “สิ่งที่ผู้กระทำผิดกำหนด” (offender-focused) ซึ่งเป็นความรับผิดชอบที่พัฒนาไปอีกระดับหนึ่งโดยรวมเอาความเห็นอกเห็นใจ เหยื่อและความเข้าอกเข้าใจว่าการ

กระทำนั้นทำอันตรายต่อเหยื่อมากน้อยเพียงใด เข้าไว้ด้วยกัน อย่างไรก็ตามการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงเป็นวิธี การที่คิดนอกกรอบกำแพงคุก โดยเน้นการให้ความสำคัญต่อเหยื่อและชุมชนและการยกระดับความรับผิดชอบของผู้ กระทำผิดให้ชัดเจนตรงประเด็นต่อปัญหาอาชญากรรมในสังคมมากขึ้น

บทบาทของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในฐานะ "กระบวนการยุติธรรมทางเลือก" สำหรับกระบวนการยุติธรรมตามธรรมเนียม

การยอมรับวิธีการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในกระบวนการยุติธรรมไทยจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของรัฐและของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักในปัจจุบัน รวมทั้งบทบาทของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมบางประการ ดังนี้ (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, 2553)

ประการแรก ลดทอนบทบาทของรัฐในการเข้าไปจัดการชุมชนโดยยึดถือกฎเกณฑ์อันเดียวกันอย่างตายตัว เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่ต้องการสร้างหรือนำเกณฑ์มาตรฐานใดๆมาใช้กับสถานการณ์ที่แตกต่างกัน

ประการที่สอง บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมควรปรับบทบาทเป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุนเป็นพี่เลี้ยงและผู้รักษากติกาของกระบวนวิธีรวมทั้งรักษาหลักการแห่งสิทธิมนุษยชนแทนการเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมดด้วยตนเองทุกขั้นตอน

ประการที่สาม การควบคุมให้เกิดความเสมอภาคเป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องใช้ความพยายามอดทนทำให้ เกิดขึ้นและดำเนินไปท่ามกลางมุมมองที่แตกต่างกันและวิธีการแก้ปัญหาที่หลาก หลายในแต่ละชุมชน

ประการที่สี่ ในกระบวนวิธีการเชิงสมานฉันท์ ผลประโยชน์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องนั้นโดยตรงเป็นเป้าหมายศูนย์กลางที่สำคัญ ไม่ใช่ความเหมือนกันหรือเท่าเทียมกันของโทษที่ผู้กระทำผิดทุกคนต้องได้รับเมื่อกระทำผิดเช่นเดียวกันนั้น

ประการที่ห้า ต้องมองข้ามกระบวนการของรัฐตามกฎหมายบางประการ ไปสู่ความเชื่อที่ว่าความเป็นธรรมนั้นเป็นเรื่องเฉพาะกลุ่มที่ลงตัวระหว่าง เหยื่อ-ผู้กระทำผิด-ชุมชนหนึ่งๆ และไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ว่ามีความเท่าเทียมเสมอภาคกันในหมู่ผู้ที่เกี่ยว ข้องหรือไม่หรือเมื่อเปรียบเทียบระหว่างชุมชนแล้วจะเหมือนกันหรือไม่ ซึ่งเรื่องนี้เทียบเคียงได้กับวิธีการต่อรองคำรับสารภาพของกระบวนการ ยุติธรรมตามธรรมเนียมที่ผู้กระทำความผิดเช่นเดียวกันอาจไม่ได้รับผลที่ตามมา และบริการต่างๆเช่นเดียวกันทุกประการ

ประการที่หก ผู้สนับสนุนการใช้วิธีการเชิงสมานฉันท์เองก็จะต้องไม่ไปคาดหวังว่าความผิดที่เกิดขึ้นและใช้วิธีการนี้จะต้องสามารถจัดการให้เบ็ดเสร็จจบสิ้นลงใน กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เท่านั้น เพราะบางกรณีที่เป็นความผิดอุกฉกรรจ์ หรือเป็นพฤติกรรมที่มีลักษณะต่อต้านสังคมอย่างร้ายแรงก็ไม่สมควรถูกปล่อย ทิ้งให้ลอยนวลอยู่ในชุมชนนั้นๆเช่นกัน นอกจากนี้เหยื่อบางคนยังหวาดกลัวต่อการที่จะเผชิญหน้ากับผู้กระทำผิด และชุมชนบางแห่งก็ยังมีวิธีการบำบัดรักษาและแก้ไขฟื้นฟูไม่เพียงพอแก่การ จัดการกับผู้กระทำผิด แต่จุดเด่นของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ยังคงเชื่อว่าบทบาทและความรับ ผิดชอบควรปรับเปลี่ยนเคลื่อนที่ไปจากเดิมสู่ชุมชนเพื่อสร้างความสมดุลทาง อำนาจในการจัดการกับอาชญากรรมให้เกิดขึ้นโดยเฉพาะกรณีที่เป็นความผิดไม่ร้ายแรง

ประการที่เจ็ด เมื่อสังคมและกระบวนการยุติธรรมเริ่มตระหนักว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็น “กระบวนการยุติธรรมทางเลือก” ที่น่าสนใจและพร้อมที่จะทดลองนำมาใช้ เมื่อนั้นจะพบว่ารายละเอียดของการใช้วิธีการเชิงสมานฉันท์ในเรื่องประเภทคดี การแก้ไขกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง ช่องทางของการดำเนินกระบวนวิธีการ ฯลฯ จะเป็นเรื่องที่สามารถสร้างขึ้น และดัดแปลงให้เหมาะสมกับสังคมไทยได้เนื่องจากเป็นวิธีการที่เคยใช้อยู่ในอดีตกาลและยังปรากฏให้เห็นในบางท้องถิ่นในปัจจุบัน

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (restorative justice practice) เป็นวิธีการที่อยู่ในกระบวนทัศน์ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (restorative justice paradigm) ซึ่งเป็นหลักสากล วิธีการภายใต้กระบวนทัศน์นี้ สามารถทำได้ทั้งเรื่องการระงับข้อพิพาท การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด และการป้องกันอาชญากรรมแบบยุติธรรมชุมชน แต่ไม่ว่าจะเป็นวิธีการที่ทำเพื่อการใด หรือใช้รูปแบบใดก็ตาม ประเด็นสำคัญคือวิธีการหรือรูปแบบนั้นๆ ต้องตั้งอยู่บนหลักการต่อไปนี้ (กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ สำนักพัฒนาการคุมประพฤติ กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม)

1. ความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทรที่มนุษย์พึงมีต่อกัน ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะใช้ได้ และใช้ได้ดี เมื่อผู้ใช้มีความคิดในเชิงบวก มุ่งที่จะแก้ไข และ/หรือ ป้องกันปัญหา ด้วยการใช้สติและปัญญา ด้วยความมีเมตตา ความเอื้ออาทรต่อกัน

2. การยอมรับอย่างให้เกียรติ (respect) ของความแตกต่างหลากหลาย การดำเนินการภายใต้กระบวนทัศน์ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใด และเพื่อการใด ก็ต้องดำเนินการอย่างให้เกียรติและยอมรับในความแตกต่างของมนุษย์ ทั้งในฐานะที่เป็นปัจเจก และความแตกต่างทางสังคม วัฒนธรรม ชาติพันธุ์ และถิ่นที่อยู่ตามภูมิศาสตร์ เรื่องนี้เป็นเรื่องเดียวกันกับหลักความเสมอภาคและความเท่าเทียมกัน และหลักประชาธิปไตย

3. หลักประชาธิปไตย การหาทางแก้ปัญหา การระงับความขัดแย้ง การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันปัญหาอาชญากรรม/ปัญหาสังคม ต้องยึดหลักประชาธิปไตยที่ฟังเสียงส่วนมากและไม่ละเลย

เสียงส่วนน้อย ตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของหลักการนี้ในกระบวนทัศน์ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์คือ การระงับข้อพิพาทของชาวเมารีที่เรารู้จักกันดีในชื่อ “การประชุมกลุ่มครอบครัว” (family group conferencing) ประเด็นที่น่าสนใจและน่าศึกษาคือ มีอะไรในวิถีชีวิตของชาวเมารีที่ทำให้การระงับข้อพิพาทของเขาได้รับความสนใจ และยอมรับกันว่าเป็นวิธีการในวิถีทางความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในสังคมเมารีนั้น การปรึกษา, การขอความเห็น (consultation) เป็นเรื่องที่สำคัญลำดับต้นๆของแวดวงชาวเมารี แนวคิดเรื่องนี้คือการฟังเสียงทุกเสียงและฟังความในใจของคนทุกคน ในวิถีชีวิตของชาวเมารี การที่ผู้คนมารวมตัวกันเพื่อแสดงความเห็นหรืออภิปรายเรื่องราวหรือประเด็น ต่างๆ การที่ผู้คนเหล่านั้นได้บอกกล่าวแง่คิดหรือมุมมองของตนในการแก้ปัญหาต่างๆ ถือเป็นการสร้างเกียรติยศและศักดิ์ศรีให้แก่ตนเอง

บทวิเคราะห์ จากเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบกว้างขวางในสังคมไทย โดยเฉพาะในช่วงที่มีการชุมนุมทางการเมืองที่ผ่านมา เป็นที่น่าสังเกตว่าสื่อสารมวลชนแขนงต่างๆ และสื่อทางเลือกใหม่ๆ เช่น วิทยุชุมชน เคเบิลทีวี ทีวีดาวเทียม และ อินเทอร์เน็ต มีบทบาทอย่างสูงในการกำหนดการรับรู้ด้านข้อมูลข่าวสาร และในการชี้นำความคิดเห็นทางการเมืองของประชาชน ในหลายกรณี สื่อถูกใช้เป็นเครื่องมือในการโฆษณาชวนเชื่อ และในการระดมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของมวลชนอย่างเข้มข้น บางครั้งสื่อซึ่งมีวาระทางการเมืองชัดเจนได้มีพฤติกรรมอันขัดต่อจรรยาบรรณทางวิชาชีพ ด้วยการใช้ภาษาที่ หยาบคาย ยั่วยุ ปลุกเร้า สร้างความเกลียดชัง และด้วยการบิดเบือนข้อเท็จจริง ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวนอกจากจะไม่เหมาะสมแล้ว ยังผิดกฎหมายในหลายๆ ฉบับอีกด้วย ทว่าด้วยภาวะของการขาดองค์กรกำกับดูแลของสื่อวิทยุและโทรทัศน์ ตลอดจนช่องโหว่ของการบังคับใช้กฎหมายทำให้พฤติกรรมดังกล่าวดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และส่งผลกระทบต่อความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนจิตวิทยาของมวลชนในสถานการณ์ของการแบ่งขั้วทางความคิดในสังคมไทยอย่างมาก (จดหมายเปิดผนึกเรื่อง“แนวทางการสร้างสรรค์สันติภาพแก่สื่อและสังคมไทย” คณะนิเทศศาสตร์ , 2553)

“แนวทางการแก้ไขความขัดแย้งด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในสังคมไทย” โดยใช้สื่อสารมวลชน มีแนวทางการดำเนินงานดังนี้ คือ

1) การนำเสนอความรู้ด้านกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในสังคมไทยในสื่อทุกประเภทพึงยึดหลักความถูกต้อง ความจริง และประโยชน์แห่งสาธารณะเป็นที่ตั้ง โดยเฉพาะการแสวงหาข้อมูลที่ตรวจสอบได้และนำเสนอข้อเท็จจริงอย่างถูกต้อง ปราศจากความเป็นฝักเป็นฝ่ายเพื่อให้สังคมไทยได้ประจักษ์

2) การนำเสนอของสื่อไม่ควรให้ความสำคัญกับสถานการณ์ความรุนแรง ที่แบ่งฝักฝ่ายสองขั้วอย่างชัดเจน และความขัดแย้งที่มีเป้าหมายเดียวเพื่อเอาชนะ โดยเน้นหาผู้ชนะและผู้แพ้ แต่สื่อควรให้ความสำคัญกับสาเหตุและผลที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังความรุนแรงและความขัดแย้ง เช่น ความชอกช้ำทางจิตใจ และความสูญเสียของสังคมและประเทศชาติ โดยภาพรวม มากกว่าการนำเสนอภาพความสูญเสียที่กระทบอารมณ์ความรู้สึก การสอดแทรกวาระทางการเมือง การกระตุ้นยอดขาย หรือ การแสวงผลประโยชน์ทางการตลาด
3) การนำเสนอข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อควรแยกแยะให้ชัดเจนระหว่างข้อเท็จจริงและความคิดเห็น และต้องหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาที่ส่อเสียด ยุยง หยาบคาย และการปลุกเร้าให้เกิดความเกลียดชัง หรือ พฤติกรรมที่ใช้ความรุนแรงใดๆ
4) สื่อควรมุ่งเน้นบทบาทของการเปิดพื้นที่สาธารณะ เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องนำเสนอเหตุผล เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสาเหตุแห่งความขัดแย้ง และเพื่อหาทางออกในการคลี่คลายปัญหา และสร้างความสมานฉันท์ในสังคม
5) การนำเสนอข้อมูลข่าวสารในช่วงวิกฤตการณ์ทางการเมือง องค์กรกำกับดูแลที่เป็นอิสระของรัฐ และองค์กรกำกับดูแลตนเองในวิชาชีพสื่อ จำเป็นต้องแสดงบทบาทที่ชัดเจนและเคร่งครัด โดยไม่เลือกปฏิบัติ และไม่จำเป็นต้องรอการร้องเรียน
6) การใช้สื่อเพื่อเป็นช่องทางในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจและการสร้างความปรองดอง ควบคู่ไปกับการเผยแพร่ความรู้ด้านกฎหมาย และ กระบวนการยุติธรรมให้เกิดความเข้าใจและสร้างความเด็ดขาดในการบังคับใช้กฎหมาย
7) รัฐ ควรสร้างความเชื่อมั่นตลอดจนส่งเสริมแนวทางการนำแนวความคิด กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในสังคมไทย ให้เกิดขึ้นในองค์กร ตลอดจนภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องสามารถเป็นแนวทางในการแก้ไขความขัดแย้งในสังคมไทยได้

ข้อสรุป จะเห็นได้ว่ากระนำบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการคลี่คลายความขัดแย้งทางการเมือง ลดความขัดแย้งทางสังคมสามารถดำเนินการให้เกิดเป็นรูปธรรมได้นั้น ทั้งนี้เพราะเป้าหมายสูงสุดของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกนี้ก็คือการให้อภัยต่อกัน (Forgiveness) โดยผ่านกระบวนการฟื้นสำนึกผิดและได้มีการปฏิบัติตามข้อตกลงที่ประชุมร่วมกัน ครบถ้วน ทำให้ความสัมพันธ์ที่ถูกทำลายไประหว่างผู้กระทำผิดกับผู้เสียหายและสังคมได้กลับฟื้นคืนสภาพเดิมอีกครั้งหนึ่ง ทำให้สังคมไทยเกิดการปองดองและฟื้นสำนึกด้วยความจริงใจ

นอกจากนั้นบทบาทของสื่อที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการการนำเสนอความรู้ด้านกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในสังคมไทยในสื่อทุกประเภทที่ยึดหลักความถูกต้อง ความจริง และประโยชน์แห่งสาธารณะเป็นที่ตั้งในการแสวงหาข้อมูลที่ตรวจสอบได้และนำเสนอข้อเท็จจริงอย่างถูกต้อง ปราศจากความเป็นฝักเป็นฝ่ายเพื่อให้สังคมไทยได้ประจักษ์ การนำเสนอของสื่อ ที่ไม่เสนอความ

ขัดแย้งที่มีเป้าหมายเดียวเพื่อเอาชนะ โดยเน้นหาผู้ชนะและผู้แพ้ แต่สื่อควรให้ความสำคัญกับสาเหตุและผลที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังความรุนแรงและความขัดแย้ง ความสูญเสียของสังคมและประเทศชาติ โดยภาพรวม มากกว่า การนำเสนอภาพ ด้วยการบิดเบือนข้อเท็จจริง ให้ได้เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมและให้ความรู้ด้านกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ สร้างความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนจิตวิทยาของมวลชน ในขณะที่ผู้เสียหายและชุมชนสังคมก็ให้อภัย สังคมไทยจึงเกิดความสงบสุขและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขยั่งยืนตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2545). *ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: หลักการและแนวคิด" ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย.*

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ . (2553). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. จดหมายเปิดผนึกเรื่อง **"แนวทางการสร้างสรรค์สันติภาพแก่สื่อและสังคมไทย"** คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2554). **กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกในการยุติข้อขัดแย้งทางอาญาสำหรับสังคมไทย** คณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2559). **เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต**. กรุงเทพฯ: บริษัทต้นไทรการพิมพ์ จำกัด.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ.(2554). **ผ่าทางตันวิกฤติประเทศไทยความขัดแย้งในประเทศไทย: สาเหตุ ผลกระทบ และ ทางแก้ไข** กรุงเทพฯ: บริษัทต้นไทรการพิมพ์ จำกัด.

ประกายรัตน์ ต้นธีรวงศ์ .(2550). **การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการจัดการความขัดแย้งทางอาญาในศาลเยาวชนและครอบครัว.**ภาคนิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการความขัดแย้งแบบบูรณาการมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.

Braithwaite, John. (1998)"**Restorative Justice**". The Handbook of Crime & Punishment, pp.323-344. Michael Tonry (editor), Oxford: Oxford University Press.

รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

The Proposed Guidelines for Reinforcement of the Buddhist Community and the Muslim Community in Suratthani

ประสิทธิ์ พันธวงษ์[1] สามารถ บุญรัตน์[2] และบุญรุตน์ ครุฑคง[3]

[1]อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดพัฒนาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
[2]อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
[3]อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดพัฒนาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

.....

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (1) เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี (2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางด้านศาสนาและวัฒนธรรมที่มีต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี (3) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการและรูปแบบการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี การวิจัยนี้เป็นการใช้วิธีการศึกษาเอกสาร และการศึกษาภาคสนามโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content/Analysis) และนำเสนอผลวิเคราะห์โดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบ ILACOA เป็นกระบวนการและรูปแบบการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยการผสมผสานวิถีชีวิตอาศัยกระบวนการความสัมพันธ์ที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ อาศัยกระบวนการความสัมพันธ์ที่เกิดจากมีการรวมกลุ่ม อาศัยกระบวนการความสัมพันธ์ที่เกิดจากมีผู้นำที่ยอมรับจากชุมชน อาศัยกระบวนการความสัมพันธ์ที่เกิดจากมีผู้นำที่ยอมรับจากภายนอกชุมชน และอาศัยกระบวนการความสัมพันธ์ที่เกิดจากกิจกรรมต่อเนื่อง มีความสัมพันธ์ทุกประเด็นขาดประเด็นหนึ่งประเด็นใดไม่ได้ เพราะการสร้างความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมที่มีต่อการเสริมสร้างความเข็มแข็งของชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเหมือนเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของตนเอง ส่งผลให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง นำไปสู่การพัฒนาจังหวัดที่เข้มแข็งในอนาคตต่อไป

คำสำคัญ รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน, ชุมชนชาวไทยพุทธ, ชุมชนชาวไทยมุสลิม, บริบทด้านศาสนาและวัฒนธรรมชุมชนชาวไทยพุทธและชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ABSTRACT

There are three purposes of this research as followed: 1) to study the processes for reinforcement of the Buddhist community and the Muslim community in Suratthani, 2) to revise the relationship of the religious and the culture aspect influencing to the reinforcement of both the Buddhist community and the Muslim community in Suratthani, and 3) to analyze the processes and guidelines effect to enhance the Buddhist community and the Muslim community in Suratthani. This is to research the document based approach and the field study conducted by in-depth interview as its research tool. The raw data are reviewed by the content analyses. The descriptive analysis is used for research findings presentation. The findings emerge that the lLACOA is the appropriate processes and guidelines to strengthen the Buddhist community and the Muslim community in Suratthani. The way of life consists of the relationship among learning process, collaboration process, respectful leader from the inside community process, acceptable leader from the outside community process and constant activities process. These are equally important aspects that are not capable to fail any of them. As the equivalent, the cultivation of cultural relationship influence to the reinforcement of both Buddhists and Muslims community in Suratthani. It could be a part of the way of life due to stability and wealthy; lead to further development.

Keywords: The Proposed Guidelines for the Community Reinforcement, The Buddhist Community, The Muslim Community, The Context of Religious and Culture of Buddhists and Muslims in Suratthani

บทนำ

การดำรงชีวิตของมนุษย์จะต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคม แต่เนื่องจากมนุษย์อาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน จึงย่อมมีวิถีที่แตกต่างกันออกไปทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรมของแต่ละสังคม และการขยายตัวของกลุ่มชนตลอดจนการเกิดและพัฒนาการของศาสนาและวัฒนธรรมชุมชน (สุธิวงศ์ พงไพบูลย์ และคณะ, 2544, หน้า 7) เปลี่ยนแปลง ปรับปรุงหรือผลิตสร้างขึ้นเพื่อความเจริญงอกงามในวิถีของส่วนรวม วิถีชีวิตของมนุษย์ในส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้ เอาอย่างกันได้ (พระยาอนุมานราชธน, 2514, หน้า 11) สังคมมนุษย์จึงมีพัฒนาการเจริญรุ่งเรืองขึ้นมาตามลำดับ แต่ในสังคม ที่ประกอบด้วยกลุ่มชนที่มีภูมิหลังทางวัฒนธรรม หรือมีเชื้อชาติและศาสนาแตกต่างกันมาอยู่รวมกันก็ย่อมจะมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกันซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งกันได้เช่นเดียวกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่าง ชาวไทยมุสลิมกับชาวไทยส่วนใหญ่ที่นับถือศาสนาพุทธในภาคใต้ มีสาเหตุมาจากความไม่เข้าใจทั้งในด้านของศาสนาและวัฒนธรรม และเป็นสาเหตุของความแตกต่างจนกลายเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ในสังคม และในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีประวัติศาสตร์ความขัดแย้งมายาวนาน (อมรา พงศาพิชญ์, 2549) ประกอบกับเหตุการณ์ครั้งตั้งแต่วิกฤต ในปี พ.ศ. 2547 จนถึงปัจจุบันที่ปรากฏผ่านสถานการณ์รุนแรงยืดเยื้อรายวัน ยุทธศาสตร์และนโยบายรัฐที่ใช้ในการแก้ปัญหาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันยังมิอาจปลดชนวนความขัดแย้งเพื่อสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืนในพื้นที่ได้ (อับดุลการิม รามันห์สิริวงศ์, 2554) จนทำให้เกิดภาพของสังคมที่ไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้ระหว่างคนไทยพุทธกับคนไทยมุสลิม

จากปัญหาดังกล่าว รัฐบาลควรทำอย่างไรที่ต้องมีกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชาวพุทธและมุสลิม โดยยึดคนและชุมชนท้องถิ่นเป็นฐานรากของการพัฒนาการเปิดพื้นที่ทางความสัมพันธ์ทางด้านศาสนาและวัฒนธรรมที่มีต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในการแสดงออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวไทยมุสลิมกับชาวไทยส่วนใหญ่ที่นับถือศาสนาพุทธต้องสร้างร่วมกันในการสร้างรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชาวพุทธและมุสลิมซึ่งแสดงออกซึ่งการมีอำนาจร่วมกันการเคารพซึ่งกันและกัน การเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน และการเต็มใจที่จะแก้ปัญหา(ธีรยุทธ์ บุญมี, 2547) ให้มีสภาพที่พึงปรารถนาในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน จึงจำเป็นต้องกำหนดนโยบายการพัฒนาภายใต้จุดร่วมที่เหมือนกันหรือความทรงจำร่วมกันทางสังคมวัฒนธรรมที่มีลักษณะความเป็นมิตรต่อกัน เพื่อเปิดประตูแห่งความเข้าใจให้กลุ่มคนที่มองต่างมุม สามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติเชิงปฏิปักษ์ให้ลดน้อยลงหรือหมดไป ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์อันดีต่อกันได้อย่างเต็มใจ

ผู้วิจัยจึงเกิดแรงจูงใจที่จะศึกษารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีโดยศึกษาชุมชนชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม โดยการค้นหากระบวนการที่ก่อให้เกิดการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนการผสมผสานทางด้านศาสนาและวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิม ทั้งนี้เพื่อนำมาอธิบายเชื่อมโยงให้เห็นถึงรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของการผสมผสานทางด้านศาสนาและวัฒนธรรมระหว่างไทยพุทธกับไทยมุสลิมนั้น สามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการชุมชนในสุราษฎร์ธานีท้องถิ่น และสร้างความเข้าใจอันดีในการอยู่ร่วมกันระหว่างผู้คนและชุมชนที่ประกอบไปด้วยชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิมให้สามารถดำรงวิถีชีวิตอยู่ร่วมกันได้ตามแบบอย่างที่มีจิตสำนึกร่วมแห่งความเป็นมิตรและยอมรับการอยู่ร่วมกันได้ในสังคมพหุวัฒนธรรม สู่ความสันติสุขในสังคมและประเทศไทยได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

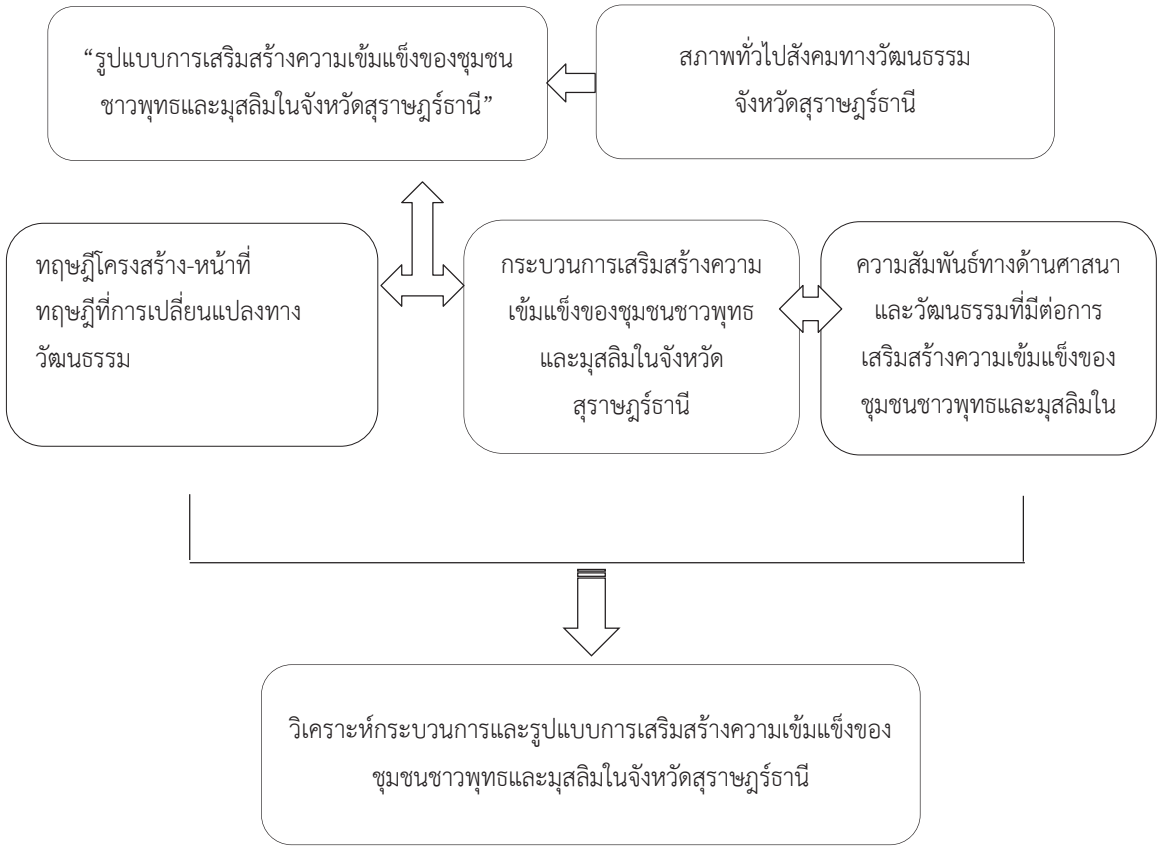
1. เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางด้านศาสนาและวัฒนธรรมที่มีต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

3. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการและรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิด

ผู้ศึกษาได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 7 ส่วน ดังนี้ ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม การผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม โครงสร้างทางวัฒนธรรมและบริบทวัฒนธรรมไทยพุทธและไทยมุสลิมจังหวัดสุราษฎร์ธานี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิดการวิจัย ดังแผนภาพต่อไปนี้

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดังต่อไปนี้

4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา โดยทบทวนเอกสาร ตำรา หนังสือ บทความวิชาการ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (documentary research) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนรวม (non-participant observation) โดยลงพื้นที่สังเกตการณ์ และเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยเข้าไปสังเกตการณ์วิถีชีวิต การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะจงกับผู้ให้ข้อมูลเป็นหลัก และเอาข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกมาสังเคราะห์องค์ความรู้ โดยศึกษาเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน แนวคิดทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมการผสมผสานทางด้านศาสนาและวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมโดยมีประเด็นหลัก คือ มีการ

ผสมผสานวิถีชีวิตเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้ชุมชนอยู่รวมกันได้ มีกระบวนการเรียนรู้ การรวมกลุ่ม มีผู้นำที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกในชุมชน ผู้นำที่ยอมรับจากจากนอกชุมชน และมีการจัดกิจกรรมอยู่ต่อเนื่อง

4.2 ขอบเขตด้านประชากร

ผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ได้แก่ กลุ่มพระภิกษุสงฆ์ระดับผู้ปกครองสงฆ์จำนวน 2 รูป มุสลิมระดับผู้ปกครอง จำนวน 2 ท่าน นักวิชาการสังคมวิทยาและพัฒนาชุมชน จำนวน 3 ท่าน นักวิชาด้านศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 2 ท่าน กลุ่มตัวแทนจากผู้นำชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมจำนวน 4 คนและ ตัวแทนผู้ปกครองจังหวัดสุราษฎร์ธานีจำนวน 2 ท่าน รวมทั้งหมด 15 รูป/คน รวมข้อมูลมาสังเคราะห์องค์ความรู้จนได้ข้อมูลอิ่มตัวเพื่อสร้างรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

4.3 ขอบเขตด้านสถานที่ ชุมชนชาวไทยพุทธและชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลาผู้วิจัยได้แบ่งการจัดทำแผนการทำวิจัยตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2558 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2559 รวมระยะเวลาในการทำวิจัยทั้งสิ้น 12 เดือน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยมีวิธีดำเนินการศึกษา คือ 1) การศึกษาเอกสาร (Documentary Study) เป็นการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนความสัมพันธ์ และการวิเคราะห์กระบวนการทางด้านศาสนาและวัฒนธรรมที่มีต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี 2) เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษาประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลหลัก 6 กลุ่มได้แก่ (1) กลุ่มพระภิกษุสงฆ์ระดับผู้ปกครองสงฆ์จำนวน 2 รูป (2) มุสลิมระดับผู้ปกครอง จำนวน 2 ท่าน (3) นักวิชาการสังคมวิทยาและพัฒนาชุมชน จำนวน 3 ท่าน (4) นักวิชาการด้านศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 2 ท่าน (5) กลุ่มตัวแทนจากผู้นำชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม 4 ท่าน และ (6) ตัวแทนผู้ปกครองจังหวัดสุราษฎร์ธานีจำนวน 2 ท่าน รวมทั้งหมด 15 รูป/คน การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอผลโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชาวไทยพุทธและชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการอพยพและการตั้งรกรากในสยามประเทศ ปรากฏทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานีโดยมีประเด็นดังนี้

(1) กระบวนการเสริมสร้างความเข็มแข็งของชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

การศึกษาเอกสารข้อมูลภาคสนามการสัมภาษณ์เชิงลึกพร้อมทั้งกับอาศัยแนวคิด ทฤษฎี มาเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อนำมาประมวลผล วิเคราะห์และสังเคราะห์ผลนำเสนอผลโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis) สามารถสรุปเป็นประเด็น 6 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 การผสมผสานวิถีชีวิต (Incorporating lifestyle) มนุษย์ดั้งเดิมเท่าที่ค้นคว้าสอบสวนตกลงกันแล้วในเวลานี้ เราจะต้องพิจารณากันให้กว้างออกไปถึงชนทุกเผ่าที่มีอยู่บนแหลมมายูอาศัยอยู่ในดินแดนรอบอ่าวบ้านดอน (จังหวัดสุราษฎร์ธานีในปัจจุบัน) มีการผสมผสานของชาติพันธุ์ทั้งสามสายเลือดที่ปนกันมาชนิดที่จะแยกกันไม่ออก จนกระทั่งทุกวันนี้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมภาษา ในความแตกต่างลดลงไปเกือบครึ่ง คือ พวกเซมัง ซาไก พวกมลายูเดิมบนปลายแหลมมลายู และ ชนชาติมลายู มีการผสมผสานของชาติพันธุ์ทั้งสามสายเลือดที่ปนกันมาชนิดที่จะแยกกันไม่ออก จนกระทั่งทุกวันนี้

ประเด็นที่ 2 กระบวนการเรียนรู้ (Learning process) ประชาชนทางภาคใต้มีการพึ่งพาอาศัยกัน และมีคำคู่กันว่า “ออกปาก” หรือ “ไหว้วาน” ซึ่งชาวบ้านสามารถออกปากขอความช่วยเหลือ ไหว้วานเพื่อนบ้านและมีการช่วยเหลือตอบแทนกัน ซึ่งระบบไหว้หวานพัฒนาเป็นการช่วยเหลือที่เรียกว่า การซอมือนั้นก็คือ “การลงแขก” ประสบการณ์ของคนใต้ที่อยู่ร่วมกัน ต่างศาสนาต่างความเชื่อมาช้านาน วิถีชีวิตโดยทั่วไปเรียบง่าย มีความผูกพันกับพุทธศาสนาและมุสลิม ในแง่การสร้างดุลภาพ ก่อให้เกิดความเชื่อ ประเพณี และระบบคุณค่าที่ไม่ทำให้แปลกทางจิตสำนึก มีภาพลักษณ์ของการพึ่งพาตนเองในแง่ของการอยู่หากิน และแง่อื่นๆ อย่างเป็นรูปธรรมช่วยเหลือเลี้ยงดูญาติมิตรของคนภาคใต้แบบ “สาวย่านนับโยค” และระบบการพึ่งพากันคนภาคใต้ที่สมัยนี้ยังนับถืออยู่

ประเด็นที่ 3 การรวมกลุ่ม (Aggregation) ศาสนาและวัฒนธรรมชาวไทยพุทธและมุสลิมเป็นของตนเองไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเชื่อ ความคิดเห็นและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ความหลากหลายของวัฒนธรรมภาคใต้ สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และทรัพยากรธรรมชาติของภาคใต้ เป็นปัจจัยและข้อจำกัดอันเป็นเครื่องเกื้อกูลหล่อหลอมให้ชาวใต้สั่งสมปรับปรุงวิถีการดำเนินชีวิต เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของตน ประกอบกับการพัฒนาภูมิปัญญา การจัดการสืบทอดกันมายาวนานเหล่านี้ค่อยแต่งเติมจนเกิดเป็นบริบทของสังคมภาวะแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นใหม่นี้ คือ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนชาวใต้ระบบความสัมพันธ์ เครือญาติมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ยึดโยงไม่แตกสลายโดยง่ายโดยมีทรัพยากรบุคคล กลุ่มผู้นำชาวบ้าน พระภิกษุ อิหม่าม ผู้นำอาวุโส ปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อเป็นการเสริมสร้างดำเนินกิจกรรมสาธารณะให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน

ประเด็นที่ 4 ผู้นำที่ยอมรับจากชุมชน (Community leaders recognized) การรักษาไว้ซึ่งศาสนาวัฒนธรรมและการผสมกลมกลืนโดยแต่ละชุมชนจะมีวัดและมัสยิดเป็นศูนย์กลาง (Central Place) มีเจ้าอาวาส อิหม่ามเป็นผู้นำชุมชน จึงเป็นศาสนสถานที่มีความสำคัญและสัมพันธ์กับวิถีชีวิต

ของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมที่แยกกันไม่ออก ยอมมีผลต่อการเป็นผู้นำของชุมชนกระแสแห่งความคิดของผู้นำทางศาสนามีผลมากที่สุดในการที่จะทำให้เกิดการผสมผสานของศาสนาได้อย่างแน่นอน เป็นสิ่ง สั่งสมถ่ายทอดต่อเนื่องกันไปไม่หยุดนิ่งตั้งแต่อดีตปัจจุบันก็เป็นฐานที่ต่อไปยังอนาคต

ประเด็นที่ 5 ผู้นำที่ยอมรับภายนอกชุมชน (Community leaders outside the recognized) การสร้างเครือข่ายจากชุมชนหนึ่งไปอีกชุมชนหนึ่งโดยการดำเนินชีวิตของประชาชนส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับศักยภาพของผู้นำชุมชนมีการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมเป็นการปรับเปลี่ยนเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่ง โดยมีกระบวนการและขั้นตอนมีกิจกรรมต่อเนื่องมีความร่วมมือความสมานฉันท์ทางศาสนาและวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันในชุมชนสร้างเครือข่ายโดยมีผู้นำชุมชนเป็นต้นแบบแต่ละชุมชน

ประเด็นที่ 6 กิจกรรมต่อเนื่อง (Activities) การดำเนินชีวิตของมนุษย์ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับ ยืน เดิน นั่ง นอน ดื่ม ทำ พูด คิด ย่อมมีกิจกรรมต่อเนื่องอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ย่อมอยู่รวมกันเป็นหมู่เป็นกลุ่ม จึงต้องมีการพึ่งพาอาศัยกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่กันโดยบริสุทธิ์ใจ มิหวังผลตอบแทนตนเองมีของกินของใช้ก็ไม่ตระหนี่ไว้แต่เพียงผู้เดียว คิดเจือจานให้แก่ผู้อื่นเพื่อให้เขามีความสุขเช่นตนเอง มีจิตประกอบด้วยเมตตากรุณาเป็นหลัก ทำให้กิจกรรมต่อเนื่องซึ่งจำเป็นจะต้องมีคุณธรรมของศาสนาเป็นแนวในการปฏิบัติ เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้สึกผูกพันกับชุมชนและสมาชิกในชุมชน มีความรักใคร่สามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้ความช่วยเหลือแบ่งปันระหว่างกัน ไม่ทอดทิ้งดูดายกัน

(2) ความสัมพันธ์ทางด้านศาสนาและวัฒนธรรมที่มีต่อการเสริมสร้างความเข็มแข็งของชุมชนชาวพุทธและมุสลิมจังหวัดสุราษฎร์ธานี

จากประเด็นของกระบวนการการเสริมสร้างความเข็มแข็งของชุมชนชาวพุทธและมุสลิมจังหวัดสุราษฎร์ธานี ดังกล่าวข้างต้นพิจารณาความสัมพันธ์ทางด้านศาสนาและวัฒนธรรมทีมีต่อการเสริมสร้างความเข็มแข็งของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางด้านศาสนาและวัฒนธรรมที่มีต่อการเสริมสร้างความเข็มแข็งของชุมชนประกอบด้วย ๖ ประการดังนี้ ประการแรก มีการผสมผสานวิถีชีวิตวัฒนธรรมมีความผูกพันแน่นแฟ้มกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้อยู่รวมกัน ประการที่สอง มีกระบวนการเรียนรู้ที่ชุมชนรวมไปถึงการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประการที่สาม มีการรวมกลุ่มของประชาชนที่หลากหลายทางพหุวัฒนธรรมโดยยึดประโยชน์สาธารณะของสมาชิกเป็นที่ตั้ง ประการที่สี่ ผู้นำที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกในชุมชนมีความรู้ความสามารถส่งผลให้ชุมชนมีการพัฒนา ประการที่ห้า ส่งผลได้รับการยอมรับนับถือผู้นำจากภายนอกชุมชน ประการที่หก การจัดกิจกรรมอยู่ต่อเนื่องทุกคนมีอิสระในการร่วมคิด ร่วมทำ และตัดสินใจในกิจกรรมอย่าง

ต่อเนื่องเหมือนเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของตนเอง เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมอย่างเข้มแข็งในชุมชนสู่การพัฒนาชุมชนที่เข้มแข็งในอนาคต

(3) สรุปกระบวนการเสริมสร้างความเข็มแข็งของชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

กระบวนการที่ 1 การผสมผสานวิถีชีวิต (Incorporating Lifestyle) เป็นกระบวนการความสัมพันธ์ที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ การรวมกลุ่ม มีผู้นำที่ยอมรับจากชุมชน มีผู้นำที่ยอมรับจากภายนอกชุมชน และมีกิจกรรมต่อเนื่องมี 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กระบวนการเรียนรู้ อาศัยกระบวนการความสัมพันธ์ผสมผสานวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบพึ่งพาอาศัยเกื้อกูลกันระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เนื่องจากสภาพวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปวัฒนธรรมการเรียนรู้ทำให้เข้าใจกัน ทำให้เกิดวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดลักษณะวิถีชีวิตการแสดงออกเป็นมารยาททางสังคม ซึ่งเรียกได้ว่า “วัฒนธรรมเป็นบรรทัดฐานของสังคม จนทำให้เกิดความสัมพันธ์การรวมกลุ่มขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 การรวมกลุ่ม อาศัยกระบวนการความสัมพันธ์การผสมผสานกระบวนการเรียนรู้ที่มีต่อการเสริมสร้างความเข็มแข็งของชุมชนชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นปัจจัยเครื่องเกื้อกูลหล่อหลอมสั่งสมปรับปรุงวิถีรากเหง้าการดำเนินชีวิต เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของชุมชน ประกอบกับการพัฒนาภูมิปัญญาแห่งองค์การเรียนรู้สู่สังคมปรารถนาจนทำให้เกิดความสัมพันธ์ของผู้นำที่ยอมรับจากชุมชนขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 ผู้นำที่ยอมรับจากชุมชน อาศัยกระบวนการความสัมพันธ์การผสมผสานการรวมกลุ่มเป็นมิติศักยภาพของผู้นำเกิดขึ้นในชุมชนต่างๆ อนุญาตปฏิบัติได้ แต่ประเพณีทางสังคมที่ไม่ขัดต่อหลักศาสนาพุทธและมุสลิม และเพื่อเป็นความสะดวกทั้งในการรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมและการผสมกลมกลืนโดยแต่ละชุมชนมีวัดและมัสยิด โดยมีพระภิกษุ อิหม่าม เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่ยอมรับเป็นต้นแบบจนทำให้เกิดความสัมพันธ์ของผู้นำที่ยอมรับจากภายนอกชุมชนขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 ผู้นำที่ยอมรับจากภายนอกชุมชน อาศัยกระบวนการผสมผสานความสัมพันธ์ของผู้นำที่ยอมรับจากชุมชนที่เป็นต้นแบบ ส่งผ่านในการยอมรับของชุมชนภายนอก เป็นฐานทางศาสนาและวัฒนธรรมไปสู่อนาคตโดยผ่านการสร้างสรรค์ สั่งสม เลือกสรร ปรับปรุงแก้ไขและสืบทอดจากชุมชนหนึ่งไปอีกชุมชนหนึ่งโดยมีผู้นำเป็นจุดรวมกันเพื่อการค้นหาศักยภาพความสัมพันธ์ของผู้นำที่เป็นต้นแบบจนทำให้เกิดความสัมพันธ์ของกิจกรรมต่อเนื่องขึ้น

ขั้นตอนที่ 5 มีกิจกรรมต่อเนื่อง อาศัยกระบวนการความสัมพันธ์ของผู้นำที่ยอมรับจากภายนอกชุมชนการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จึงต้องมีการพึ่งพาอาศัยกัน เช่น มีส่วนร่วมในงานวัดท่าไทรชาวพุทธและมุสลิมมาช่วยกันทำ “ขนมแทงต้มในวัดท่าไทร” มีกิจกรรมก็ร่วมกันคิดร่วมกันทำ ทำให้มีกิจกรรมซึ่งจำเป็นต้องมีคุณธรรมของศาสนา

เป็นแนวในการปฏิบัติ เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขเป็นหนึ่งเดียวจนทำให้เกิดความสัมพันธ์ของการผสมผสานวิถีชีวิตขึ้น

กระบวนการที่ 2 กระบวนการเรียนรู้ (Leanings Process) เป็นกระบวนการความสัมพันธ์ที่เกิดจากการรวมกลุ่ม มีผู้นำที่ยอมรับจากชุมชน มีผู้นำที่ยอมรับจากภายนอกชุมชน มีกิจกรรมต่อเนื่องและมีการผสมผสานวิถีชีวิต มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 มีการรวมกลุ่ม อาศัยกระบวนการความสัมพันธ์กระบวนการเรียนรู้สร้างภูมิปัญญาของตนเองทำให้ชุมชนมีความรู้ความสามารถที่จะพัฒนาชุมชนนำไปสู่การถ่ายทอดความรู้ของคนในชุมชน เป็นลักษณะการปะทะสังสรรค์ทางสังคมกลายเป็นมารยาททางสังคม ความผูกพันอย่างลึกซึ้งของชุมชน ทีหล่อหลอมประสบการณ์ของชุมชนรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่งสร้างจิตสำนึกการอาศัยร่วมกัน จนทำให้เกิดความสัมพันธ์ของผู้นำที่ยอมรับจากชุมชนขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 มีผู้นำที่ยอมรับจากชุมชน อาศัยกระบวนการความสัมพันธ์ของกระบวนการรวมกลุ่ม โดยอาศัยอำนาจ ความรู้ และกลไกของผู้นำชุมชน อาศัยความร่วมมือความสัมพันธ์ภายในชุมชนเป็นหลักรู้จักควบคุมสถานการณ์มีวิถีทางต่างๆ ที่เกิดจากการบริหารจัดการส่งผลต่อการปรับตัวการผสมผสานการบูรณาการทางด้านศาสนาและวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม จนทำให้เกิดความสัมพันธ์ของผู้นำที่ยอมรับจากภายนอกชุมชนขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 มีผู้นำที่ยอมรับจากภายนอกชุมชน อาศัยกระบวนการความสัมพันธ์ของผู้นำที่ยอมรับจากชุมชนมีศักยภาพของภาวะผู้นำ และพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนตลอดจนการสร้างเครือข่ายภายนอกชุมชน โดยใช้มรรควิธีของการอยู่รวมกัน การถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง มีกระบวนการและขั้นตอนมีกิจกรรมความร่วมมือความสมานฉันท์ทางสังคมการอยู่ร่วมกันในชุมชนเครือข่ายจนทำให้เกิดความสัมพันธ์ของมีกิจกรรมต่อเนื่องขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 มีกิจกรรมต่อเนื่อง อาศัยกระบวนการความสัมพันธ์ของผู้นำที่ยอมรับจากภายนอกชุมชนชุมชน มีความรู้สึกผูกพันกับชุมชนและสมาชิกในชุมชน มีความรักใคร่สามัคคีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ต่อสมาชิกของชุมชนทั้งบุคคล ครอบครัว มีการพึ่งพาอาศัยและร่วมมือกันทำกิจกรรมต่างๆ โดยมีผู้นำเป็นต้นแบบทั้งด้านอาชีพ วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม การพัฒนาชุมชน ที่เกิดขึ้นในชุมชนให้ความช่วยเหลือแบ่งปันระหว่างกัน จนทำให้เกิดความสัมพันธ์การผสมผสานวิถีชีวิต

ขั้นตอนที่ 5 การผสมผสานวิถีชีวิต อาศัยกระบวนการความสัมพันธ์ของกิจกรรมต่อเนื่องทำให้สมาชิกชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขมีความรักใคร่กลมเกลียวจนเกิดความรู้สึกว่า “เป็นพวกเดียวกัน” เมื่อมีกิจกรรมเกิดขึ้นก็จะร่วมมือกันด้วยความเต็มใจอย่าเบื่อหน่ายในการร่วมกิจกรรม เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้ชุมชนอยู่รวมกันได้ เมื่อเป็น “เกลอกัน” เนื่องจากการผสมกลมกลืนกันของไทยพุทธและไทยมุสลิมจะมีคุณลักษณะเป็นเอกลักษณ์ใหม่เป็นของ

ตนเองขึ้นมา และส่วนของวัฒนธรรมใหม่นี้จะมีความแนบชิดเข้าด้วยกันเหมือนลมหายใจเข้าออกจนทำให้เกิดความสัมพันธ์การเรียนรู้สร้างภูมิปัญญาของตนเองทำให้ชุมชนที่เข้มแข็งขึ้น

กระบวนการที่ 3 การรวมกลุ่ม (Aggregation) เป็นกระบวนการความสัมพันธ์ที่เกิดจาก มีผู้นำที่ยอมรับจากชุมชน มีผู้นำที่ยอมรับจากภายนอกชุมชน มีกิจกรรมต่อเนื่อง มีการผสมผสานวิถีชีวิตและมีกระบวนการเรียนรู้ มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 มีผู้นำที่ยอมรับจากชุมชน อาศัยกระบวนการความสัมพันธ์การรวมกลุ่มผสมผสานทางด้านศาสนาและวัฒนธรรมระหว่างไทยพุทธและไทยมุสลิม ที่อยู่รวมกันมีวิถีชีวิตมีผู้นำเป็นต้นแบบ ย่อมมีผลต่อการเป็นผู้นำของชุมชนกระแสแห่งความคิดของผู้นำทางศาสนามีผลมากที่สุด ในการที่จะทำให้เกิดการผสมผสานของศาสนาได้อย่างแน่นอนเป็นสิ่งสั่งสมถ่ายทอดต่อเนื่องกันไปไม่หยุดนิ่งตั้งแต่อดีตปัจจุบันก็เป็นฐานที่ต่อไปยังอนาคตจนทำให้เกิดความสัมพันธ์ผู้นำที่ยอมรับจากภายนอกชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 มีผู้นำที่ยอมรับจากภายนอกชุมชน อาศัยกระบวนการความสัมพันธ์จากผู้นำที่ยอมรับจากชุมชน เป็นกระแสแห่งความคิดของผู้นำต้นแบบชุมชนปัจจุบัน เป็นช่วงเวลาที่ได้รับการยอมรับจากภายในของชุมชนเป็นฐานที่ตั้งเพื่อผ่านกระบวนการความคิดสร้างสรรค์ สั่งสม เลือกสรร ปรับปรุงแก้ไข ในการเรียนรู้ร่วมกันโดยใช้มรรควิธี การอยู่ร่วมกันในสังคมกลุ่มสร้างเครือข่ายจนทำให้เกิดความสัมพันธ์จัดกิจกรรมต่อเนื่องขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 มีกิจกรรมต่อเนื่อง อาศัยกระบวนการความสัมพันธ์ผู้นำที่ยอมรับจากภายนอกชุมชน ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับ ยืน เดิน นั่ง นอน ดื่ม ทำ พูด คิด ทุกอย่างเป็นการปฏิบัติวิถีชีวิต ย่อมมีการกิจกรรมต่อเนื่องระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงต้องมีการพึ่งพาอาศัยกันซึ่งกันและกัน รวมถึงระเบียบมรรยาททางสังคม ที่ติดต่อสัมพันธ์กันในสังคมอีกด้วยจนทำให้เกิดการผสมผสานวิถีชีวิตขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 การผสมผสานวิถีชีวิต อาศัยกระบวนการความสัมพันธ์มีจัดกิจกรรมต่อเนื่อง โดยการรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกลายเป็นวิถีชีวิตใหม่ขึ้นมา กรณีการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม เช่น สามีเป็นชาวไทยมุสลิมชื่อว่า บังหีม ภรรยาป้าจิตเป็นชาวไทยพุทธได้ลูกมานับถือทั้งพุทธและมุสลิมและลูกชายให้บวชเณรเมื่อสิกขาแล้วจึงเข้าเป็นมุสลิม วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นเนื่องจากการผสมกลมกลืนกันของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม เหล่านี้จะมีคุณลักษณะใหม่เป็นของตนเองของวัฒนธรรมใหม่นี้จะมีความแนบชิดเข้าด้วยกันจนทำให้เกิดความสัมพันธ์กระบวนการเรียนรู้ขึ้น

ขั้นตอนที่ 5 กระบวนการเรียนรู้ อาศัยกระบวนการความสัมพันธ์ผสมผสานวิถีชีวิตของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม มีการพึ่งพาอาศัยกัน และมีคำคู่กันว่า “ออกปาก” หรือ “ไหว้วาน” ชาวบ้านสามารถออกปากขอความช่วยเหลือ เช่น งานประจำปีวัดท่าไทรมีชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมช่วยกันไปจัดสถานที่และทำขนมตามประเพณี (แทงต้ม) เพื่อนบ้านและมีการช่วยเหลือตอบ

แทนกัน ซึ่งระบบไหว้หวานพัฒนาเป็นการช่วยเหลือประสบการณ์ของการอยู่ร่วมกันระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม ต่างความเชื่อมาช้านาน จึงมีลักษณะรักความอิสรเสรี มีขันติธรรมและการรู้จักประสานผลประโยชน์จึงทำให้สังคมสงบสุขตามสมควรจนทำให้เกิดความสัมพันธ์การรวมกลุ่มขึ้น

กระบวนการที่ 4 มีผู้นำที่ยอมรับจากชุมชน (Community Leaders Recognized) เป็นกระบวนการความสัมพันธ์ที่เกิดจากผู้นำที่ยอมรับจากภายนอกชุมชน มีจัดกิจกรรมต่อเนื่อง มีผสมผสานวิถีชีวิต มีกระบวนการเรียนรู้ และมีการรวมกลุ่ม มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 มีผู้นำที่ยอมรับจากภายนอกชุมชน อาศัยกระบวนการความสัมพันธ์ผู้นำที่ยอมรับจากชุมชนเป็นตันแบบโดยผ่านการสร้างสรรค์ สั่งสมประสบการณ์ เลือกสรรผู้นำ มีผลต่อการเป็นผู้นำของชุมชนกระแสแห่งความคิดของผู้นำทางศาสนาซึ่งเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณมีผลมากที่สุดในการที่จะทำให้เกิดการผสมผสานของศาสนาได้อย่างแน่นอน จนทำให้เกิดความสัมพันธ์ของการมีกิจกรรมต่อเนื่องขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 มีกิจกรรมต่อเนื่อง อาศัยกระบวนการความสัมพันธ์ผู้นำที่ยอมรับจากภายนอกชุมชน มีการเข้าร่วมเครือข่ายชุมชนเพื่อดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมซึ่งมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานโดยผู้นำเป็นต้นแบบ ติดต่อประสานงานเพื่อประชุมมีการทำกิจกรรมร่วมกัน กับกลุ่มภายนอกชุมชนโดยมีการเยี่ยมเยียนให้ความช่วยเหลือครอบครัวภายในชุมชนทั้งสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี จนทำให้เกิดความสัมพันธ์การผสมผสานวิถีชีวิตขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 มีการผสมผสานวิถีชีวิต อาศัยกระบวนการความสัมพันธ์ของการจัดกิจกรรมต่อเนื่อง สมาชิกกลุ่มได้เข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มมีเครือข่ายภายในชุมชนและนอกชุมชนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ระหว่างเพื่อนสมาชิกในชุมชนผสมกลมกลืนกันของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมคุณลักษณะใหม่เป็นของตนเองของวัฒนธรรมใหม่รู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน จนทำให้เกิดความสัมพันธ์กระบวนการเรียนรู้ขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 กระบวนการเรียนรู้ อาศัยกระบวนการความสัมพันธ์การผสมผสานวิถีชีวิตการรู้จักประสานผลประโยชน์จึงทำให้สังคมสงบสุขตามสมควร “วิถีรากเหง้าชีวิตที่เรียบง่าย” มีความผูกพันกับชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม ให้สมาชิกในสังคมได้รับความสุขและสิทธิประโยชน์เท่าเทียมกันได้อันส่งผลให้สามารถอยู่รวมกันเป็นกลุ่มชนหรือสังคมได้อย่างสันติสุขยึดโยงชุมชนให้เข้มแข็งไม่แตกสลายต้องทำให้มั่นคงยั่นยืน โดยมีกลุ่มผู้นำชาวบ้าน พระภิกษุ อิหม่าม ผู้อาวุโส ในชุมชนเกิดการเรียนรู้วิถีชีวิตดั้งเดิมวิถีปฏิบัติของชุมชนจนทำให้เกิดความสัมพันธ์การรวมกลุ่มขึ้น

ขั้นตอนที่ 5 การรวมกลุ่ม อาศัยกระบวนการความสัมพันธ์กระบวนการเรียนรู้ชุมชนชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม ดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข้งของชุมชนที่พัฒนาได้โดยมีศักยภาพความสัมพันธ์ของผู้นำต้นแบบ โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้สร้างภูมิปัญญาของชุมชนมีผลทำให้ชุมชนมีความรู้และความสามารถที่จะพัฒนาตนเองและถ่ายทอดความรู้อย่างต่อเนื่อง วัฒนธรรมชุมชนผูกพัน

แน่นแฟ้มกับวิถีชีวิตของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในชุมชนจารีตประเพณีของชุมชนที่หล่อหลอมประสบการณ์ของชุมชนรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่ง การสร้างจิตสำนึกการอาศัยร่วม ดำเนินชีวิตไปตามระบบคุณค่าและความคิดความเชื่อของชุมชนจนทำให้เกิดความสัมพันธ์ผู้นำที่ยอมรับจากชุมชนขึ้น

กระบวนการที่ 5 ผู้นำที่ยอมรับจากภายนอกชุมชน (Community Leaders outside the Recognized) เป็นกระบวนการความสัมพันธ์ที่เกิดจากกิจกรรมต่อเนื่อง มีการผสมผสานวิถีชีวิต มีกระบวนการเรียนรู้ มีการรวมกลุ่ม มีผู้นำที่ยอมรับจากชุมชน มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 มีกิจกรรมต่อเนื่อง อาศัยกระบวนการความสัมพันธ์ผู้นำที่ยอมรับจากภายนอกชุมชนสร้างเครือข่ายของชุมชนมีกิจกรรมต่อเนื่อง โดยมีผู้นำเป็นต้นแบบ ทำให้การติดต่อสัมพันธ์ เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีไมตรีจิตถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ผู้นำชักชวนเพื่อนบ้านให้เข้ามามีพัฒนาชุมชนความไว้วางใจและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันต่อชุมชนสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดีจนทำให้เกิดความสัมพันธ์ผสมผสานวิถีชีวิตขึ้น

ขั้นตอนที่ 1 มีการผสมผสานวิถีชีวิต อาศัยกระบวนการความสัมพันธ์จัดกิจกรรมต่อเนื่อง ในรูปแบบทางพฤติกรรมของคนในสังคมให้แสดงออกในรูปแบบเดียวกัน ช่วยเหลือเลี้ยงดูญาติมิตรแบบ “สาวย่านนับโยค” หรือ “เกลอกัน” เนื่องจากการผสมกลมกลืนกันของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมจะมีคุณลักษณะใหม่จนทำให้เกิดความสัมพันธ์การเรียนรู้สร้างภูมิปัญญาของชุมชนทำให้ชุมชนที่เข้มแข็ง จนทำให้เกิดความสัมพันธ์กระบวนการเรียนรู้ขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 มีกระบวนการเรียนรู้ อาศัยกระบวนการความสัมพันธ์ผสมผสานวิถีชีวิต การผสมผสานทางวัฒนธรรมตามลักษณะที่เป็นการผสมผสานชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมโดยลักษณะความใกล้ชิดกันเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบซึมซับ เป็นการทำหน้าที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ ลักษณะของการผสมผสานแบบนี้จะมีลักษณะสม่ำเสมอสามารถสังเกตได้ เช่น งานแต่งงาน งานบวช งานรอมฎอน งานสุหนัต แม้กระทั้งงานประจำปีในภายวัดจนทำให้เกิดความสัมพันธ์การรวมกลุ่มขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 มีการรวมกลุ่ม อาศัยกระบวนการความสัมพันธ์กระบวนการเรียนรู้ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการผสมผสานความเข้มแข็งของวัฒนธรรมชุมชนชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม ซึ่งมีความจำเป็นที่ต้องพึ่งพาอาศัยระหว่างกัน อันเป็นพื้นฐานของความเป็นเดียวกันของการทำหน้าที่ในสังคมที่ซับซ้อน ซึ่งจะต้องร่วมมือและพึ่งพิงกันและกัน เช่น การยกลูกให้เป็นลูกบุญธรรม แก่กันการให้ลูกเป็นเกลอกันการพึ่งพาหมอตำแยร่วมกันทำให้ลดความขัดแย้งอันส่งผลให้สามารถอยู่ร่วมกันปรองดองกันและนำไปสู่สันติสุขในที่สุดจนทำให้เกิดความสัมพันธ์ผู้นำที่ยอมรับจากชุมชนขึ้น

ขั้นตอนที่ 5 ผู้นำที่ยอมรับจากชุมชน อาศัยกระบวนการความสัมพันธ์การรวมกลุ่มกันร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์ของชุมชน รวมทั้งให้ความสำคัญกับการปรับวิธีคิดและวิธีการทำงานของผู้นำมาเป็นผู้สนับสนุนในการจัดการและแก้ปัญหา

ของชุมชนระบบความสัมพันธ์ เครือญาติมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ยึดโยงชุมชนให้เข้มแข็งโดยใช้การซึมซับ กลุ่มผู้นำชาวบ้าน พระภิกษุ อิหม่าม ผู้อาวุโสในชุมชนเพื่อเป็นการเสริมสร้างดำเนินกิจกรรมสาธารณะให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน สามารถพึ่งพาตนเองจนทำให้เกิดความสัมพันธ์ผู้นำที่ยอมรับจากภายนอกชุมชนขึ้น

กระบวนการที่ 6 มีกิจกรรมต่อเนื่อง (Activities) เป็นกระบวนการความสัมพันธ์ที่เกิดจากการผสมผสานวิถีชีวิต มีกระบวนการเรียนรู้ มีการรวมกลุ่ม มีผู้นำที่ยอมรับจากชุมชน และมีผู้นำที่ยอมรับจากภายนอกชุมชน มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 มีการผสมผสานวิถีชีวิต อาศัยกระบวนการความสัมพันธ์จัดกิจกรรมต่อเนื่อง โดยการสร้างเครือข่ายของชุมชนการดำเนินชีวิตต้องยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนมีกระบวนการและขั้นตอน ร่วมมือกันทำกิจกรรมต่างๆ และรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีความรู้สึกผูกพันกับชุมชนและสมาชิกในชุมชน มีความรักใคร่สามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้ความช่วยเหลือแบ่งปันระหว่างกัน จนทำให้เกิดความสัมพันธ์กระบวนการเรียนรู้ขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 มีกระบวนการเรียนรู้ อาศัยกระบวนการความสัมพันธ์ผสมผสานวิถีชีวิตกิจกรรมใดเกิดขึ้นก็จะร่วมมือกันด้วยความเต็มใจเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้ชุมชนอยู่รวมกันได้เป็นพฤติกรรมที่เกิดได้ด้วยการเรียนรู้ เช่น กรณีการแต่งงานระหว่างไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมการรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกลายเป็นสิ่งที่รวมใหม่ขึ้นมาซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างไปจากผลรวม จนทำให้เกิดความสัมพันธ์การรวมกลุ่มขึ้น

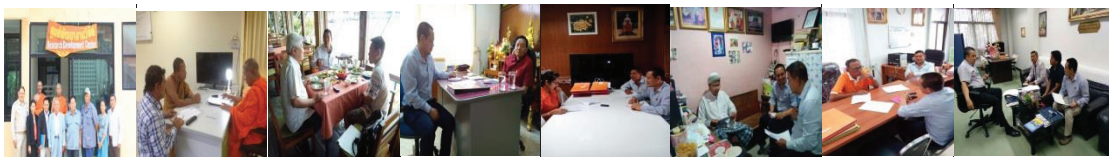
ขั้นตอนที่ 3 การรวมกลุ่ม อาศัยกระบวนการความสัมพันธ์กระบวนการเรียนรู้เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในแนวเดียวกันกระตุ้นและสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการสร้างสภาพแวดล้อมให้ชุมชนร่วมกันคิดร่วมกันทำ และมีการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนในระยะยาวทั้งนี้มีกิจกรรมหลักทีดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนที่พัฒนาศักยภาพของตนเอง ได้อย่างต่อเนื่องจนทำให้เกิดความสัมพันธ์ผู้นำที่ยอมรับจากชุมชนขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 มีผู้นำที่ยอมรับจากชุมชน อาศัยกระบวนการความสัมพันธ์การรวมกลุ่ม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์ของชุมชนในชุมชน รวมทั้งให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้นำชาวบ้าน พระภิกษุ อิหม่าม ผู้นำอาวุโส ปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อเป็นการเสริมสร้างดำเนินกิจกรรมสาธารณะให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน จนทำให้เกิดความสัมพันธ์ผู้นำที่ยอมรับจากภายนอกชุมชนขึ้น

ขั้นตอนที่ 5 มีผู้นำที่ยอมรับจากภายนอกชุมชน อาศัยกระบวนการความสัมพันธ์ผู้นำที่ยอมรับจากชุมชนโดยมีพิธีที่เป็น สื่อกลางให้เกิดขึ้นในชุมชน ที่มีความสำคัญและสัมพันธ์กับวิถีชีวิต ถูกการกลืนกลายทางวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมที่อยู่รวมกันมีวิถีชีวิตต้องมีผู้นำใน

การนำพารูปแบบ ระบบ และกระบวนการ จัดเตรียม การปรับปรุง ยอมรับนำไปปฏิบัติ และที่สำคัญไม่ควรกีดกันปิดบัง จุดดี จุดเด่น และความสามารถของผู้อื่น จนทำให้เกิดความสัมพันธ์มีการจัดกิจกรรมต่อเนื่อง มุ่งสู่การสร้างรูปแบบการสร้างความเข้มแข็งวัฒนธรรมชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในอนาคต

กรณีตัวอย่าง ความสัมพันธ์ทางด้านศาสนาและวัฒนธรรมที่มีต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

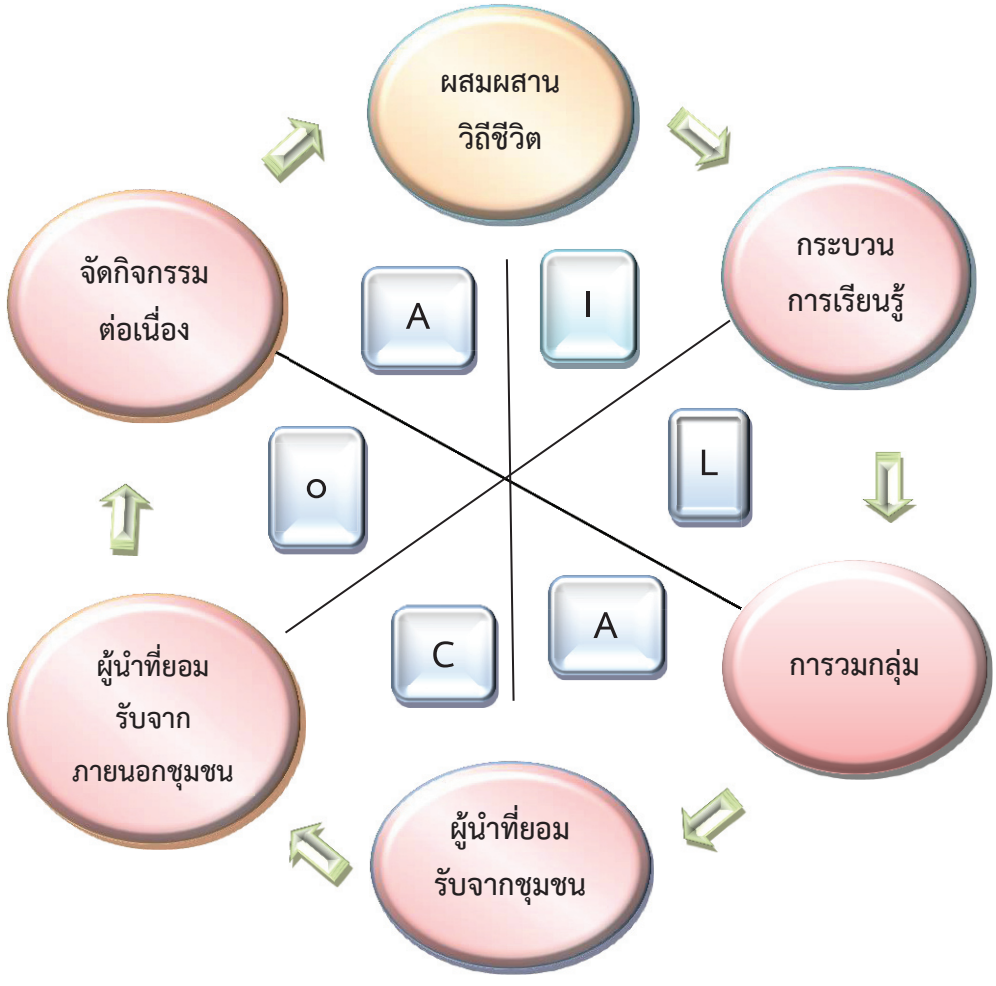

จิตสำนึกร่วมแห่งความเป็นมิตร

งานประจำปีวัดท่าไทรจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีชาวพุทธและชาวมุสลิมช่วยกันจัดสถานที่และทำขนมตามประเพณี

(4) รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

สามารถแสดงรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในสุราษฎร์ธานีได้เป็นรูปแบบโมเดลการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวไทยและชาวไทยมุสลิมว่า “ILACOA” หมายถึง พืชไม้ดอกสีม่วงมีกลิ่นหอมเป็นช่อขนาดใหญ่ปกคลุมผิวหน้าด้วยสีขาวบางๆ ซึ่งภาษาถิ่นมาลายู-ปัตตานี เรียกว่า บาเอ ภาษาถิ่นนราธิวาส มาเลเซีย ยะลา เรียกว่า บางอบะซา ภาคกลาง ภาคใต้ เรียกว่า อินทนิล กรุงเทพฯ เรียกว่า ตะแบกดำ

เพื่อสร้างรูปแบบการเสริมสร้างความเข็มแข็งของชุมชนชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีความสัมพันธ์เชิงภาษาจากการสนธิของภาษามาลายูและภาษาถิ่นใต้ มาจากความสัมพันธ์ของโมเดลโครงสร้างความความสัมพันธ์ทางด้านศาสนาและวัฒนธรรมที่มีต่อการเสริมสร้างความเข็มแข็งของชุมชนชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมดังนี้

I = Incorporating Lifestyle หมายถึง การผสมผสานวิถีชีวิต

L = Leanings Process หมายถึง กระบวนการเรียนรู้

A = Aggregation หมายถึง การรวมกลุ่ม

C = Community Leaders Recognized หมายถึง ผู้นำที่ยอมรับจากชุมชน

O = Community Leaders outside Recognized หมายถึง ผู้นำที่ยอมรับจากภายนอกชุมชน

A = Activities หมายถึง จัดกิจกรรมต่อเนื่อง

สรุปได้รูปแบบ “ILACOA MODEl” การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในสุราษฎร์ธานีมีการผสมผสานวิถีชีวิตอาศัยกระบวนการความสัมพันธ์ที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ อาศัยกระบวนการความสัมพันธ์ที่เกิดจากมีการรวมกลุ่ม อาศัยกระบวนการ

ความสัมพันธ์ที่เกิดจากมีผู้นำที่ยอมรับจากชุมชน อาศัยกระบวนการความสัมพันธ์ที่เกิดจากมีผู้นำที่ยอมรับจากภายนอกชุมชน และอาศัยกระบวนการความสัมพันธ์ที่เกิดจากกิจกรรมต่อเนื่อง มีความสัมพันธ์ทุกประเด็นขาดประเด็นหนึ่งประเด็นใดไม่ได้ เพราะการสร้างความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมที่มีต่อการเสริมสร้างความเข็มแข็งของชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเหมือนเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของตนเอง ส่งผลให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง นำไปสู่การพัฒนาจังหวัดที่เข้มแข็งในอนาคตต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาทดลอง “ชุมชนต้นแบบILACOA MODEL” รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมจังหวัดสุราษฎร์ธานี

2. ควรมีการศึกษาพัฒนา “ชุมชนต้นแบบILACOA MODEL” รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมจังหวัดสุราษฎร์ธานี

3. ควรมีการศึกษาผลสัมฤทธิ์ “ชุมชนต้นแบบILACOA MODEL” รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมจังหวัดสุราษฎร์ธานี

กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบขอบพระคุณ พระมหาประจวบ ปญฺญาทีโป (ดร.) ผู้อำนวยการโครงการขยายห้องเรียนฯ และพระมหาดิลกรัศมี ฐิตจาโร อาจารประจำภาควิชาการจัดการเชิงพุทธ ขอขอบคุณ รศ.สมเกียรติ ตันสกุล เรือโทผศ.ดรอนันต์ ใจสมุทร ผศ.สานิตย์ บุญชู ดร.สุริยะ แช่มศรีรัตน์และนายทรงยศ ยอดดนตรีที่ได้ช่วยในการตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือการวิจัยให้สมบูรณทำให้เกิดผลงานวิจัยอันเป็นคุณูปการที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงวัฒนธรรม. **วัฒนธรรมของชุมชนอำเภอเกาะสมุยและเกาะพะงันจังหวัดสุราษฎร์ธานี.** ทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติกระทรวงวัฒนธรรม, 2553.

จักรกริช สังขมณี. **ชุมชนแห่งนั้นชื่อปรารถนา : วัฒนธรรมการเมืองในชีวิตประจำวันกับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาท้องถิ่น.** ทุนสนับสนุนโดยแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), 2555.

ธีรยุทธ์ บุญมี. (2547). **Road Map ประเทศไทย.** กรุงเทพฯ : สายธาร.

ณัชฐา คุ้มแคว้นและคณะ. **"วัฒนธรรมต่างชาติ"** พลวัตที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนอำเภอเกาะสมุยและเกาะพะงันจังหวัดสุราษฎร์ธานี. ทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติกระทรวงวัฒนธรรม, 2553.

พระยาอนุมานราชธน. (2514).**วัฒนธรรมและธรรมเนียมประเพณีต่างๆของไทย.** กรุงเทพฯ : กรมศาสนา

พุทธทาสภิกขุ. (2545). **แนวสังเขปของโบราณรอบอ่านบ้านดอน**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อรุณวิทยา.

สุพิศวง ธรรมพันทา. (2532). **พื้นฐานวัฒนธรรมไทย.** กรุงเทพฯ : ดี ดี บุ๊คสโตร์.

อับดุลการิม รามันห์สิริวงศ์**.** (2554). **"ดับไฟใต้ต้องแก้ต้นตอ –รากเหง้าแห่งปัญหาแนวทางสันติวิธีโมเดลน่าจะเป็นคำตอบสุดท้าย."** เดลินิวส์รายวัน. 28.

อมรา พงศาพิชญ์**.** (2549). **ความหลากหลายทางวัฒนธรรม : กระบวนทัศน์และบทบาทในประชาสังคม.** พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : สานักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

อาดิช วารีกูล. **การผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิม บ้านนาทับ ตำบลนาทับ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา**. รายงานวิจัย. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ , 2547.

อุทัย เอกสะพัง. และคณะ. รายงานวิจัย. **วัฒนธรรมในการดำรงชีวิตตามวิถีชาวพุทธในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.** โครงการจัดตั้งสถาบันสมุทรรัฐเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2547.

บุคลานุกรม

สัมภาษณ์ พระเทพพิพัฒนาภรณ์. **เจ้าคณะจังหวัดสุราษฎร์ธานี.** เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2559.

สัมภาษณ์ พระครูปริยัตคุณาวุธ. **เจ้าคณะอำเภอเมือง.** จังหวัดสุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2559.

สัมภาษณ์ ผศ. สานิตย์ บุญชู. **นักพัฒนาชุมชน**. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2559.

สัมภาษณ์ เรือโท ผศ.ดร. อนันต์ ใจสมุทร. **นักสังคมวิทยา.** วิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, เมื่อวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2559.

สัมภาษณ์ นายณเรนทร์ ปานกลับ**. ตัวแทนชุมชนชาวไทยพุทธ**. เมื่อวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2559.

สัมภาษณ์ รศ.สมเกียรติ ตันสกุล. **นักสังคมวิทยา**. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยศรีธรรมโศกราช, เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2559.

สัมภาษณ์ ดร.สุริยะ แช่มศรีรัตน์. **ปลัดเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี.** เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2559.

สัมภาษณ์ นายสาทร เหลืองปฏิพัทธ์. **นายกพุทธสมาคมจังหวัดสุราษฎร์ธานี.** เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2559.

สัมภาษณ์ นางอุบลรัตน์ หมื่นระย้า. **ตัวแทนชาวไทยมุสลิม.** เมื่อวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2559.

สัมภาษณ์ อิหม่ามชวลิต บุหงอ. **กรรมการมัสยิดกลางจังหวัดสุราษฎร์ธานี.** เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2559.

สัมภาษณ์ อิหม่ามสมนึก เหมประพันธ์, **กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยตัวแทนจังหวัดสุราษฎร์ธานี,** เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2559.

สัมภาษณ์ นางกฤตชญา ตรีบันพฤกษ์. **ผู้อำนวยการวัฒนธรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี,** เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2559.

สัมภาษณ์ คุณัญพงศ์ ทหารไทย. **ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี**, เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2559.

สัมภาษณ์ วิชวุทย์ จินโต **รองผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี.** เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2559.

สมาธิศึกษาในพุทธศาสนา: สำนักวัดอัมพวัน อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี

Meditation study in Buddhism: Ambawan Temple Phormburi District Singburi Province

มนตรี เพชรนาจักร[๑]

[๑]อาจารย์ สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บทคัดย่อ

แนวคิดการปฏิบัติธรรม/ฝึกสมาธิ/ปฏิบัติกรรมฐานของวัดอัมพวัน อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี มีทัศนะว่า กรรมฐานคือหน้าที่การงานที่ต้องทำภายใน โดยจะส่งผลออกมาภายนอกให้เห็นเป็น พฤติกรรมดี เก่ง ฉลาด รอบคอบ เป็นต้น

การเจริญสติปัฏฐาน ท่านแบ่งออกเป็น ๔ อย่าง คือ การตามพิจารณากาย การตามพิจารณาเวทนา การตามพิจารณาจิต และการตามพิจารณาธรรม มีการกำหนดรูปแบบการปฏิบัติในแต่ละวันออกเป็น ๓ ช่วง อันมีระยะของเวลาเป็นตัวกำหนด ตามตารางการปฏิบัติ ช่วงแรกคือช่วงเช้าเริ่มตั้งแต่เวลา ๐๓.๓๐ – ๑๓.๐๐ น. ช่วงที่สองคือช่วงบ่าย เริ่มตั้งแต่เวลา ๑๓.๐๐ น.-๑๘.๓๐ น. และช่วงที่สามคือช่วงค่ำ เริ่มตั้งแต่ ๑๘.๓๐ น. – ๒๓.๐๐ น.

หากพิจารณาตามแนวที่พระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม) ได้วางไว้เกี่ยวกับการปฏิบัติทั้ง ๔ อิริยาบถหลัก คือ การยืน การเดิน การนอน การนั่ง ตลอดถึงอิริยาบถย่อยอื่น ๆ เช่น การกิน การถ่ายหนักถ่ายเบา การได้ยินเสียง เป็นต้น เหล่านี้ต้องเอาสติเป็นที่ตั้งในการกำหนดเสมอ ดังนั้นแม้แต่การนอนเราสามารถที่จะน้อมเข้าสู่กรรมฐานได้ จึงเพิ่มเข้าได้นอกเหนือจากตารางเป็นช่วงที่ ๔ คือ ตั้งแต่เวลา ๒๓.๐๐-๐๓.๓๐ น. กล่าวได้ว่า เป็นการปฏิบัติตลอดเวลา ๒๔ ชั่วโมงต่อวัน สำหรับผลที่จะพึงได้ นอกจากจะได้ผลตามที่พุทธองค์เสนอไว้แล้ว ยังมีผลที่โดดเด่นแตกต่างจากสำนักอื่น ๆ อีก คือ กรรมฐานปิดอบายภูมิ กรรมฐานแก้กรรม/ตัดกรรม และกรรมฐานแก้ปัญหาชีวิต

เมื่อประเมินสติปัฏฐานของสำนักวัดอัมพวันกับเนื้อหาในพุทธศาสนา พบว่า สำนักวัดอัมพวันได้นำเอาแนวคิดสติปัฏฐานในพระสูตรไปใช้ในเชิงปฏิบัติให้สอดคล้องกับยุคสมัย ซึ่งนอกจากจะมีเป้าหมายเพื่อการสร้างบารมีเพื่อการบรรลุธรรมแล้ว ยังเอื้อต่อการรู้โลก บำบัดโรค โดยพระเดชพระคุณหลวงพ่อได้ย่อหลักธรรมให้เหลือเพียงหนึ่งคือ “ความไม่ประมาท” ซึ่งมีประโยชน์ต่อการเข้าถึงพุทธธรรมเป็นอย่างยิ่ง

คำสำคัญ: พุทธศาสนา, กรรมฐาน, สมาธิศึกษา, วัดอัมพวัน, ปฏิบัติธรรม

บทนำ

คัมภีร์พระไตรปิฎกคือแหล่งรวมข้อมูลขนาดใหญ่ บรรดาข้อมูลเหล่านั้น พุทธธรรมว่าด้วย “สติปัฏฐาน”/ “การเจริญจิตภาวนา” คือคำสอนอันหนึ่งที่พุทธองค์ทรงรับรองว่า หากใครปฏิบัติได้ตลอดอย่างน้อยสุดคือ ๗ วัน อย่างมากสุดคือ ๗ ปีไม่ขาด ก็จะได้รับผลคือความเป็นพระอรหันต์ หรืออย่างน้อยคือ พระอนาคามี (ม.มู. (ไทย) ๑๒/๑๓๗/๑๒๘-๑๓๐) อันเป็นเป้าหมายสำคัญยิ่งของการมีชีวิต

จากการที่พุทธองค์ทรงรับรองแน่นอนถึงผลที่พึงมีพึงได้จากการปฏิบัติตามแนวสติปัฏฐาน ส่งผลต่อการนำไปอธิบาย การตีความ และการวิเคราะห์อย่างหลากหลาย อย่างการตีความของพระพุทธโฆสาจารย์ ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค เป็นต้น

ในประเทศไทยมีสำนักปฏิบัติธรรม/สำนักปฏิบัติวิปัสสนาจำนวนมากที่ยึดแนวสติปัฏฐานที่พุทธองค์ทรงวางแนวไว้ โดยมีการพัฒนารูปแบบที่สอดคล้องกับอุปนิสัยของผู้ปฏิบัติและสังคมแบบใหม่มากขึ้น ปัญหาที่น่าพิจารณาคือ หากมีการเชื่อว่าสติปัฏฐานในคัมภีร์พระไตรปิฎกคือพุทธพจน์กับกาลเวลาที่ผ่านมากว่าสองพันห้าร้อยปี การปฏิบัติของสำนักวิปัสสนาในประเทศไทยมีความสอดคล้องกับเนื้อหาในคัมภีร์มากน้อยเพียงใด

สำนักปฏิบัติกรรมฐานวัดอัมพวัน อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี คือสำนักกรรมฐานที่ปฏิบัติตามแนวสติปัฏฐานสำนักหนึ่งในประเทศไทย แต่ด้วยความที่ผู้นำคือ พระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม) มีวิธีการสอน การปฏิบัติ ที่แตกต่างจากสำนักอื่น ๆ เช่น แนวคิดเรื่องสติปัฏฐานสี่ปิดอบายภูมิ ในขณะที่เรื่องอบายภูมิไม่ค่อยจะมีนักเทศน์ในปัจจุบันได้กล่าวถึงกัน เพราะดูจะไม่สอดคล้องกับแนวคิดแบบวิทยาศาสตร์หรือพิสูจน์ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง ๕ ไม่ได้ แต่พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมสิงหบุราจารย์ กลับเทศน์สวนกระแส ในด้านการปฏิบัติ พระเดชพระคุณฯ ได้ปฏิบัติให้เห็นด้วยตนเอง ขณะเดียวกันได้เทศน์สอนปริยัติควบคู่ไปด้วย จนเป็นที่แพร่หลายได้รับการขนานนามสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมทั้งหลายทั่วประเทศ ดังนั้น จึงน่าศึกษาเป็นกรณีพิเศษเกี่ยวกับการปฏิบัติตามแนวสติปัฏฐานของสำนักนี้

ด้วยหวังว่า ผลของการศึกษาจะเป็นการเพิ่มเติมส่วนที่บกพร่อง (หากมี) ของสำนักวัดอัมพวัน นอกจากนั้น เป็นการสนับสนุนการปฏิบัติกรรมฐานที่สอดคล้องกับพระไตรปิฎกอันเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าด้วย

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องสติปัฏฐานในคัมภีร์พุทธศาสนา

๒. เพื่อศึกษาแนวคิดสติปัฏฐานของสำนักวัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี

๓. เพื่อประเมินแนวคิดสติปัฏฐานของสำนักวัดอัมพวันกับเนื้อหาในคัมภีร์พุทธศาสนา

แนวคิดและทฤษฎีเรื่องสติปัฏฐานในพุทธศาสนา

พุทธองค์ทรงยืนยันว่า สติปัฏฐานคือแก้วอันประเสริฐ (รัตนะ) อย่างหนึ่งในธรรมวินัยนี้ และเป็นสิ่งอัศจรรย์ที่ภิกษุใดพบเห็นแล้วต่างต้องพากันชื่นชมยินดี (วิ.จู (ไทย) ๗/๓๘๕/๒๘๔.) เพราะหากใครเจริญได้จนถึงที่สุดแล้วย่อมบรรลุเป้าหมายในพุทธศาสนาได้อย่างน้อยคือ พระอนาคามี (ม.มู. (ไทย) ๑๒/๑๓๗/๑๒๘-๑๓๐) ในขุททกนิกาย พุทธองค์ทรงเปรียบสติปัฏฐานเหมือนโล่ (ขุ.พุทฺธ. (ไทย) ๓๓/๔๖/๗๑๗) สำหรับป้องกันอันตรายที่จะเข้ามาทำลายตนให้ห่างไกลจากธรรมรอบด้าน จึงกล่าวได้ว่า สติปัฏฐานมีคุณต่อการพัฒนาตนให้เข้าถึงธรรมอย่างยิ่ง

๑. ความหมายของสติปัฏฐาน

คำว่า “สติปัฏฐาน” แปลว่า การมีสติเป็นที่ตั้ง มาจากศัพท์ว่า สติ+ปัฏฐาน หมายถึง การปฏิบัติกัมมัฏฐานโดยมีสติรอบตัว เพื่อรับรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงตามความเป็นจริงของสิ่งทั้งหลาย โดยไม่เข้าไปยึดติดกับความเปลี่ยนแปลงนั้น (ขุ.พุทฺธ. (ไทย) ๓๓/๔๖/๒๙๖) พุทธองค์ทรงแบ่งสติปัฏฐานออกเป็น ๔ คือ การเห็นกายในกาย เรียกว่า กายานุปัสสนา การเห็นเวทนาในเวทนา เรียกว่า เวทนานุปัสสนา การเห็นจิตในจิต เรียกว่า จิตตานุปัสสนา และการเห็นธรรมในธรรม เรียกว่า ธรรมานุปัสสนา (ที.มหา. (ไทย) ๑๐/๒๙๘/๒๒๒ และ ๑๐/๓๗๓/๓๐๑)

๒. สติปัฏฐานในพระสุตตันตปิฎก

สติปัฏฐานที่พุทธองค์ทรงตรัสเนื้อหาไว้โดยตรงเป็นสูตรขนาดใหญ่เรียกว่า “มหาสติปัฏฐานสูตร” ปรากฏในทีฆนิกาย มหาวรรค พระสุตตันตปิฎกเล่มที่ ๑๐ ตั้งแต่ข้อ ๓๗๒-๔๐๕ สถานที่ที่ทรงตรัสเรื่องนี้คือ กัมมาสธัมมะ แคว้นกุรุ (ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๗๒/๓๐๑) โดยเริ่มจากบทเริ่มต้น (ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๗๓/๓๐๒) ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ทางนี้เป็นทางเดียว เพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์เพื่อล่วงโสกะและปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุญายธรรม เพื่อทำให้แจ้งพระนิพพาน ทางนี้คือสติปัฏฐาน ๔ ประการ สติปัฏฐาน ๔ ประการ อะไรบ้าง คือภิกษุในธรรมวินัยนี้ (๑) พิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้ (๒) พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้(๓) พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้ (๔) พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้”

จากนั้นจึงเป็นเนื้อหาและจบลงด้วยการยืนยันบทเริ่มต้นว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ทางนี้เป็นทางเดียว เพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์เพื่อล่วงโสกะและปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุญายธรรม เพื่อทำให้แจ้งพระนิพพาน ทางนี้คือสติปัฏฐาน ๔ ประการ เราอาศัยทางเดียวนี้แล้วจึงกล่าวคำดังพรรณนามาฉะนี้” (ที.ม. (ไทย) ๑๐/๔๐๕/๓๔๐)

จากบทเริ่มต้นและบทสุดท้ายคือการยืนยันให้ภิกษุมั่นใจว่า ทางแห่งสติปัฏฐาน ๔ นี้คือทางเพื่อการบรรลุเป้าหมายสูงสุดในพุทธศาสนา เพื่อการกำจัดทุกข์ทั้งหลายทั้งมวล เนื้อหาแห่งสติปัฏฐาน ๔ ในพระไตรปิฎกมีอย่างไร จะได้พิจารณาต่อไป

๓. สติปัฏฐานในวิสุทธิมรรค

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค แม้พระพุทธโฆสาจารย์จะรจนาโดยใช้ไตรสิกขาคือศีล สมาธิ และปัญญาเป็นกรอบใหญ่ในการอธิบายปัญหาพยากรณ์ที่พุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า “ภิกษุผู้เป็นคนฉลาด มีความเพียร มีปัญญาบริหารตน ตั้งอยู่ในศีลแล้ว อบรมจิตและปัญญาอยู่ นั้นพึงถางชัฏนี้ได้” (มหามกุฏราชวิทยาลัยฯ, ๒๕๔๗: ๑) ซึ่งมิได้แสดงหัวข้อสติปัฏฐานสี่ไว้โดยตรงเหมือนในพระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค แต่หากวิเคราะห์เนื้อหาโดยเฉพาะในสมาธินิเทศออกมาซึ่งมีเนื้อหาที่วิจิตรพิสดารนั้นล้วนอยู่ในกรอบของสติปัฏฐานทั้งสิ้น โดยเฉพาะกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน ส่วนเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน และธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน นั้น ดูเหมือนจะไม่ค่อยชัดเจน จึงขอแสดงลักษณะของกายานุปัสสนาสติปัฏฐานเท่านั้น

พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค แสดงกายานุปัสสนาสติปัฏฐานหมายถึง การตามเห็นกายด้วยการกำหนดลมหายใจเข้าออก พิจารณาอิริยาบถ รู้ตัวทุกการเคลื่อนไหว พิจารณาเห็นความเป็นปฏิกูลของร่างกาย เห็นความเป็นธาตุพื้นฐานของกาย และเมื่อร่างกายสูญสิ้นให้พิจารณาความเป็นซากศพของกายเริ่มจากตาย ๑ วันไปจนถึงกระดูกท่อนใหญ่น้อยผุกร่อนป่นเป็นเถ้าธุลี

พระพุทธโฆสาจารย์ ได้แสดงกรรมฐานว่าด้วยการพิจารณาการตามเห็นกาย กล่าวคือ กายคตาสติ แปลว่า สติอันเป็นไปในกาย โดยล้อถึงการตามเห็นกายในทีฆนิกาย มหาวรรค ตอนต้นของหัวข้อนี้ ท่านได้อ้างพุทธพจน์ที่ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรมอันเอก บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความสังเวชใหญ่.....เพื่อประโยชน์...เพื่อความเกษมจากโยคะ...เพื่อสติสัมปชัญญะ...ญาณทัสสนะ...อยู่สำราญในทิฏฐธรรม...ทำให้แจ้งวิชชา วิมุตติ และความหลุดพ้น ธรรมนั้นคือกายคตาสติ...” (มหามกุฏราชวิทยาลัยฯ, ๒๕๔๗: ๒๕) โดยพยายามสรุปให้เห็นว่า ในบรรพ ๑๔ ประการของกายานุปัสสนาสติปัฏฐานนั้น การพิจารณาอิริยาบถ การรู้ตัวทุกการเคลื่อนไหว การพิจารณาความเป็นธาตุของกาย พุทธองค์ตรัสถึงความเป็นวิปัสสนา ส่วนการพิจารณาซากศพ (นวสีวัตถิกบรรพ/สิวัฏฐิกบรรพ) ตรัสโดยความเป็นอาทีนวานุปัสสนา ซึ่งพระพุทธโฆสาจารย์แยกออกเป็นหัวข้ออสุภกรรมฐาน (มหามกุฏราชวิทยาลัยฯ, ๒๕๔๗: ๒๖) เหมือนกับ อานาปานบรรพ (การกำหนดลมหายใจเข้า-ออก) ท่านได้จัดไว้ส่วนหนึ่งเช่นกัน กล่าวคือ จัดเป็นหัวข้อเรียกว่า อานาปานสติกรรมฐาน สิ่งที่ท่านต้องการเน้นในกายคตาสติคือ ทวัตติงสาการกรรมฐาน หรือ อาการ ๓๒ ของร่างกาย อันเป็นสิ่งเดียวกับที่พุทธองค์ทรงตรัสถึง “ปฏิกูลมนสิการปัพพะ” นั้น นอกนั้นท่านได้ขยายสติปัฏฐานออกไปอีกเป็น อนุสสติ มรณสติ พรหมวิหาร และอาหาเรปฏิกูลสัญญา โดยมุ่งหวังว่า นี้คือทางแห่งความบริสุทธิ์ ซึ่งจะต้องเพียบพร้อมด้วยศีล สมาธิ และปัญญา (มหามกุฏราชวิทยาลัยฯ, ๒๕๔๗: ๑๑-๑๒)

๔. ขั้นตอนการเจริญสติปัฏฐาน

ในมหาสติปัฏฐานสูตร พุทธองค์ทรงแนะนำให้ภิกษุเข้าสู่ป่า โคนไม้ เรือนว่าง นั่งสมาธิ ตั้งกายตรง ดำรงสติมั่น มีสติ (ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๗๔/๓๐๒) พระพุทธโฆสาจารย์ ได้ขยายไว้ในสีลนิเทศ เพื่อให้เห็นว่า ก่อนที่จะเจริญสติปัฏฐานนั้น ต้องชำระศีลให้บริสุทธิ์ก่อน เพราะศีลคือมูลเหตุแห่งสมบัติทั้งปวง โดยเฉพาะสมบัติคือความสงบระงับอันได้แก่พระนิพพาน (มหามกุฏราชวิทยาลัยฯ, ๒๕๔๗: ๑๑๙) ท่านแนะนำไว้ในธุดงคนิเทศอีกว่า “เมื่อผู้ปฏิบัติสมาทานศีลแล้ว ควรสมาทานธุดงค์ด้วย ทั้งนี้เพื่อการสนับสนุนศีล อันได้แก่เพื่อความสันโดษ มักน้อย ความสงัด ไม่สั่งสม ปรารภความเพียร ความเลี้ยงง่าย เป็นต้น (มหามกุฏราชวิทยาลัยฯ, ๒๕๔๗: ๑๒๐) ธุดงค์ที่ท่านเสนอไว้ ๑๓ ประการคือ การถือผ้าบังสุกุลเป็นกิจวัตร ทรงไตรจีวรเป็นกิจวัตร บิณฑบาตเป็นกิจวัตร จาริกตามลำดับเรือนเป็นกิจวัตร ฉันมื้อเดียวเป็นกิจวัตร ฉันเฉพาะอาหารในบาตรเป็นกิจวัตร ไม่รับอาหารหลังจากฉันแล้วเป็นกิจวัตร อยู่ป่าเป็นกิจวัตร อยู่โคนไม้เป็นกิจวัตร อยู่ในที่แจ้งเป็นกิจวัตร อยู่ในป่าช้าเป็นกิจวัตร อยู่ในเสนาสนะตามที่ได้รับเป็นกิจวัตร และมุ่งนั่งเป็นกิจวัตร (มหามกุฏราชวิทยาลัยฯ, ๒๕๔๗: ๑๒๐-๑๘๐) จากนั้นให้ตัดปลิโพธ ๑๐ ออกไปเสีย ปลิโพธคือสิ่งกังวล ประกอบด้วย อาวาส ตระกูล ลาภ คณะ การงาน การเดินทาง ญาติ อาพาธ การเล่าเรียน และฤทธิ์ (มหามกุฏราชวิทยาลัยฯ, ๒๕๔๗: ๑๔-๓๑) จากนั้นจึงเข้าไปหาผู้ให้กรรมฐาน เลือกกรรมฐานที่เหมาะกับตนเอง ทิ้งที่อยู่ที่ไม่เหมาะกับการเจริญกรรมฐาน ตัดความกังวลทุกประเภท ตั้งใจบำเพ็ญภาวนาโดยไม่ให้บกพร่อง (มหามกุฏราชวิทยาลัยฯ, ๒๕๔๗: ๑๔-๑๕)

๕. ผลของการเจริญสติปัฏฐานกรรมฐาน

พุทธองค์ทรงตรัสอานิสงส์ของการเจริญสติปัฏฐานกรรมฐานไว้ในมหาสติปัฏฐานสูตรข้อ ๔๐๔-๔๐๕ ไว้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้เจริญสติปัฏฐาน ๔ ตลอด ๗ ปี พึงหวังได้ผลอย่าง ๑ ใน ๒ อย่าง คือ อรหัตตผลในปัจจุบัน หรือเมื่อยังมีอุปาทานเหลืออยู่ ก็จักเป็นอนาคามี...ภิกษุทั้งหลาย ครึ่งเดือนจงยกไว้ บุคคลผู้เจริญสติปัฏฐาน ๔ ตลอด ๗ วัน พึงหวังได้ผลอย่าง ๑ ใน ๒ อย่าง คือ อรหัตตผลในปัจจุบัน หรือเมื่อยังมีอุปาทานเหลืออยู่ก็จักเป็นอนาคามี(ที.ม. (ไทย) ๑๐/๔๐๔/๓๓๘-๓๓๙)

ภิกษุทั้งหลาย ทางนี้คือทางเดียว เพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์เพื่อล่วงโสกะ และปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุญายธรรม เพื่อทำให้แจ้งนิพพาน ทางนี้ คือสติปัฏฐาน ๔ ประการ เราอาศัยทางเดียวนี้แล้ว (ที.ม. (ไทย) ๑๐/๔๐๔/๓๔๐)

การดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น ๒ ส่วนคือ (๑) ส่วนที่เป็นเนื้อหา ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีจากคัมภีร์ชั้นต้นคือพระไตรปิฎก โดยเฉพาะพระสูตรที่ว่าด้วยสติปัฏฐาน จากนั้นจึงศึกษาเนื้อหาชั้นรองอันเป็นข้อเขียน หนังสือ เกี่ยวกับสมาธิศึกษา/กรรมฐาน/การปฏิบัติธรรมของสำนักวัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี (๒) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมเพื่อพิจารณาถึงรูปแบบการปฏิบัติและแนวทางที่อาจมีลักษณะเฉพาะ ขั้นตอนการดำเนินการจึงประกอบด้วย (๑) รวบรวมเอกสารในประเด็นสติปัฏฐานจากคัมภีร์ระดับปฐมภูมิและระดับทุติยภูมิ (๒) ศึกษารายละเอียด วิเคราะห์แนวคิด (๓) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (๔) เรียบเรียงเนื้อหาแบบพรรณนา (๕) สรุปผลการศึกษา

ผลของการศึกษา

การศึกษาแนวคิดเรื่องสติปัฏฐานของสำนักวัดอัมพวันนี้ จะศึกษาในกรอบของแนวคิดเรื่องสติปัฏฐาน หลักการปฏิบัติและผลของการปฏิบัติเป็นสำคัญ

๑. ความคิดเรื่องกรรมฐาน

พระกรรมฐาน (กัมมัฏฐาน) คือหน้าที่การงานที่ต้องทำภายในคือ จิต รักษาจิต รักษาใจ... รักษาอารมณ์โดยกำหนดจิต โกรธหนอ เสียหนอ หายใจยาว ๆ คิดไม่ออกก็กำหนด คิดหนอ... (พระราชสุทธิญาณมงคล (จรัญ ฐิตธมฺโม), ๒๕๔๔: ๕๓) การเจริญวิปัสสนากรรมฐาน หากใช้ศัพท์สมัยใหม่เรียกว่า การพัฒนาจิต การพัฒนาคุณธรรม ข้อเท็จจริงคือ การบำเพ็ญจิตภาวนา พัฒนาจิตให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชีวิต โดยใช้สติปัญญาเป็นอาภรณ์ประดับจิต (พระราชสุทธิญาณมงคล (จรัญ ฐิตธมฺโม), ๒๕๔๔: ๑๒๗) พระกรรมฐานคือหน้าที่การงานภายใน จิตภายในดีแล้ว กิจกรรมก็จะดี แสดงออกมาเป็นพฤติกรรมดี รูปสวย รวยดี มั่งมีศรีสุข แล้วเก่งการงานด้วย รวยดี มีปัญญา งานเก่ง รักษาความสะอาด ฉลาด รอบคอบ ชอบระวัง ตั้งใจตรง ทรงศีลธรรม ซึ่งจะเกิดกับตัวผู้ปฏิบัติเอง (พระราชสุทธิญาณมงคล (จรัญ ฐิตธมฺโม), ๒๕๔๔: ๕๙)

จากข้อมูลที่อ้างถึงข้างต้นนี้ ทำให้พอมองเห็นได้ว่า กรรมฐานคือหน้าที่ของชีวิตหรือการงานของชีวิตภายใน ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาจิตมีเครื่องมือหลักคือสติปัญญาเพื่อการก้าวสู่โยชน์สูงสุดของชีวิต อย่างไรก็ตาม ในมุมมองของ พระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม) เจ้าสำนักกัมมัฏฐานวัดอัมพวัน มองว่า กรรมฐานช่วยชีวิตได้นับไม่ถ้วน เช่น แก้กรรม แก้ปัญหาชีวิต แก้ทุกข์ กล่าวได้ว่า เป็นยาแก้สารพัดโรคของชีวิตทีเดียว

๒. แนวคิดเรื่องสติปัฏฐาน

สติปัฏฐาน ๔ ประกอบด้วย กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน และธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ต่อไปนี้เป็นคำอธิบายที่พระเดชพระคุณได้แสดงไว้เป็นภาษาพูด ในเอกสารที่ได้อ้างอิงไว้นี้

กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน กายจะยืน จะเดิน จะนั่ง จะนอน จะเหลียวซ้าย แลขวา หรือจะคู้เหยียด เหยียดขา มีสติกำหนดเป็นบทบาทของชีวิต กำหนดชะตากรรม ช่วยต่อรูปต่อนามเหมือนเวลาที่ปู่ย่าตายายเจ็บหนักไปนิมนต์พระมาต่อนาม แต่นี่เราไม่ต้องไปนิมนต์พระมาต่อนาม เราต่อของเราเองด้วยการเจริญพระกรรมฐานดีที่สุด เคราะห์หามยามร้ายจะหายไปทันที ใครจะทำอันตรายก็ไม่ได้ เพราะมีพระประจำตัวประจำใจ มีพระนอก พระใน การงานภายใต้จิตดีแล้ว การงานภายนอกก็จะดีด้วย นี่คือจุดหมาย เราจึงต้องมาฝึกความอดทนต่อสู้ปัญหาที่จะตามมาในวันข้างหน้าอีกมากมาย

กายานุปัสสนาสติปัฏฐานต้องการมีระบบระเบียบเป็นกิจกรรมประจำชีวิตของใครของมัน ไม่ใช่ให้คนอื่นทำ สร้างความดีต้องได้ดี สร้างความชั่วต้องได้ชั่ว ตายตัวโดยธรรมชาติ จิตของเรามันสับสนอลหม่านเดี๋ยวดีเดี๋ยวร้าย ไม่มีตัวตนที่จะมองเห็น และไม่สามารถเอามือคลำได้ด้วย แต่เราก็สร้างกำลังภายใน ทำให้รู้ดีรู้ชั่ว รูปบาปรู้บุญ รู้คุณรู้โทษ รู้สิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์

ปัญญาในตัวนี้ดีมาก สามารถนำไปช่วยคนอื่นได้ เพราะรู้สิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ไม่มีการอิจฉาริษยา ขี้ร้าย ขี้โกง แต่ประการใด ขี้เกียจก็ไม่มีด้วย แต่มีความขยันหมั่นเพียรตลอดรายการ กิจกรรมประจำชีวิตเป็นของใครของมัน คนอื่นทำให้ไม่ได้ เหมือนคนอื่นบอกให้เราดี เราจะดีได้ไหม และคนอื่นเอาสตางค์มาให้เราไปซื้อข้าวกิน เขาจะอิ่มด้วยหรือไม่ ตอบว่า มันไม่ได้ เราต้องพึ่งตนเอง จะไปหวังพึ่งเพื่อนหรือเพื่อนที่จะช่วยกันนั้นหายาก ต้องหาเพื่อนคืออาวุธเสียแต่วันนี้ เข้าเถื่อนอย่าลืมพร้า เพราะในป่าเต็มไปด้วยขวากหนามมากมาย ถ้าไม่มีอาวุธ ต้องเหยียดหนามแน่ ๆ เราอยู่ในโลกนี้เหมือนเราอยู่กลางป่า ไม่รู้ว่าพรุ่งนี้จะเกิดอะไรขึ้น จึงต้องเตรียมอาวุธเสียแต่วันนี้ อาวุธคือปัญญา ของใครของมันต้องสร้างเป็นกิจกรรมของตน

กิจกรรมข้อที่ ๑ คือ การแสวงหาความรู้ รู้นอก รู้ใน รู้จิต รู้ใจ รู้บาป รู้บุญ รู้คุณ รู้โทษ รู้สิ่งที่เป็นประโยชน์ หรือไม่เป็นประโยชน์

การเจริญพระกรรมฐานเป็นหน้าที่การงานภายใน อย่าเอาภายนอกมาผสมผสาน ต้องกินน้อย นอนน้อย พูดให้น้อย ทำความเพียรให้มาก เรามาสร้างการงานภายใน คือตั้งสติสัมปชัญญะกำหนดจิตเป็นบทบาทของชีวิต เรียกว่า คุณสมบัติของมนุษย์ ท่านจะแสนสุดซึ้งได้ดี มีปัญญา แม้บุญวาสนาหมดไปเราก็มาต่อชะตากรรมกัน ต่อบุญให้เกิดสุข ต่อวาสนาให้เกิดผล กุศลจะได้ช่วย ถึงคราวม้วย ไม่ม้วยมรณา...

เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน ทั้งสุข ทั้งทุกข์ ดีใจ เสียใจ ต้องกำหนด อย่าปล่อยไว้ให้อารมณ์ค้าง เดี๋ยวมันจะเสียกาลเวลา แก้ปัญหาไม่ได้ อย่าใช้เวลาโดยเนื้อหาสาระที่ไม่ดี จงใช้เวลาให้มี

ประโยชน์ต่อการงานและหน้าที่ สร้างความดีต่อไปด้วยความขยันหมั่นเพียร อยู่เฉย ๆ ก็ไม่ได้ เหมือนระฆังอยู่เฉย ๆ ดังไม่ได้ต้องตีมันถึงจะดัง คนจะดีต้องสร้างความดีมีธรรมเป็นกิจกรรมของชีวิต

จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน จิตเป็นธรรมชาติต้องคิดอ่านอารมณ์รับรู้อารมณ์ไม่ได้เป็นเวลานานเหมือนเทปบันทึกเสียง จิตเกิดทางตา ตาเห็นรูปเกิดจิต หูได้ยินเสียงเกิดจิตที่หู จมูกได้กลิ่นเกิดจิตที่จมูก ลิ้นสัมผัสรสเปรี้ยว หวาน มัน เค็ม เกิดจิตที่ลิ้น กายสัมผัสเย็นร้อน อ่อนแข็งที่นั่งลงไปเกิดสัมผัสทางกายแล้ว เราก็ตั้งสติขึ้นมาเท่านั้นเอง ตัวอย่างเช่น กำหนด “เสียงหนอ” “เขาด่าเราหนอ” ถ้ากำลังภายในของเราเข้มแข็ง หน้าที่การงานของเราดีกว่า คำด่ามันก็ตกกลับไปหาคนด่า ถ้าเขาด่า เรารับมา หรือเขานินทาเรา เราเก็บเอามาคิด จะทำให้เศร้าหมองใจ เป็นคนวิกลจริตต่อไป เกิดสมองฝ่อ เกิดโรคอัมพาตและลมอัมพฤกษ์ก็เกิดได้อย่างนี้ เป็นต้น

จงสร้างอารมณ์ให้ดีเรียกว่า กำลังภายใน แล้วแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมภายนอกก็ต้องดีด้วย โรคพยาธิก็น้อยลง จะต่อสู้กับโรคภัยไข้เจ็บ เพราะเป็นรังให้โรคอยู่ ทั้งโรคกายโรคใจ มีแต่ความทุกข์ ต้องพัฒนาตนกำหนดจิต ตั้งสติเสมอ รู้ตัวเสมออย่าพลาด อย่าไปสนใจคนอื่นเขา จงสนใจตัวเองก่อนที่จะไปรักไปสงสารคนอื่น พอรักตัวเองได้มากมายแล้ว เราก็เฉลี่ยความสุขไปให้คนอื่นต่อไปให้เขามีความสุขอย่างที่เราได้ความสุขมา อย่าให้มีความทุกข์อย่างที่เรามีความทุกข์เลย

ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ธรรมเป็นกุศล ธรรมเป็นอกุศล ดีหรือชั่ว

กิจกรรมข้อที่ ๒ คือ ต้องละชั่ว เอาตัวไปสร้างความดีมาทำบุญต้องละบาป ละทิฏฐิมานะ มีสายสัมพันธ์ด้วยเมตตาต่อกันรักกัน จะได้ไม่มีปัญหามีแต่ประโยชน์ กำไรชีวิต อารมณ์ดีมีแต่คนเมตตา คนเกลียดกันนั้นขาดทุน อารมณ์ไม่ดีสร้างความหายนะแก่ตน ดังนั้น เมื่อเราสร้างความดีก็ต้องละความชั่วได้ เรากำหนดที่ลิ้นปี่ “รู้หนอ ๆ” หายใจยาว ๆ จากจมูกถึงสะดือ ลิ้นปี่จะอยู่ครึ่งทางระหว่างจมูกถึงสะดือ ตั้งสติไว้ที่ลิ้นปี่นั่นจะอยู่ในอิริยาบถใดก็ตาม กำหนดอย่างนั้น เดี๋ยวคอมพิวเตอร์ตีออกมา เช่น เสียใจ อย่าฝากความเสียใจไว้ค้างคืน ต้องแก้เดี๋ยวนี้ คือปัจจุบัน อดีตอย่ารื้อฟื้น เรื่องอื่นอย่าไปคิด กิจที่ชอบทำให้เสร็จไป อนาคตอย่าจับมั่นคั้นให้มันตาย จะผิดหวังเสียใจตลอดชีวิต...

การเจริญสติปัฏฐาน ๔ ต้องการให้มีสติทุกอิริยาบถ จะหยิบของอะไรก็ตั้งสติไว้ที่มือ จะถ่ายอุจจาระปัสสาวะก็ตั้งสติไว้ มันจะมีประโยชน์เมื่อเข้าห้องน้ำก็ตั้งสติไว้ จะได้ไม่ล้มในห้องน้ำศีรษะไปฟาดโถส้วมตายหรือล้มก้นกระแทกก็ตาย... (พระราชสุทธิญาณมงคล (จรัญ ฐิตธมฺโม), ๒๕๔๔: ๕๔-๕๙)

จากข้อมูลอ้างอิงนี้ พอจะเห็นได้ว่า ในสติปัฏฐานสี่นั้น กายานุปัสสนาสติปัฏฐานคือ การพิจารณาบทบาทหรือความเป็นไปของชีวิตทุก ๆ ขณะซึ่งเป็นปัจจุบัน โดยการใช้สติเป็นเครื่องมือในการตามรู้กิริยาของกาย เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือการตามเห็นเวทนาทั้งที่เป็นสุขและทุกข์ จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานคือ การตามดูจิตที่เกิดขึ้นจากการกระทบกันของอายตนะภายในและภายนอกเป็นเพียงการตามดูเท่านั้นมิใช้อยู่ใต้อำนาจของจิต ส่วนธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐานคือ การตามเป็น

ธรรมที่เกิดขึ้นทั้งเป็นกุศลและอกุศล อย่างไรก็ตาม ในหนังสือชื่อ กรรมฐานแก้กรรม ภาคบ่อบุญบ่อบาป ได้อธิบายลงรายละเอียดของสติปัฏฐาน ๔ เพิ่มขึ้นจำนวน ๑๗ หน้า ในที่นี้จะสรุปพอได้ใจความเท่านั้น

กายานุปัสสนา คือ การรู้กายในกาย ไม่มีสัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา จิตกำหนดอิริยาบถ เช่น การยืน เดิน นั่ง นอน เป็นต้น มีสติสัมปชัญญะควบคุมดูแลกาย ปัญญาเกิด จิตสดใสเรียกว่าจิตบริสุทธิ์ เมื่อจิตบริสุทธิ์จึงรู้กายภายใน อันเป็นนามธรรม

กายในกาย ไม่ใช่สัตว์ ตัวตน บุคคล เรา เขา เรียกว่า กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน คำว่า ไม่ใช่สัตว์ ตัวตน บุคคล เรา เขา เรียกว่า กายภายใน ซึ่งเกิดขึ้น ตั้งอยู่แล้วเคลื่อนย้ายดับไป ไม่มีอะไรเป็นตัว เป็นตน

เวทนานุปัสสนา คือ การตามเห็นเวทนา เวทนามี ๓ ประการคือ สุขเวทนา ทุกขเวทนา และอุเบกขาเวทนา ในขณะที่กำลังพิจารณากาย โดยการกำหนดพองหนอ-ยุบหนอ สติดี มีปัญญา จะรู้ขนาดของการพอง-ยุบ จิตเป็นผู้สร้าง จิตเป็นผู้รู้ เมื่อสติดี การบริกรรมคล่องแคล่ว จะเกิดรูปธรรมนามธรรม เกิดจิตพองหนอ ยุบหนอ พองเป็นรูป ยุบเป็นรูป จิตกำหนดรู้เป็นนาม

เวทนาแทรกซ้อน เกิดสุขกายสุขใจ ทุกข์กายทุกข์ใจ เมื่อสติสมบูรณ์จะกำหนดได้ว่าอะไรสุข อะไรทุกข์ ทั้งสุขและทุกข์ไม่ใช่สิ่งแน่นอนตายตัว สามารถที่จะแยกรูปแยกนามได้ อาการปวดคือสังขารรูป เรียกว่า รูป จิตที่ไปเกาะเรียกว่า นาม ทั้ง ๒ อย่างนี้คือเวทนา หากจิตถึงขั้นของวิปัสสนาญาณ ขันธ์ ๕ รูปนามเกิด พระไตรลักษณ์เกิด รูปและนามแยกออกจากกัน จะไม่ปวด

จิตตานุปัสสนา คือ การตามเห็นจิต จิตไม่มีตัวตน มีธรรมชาติคิดอ่านอารมณ์ตลอดเวลา คำว่า จิตในจิต คือสักแต่ว่าจิต ไม่มีสัตว์ บุคคล ตัวตน เราเขา จิตที่เกิดจากอายตนะกระทบกัน เรียกว่าจิตภายนอก ส่วนจิตภายในจิต คือจิตแห่งสติสัมปชัญญะ รู้ความสามารถของตน รู้ความเป็นอยู่ของชีวิต รู้อารมณ์ว่า มีโลภ โกรธ หลงเข้ามาหรือไม่ ทั้งหมดต้องใช้วิธีการกำหนด

ธรรมานุปัสสนา คือการตามเห็นธรรม ธรรมสักแต่ว่า ธรรม ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน เราเขา ธรรมคือการกระทำทางกาย วาจา และทางใจ เป็นกุศลบ้าง อกุศลบ้าง เมื่อสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ จะรู้แจ้งด้วยตนเอง เป็นปัจจัตตัง (พระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม), ๒๕๔๘: ๗๗-๙๔)

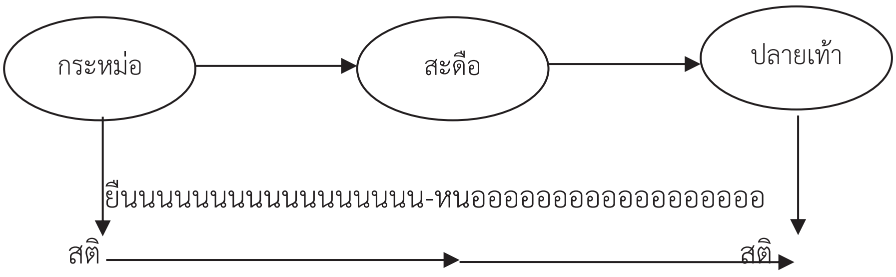
จากข้อมูลนี้ น่าจะเข้าใจได้ว่า กาย เวทนา จิต และธรรม ดูจะสอดรับกัน ซึ่งสิ่งที่จะเป็นฐานที่สุดของอาการเหล่านั้นคือ สติสัมปชัญญะที่จะต้องกำหนดรู้ความเป็นไปทั้งหมดของกาย เวทนา จิต และธรรม

๓. รูปแบบการปฏิบัติกรรมฐาน

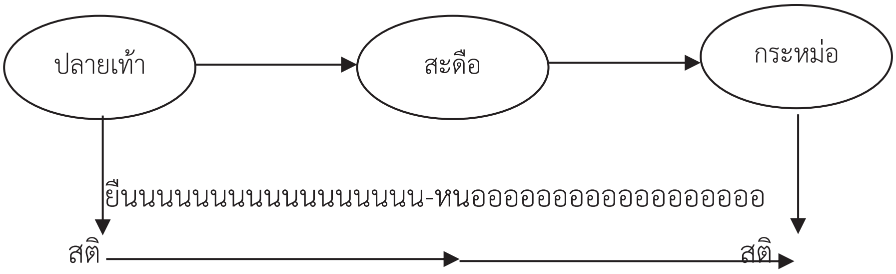
รูปแบบการปฏิบัติกรรมฐานของสำนักวัดอัมพวัน แบ่งออกเป็น ๔ แบบคือ การยืน การเดิน การนั่ง และการนอน ส่วนการกำหนด แยกออกเป็น ๒ ลักษณะคือ การยืน-การเดิน กำหนดว่า “ยืนหนอ / ย่างหนอ / ซ้ายย่างหนอ-ขวาย่างหนอ” ส่วนการนั่งและการนอน กำหนดว่า “พองหนอ-ยุบ

หนอ” อย่างไรก็ตาม มีการกำหนดอื่นอีกเช่น ขณะเห็นนิมิต ให้กำหนดว่า “เห็นหนอ” เป็นต้น ถึงกระนั้น จะพบว่า ในการกำหนดเหล่านั้นเพื่อให้สติอยู่กับปัจจุบันเท่านั้น

การยืน ให้นักปฏิบัติกรรมฐานยืนตรงแล้วเอามือไพล่หลัง โดยเอามือขวาจับมือซ้าย แตกต่างจากบางสำนักที่นิยมเอามือไว้ข้างหน้าบ้าง ห้อยแนบข้างบ้าง การระบุให้เอามือไพล่หลังเพื่อประโยชน์ต่อการหายใจคล่อง จากนั้นให้หลับตาใช้สติกำหนดมโนภาพรูปยืนของตน แล้วกำหนดเป็นจำนวน ๕ ครั้ง ทั้ง ๕ ครั้งให้ปฏิบัติคือ ครั้งที่หนึ่ง ยืน...มโนภาพ....หายใจยาว ๆ แล้วกำหนด ยืนหนอ โดยกำหนดคำว่า “ยืน” (ช้าๆ) ไว้ที่กลางกระหม่อม แล้วเคลื่อนย้ายไปที่สะดือ เป็นอันที่สุดคำว่า “ยืน” จากนั้นตามด้วยคำว่า “หนอ” เริ่มต้นจากสะดือไปจนถึงปลายเท้า โดยมีสติกำกับตลอดเส้นทาง ดังภาพ

ครั้งที่สอง ให้รวมจิตตั้งสติไว้ที่ปลายเท้าแล้วกำหนดว่ายืนนนนนนนหนอออออ โดยสติกำหนดที่ปลายเท้าขณะที่กำหนดว่ายืนนนนน คำนี้สิ้นสุดที่สติมาถึงสะดือ จากนั้นต่อด้วยคำว่า หนอออออ เคลื่อนย้ายสติจากสะดือเรื่อยมาถึงกระหม่อม ดังภาพ

ครั้งที่สาม เหมือนครั้งที่หนึ่ง ครั้งที่สี่เหมือนครั้งที่สอง ส่วนครั้งที่ห้า หลังจากปฏิบัติเหมือนครั้งที่หนึ่งแล้ว จากนั้นให้ลืมตาขึ้น ซึ่งจะเข้าสู่รูปแบบที่สองคือการเดิน

การเดินเป็นอิริยาบถต่อจากการยืน (บางคนได้ผลสมาบัติในขณะยืน จึงยืนได้เป็นชั่วโมง จึงใช้รูปแบบการยืนอย่างเดียว) รู้ขณะยกเท้าก้าวออกไปและสัมผัสพื้น กำหนดว่าซ้าย (เท้าซ้าย) ย่างหนอ โดยทันทีที่กำหนดว่าซ้าย เป็นอันรู้ว่าเท้าซ้าย ย่าง.... (รู้ว่าเท้าซ้ายกำลังย่างก้าว) หนอ....(เมื่อเท้าซ้ายจรดพื้น) เท้าขวาก็ปฏิบัติเช่นเดียวกัน โดยทุกขณะก้าวย่างต้องมีสติตลอดเวลา ทั้งนี้ต้องค่อยๆ

เดินอย่างช้า ๆ ขณะเดินจงกรม อาจมีเวทนาเกิดขึ้น ให้หยุดเดิน พร้อมกับกำหนดเวทนานั้น หรือจิตคิดเรื่องอื่น ให้หยุดแล้วกำหนดว่าคิดหนอ ๆ โดยมีสติกำกับตลอด

การนั่งในการหายใจเข้า-ออก ให้หายใจเข้ายาวและหายใจออกยาว รู้ว่าหายใจเข้ายาวและหายใจออกยาว ให้กำหนดการพองขึ้น-ยุบลงของท้อง เมื่อท้องพองขึ้นให้กำหนดว่า “พองหนอ” เมื่อทองยุบลงให้กำหนดว่า “ยุบหนอ” เมื่อเวทนาเข้ามาแทรก เช่น จิตคิดเรื่องอื่น ครั้นได้สติให้กำหนดว่าคิดหนอ ๆ ก่อนรวมสติแล้วกำหนดการพองขึ้น-ยุบลงของท้อง

การนอน มีการกำหนดเหมือนกับอิริยาบถนั่ง กล่าวคือใช้คำว่า พองหนอ-ยุบหนอ การกำหนดอิริยาบถนอนนั้นจะมีความชัดกว่าอิริยาบถนั่ง อย่างไรก็ตาม ทั้งสี่อิริยาบถต้องสลับกันอาจะเป็น ๓๐ นาทีหรือ ๑ ชั่วโมง ทั้งนี้ให้มีความเสมอภาคกันระหว่างเวลากับการยืน-เดิน นั่ง นอน

๔. ขั้นตอนการปฏิบัติกรรมฐาน

การปฏิบัติกรรมฐานของสำนักวัดอัมพวันในวันหนึ่ง ๆ จะมีอยู่ ๓ ช่วงคือ ช่วงเช้า ช่วงบ่าย และช่วงค่ำ โดยช่วงเช้าเริ่มตั้งแต่เวลา ๐๓.๓๐ น. ผู้ปฏิบัติธรรมพร้อมเพรียงกัน ณ สถานที่ปฏิบัติธรรม จากนั้นเป็นการสวดมนต์ทำวัตรเช้าแบบแปล เดินจงกรม นั่งกรรมฐาน เวลา ๐๗.๐๐ น. รับประทานอาหารเช้า ๐๘.๐๐ น. สวดมนต์ เดินจงกรม นั่งกรรมฐาน ณ สถานที่ปฏิบัติ ๑๑.๐๐ น. รับประทานอาหารกลางวัน ช่วงบ่าย เริ่มตั้งแต่เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นการเดินจงกรม นั่งกรรมฐาน จวบจนเวลา ๑๗.๐๐ น. พักดื่มน้ำปานะ ส่วนในช่วงค่ำ เริ่มตั้งแต่เวลา ๑๘.๓๐ น. เดินจงกรม นั่งกรรมฐาน สวดมนต์ทำวัตรเย็นแบบแปล ๒๑.๓๐ น. สอบอารมณ์ และพักผ่อนในเวลา ๒๓.๐๐ น.

ทางสำนักวัดอัมพวันมีระเบียบปฏิบัติอีกจำนวนหนึ่ง เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความเข้าใจเดียวกัน การปฏิบัติที่เสมอกัน เช่น หลักฐานบุคคล มารยาทในการเข้าปฏิบัติ การรักษาศีล ๘ หรือศีลอุโบสถ การทำความสะอาดที่พักหลังสิ้นสุดกำหนดระยะการปฏิบัติ

ดูเหมือนว่า ผู้ปฏิบัติทุกคนต้องถือศีล ๘ หรือ ศีลอุโบสถ โดยในแต่ละวันจะมีการไหว้พระสวดมนต์ จากนั้นจึงเริ่มปฏิบัติโดยการเดินจงกรมและนั่งกรรมฐาน ก่อนปิดท้ายด้วยการสวดมนต์เย็น สอบอารมณ์ในแต่ละวันโดยอาจตีความสั้น ๆ ว่า รักษาศีล ลงมือปฏิบัติ ตรวจสอบตน (ความก้าวหน้าในการปฏิบัติ)

๕. ผลของการเจริญกรรมฐาน

ในการเจริญกรรมฐาน นอกจากได้รับผลตามแนวที่พุทธองค์ทรงแสดงไว้แล้วกล่าวคือ อย่างน้อยสุดคือพระอนาคามี อย่างมากสุดคือความเป็นพระอรหันต์ แต่สำนักวัดอัมพวันยังชี้ให้เห็นอีกว่าการปฏิบัติกรรมฐานตามแนวสติปัฏฐานนั้นสามารถที่ช่วยเหลือชีวิตในอีกหลายด้าน

๖. สติปัฏฐานปิดอบายภูมิ

สำนักปฏิบัติแห่งนี้มีความเชื่อว่า นรกสวรรค์นั้นมีจริง โดยคนทำดีจะได้ไปเกิดในสวรรค์ ส่วนคนทำชั่วจะไปตกนรก สวรรค์ไม่ได้อยู่บนฟ้า และนรกไม่ได้อยู่ใต้ดินอย่างที่คติแบบไทยเชื่อถือกัน นรกและสวรรค์อยู่เคียงข้างภพมนุษย์หากแต่เป็นอีกมิติหนึ่ง เกี่ยวกับเรื่องนี้ พระเดชพระคุณหลวงพ่อท่านมักยกเรื่องเล่าเกี่ยวกับการได้พบคนที่ฆ่าตัวตาย แต่ต้องไปชดใช้กรรมเมื่อตายแล้ว บุญกุศลที่ญาติพี่น้องอุทิศไปให้ไม่สามารถจะไปถึงจิตวิญญาณเหล่านี้ได้ ท่านกล่าวว่า มีเพียงอย่างเดียวคือการเจริญวิปัสสนากรรมฐานแผ่ส่วนกุศลให้ จิตวิญญาณเหล่านี้จึงจะได้รับ (http://www.jarun.org, (๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓) คำว่า อบาย คือ ภพนรก เปรต อสุรกาย สัตว์เดรัจฉาน มีแต่กรรมฐานเท่านั้นที่จะปิดประตูหรือทางไปสู่อบายเหล่านี้ได้ (พระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม), ๒๕๔๘: ๕๓-๕๔)

๗. สติปัฏฐานแก้กรรม/ตัดกรรม

คำว่า “กรรม” ในที่นี้หมายถึงผลแห่งการกระทำ เฉพาะผลแห่งกรรมจากอดีตนั้นเราไม่สามารถจะแก้ได้ ทุกชีวิตจะต้องชดใช้ แต่ด้วยผลของกรรมฐาน เราจะรู้ว่าการที่เราชดใช้นั้นด้วยเหตุแห่งกรรมอะไร หากได้เจริญกรรมฐานก็อาจส่งผลให้กรรมนั้นเบาบางลงได้ นอกจากนั้นเมื่อรู้ว่าเกิดจากกรรมอะไร เราจะได้ใช้หนี้ได้ถูกในผลแห่งกรรมนั้น ส่วนกรรมอนาคตนั้นเราสามารถแก้ได้ด้วยกรรมฐานในปัจจุบัน กล่าวคือ การตามรู้จิต เพื่อการไม่โกรธ ไม่โลภ ไม่หลง เช่น พบเจอคนไม่ชอบพอกัน ก็กำหนดแยกรูปแยกนาม ความเป็นตัวตนไม่มี เห็นสักแต่ว่าเห็น เมื่อความโกรธทางจิตไม่มี ผลของความโกรธในอนาคตก็ไม่มี (พระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม), ๒๕๔๘: ๙๔-๙๙)

๘. สติปัฏฐานแก้ปัญหาชีวิต

เราจะพบว่า ปัญหาชีวิตที่รุมเร้านั้น นอกจากกรรมในอดีตที่ส่งผลแล้ว ยังเกิดจากกรรมปัจจุบันที่เราเข้าไปยึดมั่นถือมั่นอยู่กับสิ่งนั้น ดังนั้น จึงก่อเกิดให้เป็นทุกข์ซ้ำแล้วซ้ำอีก คำว่า ทุกข์นั้นมีหลายลักษณะเช่น ทุกข์เพราะไม่ได้สิ่งปรารถนา ทุกข์เพราะการเกิด แก่ เจ็บ ทุกข์เพราะการพลัดพราก เป็นต้น พระเดชพระคุณหลวงพ่อมองว่า การเจริญสติปัฏฐาน ๔ เป็นการดับทุกข์ เป็นการสร้างความดีมีเมตตา...ดับไฟนรก จุดไฟอยู่ที่จิตให้เกิดแสงสว่าง (พระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม), ๒๕๔๗: ๑๒๕) เป็นการแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ถ้าคนมีพระกรรมฐาน จะแก้ทุกข์ตัวเอง ทุกข์หนัก ร้อนอกร้อนใจเหมือนไฟเผาหัวจิตหัวใจ ร้อนนอกร้อนในร้อนจิตร้อนใจดังไฟจี้แล้วมาเจริญพระกรรมฐาน ร้อนนอกร้อนในหายไป จิตใจก็สบาย ปัญญาก็เกิดล้ำเลิศทุกประการ จะแก้ปัญหาได้ทุกทิศทุกทาง อันนี้เป็นเรื่องพระกรรมฐาน (พระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม), ๒๕๔๗: ๘๕)

๙. ประเมินสติปัฏฐานสำนักวัดอัมพวันกับเนื้อหาในคัมภีร์พุทธศาสนา

ปัญหาที่น่าพิจารณาคือ การสอนสติปัฏฐานในสำนักวัดอัมพวันมีความสอดคล้องกับความเป็นพุทธศาสนาหรือไม่ โดยหากเข้าใจว่า เนื้อหาในพระไตรปิฎกคือตัวแทนของพุทธศาสนา สิ่งที่น่าพิจารณาคือ การสอนสติปัฏฐานในสำนักวัดอัมพวันมีความสอดคล้องกับเนื้อหาในพระไตรปิฎกหรือไม่ ในบทนี้จะได้พิจารณาในบางประเด็นเท่านั้น

๙.๑ ความเป็นสติปัฏฐาน

หากค้นข้อมูลจากพระสุตตันตปิฎก จะเห็นว่า สติปัฏฐานทั้ง ๔ ประการนั้น จะถูกกล่าวถึงพร้อมกันในคำว่า “สติปัฏฐาน๔” โดยมิได้กล่าวแยกส่วนใดส่วนหนึ่งออกจากนั้น เช่น ข้อความในสังยุตตนิกาย มหาวรรค คือ

ภิกษุเจริญสติปัฏฐาน ๔ ประการ ทำสติปัฏฐาน ๔ ประการ ให้มาก อย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ๑) พิจารณาเห็นกายในกายอยู่ ฯลฯ ๒) พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาอยู่ ฯลฯ ๓) พิจารณาเห็นจิตในจิต ฯลฯ ๔) พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้ (สำ.ม. (ไทย) ๑๙/๙๐๖/๔๓๙)

ทำให้เข้าใจได้ว่า สติปัฏฐานทั้งสี่ประการต้องเจริญไปพร้อมกันหรือหากไม่พร้อมกันย่อมหมายถึงการที่สิ่งหนึ่งต้องอาศัยสิ่งหนึ่งหรือเป็นอุปการะแก่อีกสิ่งหนึ่ง นอกจากจะเข้าใจได้ว่า สติปัฏฐานหนึ่งเป็นอุปการะแก่สติปัฏฐานหนึ่งแล้ว สติปัฏฐานทั้งหมด คืออุปการะต่อธรรมอื่น ขอให้พิจารณาข้อความต่อไปนี้

ภิกษุทั้งหลาย ในภิกษุสงฆ์นี้ มีภิกษุผู้บำเพ็ญความเพียรในการเจริญอานาปานสติอยู่ อานาปานสติที่ภิกษุเจริญ ทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก อานาปานสติที่ภิกษุเจริญ ทำให้มากแล้ว ย่อมทำสติปัฏฐาน ๔ ให้บริบูรณ์ สติปัฏฐาน ๔ ที่ภิกษุเจริญ ทำให้มากแล้ว ย่อมทำโพชฌงค์ ๗ ให้บริบูรณ์ โพชฌงค์ ๗ ที่ภิกษุเจริญ ทำให้มากแล้ว ย่อมทำวิชชาและวิมุตติให้บริบูรณ์ (ม.อุ. (ไทย) ๑๔/๑๔๗/๑๘๗)

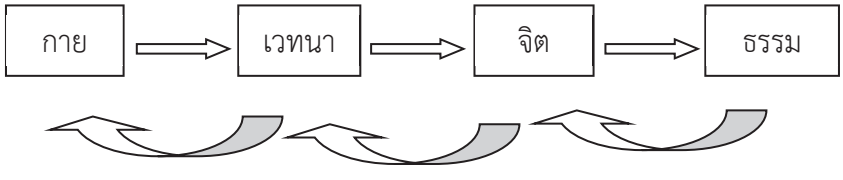
ในข้อนี้คือ เมื่อทำสติปัฏฐานสี่ให้บริบูรณ์ สติปัฏฐานสี่ที่บริบูรณ์แล้วจะเป็นพื้นฐานเพื่อทำโพชฌงค์ ๗ ให้บริบูรณ์ และเมื่อทำโพชฌงค์ให้บริบูรณ์ สิ่งนี้จะเป็นพื้นฐานของการทำวิชชาและวิมุตติให้แจ้ง

โพชฌงค์ คือ ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้ ๗ ประการ ได้แก่ การระลึกได้ (สติ) การเฟ้นธรรม (ธัมมวิจยะ) ความเพียร (วิริยะ) ความอิ่มใจ (ปีติ) ความสงบระงับ (ปัสสัทธิ) ความมีจิตตั้งมั่น (สมาธิ) และ การวางใจเป็นกลาง (อุเบกขา) นั่นย่อมแสดงว่า สติปัฏฐานสี่ส่งผลต่อองค์ความรู้แห่งการบรรลุ

ในสังยุตตนิกาย มหาวรรค แสดงให้เห็นว่า นอกจากสติปัฏฐานสี่จะส่งผลต่อการบรรลุธรรมแล้ว สติปัฏฐานสี่ยังส่งผลต่อการระงับความเจ็บปวดจากโรคทางกายได้ด้วย ขอให้พิจารณาเรื่องเล่าต่อไปนี้

สมัยหนึ่ง ท่านพระอนุรุทธะอาพาธ ได้รับทุกข์ เป็นไข้หนักอยู่ ณ ป่าอันธวัน เขตกรุง สาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุจำนวนมากเข้าไปหาท่านถึงที่อยู่แล้วได้ถามท่านพระอนุรุทธะ “ท่านอนุรุทธะอยู่ด้วยวิหารธรรมอะไร ทุกขเวทนาทางกายที่เกิดขึ้นแล้ว จึงไม่ครอบงำจิตอยู่ได้” ท่านพระอนุรุทธะตอบว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย ผมมีจิตตั้งมั่นดีอยู่ในสติปัฏฐาน ๔ ประการ ทุกขเวทนาทางกายที่เกิดขึ้นแล้ว จึงไม่ครอบงำจิตอยู่ได้...ผู้มีอายุทั้งหลาย ผมมีจิตตั้งมั่นดีอยู่ในสติปัฏฐาน ๔ ประการนี้ ทุกขเวทนาทางกายที่เกิดขึ้นแล้ว จึงไม่ครอบงำจิตอยู่ได้” (สำ.ม. (ไทย) ๑๙/๙๐๘/๔๔๑)

ส่วนการเห็นอมนุษย์ทั้งหลาย ดูเหมือนจะเป็นเรื่องปกติสำหรับผู้บรรลุธรรมแล้ว อย่างไรก็ตาม สำนักวัดอัมพวันเห็นสอดคล้องกับเนื้อหาในพระสุตตันตปิฎก โดยมองว่า ในสติปัฏฐานสี่ประการนั้น สติปัฏฐานหนึ่งเกื้อกูลแก่อีกสติปัฏฐานหนึ่ง กล่าวคือ เมื่อพิจารณาเห็นกายในกาย ขณะที่เวทนาเข้าแทรก เราจะเห็นตัวเวทนา จากนั้นจะเห็นจิตที่กระสับกระส่ายจากเวทนาบ้าง เห็นจิตโกรธหรือไม่โกรธ...เห็นความเกิดดับของจิต เห็นเหตุที่ทำให้จิตเกิด-ดับ จากนั้นจะเห็นความเป็นธรรมคือธรรมดาของจิต เช่น เห็นอริยสัจ ๔ ประการ เป็นต้น ซึ่งอาจเสนอเป็นแผนภาพได้ดังนี้

พระเดชพระคุณหลวงพ่อท่านยังเชื่อว่า การที่ท่านรอดตายจากอุบัติเหตุทำให้คอหักนั้น ล้วนมาจากการบำเพ็ญสติปัฏฐาน กรณีหนึ่งที่น่าพิจารณาเป็นพิเศษคือ การหายใจเข้าออกทางสะดือ เพราะไม่สามารถหายใจเข้าออกทางจมูกได้ ในกรณีนี้ เท่าที่ศึกษาเนื้อหาในพระไตรปิฎกยังไม่พบข้อมูล พระเดชพระคุณหลวงพ่อมองว่าผลของการหายใจนั้นคือผลจากการกำหนดพอง-ยุบนั่นเอง ดูเหมือนว่า ในความคิดของสำนักวัดอัมพวัน สติปัฏฐานคือทางออกของชีวิต สติปัฏฐาน คือยาแก้สรรพโรคปิดโลกอบายเปิดโลกสวรรค์ และทำให้บรรลุผลสูงสุดในศาสนาด้วย

๙.๒ วิธีการปฏิบัติในสติปัฏฐาน

เมื่อศึกษาข้อมูลในมหาสติปัฏฐานสูตร เราจะเห็นถึงวิธีการปฏิบัติในสติปัฏฐาน โดยเฉพาะหมวดกายานุปัสสนาที่ดูเหมือนน่าจะเข้าใจได้มากที่สุด เพราะเป็นเรื่องทางกายภาพที่เราสัมผัสได้และรู้ว่าอะไรคืออะไร ในหมวดอิริยาบถ ระบุถึงการเดิน การยืน การนั่ง การนอน การถอยกลับ การเหลียวดู การคู้ การเหยียด การเคี้ยว การลิ้ม สิ่งเหล่านี้ได้รับการสอนในสำนักวัดอัมพวัน ซึ่งอาจจะมีรูปแบบที่แตกต่างจากสำนักอื่นในบางลักษณะ เช่น กรณีการกำหนดยืนหนอ ๕ ครั้ง บางสำนักใช้

เพียง ๓ ครั้งเท่านั้น และไม่มีรายละเอียดว่าต้องตั้งสติไว้ที่กระหม่อม เคลื่อนไปที่สะดือและเลยไปที่ปลายเท้า แนวคิดนี้น่าจะมาจากการพิจารณาอาการ ๓๒ ในพระไตรปิฎก

ในพระไตรปิฎก ไม่พบว่า มีการสวดมนต์ก่อนปฏิบัติในสติปัฏฐาน แต่สำหรับสำนักวัดอัมพวันและสำนักอื่น ๆ ในประเทศไทย นิยมให้สวดมนต์ก่อน แนวคิดนี้น่าจะมาจากอนุสสติตามนัยแห่งวิสุทธิมรรคของพระพุทธโฆสาจารย์ คือ การระลึกถึงพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ เพื่อเป็นการชำระจิตให้บริสุทธิ์ก่อนลงปฏิบัติอย่างไรก็ตาม ดูเหมือนว่า สิ่งที่สำนักวัดอัมพวันเสนอวิธีปฏิบัตินั้น น่าจะเป็นความพยายามให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย เช่น เรื่องหลักฐานบุคคล เป็นต้น แต่มิได้ทิ้งเป้าหมายที่ได้วางไว้ในพระไตรปิฎกคือการทำจิตให้บริสุทธิ์เพื่อการบรรลุมรรคผล

๙.๓ สติปัฏฐานของสำนักวัดอัมพวันกับการสนับสนุนเนื้อหาในพุทธศาสนา

ยุควิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ ผู้คนตกอยู่ภายใต้ความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ให้ความสำคัญกับวัตถุมากกว่าความก้าวหน้าของจิตใจ (ในความหมายของพุทธศาสนา) เชื่อว่า วัตถุที่มนุษย์สร้างนั้นคือสิ่งที่จะส่งความสุขอย่างแท้จริง และเชื่อว่า โลกปัจจุบันเท่านั้นที่จริง โลกอื่นไม่มี ด้วยเหตุผลคือ หากโลกอื่นมีจริง เราต้องสามารถสัมผัสได้ไม่ว่าทางใดทางหนึ่งในประสาทสัมผัสทั้ง ๕ ความคิดใดที่อยู่นอกกรอบของวิทยาศาสตร์จะไม่ได้รับการตอบรับจากยุคใหม่ ส่งผลต่อความยากลำบากในการเสนอเนื้อหาทางศาสนาที่ให้ความสำคัญกับโลกของจิตมากกว่าโลกของวัตถุ

สำนักวัดอัมพวันเสนอทางเลือกทวนกระแส แม้จะไม่มีเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ในการพิสูจน์ความเชื่อหรือสิ่งที่ประสบนั้น เช่น เรื่องนรกสวรรค์ เรื่องคนตายแล้วยังมีวิญญาณ มิใช่ตายแล้วเป็นอันดับสูญทั้งหมด เป็นต้น และชี้ให้เห็นว่า จิตมีความสำคัญมากกว่ากาย โลกของจิตเท่านั้นที่ยังยืนแม้มันจะมีธรรมชาติเกิดดับก็ตาม การเกิดดับดังกล่าวนี้เป็นการเกิดดับแบบสืบกระแส โลกที่มีอยู่มิได้มีเฉพาะโลกใบนี้หาแต่มีโลกอื่นอันเป็นที่รองรับการกระทำของมนุษย์ และเสนอทางเลือกในการพัฒนาชีวิตด้วย “กรรมฐาน” หรือ “สติปัฏฐาน” ที่สอดคล้องกับเนื้อหาในพระไตรปิฎก สำนักกัมมัฏฐานนี้นำโดย พระเดชพระคุณหลวงพ่อพระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม) พระนักปฏิบัติและพระนักเผยแผ่ ซึ่งเป็นแบบอย่างของพระภิกษุไทยในการเอาธุระทั้งสองประการ หรือภาษาชาวบ้านคือ บวชไม่เสียข้าวสุก ท่านพร้อมด้วยคันถธุระและวิปัสสนาธุระ ขณะเดียวกันได้ทำหน้าที่ของสาวกที่ดีคือการเผยแผ่พระศาสนาให้บุคคลที่ไม่รู้ได้รู้ ผู้รู้แล้วได้รู้ยิ่งขึ้น เดินตามแนวที่พุทธองค์ทรงวางไว้คือ ทดลองด้วยตนเองก่อนแล้วได้ผลอย่างไรนำไปสอนให้บุคคลอื่นได้รับผลนั้นด้วย

หากกล่าวว่า สำนักวัดอัมพวันคือตัวแทนหนึ่งของพุทธศาสนา ซึ่งน่าจะไม่มีข้อขัดเคืองใด ๆ เพราะสำนักนี้ได้ชี้แนะแนวทางในการเข้าถึงพุทธธรรมตามแนวในพระไตรปิฎก คนไทยจำนวนมากที่เคยสงสัยในพุทธศาสนา ใช้ชีวิตกับความเชื่อตามจารีตประเพณีได้ทดลองปฏิบัติและได้เห็นผลจริง

เพราะการศึกษาพระพุทธศาสนา คงไม่ใช่การเรียนเพื่อรู้เท่านั้น แต่เรียนแล้วต้องปฏิบัติเพื่อให้ได้รับผลที่แท้จริงอันเป็นการพิสูจน์ข้อมูลในคัมภีร์ด้วย

สำนักวัดอัมพวัน เสนอกรรมฐานคือสติปัฏฐานสี่ตามแนวในพระไตรปิฎก และขยายออกให้กว้างขึ้นท่ามกลางการยึดมั่นในโลกของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของคนทั่วไป ปรับวิธีปฏิบัติให้สอดคล้องกับยุคสมัย

โรคที่ยิ่งใหญ่ของมนุษย์คือ “โรคชีวิต” สำนักวัดอัมพวันได้เสนอให้เห็นว่า สติปัฏฐานสี่คือยารักษาสรรพโรคของชีวิต และมีผลต่อสังคมแวดล้อมที่ดีด้วยกรณีแก้ปัญหาโรคมะเร็ง ขอให้พิจารณาเนื้อหานี้

บางคนมีโรคประจำตัว ทรมานกับการเจ็บป่วย หากเราเป็นเช่นนี้ อาตมาอยากให้เอาชนะโรคได้ด้วยตนเอง ด้วยการกำหนดการปวด อย่างเช่น ปวดท้อง ก็ให้กำหนด ปวดหนอ ปวดหนอ ปวดแล้วมันก็จะดับไปเอง แล้วเราก็จะได้รู้ว่าเป็นโรคอะไร มันจะหายไปอย่างน่าอัศจรรย์ บางอย่างบางโรคไม่ต้องไปผ่าตัดรักษา อย่างเช่น มีโยมคนหนึ่งเกิดมะเร็งร้ายที่หมอบอกว่าต้องผ่าตัด ไม่เช่นนั้นคงตายแน่นอน อาตมาจึงบอกเขาว่า ไม่ต้องกลัวตาย ตายก็ไม่เป็นไร คิดเสียว่า เหมือนเราจากบ้านไปอยู่บ้านอื่น ให้กำหนดกรรมฐาน ในที่สุดมะเร็งที่เป็นอยู่ก็หายไปจนบัดนี้ (พระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม), ๒๕๔๘: ๑๔๒-๑๔๓)

อย่างไรก็ตาม เนื้อหาในพุทธศาสนาเมื่อสรุปย่อแล้วเหลือเพียงสองกลุ่มคือ ความจริงสายกลางและข้อปฏิบัติสายกลาง สำหรับความจริงสายกลาง สำนักวัดอัมพวันสอนให้กำหนดรู้ เช่น รู้รูปนาม (ขันธ์ ๕) รู้นิวรณ์ เครื่องกั้นไม่ให้บรรลุเป้าหมาย รู้อริยสัจ เป็นต้น ส่วนข้อปฏิบัติสายกลางคือความพอดีกับการปฏิบัติในสติปัฏฐาน หรือการใช้สติตามดูอาการของกาย เวทนา จิต และธรรม รู้ขณะแห่งปัจจุบัน เรียกว่า สัมปชัญญะ ท่านกล่าวว่า หลักปฏิบัติสองสิ่งนี้มีคุณอนันต์ (สติสัมปชัญญะ) แต่หากให้ย่นย่อคงเหลือเพียงหนึ่งคือ ความไม่ประมาท นั้นคือการมีสติตามแนวแห่งสติปัฏฐานนั่นเอง

สรุปความว่า เมื่อประเมินสติปัฏฐานของสำนักวัดอัมพวันกับเนื้อหาในพุทธศาสนา พบว่าสำนักวัดอัมพวันได้นำเอาแนวคิดสติปัฏฐานในพระสูตรไปใช้ในเชิงปฏิบัติให้สอดคล้องกับยุคสมัย ซึ่งนอกจากจะมีเป้าหมายเพื่อการสร้างบารมีเพื่อการบรรลุธรรมแล้ว ยังเอื้อต่อการรู้โลก บำบัดโรค โดยพระเดชพระคุณหลวงพ่อได้ย่อหลักธรรมให้เหลือเพียงหนึ่งคือ “ความไม่ประมาท” ซึ่งมีประโยชน์ต่อการเข้าถึงพุทธธรรมเป็นอย่างยิ่ง

สรุปผลการศึกษา

สำนักวัดอัมพวัน ตำบลพรหมบุรี อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี คือสำนักกัมมัฏฐานหนึ่งซึ่งมีชื่อเสียงได้รับการตอบรับในการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนเป็นอย่างมาก สำนักนี้ได้นำเอาสติ

ปัฏฐานสี่ที่พุทธองค์ทรงตรัสไว้ในพระสุตตันตปิฎกมาพัฒนาเพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้ปฏิบัติตาม ปัญหาที่น่าพิจารณาคือ สำนักวัดอัมพวันได้ปฏิบัติตามแนวสติปัฏฐานสี่ซึ่งสอดคล้องกับเนื้อหาในพระไตรปิฎกหรือไม่ ดังนั้น จึงน่าศึกษาให้เข้าใจ เพื่อประโยชน์ต่อการธำรงไว้ซึ่งความบริสุทธิ์แห่งพระพุทธศาสนา

ผู้ศึกษาได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ ๓ ประการคือ ประการแรก เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องสติปัฏฐานในคัมภีร์พุทธศาสนา ประการที่สองเพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องสติปัฏฐานของสำนักวัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี และประการที่สาม เพื่อประเมินแนวคิดเรื่องสติปัฏฐานของสำนักวัดอัมพวันกับเนื้อหาในคัมภีร์พุทธศาสนา โดยจะข้อมูลจากพระไตรปิฎกภาษาบาลี อักษรไทย ฉบับสยามรัฐ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นเนื้อหาหลัก คัมภีร์วิสุทธิมรรค เอกสาร ตำราที่ว่าด้วยสติปัฏฐานสี่ คำสอนและวิธีปฏิบัติของสำนักวัดอัมพวัน เป็นเนื้อหารองในการศึกษาวิเคราะห์ ดำเนินการโดยเริ่มจาก รวบรวมวรรณกรรมที่อยู่ในขอบเขตของการวิจัย ศึกษาเนื้อหา วิเคราะห์ เรียบเรียงผลในเชิงพรรณนาและสรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า กัมมัฏฐาน แปลว่า ที่ตั้งแห่งการงาน คำว่า การงาน คือการฝึกจิตให้ตั้งมั่นเพื่อการบรรลุธรรม พุทธศาสนาแบ่งกัมมัฏฐานออกเป็น ๒ ส่วน คือ สมถกัมมัฏฐาน หมายถึง กรรมฐานเป็นอุบายสงบใจ และวิปัสสนากัมมัฏฐาน หมายถึง กรรมฐานเพื่อการพัฒนาปัญญาให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริง สามารถรวมกัมมัฏฐาน ๒ อย่างนี้ได้ในคำว่า “ภาวนา” แปลว่า ความเจริญหรือการบำเพ็ญให้เจริญงอกงาม

สติปัฏฐาน แปลว่า การมีสติเป็นที่ตั้ง ในพระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค พุทธองค์ทรงแสดงไว้ ๔ ประการคือ

ประการแรก การพิจารณาเห็นกายในกาย มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้เรียกว่า กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน

ประการที่สอง การพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลาย มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้เรียกว่า เทวนานุปัสสนาสติปัฏฐาน

ประการที่สาม การพิจารณาเห็นจิตในจิต มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้เรียกว่า จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน

ประการที่สี่ การพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลาย มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้เรียกว่า ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน

พระพุทธโฆสาจารย์ได้นำเอาแนวคิดนี้ไปอธิบายให้วิจิตรในกรอบของไตรสิกขาคือ ศีล สมาธิ และปัญญา โดยเน้นที่ กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน และแนะนำว่า การที่ผู้ใดจะฝึกฝนกรรมฐานนั้นต้องชำระศีลให้บริสุทธิ์ ถือธุดงค์ ตัดความกังวลทุกประเภท รับกรรมฐานและตั้งใจบำเพ็ญเพียรไม่ให้

บกพร่อง เมื่อปฏิบัติเป็นอย่างดีในสติปัฏฐาน พุทธองค์ทรงรับรองผลคือความเป็นอรหันต์ แต่หากยังไม่ถึงนั้น ย่อมได้ความเป็นพระอนาคามีอย่างแน่นอน

สำนักวัดอัมพวัน มองว่า กรรมฐานคือหน้าที่การงานที่ต้องทำภายใน ซึ่งผลจะส่งออกมาภายนอกให้เห็นเป็น พฤติกรรมดี เก่ง ฉลาด รอบคอบ เป็นต้น ในการเจริญสติปัฏฐาน ท่านแบ่งออกเป็น ๔ คือ การตามพิจารณากาย การตามพิจารณาเวทนา การตามพิจารณาจิต และการตามพิจารณาธรรม โดยกำหนดรูปแบบการปฏิบัติในแต่ละวันออกเป็น ๓ ช่วง อันมีระยะของเวลาเป็นตัวกำหนด ตามตารางการปฏิบัติ ช่วงแรกคือช่วงเช้าเริ่มตั้งแต่เวลา ๐๓.๓๐ – ๑๓.๐๐ น. ช่วงที่สองคือช่วงบ่าย เริ่มตั้งแต่เวลา ๑๓.๐๐ น.-๑๘.๓๐ น. และช่วงที่สามคือช่วงค่ำ เริ่มตั้งแต่ ๑๘.๓๐ น. – ๒๓.๐๐ น. แต่หากพิจารณาตามแนวที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อได้วางไว้เกี่ยวกับการปฏิบัติทั้ง ๔ อิริยาบถหลักคือ การยืน การเดิน การนอน การนั่ง ตลอดถึงอิริยาบถย่อยอื่น ๆ เช่น การกิน การถ่ายหนักถ่ายเบา การได้ยินเสียง เป็นต้น เหล่านี้ต้องเอาสติเป็นที่ตั้งในการกำหนดเสมอ ดังนั้น แม้แต่การนอนเราสามารถที่จะน้อมเข้าสู่กรรมฐานได้ จึงเพิ่มเข้าได้นอกเหนือจากตารางเป็นช่วงที่ ๔ คือ ตั้งแต่เวลา ๒๓.๐๐-๐๓.๓๐ น. กล่าวได้ว่า เป็นการปฏิบัติตลอดเวลา ๒๔ ชั่วโมงต่อวัน สำหรับผลที่จะพึงได้นอกจากจะได้ผลตามที่พุทธองค์เสนอไว้แล้ว ยังมีผลที่โดดเด่นแตกต่างจากสำนักอื่น ๆ อีกคือ กรรมฐานปิดอบายภูมิ กรรมฐานแก้กรรม/ตัดกรรม และกรรมฐานแก้ปัญหาชีวิต

เมื่อประเมินสติปัฏฐานของสำนักวัดอัมพวันกับเนื้อหาในพุทธศาสนา พบว่า สำนักวัดอัมพวันได้นำเอาแนวคิดสติปัฏฐานในพระสูตรไปใช้ในเชิงปฏิบัติให้สอดคล้องกับยุคสมัย ซึ่งนอกจากจะมีเป้าหมายเพื่อการสร้างบารมีเพื่อการบรรลุธรรมแล้ว ยังเอื้อต่อการรู้โลก บำบัดโรค โดยพระเดชพระคุณหลวงพ่อได้ย่อหลักธรรมให้เหลือเพียงหนึ่งคือ “ความไม่ประมาท” ซึ่งมีประโยชน์ต่อการเข้าถึงพุทธธรรมเป็นอย่างยิ่ง

ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษา

เนื่องจากในประเทศไทยมีสำนักปฏิบัติธรรม/สำนักกัมมัฏฐานจำนวนมาก การศึกษาในเชิงเดี่ยวอย่างกรณีศึกษาเฉพาะสำนักปฏิบัติธรรมวัดอัมพวัน จังหวัดสิงบุรีเพียงสำนักเดียว อาจมองไม่เห็นความแตกต่างของแต่ละสำนัก ดังนั้น จึงน่าจะมีการเปรียบเทียบกับสำนักอื่น ๆ เพื่อให้เห็นจุดเด่นจุดด้อยของกันและกัน นอกจากนั้น อาจเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาเลือกสำนักปฏิบัติธรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้มีความต้องการจะปฏิบัติธรรมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๓๕. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับ สฺยามรฏฺฐปิฏกํ ๒๕๒๕.** กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.

ธรรมสภา. มปพ.**ประวัติชีวิต การงาน หลักธรรม.** กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). ๒๕๔๑. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก.

พระธรรมปิฎก. ๒๕๓๘.**พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์.** กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม). ๒๕๔๘.**กรรมฐานแก้กรรม ๒ ภาค บ่อบุญบ่อบาป.** กรุงเทพมหานคร : กู๊ดมอร์นิ่ง.

พระพุทธโฆสะ. ๒๕๓๕.**วิสุทฺธิมคฺคสฺส นาม ปกรณวิเสสสฺส ทุติโย ภาโค,** เขมจาริตฺเถเรน ธมฺมติลเกน มหาธาตุวาสินา อาโท โสธิโต. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระพุทธโฆสะ. ๒๕๔๐**. วิสุทฺธิมคฺคสฺส นาม ปกรณวิเสสสฺส ปฐโม ภาโค,** เขมจาริตฺเถเรน ธมฺมติลเกน มหาธาตุวิหารวาสินา อาโท โสธิโต. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระราชสุทธิญาณมงคล (จรัญ ฐิตธมฺโม). ๒๕๔๔.**หลวงพ่อจรัญ ชี้แนะแก้ปัญหาชีวิตด้วยการเจริญพระกรรมฐาน.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พระพุทธศาสนาประกาศ.

พระราชสุทธิญาณมงคล. **พุทโธโลยี**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พระพุทธศาสนาประกาศ. ๒๕๔๔.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙.**พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (CDROMVERSION 1.0).** กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๔๗.**วิสุทธิมรรค แปล ๑ ตอน ๒.** พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๔๗.**วิสุทธิมรรค แปล ๑ ตอน ๑.** พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๔๗.**วิสุทธิมรรค แปล ภาค ๒ ตอน ๑.** กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.

บทบาทของสภาประชาสังคมชายแดนใต้กับการเปลี่ยนผ่านขัดความแย้ง

The Role of Civil Society Council of Southernmost Thailand and Conflict Transformation

ฟารีดา ปันจอร์[1*]

[1]สถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

[*]Email: Fareeda028@gmail.com

บทคัดย่อ

งานศึกษาชิ้นนี้เป็นการทำความเข้าใจบทบาทของสภาประชาสังคมชายแดนใต้ในฐานะที่เป็นองค์กรที่รวมเอาเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมหลากหลายด้วยกันกว่า 23 เครือข่ายเพื่อทำงานขับเคลื่อนเชิงนโยบายและเปลี่ยนผ่านความขัดแย้งมาตั้งแต่ปี 2554 ผู้วิจัยใช้กรอบแนวความคิดเกี่ยวข้องในการอธิบาย เช่น เครือข่ายผู้แสวงหาสันติภาพ (Peace Constituencies) การเปลี่ยนผ่านความขัดแย้ง (Conflict Transformation) วิธีการศึกษาใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคม 57 องค์กรในการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและตัวแทนสมาชิกองค์กรภาคประชาสังคมจำนวน 38 คน ผลการศึกษาพบว่า สภาประชาสังคมชายแดนใต้มีรูปแบบของเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมแบบ active และมีบทบาทในการเป็นตัวเชื่อมต่อ (Connector) เครือข่ายองค์ภาคประชาสังคมหลากหลายในการทำงานขับเคลื่อนเชิงนโยบาย อย่างไรก็ตามองค์กรภาคประชาสังคมอื่นๆ ยังมีข้อกังวล มีความไม่เข้าใจถึงการทำงานของสภาประชาสังคมชายแดนใต้ในหลายประเด็น การปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การทำงานของสภาประชาสังคมจะช่วยให้เข้าใจความต้องการและสร้างความสัมพันธ์กับเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมอื่นๆ ที่นอกเหนือเครือข่ายสมาชิกสภาประชาสังคมได้

คำสำคัญ: สภาประชาสังคมชายแดนใต้, การเปลี่ยนผ่านความขัดแย้ง, ตัวเชื่อมต่อ, เครือข่ายผู้แสวงหาสันติภาพ

ABSTRACT

This study is to understand the role of Civil Society Council of Southernmost Thailand as an umbrella organization that unites many networks of civil society organizations more than 23 networks to advocate policy from civil society sector since 2011. I applied the related concept such as Peace Constituencies, Conflict Transformation and also applied participatory workshop and in-depth interview methods to 58 civil society organizations. The study found that Civil Society Council in Southernmost Thailand is an active type. It is not only the connector and also policy driver. However, there are many other civil society organizations are still have many comments and cannot understand the role of Civil Society Council of Southernmost Thailand. This study can help Civil Society Council to understand the needs and rebuild relationships with other civil society organizations.

Keyword: Civil Society Council of Southernmost Thailand, Conflict Transformation, Connector, Peace Constituencies.

บทนำ

นับตั้งแต่ความรุนแรงที่ได้ปะทุขึ้นนับตั้งแต่ปี 2547 สันติภาพที่ภาคประชาสังคมต้องการจนถึงที่สุดแล้วอาจไม่ง่ายนัก ท่ามกลางบริบทความขัดแย้งที่สลับซับซ้อนในจังหวัดชายแดนใต้ การเข้ามีบทบาทของภาคประชาสังคมชายแดนใต้ต่อเหตุการณ์ความรุนแรงมีมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า 12 ปี ซึ่งการทำงานของภาคประชาสังคมชายแดนใต้ค่อนข้างมีพลวัตและการปรับตัวค่อนข้างสูงตามห้วงเวลาสำคัญต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลง หากมองในเชิงตัวเลขที่วัดให้เห็นถึงความสำคัญของภาคประชาสังคมชายแดนใต้ต่อกระบวนการสันติภาพ เมื่อไม่นานมานี้ มีงานศึกษาวิจัยจากสถาบันการศึกษาและสถาบันวิชาการทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่รวม 15 สถาบันที่ยืนยันถึงความสำคัญของภาคประชาสังคมชายแดนใต้ในกระบวนการสันติภาพ ผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการสันติภาพในจังหวัดชายแดนใต้ ครั้งที่ 1 (Peace Survey) ระบุว่า กระบวนการพูดคุยต่อการสร้างสันติภาพขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมของประชาชนกลุ่มต่างๆ เรียงลำดับเปรียบเทียบจากคะแนนเต็ม 10 มีดังต่อไปนี้ 1) นักการเมืองระดับชาติ (ส.ส./ ส.ว.) 6.032) ผู้นำศาสนาอิสลามและอุสตาส 5.92 3) องค์กรภาคประชาสังคม 5.91 4) นักวิชาการมหาวิทยาลัย 5.88 และ5) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบจ./เทศบาล/อบต.) 5.80 จะเห็นได้ว่าจากความคิดเห็นของประชาชนองค์กร

ภาคประชาสังคมมีความสำคัญต่อการสร้างสันติภาพในลำดับต้นๆ เช่นกัน (สถาบันวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้, 2559)

งานศึกษาชิ้นนี้เป็นการพยายามทำความเข้าใจบทบาทของสภาประชาสังคมชายแดนใต้ในฐานะที่เป็นองค์กรประสานงานกลางที่รวมเอาเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมหลากหลายในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้เข้าไว้ด้วยกันกว่า 23 เครือข่ายเพื่อทำงานขับเคลื่อนในเชิงนโยบายมาตั้งแต่ปี 2554 ตามมติของที่ประชุมอันประกอบไปด้วยนักพัฒนาและนักกิจกรรมเพื่อสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความหลากหลายทางศาสนาและชาติพันธุ์แม้ในความเป็นจริงการพยายามสร้างพื้นที่ร่วมในการทำงานของเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมอาจมีเครือข่ายหรือกลไกต่างๆ ที่ขับเคลื่อน แต่จุดเริ่มต้นและการทำงานขับเคลื่อนเชิงนโยบายที่โดดเด่นของสภาประชาสังคมชายแดนใต้ในฐานะที่เป็นองค์กรขับเคลื่อนการทำงานขององค์กรภาคประชาสังคมเป็นเครือข่ายเป็นสิ่งที่น่าศึกษาทำความเข้าใจ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบทบาทของสภาประชาสังคมชายแดนใต้ในการเปลี่ยนความขัดแย้ง
2. เพื่อสะท้อนบทเรียนจากเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องเพื่อปรับปรุงการทำงานของสภาประชาสังคมชายแดนใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการหลักของการวิจัย คือ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) หรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ที่มุ่งให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้ถูกวิจัยและให้ผลจากการวิจัยนั้นก่อประโยชน์แก่ผู้ถูกวิจัยและ/หรือร่วมศึกษาวิจัยนั้น (Swantz,2008) ดำเนินการโดยการจัดเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการ 5 ครั้ง มีระยะเวลาการดำเนินการตั้งแต่เดือนธันวาคม 2558 - พฤษภาคม 2559 ซึ่งมีผู้เข้าร่วมโครงการประกอบไปด้วยสมาชิกจากองค์กรภาคประชาสังคม 108 คน กว่า 57 หน่วยงาน จากกลุ่มองค์กรหลัก 6 กลุ่ม ได้แก่1) แกนหลักจากสมาชิกสภาประชาสังคมชายแดนใต้ 2)องค์กรเครือข่ายของสภาประชาสังคม 3) องค์กรเยาวชน 4)องค์กรภาคธุรกิจ 5)นักการเมือง 6)องค์กรด้านการศึกษาศาสนา วัฒนธรรมอีกทั้งยังได้จัดเวทีคืนข้อมูลสรุปประเด็นการประชุมเชิงปฏิบัติการแก่ผู้เข้าร่วม อีก 1 ครั้ง นอกจากนี้ยังมีข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากตัวแทนผู้เข้าร่วมจำนวน 38 คน และใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารที่เกี่ยวข้องประกอบการศึกษาวิจัย

กรอบแนวความคิด

เครือข่ายผู้แสวงหาสันติภาพ (Peace Constituencies) เครือข่าย (Networks) และการเปลี่ยนผ่านความขัดแย้ง (Conflict transformation)

เครือข่ายผู้แสวงหาสันติภาพ (Peace Constituencies) เป็นคำอธิบายที่แสดงให้เห็นถึงความหมายที่ควบรวมของเครือข่ายและปัจเจกบุคคลที่ทำงานเกี่ยวข้องกับกิจกรรมสร้างสันติภาพซึ่งต้องการที่จะป้องกันการเกิดความรุนแรง ยุติความรุนแรงและเข้ามาร่วมสร้างความสมานฉันท์หลังสงครามสิ้นสุดลง แม้คำๆ นี้จะมีคำอธิบายที่หลากหลายในปัจจุบัน ใจกลางของคำอธิบายดังกล่าวอยู่ที่การที่คนในท้องถิ่นเข้ามาร่วมกิจกรรมในการสร้างสันติภาพและเปลี่ยนแปลงสังคม (Berghof Foundation, 2012)

Norbert Ropers ได้กล่าวถึงความสำคัญถึงการที่เครือข่ายภาคประชาสังคมจะสามารถทำงานเปลี่ยนผ่านความขัดแย้งได้นั้น ต้องมียุทธศาสตร์ที่เน้นไปที่การสร้างผลกระทบในการป้องกันความขัดแย้งระหว่างลุ่มชาติพันธุ์ และต้องมีกลยุทธ์ในการสร้างการสื่อสาร สร้างบทสนทนา (dialogue) ที่สามารถเปลี่ยนแนวความคิดหรือมุมมองของคู่ขัดแย้งให้ได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งการเน้นไปที่งานยุทธศาสตร์ที่มากไปว่าการทำงานเป็นโปรเจคเล็กๆ ต่างๆ เพื่อสนับสนุนสันติภาพดังที่เกิดขึ้นในหลายภูมิภาคแล้วไม่ประสบความสำเร็จ แต่การดำเนินงานอย่างมียุทธศาสตร์ได้สร้างความมั่นใจได้ว่าเป้าหมายของการสร้างผลกระทบจะเป็นจริงมากขึ้นในการเปลี่ยนผ่านความขัดแย้งและหากต้องการการเปลี่ยนผ่านความขัดแย้งที่มีความยั่งยืนจะต้องเชื่อมโยงกับการสนับสนุนประชาธิปไตยและการสร้างความเป็นธรรมทางสังคมด้วย (Ropers,2002)

ส่วน Andres Serbin ได้กล่าวเอาไว้ในงานวิชาการของเขาว่า รูปแบบของความเป็นเครือข่ายองค์กรเพื่อการการเปลี่ยนผ่านความขัดแย้งและสันติภาพนั้นเป็นสิ่งที่ต้องการในบริบทของความขัดแย้งซึ่งมีพลวัต การขับเคลื่อนโครงการแบบองค์กรที่เป็นปัจเจก ที่แข็งตัวเกินไปไม่มีความเหมาะสม แต่การสร้างเครือข่ายแบบหลวมๆนั้น เป็นที่ต้องการในการสร้างสายสายสัมพันธ์ขององค์กรที่เป็นทางการแม้เครือข่ายต่างๆ จะมีเป้าประสงค์ที่แตกต่างกัน ลักษณะของเครือข่ายนั้น แบ่งออกเป็นสองรูปแบบ คือ เครือข่ายที่มีท่าทีเชิงตั้งรับ (passive) และเครือข่ายที่กระตือรือร้นเชิงรุก (active) เครือข่ายแบบ passive เป็นเครือข่ายที่รับใช้ความต้องการของสมาชิกในองค์กร ผ่านการแชร์ข้อมูลและประสบการณ์ ผ่านพื้นที่สนทนา ส่วนการสร้างสายสัมพันธ์กับเครือข่ายภายนอกมีลักษณะจำกัด (Serbin,2005)

ส่วนเครือข่ายแบบ active มีโครงการต่างๆ ที่เชื่อมโยงกับองค์กรภายนอกและสร้างผลกระทบในระดับที่กว้างมากขึ้นในการผลักดันข้อเสนอเชิงนโยบาย (advocacy)การรณรงค์ (campaign)และการล็อบบี้(lobby) แต่หากว่าเครือข่ายดังกล่าวมีลักษณะการทำงานแบบproactive คือบทบาทและหน้าที่ของเครือข่ายดังกล่าวจะมีมากกว่า การเข้ามาแทรกแซงเพื่อเข้ามาแก้ไขความ

ขัดแย้ง แต่มีcommitment หรือพันธสัญญาร่วมกันและเป็นโครงสร้างที่เป็นทางการมากขึ้น แต่หากว่าเป็น เครือข่ายที่เป็น passive ก็จะอาจมีสิ่งเหล่านี้น้อย (Serbin, 2005)

งานวิจัยก่อนหน้านี้ของ อภิชญา โออินทร์ พบว่าลักษณะเครือข่ายขององค์กรภาคประชาสังคมชายแดนใต้เป็นแบบ active ซึ่งมีการพัฒนาและจากรูปแบบการทำงานในลักษณะ passive จากเดิมที่มีเป้าหมายในการตอบสนองประเด็นการปกป้องและเยียวยาในกลุ่มของตนเองเปลี่ยนมาเป็นลักษณะของการทำงานผลักดันเชิงนโยบาย การทำกิจกรรมในเชิงรณรงค์ต่างๆ ของผู้ที่ได้รับผลกระทบซึ่งในภายหลังกลายมาเป็นผู้ที่ทำหน้านี้ในการทำงานด้านการอำนวยความสะดวกระหว่างผู้ได้รับผลกระทบกับเจ้าหน้าที่รัฐเช่น กลุ่มผู้หญิงและเครือข่ายสิทธิมนุษยชน ส่วนรูปแบบเครือข่ายของสภาประชาสังคมชายแดนใต้ เป็นเครือข่ายแบบ active ที่มุ่งเน้นในการผลักดันข้อเสนอในเชิงโยบาย (O-In,2012)

บทบาทหน้าที่ของภาคประชาสังคมในห้วงเวลาของความรุนแรงและความขัดแย้ง

การที่จะทำความเข้าใจถึงการก่อตัวและบทบาทของสภาประชาสังคมชายแดนใต้ จำเป็นต้องมองย้อนกลับไปถึงการทำความเข้าใจพลวัต 12 ปี ในการทำงานของภาคประชาสังคมในจังหวัดชายแดนใต้ในห้วงเวลาความขัดแย้งในช่วงต่างๆ โดยประยุกต์กรอบแนวคิดของ Thania Paffenholz ที่ศึกษาการเข้าไปมีบทบาทของภาคประชาสังคมของ 13 ประเทศ ตั้งแต่เกิดสงครามและเมื่อความรุนแรงสิ้นสุดลง จากการศึกษาวิจัยใน 13 ประเทศ ได้แบ่งช่วงเวลาของการวิเคราะห์ความขัดแย้งเป็น 4 ช่วง ซึ่งแต่ละช่วงเวลาภาคประชาสังคมจะมีบทบาทหน้าที่ต่างๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องแตกต่างกันดังนี้ (Paffenholz,2009)

ก) ช่วงเวลาของสงคราม (Phases of war)

ช่วงเวลานี้ พื้นที่ของภาคประชาสังคมนั้นลดลงอย่างเห็นได้ชัด เป้าหมายของช่วงเวลานี้คือการยุติความรุนแรงเท่านั้น อย่างไรก็ตามภาคประชาสังคมสามารถที่จะ*ติดตามและประเมินผล*ในเรื่องของการละเมิดสิทธิมนุษยชน *ผลักดันข้อเสนอและอำนวยความสะดวก*สำหรับการปกป้องพลเรือนในช่วงสงคราม ดังนั้นช่วงเวลาดังกล่าว หน้าที่ของภาคประชาสังคมจะเกี่ยวข้องกับการ ติดตามประเมินผล การผลักดันข้อเสนอ (โดยเฉพาะในเรื่องสิทธิมนุษยชนและสันติภาพ) และการอำนวยความสะดวกเพื่อเปิดพื้นที่การพูดคุยกับฝ่ายต่างๆทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

ข) ช่วงเวลาของความขัดแย้งกันทางอาวุธ (Phases of armed conflict)

ช่วงเวลานี้ถือว่าเป็นช่วงที่มีความรุนแรงต่ำกว่าช่วงสงคราม หน้าที่ของภาคประชาสังคมค่อนข้างคล้ายคลึงกับช่วงเวลาแห่งสงคราม แต่มีความแตกต่าง คือช่วงเวลานี้มี*การเพิ่มขึ้นของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม การสร้างความเชื่อมโยงทางสังคม* ผ่านโครงการริเริ่มเพื่อให้ผู้คน

ตระหนักในคุณค่าของสันติภาพ เช่น การให้การศึกษาด้านสันติภาพ ความสมานฉันท์ และความพยายามเปิดพื้นที่การพูดคุย ช่วงเวลานี้ภาคประชาสังคมไม่สามารถที่จะทำให้ความรุนแรงลดลงได้ เนื่องจากเป้าหมายของพวกเขาไม่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคู่ขัดแย้งในช่วงของการขัดกันทางอาวุธ อย่างไรก็ตามความคิดเริ่มใหม่ๆ สามารถเกิดขึ้นได้หากมีช่วงเวลาของความขัดแย้งที่ลดลง ส่วนหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการ ติดตามประเมินผล การผลักดันข้อเสนอ (โดยเฉพาะในเรื่องสิทธิมนุษยชนและสันติภาพ) และการอำนวยความสะดวกในการเปิดพื้นที่การพูดคุยในระดับต่างๆ มีความสำคัญพอๆ กับช่วงสงคราม

ค) ช่วงเวลาของหน้าต่างแห่งโอกาส (During a window of opportunity for peace negotiation)

ช่วงเวลาดังกล่าวถือว่า ภาคประชาสังคมมีบทบาทสำคัญมากขึ้นใน*การอำนวยความสะดวก*หรือ*ผลักดันข้อเสนอใน*ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเจรจาสันติภาพ ขณะที่หน้าที่อื่นๆ ยังคงเหมือนกับช่วงเวลาก่อนหน้านี้ การผลักดันข้อเสนอในช่วงเวลานี้มี 2 แบบคือ 1) การขับเคลื่อนมวลชนให้มีการสนับสนุนข้อตกลงสันติภาพหรือเปลี่ยนระบอบทางสังคม ดังเช่นในประเทศต่างๆ ที่ผู้คนออกมาตามท้องถนน อาทิ เนปาล ไอร์แลนด์เหนือ หรือไซปรัส 2) การกำหนดวาระผ่านการรณรงค์ผลักดันข้อเสนอในประเด็นสำคัญในข้อตกลงสันติภาพ เช่น ในกัวเตมาลา ไอร์แลนด์เหนือ หรือสาธารณรัฐประชาธิปไตยคองโก นอกจากนี้โครงการริเริ่มเพื่อ*การเชื่อมโยงทางสังคมและขัดเกลาทางสังคม*จะมีความสำคัญมากที่สุดในช่วงเวลานี้ ดังเช่น ในอิสราเอล/ปาเลสไตน์ ศรีลังกา ไซปรัส หรือไอร์แลนด์เหนือ

ง) ช่วงเวลาหลังจากความรุนแรงสิ้นสุดลง (After large-scale violence comes to an end)

ความต้องการในการปกป้องพลเรือนเริ่มลดลงและแม้ว่าความรุนแรงระดับสูงจะลดลงแต่ก็จะเปลี่ยนแปลงไปสู่ความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ เช่น อาชญากรรมหรือความรุนแรงในครอบครัว อย่างไรก็ตามบทบาทของภาคประชาสังคมใน*การติดตามและประเมินผลการเป็นผู้อำนวยความสะดวก*ยังมีความสำคัญ แต่ทันทีที่สงครามและความรุนแรงยุติลง *บทบาทของการเชื่อมโยงทางสังคมและการขัดเกลาทางสังคม* จะมีความสำคัญมากขึ้นกว่าการเอาชีวิตรอด ช่วงเวลานี้โครงการสำคัญต่างๆ จึงเกิดขึ้นเพื่อที่จะสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมใหม่อีกครั้งเพื่อป้องกันความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นอีกในอนาคตอีกทั้งยังเป็นช่วงเวลาของการนำข้อตกลงไปปฏิบัติใช้ในช่วงเวลาของการสร้างสันติภาพ ซึ่งบทบาทการติดตามประเมินผลในการนำข้อตกลงสันติภาพไปใช้จะมีความสำคัญมากขึ้นเมื่อถูกระบุไว้อย่างชัดเจน

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาจะแบ่งออกเป็นสองส่วนด้วยกันส่วนแรก คือ การประเมินสถานการณ์และพัฒนาการการทำงานขององค์กรภาคประชาสังคมในห้วงเวลา 12 ปีที่ผ่านมา ซึ่งเป็นผลจากการศึกษาจากแหล่งข้อมูลชุดต่างๆ และการประชุมเชิงปฏิบัติการ ในส่วนที่สองจะเป็นการสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและการทำงานของสภาประชาสังคมชายแดนใต้ จากสมาชิกสภาประชาสังคมที่และองค์กรเครือข่ายภาคประชาสังคมในพื้นที่เกี่ยวกับการทำงานของสภาประชาสังคมชายแดนใต้ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการและการสัมภาษณ์เชิงลึก

บทบาทประชาสังคมชายแดนใต้ในห้วงเวลาต่างๆ

ภาคประชาสังคมชายแดนใต้ในบทบาทที่จำกัด: 2547-2548

ความเป็นจริงแล้วทิศทางของการแก้ปัญหาชายแดนใต้ มีพัฒนาการของการมีส่วนร่วมของเครือข่ายภาคประชาสังคมชายแดนใต้ ในนโยบายของรัฐภาคและการขับเคลื่อนอกภาครัฐในการยุติปัญหาความรุนแรงมาตลอดระยะเวลา 12ปี กล่าวคือ นับตั้งแต่ปลายปี 2547- 2548 ในสมัย พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร มีนโยบาย 3 ฉบับที่ใช้ในการแก้ไขปัญหา นโยบายฉบับแรกของการแก้ปัญหาชายแดนใต้ตามคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 68/2547 คือ“นโยบายเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้”แต่หลังจากการใช้นโยบายฉบับแรกได้ไม่นาน ความรุนแรงเหตุการณ์ปะทะครั้งสำคัญก็ปรากฏขึ้นในวันที่ 28 เมษายน 2547 ตามมาด้วยคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 260/2547 เรื่อง “นโยบายและแนวทางการบริหารจัดการเพื่อเสริมสร้างสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้” โดยนายกรัฐมนตรีลงนามในวันที่ 4 ตุลาคม 2547 ต่อมาเกิดช่วงปลายเดือนก็เกิดเหตุการณ์สลายการชุมนุมที่ อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ในวันที่ 27ตุลาคม 2547 และสุดท้าย นโยบายจากคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 200/2548 เรื่อง “นโยบายและการพัฒนาระบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้” ซึ่งมีผลไปจนกระทั่งมีการรัฐประหารซึ่งนโยบายทั้ง3 ฉบับเน้นในเรื่องของการปัญหาเน้นการจัดโครงสร้างการบูรณาการหน่วยงานรัฐเป็นหลัก แต่ไม่ได้หนุนเสริมขับเคลื่อนการแก้ไขนอกภาครัฐมากในการขับเคลื่อนอย่างจริงจัง

แม้รัฐบาลทักษิณเริ่มยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ในระยะเร่งด่วนปี พ.ศ.2547-2548 ด้วยการทุ่มงบประมาณมากกว่า 6,000 ล้านบาทลงมาในพื้นที่ ทำให้ภาคประชาสังคมได้เข้ามามีบทบาทในฐานะเป็นเปิดพื้นที่ทางสังคม เพื่อการพูดคุยหาทางออกอย่างสันติเด่นชัดขึ้น โดยในปลายปี พ.ศ.2547 ในโครงการพัฒนาในระดับรากหญ้าโดยเน้นที่เวทีประชาคมมุสลิมกระนั้นบทบาทประชาสังคมเป็นเพียงส่วนน้อยนิดในโครงการพัฒนาของรัฐดังกล่าว แต่ก็ทำให้เครือข่ายประชาชนสามารถฟื้นตัวและเริ่มกลับมาแสดงบทบาทใหม่ ในลักษณะพัฒนาและต่อยอดงานเดิมที่ทำไว้แล้ว โดยเกิดโครงการเยียวยาในกลุ่มต่างๆ ขึ้น เช่น การเยียวยาในเครือข่ายโรงเรียนปอเนาะและมีการ

พัฒนาเครือข่ายมุสลิมในโครงการ “ดับบ้านดับเมือง ชุมชนเป็นสุขภาคใต้”(ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี ,2551)

อย่างไรก็ตามการใช้นโยบายแข็งกร้าวของรัฐในการตอบโต้กลุ่มก่อความไม่สงบ โดยใช้กฎหมายพิเศษ ได้แก่ การใช้กฎอัยการศึก และ พระราชกำหนดการบริหารในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาความรุนแรงที่มีรากเหง้ามาอย่างยาวนาน ปรากฏการณ์ความรุนแรงทั้งสองเหตุการณ์หลักทั้งเหตุการณ์ตากใบและเหตุการณ์ที่มัสยิดกรือเซะ ส่งกระทบต่อประชาชนอย่างไม่เลือกหน้า ทั้งความรุนแรงจากผู้ก่อความไม่สงบและการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากเจ้าหน้าที่รัฐ อีกทั้งภาคส่วนทางการเมืองยังอ่อนแอและแก้ไขปัญหาพื้นที่โดยใช้โครงการพัฒนาที่ไม่ตรงจุด[1]ในห้วงเวลาแห่งการเริ่มต้นความรุนแรงนั้นเองประชาชนตามท้องที่ต่างๆ ตามพยายามใช้กิจกรรมทางการเมืองด้วยวิธีการชุมนุมประท้วงในรูปแบบต่างๆ ต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนของเจ้าหน้าที่รัฐ ก่อนหน้าที่ภาคประชาสังคม จะเข้ามามีบทบาทในการเรียกร้องความเป็นธรรมและสันติภาพท่ามกลางสถานการณ์การสู้รบ (ตูแวดานียา ตูแวแมแง, 2558)

ความรุนแรงที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี 2547 เป็นจุดเริ่มต้นที่ผลักดันให้ภาคประชาสังคมริเริ่มเข้ามาทำงานอย่างจริงจัง โดยเริ่มจากเครือข่ายภาคประชาสังคมที่ทำงานเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรง การเข้าถึงความยุติธรรมและกระบวนการยุติธรรมของภาคประชาชน และการให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับรากหญ้าที่สอดคล้องกับประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตท้องถิ่น บทบาทใหม่ของขบวนการภาคประชาสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้เริ่มเกิดขึ้นก็คือ การพัฒนาแนวทางในการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยการสร้าง "พื้นที่สาธารณะ" ในการจัดการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงด้วยวิถีทางสันติและกระบวน การประชาธิปไตย จุดเริ่มต้นที่เด่นชัดคือการเกิดขึ้นของคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ (กอส.) ในปี พ.ศ. 2548 (ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี, 2551)

การทำงานของกรรมการดังกล่าวเป็นมิติใหม่ของการแก้ปัญหาในสังคมไทยนำไปสู่การประชุมและพบปะเสวนา เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาความรุนแรงอย่างต่อเนื่องในพื้นที่หลายแห่งของจังหวัด ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้นำศาสนา ผู้นำท้องถิ่น และภาคประชาสังคม รวมทั้งชาวบ้านกลุ่มต่างๆ จนกระทั่ง กอส.ถูกลดบทบาทลง เมื่อเกิดการรัฐประหารในปี พ.ศ.2549อย่างไรก็ตามก็เกิดเวทีสำคัญในพื้นที่สาธารณะที่มีการจัดประชุมและพบปะ ประสานงานเพื่อระดมความคิดเห็นของภาคประชาสังคมในมหาวิทยาลัยและโรงแรม กลางเมืองของจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ท่ามกลางสถานการณ์ความรุนแรง ผลที่เกิดตามมา คือ การขยายตัว

[1]ข้อมูลจาก (ร่าง) เอกสารประเด็นสำคัญจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ การถอดบทเรียน 12 ปีพัฒนาการและบทบาทของประชาสังคมกับกระบวนการสันติภาพจังหวัดชายแดนใต้ และการจัดทำ Roadmap สภาประชาสังคมชายแดนใต้ นำเสนอใน วันที่ 15-16 เมษายน 2559

ของงานวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลความเป็นจริงในพื้นที่จากนักวิชาการ ทั้งจากมหาวิทยาลัยในพื้นที่และจากส่วนกลาง การเข้ามามีบทบาทขององค์กรเครือข่ายของสื่อมวลชน ทั้งในท้องถิ่นและระดับชาติ เพื่อรายงานข่าวสถานการณ์ และรายงานข่าวเจาะลึกเชิงสืบสวนสอบสวน รวมทั้งนำเสนอข้อมูลและงานวิเคราะห์ วิจัยเกี่ยวกับเหตุการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไปสู่สื่อมวลชนในระดับชาติ และระหว่างประเทศ (ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี, 2551)

ภาคประชาสังคมชายแดนใต้กับการเชื่อมร้อยเครือข่าย: 2549-2556

เมื่อสถานการณ์การรัฐประหาร เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ.2549 สถานการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้ยังคงทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ มากกว่าช่วง ปี 2547- ต้นปี 2549 ซึ่งลักษณะดังกล่าวชี้ให้เห็นแนวโน้มเหตุการณ์ที่อาจจะเป็นการปะทะกันอย่างเปิดเผยมากขึ้นระหว่างกำลังของทั้งสองฝ่าย (ศรีสมภพจิตร์ภิรมย์ศรี,2550)ช่วงเวลานั้นรัฐบาลมอบหมายภารกิจ “ดับไฟใต้” เอาไว้ให้อยู่ในมือของกองทัพบก โดยสถาปนาองค์กรอย่างกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรต่อมารัฐบาลที่นำโดย พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ องคมนตรี ได้พยายามสร้างการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างในการบริหารจัดการกับวิกฤตการณ์ที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ หนึ่งในนั้นคือการรื้อฟื้นหน่วยงานที่เคยมีบทบาทสำคัญในอดีตอย่างศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้และกองบัญชาการร่วมพลเรือน ตำรวจ ทหาร ผ่านคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 206/2549 เรื่อง “นโยบายเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้” โดยยกเลิกคำสั่งที่เป็น “นโยบาย” ก่อนหน้านี้ทั้งหมด ซึ่งเป็นครั้งแรกที่รัฐบาลปลุกชีพแนวคิดเก่าที่เคยประสบความสำเร็จในยุคสงครามเย็นอย่าง “การเมืองนำการทหาร”(สำเร็จ ศรีหร่าย,2557)การประกาศแนวทางการเมืองนำการทหารเช่นนี้ ทำให้พื้นที่ของภาคประชาชนยังไม่ถูกปิดเสียทีเดียวภายใต้รัฐบาลทหาร การเกิดขึ้นขององค์กรภาคประชาสังคมที่หลากหลายนับตั้งตั้งแต่ปี 2550 ทำให้เกิดวาระการเมืองที่หลากหลายและโดดเด่น เริ่มจากกระแสการตื่นตัวของของพลังของภาคประชาสังคมยังเกิดขึ้นอยู่เรื่อยมาและมากขึ้นนับตั้งแต่ปี 2550 เหตุการณ์ชุมนุมที่มัสยิดกลาง ในปี 2550 เป็นการลุกฮือของเครือข่ายนักศึกษามลายูชายแดนใต้ ภายใต้ชื่อ"ศูนย์ประสานงานนักศึกษาและประชาชนชายแดนภาคใต้" และประชาชนในพื้นที่กว่า 10,000 คน โดยมีเป้าหมายเรียกร้องรัฐให้ยกเลิกกฎหมายพิเศษและถอนทหารออกนอกพื้นที่ อีกทั้งยังขอให้รัฐตรวจสอบข้อเท็จจริงและให้ความเป็นธรรมต่อกรณีชาวบ้านในพื้นที่ถูกลอบทำร้ายจนเสียชีวิต กว่า 21 เหตุการณ์แม้ข้อเรียกร้องของผู้ชุมนุมจะไม่ได้รับการยอมรับได้ของทางภาครัฐ แต่การชุมนุมในครั้งนั้นคือเป็นการชุมชุมที่ไม่มีการสลายการชุมชุมโดยเจ้าหน้าที่รัฐหลังเหตุการณ์ตากใบ (ตูแวดานียา ตูแวแมแง, 2558)

นอกจากกระแสของการเรียกร้องให้รัฐยกเลิกกฎหมายพิเศษต่างๆ ออกจากพื้นที่ จะเห็นได้ว่าพลังของภาคประชาสังคมตลอดระยะเวลา 3-4 ปีที่ผ่านมาก็เติบโตขึ้นอย่างมาก การทำงานของ

องค์กรภาคประชาสังคม เริ่มที่จะรวมตัวกันเป็นเครือข่ายมากขึ้น ที่โดดเด่น คือการเกิดขึ้นของสภาประชาสังคมชายแดนใต้ การรวมตัวของผู้หญิงภาคประชาสังคม และการเกิดขึ้นของศูนย์ทนายความมุสลิม เครือข่ายผู้ได้รับผลกระทบในช่วงปี 2553 ต่อมาเมื่อรัฐบาลนำโดยพรรคประชาธิปัตย์ในสมัยรัฐบาล อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ แม้ทิศทางในการแก้ไขปัญหาด้วยการเมืองนำการทหารจะมีความชัดเจน แต่ยังคงมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างต่อเนื่องนับตั้งตั้งแต่ปี 2551 ประเด็นที่สร้างผลกระทบเชิงนโยบายคือ การที่ภาควิชาการได้นำเสนอผลการศึกษาในเรื่องของข้อเสนอการกระจายอำนาจ ซึ่งเป็นความพยายามในการหาทางออกจากความขัดแย้งเรื้อรังในพื้นที่ ถือเป็นการแสวงหาทางเลือกใหม่ในการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างศูนย์กลางของรัฐไทยกับพื้นที่ชายขอบอย่าง “จังหวัดชายแดนภาคใต้” การเคลื่อนไหวทางความคิดและการขับเคลื่อนในการจัดเวทีเสวนาและอภิปรายในเรื่องนี้เกิดขึ้นอย่างหนาแน่นทั้งในกรุงเทพฯ และในพื้นที่[2]

การเปิดให้เข้าใจถึงประเด็นเรื่องของการจัดสรรอำนาจที่รัฐธรรมนูญได้เปิดช่องเอาไว้ที่จะทำให้ช่องทางการเมืองในการแก้ไขปัญหามีน้ำหนักมากกว่าการใช้กำลังเข้าปราบปราม หลังจากปี 2552 ก็จะเห็นได้ว่ามีข้อเสนอทางการเมืองเพื่อมุ่งเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองของท้องถิ่นมาจากหลายตัวแบบด้วยกันไม่ว่าจะเป็นข้อเสนอจากภาควิชาการ เครือข่ายภาคประชาสังคม และข้อเสนอจากกลุ่มนักการเมืองในขณะนั้น ข้อเสนอจากหลายฝ่ายเหล่านี้ ทำให้ข้อเสนอเรื่องของการมีรูปแบบการปกครองที่เหมาะสมบรรจุอยู่ในเนื้อหาของวัตถุประสงค์ข้อที่ 8 ของนโยบายการบริหารและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.2555-2557[3] อย่างไรก็ตามการรัฐประการที่เกิดขึ้นในปี 2557 ทำให้การผลักดันในเรื่องของการกระจายอำนาจต้องหยุดชะงักลง

นอกจากนี้ในห้วงเวลาดังกล่าวยังมี องค์กรระหว่างประเทศสนับสนุนการทำงานของภาคประชาสังคม ที่มากและกว้างขวางมากขึ้น ทั้งในรูปแบบของทุนและองค์ความรู้ นับตั้งแต่ปี 2550 ประเด็นสำคัญที่โดดเด่นในการทำงานขับเคลื่อนของภาคประชาสังคมในเวลานั้น คือ การมีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในเรื่องของการทำงานเพื่อสร้างสันติภาพในแง่มุมที่หลากหลายร่วมกับภาคส่วนวิชาการและผู้เชี่ยวชาญทั้งประเทศและต่างประเทศ ก่อให้เกิดความเข้าใจที่มากขึ้นในประเด็นปัญหาใจกลางที่เป็นความขัดแย้งของ“ตัวแสดงหลัก” พร้อมกันนั้นก็มีความพยายามทำความเข้าใจจุดยืนและบทบาทของภาคประชาสังคมที่จะต้องเป็นตัวเชื่อมต่อระหว่างผู้กำหนดนโยบาย และความต้องการของคนในท้องถิ่น เพื่อสร้างอำนาจและพื้นที่ต่อรองที่เป็นของประชาชนร่วมกัน การขยาย

[2] ข้อมูลจาก (ร่าง) เอกสารประเด็นสำคัญจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ การถอดบทเรียน 12 ปีพัฒนาการและบทบาทของประชาสังคมกับกระบวนการสันติภาพจังหวัดชายแดนใต้ และการจัดทำ Roadmap สภาประชาสังคมชายแดนใต้ นำเสนอใน วันที่ 15-16 เมษายน 2559

[3] ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน วัตถุประสงค์ข้อที่ 8 ของนโยบายการบริหารและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2555-2557

พื้นที่ทางการเมืองในหลายหลายมิติเหล่านี้เติบโตขึ้นของ สะท้อนให้เห็นการเติบโตของกลุ่มพลังต่างๆ ในสังคมที่นอกเหนือไปจากคู่ขัดแย้งทั้งสองฝ่ายใกล้ๆ กับช่วงที่มีการเปิดเผยว่ามีการพูดคุยเพื่อสันติภาพอย่างเป็นทางการในตอนต้นปี 2556 ซึ่งทำให้สถานการณ์ความขัดแย้งเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง

ภาคประชาสังคมชายแดนใต้กับจุดเริ่มต้นของกระบวนการสันติภาพ: 2556-ปัจจุบัน

สถิติความรุนแรงแสดงให้เห็นว่า แม้สถานการณ์ความรุนแรงที่ดูเหมือนว่าลดลงตั้งแต่ปี 2551 แต่ยังคงเป็นความรุนแรง เรื้อรัง และมีสภาพที่เป็นความแปรปรวนพร้อมที่จะเกิดความรุนแรงขึ้นอีก (ศรีสมภพจิตร์ภิรมย์ศรี,2559) ในขณะนั้นรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตรได้ดำเนินนโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.2555-2557 ภายใต้มาตรา 4 แห่ง พ.ร.บ.การบริหารราชการจังหวัดชายแดนใต้ พ.ศ. 2553 ในนโยบายดังกล่าวระบุถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการแสวงหาทางออกจากความขัดแย้ง ส่งเสริมให้มีการสนทนาถกเถียงถึงแนวทางการกระจายอำนาจที่เหมาะสมและส่งเสริมการพูดคุยเพื่อสันติภาพกับผู้ที่คิดเห็นต่างและใช้ความรุนแรงต่อสู้กับรัฐซึ่งนำไปสู่การพูดคุยสันติภาพเป็นทางการในครั้งแรกระหว่างพล.ท. ภราดร พัฒนถาบุตร เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติกับนายฮัสซัน ตอยิบ ผู้แทนของกลุ่ม BRN –Barisan Revolusi National Melayu เราไม่อาจปฏิเสธได้ว่าพื้นทางการเมืองดังกล่าว เป็นผลจากความพยายามสำคัญของฝ่ายภาคประชาสังคมและภาควิชาการส่วนหนึ่งในการสนับสนุนกระบวนการสันติภาพอย่างไรก็ตาม ภาคประชาสังคมอีกฟากฝั่งหนึ่งก็มีความเห็นต้านเช่นเดียวกันต่อการพูดคุยสันติภาพที่เป็นทางการในครั้งแรกนี้ เสียงที่เห็นต่างส่วนใหญ่แล้วจะเป็นองค์กรเยาวชนคนรุ่นใหม่ นักศึกษา และองค์กรด้านสิทธิมนุษยชน พวกเขามองว่าเสียงของสันติภาพยังต้องการฟังเสียงสะท้อนจากคนในพื้นที่อีกมาก[4] ดังนั้นจะเห็นได้ว่าท่าทีของภาคประชาสังคมมีหลากหลายและมีพลังจะถกเถียงกันอยู่ ซึ่งทำให้เกิดคำถามในเชิงต่อต้านต่อกระบวนการสันติภาพดังกล่าวต่อเนื่องมาจนถึงรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติหรือ คสช. ขึ้นมาบริหารประเทศเมื่อเดือนพฤษภาคม2557

แนวทางในการบริหารของรัฐบาลปัจจุบันจะเห็นได้ว่ารัฐบาลได้เน้นในเรื่องของการให้ความสำคัญกับภารกิจด้านความมั่นคง การแก้ไขปัญหาทุจริต คอรัปชั่น และเศรษฐกิจ สำหรับทิศทางในการแก้ไขปัญหาในชายแดนใต้ แม้ประเด็นความมั่นคงเป็นหัวใจหลัก แต่ก็ยังสานต่อการพูดคุยสันติภาพต่อเนื่องจากรัฐบาลชุดที่แล้ว ภายใต้คำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 230 ซึ่งได้ระบุถึงอำนาจหน้าที่และกระบวนการพูดคุยสันติสุขชายแดนใต้ ระหว่างรัฐบาลและกลุ่ม MARA Patani โดยภาครัฐได้มี

[4] ข้อมูลจาก (ร่าง) เอกสารประเด็นสำคัญจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ การถอดบทเรียน 12 ปีพัฒนาการและบทบาทของประชาสังคมกับกระบวนการสันติภาพจังหวัดชายแดนใต้ และการจัดทำ Roadmap สภาประชาสังคมชายแดนใต้ นำเสนอใน วันที่ 15-16 เมษายน 2559

การดำเนินการอย่างเป็นทางการในระดับพื้นที่ไปแล้วหลายครั้งนับตั้งแต่คำสั่งดังกล่าวมีผลบังคับใช้ อย่างไรก็ตามมีเสียงจากภาคประชาสังคมบางส่วน ที่ได้รับผลกระทบจากมาตรา 44 ทำให้เกิดความชะงักงันในพื้นที่ อีกทั้งภาคประชาสังคมบางส่วนได้สะท้อนว่ายังได้รับการข่มขู่โดยเจ้าหน้าที่รัฐ การละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างต่อเนื่อง แต่โดยภาพรวมภาคประชาสังคมชายแดนใต้ยังสามารถทำงานขับเคลื่อนสันติภาพ[5]

ประเมินบทบาทของสภาประชาสังคมชายแดนใต้

แม้การเชื่อมร้อยกันเป็นเครือข่ายของประชาสังคมจะเกิดขึ้นมาได้ระยะเวลาหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากช่วงปี 2550 งานศึกษาของอภิชญา โออินทร์ ได้อธิบายถึงสถานการณ์ของเครือข่ายผู้แสวงหาสันติภาพในจังหวัดชายแดนใต้ นับตั้งแต่ปี2547-2555 (Peace constituencies) มีปัญหาอยู่ที่การสร้างเครือข่ายที่สามารถวางยุทธศาสตร์ และการสร้างความไว้วางใจร่วมกัน เนื่องจากไม่มีตัวเชื่อมต่อหรือ (connector) ภายในกลุ่มองค์กรภาคประชาสังคม ทำให้พวกเขาเกิดความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน เห็นได้ว่าค่อนข้างชัดเจนเมื่อแหล่งทุนต่างๆจากหลายแห่งได้เข้ามาสนับสนุน เป็นความจริงที่ว่าองค์กรภาคประชาสังคมยังคงมีความแตกแยกและเห็นต่างกัน อีกทั้งยังแบ่งเป็นกลุ่มต่างๆ ลักษณะขององค์กรภาคประชาสังคมในจังหวัดชายแดนใต้เกิดขึ้นจากผู้นำเพียงไม่กี่คน ดังนั้นกระบวนการในการก่อตัวขององค์กรภาคประชาสังคมค่อนข้างที่จะเปราะบางอาจจะสลายไปในช่วงเวลาใดก็ได้ ปัญหาดังกล่าวทำให้องค์กรภาคประชาสังคมต้องเปลี่ยนในการตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างเครือข่าย แต่การแตกแยกกันของเครือข่ายและการตระหนักถึงปัญหาในแต่ละแง่มุมของตนเอง (O-In,2012)

ในความเป็นจริง ความพยายามสร้างพื้นที่ร่วมในการทำงานของภาคประชาสังคม อาจมีเครือข่ายหรือกลไกต่างๆ ที่ขับเคลื่อนหลากหลาย แต่หากกล่าวเฉพาะบทบาทสภาประชาสังคมชายแดนใต้ ค่อนข้างมีความโดดเด่นและเกิดขึ้นในยุคแรกๆ ที่องค์กรภาคประชาสังคมมีความต้องการในการหาแสวงหาพื้นที่ขับเคลื่อนข้อเสนอแนะเชิงนโยบายร่วมกัน ในปี พ.ศ.2554 สภาประชาสังคมชายแดนใต้ เกิดขึ้นตามมติของที่ประชุมนักพัฒนาและนักกิจกรรมเพื่อสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความหลากหลาย ทางศาสนาและชาติพันธุ์ กว่า 20 องค์กร ต้องการให้จัดตั้งองค์กรประสานงานกลางของเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ประกอบด้วยองค์กรภาคประชาสังคม โดยนับตั้งแต่ปี 2554 สภาประชาสังคมชายแดนใต้ ได้ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สำคัญ 4 ประการในห้วงเวลาที่ผ่านมา ได้แก่ 1)การขยายประชาธิปไตยและการดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรม 2)การ

[5]ข้อมูลจาก (ร่าง) เอกสารประเด็นสำคัญจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ การถอดบทเรียน 12 ปีพัฒนาการและบทบาทของประชาสังคมกับกระบวนการสันติภาพจังหวัดชายแดนใต้ และการจัดทำ Roadmap สภาประชาสังคมชายแดนใต้ นำเสนอใน วันที่ 15-16 เมษายน 2559

ยุติความรุนแรงทางตรง 3) สนับสนุนการพัฒนายกระดับคุณภาพชีวิต ส่งเสริมด้านอัตลักษณ์ศาสนาและวัฒนธรรมแก่ประชาชน 4) การพัฒนาความเข้มแข็งของกลไกสภาประชาสังคม[6]

ก่อนหน้านี้สภาประสังคมชายแดนใต้เคยมีแผนการขับเคลื่อนองค์กร ให้เป็นองค์กรกึ่งราชการ โดยได้มีการผลักดันพระราชกฤษฎีกาพัฒนาชายแดนใต้ในช่วงต้นปี 2558 แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ บทเรียนดังกล่าวสมาชิกองค์กรภาคประชาสังคม ได้ประเมินว่าหากจะมีการเปลี่ยนแปลงและปรับความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐกับประชาชน หากมุ่งหวังการขับเคลื่อนจาก กฎหมายหรือกฎเกณฑ์ต่างๆ มาเป็นอันดับแรกคงจะไม่สามารถผลักดันและขยับยุทธศาสตร์ภาคประชาชนได้ เนื่องด้วยสภาวะทางการเมืองที่เปลี่ยนไปดังกล่าว สิ่งที่สภาประชาสังคมชายแดนใต้และภาคประชาสังคมอื่นๆ จะทำงานขับเคลื่อนต่อไปได้คือ ขับเคลื่อนจากต้นทุนที่สภาประชาสังคมชายแดนใต้ที่ดำเนินการอยู่แล้วก่อนหน้านี้ให้มีความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพมากขึ้น[7]

จุดเด่นของสภาประชาสังคมชายแดนใต้ คือ เป็นพื้นที่มีการทำงานของผู้คนที่หลากหลายทางศาสนาและชาติพันธุ์ให้สามารถเปิดการพูดคุยแลกเปลี่ยนประเด็นปัญหาได้ทุกมิติ สภาประชาสังคมชายแดนใต้สามารถเชื่อมต่อกลุ่มประชาชนระดับฐานรากและผู้นำระดับสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาประชาสังคมชายแดนใต้ได้รับการสนับสนุนอย่างเป็นทางการจากภาคส่วนต่างๆ สภาประชาสังคมชายแดนใต้ ได้ดำเนินยุทธศาสตร์ที่มีความโดดเด่นเพียง 2 ประการ คือ การดำรงประชาธิปไตย และมิติของความรุนแรง คือในเรื่องการสนับสนุน การกระจายอำนาจและการสนับสนุนกระบวนการสันติภาพ ไม่ว่าจะเป็น การจัดเวทีฟังความเห็น 6 รูปแบบปกครองท้องถิ่นพิเศษ 200 เวที การออกแถลงการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการยุติความรุนแรงมาตั้งแต่ พ.ศ.2554ต่อกรณีเหตุการณ์ความรุนแรงครั้งสำคัญต่างๆ อีกมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายไปยังคู่ขัดแย้งโดยเฉพาะการยุติความรุนแรงต่อผู้บริสุทธิ์ เด็กและสตรี[8]

อภิชญา โออินทร์ เคยตั้งข้อสังเกตถึงปัญหาของเครือข่ายผู้แสวงหาสันติภาพถึงประเด็นเรื่องของการขาดความโปร่งใสที่ได้สร้าง/ขยาย ความน่าสงสัย ในประเด็นของสมาชิกบางส่วนจากหลายเครือข่ายที่ได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายรัฐอย่างเงียบๆ หนึ่งในนั้น คือสมาชิกของสภาประชาสังคมชายแดนได้รับอิทธิพลจากการสนับสนุนจากกลุ่มผลประโยชน์ที่ ซึ่งอาจทำให้กีดกันสมาชิกคนอื่นๆ หรือกันตัวเองออกจากเครือข่าย อย่างไรก็ตามอภิชญามองว่า ประเด็นนี้คงไม่ได้เป็นปัญหากับสภาประชาสังคมชายแดนใต้ เพราะการรวมตัวเป็นเครือข่ายของสภาประชาสังคมชายแดนใต้ และการ

[6] เรื่องเดียวกัน

[7] ข้อมูลจาก (ร่าง) เอกสารประเด็นสำคัญจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ การถอดบทเรียน 12 ปีพัฒนาการและบทบาทของประชาสังคมกับกระบวนการสันติภาพจังหวัดชายแดนใต้ และการจัดทำ Roadmap สภาประชาสังคมชายแดนใต้ นำเสนอใน วันที่ 15-16 เมษายน 2559

[8] เรื่องเดียวกัน

ตัดสินใจต่างๆ ของพวกเขาจะจำเป็นต้องได้รับการยอมรับจากภาคส่วนสาธารณะ แต่หากปัญหาการแทรกแซงของกลุ่มผลประโยชน์ยังเกิดขึ้นต่อไปก็อาจสร้างความกังวลให้กับเครือข่ายผู้แสวงหาสันติภาพ (O-In,2012)

จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของสมาชิกสภาประชาสังคมชายแดนใต้ มองว่า แม้สภาประชาสังคมชายแดนใต้เป็นพื้นที่ที่สมาชิกและเครือข่ายสามารถที่จะหยิบยกประเด็นมาพูดคุยได้ทุกเรื่อง มีความหลากหลายของสมาชิกสูง ทำให้บทบาทของสภาประชาสังคมชายแดนใต้ได้รับการยอมรับที่เป็นทางการ สามารถที่จะทำงานเชื่อมต่อภาคประชาสังคมได้จริงอีกทั้งที่ผ่านสภาฯมีความโดดเด่นในการขับเคลื่อนประเด็นกระบวนการสันติภาพและกระจายอำนาจ แต่กลับเป็นข้อห่วงกังวลของการดำเนินงานของสภาฯ คือ การกำหนดยุทธศาสตร์ที่ผ่านมากว้างเกินไป ไม่สามารถที่จะดำเนินการได้ทุกเรื่อง มีสมาชิกยังน้อยและยังไม่ครอบคลุมทุกกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งยังขาดคนรุ่นใหม่เข้าร่วมทำงานในฐานะสมาชิกสภาฯ และทำงานยังเป็นลักษณะตั้งรับขาดการสื่อสารต่อสังคมภายนอกทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ นอกจากนี้ยังมี อุปสรรคบางอย่างที่อาจต้องคำนึงในการกำหนดยุทธศาสตร์หรือทิศทางการทำงานในอนาคต คือ ภายใต้ห้วงเวลาของการอยู่ภายใต้รัฐบาลทหาร อาจทำให้เป็นอุปสรรคในการทำงาน เนื่องจากช่องทางกฎหมายบางอย่างที่จำกัดการทำงาน และการที่องค์กรภาคประชาสังคมบางส่วนนั้นได้รับการจัดตั้งโดยฝ่ายรัฐอาจทำให้ความเป็นอิสระในการทำงานของภาคประชาสังคมหายไป[9] อย่างไรก็ตาม ยังมีโอกาสในการทำงานของภาคประชาสังคม คือ การที่มีองค์กรภายในและภายนอกหนุนเสริมประเด็นสันติภาพมากขึ้น อีกทั้งโอกาสที่เกิดจากของนโยบายของสภาความมั่นคงแห่งชาติและคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 230 ที่เอื้อให้เกิดการพูดคุยสันติภาพ การมีช่องทางสื่อสาร โดยเฉพาะ Social Media และบรรยากาศของการเปิดประชาคมอาเซียน ก็เป็นโอกาสที่สภาฯจะได้ทำงานเชื่อมต่อทั้งในด้านการดำเนินโครงการและองค์ความรู้จากประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น[10]

แม้การประเมินจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค ของสมาชิกสภาประชาสังคมชายแดนใต้ จะเห็นให้เห็นโอกาสและช่องทางในการกำหนดวาระและทำงานผลักดันข้อเสนอเชิงนโยบายอนาคต แต่ความคิดเห็นจากเครือข่ายประชาสังคมชายแดนใต้ที่หลากหลายกว่า 38 องค์กร (ทั้งที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกสภาประชาสังคมชายแดนใต้) น่าจะช่วยสะท้อนมุมมองและความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายองค์ภาคประชาสังคมสภาประชาสังคมชายแดนได้ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ถึงความจำเป็นของการมีสภาประชาสังคมชายแดนใต้ พบว่ามีความเห็นที่หลากหลาย ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลออกมาเป็นสองด้าน คือ สมาชิกสภา เครือข่ายที่สภาฯ ทำงานด้วย และเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมที่ไม่ใช่สมาชิกของสภาฯ ด้านแรกเป็นมุมมองจากสมาชิกสภาฯและเครือข่ายสมาชิก

[9]เรื่องเดียวกัน

[10]เรื่องเดียวกัน

มองว่าสภาประชาสังคมชายแดนใต้เป็นที่รวมตัวของหลากหลายองค์กรภาคประชาสังคมทั้งในและนอกพื้นที่จากที่เคยทำงานแยกส่วนกัน ส่วนหน้าที่ของสภาฯ ก็มีหลากหลาย ได้แก่ เป็นพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนทั้งการรับทราบถึงสถานการณ์ปัจจุบันและการเสริมสร้างองค์ความรู้ให้กับเครือข่าย นอกจากนี้บทบาทการดำเนินงานของสภาฯ ถือว่ามีน้ำหนัก มีสถานะ และมีอิสระในการผลักดันข้อเสนอเชิงนโยบายจากองค์กรภาคประชาสังคม[11]

ส่วนความเห็นส่วนใหญ่อีกด้านจากเครือข่ายที่ไม่ใช่สมาชิกของสภาฯ มองว่า แม้สภาฯ จะมีความจำเป็นต่อการสร้างพื้นที่การทำงานของผู้ที่ต้องการใช้สันติวิธี แต่ในความคิดของพวกเขามองว่างานของสภาฯ ก็ไม่ได้สร้างความเปลี่ยนแปลงมากนักซึ่งเป็นข้อกังขาในผลงานของสภาฯ ที่ไม่อาจวัดความสำเร็จและการติดตามประเมินผลงานที่ผ่านมา เช่นในเรื่องของการกระจายอำนาจที่ยังไม่ได้ถูกขับเคลื่อนออกมาอย่างชัดเจน นอกจากนี้ เครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมมองว่า สมาชิกของสภาฯ ยังไม่ครอบคลุมมากพอจึงต้องขยายสมาชิกในกลุ่มต่างๆ ให้มากขึ้นโดยเฉพาะกลุ่มที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนและรากเหง้าของปัญหา เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มนักสิทธิมนุษยชน กลุ่มนักธุรกิจ อีกทั้งยังมีความท้าทายที่สภาวะทางการเมืองในปัจจุบันภายใต้รัฐบาลทหาร สภาฯอาจต้องทีแนวทางและวาระในการขับเคลื่อนงานที่ชัดเจนมากขึ้นในอนาคต[12]

สรุป

การเปลี่ยนผ่านความขัดแย้งและการสนับสนุนสันติภาพ คือเป้าหมายของเครือข่ายผู้แสวงหาสันติภาพ การที่องค์กรภาคประชาสังคมจะทำงานกันเป็นเครือข่ายที่สร้างผลกระทบในการที่จะเปลี่ยนมุมมองของคู่ขัดแย้งให้ได้นั้น จำเป็นที่จะต้องทำงานร่วมกันในการทำงานเชิงยุทธศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับการสร้างประชาธิปไตยและความเป็นธรรมทางสังคม การเกิดขึ้นของสภาประชาสังคมชายแดนใต้จากองค์เครือข่ายที่หลากหลาย เมื่อนำกรอบแนวคิดมาวิเคราะห์ห้วงเวลาความเกี่ยวข้องของภาคประชาสังคมในห้วงเวลาของความรุนแรงและความขัดแย้งพบว่า สภาประชาสังคมชายแดนใต้มีบทบาทในช่วงเวลาของหน้าต่างแห่งโอกาสที่สามารถขับเคลื่อนองคาพยพขององค์กรภาคประชาสังคมและผลักดันข้อเสนอในประเด็นสำคัญ คือเรื่องการขับเคลื่อนการกระจายอำนาจและกระบวนการสันติภาพ ที่เป็นผลมาจากความเข้าใจในประเด็นปัญหาใจกลางความขัดแย้งในจังหวัด

---

[11] เรื่องเดียวกัน

[12] ประมวลการสัมภาษณ์เชิงลึกสมาชิกสภาประชาสังคมชายแดนใต้ องค์กรเครือข่ายและสมาชิกเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของสภาประชาสังคมชายแดนใต้ มีนาคม-พฤษภาคม 2559 โครงการการถอดบทเรียน 12 ปีพัฒนาการและบทบาทของประชาสังคมกับกระบวนการสันติภาพจังหวัดชายแดนใต้ และการจัดทำ Roadmap สภาประชาสังคมชายแดนใต้

ชายแดนใต้ พร้อมกันนั้นสภาประชาสังคมชายแดนใต้ พยายามทำให้ภาคประชาสังคมเข้าใจมากขึ้นในบทบาทของตนเองที่จะเป็นตัวเชื่อมต่อระหว่างผู้กำหนดนโยบายและผู้คนในท้องถิ่น

ในห้วงเวลาปัจจุบัน ภาคประชาสังคมคมส่วนใหญ่เห็นว่ายังคงมีความจำเป็นที่สภาประชาสังคมชายแดนใต้เป็นที่รวมตัวของหลากหลายองค์กรประชาสังคมทั้งในและนอกพื้นที่จากที่เคยทำงานแยกส่วนกัน และทำหน้าที่ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลสถานการณ์ เสริมสร้างองค์ความรู้ให้กับเครือข่าย การออกมติต่างๆ ทำให้สภาฯ มีน้ำหนัก มีสถานะ ในการผลักดันข้อเสนอเชิงนโยบายจากองค์กรภาคประชาสังคม อย่างไรก็ตามองค์กรภาคประชาสังคมจำนวนหนึ่งที่ไม่เป็นเครือข่ายของสมาชิกสภาประชาสังคมชายแดนใต้ ยังมีความสงสัยในการวัดความสำเร็จและการติดตามประเมินผลงานที่ผ่านมา อีกทั้งมองว่า สมาชิกของสภาฯยังไม่ครอบคลุมไปยังกลุ่มที่ทำงานใกล้ชิดกับประชาชนและรากเหง้าของปัญหา เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มนักสิทธิมนุษยชน กลุ่มนักธุรกิจ อีกทั้งกังวลต่อสภาวะทางการเมืองในปัจจุบันภายใต้รัฐบาลทหารว่าอาจมีผลกระทบต่อการทำงานของภาคประชาสังคม การสะท้อนความคิดเห็นที่หลากหลายจากองค์กรภาคประชาสังคมอื่นๆ ในพื้นที่จะเป็นประโยชน์ในการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการทำงานของสภาประชาสังคมชายแดนใต้ และการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสภาประชาสังคมชายแดนใต้และเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมอื่นๆ ในพื้นที่

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการ ถอดบทเรียน 12 ปีพัฒนาการและบทบาทของประชาสังคมกับกระบวนการสันติภาพจังหวัดชายแดนใต้ และการจัดทำ Roadmap สภาประชาสังคมชายแดนใต้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากธนาคารโลก โครงการสนับสนุนชุมชนท้องถิ่นเพื่อฟื้นฟูชายแดนภาคใต้ (ช.ช.ต.) ระยะขยาย 1 ธันวาคม 2558

เอกสารอ้างอิง

ตูแวดานียา ตูแวแมแง. 2558. **11 ปีการสู้รบแบบกองโจรกับ 3 จุดเปลี่ยนทางการเมือง อนาคตชะตากรรมปาตานีจะเป็นอย่างไร?** [ออนไลน์] แหล่งที่มา:http://prachatai.com/journal/2015/01/57467 (สืบค้นเมื่อ 2 พฤษภาคม 2559)

ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี. 2550.**38 เดือน "สถานการณ์ชายแดนใต้" ก่อนและหลังรัฐประหาร 19 กันยายน** [ออนไลน์] แหล่งที่มา:http://www.deepsouthwatch.org/node/61 (สืบค้นเมื่อ 3 พฤษภาคม 2559)

ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี.2551.**นกฟีนิกส์ใต้แสงตะวันแรงกล้า: ขบวนการประชาสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้**[ออนไลน์] แหล่งที่มา: http://www.deepsouthwatch.org/node/229 (สืบค้นเมื่อ 2 พฤษภาคม 2559)

ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี. 2559.**19 ประเด็นกับความแปรปรวนที่เป็นพิษ: บทวิเคราะห์สถานการณ์ชายแดนใต้ในวันที่สภาวะคงทีกำลังเปลี่ยนไป** [ออนไลน์] แหล่งที่มา: http://www.Deep southwatch.org/node/8580 (สืบค้นเมื่อ 3 พฤษภาคม 2559)

สถาบันวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้. 2559. **บทสรุปผู้บริหาร การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการสันติภาพในจังหวัดชายแดนใต้ครั้งที่ 1 (Peace Survey)**

หนังสือบันทึกประสบการณ์ของ พลเอกสำเร็จ ศรีหร่าย. 2557.**ศึกใต้: ไม่ลับลวงพราง ภาค 1**. (ไม่ปรากฏแหล่งพิมพ์)

Apichaya O-In. (2012). *Partnership of international funding agencies and civil society organizations in peace building process in southern border provinces of Thailand.* Degree of Master of Arts Program in International Development Studies. Faculty of Political Science, Chulalongkorn University**.**

Berghof Foundation. (2009). Berghof Glossary, 2009.

Paffenholz, T. 2009. **Civil Society and peacebuilding**: **A Critical assessment.Boulder**: Lynne Rienner Publishers.

Ropers, 2002. **Civil societies peace Constituencies: NGO Involvement in conflict resolution-Areas of activities and lessons learned**. In Promoting Peace: the role of civilian conflict resolution. Steamfli Publishers Ltd. Berne.

Serbin, A. (2005). **Effective Regional Networks and Partnerships**. In P. V. Tongeren, M. Brenk, M. Hellema & J. Verhoe (Eds.), People Building Peace II : Successful Stories of Civil Society (pp. 45-58): Lynne Rienner Publishers, Inc.

Swantz, Marja Lisa. 2008. **Participatory action research as Practice.** in The SAGE Handbook of Action Research: Participative Inquiry and Practice. Reason, Peter and Bradbury, Hilary (eds.). London: SAGE Publication.

บทบาทของ ‘เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมเพื่อสันติภาพชายแดนใต้’ ในการจัดสานเสวนาเพื่อสร้างสันติภาพในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย

The Roles of ‘Civic Women Network for Peace in Southern Border’ in Organizing Dialogue for Peacebuilding in the Southern Border of Thailand

รอฮานี จือนารา[1*] และ วิชัย กาญจนสุวรรณ[2]

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาความขัดแย้งและสันติศึกษา สถาบันสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
[2]อาจารย์ สาขาวิชาความขัดแย้งและสันติศึกษา สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
[*]Roohnee.2525@gmail.com

.....

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมเพื่อสันติภาพชายแดนใต้ในการจัดสานเสวนาในพื้นที่ที่มีความขัดแย้งและความรุนแรงสูง และการสร้างสันติภาพในระดับชุมชน เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยการเก็บข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกและสัมภาษณ์กลุ่ม

ผลการศึกษาพบว่า เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯได้ดำเนินการจัดการสานเสวนาไม่ใช่แค่อำนวยความสะดวกในการจัดเวทีเท่านั้น แต่มีบทบาทในการแก้ไขความขัดแย้งและความรุนแรงในชุมชนดังนี้ 1) เสริมสร้างศักยภาพ อบรมวิทยากรกระบวนการ 2) การเยี่ยมเยียน และเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ 3) การประสานงานระหว่างผู้เห็นต่างจากรัฐ และเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อให้เกิดความร่วมมือ 4) เปิดพื้นที่กลางรื้อฟื้นความสัมพันธ์ใหม่ 5) สร้างอาชีพให้กับกลุ่มผู้หญิงด้วยจิตวิญญาณของภาคประชาสังคม และ 6) เปิดพื้นที่การสื่อสารให้กับชาวบ้าน โดยมีกลยุทธ์การขับเคลื่อนเพื่อสร้างสันติภาพตามแนวคิดของ จอห์นพอล เลเดอรัค (2555) ประกอบด้วย 4 ประการ คือ สัมพันธภาพ การใฝ่รู้อย่างย้อนแย้ง ความสร้างสรรค์ และมีความกล้าที่จะเสี่ยง

คำสำคัญ: ความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ สันติภาพ สานเสวนาสันติภาพ และ เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคม

ABTRACT

This research aims to study the roles of 'Civic Women Network for Peace in Southern Border' in organizing dialogue within the conflict and highly violent areas; as well as, building peace in community. This is a qualitative research which conducted based on document data, related researches, and interviews either in depth or focus group.

The result found that Civic Women Network organized the dialogue not only in terms of facilitating, but also played role in conflict and violence resolution in the community as following; (1) enhancing capability and facilitator training (2) visiting and rehabilitating the effected persons (3) coordinating between the party which think different from the state and governmental officer to reach the cooperation (4) opening the common space to renew the relations (5) giving opportunity for jobs to women with the soul of civil society and (6) opening the space for communicating with villagers. The mobilizing strategies for peacebuilding of John Paul Lederach consist of 4 entities: relationships, contradictory seeking knowledge, creativity, and venture.

Keywords: Conflict in the Southern Border Provinces, Peace, Peace Dialogue, Civic Women Network

บทนำ

ปัญหาความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส เป็นปัญหาความขัดแย้งที่เกี่ยวเนื่องกับการเมืองเรื่องชาติพันธุ์ หรือปัญหาการยอมรับ อัตลักษณ์ที่แตกต่างในระบบการเมือง ซึ่งผู้คนส่วนใหญ่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นคนมลายูนับถือศาสนาอิสลาม แต่อยู่ภายใต้กรอบการเมืองการปกครองที่อิงอยู่กับวัฒนธรรมของคนส่วนใหญ่ของประเทศคือไทยพุทธ คนมลายูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงมีการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพในการปกครองที่เท่าเทียมเกิดขึ้น โดยการเรียกร้องดังกล่าว มีทั้งรูปแบบการใช้ความรุนแรงและรูปแบบของสันติวิธีมาอย่างยาวนาน แต่รัฐบาลไทยก็ไม่สามารถยุติความขัดแย้งได้ กระทั่งความขัดแย้งและความรุนแรงระลอกใหม่เกิดขึ้นอีกครั้งเมื่อต้นปี พ.ศ. 2547 และยืดเยื้อต่อเนื่องมาจนปัจจุบันสร้างความสูญเสียจำนวนมาก

ศรีสมภพ จิตต์ภิรมย์ศรี ได้ทำการรวบรวมจำนวนตัวเลขผู้เสียชีวิตตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2547 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2558 พบว่า มีผู้เสียชีวิตแล้วทั้งสิ้น 6,543 ราย และได้รับบาดเจ็บทั้งสิ้น 11,919 ราย (ศรีสมภพ จิตต์ภิรมย์ศรี และคณะ 2559) ซึ่งจำนวนตัวเลขผู้เสียชีวิตจำนวนมากดังกล่าว ทำให้เห็นภาพได้อย่างชัดเจนว่า การแก้ไขปัญหาของรัฐบาลไทยตลอดที่ผ่านมายังไม่สามารถแปรเปลี่ยนความขัดแย้งในพื้นที่ให้กลับเป็นปรกติสุข หรือเป็นพื้นที่ของสันติภาพได้ จนกระทั่งเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556 รัฐบาลไทยที่บริหารโดยนางสาว ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ร่วมกับสำนักงานความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) และตัวแทนผู้เห็นต่างกับภาครัฐโดยมีขบวนการแนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติมลายูปัตตานี (Barisan Revolusi Nasional Melayu Patani - BRN) ได้เจรจาสันติภาพร่วมกัน และมีการประกาศลงนามพูดคุยสันติภาพที่เมืองกัวลาลัมเปอร์ประเทศมาเลเซีย โดยมีประเทศมาเลเซียเป็นผู้เอื้ออำนวยความสะดวก ซึ่งถือเป็นการพูดคุยสันติภาพที่เปิดเผยเป็นครั้งแรก ทำให้ประชาชนไทยทั่วประเทศและทั่วโลกรับรู้อย่างกว้างขวาง แต่เมื่อรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตรหมดอำนาจการพูดคุยสันติภาพครั้งนั้นก็ล้มเลิก

ปัจจุบันรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันโอชา ได้สานต่อนโยบายการพูดคุยสันติภาพแม้ไม่มีการเปิดเผยความเคลื่อนไหวให้ประชาชนได้รับทราบ แต่มีกลไกที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและภาคประชาสังคมขับเคลื่อนงานด้านสันติภาพระดับล่างมาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้บรรยากาศของกระบวนการพูดคุยสันติภาพในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความคึกคัก ภาคประชาสังคมและประชาชนมีการจัดเวที ถกเถียงปัญหาต่างๆ หลากหลายประเด็น (อิมรอน ซาเหาะ 2559) ซึ่งการตื่นตัวของภาคประชาสังคมในการจัดกิจกรรมเปิดพื้นที่กลางแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่างๆ ถือเป็นส่วนหนึ่งในงานสร้างสันติภาพ เลอเดอรัค (2555) กล่าวว่า กระบวนการสร้างสันติภาพมีอาณาเขตที่กว้างขวาง

ทั้งกิจกรรมและบทบาทหน้าที่ในห้วงเวลาที่วางอยู่ทั้งก่อนและหลังข้อตกลงสันติภาพอย่างเป็นทางการ (เลอเดอรัค 2555) ซึ่งแน่นอนว่า กิจกรรมและบทบาทของภาคประชาสังคมในเรื่องการสานเสวนาเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและขจัดความขัดแย้งของคู่กรณีที่ถือเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างสานสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ที่แตกต่างทั้งทางความคิดและวัฒนธรรมให้อยู่ร่วมกันได้ด้วยความเข้าใจจึงถือเป็นบทบาทหรือกิจกรรมหนึ่งในการสร้างสันติภาพระดับล่าง คือ ระดับผู้คนหรือประชาชนกับประชาชนด้วยกันในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วย

ดังนั้นจะเห็นว่า การสานเสวนา หรือ “Dialogue” มีความสำคัญมาก ดังเช่นที่Democratic Republic of Congo (2009) ได้พูดถึงความสำคัญของ “การสานเสวนา” ว่าการสานเสวนาเป็นสันติวิธีทั้งในการใช้เป็น "เครื่องมือ" ไปสู่สันติภาพ และกระบวนการสานเสวนาเองก็เป็น "สันติวิธี" เช่นกัน เพราะเป็นกระบวนการที่มุ่งไปสู่การนำพาผู้คนที่หลากหลายออกมาเพื่อส่งเสียงหรือ (บอกเล่าความรู้สึกและความต้องการของตน) เพื่อให้ผู้คนที่หลากหลายเหล่านั้นได้เรียนรู้แบ่งปันและยอมรับกันและกันมากขึ้น นอกจากนั้น การสานเสวนาเป็นกระบวนการที่ทุกคนที่เข้าร่วมมีความเป็นเจ้าของและกลายเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกัน โดยทุกคนที่เข้าร่วมกระบวนการสานเสวนาไม่เพียงแต่เข้ามาเพื่อพูดคุย แต่จะต้องสามารถฟังเสียงสะท้อนของตัวเองและฟังเสียงของผู้อื่นได้ และจะต้องยินดีที่จะบอกรากเหง้าของปัญหา อันนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้ตรงจุดและนำไปสู่สันติภาพระดับล่าง (Democratic Republic of Congo 2009) คือ สันติภาพของผู้คน ประชาชนทั่วไปที่อยู่ในสภาวะแห่งความปรกติสุข สภาวะที่ผู้คนหรือประชาชนทั่วไปในพื้นที่ไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน รักและช่วยเหลือกัน เคารพในสิทธิมนุษยชนของกันและกัน สามารถทำความเข้าใจในเรื่องที่แตกต่างกันได้

สำหรับ เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯ ถือเป็นองค์กรภาคประชาสังคมหนึ่งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีบทบาทโดดเด่นเรื่อง “การสานเสวนา” นับว่าเป็นบทบาทที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างสันติภาพระดับล่างในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความโดดเด่นมีผลลัพธ์อย่างเป็นรูปธรรม โดยเสียงสะท้อนของผู้คนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ก็ให้การยอมรับว่า การจัดสานเสวนาของเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯมีส่วนช่วยในการขจัดความขัดแย้งระหว่างฝ่ายผู้เห็นต่างได้เป็นอย่างดีด้วย ที่น่าสนใจคือ เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯสามารถดำเนินงานท่ามกลางการดำรงอยู่ของสถานการณ์ความขัดแย้งและความรุนแรงยาวนานต่อเนื่องกว่า 12 ปี ซึ่งได้สร้างความบั่นทอนจิตใจของผู้คน และสร้างกำแพงความไม่ไว้วางใจระหว่างผู้คนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมนั้นได้ ดังนั้นเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯจึงมีความเหมาะสมที่จะเข้าไปศึกษา เนื่องจากเป็นองค์กรที่ขับเคลื่อนงานสันติภาพมาตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ความรุนแรง และเป็นองค์กรที่มีเครือข่ายที่หลากหลายและมีศักยภาพ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทของเครือข่ายผู้หญิงภาคประชา

สังคมฯในการจัดสานเสวนาเพื่อสันติภาพชายแดนใต้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการจัดการความขัดแย้งและความรุนแรงให้กับพื้นที่อื่นๆ ได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาบทบาทของเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯในการจัดสานเสวนาภายใต้บริบทความขัดแย้งและความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างสันติภาพชายแดนใต้

คำถามการวิจัย

ภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งและความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ดำเนินการมายาวนานต่อเนื่องกว่า 12 ปี ได้สร้างความบั่นทอนจิตใจของผู้คน และสร้างกำแพงความไม่ไว้วางใจหรือเกิดอคติระหว่างผู้คนที่มีความแตกต่างทางทางความคิดและวัฒนธรรมนั้น เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯ ได้มีบทบาทในการสานเสวนาเพื่อจัดการปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวอย่างไร และกระบวนการสานเสวนาของเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯมีการดำเนินการอย่างไรบ้าง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯ ในการคลี่คลายความขัดแย้งและความรุนแรงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยการจัดสานเสวนา รวมทั้งศึกษาวิเคราะห์ว่า บทบาทด้านการจัดเสวนาของเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯนำไปสู่การมีส่วนร่วมสร้างสันติภาพในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างไร โดยการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดและทฤษฎีเรื่องความขัดแย้ง การจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี การสร้างสันติภาพ และการสานเสวนามาเป็นแนวทางการตั้งคำถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

วิธีการดำเนินงาน

การศึกษาวิจัยนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ แบบกรณีศึกษา ศึกษากรณีตัวอย่างของหน่วยงานภาคประชาสังคมที่จัดกระบวนการสานเสวนาในพื้นที่ความขัดแย้งจำนวน 2 พื้นที่เมื่อปี พ.ศ. 2557-2558

ประชากรที่ใช้คือ สมาชิกเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯ 3 คน และอาสาสมัครที่ร่วมจัดสานเสวนาจำนวน 5 คน นอกจากนั้นยังมีชาวบ้านที่เข้าร่วมสานเสวนากับเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯจำนวน 2 หมู่บ้านที่เลือกศึกษา คือ หมู่บ้านกูจิงลือปะ และหมู่บ้านพ่อมิ่ง หมู่บ้านละ 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เป็นวิธีการที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์คณะทำงานเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯ ที่ทำหน้าที่และเกี่ยวข้องในการจัดสานเสวนาในชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา ส่วนชาวบ้านใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group) เป็นวิธีที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมสานเสวนาที่เป็นผู้ประสานระดับพื้นที่กับชาวบ้านทั่วไป โดยการสัมภาษณ์และพูดคุยเป็นกลุ่มตามพื้นที่กรณีศึกษา และสุดท้ายเป็นแบบบันทึกการสังเกต / การสัมภาษณ์ เพื่อป้องกันการหลงลืมของผู้วิจัย และความคลาดเคลื่อนของข้อมูล

ผลการศึกษา

เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯ

สมาชิกบางคนของเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯเริ่มทำงานขับเคลื่อนกระบวนการสันติภาพตั้งแต่ปี 2547 โดยเริ่มเปิดพื้นที่ทำโครงการกับกลุ่มผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบเพื่อเยียวยาและสร้างศักยภาพให้กับกลุ่มสมาชิกและชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ ภายหลังปี พ.ศ. 2553 เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯเริ่มก่อตั้งองค์กรดังกล่าว ซึ่งภาระงานที่เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯเคลื่อนไหวนอกจากจะมีเรื่องการสานเสวนาแล้ว ยังมีงานด้านการเยียวยาช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบ สิทธิมนุษยชนและการส่งเสริมการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม งานด้านการสื่อสารเพื่อสร้างกำลังใจให้ผู้ได้รับผลกระทบ และสร้างความเข้าใจระหว่างคนที่มีความต่างทางศาสนาและวัฒนธรรม การเป็นคนกลางไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง งานด้านการส่งเสริมอาชีพและสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ฯลฯ ส่วนบทบาทงานด้านการสื่อสารสาธารณะ ที่เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯได้ดำเนินการที่โดดเด่นเป็นที่รู้จัก คือ การทำหนังสือ “เสียงของความหวังเรื่องเล่าผู้หญิง เพื่อกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้” และ การจัดทำรายการวิทยุ “เสียงจากผู้หญิงชายแดนใต้” ซึ่งเผยแพร่ทางสถานีวิทยุในเครือข่ายมากกว่า 15 แห่งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (จดหมายข่าวสำนักส่งเสริมและการศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ 2557) ทั้งนี้ในปี 2557 ได้จัดทำโครงการส่งเสริมศักยภาพผู้หญิงเพื่อประชาธิปไตยและสันติสานเสวนาชายแดนใต้ (ญปส.) ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนพัฒนาประชาธิปไตยแห่งสหประชาชาติ (UNDEF) ผ่านมูลนิธิฮิลาลอะห์มัร (Hilal Ahmar Foundation) มีระยะเวลาดำเนินการ 2 ปี (พ.ศ. 2557-2558)

เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯเห็นว่าสานเสวนาควรมีทุกระดับและต้องทำคู่ขนานเพราะหากสนทนาเฉพาะระดับผู้นำของประเทศอย่างเดียวคงไม่เพียงพอ เพราะสถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้น สร้างผลกระทบ ความบาดหมาง และความไม่ไว้วางใจในระดับชุมชนเต็มไปหมด

โดยเฉพาะระหว่างผู้คนที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นประชาชน เจ้าหน้าที่ และคนในชุมชนกันเอง ทั้งพุทธ และมลายู (รอฮานี จือนารา 2559)

การสานเสวนาของเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯ

สองพื้นที่ที่มีความขัดแย้ง

1) บ้านกูจิงลือปะ ต.เฉลิม อ.ระแงะ จังหวัดนราธิวาส เป็นหมู่บ้านที่ชาวไทยทุกคนรู้จัก เพราะมีเหตุการณ์สยองขวัญ กรณีครูจูหลิงถูกทำร้ายจนเสียชีวิตเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2549 ส่งผลให้ชาวบ้านทั้งผู้ชายและผู้หญิงต้องคดีความมั่นคงจำนวน 22 ราย และมีองค์กรเครือข่ายไปทำงานเยียวยาและช่วยเหลือด้านกระบวนการยุติธรรม แต่กระนั้นก็ตามหลังจากเกิดเหตุการณ์ดังกล่าว สถานการณ์ในหมู่บ้านก็มีเหตุความรุนแรงอีกหลายครั้งจนมีผู้เสียชีวิตอีก 10 กว่าคน และถูกกล่าวหาในคดีความมั่นคงจนถูกซ้อมทรมาน ทำให้หมู่บ้านแห่งนี้กลายเป็นหมู่บ้านที่หวาดระแวงของเจ้าหน้าที่รัฐ รวมทั้งคนในพื้นที่และนอกพื้นที่

2) บ้านพ่อมิ่ง ต.พ่อมิ่ง อ.ปะนาเระ จ.ปัตตานี ตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบ ปอเนาะพ่อมิ่ง หรือโรงเรียนวัฒนธรรมอิสลามอันเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ถูกกล่าวหาว่าเป็นแหล่งซ่องสุ่มของกลุ่มขบวนการแบ่งแยกดินแดน เจ้าหน้าที่ความมั่นคงมักเข้าไปค้นปอเนาะแห่งนี้หลายครั้ง ในขณะที่อุสตาสหรือครูสอนศาสนาอิสลามหลายคนของโรงเรียนแห่งนี้ก็ต้องคดีความมั่นคง และถูกเชิญตัวเป็นผู้ต้องสงสัย นอกจากนั้นหมู่บ้านเองก็มีเหตุการณ์ความรุนแรงระเบิดและปะทะหลายครั้ง ส่งผลให้เกิดความไม่ไว้วางใจระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับชาวบ้าน

กระบวนการจัดสานเสวนาที่นำไปสู่สันติภาพ

Pruit (2007) อธิบายแนวทางของการให้คู่ขัดแย้งทั้งสองเข้าใจการสานเสวนาอย่างถ่องแท้ ดังนี้ 1) ก่อนจัดกิจกรรมสานเสวนา ในพื้นที่ความขัดแย้งบางครั้งอาจยังไม่สามารถที่จะจัดพื้นที่ในการสานเสวนาในทันที จึงจำเป็นต้องเตรียมพร้อมในการจัดให้ผู้เห็นต่างมาพูดคุยกัน 2) ก่อนมีการสานเสวนาระหว่างกลุ่ม ก็อาจจะมีการสานเสวนาภายในกลุ่มที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันระดับหนึ่งทั้งนี้เพื่อให้เกิดความพร้อมและเข้าใจกระบวนการสานเสวนา ทักษะการสื่อสารและการตัดสินใจ นอกจากนั้นก็เพื่อให้เกิดความเข้าใจอัตลักษณ์และเป้าหมายของตัวเองอีกด้วย

กระบวนการจัดสานเสวนาของเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯ มีรูปแบบการจัดสานเสวนาที่ให้แต่ละพื้นที่จัดอบรมทั้งหมด 3 ครั้ง โดยครั้งแรกและครั้งที่สองจัดให้พบกันระหว่างภายในกลุ่มตัวเองก่อนซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Pruit คือ ถ้าเจ้าหน้าที่รัฐก็พบเจอเฉพาะเจ้าหน้าที่รัฐ แต่

ประกอบด้วยหลายภาคส่วน คือ ตำรวจ ทหาร และฝ่ายปกครอง หากเป็นชาวบ้านก็ประกอบด้วยความหลากหลายทางวัยวุฒิ เพศ สถานะ เช่น กลุ่มเยาวชน ผู้หญิง ผู้นำชุมชน และผู้ได้รับผลกระทบ ทั้งนี้เพื่อให้แต่ละฝ่ายได้เตรียมตัว และเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสานเสวนา

เนื่องจากฝ่ายชาวบ้านที่หวาดระแวงเจ้าหน้าที่สูงนั้นย่อมมีความกลัว ในขณะที่เจ้าหน้าที่รัฐบางคนก็อคติกับชาวบ้าน เนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่เกิดเหตุการณ์ความรุนแรงบ่อย ย่อมทำให้เจ้าหน้าที่มองว่า ชาวบ้านเป็นผู้ก่อเหตุและสนับสนุนกลุ่มผู้เห็นต่างกับรัฐ ดังนั้นเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯได้จัดการสานเสวนาภายในกลุ่มเพื่อเตรียมความพร้อม และสำรวจปัญหาของตัวเองเพื่อให้สามารถสื่อสารได้อย่างครอบคลุม พร้อมฝึกวิธีการพูดต่อหน้าเจ้าหน้าที่รัฐ ส่วนใดต้องระมัดระวังและกลั่นกรองสิ่งที่ไม่ควรพูด เพราะอาจก่อให้เกิดความรุนแรงเพิ่มเติม ทั้งนี้นอกจากทำให้ผู้เข้าร่วมระบายความรู้สึกที่อัดอั้นแล้ว ยังสร้างความมั่นใจในการพูดต่อหน้าผู้มีอำนาจ หรือศัตรูของตนได้

“การจัดสานเสวนาภายในกลุ่มของตัวเอง สามารถให้ชาวบ้านได้ตระเตรียมประเด็นการพูดคุย และมีความกล้าที่จะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่รัฐได้ มิเช่นนั้นก็จะไม่กล้าพูด เพราะไม่รู้จะพูดอะไร” (นาวารี ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 กรกฎคม 2559)

ส่วนสถานที่จัดจะให้แต่ละฝ่ายเลือกตามความสะดวก และครั้งที่ 3 จะให้ทั้งสองฝ่ายมาเจอกัน ซึ่งทั้งสามพื้นที่นั้นเลือกสถานที่เป็นโรงแรมในการจัดอบรม แต่สำหรับหมู่บ้านที่มีความเสี่ยงสูงอย่างบ้านกูจิงลือปะ เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯเลือกใช้โรงแรมทั้งสามครั้ง

“หากเลือกสถานที่ที่เป็นสำนักงานของภาครัฐชาวบ้านอาจไม่ไว้วางใจ และไม่สบายใจที่จะไปร่วม แต่ถ้าจัดที่โรงแรมถือเป็นพื้นที่กลาง ที่ชาวบ้านรู้สึกสบายใจ” (ซีตีมาเรียม บิเยาะ ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 มิถุนายน 2559)

ส่วนเวทีครั้งที่สามที่มีการพบปะระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่รัฐโดยภาคเช้าให้ตัวแทนแต่ละฝ่ายพูดเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายเห็นความทุกข์สุข หรือความเป็นมนุษย์ของกันและกัน ซึ่งทำให้พวกเขาเห็นว่าทุกคนต่างได้รับผลกระทบและมีความต้องการที่ไม่ต่างกัน

ผลจากการใช้เครื่องมือสานเสวนาจากสองพื้นที่

หลังจากที่มีการสานเสวนาของเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯในพื้นที่สองพื้นที่นี้ จะเห็นได้ว่า หลังจากการพบปะพูดคุย รับฟังปัญหาของกันและกันแล้ว ทำให้ทั้งสองฝ่ายเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีทัศนคติที่ดีต่อกัน มีความกล้าที่จะประสานในการขอความช่วยเหลือจากภาครัฐได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นสภาวะปกติสุข เกิดการช่วยเหลือกันและเกิดความเข้าใจในเรื่องที่แตกต่างกันได้

“เมื่อก่อนเราไม่ชอบเจ้าหน้าที่ทหาร เพราะเมื่อก่อนที่ไม่มีเจ้าหน้าที่ ในหมู่บ้านไม่เคยเกิดระเบิด หรือยิง แต่พอเจ้าหน้าที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่เกิดเหตุการณ์บ่อยมาก ปะทะกันบ่อย จำได้ว่า เกิดเหตุระเบิดและปะทะ ใกล้โรงเรียน 3 ครั้ง สิ่งนี้ทำให้เราไม่ไว้ใจเจ้าหน้าที่ แต่พอมีการสานเสวนาทำให้ชาวบ้านกล้าที่พูดคุยและประสานของความช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ได้ ” (มาริสา สมาแห ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 กรกฎาคม 2559)

“หลังจากที่เราได้สานเสวนาแล้ว ทำให้เรากล้าทักทายเจ้าหน้าที่ ถ้าชาวบ้านมีปัญหา เราในฐานะผู้นำศาสนา กล้าที่จะประสานกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง” (ยาการียา สะแปอิง ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม 2559)

“หลังจากที่เข้าร่วมสานเสวนา ทำให้เรามีเครือข่ายที่หลากหลาย มีโลกที่กว้างขึ้น ” (ลออ พหรมจินดา ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 กรกฎาคม 2559)

บทบาทการของเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯในการจัดสานเสวนาเพื่อสันติภาพชายแดนใต้

สานเสวนา เครื่องมือการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี

ตามหลักการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีมีหลักสำคัญดังนี้ ปฏิเสธการใช้ความรุนแรง สร้างความสัมพันธ์ที่ดีซึ่งอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจต่อกัน ไม่มุ่งเอาชนะกันแต่สร้างการร่วมมือกัน ตอบสนองความต้องการพื้นฐานของทุกฝ่าย เน้นทั้งเหตุผลและความรู้สึก สุดท้ายคือกล้าและสร้างสรรค์ (โชคชัย วงศ์ตานี ม.ป.ป.) ทั้งนี้เครื่องมือการจัดการความขัดแย้งมีหลากหลาย เครื่องมือหนึ่งคือ การสานเสวนา Democratic Republic of Congo (2009) ได้ระบุว่า การสานเสวนาเป็น "เครื่องมือ" ที่นำไปสู่สันติภาพ และกระบวนการสานเสวนาเองก็เป็น "สันติวิธี" เช่นกัน เพราะเป็นกระบวนการที่มุ่งไปสู่การนำพาผู้คนที่หลากหลายออกมาเพื่อส่งเสียง หรือ (บอกเล่าความรู้สึกและความต้องการของตน) เพื่อให้ผู้คนที่หลากหลายเหล่านั้นได้เรียนรู้ แบ่งปันและยอมรับกันและกันมากขึ้น (Democratic Republic of Congo 2009) ซึ่งกลุ่มที่จะไปใช้ต้องมีความเป็นกลางและได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย

บทบาทของเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯ ในการจัดสานเสวนา

การจัดสานเสวนาในพื้นที่ความขัดแย้งและความรุนแรงของเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯ ได้นำผู้คนที่หลากหลายออกมาส่งเสียง เพื่อการระบาย บอกเล่าความรู้สึก ความต้องการ หรือเพื่อปรับความเข้าใจกับกลุ่มต่างๆ จนทำกลุ่มคนที่แตกต่างมีความอคติหรือเกลียดชังเกิดความเข้าใจและสามารถประสานช่วยเหลือกัน นอกจากนั้นเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมยังนำข้อเรียกร้อง

จากวงสานเสวนาขับเคลื่อนช่วยเหลือประสานกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดการตอบสนองความต้องการของชาวบ้าน เนื่องจากผู้เข้าร่วมที่เป็นชาวบ้านมาจากพื้นที่ความขัดแย้งได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งและความรุนแรงหลายด้านไม่ว่าจะเป็นการสูญเสียชีวิตคนรัก ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นบาดแผลทั้งทางจิตใจและร่างกาย มีความไม่ไว้วางใจกับรัฐค่อนข้างสูง ดังนั้นกลุ่มเหล่านี้ย่อมต้องการความช่วยเหลือ และมีความหวังว่าองค์กรที่เข้าไปเกี่ยวข้องสามารถช่วยเหลือเขา ในขณะที่ชาวบ้านบางกลุ่มที่หวาดระแวงสูงก็คอยประเมินความจริงใจของเจ้าหน้าที่รัฐ (โซรยา จามจุรี ผู้ให้สัมภาษณ์, 15 กรกฎาคม 2559) สิ่งเหล่านี้ทำให้เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯ พยายามทำงานขับเคลื่อนมากกว่าการอำนวยความสะดวกในการจัดเวทีแต่เอาชนะความรุนแรงอคติด้วยการมุ่งมั่นและกล้าที่จะรังสรรค์สิ่งใหม่ๆ เพื่อให้เกิดสันติสุขในชุมชน ผ่านการจัดกิจกรรมสานเสวนาและขั้นตอนดังนี้

1. เสริมสร้างศักยภาพ : อบรมวิทยากรกระบวนการ

เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯเริ่มจากการเชิญกลุ่มแกนนำผู้หญิงในพื้นที่ต่างๆ ร่วมกับเจ้าหน้าที่โครงการฯ มาอบรมกระบวนการจัดสานเสวนาเพื่อฝึกเป็นวิทยากรกระบวนการรวมทั้งหมด 5 รุ่น รุ่นละ 20-50 คน รวม 170 คน โดยผู้เข้าร่วมมีทั้งกลุ่มผู้หญิงมลายูมุสลิมและไทยพุทธ รวมทั้งผู้หญิงจากองค์กรภาคประชาสังคมอื่นๆ ผู้หญิงที่มีจิตอาสา โดยเนื้อหาการอบรมประกอบด้วยทักษะพื้นฐานการเป็นวิทยากรกระบวนการ เช่น การวิเคราะห์ความขัดแย้ง ทักษะการฟัง ทักษะการตั้งคำถาม และจบด้วยการจำลองสถานการณ์การสานเสวนาระหว่างไทยพุทธกับมลายูมุสลิม เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้ฝึกการเป็นวิทยากรกระบวนการจริง ที่สำคัญเพื่อให้แกนนำผู้หญิงในหมู่บ้านที่มีความขัดแย้งสามารถนำองค์ความรู้ไปปรับใช้ในชุมชนของตนได้ โดยเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯได้ให้โอกาสและสนับสนุนทุนเพื่อให้แกนนำผู้หญิงเหล่านี้นำองค์ความรู้เหล่านี้ไปใช้ในพื้นที่จริง

2. การเยี่ยมเยียน และเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ : การสร้างความไว้วางใจ

กระบวนการการสร้างความไว้วางใจที่ดีคือ การเยี่ยมเยียนและเยียวยาช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบ เพราะเป็นวิธีการที่สามารถเข้าถึงกลุ่มคนที่ประสบกับปัญหาโดยตรง และสามารถช่วยเหลืออย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯ เยี่ยมทั้งไทยพุทธและมุสลิมและเน้นการช่วยเหลือกลุ่มครอบครัวที่ไม่ได้อยู่ในเกณฑ์การช่วยเหลือของภาครัฐ หรือไม่ได้รับการรองจากสามฝ่าย คือ ทหาร ตำรวจและฝ่ายปกครอง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกรณีผู้เห็นต่างจากรัฐ ทั้งนี้การเยี่ยมนอกจากเป็นกระบวนการสร้างความไว้วางใจแล้ว ก็เพื่อสามารถดึงกลุ่มเหล่านี้เข้าร่วมสานเสวนาได้

"สาเหตุที่ไปร่วมสานเสวนากับกลุ่มเครือข่ายผู้หญิงฯ นี้ เพราะพวกเขาได้มาเยี่ยมตอนที่ถูกยิงได้รับบาดเจ็บที่โรงพยาบาล และช่วยประสานจนได้รับการช่วยเหลือเยียวยาจากภาครัฐ" (ลออ พรหมจินดา ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 กรกฎาคม 2559)

กรณีบ้านกูจิงลือปะ เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯได้ช่วยประสานกับเจ้าหน้าที่กรณี ซารีหมัะ ลาบอ ซึ่งสูญเสีย แม่ พี่สาวและพี่เขย ทั้งหมดถูกกล่าวหาว่าเป็นกลุ่มขบวนการแบ่งแยกดินแดน ทำให้เขาต้องเลี้ยงหลาน 2 คน และไม่ได้รับการเยียวยาจากภาครัฐ แต่หลังจากที่ได้สานเสวนากับเจ้าหน้าที่ทำให้เจ้าหน้าที่เห็นใจและเข้าใจมากขึ้น ปัจจุบันครอบครัวดังกล่าวได้รับเงินเยียวยาทั้งหมด 25 เปอร์เซ็นต์ และกรณีคุณลออ พรหมจินดา จากพ่อมิ่ง ที่ถูกยิงได้รับบาดเจ็บ ปัจจุบันเธอได้รับการส่งเสริมอาชีพจากภาครัฐจนประสบความสำเร็จ สามารถผลิตน้ำพริกของกลุ่มและขายได้ทั่วประเทศ หรือกรณีชาวบ้านผู้ต้องสงสัยคดีฆ่าครูจูหลิง ปงกังมูลจำนวน18 คน ถูกปลดรายชื่อผู้ต้องสงสัยจากระบบคอมพิวเตอร์ของรัฐ[1] ซึ่งหากไม่ปลดกลุ่มเหล่านี้เมื่อออกจากประเทศชื่อเหล่านี้ก็จะปรากฏชื่อระบุผู้ต้องสงสัยไม่สามารถออกนอกประเทศได้ เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯจึงช่วยขับเคลื่อนประสานและลงพื้นที่กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อปลดรายชื่อดังกล่าว

3. การประสานงานระหว่างผู้เห็นต่างจากรัฐ และเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อการมีส่วนร่วม

การสานเสวนาเป็นการนำคนที่หลากหลาย ซึ่งการเชิญกลุ่มคนที่หลากหลายจำเป็นต้องสร้างความไว้วางใจเพื่อให้กลุ่มต่างๆ สามารถมาร่วมงานในเวทีสานเสวนาได้ นอกจากนั้นการทำงานในพื้นที่ที่มีคู่ขัดแย้งย่อมมีความเสี่ยงต่อความปลอดภัยจึงจำเป็นต้องลดเงื่อนไขความเสี่ยงหรือหลีกเลี่ยงการหวาดระแวงเพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างลุล่วง การประสานงานกับผู้เห็นต่างจากรัฐ เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯไม่สามารถรู้ชัดว่าใครเป็นผู้เห็นต่างกับรัฐ แต่จะใช้การพิจารณาว่าบุคคลใดที่สามารถเชื่อมต่อกับกลุ่มคนที่คิดเห็นต่างกับรัฐในการช่วยอธิบายชี้แจงการทำงาน และเป้าหมายการทำงานของเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯ

ส่วนการประสานงานกับภาครัฐจะใช้วิธีการที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นลักษณะ Top and Down คือ การติดต่อประสานงานกับผู้มีอำนาจสูงสุดลงมาระดับล่าง ทั้งนี้ตัวแทนในการประสานงานก็จะใช้กลุ่มคนในเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯช่วยประสานเปิดทางให้ก่อน เนื่องจากบอร์ดการทำงานของเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ทหารระดับสูงรวมทั้งมีที่ปรึกษาที่เป็นวิทยากรสอนการเมืองนำการทหารให้กับทหารในพื้นที่มาหลายปีจึงมี

[1] โดยกระบวนการยุติธรรมของรัฐนั้น แม้ว่าผู้ต้องหาจะพ้นจากคดีแล้วก็ตาม แต่ชื่อที่ปรากฏเป็นผู้ต้องสงสัยจะยังคงอยู่ในระบบคอมพิวเตอร์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เรียกภาษาอังกฤษว่า Police Line

ความสนิทสนมกับเจ้าหน้าที่ทหารในพื้นที่หลายคน ดังนั้นเจ้าหน้าที่ระดับสูงเหล่านี้สามารถที่จะให้คำปรึกษาและเปิดทางในการทำงานได้เป็นอย่างดี หลังจากได้เปิดทางแล้ว ทางเครือข่ายจะใช้วิธีการส่งหนังสือเชิญ และไปเยี่ยมพบปะพูดคุยเพื่อแนะนำตัวและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานให้ชัดเจน

4. เปิดพื้นที่รื้อฟื้นความสัมพันธ์ใหม่ และมองกรอบใหม่

หลังจากที่เตรียมพร้อมศักยภาพของทีมงาน และสร้างความไว้วางใจ พร้อมการประสานงานกับทุกฝ่ายแล้ว เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯ ก็เริ่มจัดวงสานเสวนาพูดคุยระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่รัฐ โดยเน้นให้ทั้งสองฝ่ายฟังซึ่งกันและกัน ทำให้ทั้งสองฝ่ายสามารถทบทวนการรับรู้เกี่ยวกับศัตรูและความเป็นอื่น (Others) ใหม่และท้าท้ายวาทกรรมของความเกลียดชัง สิ่งเหล่านี้จะทำให้เห็นทางออกที่สันติ

การจัดเวทีเพื่อให้เกิดการสานเสวนาระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่รัฐ ถือเป็นการเปิดพื้นที่ให้เกิดการปรับความเข้าใจ และรื้อฟื้นความสัมพันธ์ใหม่ อย่างกรณีบ้านพ่อมิ่งและบ้านกูจิงลือปะ เป็นพื้นที่ที่มีความหวาดระแวง และอคติระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและชาวบ้านค่อนข้างสูง แต่เมื่อมีการจัดสานเสวนา ทำให้ทั้งสองฝ่ายเข้าใจบทบาทหน้าที่ และความรู้สึกของทั้งสองฝ่าย ส่งผลให้เกิดความเข้าใจและกล้าที่จะสื่อสารเมื่อมีปัญหาก็กล้าที่จะติดต่อและพูดคุยหยอกล้อได้

“จากที่เจ้าหน้าที่มักจะไปค้นปอเนาะที่บ้านพ่อมิ่ง เจ้าหน้าที่มักทำลายกุญแจห้องพักของนักเรียนในโรงเรียน ครั้งหนึ่งเคยเข้าไปค้นและทำลายกุญแจห้องพักช่วงที่ปิดเทอม ทำให้ข้าวของถูกขโมย แต่เมื่อมีการสานเสวนาสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้น ช่วงหลังเจ้าหน้าที่ยอมซื้อกุญแจเพื่อชดเชยโดยต้องเสียค่าใช้จ่ายทั้งหมด 30,000 บาท” (มาริสา สมาแห ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 กรกฎาคม 2559)

“เมื่อก่อนเราไม่ชอบเจ้าหน้าที่ทหาร เพราะก่อนที่ไม่มีเจ้าหน้าที่ ในหมู่บ้านไม่เคยเกิดระเบิดหรือยิง แต่พอเจ้าหน้าที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่เกิดเหตุการณ์บ่อยมาก ปะทะกันบ่อย จำได้ว่า เกิดเหตุระเบิดและปะทะ ใกล้โรงเรียน 3 ครั้ง สิ่งนี้ทำให้เราไม่ไว้ใจเจ้าหน้าที่ แต่เมื่อเราได้คุยกัน เราก็เข้าใจบทบาทการทำงานของเขา และเขาก็ได้ทำตามที่เราขอ คือ ย้ายฐานทหารไปอยู่นอกหมู่บ้าน เหตุการณ์ก็ลดลง” (มาริสา สมาแห ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 กรกฎาคม 2559)

“ครั้งหนึ่งเคยถูกหมาไล่ระหว่างทาง เมื่อเจ้าหน้าที่เข้ามาก็กล้าที่จะคุยกับเจ้าหน้าที่ ว่าทำไมปล่อยหมาเดินเพ่นพ่านอย่างนี้ ซึ่งถ้าเป็นเมื่อก่อน หากเห็นเจ้าหน้าที่มาก็จะรีบหนี ไม่กล้าเผชิญหน้า” (มารียะห์ ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 กรกฎาคม 2559)

“วันที่จะจัดงานแต่งงานญาติที่บ้าน เจ้าหน้าที่เข้ามาทักทาย เราจึงเข้าไปเชิญเพื่อมาร่วมงานแต่งงาน ซึ่งพวกเขาก็มาร่วมงานกัน” (นาวารี ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม 2559)

“เรากล้าที่จะหยอกล้อกับเจ้าหน้าที่มากขึ้น เช่น ถ้ามีเหตุระเบิดในหมู่บ้าน เราก็กล้าที่จะหยอกล้อว่า เป็นฝีมือของทหารหรือเปล่า” (มาริสา สมาแห ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 กรกฎาคม 2559)

5. สร้างอาชีพให้กับกลุ่มผู้หญิงด้วยจิตวิญญาณของภาคประชาสังคม

หลังจากการจัดสานเสวนา เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯ ได้รวบรวมความต้องการของชาวบ้านเพื่อพิจารณาการช่วยเหลือโดยการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นด้านการเยียวยากรณีต่างๆ และสร้างอาชีพให้กับกลุ่มผู้หญิงในหมู่บ้าน เช่น จัดตั้งกลุ่มอาชีพให้กับอดีตผู้ต้องคดีกูจิงลือปะ ซึ่งเป็นกลุ่มที่เจ้าหน้าที่รัฐไม่สามารถเข้าถึงได้ เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯ ได้ช่วยหนุนเสริมโดยการเชิญกลุ่มอาชีพจากบ้านพ่อมิ่งมาแลกเปลี่ยนความรู้ และส่งต่อให้ STEP ช่วยเหลือด้านงบประมาณ โดยเป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด ทั้งนี้ก่อนที่จะส่งให้กับภาครัฐนั้น เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯ ต้องการให้กลุ่มผู้หญิงในพื้นที่มีความเข้มแข็ง มีจุดยืนที่เข้มแข็ง และสามารถต่อรองกับภาครัฐได้

6. เปิดพื้นที่การสื่อสารสร้างสันติภาพในระดับชุมชน

หลังจากที่เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯได้จัดกิจกรรมสานเสวนาและสามารถดึงกลุ่มชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ความขัดแย้ง ยังได้มีการเลือกและเชิญผู้เข้าร่วมที่พร้อมที่จะเผยแพร่เรื่องราวของตัวเองผ่านสื่อโทรทัศน์ หนังสือ และวิทยุ

จะเห็นได้ว่าบทบาทในการจัดสานเสวนาดังกล่าวมีการเตรียมความพร้อมก่อนจัดสานเสวนาและขับเคลื่อนช่วยเหลือตามความต้องการและความสามารถของตน จนทำให้ชุมชนเกิดความปรกติสุข สามารถใช้ชีวิตท่ามกลางความหลากหลายและความแตกต่างได้

บทบาทของเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมในการสร้างสันติภาพ

การสร้างสันติภาพตามแนวคิดของ จอห์นพอล เลเดอรัค (2555) ประกอบด้วย 4 ประการ คือ สัมพันธภาพ การใฝ่รู้อย่างย้อนแย้ง ความสร้างสรรค์ และความเสี่ยง ซึ่งเมื่อวิเคราะห์แล้วสอดคล้องกับการจัดสานเสวนาของเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯ ดังนี้

1. สัมพันธภาพ โดยปรกติผู้คนในสังคมจะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงพัวพันกันอยู่แล้ว ดังนั้นเมื่อใดที่ความรุนแรงยุติลง ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ก็จะเกิดขึ้นอีกครั้ง ซึ่งการยุติความรุนแรงนั้น

ต้องเปิดใจรับความจริงว่า เมื่อก่อนเราเป็นใคร และตอนนี้เราเป็นใคร และอนาคตเราจะอยู่กันอย่างไร (เลเดอรัค 2555) เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯได้ เชื่อมโยงสัมพันธภาพกับฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง ทั้งฝ่ายปกครอง เจ้าหน้าที่ความมั่นคง ทั้งที่เป็นกลุ่มที่ขัดแย้งหลักกับชาวบ้าน รวมทั้งพยายามสื่อสารกับฝ่ายที่คิดเห็นต่างกับรัฐด้วย

2. การใฝ่รู้อย่างย้อนแย้ง โดยปรกติเมื่อเกิดความรุนแรงขึ้นในสังคมใดสังคมหนึ่ง เมื่อนั้นก็มีการแบ่งกลุ่ม แบ่งชนชั้น และต่างก็จะต้องเลือกข้าง แต่การทำงานที่สร้างสรรค์จำเป็นต้องอยู่เหนือกว่าจากสองขั้วนี้ โดยการปฏิสัมพันธ์กับความเป็นจริง ยอมรับความซับซ้อน อีกทั้งปฏิเสธที่จะถูกบีบบังคับ (เลเดอรัค 2555) เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯมีการประเมิน สถานการณ์ความขัดแย้งอย่างลึกโดยประเมินการทำงานจากหลายๆ ฝ่ายกล่าวคือไม่ฟังฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเท่านั้น

“ก่อนที่เราจะไปลงพื้นที่นั้น เราได้ประเมินสถานการณ์ และวิเคราะห์พื้นที่จากทีมงานที่มีประสบการณ์ รวมทั้งไปพบปะกับชาวบ้านและเจ้าหน้าที่รัฐหลายๆ ครั้งเพื่อประเมินสถานการณ์และสร้างความไว้วางใจกับทั้งสองฝ่าย ” (อัสรา รัฐการัณย์ ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2559)

3. ความสร้างสรรค์ การเปิดพื้นเป็นรูปแบบหนึ่งที่จำเป็นต้องมีจิตใจที่เปิดกว้าง และเชื่อมั่นว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่เชื่อมถึงเสมอแม้ว่าจะอยู่ในสถานที่ครอบงำความรุนแรง หรือการกดขี่ของความรุนแรง (เลเดอรัค 2555) บ้านพ่อมิ่งและกูจิงลือปะ ถือเป็นพื้นที่สีแดงที่ถูกกล่าวหาจากภาครัฐว่าเป็นพื้นที่ที่สนับสนุนกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ และมีเหตุการณ์ความรุนแรงอยู่บ่อยครั้ง แต่เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯมีความเชื่อมั่นว่า หากมีการสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อกันกับทุกฝ่ายและเปิดพื้นที่ในการพูดคุยแล้ว ปัญหาก็จะสามารถคลี่คลายได้

“เราคิดว่า เราประสบความสำเร็จที่สามารถจัดสานเสวนาในพื้นที่ความขัดแย้งและรุนแรงที่สุด อย่างเช่น กูจิงลือปะ จนทำให้พวกเขามีโอกาสได้ออกมาสื่อสาร และแก้ปัญหาได้เช่น สามารถปลดโปลิสไลน์ สามารถประสานงานจนมีครอบครัวที่ไม่ผ่านเกณฑ์เยียวยาได้รับการเยียวยา สามารถตั้งกลุ่มอาชีพให้กับผู้หญิงที่เป็นอดีตต้องคดี ครูจูหลิง” (โซรยา จามจุรี ผู้ให้สัมภาษณ์, 15 กรกฎาคม 2559)

4. การยอมรับความเสี่ยง เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯพยายามลดความเสี่ยงนี้โดยการสื่อสารกับทั้งสองฝ่ายที่เป็นคู่ขัดแย้งหลักคือรัฐไทยและผู้เห็นต่างกับรัฐ เนื่องจากพื้นที่มีผู้เห็นต่างกับรัฐต้องระมัดระวังไม่ให้เขาเข้าใจผิด โดยใช้การเชื่อมสัมพันธ์ กับชาวบ้านที่คิดว่าเขาเกี่ยวข้องหรือสามารถเชื่อมสัมพันธ์กับขบวนการได้ดี

สรุป

จากการศึกษาพบว่า บทบาทของเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯ ในการจัดสานเสวนาในพื้นที่บ้านพ่อมิ่งและกูจิงลือปะนั้น เป็นบทบาทที่สามารถปรับความเข้าใจระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและชาวบ้านได้เพราะเกิดการแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม โดยผ่านการประสานงานเชื่อมสัมพันธ์กับเครือข่ายองค์กรที่หลากหลาย รวมทั้งเจ้าหน้าที่รัฐและชาวบ้านซึ่งผลการสานเสวนานี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Democratic Republic of Congo (2009) ที่ได้ระบุว่า การสานเสวนาเป็น "เครื่องมือ" ที่นำไปสู่สันติภาพ และกระบวนการสานเสวนาเองก็เป็น "สันติวิธี" โดยเครือข่ายผู้หญิงได้ขับเคลื่อนงานดังนี้ 1) เสริมสร้างศักยภาพ อบรมวิทยากรกระบวนการ 2) การเยี่ยมเยียน และเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ 3) การประสานงานระหว่างผู้เห็นต่างจากรัฐ และเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อให้ความร่วมมือ 4) เปิดพื้นที่รื้อฟื้นความสัมพันธ์ใหม่ 5) สร้างอาชีพให้กับกลุ่มผู้หญิงด้วยจิตวิญญาณของภาคประชาสังคม และ 6) เปิดพื้นที่การสื่อสารให้กับชาวบ้าน โดยมีกลยุทธ์การทำงานที่สอดคล้องกับแนวคิดของการสร้างสันติภาพตามแนวคิดของ จอห์นพอล เลเดอรัค (2555) อันประกอบด้วย 4 ประการ คือ สัมพันธภาพ การใฝ่รู้อย่างย้อนแย้ง ความสร้างสรรค์ และความเสี่ยง

ดังนั้นการทำงานภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งและความรุนแรง จำเป็นต้องสร้างเครือข่ายทั้งชาวบ้านและเจ้าหน้าที่รัฐ โดยไม่อคติแต่มองทุกฝ่ายเป็นเพื่อน ไม่ใช่ศัตรู

ข้อเสนอแนะ

1. การสานเสวนาในสถานการณ์ความขัดแย้งและความรุนแรงดำเนินอยู่นั้น มีโอกาสที่จะทำให้ภาวะความตึงเครียดและความไม่ไว้วางใจกันระหว่างเจ้าหน้าที่กลับมาเหมือนเดิม แหล่งทุนจึงควรสนับสุนนในการจัดสานเสวนาอย่างต่อเนื่อง

2. รัฐควรส่งเสริมและอำนวยความสะดวกให้แก่องค์กรภาคประชาสังคมในการจัดกิจกรรมภายในพื้นที่ เนื่องจากเป็นองค์กรที่ได้รับความเชื่อถือของภาครัฐและชาวบ้าน โดยเฉพาะกิจกรรมสานสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน เพราะองค์กรที่จะจัดสานเสวนาต้องมีความเป็นกลาง

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อรอร ภู่เจริญ คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่สนับสนุนทุนการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

Bettey Pruit, & Philip Thomas. (2007). *Democratic Dialogue- A Handbook for Practitioners*. Stockholm : International IDEA. Retrieved from www.oas.org/es/sap/dsdme/pubs/DIAL_%20DEMO_e.pdf

Democratic Republic of Congo. (2009). *Why Dialogue matters for conflict prevention and peacebuilding*. UNDP. Retrieved from http://www.undp.org/content/dam/undp/library/crisis%20prevention/dialogue_conflict.pdf.

จดหมายข่าวสำนักส่งเสริมและการศึกษาต่อเนื่องมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (2557). *ผู้หญิงที่อุทิศตนเพื่อชุมชนสังคมชายแดนใต้รับรางวัลสตรีต้นแบบ* . วารสารสำนักส่งเสริมฯ. 17 (2): สืบค้นจาก http://exten2.pn.psu.ac.th/newspaper/files/newspaper2_57.pdf

จอห์น พอล เลเดอรัค. (2555). *The moral imagination, พลังธรรมแห่งจินตนาการศิลป์และวิญญาณการ สร้างสันติภาพ*. แปลโดย. สดใส ขันติวรพงษ์. สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.

โชคชัย วงศ์ตานี. (ม.ป.ป.) *แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้ง*. เอกสารประกอบวิชาการจัดการความขัดแย้ง. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

รอฮานี จือนารา. (2559). *จากเคแอลสู่กัมปง: 1 ปี 'สันติสนทนา' ในชุมชนของเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯ*. สืบค้นจาก http://deepsouthwatch.org/node/8133

ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรีและสุภาภรณ์ พนัสนาช. (2559) . *ฐานข้อมูล DSID: การวิเคราะห์ข้อมูลเหตุการณ์ ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในรอบปี 2558*. สืบค้นจาก http://deepsouthwatch.org/node/7942 .

เสาวรส ปลื้มใจ. (2558). *ผู้หญิงกับการสร้างสันติภาพ.*วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ. 10 (1). พัทลุง : เขน กราฟฟิก สตูดิโอ

อิมรอน ซาเหาะ. (2559). *12 ประเด็นเด่นปี 2558 ในเวทีสาธารณะชายแดนใต้/ปาตานี* . สืบค้นจาก http://deepsouthwatch.org/node/7941

บุคลานุกรม

ซีตีมาเรียม บิเยาะ. (2559, 30 มิถุนายน). อาสาสมัครเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมฯ. สัมภาษณ์.

โซรยา จามจุรี. (2559, 15 กรกฎาคม). หัวหน้าโครงการฯ.สัมภาษณ์.

นาวารี ดิง (2559, 20 กรกฎาคม). ชาวบ้านกูจิงลือปะ. สัมภาษณ์.

มาริสา สมาแห. (2559, 19 กรกฎาคม). แกนนำผู้หญิงบ้านพ่อมิ่ง.สัมภาษณ์

มารียะห์. (2559, 19 กรกฎาคม). แกนนำผู้หญิงบ้านพ่อมิ่ง. สัมภาษณ์.

ยาการียา สะแปอิง (2559, 20 กรกฎาคม). ผู้ประสานงานบ้านกูจิงลือปะ. สัมภาษณ์.

ลออ พหรมจินดา. (2559, 19 กรกฎาคม). ผู้เข้าร่วมสานเสวนาพ่อมิ่ง. สัมภาษณ์.

อัสรา รัฐการัณย์. (2559, 10 มิถุนายน). ผู้ประสานงานเครือข่ายผู้หญิงภาคประชา. สัมภาษณ์.

พัฒนาการและการปรับตัวของพูโลในความขัดแย้งในพื้นที่ชายแดนใต้/ปาตานี

Development and Adaptability of Patani United Liberation Organization –PULO amidst the Conflict in Thailand's Southern Border Provinces/Patani

ซาการียา บิณยูซูฟ[1] ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี[2] และ ตายูดิน อุสมาน[3]

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาความขัดแย้งและสันติศึกษา สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

[2]อาจารย์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

[3]อาจารย์ สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

บทคัดย่อ

ความขัดแย้งในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้นับหลายทศวรรษยังไม่มีทีท่าจะคลี่คลาย จนนำไปสู่เหตุการณ์หลาย ๆ เหตุการณ์ที่ก่อเกิดกลุ่มขบวนการต่อต้านรัฐ แม้ว่าจะเป็นการต่อสู้แนวทางการเมือง และแนวทางที่สร้างความรุนแรง ผลมาจากที่นโยบายรัฐในอดีต ที่สร้างความหวาดระแวง ซึ่งก่อให้เกิดกลุ่ม ขบวนการต่าง ๆ จากเหตุการณ์ อาทิเช่น เหตุการณ์ดุซงญอ เหตุการณ์หะยีสุหลง เหตุการณ์สะพานกอตอ และเหตุการณ์ปล้นปืน ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวข้างต้น นำไปสู่การก่อตัวกลุ่มองค์กรหรือขบวนการที่ต่อต้านรัฐ มีจำนวนมากมายตามแนวอุดมการณ์ของแต่ละกลุ่มซึ่งขบวนการปลดปล่อยสหรัฐปาตานี (**Patani United Liberation Organization**) พูโล หรือ PULO เป็นขบวนการที่ไม่นิยมความรุนแรง เป็นแนวทางปลดปล่อยและเป็นขบวนการที่เสริมสร้างองค์ความรู้ตามแนวประวัติศสตร์ เพราะมีหลักคิดหรือปรัชญาบนพื้นฐานของความหลากหลายทางวัฒนธรรมนั้น คือ Ubangtapakma ซึ่งมีความหมาย 1.) Ugama (ศาสนา) ได้อธิบาย 2 ลักษณะ ลักษณะที่ 1 ประชาชนที่นับถือศาสนาอื่น ๆ ในมิติความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ลักษณะที่ 2ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับอัลลอฮฺที่ประชาชนนับถือศาสนาอิสลาม 2.) Bangsa (เชื้อชาติ) 3.) Tanah air (ดินแดน) และ 4.) Perikemanusian (มนุษยธรรม) ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และยึดกฎหมายระหว่างประเทศ

ซึ่งเป็นขบวนการที่มีความเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้มีประวัติยาวนานอีกกลุ่มที่บทบาทสำคัญในระดับปัญญาชนและนักการศาสนาและเป็นขบวนการที่มีการยอมรับในต่างประเทศอย่างกว้างขวาง สำหรับปัญหาวิจัยเป็นองค์กรใต้ดินการค้นหาเอกสารอ้างอิงและบุคคลสำคัญ ๆ ในองค์กรค่อนข้างจะมีปัญหา ส่วนที่มีความสนใจในการวิจัยเรื่องนี้ต้องการศึกษาการก่อตั้งหลักคิดและแนวคิดในแนวทางการต่อสู้ในพื้นที่ที่ไม่นิยมความรุนแรง เป็นแนวทางประชาธิปไตยแบบอิสลาม

บทนำ

ถ้าหากจะกล่าวถึงความขัดแย้งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย หรือที่เรียกว่า “ด้ามขวางทอง” ก็ไม่แพ้ในพื้นที่อื่น ๆ ในโลก ที่มีความขัดแย้งยืดเยื้อและยาวนานนำสู่สังคมหวาดระแวงซึ่งกันและกันและสร้างความรุนแรงขึ้น ก็สืบเนื่องจากที่มาของประวัติศาสตร์ รัฐประชาชาติ คนไทยเชื้อสายต่าง ๆ อาจไม่มีความยากลำบากในการเป็นไทยตามนิยามและการปฏิบัติของรัฐบาลไทย แต่สำหรับชาวมลายูมุสลิมในบริเวณจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาสนั้น การเป็นไทยไม่ใช่กรณีสัญชาติในทางกฎหมายเท่านั้น การเป็นไทยทางความคิด ในความเชื่อ และในทางวิถีชีวิต ซึ่งหมายถึงความเชื่อและการปฏิบัติในทางศาสนาและประเพณีของประชาชนและชุมชน นั้น ๆ ด้วย ประวัติศาสตร์ที่เพิ่งสร้าง การสร้างและเขียนประวัติศาสตร์ชาติไทยผูกพันอยู่กับจุดหมายความเป็นเอกราชของชาติ ประวัติศาสตร์ชาติไทยจึงถูกจดจำและตีความต่อมาบนโครงเรื่องหลัก ๆ สองเรื่อง คือ การปฏิรูปประเทศของราชการที่ 5 และเสียดินแดนให้ฝรั่งเศสและอังกฤษ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ถูกนำมาใช้ในการต่อสู้และสร้างความชอบธรรม เป็นมรดกที่สืบทอดมาจากยุคสมัยของเผด็จการ “เชื้อผู้นำ ชาติพ้นภัย” ดังที่ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้เคยตั้งข้อสังเกตไว้ในช่วง 14 ตุลาคม 2516 (ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, 2551)

การสร้างชาติและนโยบายผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2482 - 2487 ในความพยายามที่จะสร้างชาติให้มีพื้นฐานอันมั่งคงและคงทนนั้น รัฐบาลจำเป็นต้องทำการปฏิรูปและสร้างสิ่งใหม่ ๆ ในด้านต่าง ๆ ของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านวัฒนธรรม ซึ่งแสดงออกถึงความเจริญเติบโตและความงดงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความเจริญก้าวหน้าและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และจริยธรรมของชาติ ก็คือบรรดากฎหมายประกาศที่รู้จักกันดีในนามของพระราชบัญญัติ “รัฐนิยม” ให้ใช้ทั่วประเทศตั้งแต่มิถุนายน พ.ศ. 2482 - 2485 รวม 12 ฉบับ ตั้งแต่การเรียกชื่อประเทศการเปลี่ยนชื่อจากสยามเป็นไทย สัญชาติ การเคารพธงชาติ เพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี ไปถึงภาษา การแต่งกาย และไปถึงการทำกิจประจำวัน ฯลฯ ซึ่งล้วนเป็นเงื่อนไขที่นำไปสู่ความขัดแย้ง (ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, 2551)

ความขัดแย้งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้มีระยะเวลายาวนานนับศตวรรษนำความสูญเสียด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสังคมจิตวิทยา ตลอดประวัติศาสตร์ของความขัดแย้งที่ผ่านมานับจากอดีตกระทั่งถึงปัจจุบัน มักพบสาเหตุของความขัดแย้งขนาดใหญ่จะมาจากสาเหตุไม่กี่สาเหตุ อาทิ เช่น ***ความขัดแย้งทางการเมือง ความขัดแย้งทางเชื้อชาติ และศาสนาและวัฒนธรรม ปรากฏขึ้นมาอย่างต่อเนื่องในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสงครามอาณาจักร สงครามกลางเมือง การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ สงครามกองโจร การก่อกบฏ การก่อจลาจล การลอบสังหาร การปฏิวัติ การรัฐประหาร การทรมาน การลักพาตัว และการก่อการร้าย (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2553)*** ซึ่งปัญหาความขัดแย้งที่ปรากฏได้พัฒนาเป็นความรุนแรงจนสร้างความเสียหายหลายระดับ อย่างไรก็ตาม จุดที่น่าสังเกตประการหนึ่ง คือ ทุก ๆ ความขัดแย้งและความรุนแรงที่เกิดขึ้น ฝ่ายผู้สูญเสียก็มักจะมีการโต้ตอบด้วยการใช้ความรุนแรงกลับ กระทั่งความรุนแรงไม่ตอบสนองความต้องการของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จึงจะเกิดการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งนั้น ๆ สามจังหวัดมีเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากรัฐหลาย ๆ กรณี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์และพัฒนาการของพูโลกับการต่อสู้ในพื้นที่ชายแดนใต้/ปาตานี
2. เพื่อศึกษาการปรับตัวกับการต่อสู้ในพื้นที่ชายแดนใต้/ปาตานี

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ความขัดแย้งขนาดใหญ่จะมาจากสาเหตุไม่กี่สาเหตุ คือ ความขัดแย้งทางการเมือง ความขัดแย้งทางเชื้อชาติและศาสนาและวัฒนธรรม ปรากฏขึ้นมาอย่างต่อเนื่องในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสงครามอาณาจักร สงครามกลางเมือง การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ สงครามกองโจร การก่อกบฏ การก่อจลาจล การลอบสังหาร การปฏิวัติ การรัฐประหาร การทรมาน การลักพาตัว และการก่อการร้าย (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2553) ยังไม่พบงานเขียนในการริเริ่มการก่อตัวองค์กร หลักคิด กระบวนการคิด ระบบการจัดตั้งองค์กร การเชื่อมโยงหลักปฏิบัติแนวทางศาสนาที่มีการความขัดแย้งพบการเขียนลักษณะบทความ การรายงานฝ่ายความมั่นคงในลักษณะการรายงานข้อมูลข่าวสารเพื่อประโยชน์งานเขียนเกี่ยวกับองค์กรต่อต้านรัฐเชิงการปรับตัวต่อนโยบายรัฐกับกระบวนการสร้างสันติภาพในพื้นที่

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ใช้วิธีทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) และศึกษาประวัติศาสตร์เหตุการณ์สำคัญ ๆ ในพื้นที่ โดยอาศัยฐานข้อมูลเอกสารหลักฐานผ่านงานเขียน บทความ จากสำนักต่าง ๆ (Document Research) และศึกษาค้นคว้ามูลเหตุในการก่อตัวพูโล การพัฒนาการ นโยบายในการขับเคลื่อน กระบวนการสร้างองค์กร การพัฒนาการ จากเอกสารต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศจากเอกสารชั้นต้น (pri-mary Sources) ที่ตีพิมพ์แล้ว เช่น หนังสือและเอกสารที่เป็นภาษามาเลเซีย (รูมี) ที่ขบวนการพูโลเขียนขึ้นมาเอง และการสัมภาษณ์แกนนำบุคคลสำคัญของขบวนการ

ผลการศึกษา

เหตุการณ์ความรุนแรงต่างที่เกิดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้นำไปสู่การขยายผลในการก่อตั้งองค์กรต่อต้านรัฐ**จิตวิญญาณแห่งประวัติศาสตร์ปาตานี**

ประวัติศาสตร์และพัฒนาการของพูโลกับการต่อสู้ในพื้นที่ชายแดนใต้/ปาตานี ในส่วนนี้จะเป็นการพยายามศึกษา ประวัติ วิเคราะห์การพัฒนาการและการปรับตัว จากการที่รัฐออกนโยบายเปิดโอกาสในกลุ่มบุคคลคิดต่างกับรัฐ ในการสร้างกระบวนการสร้างสันติภาพ องค์กรขบวนการต่อสู้ขบวนการพูโล โครงสร้าง กระบวนการสร้างแรงจูงใจการเข้าร่วมเป็นสมาชิก แนวนโยบายในการต่อสู้มีความเป็นมาแรงจูงใจในก่อตั้ง อุดมการณ์ หลักคิด มีการปรับตัวอย่างไรต่อสถานการณ์ดังกล่าว ความเป็นมาและบุคคลสำคัญ ขบวนการพูโลหรือ ขบวนการปลดปล่อยสหรัฐปาตานี (พูโล) หรือ Patani United Liberation Organization (PULO) ก่อกำเนิดมาจากแนวคิดของ นายตนกูบีรอ กอตอนีลอ หรือ นายวีระ ณ วังคราม หรือ กาบีร์ อับดุลเราะมัน (ชื่อฉายาจัดตั้งในขบวนการ) พื้นเพเดิมเป็นชาวบ้านลูโบ๊ะบายะ อ.ยี่งอ จ.นราธิวาส เดิมทางไปศึกษาที่กรุงเทพฯ และจังหวัดอยุธยา และจบการศึกษาด้านรัฐศาสตร์ จากประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นบุตรคนเดียวของครอบครัวต้นตระกูล รายอลือแฆะ โดยได้มองเห็นถึงสภาพสังคมมลายูในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้มีสภาพอ่อนแอลง ถูกกดทับด้วยกฎหมายรัฐบาลสยามทั้งในเรื่อง การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม มีความสับสน สภาพที่เลวร้ายไปมากขึ้น โดยส่วนทางราชการ กดขี่ ข่มเหง รังแก หลากหลายกรณีที่ โดยได้การมองถึงนโยบายของรัฐบาลสยาม ที่มีความพยายามผสมกลมกลืมสังคมมลายูมุสลิมภาคใต้อย่างเห็นได้ชัดขึ้น โดยแนวคิดเริ่มแรกนั้นมีความคิดในการที่จะปรึกษาหารือ กับขบวนการแนวร่วมปลดปล่อยปาตานี (Barissan National pembebasan patani หรือ (BNPP.) และ แนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติ หรือ Barisan revolusi national หรือ (BRN.) เพราะทั้ง 2 กลุ่มขบวนการมีเจตนาเพื่อเป็นการปฏิบัติการเคลื่อนไหวเพื่อชาวชนปาตานีในหลาย ๆ มิติ แต่แล้วไม่สามารถตกลงกันแนวคิดแตกต่างกัน

โดยเฉพาะฝ่าย BNPP. นั้นเป็นการเคลื่อนไหวในกลุ่มเชื้อสายสุลต่านปาตานี และในส่วน BRN เน้นการปฏิวัติการต่อสู้แนวรุนแรง ในที่นี้ จะกล่าวถึงลำดับเหตุการณ์ช่วงเวลาในการเคลื่อนไหวของพูโลตลอดระยะ 50 ปี

จุดประกาย กระตุ้น ความคิดแนวทางปลดปล่อยเพื่ออิสรภาพ

ปี 1965 – 1966 ได้ริเริ่มมีการบ่มเพาะแนวความคิดในการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยรัฐปาตานีตามแนวทางประชาธิปไตยอิสลามสายกลางไม่สุดโต่ง และไม่นิยมความรุนแรง โดย นายต่วนกูบีรอ กอตอนีลอ ได้มีความพยายามในการขยายแนวความคิดขบวนการการต่อสู้ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ ที่เป็นแนวพื้นฐานสากลถูกต้องตามหลักการอิสลาม เพื่อปกป้องสิทธิพลเมือง และอิสรภาพ โดยเฉพาะการปลุกจิตสำนึก จากการหลับใหลในความมืดมิดแห่งนโยบายผสมผสานกลมกลืนวัฒนธรรมจากรัฐไทยที่ชาวมุสลิม 3 จังหวัดชายแดนไทย ได้รับผลกระทบหลาย ๆ กรณี

เป้าหมายที่ไปศึกษาในโซนนี้ ประกอบด้วยประเทศ อินเดีย ปากีสถาน อินโดนีเซีย มาเลเซีย และ โซนตะวันออกกลาง คือโซนประเทศอาหรับ โดยมีการจัดพบปะพูดคุยปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนสถานการณ์ในปาตานี ในประเทศอินเดีย ณ มหาวิทยาลัยอาลีฆา กับบุคคลและกลุ่มบุคคลต่าง ๆ เช่น นักการเมือง นักศึกษา และบุคคลที่พำนักในต่างประเทศ เพื่อนำเสนอแนวคิดในการต่อสู้กับรัฐสยาม และการประชุมที่ประเทศปากีสถาน มหาวิทยาลัยการาจี ให้กับนักศึกษา โดยได้มีการเชิญนักการเมืองในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ที่มีบทบาทสำคัญ ๆ ในอดีตมาปรึกษาหารือเช่นเดียวกัน ซึ่งมีหลาย ๆ ท่าน (ไม่อาจจะกล่าวได้) มาร่วมพูดคุยที่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการต่อสู้ในมิติต่าง ๆ และเพื่อศึกษาค้นหา ปัญหา วิธีการที่จะแก้ปัญหาให้กับประชาชน โดยเฉพาะการสร้างองค์กรที่สังคมโลกให้การยอมรับในมิติต่าง ๆ ที่เป็นแนวทางการต่อสู้ที่เรียกว่า Perjuangan หรือ struggle ลักษณะนำไปสู่ การญีฮาด (Jihad) กับรัฐบาลสยาม ตามหลักคิด เซคดาวูด อัลฟาฏอนี

นอกเหนือไปจากการต่อสู้ทางการเมืองมักจะไม่ประสบผลสำเร็จ ให้ทันกับสถานการณ์และเหตุการณ์ปัจจุบัน มีแต่กระบวนการเลือกตั้งที่เป็นพิธีการเสียมากกว่า ที่สำคัญอย่างยิ่งแนวทางสร้างความกระบวนการเรียนรู้ การสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชน ที่อยู่ภายใต้อาณานิคมสยาม ซึ่งนักการเมืองดังกล่าวไม่มีทีท่าตอบรับเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับแนวทางการต่อสู้กับแนวทางดังกล่าว ในขณะเดียวกันนั้น ได้มีการกำหนดหลักคิดและกำหนดนโยบายและกระบวนการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ปาตานี (ปาตานี นราธิวาส และยะลา) และ จนได้มีการก่อตัวชื่อ องค์กร นโยบาย หลักคิดต่าง ๆ ในการเคลื่อนไหว โดยการใช้หลักคิดแนวทางหลักอิสลามสายกลาง เป้าประสงค์แรกปรึกษากับแกนนำกับขบวนการ BNPP และ BRN เพื่อผนึกกำลังเป็นแนวเดียวกัน และเป็นองค์กรการต่อสู้ของชนชาติมลายูปาตานีแต่ได้รับการปฏิเสธที่จะเข้าร่วมการพูดคุย จึงเกิดขบวนการใหม่ คือ พูโล ที่จะทำการศึกษาในครั้งนี้

เมื่อเดือนธันวาคม 1967 ได้มีการประชุมกับนักศึกษาในประเทศปากีสถานเพื่อคัดเกลาเพิ่มเติม นโยบายที่ได้เริ่มต้นจากประเทศอินเดีย และการให้การรับรององค์กร และการออกแบบสัญลักษณ์ของขบวนการพูโล (นกอินทรีย์) และในปีเดียวกันนั้น นายตนกูบีรอ กอตอนีลอ ได้เดินทางไปยังประเทศซาอุดีอาระเบีย (มักกะฮฺ) เพื่อพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับกลุ่มบุคคลต่าง ๆ โดยเฉพาะนักการศาสนา (อูลามออ) นักศึกษา และประชาชนชาวปาตานีที่พำนักในประเทศซาอุดีอาระเบีย โดยมีแกนนำที่สำคัญ ๆ อาทิเช่น นายตนกูบีรอ กอตอนีลอ นายยูโซ๊ะ ปากีสถาน กำนันมานิตย์ ลาโล๊ะ ฯลฯ วิธีการเดินทางไปตามจุดที่ชุมชนชาวปาตานีอาศัยอยู่ เพื่อทำการชี้แจงรายละเอียดในการก่อตั้งองค์กรการต่อสู้ทุกรูปแบบพร้อม ๆ การให้การรับรอง หลักคิด นโยบายรายละเอียดและหลักคิดในการนำเสนอชี้แจงต่อที่ประชุม ณ ประเทศซาอุดีอาระเบียมีดังนี้ คือ

นโยบายพูโลที่สำคัญ นั้นยึดหลักแนวทาง คุณสมบัติศาสดาทูตและอัลกุรอาน กล่าวว่า “และจงแสวงหาสิ่งที่อัลลอฮฺได้ประทานแก่เจ้าเพื่อปรโลก และอย่าลืมส่วนของเจ้าแห่งโลกนี้ และจงทำความดี เสมือนกับที่อัลลอฮฺได้ทรงทำความดีแก่เจ้า และอย่าแสวงหาความเสียหายในแผ่นดิน แท้จริง อัลลอฮฺไม่ทรงโปรดบรรดาผู้บ่อนทำลาย" [28:77] โดยหลักคิดหลัก ๆ ตามแนวทางคุณสมบัติศาสดามูฮำหมัด มีดังนี้

1.) คุณสมบัติของศาสนทูตมี 4 ประการคือ

1. ศิดกุน คือ วาจาสัตย์ ไม่พูดเท็จ
2. อะมานะฮ์ คือ ไว้วางใจได้ ซื่อสัตย์สุจริต ไม่กระทำความชั่วฝ่าฝืนบทบัญญัติของอัลลอฮ์
3. ตับลิค คือ นำศาสนามาเผยแผ่แก่มนุษย์โดยทั่วถึงไม่ปิดบังแม้แต่น้อย
4. ฟะตอนะฮ์ คือ เฉลียวฉลาด

2.) 4 มิติความสัมพันธ์

1. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับอัลลอฮฺ
2. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์
3. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม
4. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับวิถีชีวิต

3.) ชื่อองค์กร 4 พี Pertubuhan Persatuan Pembibasan Patani หรือ (pppp.)

4.) นโยบายหลักหรือปรัชญา 4 คำ Ubangtapakma ซึ่งมีความหมาย

1. Ugama (ศาสนา) ได้อธิบาย 2 ลักษณะ ลักษณะที่ 1 ประชาชนที่นับถือศาสนาอื่น ๆ ในมิติความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ลักษณะที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับอัลลอฮฺที่ประชาชนนับถือศาสนาอิสลาม
2. Bangsa (เชื้อชาติ)

3. Tanah air (ดินแดน)

4. Perikemanusian (มนุษยธรรม) ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และยึดกฎหมายระหว่างประเทศ

5.) นโยบายการบริหารองค์กรขบวนการพูโล เพื่อความมั่นคงความเจริญก้าวหน้าในการต่อสู้ที่ทุกฝ่ายต้องน้อมนำไปปฏิบัติมี 9 ข้อ หลัก ๆ มี 4 ข้อ ข้างบน เพื่อความสำเร็จและอัลลอฮ์ให้การยอมรับ

1. ความปลอดภัย หลักปฏิบัติในบทบัญญัติ
2. สัญชาติ หลักปฏิบัติในบทบัญญัติ
3. ประเทศ หลักปฏิบัติในบทบัญญัติ
4. มนุษยธรรม หลักปฏิบัติในบทบัญญัติ
5. ความยุติธรรม หลักปฏิบัติในบทบัญญัติ
6. การปกครองประชาชน หลักปฏิบัติในบทบัญญัติ
7. การป้องกัน หลักปฏิบัติในบทบัญญัติ
8. ความผาสุกของประชาชน หลักปฏิบัติในบทบัญญัติ
9. ความเป็นมิตรไมตรี หลักปฏิบัติในบทบัญญัติ

6.) ยุทธศาสตร์ 4 ด้าน

1. ด้านศาสนา
2. ด้านเศรษฐกิจ
3. ด้านการศึกษาและการเมือง
4. ด้านการทหาร

7.) โครงสร้างการผู้บริหารจัดการองค์กรมี รองเลขาธิการ 4 ฝ่าย

1. ฝ่ายการศาสนา
2. ฝ่ายด้านเศรษฐกิจ
3. ฝ่ายด้านการศึกษา
4. ฝ่ายด้านการเมืองและการทหาร

8.) แผนช่วงเวลาปฏิบัติการ 4 ช่วงเวลาแต่ละฝ่ายกำหนด 4 ปี

1. การประชาสัมพันธ์ การประกาศ และการชี้แจงให้กับองค์กรระหว่างประเทศและในประเทศ

2. การจัดวางโครงสร้างการบริหารจัดการองค์กรทุกระดับ การจัดวางโครงสร้างด้านกองกำลังติดอาวุธ

3. แผนการเคลื่อนไหวกองกำลังติดอาวุธในประเทศ

4. และแผนการประเมินสถานการณ์การในแต่ช่วงเวลาปฏิบัติการเคลื่อนไหว

9.) กลุ่มกองกำลังติดอาวุธ 4 กลุ่ม

1. กลุ่มศรีปาตอนี
2. กลุ่มศรีฮิกมะฮฺ
3. กลุ่มศรีตักมัช
4. กลุ่มศรีนาฆารอ

ในระหว่าง ปี 1968 – 1978

กำหนดแผนการปฏิบัติการตามแผนงานที่ได้วางไว้ในช่วงที่ศึกษาในประเทศอินเดีย 4 แผนงานหลัก ๆ ดังนี้ คือ

1.) การประชาสัมพันธ์ การประกาศ องค์กรพูโลทั้งในและต่างประเทศ

2.) การจัดวางโครงสร้างการบริหารจัดการองค์กรทุกระดับ การจัดวางโครงสร้างด้านกองกำลังติดอาวุธ

3.) แผนการเคลื่อนไหวกองกำลังติดอาวุธในประเทศ

4.) และแผนการประเมินสถานการณ์การเคลื่อนไหว

สร้างการยอมรับจากนานาประเทศ

ในปี 1974 – 1977

แผนปฏิบัติการประชาสัมพันธ์ การประกาศแนวทางการต่อสู้ ทั้งในและต่างประเทศ โดยใช้วิธีการหาโอกาพบปะกับผู้นำประเทศต่าง ๆ ในโอกาสต่าง ๆ และมีความตั้งใจเพื่อทำการชี้แจงเหตุการณ์ข้อเท็จจริงในปัตตานีทั้งเรื่องประวัติศาสตร์ เหตุการณ์ความรุนแรงต่อประชาชนจากปฏิบัติรัฐสยามจนได้มีรับการยอมรับจากต่างประเทศแถบตะวันออกกลางและยุโรป และได้มีการรับรององค์กรจากประเทศ เช่น องค์กรปลดปล่อยปาเลสไตย์ (PLO)) ในปี 1974 รัฐบาลประเทศซีเรีย ปี 1976 รัฐบาลประเทศลิเบีย ปี 1977 พร้อมกับได้ทยอยจัดส่งเยาวชนไปฝึกด้านการทหารกองกำลังติดอาวุธไปยัง องค์กรปลดปล่อยปาเลสไตย์ (PLO) และ กองกำลังชาวไอริส (IRA) และจัดส่งไปศึกษา ณ ประเทศที่ให้การรับรององค์กรด้านต่าง ๆ เช่น ด้านศาสนา ด้านการแพทย์ ด้านสังคม ฯลฯ ถึงกับบางคนไม่สามารถเดินทางกลับมาในประเทศไทยก็ปักหลักในประเทศมาเลเซียจนถึงทุกวันนี้

ซึ่งผลการปฏิบัติการทำให้มีผู้นำท้องถิ่น ผู้นำศาสนา นักศึกษา และประชาชนโดยทั่วไปเข้ามาเป็นสมาชิกกองกำลังติดอาวุธเป็นจำนวนมาก และเป็นแนวร่วมในการเคลื่อนไหวหลากหลายลักษณะ ซึ่งช่วงนี้ถือว่ากองกำลังติดอาวุธมีความเข้มแข็งมาก ที่มีการเคลื่อนไหวสามจังหวัดชายแดนใต้

ในปี 1978 – 1981

แผนรุกในการประชาสัมพันธ์ในแถบตะวันออกกลาง การแต่งตั้งทูตพูโล หรือ wakel bersar pulo luar nageri (WB) ประจำประเทศต่าง ๆ ตลอดจนได้วางตัวบุคคลตามโครงสร้างกองกำลังติด

อาวุธ ด้านการศึกษา จัดตั้งองค์กรการเมืองระดับพื้นที่ และส่วนภาครัฐบาลไทยในปี 1981 ได้ดำเนินการนโยบายใต้ร่มเย็น มิติทางการเมือง โดยมีใจความดังนี้

1. สร้างความปลอดภัยให้เกิดแก่ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนทุกหมู่เหล่า โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติและศาสนา ไม่ว่าพี่น้องไทยพุทธ หรือ ไทยมุสลิม จะต้องได้รับการคุ้มครองจากกำลังของรัฐบาล ให้ปลอดภัยจากการคุกคามของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ขบวนการโจรก่อการร้าย โจรคอมมิวนิสต์มาลายาและกลุ่มโจรต่าง ๆ

2. ทำพื้นที่ชายแดนไทย มาเลเซีย ให้เป็นพื้นที่ปลอดภัยเพื่อสถาปนา และฟื้นฟูเศรษฐกิจของจังหวัด ชายแดนภาคใต้ให้ดีขึ้น และยกระดับความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างไทย-มาเลเซียให้สูงขึ้น

3. กำจัดอำนาจเผด็จการ อิทธิพล และอำนาจมืดที่ครอบงำบรรยากาศอยู่ทั่วไปให้หมดสิ้นโดยสันติวิธี เพื่อทำให้ประชาชนทุกหมู่เหล่ามีสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ภายใต้ การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีองค์พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

4. สร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นระหว่างเจ้าหน้าที่ปกครองกับราษฎรผู้ถูกปกครอง และขจัดความแตกแยกระหว่างเจ้าหน้าที่กับราษฎรให้หมดสิ้นไป

<u>ในปี 1981 - 1984</u>

การพัฒนาบุคคลด้านการเมืองและการทหาร ได้มีการจัดส่งเยาวชนไปเรียนรู้ด้านการทหาร ด้านการเมืองอย่างต่อเนื่อง ณ ประเทศที่ให้การรับรององค์กรอย่างเป็นทางการ ในส่วนด้านการทหารรับฝึกที่เรียกว่า ***ซออีกอฏ*** หรือ หน่วยรบพิเศษ เป็นจำนวนหลายรุ่น

ช่วงยุคแห่งความละโมบ โกรธ หลง

<u>ในปี 1987</u>

เกิดสถานการณ์ความแตกแยกภายในองค์กร ด้วยเหตุแรงจูงใจหรือความปรารถนา ระดับแกนนำองค์กรที่ได้มองเห็นความเติบโต การยอมรับจากประชาชนในพื้นที่ค่อนข้างสูง และการยอมรับจากต่างประเทศ เกิดการปฏิวัติโดยการนำของ นายอารง อเมริกา หรือ ดร.อารง มูเล็ง เพื่อลดอำนาจตนกูบีรอ กอลอนีลอ ในฐานะเลขาธิการพูโล ทำให้ นายหะยีสะมะแอ ท่าน้ำ ที่ควบคุมกองกำลังติดอาวุธไม่พอใจและเพื่อสร้างความเป็นเอกภาพ เกิดการแยกตัวออกมาด้านการทหาร พูโลแยกทางความคิดเห็นออก 2 เป็นกลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1

ซึ่งกลุ่มปฏิวัติ หรือยึดอำนาจได้มีการแก้ไขธรรมนูญ 1968 ใหม่ เป็นธรรมนูญฉบับแก้ไข 1988 โดยได้มีการแก้ไข คือจัดตั้งสภาการนำปฏิวัติพูโล หรือ **Pertubuhan Pembibasan Patani Bersatu (PPPB.)** ที่รู้จักในนามพูโลใหม่ ซึ่งเดิมนั้นชื่อ **Pertubuhan Persatuan pembibasan**

Patani (PPPP.) ได้มีการเปลี่ยนแปลงตราสัญลักษณ์จากนกอินทรีย์เป็นดาบไขว้ รายละเอียดธรรมนูญที่มีการแก้ไขใหม่ ดังนี้

ธรรมนูญพูโล 1986 แก้ไข ครั้งที่ 1 ปี 2005

ก่อตั้ง เบอร์ซาตู เพื่อเอกภาพ

ในปี 1989 ได้มีการรวมตัวกันระหว่างขบวนการต่าง ๆ เช่น BRN. BIPP. GUP. BRN.kongres. PULO. GMP. PULO 88 ร่วมก่อตั้งเบอร์ซาตู Barisan Bersatu Kemedaan Patani (BERSATU) หรือ United Fronts For Pattani In dependence) โดยมีสภา Mejlis Permersyuratan Rakyat Melayu Patani (MPRMP.) ซึ่งมีคณะทำงานหรือคณะกรรมการแต่ละขบวนการ ประกอบด้วยคณะกรรมการเบอร์ซาตูจากองค์กรต่าง ๆ ดังนี้

1. ดร.มะฮ์ดี ดาวูด	ประธานคณะกรรมการ
2 .อิบนูกอเซ็ม	ประธาน บี.อาร์.เอ็น
3. บาฮารี ฮัมดัน	ประธาน พี.ไอ.พี.พี
4. อิบนูเอาฟ์	ประธานนักวิชาการศาสนาปัตตานี
5. นูซา ยาลิล อับดุลเราะฮฺมัน	ประธาน บี.อาร์.เอ็น.คองเกรซ
6. ฮาเซ็ม อับดุลเราะมัน	ประธานพูโลใหม่
7. ซาฟี ฮารากี	ประธานมูจาฮิดดีนปัตตานี
8. มูฮำมัด อิบนูมูฮำมัด	ประธานพูโล ๘๘
9. วะฮยู อัลดีน มูฮำมัด	ประธานฝ่ายประชาสมพันธ์
10. อาบู บุซรอ	เลขานุการคณะกรรมการ

โดยในปีเดียวกันนั้น ได้มีการพูดคุยกับฝ่ายความมั่นคงของไทยที่ประเทศอียิปต์ ระหว่างขบวนการต่าง ๆ โดยทางการไทยได้มองเห็นถึงการพัฒนาการของขบวนการต่อต้านรัฐมีความเป็นเอกภาพมากขึ้น

ตามวาระตามธรรมนูญครบวาระ 4 ปี ตั้งแต่ปี 1987 – 1990 ครบตามวาระการเปลี่ยนแปลงได้มีการประชุมสมัชชาเพื่อเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารองค์กรซึ่งปรากฏว่า ดร.อารง มูเล็ง หรืออารง อเมริกา ไม่ได้เข้าร่วมประชุมและสร้างความไม่พอใจ จึงได้จัดตั้งกลุ่ม PULO 88 ใหม่ขึ้นและตั้งสถา Mejles pipinan Reborosi Pulo (MPR.) และได้ยุติบทบาทลงในปี 1991

ในขณะที่ผลการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหาร หรือ คณะกรรมการสภาผู้นำพูโลหรือ MKP. ได้คณะกรรมการบริหารชุดใหม่ ตามโครงสร้างการบริหารจัดการองค์กร ประกอบด้วย คือ

1. คณะกรรมการสภาผู้นำขบวนการพูโล จำนวน 12 คน
2. คณะกรรมการสภาอำนวยการ
3. คณะกรรมการอำนวยการกลาง (บริหาร)

4. คณะกรรมการสภาบัญชาการกองกำลังติดอาวุธ

และในปี 1993 หะยีดาโอ๊ะ ท่าน้ำ มีความขัดแย้งกับ หะยีสะมะแอ ท่าน้ำ จึงได้นำกองกำลังติดอาวุธไปสังกัดกับกลุ่มพูโลใหม่

ส่วนกลุ่มที่ 2

นำโดย นายหะยีสะมะแอ ท่าน้ำ ในฐานะหัวหน้ากองกำลังติดอาวุธ กับ ซัมซูดิง คาน และในฐานะจะคงสถานภาพพูโลดั่งเดิม ได้ร่วมกันจัดตั้ง สภาบัญชาการกองกำลังพูโล หรือ Mejlis Pembebasan Tentra Pulo (MPTP.) ภายใต้ชื่อเดิม Pertubuhan Persatuan pembibasan Patani (PPPP.) หรือที่รู้จักในนาม P.4 สถานการณ์อ่อนแอกำลังลงเรื่อย ๆ เพราะไม่มีกองกำลังติดอาวุธ จนกระทั้งใน 1997 หะยีสะมะแม ท่าน้ำ และ หะยีดาโอ๊ะ ท่าน้ำ ถูกทางการไทยจับกุมที่ประเทศมาเลเซีย ซึ่งกลุ่มนี้การเคลื่อนไหวอ่อนแอลงอย่างมาก แต่ก็ยังรักษาสถานภาพของขบวนการในลักษณะการพูดคุยและเปลี่ยนระหว่างสมาชิกแกนนำในระดับต่าง ๆ กันและในวาระต่าง ๆ

ในระหว่าง ปี 1997-1999 กลุ่มที่ก่อการยึดอำนาจจาก นายตนกูบีรอ กอตอนีลอ เลขาธิการพูโล ได้ร่วมจัดทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันระหว่าง BRN. PULO. GIMP. ร่วมปฏิบัติการอีกครั้งในนามปฏิบัติการ “ยุทธการใบไม้ร่วง” ร่วมกันสร้างสถานการณ์ในพื้นที่รูปแบบต่าง ๆ และเป็นครั้งแรกที่มีการปฏิบัติการโจมตีในเมือง สร้างเหตุการณ์ความรุนแรงในเมือง

และในปี 2001 BRN. เริ่มปฏิบัติการสร้างความรุนแรงอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ส่วนนี้จะไม่กล่าวถึง เพียงแต่นำเสนองานวิจัยชิ้นนี้ *เส้นทาง Time Lime การเคลื่อนไหวกับคนกลุ่มคิดต่างมีการรับรู้ซึ่งกันและกัน แต่ต่างคนต่างเดิน*

ยุคสร้างแห่งความปรองดอง

ในปี 2004 คณะกรรมการพูโลใหม่ MKP. และกับกลุ่มพูโลเก่า มีการหารือปรึกษาแกนนำเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งภายในโดยใช้ผ่านกระบวนการเลือกตั้งตามธรรมนูญ พูโล 1988 และธรรมนูญ 1968 โดยมีทุกภาคส่วนขององค์กรเข้ากระบวนการเลือกตั้งที่ประเทศซีเรียในปี 2005 ผลจากการเลือกตั้ง นายนูร์ อับดุลเราะหมาน ได้เลือกตั้งเป็นประธาน และกัสตูรี มะฮฺกอตอ เป็นรองประธาน องค์กรมีความเป็นเอกภาพขึ้น และได้ร่วมกันรับรองในการใช้ตราสัญลักษณ์ ผสมผสานระหว่างตราสัญลักษณ์นกอินทรีย์และดาบไขว้ แต่ในส่วนกลุ่ม นายซัมซูดิง คาน ยังไม่ยอมรับยังคงใช้สัญลักษณ์นกอินทรีย์ดั่งเดิมและยังใช้ชื่อเดิมคือ Pertubuhan Persatuan pembibasan Patani (PPPP.) หรือที่รู้จักกันในนาม P.4 จนถึงปัจจุบัน สรุปแล้วขบวนการพูโลยังแตกแยกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีการปรับปรุงธรรมนูญใหม่ และกลุ่มเก่าดั่งเดิม ในปี 2006 นายตนกูบีรอ กอตอนีลอ เสียชีวิตที่ประเทศซีเรีย

จนถึงฤดูกาลเลือกตั้งอีกครั้งเมื่อปี 2009 ครบตามวาระมีการเลือกตั้งทีเมืองกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย คนเดิมได้รับเลือกเข้ามาอีกครั้งทำให้ ผู้ที่ไม่รับการเลือกตั้งไม่พอใจสร้างความแตกแยกจนถึงปัจจุบัน

ซึ่งได้มีการจัดตั้งกองกำลังติดอาวุธพูโล 1981 ชื่อว่า Nagara Melayu Patani Raya (NAMPRA) โดยออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

1). กลุ่มศรีปาตานี

2.) ศรีฮิกมะฮฺ

3.) กลุ่มสรีตักมัฮ

4.) ศรีนาฆารอ

และจัดตั้งกองกำลังย่อยที่เคลื่อนไหวในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ เช่น กลุ่มกีบัสปูเตะ ฮารีเมาฮีตัม อัมปัตปูโลฮอัมปัต นาฆอบอรอ กือบือซารัน75 ดาโต๊ะปือกาลัง ฆือเราะกันกีลัต โดยมีการเคลื่อนไหวทุกพื้นที่ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ พร้อมที่จะใช้ความรุนแรง

ทุก ๆ ความขัดแย้งและความรุนแรงที่เกิดขึ้น ฝ่ายผู้สูญเสียก็มักจะมีการโต้ตอบด้วยการใช้ความรุนแรงกลับ กระทั่งความรุนแรงไม่ตอบสนองความต้องการของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จึงจะเกิดการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งนั้น ๆ สามจังหวัดมีเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากรัฐ

โครงสร้างกองกำลังติดอาวุธปฏิบัติการในพื้นที่ พ.ศ. 2535 – 2541

ฝ่ายกองกำลังติดอาวุธ ที่ปรึกษา ฝ่ายทะเบียน ฝ่ายความมั่นคง ฝ่ายการเงินการคลัง ฝ่ายบริการทั่วไป ฝ่ายยุติธรรม ฝ่ายควบคุมสมาชิก ฝ่ายเสบียง ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายกองกำลังติดอาวุธในป่า ฝ่ายกองกำลังติดอาวุธเฉพาะกิจ ฝ่ายกองกำลังวาตี ซึ่งทุกฝ่ายนั้น มีหัวหน้า รองหัวหน้า ทำหน้าที่ในการควบคุมปฏิบัติตามนโยบายที่ได้วางได้

กรณี ในส่วนของกำลังติดอาวุธพูโลที่เคลื่อนไหวที่สร้างรุนแรง ก็มีกฎระเบียบ (Gorilla) กองกำลังติดอาวุธพูโล (1940) ที่เป็นลักษณะสมุดพกประจำตัวสมาชิกกองกำลังติดอาวุธที่เคลื่อนไหวในป่า ทุกกลุ่ม ทุกหน่วย และทุกสังกัด จะต้องนำไปปฏิบัติอย่างเคร่งครัด โดยรายละเอียด ดังนี้ คือ

1) เงื่อนไขการเป็นสมาชิกกองกำลังติดอาวุธ

1. ทุกคนที่เข้ามาเป็นสมาชิกกองกำลังติดอาวุธ (Gorilla) ต้องมีกฎเกณฑ์เงื่อนไขดังนี้

(1) ต้องเป็นสมาชิกพูโล

(2) ต้องมีอายุครบ 17 ปี

(3) ร่างกายสมบูรณ์ ประสาทสัมผัสทั้ง 5

(4) ต้องนับถือศาสนาอิสลาม

(5) ต้องสัญชาติมลายูปาตานี

(6) ต้องยอมปฏิบัติตามคำสั่ง

กฎระเบียบด้านวินัย

2. สมาชิกกองกำลังติดอาวุธต้องปฏิญาณตน

3. ต้องละหมาด 5 เวลา ตามเวลาผลัดเปลี่ยนที่ได้รับมอบหมาย

4. สมาชิกกองกำลังติดอาวุธต้องเชื่อในอำนาจของอัลลอฮฺ (กอฎอและกอฎา)

5. สมาชิกกองกำลังติดอาวุธที่สภาพร่างกายแข็งแรงต้องถือศีลอดในดือนรอมฎอน

6. สมาชิกกองกำลังติดอาวุธห้ามพูดปดต่อสมาชิกด้วยกัน ยกเว้นเป็นคำสั่งที่จำเป็น

7. สมาชิกกองกำลังติดอาวุธห้ามลักขโมยทรัพย์ของผู้อื่นและของสมาชิกด้วยกัน

8. สมาชิกกองกำลังติดอาวุธห้ามทำลายสถานที่ประกอบศาสนกิจ ผู้สูงอายุ ผู้หญิง เด็ก ๆ

9. ปฏิบัติต่อเฉลยศึก ด้วยมีมารยาท ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ให้อาหารการกินทุกมื้อ

10. สมาชิกฯ ต้องอย่าแสดงอำนาจตนเอง และซึ่งกันและกัน

11. สมาชิกฯ เมื่อถูกฝ่ายตรงข้ามจับกุมได้ อนุญาตบอกชื่อ เลข บ้านเดิม และอื่น ๆ ที่มีความจำเป็น

12. ต้องปฏิบัติตามคำสั่งหัวหน้าอย่างเคร่งครัด

13. ต้องให้ความเคารพต่อหัวหน้า กลุ่ม หัวหน้าฝ่าย และผู้บัญชาการ

2) ข้อปฏิบัติในค่ายหรือฐาน

3) ข้อปฏิบัติในการเคลื่อนกำลังพล

4) ข้อปฏิบัติการเข้าชุมชน

5) ข้อปฏิบัติในการป้องกัน (สมุดพกติดตัวสมาชิกติดอาวุธ Gorilla pulo 1908)

6) การเคลื่อนกำลังพลย่อย

7) การความลับแนวร่วมมิใช่กองกำลังติดอาวุธ

8) ระเบียบว่าด้วยการเข้าแถว

9) ระเบียบว่าด้วยการใช้อาวุธ

10) ระเบียบว่าด้วยการแต่งกาย

11) ระเบียบว่าด้วยความสะอาด

12) ระเบียบว่าด้วยการสูบบุหรี่

13) ระเบียบว่าด้วยการนอน การรับประทานอาหารและการนอน

14). ระเบียบว่าด้วยเฉพาะหัวหน้ากลุ่มย่อย

15) ระเบียบว่าด้วยการลาพักและพักผ่อน

ออกโดย สภาผู้นำฝ่าย DPP.ฝ่ายกองกำลังติดอาวุธ

รองเลขาฝ่ายการเมือง (DPP) ได้จัดตั้งองค์กรหรือหน่วยงานในการขับเคลื่อนด้านการเมือง จัดตั้งกลุ่มสตรีที่เคลื่อนไหวชื่อว่า Grakkan wanita patani (GERWANIP) ในส่วนของเยาวชนมีการจัดตั้งองค์กรเยาวชนขึ้นมา เช่น Patani National Youth Movement (PANYOM)

สรุป

พอที่จะสรุปได้ว่าความขัดแย้งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ภาคใต้ของประเทศไทย ที่นับนานทศวรรษนั้น มีการมุมมองเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์หลากหลายทัศนะ ทั้งที่เป็นเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากอำนาจรัฐที่กลายเป็นปมปัญหาที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม ความขัดแย้งทางการเมือง ความขัดแย้งทางเชื้อชาติ และศาสนาวัฒนธรรม ซึ่งประวัติศาสตร์ต้องมีวิชาวิทยาที่เป็นวิทยาศาสตร์ ที่สามารถตรวจสอบและแก้ไขให้ถูกต้องตรงข้อเท็จจริงที่ค้นพบได้ตลอดเวลา ทว่าสิ่งที่น่าเป็นห่วงคือการมีอคติและความเข้าใจผิดต่าง ๆ จำนวนมากต่อปัญหาและความจริงในสามจังหวัดอาทิเช่น ความที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม ความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน การเมืองการปกครอง จนนำไปสู่การก่อตัวในการจัดตั้งองค์กรหรือขบวนการที่หลากหลายที่มีจุดยืนแตกต่างกันไป ทั้งต่อสู้ในมิติการเมืองและมิติการสร้างความรุนแรงจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

ซึ่งบทเรียนในประวัติศาสตร์ก็คือการใช้ความรุนแรงในภาคใต้นั้น เป็นผลโดยตรงจากการมีทัศนคติ อคติ ความเชื่อในอุดมการณ์การเมืองของชาติที่ไม่สอดคล้องกระทั่งขัดแย้งความเป็นจริงของสังคมมุสลิมภาคใต้ ส่วนประชาชนบางกลุ่มในสามจังหวัดได้ใช้ความรุนแรงในการตอบโต้อำนาจรัฐอย่างที่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งขบวนการต่อต้านรัฐก็ได้มีการพัฒนาการและปรับตัวหลากหลายรูปแบบทั้งลบและบวก และในเชิงการเมืองทั้งในและต่างประเทศ ตลอดจนการสร้างเครือข่ายเยาวชน***นิยมสร้างความรุนแรง*** อย่างต่อเนื่องยึดหลักการสร้างสปิริต “การต่อสู้ แนวทางญีฮาด” ซึ่งจะเห็นได้จากเหตุการณ์การ การสูญเสียชีวิตของบรรดาสมาชิกแนวร่วม (perjuang) จะไม่มีการอาบน้ำศพตามหลักศาสนาโดยทั่วไป ซึ่งเป็นประเด็นน่าศึกษากันต่อไป ด้วยสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น

ในส่วนภาครัฐโดยส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น ทั้ง 17 กระทรวง 66 หน่วยงาน ได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี ยุทธการต่าง ๆ นานา ทั้งปราบ ทั้งปราม เพื่อหาหนทางในการแก้ปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาพื้นที่ในลักษณะการทุ่มงบประมาณมหาศาลเพื่อสร้างและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน แต่แล้วความรุนแรงยังปรากฏเหตุการณ์ จนกระทั่งได้มีการกำหนดและประกาศนโยบายเปิดโอกาสคนคิดต่างพูดคุยหรืออาจจะเรียกว่า “การสร้างกระบวนการสันติภาพ” ขึ้นซึ่งเป็นแนวทางที่เป็นไปได้ ถึงแม้ว่าจะมีอุปสรรคนานัปการก็ตามแต่ซึ่งก็เป็นแนวทางที่เป็นสากลที่ได้รับกันทุกฝ่าย

ทำให้องค์กรวิชาการ องค์กรภาคประชาสังคม และภาคประชาสังคมได้ร่วมเคลื่อนไหวในเชิงวิชาการ ในการสร้างกระบวนการสร้างสันติภาพขึ้น ที่ทำให้ทุกฝ่ายทุกภาคส่วนตอบรับและเห็นด้วยกับแนวทางในการแก้ปัญหาที่ยั่งยืนถึงแม้อาจจะใช้เวลานาน สิบปี ยี่สิบปี ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจ ความจริงใจ ความตั้งใจแน่วแน่ ในการศึกษาความรู้ทางทฤษฎีต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพบริบทของพื้นที่ ในการสร้างกระบวนการสันติภาพ ซึ่งจะเป็นคำตอบที่ผู้คนต่างต้องการเห็นสันติภาพ หรือการต่อสู้ตามแนวทางสันติวิถี ลดการใช้ความรุนแรงสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การสะสางประวัติศาสตร์ให้เป็นบทเรียนต่อสังคมไม่ใช่เป็นการตอกย้ำความรู้สึกอาฆาตมาดร้าย การใช้ความรุนแรงนั้นมีแต่การสูญเสียกับสูญเสีย *ซึ่งอาจจะดูอย่างประเทศญี่ปุ่นที่แพ้สงครามโลกก็กลับมาการพัฒนาคนของตนเองให้มีศักยภาพเพื่อเผชิญกับโลกสมัยใหม่ ที่ไม่ได้สร้างความเกลียดชังต่อสังคมโลก สุดท้ายประชาชนก็มีคุณภาพชีวิตที่ดีตามมา* อย่างเราที่ได้ทราบกัน ซึ่งมิติสามจังหวัดชายแดนใต้ก็เช่นเดียวกันที่ต้องมีการพัฒนาคน พัฒนากลไกรัฐ ซึ่งอาจจะกล่าวโดยสรุป คือ ควรให้มีการปฏิรูปโครงสร้างทางอำนาจการเมืองการปกครองที่สอดคล้องกับสภาพบริบทของพื้นที่ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

คอยลิน อันวาร์และสุภลักษณ์ กาญจนขุนดี. 2547. ไฟใต้ใครจุด. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อินโดไซน่า พับลิชชิ่ง.

เฉลิมเกียรติ ขุนทองเพชร. 2529. การต่อต้านนโยบายรัฐบาลในสี่จังหวัดของประเทศไทยโดยการนำของหะยีสุหลง อับดุลกาเดร์.วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ซุกรียะห์ บาเหะ. 2558. Peace Resource Center. เพื่อกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้/ปาตานี. ปัตตานี: ศูนย์ทรัพยากรสันติภาพ.

ดันแคน แม็กคาร์โก. 2555. ฉีกแผ่นดินอิสลามและปัญหาความชอบธรรมในภาคใต้ประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

ธเนศ อาภรสุวรรณ์, 2551.ความเป็นมาของทฤษฎีแบ่งแยกดินแดนในภาคใต้ไทย. สมุทรประการ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.

พลเอกกิตติ รัตนฉายา. 2548. ยำใหญ่ไฟใต้. กรุงเทพ ฯ: สำนักพิมพ์ ฐานมีเดีย เน็ตเวิร์ค

มูฮัมมัดอายุบ ปาทานและคณะ 2554-2555, ประชาสังคมกับกระบวนการสันติภาพ รายงานวิจัย สำรวจสถานภาพองค์กรประชาสังคมในจังหวัดชายแดนใต้. ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ DSW.

เสถียร จันทิมาธร. 2548. จรยุทธ์ในเมือง . กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

อารีฟิน บินจี, อับดุลลอฮฺ ลออแมน และซูฮัยมีย์ อิสมาแอล. 2550. ปาตานีประวัติศาสตร์และการเมืองโลกมลายู. หาดใหญ่: มูลนิธิวัฒนธรรมอิสลามภาคใต้.

Ahmad fathay al-fatani. 1994. PENGANTAR SEJARAH PATANI. kotaBHaru klantan: DianDarulnaimSdn.Bhd.

AYAH BANGNARA. 1977. FATHONI DAHULU DAN SEHARANG. Al-fathoni: PENDIDIKAN ANGKASAN AL-FATHONI.

MOHD ZAMBERE.MALEK.1993. UMAT ISLAM PATANI SEJARAH dan POLITIK. Shah Alam Slangor Darul Ehsan: HIZ.BI.Shah Alam.

ทางเลือกในการจัดการตนเองอย่างสันติวิธีของชุมชนมุสลิมในพื้นที่ขัดแย้งผ่านกิจกรรมการบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์ (วะกัฟ)

Non-violent Self-Managing Choice of Muslim Community in Conflict Areas through Public Charity (Waqf)

อิมรอน ซาเหาะ[1]

[1]กรรมการฝ่ายวิชาการ คณะกรรมการบริหารสภาประชาสังคมชายแดนใต้ และผู้ปฏิบัติงาน ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ (Deep South Watch)

.....

บทคัดย่อ

ท่ามกลางบรรยากาศของความขัดแย้งในพื้นที่ชายแดนใต้/ปาตานี ภาคประชาชนออกมาเคลื่อนไหวอย่างสันติวิธีเพื่อเรียกร้องสันติภาพในมิติต่างๆ หลายรูปแบบ หนึ่งรูปแบบที่น่าสนใจคือ การรับบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์ ซึ่งเป็นที่ปฏิบัติโดยทั่วไปในชุมชนมาเป็นเวลานานแล้ว หากแต่ในช่วงที่เกิดความขัดแย้งนั้นกลับยิ่งมีการปฏิบัติมากขึ้น บทความชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการขับเคลื่อนของชุมชนทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับพื้นที่โดยรวมผ่านการบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์ ที่หลายครั้งกลายเป็นวิถีปฏิบัติที่ชุมชนสามารถตัดสินใจต่องบประมาณเอง ทั้งยังเป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและในพื้นที่ชายแดนใต้ที่เกี่ยวโยงกับมิติสาธารณประโยชน์ในกรอบคิดของวัฒนธรรมชุมชนซึ่งผู้คนยึดโยงกับความเป็นมุสลิม โดยการวิเคราะห์จะนำเอาแนวคิดสันติวิธี มาเชื่อมโยงกับแนวคิด “วะกัฟ” หรือการบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์ในอิสลาม โดยจะใช้ตัวอย่างบางกรณีที่สำคัญ โดยจะแบ่งการอธิบายเป็น 3 ส่วนหลัก คือ แนวคิดว่าด้วยสันติวิธี กิจกรรมการบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์ในพื้นที่ชายแดนใต้/ปาตานี และ บทสรุป: สันติวิธี การจัดการตนเองและการมีส่วนร่วมของชุมชนมุสลิม บทความนี้พบว่าท้ายสุดแล้วการบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์เป็นหนึ่งในกิจกรรมภายใต้สันติภาพเชิงบวก ซึ่งสร้างพลังต่อรองของชุมชนในการกำหนดทิศทางการดำเนินการต่างๆ ได้อย่างเป็นอิสระ

คำสำคัญ: วะกัฟ ชายแดนใต้ ปาตานี สันติวิธี

ABTRACT

Within the context of Deep South of Thailand/Patani, people have been mobilized nonviolently for peace in many aspects and forms. One of interesting methods is public charity which has been practicing in the community for a period of time. However, during the conflict time, we could see that it has been used much more. This article aims to study the community mobilizations either at village or the whole area level through charitable contributions. Sometime this turns to be the action that community could decide for their own budgets. Further, it presents the participation of community and the area as a whole which links to public good aspect under the context of the community's Muslim-based culture. It will be analyzed through the concepts of non-violence and waqf (public charity) by using some sample cases. It will be discussed in 3 parts including the concept of non-violence, public charity within the Deep South of Thailand/Patani, and the conclusion: non-violence, Muslim community's self-management and participation. This article found that at the end of the day public charity is one of the activities within the scope of positive peace which contribute to the community's bargaining power to determine the direction of each situation independently.

Keywords: Waqf, Deep South, Patani, Non-violence

บทนำ

พื้นที่ชายแดนใต้/ปาตานี นับเป็นหนึ่งพื้นที่ความขัดแย้งที่ยืดเยื้อมาหลายปี โดยเป็นความขัดแย้งที่มาจากอัตลักษณ์ความต่างที่ถูกกดทับประกอบกับความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นในหลายกรณี ขณะเดียวกันกระแสชาตินิยมก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ประกอบสร้างให้เกิดกลุ่มติดอาวุธและต่อสู้ด้วยความรุนแรงกับรัฐไทยมาตั้งแต่อดีต หากแต่คลื่นความรุนแรงที่เด่นชัดล่าสุดเริ่มต้นนับตั้งแต่ปี 2004 เมื่อเกิดเหตุการณ์ปล้นปืน กระทั่งดำเนินเรื่อยมาถึงปัจจุบัน แม้ว่าจะมีความพยายามหลายครั้งในการพูดคุยสันติภาพระหว่างคู่ขัดแย้งทั้งสองฝ่าย แต่ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จ

ท่ามกลางบรรยากาศของความขัดแย้งลักษณะนี้ ภาคประชาชนในสังคมชายแดนใต้ออกมาเคลื่อนไหวอย่างสันติวิธีเพื่อเรียกร้องสันติภาพหลากหลายหนทาง ไม่ว่าจะเป็นการทำงานของภาคประชาสังคมที่ขับเคลื่อนงานช่วยเหลือและพัฒนาประชาชนในมิติต่างๆ หรือจะเป็นผู้นำชุมชนและผู้นำศาสนาที่ยังคงพยายามช่วยเกื้อหนุนสันติภาพในพื้นที่ ขณะเดียวกัน ยังมีภาคประชาชนทั่วไปที่เคลื่อนไหวอย่างสันติเพื่อพัฒนาชุมชนและพื้นที่ หนึ่งปรากฏการณ์ที่น่าสนใจ ซึ่งเป็นที่ปฏิบัติโดยทั่วไปในชุมชนชายแดนใต้มาหลายปีแล้ว หากแต่ในช่วงที่เกิดความขัดแย้งนั้น ปรากฏการณ์นี้กลับยิ่งมีการปฏิบัติหลายครั้งที่นำไปสู่การแสดงนัยยะสำคัญของชุมชนตลอดจนพื้นที่ชายแดนใต้ต่อการพึ่งพิงตนเองอย่างอิสระจากการช่วยเหลือจากภายนอกหรือแม้แต่จากภาครัฐเองซึ่งจะมีข้อพันธะผูกพัน ปรากฏการณ์เช่นนี้ คือ การรับบริจาค ไม่ว่าจะผ่านการจัดงานมัสยิด การจัดการกินข้าวยำการกุศล หรือแม้แต่รับบริจาคผ่านสื่อต่างๆ หลายครั้งที่การเรียกร้องเพื่อให้มีการบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์นี้ ได้รับการตอบรับจากคนในชุมชนทุกฝ่าย หรือจากพื้นที่โดยรวมทุกฝ่าย โดยได้รับบริจาคด้วยงบประมาณที่เพียงพอต่อการสร้างสาธารณประโยชน์ขึ้นด้วยตนเอง

ผลตอบรับเชิงบวกเช่นนี้ อาจมองได้ว่าเป็นผลจากการถูกปลูกฝังเรื่องการบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์จากฐานของศาสนาอิสลาม ที่เป็นแก่นสำคัญของวัฒนธรรมในหลายแง่มุมของคนในพื้นที่ชายแดนใต้เอง หรือในบางสถานการณ์ก็อาจกลายเป็นแนวทางหนึ่งในการขับเคลื่อนของชุมชนผ่านการขับเคลื่อนแบบสันติวิธีเพื่อตัดสินใจและกำหนดทิศทางของเรื่องราวสาธารณะของชุมชนบางประการ ขณะเดียวกันในระดับพื้นที่โดยรวม การบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์นี้ยังมีผลต่อการพัฒนาพื้นที่ในภาพที่ใหญ่ขึ้นด้วย

บทความชิ้นนี้ จึงต้องการนำเสนอและขบคิดถึงการขับเคลื่อนของชุมชนทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับพื้นที่โดยรวมผ่านการบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์ ที่หลายครั้งกลายเป็นวิถีปฏิบัติที่ชุมชนสามารถตัดสินใจต่องบประมาณเอง ทั้งยังเป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและในพื้นที่ชายแดนใต้ต่อประเด็นร่วมซึ่งเกี่ยวโยงกับมิติสาธารณประโยชน์ในกรอบคิดของวัฒนธรรมชุมชน

ซึ่งผู้คนยึดโยงกับความเป็นมุสลิม โดยการวิเคราะห์จะนำเอาแนวคิดสันติวิธี มาเชื่อมโยงกับแนวคิด “วะกัฟ” หรือการบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์ในอิสลามเอาไว้ โดยที่แน่นอนว่าการอธิบายในลักษณะนี้อาจไม่สามารถอธิบายได้กับทุกบริบท แต่จะใช้ตัวอย่างบางกรณีที่สำคัญที่สามารถอธิบายบนฐานคิดการเชื่อมร้อย สันติวิธี และวะกัฟในมุมมองอิสลาม เอาไว้ด้วยกัน บทความชิ้นนี้จึงอยู่บนฐานของการอธิบายและวิเคราะห์ปรากฏการณ์ของชุมชนภายในพื้นที่ขัดแย้งชายแดนใต้ในมิติหนึ่งเอาไว้ โดยจะแบ่งการอธิบายเป็น 3 ส่วนหลัก คือ แนวคิดว่าด้วยสันติวิธี กิจกรรมการบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์ในพื้นที่ชายแดนใต้/ปาตานี และ บทสรุป: สันติวิธี การจัดการตนเองและการมีส่วนร่วมของชุมชนมุสลิม

ว่าด้วยแนวคิดสันติวิธี

เมื่อกล่าวถึงสันติวิธีแล้ว อาจกล่าวได้ว่า สันติวิธีมีหลากหลายวิธีการซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงที่อาจจะมีส่วนต่อการสร้างสรรค์แนวทางใหม่ในสังคมขึ้นมาได้ แม้เรามักจะเห็นว่าสันติวิธีมักจะถูกใช้ในกรณีการเผชิญหน้าต่อต้านหรือคัดค้านต่อประเด็นใดประเด็นหนึ่ง แต่สันติวิธีอาจสามารถมีรูปแบบอื่นๆ ได้อีกเช่นกัน (Nagler 2014) ขณะที่ Sharp ระบุถึงความหมายของการขับเคลื่อนแบบสันติวิธีไว้ว่าเป็นเทคนิคการแสดงออกทางอำนาจเชิงสังคมและการเมืองท่ามกลางความขัดแย้งโดยปราศจากการใช้ความรุนแรง (Sharp 1959) โดยรูปแบบการแสดงออกนี้อาจใช้วิธีการเช่น การประท้วง บอยคอต เป็นต้น การขับเคลื่อนนี้เป็นการเลือกแนวทางใหม่เพื่อเรียกร้องในประเด็นที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงท่ามกลางสังคมในประเด็นที่มีความขัดแย้งกัน ส่วนมากแล้ววิธีการนี้มักจะถูกใช้ในกรณีที่กลุ่มที่ต้องการเรียกร้องการเปลี่ยนแปลงมีอำนาจน้อยกว่า (Seymour 2013)

ขณะเดียวกันก็มีการแสดงออกสันติวิธีในเชิงบวก ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการพัฒนาการช่วยเหลือผู้ยากไร้ การสนับสนุนการอยู่ร่วมกันอย่างปรองดองระหว่างกลุ่มต่างๆ ในชุมชนการสร้างสรรค์แนวทางที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การริเริ่มระบบการสื่อสารเชิงโต้ตอบ ตลอดจนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจร่วมกัน โดยมิติเหล่านี้จะมีส่วนช่วยให้ชุมชนคงอยู่ได้โดยไม่ถูกครอบงำและดำเนินได้โดยปราศจากความรุนแรง คานธีมองการแสดงออกสันติวิธีลักษณะนี้ว่าเป็นแนวทางเชิงสร้างสรรค์ การมีส่วนร่วมต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมด้วยสันติวิธีแบบนี้จึงมีส่วนต่อการตัดสินใจต่อการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ หากมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นจริงแล้ว คนในชุมชนก็จะมีความรู้สึกมีส่วนร่วมต่อการเปลี่ยนแปลงครั้งนั้น ฉะนั้นแล้วการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการพัฒนาชุมชนของตนเองก็นับเป็นหนึ่งในรูปแบบของสันติวิธี เมื่อมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนครั้งหนึ่งๆ

แล้วก็มีแนวโน้มว่าคนที่มีส่วนร่วมจะร่วมดำเนินการไปในทิศทางที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ทั้งยังทำให้การตัดสินใจในการดำเนินการแต่ละครั้งเป็นไปอย่างอิสระจากความเห็นของคนที่มีส่วนร่วมเอง

การขับเคลื่อนแบบสันติวิธีในทิศทางนี้มีหลากหลายวิธี ซึ่งจะเปิดโอกาสให้ทุกคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ ไม่ว่าจะเป็นผู้หญิง เด็ก คนชรา หรือผู้พิการ ที่อาจถูกกีดกันจากการแสดงออกในรูปแบบอื่น แม้ว่าจะมีบางสถานการณ์ยกเว้นที่กลุ่มคนเหล่านี้อาจมีข้อจำกัดบางประการ นอกจากนี้ระดับของการมีส่วนร่วมยังมีส่วนต่อการตัดสินใจในการเลือกรูปแบบการดำเนินการแบบสันติวิธี ฉะนั้นแล้ว ก็อาจกล่าวได้ว่าการแสดงออกอย่างสันติวิธีเชิงบวกนั้นมีแนวโน้มจะเชื่อมโยงกับระบบการมีส่วนร่วม (Martin 2006)

นอกจากนั้น อาจกล่าวได้ว่าสันติวิธีในลักษณะนี้เป็นแนวทางหนึ่งที่มุ่งไปสู่สันติภาพด้วยเช่นกัน ซึ่งสันติภาพในแง่นี้กัลตุงมองว่าเป็นสังคมที่ทุกคนสามารถใช้ศักยภาพทั้งทางกายและทางความคิดได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ โดยที่ความจำเป็นขั้นพื้นฐานจะต้องถูกเติมเต็มไม่ว่าจะเป็น ความปลอดภัย การกินดีอยู่ดี อัตลักษณ์หรือเสรีภาพก็ตาม กัลตุงยังแบ่งสันติภาพออกเป็นสันติภาพเชิงบวกและเชิงลบ หากมองสันติวิธีแล้วก็เป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะนำไปสู่สันติภาพเชิงบวกในสังคมได้ อย่างไรก็ตามในความขัดแย้ง ก็มักจะไม่เห็นการใช้สันติวิธีเพียงอย่างเดียว เนื่องจากสันติวิธีถูกมองว่าเป็นวิธีกาที่ไม่เผชิญหน้าและหลีกหนี และมักจะเป็นวิธีที่ฝ่ายที่มีอำนาจน้อยกว่าใช้เพื่อต่อรอง ขณะเดียวกันก็ถูกมองว่าจะเกิดผลของการใช้สันติวิธีก็ต่อเมื่อมีปัจจัยอื่นประกอบที่ช่วยเอื้อเพียงพอ และอาจไม่สามารถเรียกร้องได้สำเร็จด้วยการใช้แนวทางนี้ (Summy 2009)

ทั้งหมดนี้อาจกล่าวได้ว่า ในที่สุดแล้วสันติวิธีมีหลากหลายวิธีและสามารถเป็นแนวทางเชิงบวกที่สร้างสรรค์ ซึ่งมีความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงต่อการมีส่วนร่วมจากคนในชุมชนหรือคนที่ต้องการเคลื่อนไหวในประเด็นเดียวกันเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม ที่จะนำไปสู่การสร้างสันติภาพเชิงบวกในบริบทความขัดแย้งต่อไปได้ ด้วยฐานคิดลักษณะนี้ หากมองบนฐานคิดแบบอิสลามแล้วก็อาจกล่าวได้ว่า สันติวิธีเป็นแนวทางที่ส่งเสริมให้กระทำเช่นกัน

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ระบุว่า สำหรับอิสลามแล้วการใช้ความรุนแรงย่อมต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่มีในกุรอ่านและหะดิษ การต่อสู้ของมุสลิมนั้นเป็นการต่อสู้เพื่อความยุติธรรมที่อยู่บนฐานของความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ แต่หากพิจารณาหลักการของอิสลามนั้นสนับสนุนแนวทางสันติวิธีอยู่แล้ว (Paige, Satha-Anand & Gilliatt 2001) เช่นเดียวกับที่ Abu Nimer (2001) มองว่าแก่นของอิสลามนั้นได้เน้นเรื่องสันติวิธี ตลอดจนระบุถึงแนวทางที่สอดคล้องกับแนวทางสันติวิธีเอาไว้ ฉะนั้นแล้วหากจะพิจารณาถึงบริบทในมิติหลักการของอิสลามที่เกี่ยวข้องกับสันติวิธีนั้น ก็อาจเป็นสิ่งที่สามารถเชื่อมโยงได้ หนึ่งในแนวทางที่อิสลามเปิดพื้นที่เพื่อสร้างความยุติธรรมทางเศรษฐกิจในสังคม

ที่จะเป็นฐานหนึ่งเพื่อนำไปสู่เป้าหมายของสันติภาพ หนึ่งในเครื่องมือที่ใช้คือการบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์นั่นเอง

กิจกรรมการบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์ในพื้นที่ชายแดนใต้/ปาตานี

การบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์ในมุมมองอิสลาม

เมื่อกล่าวถึงการบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์ในมุมอิสลามแล้ว หมายความถึงแนวคิดของ “วะกัฟ” ซึ่งในเชิงความหมายของคำแล้วมีความหมายถึงการป้องกันและหยุด ในมิติของอิสลามแล้ว คำว่าวะกัฟถูกใช้เพื่อหมายความถึงการบริจาคส่วนหนึ่งของทรัพย์สินไม่ว่าจะรูปแบบเงินหรืออื่นๆ อย่างเต็มใจและเป็นการให้อย่างถาวรเพื่อความพึงพอใจของพระเจ้า เมื่อวะกัฟเป็นสิ่งที่บริจาคเพื่ออัลลอฮฺแล้ว สิ่งที่วะกัฟนั่นย่อมจะอยู่เสมอ และไม่สามารถเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ของการบริจาคได้ ผลประโยชน์ของวะกัฟจำเป็นต้องเป็นไปตามที่ผู้บริจาคตั้งใจ (Kahf 2003; Bahroni 2012) การบริจาคลักษณะนี้เป็นการบริจาคที่อุทิศผลประโยชน์ที่ได้จากสิ่งที่บริจาคและหวังผลบุญจากพระเจ้านั่นเอง (มุหัมมัด อิบรอฮีม อัต-ตุวัยญิรีย์ 2009) การบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์นี้มีหลักคิดจากการแบ่งปันที่ผู้ที่มีฐานะ จะทำให้แก่สังคม เพื่อให้สินทรัพย์ที่เป็นประโยชน์ยังคงไว้ซึ่งประโยชน์อย่างต่อเนื่อง

หนึ่งในความสำคัญที่เห็นได้ชัดของการวะกัฟ คือ การที่ถูกระบุในหะดิษของท่านรอซูลมูฮัมมัด (ศ็อลฯ) ซึ่งรายงานจากท่านอบูฮุร็อยเราะฮฺ ว่า "เมื่อมนุษย์ได้เสียชีวิต การงานต่างๆ ของเขาก็จะตัดขาด (สิ้นสุดลง) ยกเว้นจากสามสิ่ง (ที่จะไม่ขาด) *คือจากการบริจาคทานที่คงถาวร ความรู้ที่ให้ประโยชน์และจากลูกที่ศอลิหฺ(ที่ดี)ที่คอยขอพรให้แก่เขา*" (อ้างถึงใน มุหัมมัด อิบรอฮีม อัต-ตุวัยญิรีย์ 2009) การบริจาคในรูปแบบวะกัฟนี้สามารถทำได้ทั้งด้วยวาจาหรือการกระทำ โดยสิ่งที่ให้จะต้องเป็นทรัพย์สินที่เป็นวัตถุที่เห็นได้และรู้ปริมาณ และสามารถใช้ได้ต่อเนื่อง ทรัพย์สินเหล่านี้ต้องมีเป้าหมายในการใช้ประโยชน์ในหนทางที่ดี เช่น มัสยิด ที่ดินเพื่อก่อสร้างสิ่งที่เป็นประโยชน์ โรงเรียนสอนศาสนา โรงพยาบาล ห้องสมุด เป็นต้น การวะกัฟนั้นต้องเจาะจงผู้รับไว้อย่างชัดเจนเพื่อให้ตรงตามความประสงค์ของผู้บริจาค ไม่สามารถยกเลิก ขาย ยกให้ สืบทอด หรือนำไปจำนำได้ หากว่าทรัพย์สอนนั้นเกิดเสียหาย สามารถขายได้และนำเอาราคานั้นไปบริจาคต่อในสิ่งที่เหมือนกัน เพื่อรักษาผลประโยชน์จากการวะกัฟเอาไว้ โดยผู้ที่วะกัฟนั้นจะต้องเป็นบุคคลที่สามารถทำนิติกรรมตามกรอบศาสนาอิสลามได้ (มุหัมมัด อิบรอฮีม อัต-ตุวัยญิรีย์ 2009)

ในอดีต ภายใต้การปกครองแบบอิสลามนั้นรัฐบาลมีหน้าที่รับผิดชอบในสวัสดิการของประชาชน ภายใต้กลไกที่เรียกว่า “บัยตุลมาล” หรือ ฝ่ายกิจการคลัง ซึ่งเป็นส่วนที่เก็บส่วนบริจาคที่จะช่วยเหลือ และบัยตุลมาลจะมีหน้าที่กระจายการบริจาคสู่ผู้รับบริจาคในรูปแบบต่างๆ รวมถึง

ลักษณะของวะกัฟ ซึ่งแนวทางเช่นนี้ก็ยังเห็นได้อยู่ในประเทศมุสลิมบางประเทศ ที่มีการจัดการการบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์อย่างเป็นระบบ (Ndiaye 2006)

การวะกัฟ นอกจากจะเป็นการบริจาคด้วยความสมัครใจรูปแบบหนึ่งแล้ว ยังเป็นการสนับสนุนความยุติธรรมเชิงเศรษฐกิจและการกระจายทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกันในสังคมอีกด้วย การให้ความสำคัญต่อมิติความยุติธรรมและความเท่าเทียมของหลักการอิสลามผ่านการบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์จึงอาจสามารถเชื่อมโยงกับแนวทางสันติวิธีซึ่งชุมชนใช้เพื่อต้านความอยุติธรรมในสังคม แน่นอนว่าสันติวิธีไม่ได้หมายถึงแนวทางที่ยอมอ่อนข้อให้กับความอยุติธรรมหรือความรุนแรง หากแต่สันติวิธีนั้นมุ่งที่จะใช้แนวทางเพื่อแปรเปลี่ยนความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่เกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้ง ซึ่งหนึ่งในทางที่จะหยุดความรุนแรงเชิงโครงสร้างคือการสร้างสังคมที่เป็นธรรมให้เกิดขึ้นนั่นเอง (Abu Nimer 2001)

การบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์กับการขับเคลื่อนในพื้นที่ชายแดนใต้/ปาตานี

สังคมชายแดนใต้/ปาตานี เป็นสังคมที่อยู่บนฐานของวัฒนธรรมที่ใกล้ชิดกับแนวคิดอิสลาม ฉะนั้นแล้วเมื่อพิจารณาถึงแนวคิดการบริจาคทรัพย์สินเพื่อสาธารณประโยชน์ที่อยู่บนฐานของอิสลามที่จะเป็นการบริจาคที่ยั่งยืน จะได้รับผลบุญความดีงามตราบเท่าที่สิ่งที่เราบริจาคนั้นยังใช้งานต่อไป ทั้งยังเป็นแนวทางที่ตอกย้ำคำสอนอิสลามที่เน้นความเห็นอกเห็นใจและช่วยเหลือมนุษยชาติ จะเห็นได้ว่าความคิดเช่นนี้มีผลต่อประชาชนในพื้นที่โดยทั่วไปและกลายเป็นวิถีปฏิบัติสำหรับการสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ของชุมชน ขณะเดียวกันจิตสำนึกของการมีส่วนร่วมในชุมชนเมื่อมีเป้าหมายที่จะสร้างสิ่งที่เป็นของส่วนกลางร่วมกันของชุมชนแล้ว การร่วมมือโดยก้าวผ่านความต่างทางอุดมการณ์ปลีกย่อยเกิดขึ้นในชุมชนนั้นๆ การใช้การบริจาคลักษณะนี้ ในแง่หนึ่งอาจมองได้ว่าเป็นวิธีการในการกำหนดแนวทางในการสร้างสรรค์สังคมโดยปราศจากเงื่อนไขหรือเบื้องหลังของเงินทุนใดๆ เนื่องจากเป็นงบประมาณที่มาจากคนในชุมชนหรือคนในพื้นที่เอง ซึ่งทำให้สามารถสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมต่อไปได้ตามแนวทางที่คนในชุมชนและคนในพื้นที่ต้องการ

สำหรับบริบทชายแดนใต้/ปาตานี ภายหลังจากประมวลกิจกรรมในลักษณะนี้ในพื้นที่ ผู้เขียนอาจแบ่งการอธิบายการบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์ ออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับชุมชนและระดับพื้นที่โดยรวม

ระดับชุมชน การบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์ได้กลายเป็นหนึ่งแนวทางปฏิบัติที่เห็นได้ทั่วไปในชุมชนชายแดนใต้เมื่อชุมชนต้องการระดมทุนเพื่อสร้างโรงเรียนสอนศาสนา หรือ มัสยิดในชุมชนเอง ตัวอย่างเช่น การจัดงานการกุศลเพื่อรับบริจาคให้เพื่อก่อสร้างและต่อเติมมัสยิดนุรุลมุตตากีน ต.ตะบิ้ง อ.สายบุรี จ.ปัตตานี ซึ่งเป็นชุมชนหรือบ้านเกิดของผู้เขียนเอง โดยงานนี้ได้รับเงินบริจาค

มากกว่าสามล้านบาท นอกจากนี้งานการกุศลในลักษณะดังกล่าวนี้ก็ปรากฏให้เห็นในชุมชนต่างๆ ครอบคลุมพื้นที่ชายแดนใต้ตลอดทั้งปี สิ่งที่น่าสนใจคือการจัดงานระดมเงินการกุศลในลักษณะนี้จะได้รับความร่วมมือจากคนทุกกลุ่มในชุมชน ไม่ว่าจะมีแนวคิดเช่นเดียวกับรัฐหรือทำงานในภาครัฐ ตลอดจนผู้ที่มีแนวคิดแตกต่างจากรัฐ แม้กระทั่งเด็กวัยรุ่นที่โดยปกติมักไม่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนเท่าไหร่นักก็เข้ามาช่วยในส่วนที่สามารถทำได้ด้วย อย่างน้อยก็ทำหน้าที่บริการหรือเป็นอาสาจราจรบนท้องถนน นอกจากนั้นแล้วยังมีบางลักษณะที่คนในชุมชนรณรงค์ให้ช่วยบริจาคเพื่อซื้อพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชน เช่น กรณีวังเก่าสายบุรีหรือวังพิพิธภักดี ซึ่งชมรมมุสลิมะห์สายบุรีได้จัดงานเลี้ยงและร่วมบริจาคเพื่อหารายได้สมทบทุนมากกว่าสิบล้านบาทเพื่อซื้อวังพิพิธภักดีเพื่อจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้อิสลาม (อิมรอน ซาเหาะ 2557) เป็นต้น

กรณีที่เป็นประเด็นเห็นเด่นชัด ซึ่งนับได้ว่าส่งผลสะเทือนให้กับสังคมชายแดนใต้หรือปาตานีหันมาตระหนักถึงพลังของสันติวิธีผ่านการบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์ คือ กรณีปอเนาะญิฮาดซึ่งหลังจากที่โรงเรียนปอเนาะญิฮาดถูกปิดลงตามกฎหมาย เนื่องจากถูกมองว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ความไม่สงบ เมื่อโรงเรียนถูกปิดลง ส่งผลสะท้อนต่อสังคมให้ตั้งคำถามกับประเด็นทรัพย์สินที่มาจากการบริจาคเพื่อประโยชน์ของสาธารณะในมุมอิสลามกับอำนาจทางกฎหมาย กระทั่งนำไปสู่การจัดงานเลี้ยงการกุศลเพื่อรับบริจาค รวมทั้งจัดเวทีสาธารณะในวันเดียวกัน โดยได้รับผลสะท้อนจากชุมชนและสังคมชายแดนใต้อย่างมีนัยยะสำคัญ ความร่วมมือจากหลายฝ่ายในการช่วยเตรียมงานไม่ว่าจะเป็น “มัสยิดท่าด่าน โรงเรียนตาดีกา กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและท้องที่ ร่วมกับองค์กรภายนอกชุมชน ไม่ว่าจะเป็น เครือข่ายศิษย์เก่าปอเนาะญิฮาด สมาพันธ์นิสิตนักศึกษามุสลิมแห่งประเทศไทย (สนมท.) สหพันธ์นิสิตนักศึกษา นักเรียน และเยาวชนปาตานี (PerMAS) และเครือข่ายประชาสังคมเพื่อสันติภาพ (คปส.)” (อิมรอน ซาเหาะ 2559) จำนวนคนที่เข้ามาในงาน ตลอดจนยอดบริจาคล้วนเป็นตัวชี้วัดถึงพลังของประชาชนที่เห็นว่าการใช้อำนาจของรัฐในกรณีนี้เป็นสิ่งที่ขัดแย้งต่อเป้าหมายเดิมที่การบริจาคเพื่อการวะกัฟให้โรงเรียนให้เป็นประโยชน์สาธารณะของชุมชนซึ่งรัฐไม่ควรเข้ามายึดครอง การบริจาคเพื่อช่วยเหลือครอบครัวที่ดูแลปอเนาะญิฮาดวิทยาและเพื่อพัฒนาชุมชนท่าด่านสู่การเป็นศูนย์กลางการศึกษาชุมชนโดยชุมชนเพื่อชุมชน (อิมรอน ซาเหาะ 2559) ยังเป็นหนึ่งในการแสดงจุดยืนแบบสันติวิธีด้วยเช่นกัน

หลากหลายความเห็นที่ได้สะท้อนต่อกรณีครั้งนี้ เช่น “ความรู้สึกว่ากระบวนการยุติธรรมภายใต้รัฐไทยยึดตัวบทมากกว่ารัฐศาสตร์ทำให้ชุมชนทุกภาคส่วนมองว่ายังไม่ได้รับความเป็นธรรม ยิ่งต่อสู้ก็ยิ่งไม่มีความหวัง ดังนั้นชุมชนทุกภาคส่วนร่วมใจใช้กระบวนการสันติวิธีต้านอำนาจรัฐด้วยการยืนด้วยลำแข้งของชุมชนถึงแม้รัฐจะพยายามใช้รัฐศาสตร์เข้าแก้ภายหลัง การต่อสู้ทางสันติวิธีอย่างนี้ทำให้รัฐจะต้องปรับกระบวนการทำงานด้านมวลชนอีกมากถึงแม้จะทุ่มงบประมาณหลายแสนล้าน

ตลอด 12 ปี" (อับดุลสุโก ดินอะ 2559) หรือ "กรณีนี้กลายเป็นเรื่องของทุกคนในหมู่บ้าน เพราะเกี่ยวข้องกับปอเนาะที่เป็นที่วากัฟของทุกคนในหมู่บ้านนี้ ไม่ใช่สมบัติของเจ้าของปอเนาะ ยกเว้นที่ดินเท่านั้นที่ครอบครัวแวมะนอเป็นเจ้าของ ส่วนมัสยิด ปอเนาะแต่ละหลัง(หอพักนักเรียน) แม้แต่ตัวอาคารโรงเรียนเองก็เป็นหยาดเหงื่อของคนในหมู่บ้านทั้งสิ้น จึงกลายเป็นเรื่องของทุกคนและทุกคนจะต้องร่วมกันรับผิดชอบ" (อิมรอน ซาเหาะ 2559) หรือ การมองว่า "ปอเนาะและตาดีกา คือสิ่งที่อยู่คู่กับอิสลามและมลายู ลบล้างไม่ได้ ต้องอยู่ตลอดไป ขณะเดียวกันแนวทางชุมชนที่คอยช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นแนวทางที่ทรงพลัง เป็นแนวทางที่งดงาม เป็นแนวทางของพลังศรัทธา และเป็นแนวทางที่จะต้องสานต่อต่อไป และสันติวิธีคือหนทางที่จะต้องเดินไป ไม่ว่าจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาใดก็ตามๆ ขอให้ยึดมั่นในแนวทางสันติวิธีต่อไป" (อิมรอน ซาเหาะ 2559ก.)

ระดับพื้นที่โดยรวม การบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์นี้ หลายกรณีที่ขยายออกสู่พื้นที่ชายแดนใต้โดยรวม ไม่ใช่เพียงแค่ในชุมชนอีกต่อไป ซึ่งในระดับนี้ รูปแบบของโครงการจะใหญ่ขึ้นและมีเป้าหมายของการสร้างสาธารณประโยชน์นั้นๆ เพื่อคนทั่วไปได้เข้าถึง ตัวอย่างที่น่าสนใจของการดำเนินการในระดับนี้ของพื้นที่ชายแดนใต้/ปาตานี เช่น มัสยิด โรงเรียนตาดีตา และโรงเรียนปอเนาะในพื้นที่ ซึ่งมีเป็นพันๆ แห่ง ก็ล้วนมีต้นกำเนิดมาจากการบริจาคเพื่อสาธารประโยชน์ทั้งสิ้น นอกจากนั้นในพื้นที่ยังมีกรณีการบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์ในลักษณะอื่นๆ ด้วย เช่น การรับบริจาคสาธารณประโยชน์เพื่อสนับสนุนการทำงานของสถานีวิทยุมีเดียสลาตัน หรือการระดมเงินบริจาคเพื่อส่งเยาวชนไปเรียนยังต่างประเทศ เป็นต้น

อีกตัวอย่างที่น่าสนใจ คือ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่สร้างขึ้นจากการบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์เพื่อเป็นพื้นที่ที่ใช้ศึกษาศาสตร์อิสลามและองค์ความรู้อื่นๆ ที่สามารถเชื่อมโยงกับวิถีแห่งอิสลาม การบริจาคเพื่อสร้างมหาวิทยาลัยแห่งนี้มาจากการสนับสนุนจากคนทั้งภายในและภายนอก โดยค่อยๆ ขยายการทำงานกระทั่งเป็นมหาวิทยาลัยที่มีนักศึกษาในพื้นที่ชายแดนใต้และต่างจังหวัด ตลอดจนนักศึกษาต่างชาติเข้ามาศึกษาเป็นจำนวนมากแห่งหนึ่ง นอกจากนั้นยังมีโครงการขยายสู่การสร้างมะดีนะตุสสลาม ซึ่งมาจากการระดมทุนเพื่อร่วมสร้างสรรค์โครงการที่จะเกิดประโยชน์ต่อชุมชน ในพื้นที่ที่บริจาคเพื่อประสงค์ให้ใช้สำหรับกิจการสาธารณประโยชน์ในการสร้างเมืองแห่งการเรียนรู้ ที่จะประกอบไปด้วยโรงพยาบาล คณะการเรียนการสอนด้านวิทยาศาสตร์ ตลอดจนสร้างพื้นที่สำหรับการเสวนาและศูนย์วิจัย เป็นต้น (นูรยา เก็บบุญเกิด 2556)

นอกจากนั้น มัรกัสยะลา ยังเป็นอีกตัวอย่างที่น่าสนใจ มัรกัสยะลาตั้งอยู่ในเขต อ.เมือง จ.ยะลา เป็นพื้นที่ของกลุ่มคนที่ทำงานด้านศาสนาอิสลามที่มีชื่อว่าญามาอะห์ดะวะห์ตับลิฆ ซึ่งมีเครือข่ายการทำงานอยู่ทั่วโลก เคยมีการระดมเงินบริจาคเพื่อสร้างมัสยิดที่มีขนาดใหญ่และจุคน

ได้มากที่สุดในพื้นที่ชายแดนใต้/ปาตานี และสร้างชุมชนขึ้นบริเวณรอบมัสยิด ซึ่งผู้คนจะเรียกชุมชนแห่งนี้ว่ามัรกัสยะลานั่นเอง ในช่วงที่มีการประชุมประจำปีของกลุ่มดะวะห์ตับลิฆมีผู้เข้าร่วมทั้งในพื้นที่ต่างพื้นที่ และต่างประเทศมากกว่า 70,000 คน และมีอุลามาอ(ผู้รู้)ระดับโลกมาบรรยายศาสนา (อิมรอน ซาเหาะ 2558) นอกจากนั้นยังมีมัสยิดและโรงเรียนสอนอัลกุรอานและสอนการท่องจำอัลกุรอานของกลุ่มดะวะห์ตับลิหที่ได้จากการบริจาคเพื่อสารธารณประโยชน์อีกหลายแห่งในพื้นที่ชายแดนใต้

บทสรุป: สันติวิธี การจัดการตนเอง และการมีส่วนร่วมของชุมชนมุสลิม

การแสดงออกด้วยสันติวิธีมีหลายรูปแบบที่นำไปใช้ ซึ่งแนวทางที่มีพลังต้องอาศัย “การมีส่วนร่วม” จากผู้ที่เห็นพ้องต่อเป้าหมายของประเด็นที่เคลื่อนไหว การบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์เป็นหนึ่งในแนวทางที่ถูกใช้ปฏิบัติมาอย่างยาวนานและเห็นผลที่เป็นรูปธรรมในชุมชนมุสลิม แต่มักไม่ถูกนำมาอธิบายถึงพลังในมิติสันติวิธีที่เป็นผลจากแนวทางนี้ หากพิจารณาถึงแนวทางนี้แล้วจะเห็นได้ว่าเป็นการนำเอาหลักการของศาสนามาใช้เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ซึ่งเป็นชุมชนมุสลิมที่มีความผูกพันกับมิติศาสนาอิสลามที่วางแนวทางการดำเนินชีวิตในระดับต่างๆ เอาไว้อย่างน่าสนใจ ฉะนั้นในแง่นี้แล้วก็อาจกล่าวได้ว่า ท่ามกลางแนวทางมากมายที่ใช้ในการขับเคลื่อนของชุมชน การเคลื่อนโดยผ่านการรณรงค์การบริจาคสาธารณประโยชน์เป็นหนึ่งแนวทางที่ชุมชนเลือกใช้ด้วยกับฐานความเชื่อและความต้องการพัฒนาชุมชน สองสิ่งนี้จึงเป็นปัจจัยหนุนที่สร้างพลังต่อทางเลือกแบบนี้

ในแง่หนึ่ง การบริจาคตามทัศนะของศาสนาอิสลามนั้น มีหลายรูปแบบที่สามารถกระทำได้ การบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น แต่การบริจาคในรูปแบบนี้จะก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ส่วนรวมของชุมชน เฉกเช่นเดียวกับวิถีปฏิบัติที่สร้างสรรค์ชุมชนอื่นๆ การบริจาคลักษณะนี้เป็นแนวทางซึ่งสอดคล้องกับบทบัญญัติที่ว่าด้วย “ความเป็นพี่น้อง” และ “ความเป็นประชาชาติอันหนึ่งอันเดียวกัน” นอกจากนั้นยังเป็นหนึ่งในแนวทางในการจัดการสังคม ตลอดจนสวัสดิการสาธารณะ เพื่อสร้างสรรค์สังคมหรือชุมชนที่ร่วมกันพัฒนา ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของการสร้างสันติภาพเชิงบวกในมุมมองของกัลป์ตุงนั่นเอง ขณะเดียวกันผลลัพธ์ของการบริจาคเช่นนี้ก็จะส่งผลให้เกิดผลประโยชน์ที่สามารถใช้ได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีส่วนช่วยให้การพัฒนาไม่หยุดนิ่งและรักษาทรัพย์สินเดิมที่มีอยู่แล้วเอาไว้ได้ด้วยเช่นกัน การใช้แนวทางนี้หลายครั้งส่งผลที่มีพลังต่อชุมชนตามตัวอย่างที่ได้กล่าวถึงไว้แล้ว บางสถานการณ์แนวทางนี้สามารถสร้างพลังการต่อรองให้กับชุมชนเอง เนื่องจากไม่มีพันธะผูกติดกับข้อตกลงหรือสัญญาจากรัฐหรือองค์กรใดๆ ที่ให้ทุนเพื่อสร้างสาธารณประโยชน์เหล่านี้ แนวทางนี้พัฒนาจาก “ความร่วมมือ” และสร้าง “ความรู้สึกเป็นเจ้าของ” ในทรัพย์สินสาธารณะ

ร่วมกัน จึงทำให้มีความต่อเนื่องของการรักษาดูแลและสานต่อ กระทั่งจะเป็นเครื่องมือหนึ่งในวิธีการที่หลากหลายภายใต้สันติวิธีที่สามารถหนุนเสริมต่อการเปลี่ยนแปลงความรุนแรงเชิงโครงสร้างได้

หลายครั้ง ที่วิธีการลักษณะนี้ถูกนำไปใช้เพื่อตอบโต้แบบสันติ ผ่านการแสดงให้เห็นถึงเจตจำนงและจุดยืนในการพึ่งพาตนเอง ซึ่งแน่นอนว่าเป็นสิ่งที่สอดรับกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่จำเป็นต้องให้ชุมชนสามารถดูแลตนเองได้ วิธีการนี้จึงอาจมองได้ว่าเป็นหนึ่งในวิธีที่น่าสนใจในการแสดงความสามารถในการพึ่งพาตนเองของสังคมที่สามารถทำได้จริงและทำได้เลยโดยไม่ต้องรอให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างการปกครองแต่อย่างใด ที่สำคัญไม่ใช่เพียงแต่เรื่องการรับบริจาคนี้เท่านั้นที่ชุมชนหรือสังคมสามารถจัดการได้เอง แต่หมายรวมถึงเรื่องอื่นๆ ด้วย

ขณะเดียวกัน พลังของการบริจาคลักษณะดังกล่าวนี้ คือ การทำให้ของที่ถูกบริจาคไปนั้นมีพันธะที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในศาสนา ทำให้หากมีการละเมิดทรัพย์สินเหล่านี้ ก็จะกลายเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลักการของศาสนาไปด้วย แน่นอนว่าจะส่งผลอย่างทรงพลังต่อคนในชุมชนมุสลิม โดยเฉพาะเมื่ออีกฝ่ายที่ละเมิดเป็นรัฐหรือหน่วยงานเอกชนขนาดใหญ่ที่รัฐสนับสนุน เช่น กรณีการยึดปอเนาะญิฮาด กรณีการวางท่อแก๊ซไทย-มาเลเซีย หรือ กรณีโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินที่ อ.เทพา จ.สงขลา ที่กำลังจะสร้างในอนาคตอีกไม่ช้า ซึ่งในบริเวณการก่อมีสถานที่ที่เป็นวากัฟด้วย เช่น มัสยิด ปอเนาะ กูโบร์ (สุสาน) เป็นต้น อาจขยายเป็นความขัดแย้งและความกังขาต่อรัฐในพื้นที่ที่มีความขัดแย้งอยู่แล้วมากยิ่งขึ้น เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

Abu-Nimer, M. (2001). *A framework for nonviolence and peacebuilding in Islam.Journal of Law and Religion*, 15, 217-265.

Bahroni, I. (2012). *Streamlining Education Institution Through Waqf Enlargement: An Experience of Gontor System*. AT TA'DIB, 7(2).

Kahf, M. (2003). *The role of waqf in improving the ummah welfare*. In International Seminar on Waqf as a Private Legal Body, organised by the Islamic University of North Sumatra, Medan, Indonesia.

Martin, B. (2006). *Paths to social change: conventional politics, violence and nonviolence*. Retrieved in July 2016 from https://www.uow.edu.au/~bmartin/pubs/06eolss.html

Nagler, M. N. (2014). *The Nonviolence Handbook: A Guide for Practical Action*. Berrett-Koehler Publishers.

Ndiaye, N. (2006). *Faith-based Organisations as Political, Humanitarian or Religious Actors.* In Proceedings of the Workshop. Religion, Politics, Conflict and Humanitarian Action: Faith-Based Organisations as Political, Humanitarian or Religious Actors (pp. 23-28). Geneva: Graduate Institute of International Studies.

Paige, G. D., Satha-Anand, C. & Gilliatt, S. (Eds.). (2001). *Islam and nonviolence*. Center for Global Nonviolence Planning Project, Matsunaga Institute for Peace, University of Hawai'i.

Seymour, L.J.M. (2013). *Acting without choosing: strategic choice and (non-)violent resistance*. The Actors, Strategies and Tactics in Contentious Direct Action workshop Peace Research Institute Oslo, Norway.

Sharp, G. (1959). *The meanings of non-violence: A typology (revised)*. Journal of conflict resolution, 41-66.

Summy, R. (2009). *Understanding nonviolence in theory and practice*. Peace, Literature, and Art-Volume II, 222.

นูรยา เก็บบุญเกิด. (2556). *มะดีนะตุสสลาม เมืองแห่งสันติและการเรียนรู้*. สืบค้นจาก http://www.deepsouthwatch.org/dsj/4423

มุหัมมัด อิบรอฮีม อัต-ตุวัยญิรีย์. (2009). *การวะกัฟ. แปลจาก มุคตะศ็อร อัลฟิกฮิล อิสลามีย์ โดย อิสมาน จารง*. สืบค้นจาก http://www.islammore.com/view/1080

อับดุลสุโก ดินอะ. (2559). *คลื่นมหาชนและยอดบริจาคสูงลิ่วแสดงนัยยะอะไรทางการเมืองเรื่องกระบวนการสันติภาพ*. สืบค้นจาก http://www.deepsouthwatch.org/node/8322

อิมรอน ซาเหาะ. (2557). *กลุ่มสตรีสายบุรีระดมเงิน 10 ล้าน ซื้อวังเก่า "พิพิธภักดี" เป็นที่จัดกิจกรรมสาธารณะ*. สืบค้นจาก http://www.deepsouthwatch.org/dsj/5962

อิมรอน ซาเหาะ. (2558). *"สันติภาพจะเกิดขึ้นเมื่อผู้คนเข้าใจหลักศาสนา" สาสน์จากกลุ่มดะวะห์ตับลีฆในงานรวมพลครั้งใหญ่ประจำปี*. สืบค้นจาก http://www.deepsouthwatch.org/dsj/6644

อิมรอน ซาเหาะ. (2559). *เปิดใจ 'บันยาล แวมะนอ' : "ญีฮาดฯ ไม่กลับไปที่เดิมอีกแล้ว"*. สืบค้นจาก http://www.deepsouthwatch.org/dsj/8239

อิมรอน ซาเหาะ. (2559). *ข้าวยำน้ำชาปอเนาะญีฮาด การเมืองภาคประชาชนในแนวทางสันติวิธี*. สืบค้นจาก http://www.deepsouthwatch.org/dsj/8329

สภาสันติสุขตำบล: พื้นที่กลางในการจัดการความขัดแย้งของชุมชน

Tambon Peace Council: The Central Space for Conflict Management of the Community

อุสมาน หวังสนิ[1*] อดุลย์วิทย์ เปาะหะ[2] และพิพัฒน์พงษ์ หงษ์สัมฤทธิ์[3]

[1]นักวิจัย สมาคมรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ภาคใต้, อาจารย์พิเศษ วิทยาลัยชุมชนสงขลา

[2]อาจารย์พิเศษ วิทยาลัยชุมชนสงขลา

[3]ครูชำนาญการ วิทยาลัยชุมชนสงขลา

[*]usaman_h@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของสภาสันติสุขตำบลซึ่งเป็นพื้นที่กลางการจัดการความขัดแย้ง การพัฒนาและในพื้นที่สี่อำเภอของจังหวัดสงขลา ได้แก่ อำเภอจะนะ นาทวี เทพา และสะบ้าย้อย โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ได้แก่ ผู้นำศาสนา กำนันผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาท้องถิ่น หน่วยงานด้านความมั่นคงในพื้นที่ ส่วนราชการในแต่ละอำเภอและองค์กรภาคประชาชนในตำบลพื้นที่

ผลการวิจัยพบว่า ความเข้าใจในบทบาทของสภาสันติสุขต่อการจัดการความขัดแย้งในพื้นที่ที่ต่างกัน ขึ้นอยู่กับความเอาใจใส่และการเปิดรับของหน่วยงานความมั่นคงในพื้นที่และความร่วมมือของชุมชน การสะท้อนข้อคิดเห็นถึงกิจกรรมของสภาสันติสุขที่มีในตำบลต่าง ๆ ชี้ให้เห็นว่าผู้นำชุมชนและชาวบ้านที่เข้ามามีส่วนร่วมในเวทีสภาสันติสุขตำบลมีความพอใจที่ได้ใช้เวทีสภาเป็น *“พื้นที่กลาง”* ในการแสดงออกถึงเรื่องราว ปัญหา การแก้ไขปัญหา และทิศทางในการพัฒนา ถึงแม้สถานการณ์โดยทั่วไปไม่รุนแรง แต่ก็มีการเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง

ABSTRACT

The objective of this study was to explore the role of Tambon Peace Council which is a central space for conflict management, and development in four districts of Songkhla Province: Chana, Na Thawi, Thepha and Saba Yoi. The data of this qualitative study were collected through in-depth interviews and focus group discussions with religious leaders, village headmen, Tambon or sub-district headmen, local council members, local security organizations, government organizations in each district, and people organizations in sub-districts.

The study found that understanding of the role of the peace council in conflict management in different areas depends on care and openness of local security organizations, and community cooperation. Reflections of viewpoints reveal activities of peace councils existing in sub-districts indicate that community leaders and people participating in the Tambon peace council forums are satisfied with the use of council forums as “the central space” where they can express their viewpoints about matters, problems, problem-solving and development directions. Even though the situation is generally not severe, continuous surveillance is conducted.

บทนำ

สถานการณ์ปัญหาความไม่สงบที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสี่อำเภอของจังหวัดสงขลา ได้แก่ อำเภอจะนะ นาทวี เทพา และสะบ้าย้อย ตลอดระยะเวลากว่า 13 ปี (2547-2559) ที่ผ่านมา ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชน ก่อให้เกิดความหวาดระแวงต่อคนต่างพื้นที่ต่างชุมชน และเป็นผลพวงสู่ความไม่เข้าใจกัน ส่งผลต่อการสร้างความเข้าใจในการร่วมมือกันแก้ปัญหาความขัดแย้งในระยะเวลาที่ผ่านมา การสูญเสียที่เกิดขึ้นมีหลายอย่าง ทั้งร่างกาย ชีวิตและทรัพย์สิน สถิติจำนวนเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่ปี 2547-2558 เกิดเหตุการณ์ทั้งสิ้น 15,374 เหตุการณ์ โดยรวมมีเหตุการณ์เฉลี่ยปีละ 1,281 เหตุการณ์ แต่เมื่อดูแนวโน้มเหตุการณ์ทั้งหมด 12 ปี จะพบว่ามีจุดตัดของเหตุการณ์เป็นสองช่วงใหญ่ ๆ คือในระหว่างปี 2547-2550 และช่วงปี 2551-2558 ในช่วงสี่ปีแรกนั้นเหตุการณ์จะรุนแรงมาก เฉลี่ยปีละ 1,926 ครั้ง ส่วนช่วงที่สองระหว่างปี 2551-2558 มีเหตุการณ์เฉลี่ยปีละ 959 ครั้ง น่าสังเกตว่าเมื่อดูเหตุการณ์โดยเฉพาะในปี 2558 นี้ ได้เกิดเหตุการณ์ทั้งสิ้น 674 เหตุการณ์ซึ่งนับได้ว่าเป็นปีที่มีเหตุการณ์ความไม่สงบต่ำที่สุดในรอบ 12 ปี (ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี และสุภาภรณ์ พนัสนาชี, 2559)

ทั้งนี้ยังไม่นับรวมการสูญเสียและเสียโอกาสจากการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ทั้งการเกษตร การท่องเที่ยว หรือโอกาสการเข้าถึงการศึกษา

นโยบายการร่วมแก้ไขปัญหาจากเหตุการณ์ความไม่สงบหลายอย่างเกิดขึ้นจากการศึกษาพื้นที่เพื่อให้เกิดการพัฒนาตามความต้องการที่เหมาะสมของพื้นที่ เช่น การศึกษาทางเลือกการปกครองท้องถิ่น 6 รูปแบบ (สำนักงานปฏิรูป, 2555) ในขณะเดียวกันหน่วยงานที่กำกับดูแลจังหวัดชายแดนภาคใต้คือศูนย์อำนวยการบริการจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ก็มีคณะกรรมการยุทธศาสตร์จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ทำหน้าที่กำหนดยุทธศาสตร์และนโยบายที่รัฐบาลจะนำมาใช้ในพื้นที่ (สุรชาติ บำรุงสุข, 2550) ขณะที่ภาคของชุมชนก็มีการเคลื่อนไหวผ่านสภาประชาสังคมชายแดนใต้ ซึ่งเป็นคณะทำงานที่ประกอบด้วยภาคประชาสังคม นักวิชาการ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันทางศาสนา และเครือข่ายองค์กรทางสังคมต่าง ๆ ร่วมกันเสนอแนะแนวทางร่วมในการแก้ไขปัญหาชายแดนภาคใต้ด้วยเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน การจัดทำฐานข้อมูล การจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในกรณีต่าง ๆ เป็นต้น โดยส่วนของชุมชนซึ่งเป็นหน่วยงานระดับพื้นที่ที่ทุกองค์กรต่างให้ความสำคัญแต่ที่ผ่านมาอาจเป็นการตั้งรับกับการสนับสนุนของหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้ประเด็นการพัฒนาที่ชุมชนต้องการไม่สามารถเชื่อมโยงต่อเนื่องตามความต้องการได้ และในขณะเดียวกันในระดับตำบลยังมีองค์กรชุมชนที่น่าสนใจที่ร่วมแก้ปัญหาในชุมชนคือ *สภาสันติสุขตำบล* ที่เป็นพื้นที่กลางร่วมพูดคุยและแก้ปัญหาในชุมชนด้วย

สภาสันติสุขตำบลเป็นการรวมตัวของคณะบุคคลต่าง ๆ ในตำบลที่สามารถสร้างพื้นที่กลางในการระดมความคิดเห็น นำเสนอการพัฒนาและแก้ปัญหาความขัดแย้งในระดับชุมชน บทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนเองโดยการร่วมมือกันหลายฝ่าย กระบวนการเสริมสร้างเวทีพูดคุยสภาสันติสุขตำบลที่เกิดขึ้นใน 4 อำเภอชายแดนของจังหวัดสงขลานั้น เป็นส่วนสำคัญในการปรับพื้นที่ความขัดแย้งให้เป็นพื้นที่ทางสังคมอย่างสร้างสรรค์และสานต่อข้อเสนอแนะจากชุมชนข้างในสู่หน่วยงานภายนอก ดังนั้นบทบาทการจัดการความขัดแย้งและการพัฒนาของสภาสันติสุขตำบลนั้นเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสนใจศึกษาเพื่อให้เห็นถึงแนวโน้มในการพัฒนาพื้นที่จากการร่วมพูดคุยและการสื่อสารเพื่อแก้ปัญหาจาก “คนใน” ได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาบทบาทของสภาสันติสุขตำบลซึ่งเป็นพื้นที่กลางการจัดการความขัดแย้งและการพัฒนา ในพื้นที่สี่อำเภอของจังหวัดสงขลา ได้แก่ อำเภอจะนะ นาทวี เทพา และสะบ้าย้อย

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาบทบาทของสภาสันติสุขตำบลเพื่อเป็นพื้นที่กลางการจัดการความขัดแย้ง การพัฒนาและในพื้นที่สี่อำเภอของจังหวัดสงขลานี้ มีการใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้ง การมีส่วนร่วมในองค์กรท้องถิ่น และสภาสันติสุขชุมชน โดยขอนำเสนอดังนี้

ความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้ง

ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เมื่อบุคคลมีเป้าหมาย หรือจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน และความแตกต่างเหล่านี้จะก่อให้เกิดเป็นความขัดแย้งต่อมาภายหลัง ความขัดแย้งตามความหมายของราชบัณฑิตยสถาน (2554) หมายถึง การไม่ลงรอยกัน ซึ่งหากจะแยกพิจารณาคำว่า “ขัด” ราชบัณฑิตยสถาน (2554) หมายถึง การไม่ทำตาม ฝ่าฝืน ฝืนไว้ และคำว่า “แย้ง” หมายถึง ไม่ตรงหรือลงรอยเดียวกัน ต้านไว้ ทานไว้ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ความขัดแย้ง ประกอบด้วยอาการทั้งขัดและแย้ง ซึ่งหมายถึงการที่ทั้งสองฝ่ายจะไม่ทำตามกันแล้วยังพยายามที่จะต้านเอาไว้อีกด้วย

ความขัดแย้งที่เกิดในพื้นที่มักมีรูปแบบที่บ่งชี้ถึงเหตุที่เกิดขึ้นซึ่งส่งผลต่อระดับความรุนแรงว่าดีขึ้นหรือเลวลงอย่างไร ซึ่งมอริส แคทเธอรีน (2547) ได้แบ่งความขัดแย้งตามการพัฒนารูปแบบต่าง ๆ ดังนี้ 1) ความขัดแย้งที่ซ่อนอยู่ (Latent Conflict) 2) ความขัดแย้งที่ปรากฏขึ้น (Emerging Conflict) 3) ความขัดแย้งที่ปรากฏชัด (Manifest Conflict)

สาเหตุของความขัดแย้ง

ต้นตอของความขัดแย้งนั้นมีหลายสาเหตุ ได้แก่ ความขัดแย้งทางข้อมูล ความขัดแย้งทางผลประโยชน์ ความขัดแย้งทางโครงสร้าง ความขัดแย้งทางความสัมพันธ์ และความขัดแย้งทางค่านิยม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) ความขัดแย้งทางข้อมูล (Data Conflict) หรือความขัดแย้งที่เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารข้อเท็จจริง ได้แก่ การขาดแคลนข้อมูลข่าวสาร ความเข้าใจผิด หรือการสื่อความหมายไม่ตรงกัน (ความสับสนที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบ ขอบเขตหน้าที่ การประเมินหรือตีความที่แตกต่างกัน) รวมถึงการแปรความหมายข้อมูลที่ได้รับมาไม่ตรงกัน

2) ความขัดแย้งทางผลประโยชน์ (Interest Conflict) ได้แก่ การแย่งชิงหรือมองว่าอาจจะมีการแย่งชิงทรัพยากรที่มีจำกัด การแข่งขันช่วงชิงกันหรือมองว่าอาจจะมีการแข่งขันกันในเรื่องที่เกี่ยวกับวิธีการที่ห่วงกังวลอยู่ หรือตอบสนองความต้องการทางอารมณ์ (ความรัก ความนับถือและความภาคภูมิใจในตนเอง)

3) ความขัดแย้งทางค่านิยม (Value Conflict) ได้แก่ มุมมอง ความคิด และปรัชญาหรือความเชื่อที่แตกต่างกัน ค่านิยมที่แตกต่างกัน ความคาดหวังที่แตกต่างกัน แนวความคิดหรือ

พฤติกรรมที่แตกต่างกัน พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี และวิธีการเลี้ยงดูที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคลหรือกลุ่มบุคคล

4) ความขัดแย้งทางความสัมพันธ์ (Relationship Conflict) ได้แก่ บุคลิกภาพที่แตกต่างกัน พฤติกรรมที่แตกต่างกัน มุมมองที่ไม่ตรงกัน การติดต่อสื่อสารหรือสื่อความหมายไม่ตรงกัน

5) ความขัดแย้งทางโครงสร้าง (Structural Conflict) ได้แก่ การแย่งชิง หรือมองว่าอาจจะมีการแก่งแย่งอำนาจและหน้าที่ ความไม่เท่าเทียมหรือความไม่ยุติธรรม อันเนื่องมาจากการควบคุมจากความเป็นเจ้าของ หรือในการจัดสรรทรัพยากรและระเบียบการจัดการ

การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี (Nonviolent conflict management)

ในสังคมทุกชุมชน ทุกสังคมย่อมมีความขัดแย้งเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงได้ยากไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งในระดับบุคคลหรือสังคม เพราะมีความแตกต่างกันในหลายลักษณะนับแต่ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ไปจนถึงสภาพแวดล้อมทางสังคม วิถีชีวิต ความเชื่อและวัฒนธรรม เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นแล้ว สังคมมีทางเลือกหลากหลายวิถีทางในการแก้ไขข้อขัดแย้งให้ลุล่วงไปได้ ในสังคมไทยประเด็นปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ที่มีความสลับซับซ้อน ได้นำไปสู่ความขัดแย้งทางสังคมในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งในด้านนโยบายสาธารณะ ความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความขัดแย้งด้านแรงงาน ความขัดแย้งทางการเมือง และปัญหาความขัดแย้งจนนำไปสู่ความรุนแรงในหลายกรณีที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้

การจัดการและแก้ปัญหาความขัดแย้งแบบสันติวิธี มีวิธีการที่สามารถดำเนินการได้หลากหลายรูปแบบ ขึ้นกับว่าความขัดแย้งอยู่ในสถานการณ์ใด ระหว่างก่อนเกิดสถานการณ์ ระหว่างที่เกิดสถานการณ์ และภายหลังสถานการณ์ความขัดแย้งผ่านพ้นไปแล้ว ในกรณีที่พบว่าความขัดแย้งกำลังจะก่อตัวแนวทางการจัดการเพื่อคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งที่เหมาะสมคือ การเสนอแนวทางไต่สวนสาธารณะ (Public hearing) ซึ่งเป็นวิธีการที่ควรเกิดก่อนที่จะมีการดำเนินการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะขนาดใหญ่ เพื่อให้ทรรศนะที่แตกต่างขัดแย้งกันระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ ได้รับการพิจารณาและนำไปสู่การสร้างข้อสรุปและการตัดสินใจร่วมกันของคนในสังคม

การจัดการความขัดแย้งของชุมชน

นิเวศน์ อรุณเบิกฟ้า (2550) การศึกษาเรื่อง “กระบวนการจัดการความขัดแย้งของชุมชน” นี้มีความมุ่งหมายที่จะวิเคราะห์ให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ในบริบททางสังคมของชุมชน ในการจัดการความขัดแย้ง มีความสอดคล้องและสัมพันธ์กับการสร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นภายในชุมชน ภายใต้ฐานการศึกษาที่ใช้แนวคิดกระบวนการยุติธรรมชุมชนเชิงสมานฉันท์

ผลการศึกษาพบว่า ฐานสำคัญของกระบวนการจัดการความขัดแย้งของชุมชนที่จะนำมาซึ่งความสมานฉันท์ คือ การสร้างความสงบสุขให้เกิดขึ้นในสังคม โดยการป้องกันแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งโดยใช้ฐานทุนทางสังคม (Social capital) และหลักจารีตวัฒนธรรม (Customary Laws) ที่

แสดงออกในรูปแบบประวัติศาสตร์ความเป็นชุมชน โครงสร้างสถาบันทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม การรวมกลุ่ม จารีต และการควบคุมทางสังคมของชุมชน โดยชุมชนได้การเรียนรู้ และพัฒนาจากประสบการณ์จริงที่เกิดขึ้น ผ่านการกลั่นกรองจากการแก้ปัญหาเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่รอดได้ และเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน ภายใต้ความแตกต่างกันทางด้านวัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ตามกรอบความเชื่อของศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม ที่มีแกนหลักของคำสอนเหมือนกันคือ การทำให้คนเป็นคนดีและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ผู้ศึกษาได้ใช้ฐานการวิเคราะห์จาก ประวัติศาสตร์ของชุมชน กรณีข้อขัดแย้ง และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน แล้วนำมาเปรียบเทียบกับฐานความรู้ทางด้านกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ทำให้พบว่า กระบวนการจัดการความขัดแย้งของชุมชน แบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ คือ 1) การจัดการความขัดแย้งโดยองค์กรชุมชน ได้แก่ คณะกรรมการชุมชน คณะกรรมการมัสยิด กลุ่มสตรีแม่บ้าน และกลุ่มงานทางด้านการพัฒนานาชุมชน 2) การจัดการความขัดแย้งด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยโดยคนที่ชาวบ้านเชื่อถือ 3) การจัดการความขัดแย้งโดยการใช้กิจกรรมประสานใจ เป็นวิธีการที่จะทำให้คนที่ขัดแย้งกันหรือกลุ่มที่ขัดแย้งกันหันหาเข้าหากันได้ และ 4) การจัดการความขัดแย้งด้วยการหยุดเรื่องขัดแย้งดังกล่าว โดยไม่กล่าวถึง

ลักษณะทั้ง 4 ประการนี้ได้มาจากฐานการคิด หรือภูมิปัญญาของชุมชนที่เรียกว่า “การปาก๊ะ” หรือวิธีการที่สร้างคนให้เกิดความสมานฉันท์ ร่วมมือร่วมใจกันที่จะทำในสิ่งต่าง ๆให้เกิดความสำเร็จ ซึ่งการปาก๊ะ เน้นกระบวนการพูดคุยเพื่อให้เกิดความคิดในสิ่งที่เราจะทำ โดยต้องใช้การรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน หาข้อสรุปร่วมกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน อันจะนำมาซึ่งผลสำเร็จของการทำงาน หรือการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนอย่างสมานฉันท์

หากจะเปิดพื้นที่กลางในการสร้างความร่วมมือ ปรองดองและลดความขัดแย้งอันเกิดจากพื้นที่ ทั้งด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิต ชุมชนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นพื้นที่กลางที่มีลักษณะเฉพาะตัวและขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละชุมชนด้วย จึงจะดำเนินการต่ออย่างต่อเนื่องได้

การมีส่วนร่วมในองค์กรท้องถิ่น

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์และคณะ (2552) ได้เสนอหลักการของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น 2) การมีส่วนร่วมในการจัดซื้อ-จัดจ้างขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น 3) การมีสิทธิ์เข้าร่วมประชุมสภาองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และ 4) การมีส่วนร่วมในการจ่ายภาษีของประชาชนให้แก่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น

นอกจากนี้ วีระศักดิ์ เครือเทพ (2550) ยังได้เสนอรูปแบบของการบริหารงานท้องถิ่นในระดับเครือข่ายต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมงาน

เครือข่ายภาคประชาสังคม (Decentralization model) มีระดับการมีส่วนร่วมสูง ทำให้เกิดการพัฒนาและบริหารจัดการท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพและเชื่อมโยงกับภาคส่วนต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น

การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจทำได้หลายระดับและหลายวิธี ซึ่งบางวิธีสามารถทำได้อย่างง่ายๆ แต่บางวิธีก็ต้องใช้เวลา ขึ้นอยู่กับความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ค่าใช้จ่ายและความจำเป็นในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการจัดการความขัดแย้งเป็นเรื่องละเอียดอ่อน จึงต้องมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชน การรับฟังความคิดเห็น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม รวมทั้งพัฒนาทักษะและศักยภาพของข้าราชการทุกระดับควบคู่กันไปด้วย

การแก้ปัญหาชุมชนโดยสภาสันติสุขตำบล

จากสถานการณ์ปัญหาความไม่สงบที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสี่อำเภอของจังหวัดสงขลา ได้แก่ อำเภอจะนะ นาทวี เทพา และสะบ้าย้อย ตลอดระยะเวลากว่า 12 ปี (2547-2559) ที่ผ่านมา ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชน ก่อให้เกิดความหวาดระแวง หวาดกลัว นำไปสู่การไม่ร่วมมือ ซึ่งส่งผลให้เกิดความขัดแย้งตามมา ทั้งในระดับชาติ ระดับจังหวัด ท้องถิ่น รวมถึงชุมชน รัฐบาลทุกชุดที่ผ่านมาได้ให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาเหล่านี้ และมีการกำหนดเป็นวาระแห่งชาติในการช่วยเหลือและแก้ไข นั่นคือการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากภาคประชาสังคม เนื่องจากอาศัยอยู่ในพื้นที่และทราบถึงปัญหาที่แท้จริง และสามารถนำเสนอความต้องการแก้ปัญหาตรงกับความต้องการของพื้นที่

กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) เห็นถึงความสำคัญของพื้นที่กลางในการสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน จึงได้จัดตั้ง “สภาสันติสุขตำบล” ขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในปี พ.ศ.2552 เพื่อเป็นเวทีกลางของการมีส่วนร่วมแก้ปัญหา ซึ่งบทบาทและหน้าที่หลักของสภาสันติสุขตำบล ประกอบด้วย 1) เพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าให้กับชุมชนในพื้นที่ 2) เพื่อเป็นเวทีรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของคนในชุมชน รวมทั้งการบริหารจัดการความขัดแย้งในชุมชน 3) เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนเพื่อให้สามารถดูแลตนเองได้ และ 4) เพื่อเปิดโอกาสให้คนในชุมชนสามารถเข้ามาบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเอง

กิจกรรมในช่วงแรกของการดำเนินการโดยการบริหารของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) เป็นการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการปฏิบัติศาสนกิจของพี่น้องชุมชนมุสลิม ได้แก่ นาฬิกาภาพบัยตุลลอฮ์เพื่อดูเวลาละหมาด และปฏิทินอิสลาม เพื่อให้กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน และกองทัพบกใช้ประโยชน์ในการสร้างความสัมพันธ์กับพื้นที่ ลดช่องว่างระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชน และดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน

การจัดตั้งสภาสันติสุขตำบลในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างพื้นที่หรือเวทีพูดคุยในการแก้ปัญหาเบื้องต้นของท้องถิ่น (เสรี แวมง, 2552) มีองค์ประกอบจากภาคส่วนต่าง ๆ 5 ภาคส่วนด้วยกัน ประกอบด้วย 1) ผู้นำศาสนาทุกศาสนาในพื้นที่ที่ชาวบ้านให้ความเคารพ เช่น เจ้าอาวาสวัดทุกวัดในตำบล และอิหม่ามมัสยิดทุกมัสยิดในตำบล 2) กำนันและผู้ใหญ่บ้านทุกคนในตำบล (ปกครองท้องที่) 3) สมาชิก อบต. และสมาชิกสภาเทศบาลทุกคนในตำบล (ปกครองท้องถิ่น) 4) หน่วยงานราชการในตำบลหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบในตำบล เช่น ปลัดอำเภอผู้รับผิดชอบในตำบล ปลัด อบต./เทศบาล พัฒนากรตำบล สาธารณสุขตำบล เกษตรตำบล หัวหน้าเจ้าหน้าที่ตำรวจที่รับผิดชอบพื้นที่ ทหารหัวหน้าชุดเฉพาะกิจ (ฉก.) หรือ ตชด. หรือทหารพรานที่รับผิดชอบตำบล และผู้อำนวยการโรงเรียนรัฐทุกโรงเรียนในตำบล และ 5) องค์กรภาคประชาชนในตำบล ได้แก่ โต๊ะครูหรือหัวหน้าสถาบันปอเนาะ เจ้าของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา ประธานกลุ่มแม่บ้าน ประธานกลุ่มออมทรัพย์ ประธานกลุ่มเยาวชน หรือตัวแทนกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในตำบล

การดำเนินการในแต่ละตำบลจะให้หน่วยงานที่กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) มอบหมายโดยผ่านคำสั่งแต่งตั้งระดับอำเภอ ซึ่งคณะกรรมการในแต่ละตำบลจะมีจำนวนที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับขนาดจำนวนหมู่บ้านของแต่ละตำบลและจำนวนองค์กรภาคประชาสังคมในตำบลนั้น ๆ ซึ่งการดำเนินการเปิดประชุมครั้งแรกจะมีนายอำเภอเป็นผู้ลงนามประกาศแต่งตั้งและดำเนินการประชุมเพื่อเลือกกรรมการในตำแหน่งต่าง ๆ ตามความเหมาะสมของพื้นที่

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่า การเปิดพื้นที่กลางให้เป็นเวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ คุยเรื่องปัญหา และประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมแก้ไขปัญหา เป็นความจำเป็นในการลดความขัดแย้งเบื้องต้นที่จะก่อเกิดขึ้นและการตั้งรับกับสถานการณ์ปัญหาได้ทันท่วงที สอดคล้องกับบทบาทของคณะกรรมการสภาสันติสุขตำบลที่เป็นส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ได้

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการพรรณนาถึงข้อเท็จจริงต่าง ๆ การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Analysis) การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยมีกลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยสมาชิกสภาสันติสุขตำบล ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชนและชาวบ้านในพื้นที่ 4 อำเภอ ได้แก่ *1) อำเภอจะนะ* ที่องค์การบริหารส่วนตำบลสะกอม วันที่ 17 มีนาคม 2559 มีผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 9 คน *2) อำเภอนาทวี* ที่องค์การบริหารส่วนตำบลสะท้อน วันที่ 18 มีนาคม 2559 มีผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 6 คน *3) อำเภอเทพา* วันที่ 19 มีนาคม 2559 ที่วิทยาลัยชุมชนสงขลา มีผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 9 คน และ *4) อำเภอสะบ้าย้อย* ที่วิทยาลัยชุมชนสงขลา วันที่ 24 มีนาคม 2559 มี

ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 9 คน โดยได้นำเนื้อหามาวิเคราะห์ไปสู่การตีความ สรุปความเพื่อให้ได้ความกระจ่างในประเด็นปัญหาต่าง ๆ

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลพัฒนาการของสภาสันติสุขตำบล รวมถึงข้อมูลพื้นฐานจากสมาชิกสภาสันติสุขตำบล ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชนและชาวบ้านในพื้นที่หรือองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย

ผลการวิจัย

ผลจากการสนทนากลุ่มย่อยและการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องฝ่ายต่าง ๆ ของคณะกรรมการสภาสันติสุขตำบล ทั้ง 4 อำเภอ สามารถประมวลสรุปผลความคิดเห็นประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ สถานการณ์ในพื้นที่ การดำเนินการของสภาสันติสุขตำบล บทบาทของสภาสันติสุขตำบลต่อการจัดการความขัดแย้งและแนวทางการพัฒนาพื้นที่สำหรับงานวิจัยนี้จะขอนำเสนอสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะในพื้นที่ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลาเท่านั้น โดยนำเสนอเป็นรายอำเภอดังนี้

1. สถานการณ์ในพื้นที่อำเภอสะบ้าย้อย

สถานการณ์ก่อนปี พ.ศ.2547 วิถีชีวิตของคนในชุมชนมีการไปมาหาสู่กันปกติใช้ชีวิตปกติ หลังจากปี พ.ศ.2547 ความรุนแรงเพิ่มขึ้น ความรุนแรง 4 อำเภอโดยเฉพาะ ต.เปียน เกิดความระแวงและไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันของชาวบ้านทั้งชุมชนพุทธและมุสลิม ทำให้ความรู้สึกทั้งสองศาสนาเปลี่ยนไป มีการสูญเสียและเหตุการณ์ต่าง ๆ ทุกอย่างที่เคยดำเนินก็เปลี่ยนไป ไม่กล้าที่จะพูดจาพบปะพูดคุยทำให้ไม่กล้าที่จะแสดงออก ความรู้สึกระหว่างศาสนาเปลี่ยนไป

หากพูดถึงความรุนแรงในพื้นที่ ตั้งแต่ปี 2547-2552 เป็นต้นมา ชุมชนจะไม่ต้อนรับเจ้าหน้าที่เพราะมีความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน เนื่องด้วยเหตุการณ์ผ่านไปมีความรู้สึกกังวลและระแวงจากประวัติศาสตร์เหตุการณ์ในพื้นที่ที่มีผู้ต้องสงสัยและคนที่มีข้อหาหลายคน แต่ในช่วงปี 2553-2558 (ปัจจุบัน-ขณะนั้น) ตั้งแต่มีเวทีพูดคุยผ่านการประชุมสภาสันติสุขตำบล และมี ตชด.(ชุดปัจจุบัน) เข้ามาจะมีพฤติกรรมเปลี่ยนไป ชาวบ้านมีการต้อนรับมากขึ้น (หน่วยงานความมั่นคง) มีความพยายามทำให้คนที่มีหมายจับมีจุดยืนในสังคม ลดความหวาดระแวงได้ และลดความรุนแรง ในส่วนของเหตุการณ์ในพื้นที่ปัจจุบันยังมีอยู่บ้างแต่น้อยลง ส่วนมากจะมีการยิง สำหรับผู้ที่เห็นต่างทางความคิดยังคงแสดงตัวตนและแสดงออกในเชิงสัญลักษณ์แต่ไม่รุนแรง

จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตนั้น ในทุกวันนี้ชุมชนสามารถสร้างความเข้าใจ ความสัมพันธ์ของพี่น้องในชุมชนได้เกือบจะเป็นปกติเพียงแต่ไม่กล้าแสดงออก ด้วยเพราะความหวาดระแวงที่จะเป็นเป้าหมายของกลุ่มผู้ไม่หวังดีได้ หน่วยความมั่นคงที่เข้าพื้นที่สามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติความรู้สึกได้แต่ก็ยังคงอยู่ในความทรงจำลึกๆ ซึ่งต้องเข้าใจในสภาพจิตใจของผู้สูญเสีย

สถานการณ์ปัจจุบันซึ่งเน้นในด้านความมั่นคง ไม่ได้เน้นความรุนแรงเหมือนในอดีต โดยพยายามแสดงเชิงสัญลักษณ์ การทำงานของเครือข่าย สถานการณ์โดยทั่วไปไม่รุนแรง แต่ก็มีการเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงปี 2557 มีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้สถานการณ์ดีขึ้น มีการช่วยเหลือกันมากขึ้น พัฒนาดีขึ้น

บทบาทของสภาสันติสุขในการจัดการความขัดแย้ง

สภาสันติสุขในหลายตำบลมีการประชุมกันทุกเดือน ในบางตำบลมีการกำหนดปฏิทินแผนการประชุม มีคู่มือปฏิบัติงาน มีคำสั่งที่เป็นลายลักษณ์อักษร และสร้างจิตสำนึกในบทบาทหน้าที่ว่าสภาสันติสุขเป็นเรื่องของทุกคน บทบาทหน้าที่ของทาง 5 องค์ประกอบ มีการผลัดเปลี่ยนกันไป แต่ส่วนหนึ่งก็ไม่รู้บทบาทหน้าที่ และกล่าวว่าสภาสันติสุขไม่เคยช่วยแก้ไขปัญหาได้เลย ส่วนหนึ่งเพราะไม่ทราบบทบาทหน้าที่ของสภาสันติสุขน่าจะมีการอบรมทบทวนการทำงาน คิดว่าสภาสันติสุขเป็นองค์กรที่ดีสามารถเป็นศูนย์กลางแก้ปัญหาได้ทุกเรื่อง

คณะกรรมการของสภาสันติสุขบางคนยังไม่เข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตน ทำให้ปัญหาหลายอย่างยังไม่ได้รับการแก้ไข มีการเปิดเผยข้อมูลกันน้อยมากแต่ก็ยังขับเคลื่อนกันอยู่โดยเป็นการหาข้อตกลงเน้นเรื่องเพื่อการพัฒนา หากให้สภาสันติสุขตำบลขับเคลื่อนได้ต่อจะต้องมีการปรับโครงสร้าง สร้างความรู้และความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการฯ บทบาทของสภาสันติสุขซึ่งอยากให้ชุมชนมีส่วนรับรู้และร่วมมือกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นโดยความร่วมมือของทุกภาคส่วน จากการเก็บข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่าปัญหาของสภาสันติสุขอยู่ที่ไม่ศักดิ์สิทธิ์เพราะประชุมไม่มีอะไรคืบหน้า มีงานแต่ไม่มีงบประมาณ ซึ่งเป็นผลมาจากการบูรณาการของภาครัฐ การปฏิบัติส่วนใหญ่จะออกมาในลักษณะของการจัดทำแผนงาน โครงการตามเป้าประสงค์ของหน่วยงานที่ก่อตั้ง ซึ่งเน้นในส่วนของการซ่อมแซมวัด มัสยิด ซ่อมแซมบ้านผู้ยากไร้ ซึ่งไม่สามารถตอบโจทย์ของความมั่นคงและความสันติสุขได้ ดังนั้นสภาสันติสุขจะต้องมีการปรับโครงสร้างให้กระชับขึ้น มีการขับเคลื่อนโดยภาคเครือข่ายที่ชัดเจนและแท้จริง

จากการเก็บข้อมูลในพื้นที่พบว่า ชุมชนมีความร่วมมือกันเป็นอย่างดี ซึ่งเป็นสัญญาณที่ดีในการแก้ไขปัญหาโดยวิธีสันติสุข ซึ่งไม่ใช่มาจากสภาสันติสุข หากแต่มาจากความสัมพันธ์ของตัวบุคคล ซึ่งหากเป็นเช่นนี้ สภาสันติสุขก็ไม่จำเป็นต้องมีก็ได้เพราะซ้ำซ้อนกับหน่วยงานอื่น เช่น ในการประชุมชุมชนก็ใช้เวทีประชาคมซึ่ง อบต.ทำอยู่แล้ว งานความมั่นคงหรืองานปกครองก็มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้านทำอยู่แล้ว ที่สำคัญไม่มีแหล่งงบประมาณ ไม่มีแผนงาน กิจกรรมและงานที่ชันเจน

2. สถานการณ์ในพื้นที่อำเภอเทพา

สถานการณ์ทั่วไปของอำเภอเทพาจะมีความใกล้เคียงกับอำเภอสะบ้าย้อย คือมีปัญหาความไม่สงบที่เกิดจากการสร้างสถานการณ์ในพื้นที่ ความขัดแย้งด้านความมั่นคงและความขัดแย้งที่เกิด

จากนโยบายรัฐ แต่การสร้างความร่วมมือเพื่อให้เกิดสันติสุขก็ยังเป็นสิ่งที่หลายคนต้องการ และให้ความหวังไว้กับตัวแทนชุมชนและหน่วยงานรัฐ

บทบาทของสภาสันติสุขในการจัดการความขัดแย้ง

จากการสนทนากลุ่มย่อยของอำเภอเทพาพบว่า ผู้นำชุมชนสะท้อนถึงบทบาทการขับเคลื่อนของสภาสันติสุขเทพาว่ามีรูปแบบดีมาก หลายฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม ถึงแม้ว่าจะแก้ได้บ้างไม่ได้บ้าง จากการประเมินของสภาสันติสุขอำเภอเทพาพบว่า สามารถช่วยในการแก้ปัญหาได้เพียง ร้อยละ 40 เท่านั้น ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า สาเหตุหนึ่งที่สำคัญในการสร้างความขัดแย้งคือการเลือกตั้งการเมืองท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีปัญหาหลักที่เจอ คือปัญหาการติดยาเสพติดของเยาวชน ซึ่งได้นำเรื่องเข้าวาระการประชุมในสภาสันติสุขทุกครั้ง แต่ไม่มีบทสรุปและไม่ได้รับการแก้ไข ในบางตำบลสภาสันติสุขมี แต่ไม่มีการประชุมที่ชัดเจน โดยปีที่แล้วมีการประชุมทุกเดือน แต่ช่วงปีนี้ (2558) ประชุม 3 เดือน/ครั้ง เรื่องหลัก ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นการพูดคุยกันโดยทั่วไปในเรื่องการแพร่ระบาดของยาเสพติด ปัญหาความมั่นคง การพัฒนาอาชีพ กระนั้นการคัดกรองผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดในชุมชนเป็นตัวก่อให้เกิดภาวะความขัดแย้งได้เช่นกันจากการเลือกปฏิบัติ บทบาทในการแก้ปัญหาควรเริ่มมาจากหมู่บ้าน ปัญหาในสภาสันติสุขก็มี เช่น ปัญหาความขัดแย้งระหว่างท้องถิ่นกับท้องที่

ในส่วนของโครงสร้างของสภาสันติสุขนั้นถือว่าสมบูรณ์ ประชาชนยอมรับ ในส่วนของท้องที่ที่เห็นชัดคือในส่วนของงบประมาณ ท้องที่มีศักยภาพตรงนี้ ทุกภาคส่วนให้ความร่วมมือ ในส่วนสุดท้ายภาคประชาชน เราต้องดูในปัญหาส่วนกันเอง วิธีการแก้ปัญหาคือ ให้แก้ปัญหาจากหมู่บ้านก่อน การสร้างความพร้อมในชุมชนให้เข้มแข็ง ซึ่งปัญหาจริง ๆ อยู่ที่หมู่บ้าน

ในปี พ.ศ.2557 เป็นปีแรกที่อำเภอเทพามีการจัดตั้งชุดศูนย์ปฏิบัติการอำเภอ (ศปก.อำเภอ) และชุดปฏิบัติการขับเคลื่อนสภาสันติสุขของชุมชน เป็นส่วนที่สนับสนุนและช่วยแก้ปัญหาโดยเมื่อก่อนเราไม่ยอมรับว่าปัญหาแบ่งแยกดินแดนเป็นปัญหาหลัก แต่จะมีปัญหาอื่น ๆ ที่เสริมมา อย่างเช่น ยาเสพติด การเมือง ธุรกิจผิดกฎหมาย ปัญหาด้านงบประมาณ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ วิธีการแก้ไขปัญหา เช่น ปัญหาการแยกดินแดน แก้โดยการดึงมวลชนในกลับมา โดยเราควรสร้างความพร้อมให้ชุมชนเข้มแข็ง

สภาสันติสุขเป็นหน่วยงานกลางในชุมชนที่มีหลายภาคีเครือข่ายมาทำงานร่วมกัน หากแต่ขาดการเชื่อมโยงระบบงานทำงานมีการแยกส่วนกันคิดและทำตามเป้าหมายของหน่วยงานตนเองและนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งกันในคณะกรรมการโดยเฉพาะท้องที่กับท้องถิ่น

ข้อสะท้อนหนึ่งที่น่าสนใจจากผู้นำชุมชนที่กล่าวว่า

“หากเปรียบสภาสันติสุขเป็นเสมือนคนนั้น มีช่วงเวลาที่นานพอดูแต่กลับไม่มีวุฒิภาวะ ไม่เข้มแข็ง ซึ่งก็ไม่สามารถทำให้สภาสันติสุขสามารถขับเคลื่อนได้อย่างเป็นรูปธรรมมากนัก

สังคมในปัจจุบันเป็นเรื่องที่พูดคุยกันถึงอิสระ เสรีภาพและอิสรภาพ ซึ่งนำไปสู่การเชื่อถือ เชื่อมั่น เคารพนับถืออันเป็นผลไปสู่ภาวะความขัดแย้ง ดังนั้นการยอมรับซึ่งกันและกันจะก่อให้เกิดความสามัคคีนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน”

“สันติสุขก่อนมีสภาชะอีก สภาต้องดูแล ส่งเสริมให้ชาวบ้านรู้จักกัน ซึ่งคนเป็นผู้นำต้องรู้จักชาวบ้านหมดทุกคน ซึ่งสภาต้องให้ความสำคัญกับเรื่องนี้โดยวางรูปแบบตามที่ชุมชนต้องการ ปัญหาเกิดจากการมาพัฒนาจิตใจ ไม่มีจุดร่วมกัน ต่างคนต่างคิดว่าดี แก้โดยการคิดรวมกัน เช่น ตัวอย่างคำสอนศาสนาอิสลาม ความช่วยเหลือของพระเจ้า อยู่ที่ความสามัคคีของพวกเรา ถ้าเรามีการคิดร่วมกัน เห็นไปในทางเดี่ยวกัน สิ่งนั้นจะสำเร็จ”

การเกิดขึ้นของสภาสันติสุข ซึ่งมุ่งเน้นให้ชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในการแก้ไขและป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ หากแต่การทำงานในลักษณะของจิตอาสานั้นบางครั้งมันไปกระทบกับงานประจำของตนเอง หรือหน่วยงานเป็นการเพิ่มภาระงานมากขึ้น อีกทั้งมีข้อจำกัดในด้านงบประมาณ จึงเป็นเหตุมีการขับเคลื่อนการทำงานได้ยากมาก เราจึงพบว่าในการทำงานของสภาสันติสุขเรามีจุดแข็งคือ ความร่วมมือ ร่วมใจของชุมชน ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่เป็นอยู่คือ บทบาทความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่รัฐ การบังคับใช้กฎหมาย การปฏิบัติและอื่น ๆ ทำให้ไม่สามารถทำความเข้าใจแก่ชุมชนได้อย่างชัดเจนและบางครั้งก็เป็นประเด็นความขัดแย้งขึ้นมา ในขณะเดียวกันเราเองอยากจะให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้และขับเคลื่อนได้ด้วยตนเอง ซึ่งจะดีกว่าการยึดติดในตัวบุคคล

3. สถานการณ์ในพื้นที่อำเภอจะนะ

พื้นที่ไม่มีอะไรเคลื่อนไหว รูปแบบการเมืองมีน้อย ชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงและทำสวนยางพารา วงสนทนาพูดคุยไม่ค่อยมีเรื่องเกี่ยวกับการเมืองเพราะรูปแบบไม่ได้ดั่งที่คิด ส่วนมากที่พูดคุยเรื่องการทำมาหากิน สำหรับชาวบ้านแถวนี้คิดว่าการเมืองคงที่ ความขัดแย้งในส่วนของการเมืองมีอยู่เรื่อย ๆ แต่ชาวบ้านไม่ค่อยใส่ใจ ชาวบ้านจะมีความสุขจากการทำงาน และการประชุมสภาสันติสุขของตำบลสะกอมและหลายพื้นที่จะร่วมกันประชุมสัญจร พอการเมืองขาดช่วงก็เงียบหาย การประชุมสภาสันติสุขจะเงียบหายเมื่อเปลี่ยนมือผู้รับผิดชอบไม่ค่อยคงที่

บทบาทของสภาสันติสุขในการจัดการความขัดแย้ง

ความขัดแย้งในหมู่บ้านมีน้อย แต่เริ่มจาการเลือกตั้งแบ่งพรรค เมื่อมีการประชุมจะแบ่งทีมกันและไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการประชุม การแบ่งท้องที่ท้องถิ่น ส่วนเรื่องเศรษฐกิจ ทำให้เดือนร้อนเพราะราคายาง เกิดการลักเล็กขโมยน้อย ชาวบ้านอยู่ด้วยความระแวง เรื่องยาเสพติด เกิดจากปัญหา

ทางด้านการศึกษา ภาพรวมในชุมชนปกติแต่จะขัดแย้งด้านการเมือง ยาเสพติด การว่างงานทำให้เกิดการมั่วสุม เยาวชนมีปัญหา ภาพรวมการเป็นอยู่ในตำบลถือว่าปกติ แต่เมื่อมีปัญหาการเลือกตั้งก็จะเกิดปัญหาการขัดแย้งตามมา

ปัญหายาเสพติดในหมู่บ้านเคยมีการพูดคุย มีโครงการเข้ามาประชุมในหมู่บ้าน โดยตอนนี้ทำได้ประมาณ 10 หลังคาเรือน ใช้เวลาช่วงบ่ายสี่โมงเย็นหลังละหมาด เรื่องที่พูดคุยเป็นเรื่องแรกเป็นเรื่อง น้ำกระท่อม จึงจะไห้เริ่มจากการลดและค่อยๆ เลิก ทำแล้วได้ผลจึงอยากให้มีการต่อเนื่อง ข้อสะท้อนของชุมชนต่อปัญหายาเสพติดในชุมชนที่ว่า

“ปัญหายาเสพติดส่วนหนึ่งมาจากเจ้าหน้าที่ตำรวจด้วยที่ไม่ใสสะอาด”

องค์กรภาคประชาชนในพื้นที่ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับบทบาทของสภาสันติสุขชุมชนว่าปัจจุบันเรื่องราวเกี่ยวกับสภาสันติสุขเงียบหาย ทั้งที่สภาสันติสุขคือ ***พื้นที่กลาง*** อยากให้โครงสร้างที่กำหนดแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ขจัดความขัดแย้ง สถานการณ์ การเมืองในพื้นที่มีความต่อเนื่องในการแก้ปัญหาของสภา สภาชุมชน พลเมือง เพื่อให้เกิดสันติสุข แต่คิดว่าเป็นข้อดีภาครัฐควรเป็นที่ปรึกษา

สภาสันติสุขเป็นรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งสามจังหวัด วิธีคิดของทหารในแนวรบเสนาธิการทหาร สร้างสภาสันติสุข คนคิดอยู่ยะลา คนทำอยู่จะนะ การสื่อสารไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ วิธีคิดการร่วมคิดร่วมทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมไม่มีทฤษฎีที่ตายตัว ต้องเข้าใจเอกลักษณ์ของคนไทย

4. สถานการณ์ในพื้นที่อำเภอนาทวี

พื้นที่อำเภอนาทวี เป็นพื้นที่ติดกับชายแดนประเทศเพื่อนบ้าน มีด่านการค้าสำคัญทำให้มีการเดินทางขอผู้คนที่หลากหลาย แต่ขณะเดียวกันปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ส่วนใหญ่จะไม่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงมากนัก แต่จะเกิดปัญหาความขัดแย้งทางด้านทรัพยากรและสิทธิชุมชนเป็นสำคัญ

ภาพรวมของสถานการณ์ในพื้นที่ยังไม่ถึงกับหนักแต่มีการเตรียมความพร้อมสำหรับการตั้งรับ ซึ่งมีไทยพุทธร้อยละ 100 ของหมู่บ้าน เมื่อมีการก่อเหตุจะเป็นพื้นที่ที่มาพักอาศัย ส่วนมากพื้นที่ทำการกรีดยาง การรับลูกจ้างเข้ามาการพบเจอเหตุการณ์ในพื้นที่ก็มีแต่ไม่ถึงกับหนัก ตอนนี้ได้มีการประสานกับเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายเพื่อเตรียมความพร้อมมี อปพร. ช่วยดูแล แต่ถือว่าสถานการณ์คงที่มีประชากรแฝงเยอะในพื้นที่ แม้ในบางพื้นที่จะไม่มีปัญหาด้านความมั่นคง แต่ก็ยังคงมีการเตรียม ความพร้อมรับสถานการณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะลูกจ้างกรีดยางซึ่งส่วนใหญ่เป็นบุคคลนอกพื้นที่ มีการจัดชุด อปพร. ชรบ. และตำรวจชุมชนร่วมเฝ้าระวังสถานที่สำคัญๆ เช่น ตลาดนัด

ความขัดแย้งอันเกิดมาจากการเลือกตั้งมีน้อย มีการประสานการทำงานกันเป็นอย่างดีระหว่างท้องที่กับท้องถิ่น ความขัดแย้งทางด้านการเมืองภายในมี ไม่หนักแต่ต้องระวัง แต่มีบ้างบางจังหวะตอนนี้ถือว่าดี ทำงานร่วมกันได้ดี ส่วนมากถ้าจะขัดแย้งจะมาจากหมู่บ้านเล็กน้อย ความขัดแย้ง

ในด้านการใช้ทรัพยากรที่ดิน แหล่งน้ำได้ดำเนินการโดยใช้ความร่วมมือของทุกภาคส่วนโดยเฉพาะชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ป่า มีการกำหนดเป็นพื้นที่อนุรักษ์ป่า (ป่ากราดมีพื้นที่ประมาณ 2,500 ไร่) ไม่พบว่ามีการบุกรุก ซึ่งตอนนี้มีการทำโครการให้ป่ากราดเป็นป่าอนุรักษ์ และเป็นท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต่อไป แต่ในส่วนของกรมป่าไม้ ไม่สามารถตั้งงบประมาณในการดูแลได้ จะไป ทำบ่อในการให้สัตว์ลงมากินน้ำเองได้

ชุมชนทั้งพุทธและมุสลิมต่างมีความเข้าใจกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ ต.นาหมอศรี มีคนไทยพุทธกับอิสลาม เท่ากัน 50:50 ในจำนวน 8 หมู่บ้าน ไทยพุทธ 4 หมู่บ้าน อิสลามก็ 4 หมู่บ้าน วัดมี 2 วัด มัสยิดมี 2 มัสยิด ไม่มีความขัดแย้งเข้ากันได้ดี มีงานก็ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สถานการณ์ความรุนแรงไม่มี อยู่กันเป็นพี่น้อง

บทบาทของสภาสันติสุขในการจัดการความขัดแย้ง

บทบาทของสภาสันติสุขไม่ค่อยมี เพราะไม่เคยมีการประชุม ที่ผ่านมาหลายพื้นที่มีการประชุมทุกเดือน แต่หลายพื้นที่ก็ยังไม่ได้ประชุมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการแก้ปัญหาความขัดแย้งส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้น จะมีการตกลงกันเอง ไม่ต้องใช้หลักนิติธรรมเข้ามาช่วย การไม่มีการประชุมสภา ส่วนหนึ่งอาจมาจากชุมชนนี้ไม่มีเรื่องขัดแย้ง เรื่องขัดแย้งส่วนใหญ่จะพูดคุยกันก่อน

บทบาทของโต๊ะอีหม่าม ในการแก้ปัญหา จะมีการคุยกันทุกวันอังคาร จะมีการให้ทีมงานลงไปคุยไปสอนในพื้นที่ ส่วนใหญ่จะมีการรณรงค์ให้เข้ามัสยิด เพื่อนทำพิธีศาสนา (ฮูกุมปากัต)

ในขณะที่พื้นที่ชายแดนบางตำบลเป็นพื้นที่เฝ้าระวังสำหรับความมั่นคง ความขัดแย้งมีบ้างส่วนใหญ่จะทางการเมือง ในพื้นที่มีการประชุมทุกเดือนโดย นายก อบต. จะเชิญครบทุกฝ่าย การประชุมค่อยหายไปเกิดจากความศรัทธาในตัวสภา เพราะบางเรื่องมีปัจจัยที่ไม่สามารถแก้ไขได้ เป็นเวทีที่ท้องถิ่นได้แจ้ง ถ้าปัญหาต้องแก้ไขด้วยงบประมาณจะทำให้การแก้ไขหายไป แต่ด้วยงบประมาณน้อยทำให้โครงการไม่เป็นไปอย่างที่ต้องการ แต่ยังมีการเคลื่อนไหวในเรื่องนี้

สถานการณ์ในพื้นที่ ไม่มี ความขัดแย้งจะมีในช่วงการเลือกตั้งแต่ไม่รุนแรง ความขัดแย้งด้านความคิดและศาสนาไม่มีเลย ปัญหาทางด้านทรัพยากร น้ำไม่พอใช้ เรื่องป่าไม้การกั้นแนวเขต การใช้ที่ดินสาธารณประโยชน์ การบริการจัดการการเวนคืนสร้างทางเข้าประกอบคือปัญหาใหญ่ เวลาตชด. ทำโครงการจะไม่ให้เราทำโครงการแต่มาบอกว่าได้รับงบมาจะทำอะไรบ้าง รูปแบบการเกิดสภาสันติสุขร่วมกัน 5 ฝ่าย ดีหรือไม่ เป็นสิ่งที่ดีอย่างน้อยทุกฝ่ายก็ได้ใช้เวทีนี้เป็นเวทีกลางแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เป็นสิ่งที่ดี ทุกฝ่ายมาพูดคุยนำเสนอ จะมีความขัดแย้งนิดหน่อย บางครั้งชุมชนกับระบบราชการเข้ากันไม่ได้ ระบบงานราชการไม่มีความยืดหยุ่นให้ชุมชน

สรุปผลการวิจัย

ภาวการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งทั้งในระดับชุมชนและขยายวงกว้างออกไปจนไม่สามารถบ่งบอกความชัดเจนของต้นตอปัญหาความขัดแย้งและแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรมได้ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาในอดีตที่ผ่านมาและในระยะยาว ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมีต้นตอแห่งความขัดแย้งหลายประเด็น ในส่วนของงานวิจัยนี้จะนำเสนอบทบาทของสภาสันติสุขตำบลต่อการแก้ไขปัญหาและสาเหตุแห่งความขัดแย้งตามที่มอริส แคทเธอรีน (2547) ได้จำแนกไว้ ดังนี้

1. ความขัดแย้งทางข้อมูล (Data Conflict) หรือความขัดแย้งที่เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารข้อเท็จจริง ในสภาสันติสุขตำบลซึ่งถือเป็นพื้นที่กลางในการสื่อสาร ข้อมูลที่นำมาใช้สื่อสารหรือพูดคุยจึงมีความสำคัญมาก จากการวิจัยพบว่าระดับความเข้าใจของคณะกรรมการสภาในแต่ละคนไม่เท่ากัน ถึงแม้ได้รับข้อมูลที่เหมือนกันในช่วงการประชุม ทำให้เกิดความคาดหวังของสภาที่ไม่เท่ากัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการสื่อความหมายของความขัดแย้ง และมีความสับสนในหน้าที่ความรับผิดชอบที่ซ้ำซ้อนกัน

2. ความขัดแย้งทางผลประโยชน์ (Interest Conflict) จะเป็นประเด็นสำคัญสำหรับพื้นที่ เพราะชุมชนมองว่าการมีทรัพยากรเพื่อหนุนเสริมก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนนั้นจำเป็นต้องมีการสนับสนุนจากฝ่ายความมั่นคง ถึงแม้ระยะแรกจะให้การสนับสนุนมาก แต่เมื่อลดการสนับสนุนลงก็จะเป็นปัญหา และประเด็นสำคัญอีกอย่างคือการใช้อำนาจในการจัดการทรัพยากรหรืองบประมาณที่สอดคล้องกับพื้นที่ บางพื้นที่ได้มาก บางพื้นที่ได้น้อย ซึ่งต้องอาศัยบทบาทส่วนตัวของคณะกรรมการสภาสันติสุขตำบลในการเข้าถึงแหล่งงบประมาณดังกล่าว ซึ่งในบางพื้นที่อาจทำให้สภาสันติสุขตำบลเป็นพื้นที่ที่ชุมชนขัดแย้งเรื่องของงบประมาณและผลประโยชน์ในพื้นที่ด้วย

3. ความขัดแย้งทางค่านิยม (Value Conflict) ในพื้นที่สี่อำเภอของจังหวัดสงขลาพบว่า ความเข้าใจด้านประวัติศาสตร์ ความเชื่อ ความคิด หรือวัฒนธรรมประเพณีมีความเหมือนและแตกต่างกับพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่พอสมควร ที่จำแนกได้ชัดที่สุดน่าจะเป็นเรื่องภาษาถิ่น ไม่ว่าจะเป็นมาลายูท้องถิ่น ภาษาใต้ท้องถิ่น หรือบางพื้นที่มีภาษาเฉพาะ เช่น ที่ชุมชนสะกอม ทำให้เกิดความต่าง แต่ด้วยความเป็นท้องถิ่นเดียวกันทำให้ความขัดแย้งในประเด็นนี้มีน้อยมาก

4. ความขัดแย้งทางความสัมพันธ์ (Relationship Conflict) ความสัมพันธ์ซึ่งเป็นเรื่องราวที่เกิดจากพฤติกรรมที่สอดคล้องกันหรือต่างกัน ส่วนใหญ่จะเป็นรูปแบบแนวดิ่ง (Bottom up) แต่ความคาดหวังที่จะร่วมผสานความสัมพันธ์และลดความขัดแย้งจากตัวตนของหน่วยงานต่าง ๆ มาสู่เวทีสภาสันติสุขชุมชนนั้นยังไม่สามารถทำได้ในทุกพื้นที่ แต่มีบ้างที่ใช้เวทีสภาสันติสุขตำบลเป็นพื้นที่กลางในการจัดการความขัดแย้งและสร้างความสัมพันธ์ เช่น ตำบลคูหา อำเภอสะบ้าย้อย และตำบลประกอบ อำเภอนาทวี

5. ความขัดแย้งทางโครงสร้าง (Structural Conflict) เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดการพูดคุยในเวทีสภาสันติสุขตำบล แต่ก็ไม่ถือเป็นที่ยุติในหลายประเด็น เช่น การสร้างบทบาทใหม่ให้กับท้องที่และท้องถิ่นในการกำหนดการทำงานร่วมกัน การจัดระเบียบการใช้ทรัพยากร ข้อตกลงร่วม (ฮูกุมปากัต) ของพื้นที่ได้ แต่ด้วยบริบทของพื้นที่ที่แตกต่างกัน ทำให้ลักษณะจัดโครงสร้างใหม่ที่สอดคล้องกับพื้นที่ไม่เป็นไปอย่างทั่วถึง จนกลายเป็นความขัดแย้งในกลุ่มใหม่ของบางพื้นที่อีกด้วย

ในการวิจัยจะเห็นความเข้าใจในบทบาทของสภาสันติสุขต่อการจัดการความขัดแย้งในพื้นที่ที่ต่างกัน ขึ้นอยู่กับความเอาใจใส่และการเปิดรับของหน่วยงานความมั่นคงในพื้นที่และความร่วมมือของชุมชน การสะท้อนข้อคิดเห็นถึงกิจกรรมของสภาสันติสุขที่มีในตำบลต่าง ๆ ชี้ให้เห็นว่าผู้นำชุมชนและชาวบ้านที่เข้ามามีส่วนร่วมในเวทีสภาสันติสุขตำบลมีความพอใจที่ได้ใช้เวทีสภาเป็น ***"พื้นที่กลาง"*** ในการแสดงออกถึงเรื่องราว ปัญหา การแก้ไขปัญหา และทิศทางในการพัฒนา ซึ่งในหลายตำบลได้มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ.2552 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งงานชิ้นนี้ยังผนวกแนวคิดของเจอเก้น ฮาเบอร์มาส (Jürgen Harbermas) ที่ว่าด้วยเรื่อง "พื้นที่สาธารณะ" ที่ได้นิยามว่า พื้นที่สาธารณะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ 'ความรู้สึกเป็นส่วนรวม' (sense of public) พื้นที่เช่นนี้มีความสำคัญมากสำหรับสังคมประชาธิปไตย เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่บุคคลเข้าไปในปริมณฑลนั้นจะมีสถานะเป็น 'ผู้กระทำการ' (actor) ที่มีส่วนร่วมอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันในการตัดสินใจ โดยผ่านกระบวนการสื่อสารแบบอภิปรายโต้แย้งกันด้วยการใช้เหตุใช้ผลเชิงการสื่อสาร (communication rationality) เพื่อตัดสินใจหาคำตอบที่ดีที่สุดร่วมกัน มิใช่การตัดสินใจบนฐานอำนาจของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือตัดสินใจตามแบบประเพณีที่เคยทำ ๆ กันมา (อารีดา สาเม๊าะ และฐิตินบ โกมลนิมิ, 2559) ดังนั้นในสังคมที่มีเสรีภาพ คนทุกกลุ่มควรจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องผลประโยชน์จากมิติต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมกัน และกลไกทางสังคมกลไกหนึ่งที่จะสร้างสมดุลระหว่างมิติต่าง ๆ นั้นก็คือ "พื้นที่สาธารณะ" (public sphere) หรือ ***"พื้นที่กลาง"*** นั่นเอง เนื่องจากคุณสมบัติประการหนึ่งของ "ความเป็นพื้นที่สาธารณะ" ก็คือ ในพื้นที่ดังกล่าว คนทุกคนจะสามารถสื่อสารได้อย่างเต็มที่ และพื้นที่สาธารณะจะต้องทำหน้าที่เป็นกลไกที่เข้มแข็งพอที่จะไม่ปล่อยให้ผลประโยชน์ส่วนตัวของคนบางคน/คนบางกลุ่มเข้ามาครอบงำได้ ส่วนพื้นที่สาธารณะจะเข้มแข็งได้หรือไม่นั้น ก็ต้องมีเงื่อนไขทางสังคมบางประการมารองรับ คือ การมีเสรีภาพทางความคิดและข้อถกเถียงกันบนหลักเหตุและผลหลายๆ ประเภท ซึ่งปัจจุบัน สังคมยังขาดเงื่อนไขดังกล่าวอยู่ **เวทีสภาสันติสุขตำบล** จึงถือเป็นทางเลือกหนึ่งที่หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนให้เกิดขึ้นในพื้นที่ ในการพูดคุยและแสดงออกจากทุกภาคส่วนในการลดความขัดแย้งจากพื้นที่และสนับสนุนการพัฒนาในระดับชุมชนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

แนวทางการพัฒนาของคณะกรรมการสภาสันติสุขตำบลต่อการจัดการความขัดแย้งในพื้นที่สี่อำเภอของจังหวัดสงขลา มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. การขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อสร้างความสมานฉันท์และแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในรูปแบบสภาสันติสุขตำบลมีความจำเป็นอย่างยิ่งกับพื้นที่เพราะถือเป็น “พื้นที่กลาง” ในการจัดการความขัดแย้งของชุมชน แต่ต้องเพิ่มเติมการมีส่วนร่วมของชุมชน และองค์กรชุมชน
2. สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทเสริมสร้างความเข้มแข็งร่วมกับหน่วยงานความมั่นคงในพื้นที่ และสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถจัดการความขัดแย้งและเพิ่งตนเองได้ในอนาคต
3.

เอกสารอ้างอิง

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์และคณะ. 2552. **รายงานผลการศึกษาความก้าวหน้าของการกระจายอำนาจในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย.

นิเวศน์ อรุณเบิกฟ้า. 2554. **การจัดการความขัดแย้งในชุมชนชายแดนใต้.** วารสารวิชาการ *มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 7(2) กรกฎาคม-ธันวาคม 2554.*

มอริส แคทเธอรีน. 2547. **การจัดการความขัดแย้งและการขอโทษ**. กรุงเทพ : สถาบันพระปกเกล้า.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2554. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน.** กรุงเทพ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.

วีระศักดิ์ เครือเทพ. 2550. **เครือข่าย : นวัตกรรมการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.** กรุงเทพ : สำนักงานกองสนับสนุนการวิจัย.

ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี และสุภาภรณ์ พนัสนาชี. 2559. **ฐานข้อมูล DSID: การวิเคราะห์ข้อมูลเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในรอบปี 2558.** จาก http://www.cscd.psu.ac.th/home/view_pr.php?id_news=114 เข้าถึงเมื่อ 28 กรกฎาคม 2559.

สุรชาติ บำรุงสุข. 2550. **วิกฤติใต้ สู้ด้วยยุทธศาสตร์และปัญญา.** กรุงเทพ : สำนักพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกัน.

เสรี แวมง. 2552. **สภาสันติสุขตำบล**. จาก http://www.gotoknow.org/posts/274559 เข้าถึงเมื่อ 22 ตุลาคม 2556.

สำนักงานปฏิรูป. 2555. **ทางเลือกกลางไฟใต้ : เราจะอยู่ร่วมกันได้อย่างไร?**. กรุงเทพ : สำนักงานปฏิรูป.

อารีดา สาเม๊าะ และฐิตินบ โกมลนิมิ. 2559. **การสร้างพื้นที่สาธารณะเพื่อหาทางออกของความรุนแรง: ความคาดหวัง บทบาทสื่อทางเลือกชายแดนใต้.** จาก http://www.deepsouthwatch.org/node/4932. เข้าถึงเมื่อ 17 พฤษภาคม 2559.

พลวัตชุมชนความขัดแย้งในชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจากความรุนแรงสู่สันติวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนเกาะขาม อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา

Dynamic of Community Conflict form Violence to Peace Culture A Case Study of Koh-Kham Community Kuanneing District, Songkhla Province

ยุรี แก้วชูช่วง[1] และ นฤทธิ์ ดวงสุวรรณ์[2]

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาความขัดแย้งและสันติศึกษา สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
[2]อาจารย์ สาขาวิชาความขัดแย้งและสันติศึกษา สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพลวัตความขัดแย้งในชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจากความรุนแรงสู่สันติวัฒนธรรม กรณีศึกษา บ้านเกาะขาม อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ-การสัมภาษณ์เชิงลึก-การเก็บข้อมูลโดยเก็บรายละเอียดจากกรณีตัวอย่างที่เกิดขึ้นจากคนในพื้นที่ โดยกำหนดช่วงอายุผู้ให้ข้อมูลระหว่าง อายุ 30-90 ปี มาเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ให้เห็นด้านประวัติศาสตร์ชุมชนที่เน้นเรื่องเล่ามาประกอบการวิเคราะห์ ตลอดจนการจัดการความขัดแย้งที่ชุมชนนำมาใช้ในบางกรณี ทั้งการใช้หลักสันติวัฒนธรรม การสร้างเงื่อนไขที่ใช้ได้ ใช้ไม่ได้ หรือแก้ไขได้นั้นว่าเกิดจากปัจจัยภายในหรือภายนอกอย่างไร

ผลการวิจัยพบว่าชุมชนเกาะขามมีความขัดแย้ง 5 ลักษณะ ได้แก่ 1. ความขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์ ได้แก่ การจัดสรรกรรมสิทธิ์ที่ดิน ความนับถือ การยกย่องหรือการมีจุดเด่นด้านผู้นำ 2. ความขัดแย้งทางด้านความสัมพันธ์ ได้แก่ การรวมกลุ่มกัน การทะเลาะเบาะแว้ง การยอมรับในชุมชน 3. ความขัดแย้งทางด้านค่านิยม ได้แก่ พื้นฐานความคิด วัฒนธรรม การกล่อมเกลา เลี้ยงดูมาแต่เดิม ฐานะครอบครัว รวมทั้งด้านค่านิยมต่าง ๆ ในระดับบุคคล ชุมชน และสังคม 4. ความขัดแย้งทางด้านข้อมูล ได้แก่ ความขัดแย้งในเรื่องข่าวสารระหว่างกัน ความเข้าใจผิด ระบบญาติมิตร 5. ความขัดแย้งทางด้านโครงสร้าง ได้แก่ การจัดการอำนาจ ยอมรับการตัดสินการตัดสินใจ การเป็นผู้นำถูกที่ยอมรับนับถือ การใช้อำนาจในการจัดการปัญหาและการรวมกลุ่ม

จากผลการวิจัยพบว่าความขัดแย้งของชุมชนเกาะขามมีมาอย่างต่อเนื่องและเป็นเรื่องปกติ สามารถเกิดขึ้นได้ทั้งระดับบุคคล องค์กร และชุมชน โดยมีการใช้หลักสันติวัฒนธรรมในการคลี่คลายปัญหาและจัดการความขัดแย้ง สร้างความสันติสุขในชุมชน

คำสำคัญ: พลวัตชุมชน การจัดการความขัดแย้ง สันติวัฒนธรรม

ABSTRACT

The purpose of this study was to investigate conflict dynamics in a community in Songkhla Lake Basin from violence to peace culture, a case study of Ban Ko Kham, Khuan Niang District, Songkhla Province. The data of this qualitative study were collected through in-depth interviews and from details of case studies of locals aged between 30-90 years. The data were then analyzed to reveal histories of the community with emphasis on storytelling, methods of conflict management used by the community in some cases including use of conflict principles, creating usable, unusable or solvable conditions to see whether the conflict has been resulted from internal or external factors and how it has happened.

The study found that Ko Kham Community has five types of conflict: 1) conflict of interest referring to conflict in allocation of land right, respect, praise, or outstanding leaders. 2) Relationship conflict referring to conflict in grouping, quarreling, and recognition in the community. 3) Value conflict referring to conflict in the basis of thinking, culture, socialization, upbringing method, family status, personal, community and social values. 4) Data conflict referring to information conflict, misunderstanding, and patronage system. 5) Structural conflict referring to conflict related to management of power, recognition, decision-making, being accepted leaders, use of power in problem-solving, and group-forming.

The study also found that conflict in Ko Kham Community has existed continuously; it is normal and can happen anywhere at any level, personal, organizational, or community level. Furthermore, peace culture principles are used to mitigate problems, manage conflict, and building peace in the community.

Keywords: community dynamics, conflict management, peace culture

บทนำ

“เสือสองตัว อยู่ถ้ำเดียวกันไม่ได้ ตัวหนึ่งอยู่ตัวหนึ่งต้องตายหรือต้องหาที่อยู่ใหม่” เป็นเสียงสะท้อนย้อนรำลึกเรื่องราวของความขัดแย้งในชุมชนบ้านเกาะขาม ก่อนปี พ.ศ. 2500 ของหญิงวัยชราท่านหนึ่งในชุมชน (จูเลี่ยน ฆังคะมะโน, 2559) ในช่วงหนึ่งของสถานการณ์ในชุมชนมีความขัดแย้งและเกิดความรุนแรงที่มีลักษณะความขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์ ความขัดแย้งด้านค่านิยม การช่วงชิงอำนาจ และช่วงชิงการยอมรับนับถือของความเป็นผู้นำ การแสดงตัวว่าเป็นคนใจกล้า กล้าได้กล้าเสียหรือวิสัยนักเลงต้องพกพาอาวุธ พร้อมที่จะยิงกันทั้งตัวต่อตัว และเป็นกลุ่ม รวมทั้งมีการลอบยิงลอบฆ่า หรือการกระทำรวมหมู่พวกพ้องด้วยวิธีการสังหารเด็ดชีพ เมื่อใช้วิธีจัดการความขัดแย้งด้วยวิธีการดังกล่าว ผู้คนในชุมชนต้องจบชีวิตไปคนแล้วคนเล่า ทั้งที่อาศัยอยู่ในพื้นเพเดียวกัน มีประวัติศาสตร์สืบทอดมาจากสายรากเดียวกัน เจริญเติบโต บวชเรียน และร่ำเรียนในวัดบ้าน แต่เมื่อเกิดความขัดแย้งจึงเลือกใช้เอาความรุนแรงเข้ามาแก้ไขปัญหา

สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2527) ได้สรุปว่า การจัดการความรุนแรงภายใต้วัฒนธรรมภาคใต้มีอัตลักษณ์ในด้านการสะสมความคิดความเชื่อ ในเรื่องบรรทัดฐานและสถานภาพทางสังคมเอาไว้ ซึ่งแนวทางในการแก้ไขปัญหาจะเป็นไปในลักษณะที่เรียกว่า การใช้หลักนิยมประชากับจารีตร่วมกันมากกว่ากฎหมาย หรือข้อบังคับต่าง ๆ คือ ความนิยมรักสงบ หรือสันติสุข ไม่นิยมอยู่ใต้ข้อบังคับใด ๆ ที่ตัวรู้ว่าเอามาบังคับตนได้ และนอกจากนั้นการยอมรับให้เกียรติผู้นำที่ทำคุณประโยชน์ให้แก่ตนและสังคมเป็นที่ยอมรับ ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะนิสัยของคนในภาคใต้ดังที่ อาคม เดชทองคำ (2543) ได้สรุปไว้ว่า คนปักษ์ใต้มีท่าทีแข็งกร้าว ตรงไปตรงมา มีความเชื่อมั่นในตนเองและมีอัตตาสูง ทำตัวเป็นหัวเรือใหญ่ ชิงการนำ เชิงเดี่ยว เสี่ยงสู้ ไม่ยอมรับนับถือหรือนิยมยกย่องใครง่าย ๆ ไม่ยอมเสียเปรียบเสียรู้ใครง่าย ๆ ชอบศึกษาหาความรู้เพื่อจะได้รู้เท่าทัน มีท่าทีไว้เชิง และไม่เปิดตัวก่อน เมื่อพบคนแปลกหน้า นิสัยการบริการต่ำ ค่อนข้างเฉียบขาด รักใครรักจริง เกลียดใครเกลียดจริง เป็นคนรักหมู่คณะของตน

ชุมชนบ้านเกาะขาม ตำบลควนโส อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา ปัจจุบันมีจำนวนประชากร 540 คน จำนวนครัวเรือน 342 ครัวเรือน เป็นชุมชนชาวนา พัฒนาการทางด้านประวัติศาสตร์ในสังคมชาวนาเล็ก ๆ ด้วยวิถีดั้งเดิมในอดีตและมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยในปัจจุบัน ตามการพัฒนา นอกเหนือจากหลาย ๆ ด้าน ทางด้านการสังคมในชุมชนเล็กก็มีเรื่องราวของการเกิดความขัดแย้งควบคู่ไปด้วย หลากหลายลักษณะของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นคือ ทางด้านค่านิยม ทางด้านโครงสร้าง ทางด้านการสื่อสาร ทางด้านข้อมูล ทางด้านผลประโยชน์ ซึ่งเป็นเรื่องปกติในสังคมใดสังคมหนึ่ง ๆ ที่กล่าวว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติ การศึกษาการจัดการความขัดแย้งในชุมชนเกาะขาม เป็นกระบวนการหนึ่งที่ศึกษาการจัดการความขัดแย้งตามแนวทางสันติวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชนในชุมชนบ้านเกาะขาม อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา

2. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการความขัดแย้งและรูปแบบในชุมชนด้วยหลักสันติวัฒนธรรมชุมชนมาจัดการความขัดแย้งในชุมชน

วิธีในการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยจะใช้ระเบียบวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แนวกรณีศึกษา (Case study approach) และเชิงพรรณนา โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ในเขตพื้นที่ชุมชนเกาะขาม ประกอบไปด้วย ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ประชากรทั่วไป การเรียงลำดับข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จัดลำดับด้านอายุ, ที่มา, การมีประสบการณ์ในพื้นที่มารวบรวม ในพื้นที่หมู่ที่ 2 บ้านเกาะขาม ตำบลควนโส อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา มาเป็นหน่วยวิเคราะห์ในการวิจัย

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เน้นการจัดเก็บข้อมูลลงรายละเอียดโดยการกำหนดความถี่ของอายุในชุมชนเป็น 3 ช่วงอายุดังนี้ คือ 1) ช่วงอายุ 30-50 ปี 2) ช่วงอายุ 51-70 ปี และ 3) ช่วงอายุ 71-85 ปี นำมาวิเคราะห์ข้อมูล เนื่องจากเป็นเรื่องราวที่สามารถนำมาวิเคราะห์ค้นหาสาเหตุปัจจัยเกิดความขัดแย้ง การคลี่คลาย เครื่องมือการจัดการความขัดแย้ง ในมุมมองของคนในพื้นที่ในกลุ่มต่าง ๆ ที่ได้ในประวัติศาสตร์ชุมชน

นำข้อมูลมาวิเคราะห์ในเนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการตีความข้อมูลจาการสัมภาษณ์และการเล่าเรื่องผ่านประสบการณ์ และนำมาตีความผลที่ได้เพื่อเชื่อมโยงในทางแนวคิดและทฤษฎี

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดความขัดแย้ง (conflict theory)

2. แนวคิดสันติวัฒนธรรม (culture peace theory)

3. แนวคิดฮาบิทัส (Habitus)

1. แนวคิดความขัดแย้ง วันชัย วัฒนศัพท์ (2549) กล่าวว่า ความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมดาที่เกิดขึ้นทุกเมื่อเชื่อวันในตัวเราคนเดียว ในครอบครัว ในชุมชน ในองค์กร ในประเทศของเรา หรือระหว่างประเทศ ไม่ใช่เรื่องเลวร้ายหากความขัดแย้งนั้นสามารถคลี่คลายตัวเอง และเปลี่ยนเป็นไปทางสร้างสรรค์นำไปสู่ข้อยุติได้หรือหาทางออกได้ ซึ่งได้มีบอกลักษณะความขัดแย้งได้ 5 ประเภทคือ 1)

ความขัดแย้งทางด้านข้อมูล 2) ความขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์ 3) ความขัดแย้งทางด้านการสื่อสาร 4) ความขัดแย้งทางด้านค่านิยม และ 5) ความขัดแย้งทางด้านโครงสร้าง

โจฮัน กัลตุง (Johan Galtung) นักสันติวิธี ชาวนอร์เวย์ นักวิชาการด้านความขัดแย้ง เชื่อมโยงให้เห็นถึงองค์ประกอบของความขัดแย้งที่ประกอบด้วยกันในลักษณะความขัดแย้ง คือ

1. ความรุนแรงทางตรง (Direct violence) นั้น สามารถมีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดได้ ไม่ว่าจะเกิดขึ้นที่ใด ในลักษณะนี้ ทุกคนสามารถสัมผัสและเห็นได้ชัดเจนในสถานการณ์หนึ่ง ๆ เช่น การขัดแย้งทางความคิดระหว่างบุคคลสองคน และมีเรื่องทะเลาะกัน และมีการลงไม้ลงมือกันในแต่ละฝ่าย หรือการที่มีการเลือกตั้งที่มีฝ่ายที่ได้รับการสนับสนุนชนะและฝ่ายที่แพ้ ที่มีการลอบสังหาร หรือการยิงถล่มกัน นอกจากนั้นความรุนแรงทางตรงอาจเกิดได้และมองได้เห็นคู่กรณีที่ชัดเจน ระหว่างความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

2. ความรุนแรงทางโครงสร้าง (Structural Violence) คือลักษณะความรุนแรงทางโครงสร้างนั้น เกิดขึ้นจากการพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมกัน ที่ได้แก่ โครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม หรือทรัพยากร บนโลกที่มีการพัฒนาระบบระเบียบขึ้นมา แต่เกิดความแตกต่างที่ไม่เท่าเทียมเกิดขึ้นส่งผลต่อความแตกต่างที่ไม่สามารถมีคุณภาพชีวิตในแต่ละกลุ่ม ชนชั้น บุคคล ซึ่งได้แก่ การเข้าถึงในการรักษาพยาบาล การครอบครองสิทธิในการจัดการทรัพยากร การแสวงหาผลประโยชน์จากหน้าที่การงาน หรือการใช้อำนาจที่ไม่ชอบธรรม เช่น รัฐบาลใช้ความรุนแรงทำร้ายร่างกายผู้ประท้วง หรือการที่กรรมกรได้รับค่าจ้างที่ไม่เป็นธรรม การสัมปทานทรัพยากรส่งผลกระทบต่อชุมชน แผนการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เอื้อต่อคนบางกลุ่ม เป็นต้น

3. ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม (Cultural Violence) คือความรุนแรงในลักษณะนี้ไม่สามารถจัดแบ่งสถานะได้ชัดเจน และไม่สามารถหาผู้กระทำได้ แต่ส่งผลต่อการการถดถอยทางด้านการกระทำที่ทำร้ายต่อจิตใจ และการทำให้เกิดการส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของชีวิต ในแง่นี้ กัลป์ตุง ได้สรุปว่า มีความรุนแรงที่อยากที่จะเปลี่ยนแปลงได้ทันทีทันใด แต่ส่งผลกระทบระยะยาว ความรุนแรงในลักษณะนี้ จะเห็นว่า เกิดขึ้นกับใครจะทำให้เกิดการสูญเสียส่งผลกระทบยาวนาน ได้แก่ การที่เรายอมรับความแตกต่างระหว่างหญิงชายที่ต่างกัน การให้สินบนเพื่อผลประโยชน์ในหน้าที่การงาน การตัดสินคุณค่าของคนที่แตกต่างกันในสีผิว อาชีพ รายได้ หรือการกีดกันทางด้านวัฒนธรรมของเชื้อชาติ ศาสนา เป็นต้น

จากการอธิบายลักษณะดังกล่าวนั้นสามารถนำมาสู่การวิเคราะห์และค้นหาปัจจัยที่เกิดขึ้นเมื่อเกิดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น งานของโจฮัน กัลป์ตุ จึงได้ชี้ให้เห็นความรอบคอบเข้าใจในการนำมาสู่กระบวนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง และไม่ใช้ความรุนแรงเข้ามาจัดการปัญหาซึ่งเป็นสิ่งคู่ตรงข้ามในสันติวิธี (ไพศาล วิสาโล 2550)

2. แนวคิดสันติวัฒนธรรม มาจากรากศัพท์ที่สำคัญคือด้วย 2 คำคือ

ความหมายสันติวัฒนธรรม เราอาจแยก คำ 2 คำนี้ได้ตามความหมายพจนานุกรมได้ว่า สันติ ตามความหมายพจนานุกรมคือ น. ความสงบ เช่น อยู่ร่วมกันโดยสันติ. (ป.ส. ศานฺติ). ได้ให้ความหมายคือ คือความสงบ, สันติสุข, ความสงบสุข, ความสงบเรียบร้อย

ศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาล (2547) แผนประเพณีหรือวิถีชีวิตที่ปฏิเสธความรุนแรง แต่เน้นความเอื้ออาทรความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ (ศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาล 2547)

สำนักงานกระทรวงวัฒนธรรม (2522) ได้กำหนดขอบข่ายวัฒนธรรมที่เด่นชัด ที่บ่งบอกถึงคุณลักษณะที่สำคัญของวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความงอกงาม ศีลธรรม ความรักสามัคคี ความแน่นแฟ้น และการมีศีลธรรมอันดีงามของประชาชน และมีการกำหนดให้ประชาชนไทยต้องปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีอย่างเคร่งครัด โดยมีการจัดแบ่งวัฒนธรรมไว้คือ วัฒนธรรมทางด้านความคิด วัฒนธรรมบรรทัดฐาน ที่มีการยึดถือแบบแผนประเพณีร่วมกัน และวัฒนธรรมทางด้านวัตถุ คือ สิ่งของที่สร้างขึ้นเพื่อให้เกิดประโยชน์และเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีงาม

เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์ (2555) สันติวัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมการดำรงชีวิตร่วมกันด้วยความเมตตากรุณา บนหลักการพื้นฐานการดำรงชีวิตอยู่รวมกันอย่างสันติสุข โดยมีขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม ที่ช่วยให้สังคมมนุษย์ประพฤติ ปฏิบัติตามหน้าที่ต่อกันและกัน โดยปราศจากความรุนแรง แล้วนำไปสู่ชีวิตสงบสุข มีความเจริญงอกงามทั้งภายนอกและภายในของความเป็นมนุษย์ในลักษณะดังกล่าวอาจมีรูปธรรมบ่งชี้ได้ และทำให้ขอบข่ายการเข้าใจสันติวัฒนธรรมมีความชัดเจนยิ่งขึ้น ในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งในมิติทางวัฒนธรรมใด วัฒนธรรมหนึ่งได้อย่างเข้าใจ ซึ่งอาจสรุปเป็นลักษณะสำคัญได้คือ

สันติวัฒนธรรม เป็นสภาวะที่มีความสมดุล กลมกลืนกันของอัตลักษณ์ ทัศนคติ คุณค่า ความเชื่อ และแบบแผนการปฏิบัติในการใช้ชีวิตและความต้องการพื้นที่อิสระเฉพาะตัวของแต่ละบุคคลในสังคมนั้น ๆ (เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์, 2555)

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2539) สันติวัฒนธรรม ในแต่ละวัฒนธรรม สามารถเอื้อต่อสันติภาพและการจัดแจงที่ความเหมาะสม วัฒนธรรมเหล่านี้จึงเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดสันติวัฒนธรรม

โจฮัน กัลตุง กล่าวว่า สันติวัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมคือการนำแห่งปัญญามาประสานมือเพื่อแก้ปัญหาความสำคัญของ วัฒนธรรม จึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการนำเข้ามาสู่กระบวนการสันติภาพ และนำไปสู่ความสำเร็จของสันติภาพ (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ 2539)

ดังนั้น เมื่อพิจารณาขอบข่ายของความขัดแย้งในด้านการพิจารณาด้านบวกที่มองถึงความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติและสามารถใช้เครื่องมือที่เป็นวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงไม่สามารถละเลยให้

เห็นถึงการนำคุณค่า ของวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่มาเป็นองค์ประกอบและแนวทางการจัดการความขัดแย้ง ที่ส่งผลต่อการแปรเปลี่ยนความขัดแย้งได้อย่างในทิศทางตรงกันข้ามได้ ข้อคิดเห็นเชิงทุนทางวัฒนธรรมจึงมีน้ำหนักและเป็นทุนในการจัดการความขัดแย้ง (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2539)

3. แนวคิด ฮาบิทัส (Habitus) ของปิแอร์ บูดิเยอร์ (Pierre Bourdieu) นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศส ที่ได้เสนอมโนทัศน์ที่สำคัญคือ field capital และ habitus เป็นลักษณะการแสดงออกทางสังคมที่เป็นส่วนหนึ่งนำมาศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม ที่มีความแตกต่างทางด้านโครงสร้างในแต่ละประเภท รวมทั้งส่วนสำคัญที่ บูดิเยอร์ ได้เจาะจง ความชัดเจน ที่เป็นภาคปฏิบัติการทางสังคม ซึ่งในความเห็นของ ปิแอร์ บูดิเยอร์ นั้นกล่าวว่า การกระทำการของคนในสังคมนั้น หรือ practice นั้นมี 2 ลักษณะคือ ถูกกำหนดโดยโครงสร้างทางสังคม - วัฒนธรรม เช่น กฎระเบียบ กติกา กฎเกณฑ์สังคม กฎหมาย 2. การมีอิสระในการกำหนดการกระทำของตนเองในสังคมระดับหนึ่ง (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2558)

สุภางค์ จันทวานิช (2554) กล่าวถึงคำว่า ฮาบิทัส หมายถึง กิริยาท่าทาง ความคิด มารยาทของบุคคลที่ได้มาและสะสมอยู่ในตัวโดยไม่รู้ตัวว่ามันดำรงอยู่ มันกลายเป็นความคิดความอ่านในชีวิตประจำวัน อยู่ในจิตไร้สำนึก ทำให้เราทำสิ่งต่าง ๆ โดยไม่คิด ซึ่งบูดิเยอร์ ได้ใช้คำว่า ฮาบิทัส เพื่อแยกให้เห็นแตกต่างกับคำว่านิสัย (habit) ในสองแง่ แง่แรก ฮาบิทัสไม่ใช่สิ่งจำเป็นปกติธรรมดาในการกระทำของบุคคล ในอีกแง่หนึ่งฮาบิทัสทำให้เราสามารถประพฤติปฏิบัติได้อย่างเป็นธรรมชาติหรือเป็นอิสระเสรีในพื้นที่ทางสังคมโดยเราไม่รู้สึกว่าเราควบคุมคำพูดหรือการกระทำของตนเอง

ดังได้กล่าวจากคำนิยามและความหมาย และลักษณะความเป็นเฉพาะของ ฮาบิทัส ไม่สามารถกำหนดเป็นรูปแบบเฉพาะตัวแบบใดแบบหนึ่ง แต่มีความยืดหยุ่น ในด้านการทางด้านความรู้ การตีความ การอธิบายเชิงสาเหตุ และผลลัพธ์ ซึ่งในการอธิบายกรอบความคิดดังกล่าวสามารถใช้เป็นเครื่องมือวิเคราะห์ในวัฒนธรรมต่างด้วยเช่นกัน ในส่วนต่าง ๆ ของประเทศ เช่น วัฒนธรรมภาคต่าง ๆ ในด้าน อัตลักษณ์ ความคิด ความเชื่อ ประเพณี ฯลฯ ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยได้นำเอาวัฒนธรรมภาคใต้ วัฒนธรรมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มาเป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์ในรายละเอียดดังต่อไปนี้พอสังเขป

“ฮาบิทัส” วัฒนธรรมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2544) กล่าวว่าวัฒนธรรมที่มีลักษณะเด่นของภาคใต้ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาคือ การผูกย่าน ผูกโยด (ประโยชน์) เพื่อสร้างมิตรและขยายขอบเขตการยอมรับนับถือและการยอมรับในสังคมชุมชนเป็นสิ่งจำเป็น นอกจากนั้นการสะสมบารมีการเป็นลักษณะของผู้นำนั้นจะต้องมีองค์ประกอบที่เด่นชัดคือ มโนทัศน์ของชาวบ้าน “ความเป็นคนยาว-คนใหญ่” และเป็นฐานอำนาจเชิงซ้อน ซึ่งมี คุณธรรม ทางคติโลกและหลักศาสนาเป็นแม่บท ประพฤติดี มีสัมมาชีพ บำเพ็ญประโยชน์ บำเพ็ญกุศล เป็นคนมีน้ำใจ

ลักษณะที่การผูกน้ำใจด้วยวัฒนธรรมชาตินักเลง คือลักษณะ ดังเช่น ทำให้ตนเชื่อถือได้เป็นด้วยเมตตาธรรม เอื้ออารี กล้าได้กล้าเสีย เข้มแข็ง กล้าหาญ เฉียบขาด และยุติธรรม ด้วยลักษณะดังกล่าวจึงเป็นการกำหนดตัวตนของบุคคลที่เป็นที่ยอมรับในวัฒนธรรมของภาคใต้มาเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดลักษณะของปัจเจกชนในความหมายดังกล่าว

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบความเป็นมาของชุมชน สังคม วัฒนธรรม และพัฒนาการของความขัดแย้งในช่วงต่าง ๆ จนถึงปัจจุบัน

2. ทำให้ทราบหลักการส่งเสริมสันติวัฒนธรรมในชุมชนมีกระบวนการอย่างไรและการมีปัจจัยส่งเสริมปัจจัยลดทอน การนำมาใช้เป็นเครื่องมือการจัดการความขัดแย้งในชุมชนด้วยวิธีการใด

3. สามารถนำรูปแบบการจัดการความขัดแย้งไปขยายผลและเป็นแนวทางในการจัดการปัญหาได้ในพื้นที่อื่น ๆ

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง พลวัตชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจากความรุนแรงสู่สันติวัฒนธรรม กรณีศึกษา ชุมชนเกาะขาม ตำบลควนโส อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา ที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความขัดแย้งในชุมชนในลักษณะต่าง ๆ และเมื่อเกิดความขัดแย้งชุมชนมีการนำหลักสันติวัฒนธรรมมาใช้ในการคลี่คลายและแปรเปลี่ยนความขัดแย้งได้อย่างไรบ้าง

การดำเนินการวิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากกลุ่มตัวอย่างอายุ ซึ่งเน้นเรื่องเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งทางด้านวิถีชุมชน และดูเฉพาะด้านความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมตามช่วงอายุในแต่ละรุ่นทั้ง 3 ช่วงคือ ช่วงอายุ ตั้งแต่ 30-50, ช่วงอายุ 50-70 และช่วงอายุ 70-90 ปี ขึ้นไปผลการวิจัย นั้น พบว่า

ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน และการเปลี่ยนแปลง

เขตลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ลุ่มน้ำที่ 25 ของประเทศไทย ซึ่งพื้นที่ในเขตลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่มีลักษณะองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ทะเลสาบสงขลาตอนบน ในเขตจังหวัดพัทลุง นครศรีธรรมราช (ทะเลน้อย) ตอนกลางตั้งแต่อำเภอเขาชัยสน-อำเภอปากพะยูน และตอนล่างตั้งแต่อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง-จังหวัดสงขลา รวมเนื้อที่พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา 516,576 ไร่ นอกจากสภาพทางทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ด้วยพืชสัตว์น้ำในอดีตมีจำนวน 760 ชนิด จำนวนประชากรในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามีจำนวนทั้งสิ้น 1,399,105 คน แยกเป็นประชากรชาย 682,615 คน และประชากรหญิง 716,490 คน จำนวนครัวเรือน 423,430 ครัวเรือน ประกอบด้วย

อาชีพทำการเกษตร ทำการประมง และอาชีพอื่น ๆ ด้วย (ข้อมูลสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและเกษตร 2559.) เขตพื้นที่ของทะเลสาบสงขลาจึงมีความหลากหลายที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศ และนอกจากนั้นก็มีความแตกต่างกันตามพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นเช่นกันในแต่ละที่ รวมทั้งพื้นที่ในการศึกษาวิจัยในพลวัตชุมชนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จากความรุนแรงสู่สันติวัฒนธรรม ซึ่งผู้วิจัยได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากงานวิจัย การจัดเก็บกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ การเล่าเรื่อง เพื่อที่จะทำความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงชุมชนทางด้านต่าง ๆ รวมทั้งการศึกษาในด้านความขัดแย้งในชุมชน ที่มีลักษณะและรวมทั้งการเกิดความขัดแย้งในลักษณะต่าง ๆ การแก้ไขความขัดแย้งในชุมชน จึงได้เลือกเอาพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะขาม อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา มาวิเคราะห์และสรุปผล

ชุมชนเกาะขาม หมู่ที่ 2 ตำบลควนโส อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา มีประวัติพอสังเขปดังนี้ จำนวนประชากรในปัจจุบัน 560 คน ประชากรนับถือศาสนาพุทธ มีอาชีพทำนา ทำสวนยางพารา ในปัจจุบันอยู่ในเขตปกครองขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นตำบลควนโส อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา เป็นชุมชนเล็ก ๆ เป็นส่วนหนึ่งในเขตพื้นที่ราบต่อจากเขตทะเลสาบของพื้นที่ตำบลปากรอ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ชุมชนมีพลวัตต่อการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญดังที่

อาคม เดชทองคำ (2544) ได้จัดแบ่งพลวัตของชุมชนสังคมรอบทะเลสาบสงขลาที่เรียกว่าการ “สาวย่านหาโยด” ได้ดังนี้ จัดแบ่งในลักษณะ หัวโยด กลางโยด และปลายโยด จากกรณีหลักดังนี้

1. เรือเหนือ ลำนำรักแห่งลำน้ำในพื้นที่สามระนาบ
2. การค้าทางเรือรอบทะเลสาบสงขลา: ย่านโยดของเพื่อนพ้องสองฟากฝั่ง
3. ตัวตนของความเป็นอธิปัตย์) ปฏิกิริยาอันอหังการจากรุ่งดอนทรายถึงพี่น้องเส้งเอียด

ชุมชนบ้านเกาะขาม ตำบลควนโส อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา ก่อนปี 2490 จากการสัมภาษณ์พบว่า มีการติดต่อกันกับภายนอกด้วยลักษณะทั้ง 3 ช่วงประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งอาจแตกต่างในรายละเอียดพื้นที่การติดต่อการปฏิสัมพันธ์ เป็นรายละเอียดเฉพาะพื้นที่ ในภาพรวมก็มีพลวัตตามที่กล่าวมาแล้ว ในบทความนี้ได้ศึกษาประเด็นเฉพาะด้านหนึ่ง คือความขัดแย้งในชุมชนและกระบวนการจัดการความขัดแย้งด้วยหลักสันติวิธีในชุมชน โดยวิธีเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์จากคนในพื้นที่ ทั้งทางด้านพัฒนาการชุมชน ด้านความขัดแย้งลักษณะความขัดแย้งจากมุมมอง ประสบการณ์ ทั้งลักษณะปัจเจกและกลุ่ม และนำมาวิเคราะห์สรุปผลที่เกิดขึ้นโดยมีการจัดแบ่งเป็นช่วงพัฒนาการด้วยกัน 3 ช่วงพัฒนาการคือและในแต่ละช่วงมีการกล่าวถึงในลักษณะเล่าถึงสภาพทั่วไปของชุมชน บรรยากาศ ความเป็นลักษณะชุมชน รวมทั้งการนำเสนอเรื่องราวความขัดแย้งควบคู่กันไป ซึ่งจะสามารถสรุปและตีความในช่วงอภิปรายผลมาประกอบในการเข้าใจความขัดแย้งในชุมชนในลักษณะที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน

ช่วง 1 ก่อนการเปลี่ยนแปลงปกครอง (2430-2475)

"บ้านเรือน การตั้งราก นั้นนานเท่าไหร่ไม่รู้ แต่ที่รู้คือ ต้นสายนั้นมาจากการเข้ามาขยายพื้นที่นา ขยายครอบครัวจากบ้านอื่น ๆ ใกล้เคียงมาตั้งเพิ่มนับได้ไม่ถึง 30 ครัว ขยายครอบครัว ขยายนาข้าว ในที่ผืนดินสมบูรณ์ บ้านเกาะขามเป็นเนินพื้นที่ดินที่ถึงแม้บางช่วงน้ำมา น้ำพะ ก็ยังมีที่ให้วัวควายได้อยู่ไม่ลอยไปกับน้ำ และอยู่ใกล้คลองเล็กคลองน้อยไหลผ่าน ทำนาได้ดี ระบายน้ำได้ดี ไม่ท่วมขังพื้นที่ทำนา บ้านเรือนอยู่รวมกันไม่ห่างกันเหมือนเช่นทุกวัน แมววิ่งทั้งวันไม่ตกดินก็แล้วกัน หน้านาทำนาคดข้าวไป หาปลา การเดินทางซื้อหาเครื่องถ้วยชาม ด้ายไหม หรือกระเบื้อง แก้ว ต้องเดินเท้าออกจากหมู่บ้านพร้อมกัน ตัดตามบิ้งนาไป ตอนรุ่งสาง ถึงเช้าที่ท่าเรือบ้านกรอบ มีเรือสินค้าเรียงรายเราเอาของไปขาย ขี้ใต้ ปลาน้ำจืด ผ้าย้อม ผ้าทอไป ข้าวสาร ไก่เป็ด ไข่ ทูนหัวกันไปเป็นแถว ๆ กลุ่มบ้างตะโกนส่งเสียงกันไป ในช่วงนั้นหลายสิบปี อยู่ร่วมกันไม่ทะเลาะกัน จะมีบ้างในเรื่องเล็กน้อย นินทาว่าร้าย หรือวัวควายไปกินข้าว ปัญหาพี่น้องบางครัวไม่สามัคคีกัน เป็นเรื่องปกติ สักพักก็ดีกัน คนแก่เฒ่าใช้วิธี "จัมมะ" (ภาษาเฉพาะ) เป็นราย ๆ ไป คนรวยคนจนมีเหมือนกันขึ้นกับความขยันทำนา เก็บสะสม บ้านไหนหลังคากระสีและเบื้องแสดงว่าใช้ได้มีห้องหับหลายห้อง เรือนปั้นหยาก็มี บ้านไหนทำบ้านกันฝาจากทางมะพร้าว ไม่มีฝาบ้างก็ฐานะไม่ค่อยดี มีอยู่ครบในชุมชน" การดูแลปกครองชาวบ้านในบ้านเกาะขาม เท่าที่จำได้มีมาจาก เจ้านายท่าช้าง ที่ทางการส่งมาดูแลและเมื่อเข้ามาได้แต่งงานอยู่ชนกินในชุมชนทั้ง "ขุนดิษฐ์" หรือ "ขุนภิบาลรักษา" มาเป็นผู้ปกปักรักษาชุมชนในกาลนั้น และเราเป็นลูกหลานกันเต็มบ้านแตกยอดไปหลายกันไป 7-8 ชั้นแล้วในปัจจุบัน ทุกปีช่วงงานทำบุญทุกปี (จูเลี่ยน ฆังคะมะโน, 2559)

ช่วง 2 สงครามโลกครั้งที่ 2 (2480-2500)

ชุมชนบ้านเกาะขาม มีพลวัตการได้รับผลกระทบทั้งจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองและการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์เกิดขึ้นในโลก ด้านสงครามโลกระหว่างญี่ปุ่นและประเทศตะวันตกไม่แตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ ในโลกที่ได้รับผลกระทบมากบ้างน้อยบ้างในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าวได้มีการรำลึกและย้อนรอยถึงสภาพชุมชนเกาะขามในช่วงนั้นว่า

"สภาพตอนนั้นไม่ค่อยอยู่ด้วยความสงบสุข เห็นเครื่องบินว่อนไปมา เราเป็นเด็กอายุ สิบกว่าปียังจำได้ดาต้องนอนริมรั้วบ้าน กลางคืนไม่ใช้ไฟ ได้ข่าวการทิ้งระเบิดที่เมืองสงขลา ปกติในบางช่วงมีการเดินทางไปสงขลากัน ซื้อของใช้หรือเส้นใยทอผ้ามาทำกัน ช่วงนั้นทุกคนไม่ออกไปไหนไกล ๆ ช่วงหลังเริ่มมีโจรออกมาปล้นข้าวของ เสื้อผ้า ในหลาย ๆ ที่รวมทั้งหมู่บ้านเราด้วย มันเป็นช่วงที่ของกินของใช้ขาดตลาด โจรน่าจะไม่ไกลจากบ้านเรา บางคนก็มีเส้นสายกับคนในแนะไป ลักษณะโพกหัวปิดหน้า ชาวบ้านกลัวกัน แต่ก็ช่วยกันกับผู้นำคนนับถือในบ้าน บางครั้งก็ไล่จับได้ทุบตีกัน แทงกันตายก็มีเหตุการณ์ภายในในแต่ละคืนจึงเป็นสิ่งน่ากลัวสมัยนั้น เคยมีทหารญี่ปุ่นเข้ามาทางผ่านหมู่บ้านชาวบ้านแบ่งของกินให้ มีเรื่องตลกคือ ชาวบ้านเอาขนุนให้กิน เขาแกะเนื้อออกหมด กินเคี้ยวเมล็ดเลยต้องกินให้ดูเป็นที่ตลกขบขัน ภาพรวมแล้วในชุมชนไม่อดข้าวปลาอาหารเพราะมีข้าวกินจากการ

ทำนา ความเดือนร้อนที่สำคัญคือการมีโจรผู้ร้ายเกิดความไม่สบายใจว่าสภาพการณ์ดังกล่าวจะจบลงเมื่อไหร่ ช่วงนั้นก็มีการ “ตีเหลาะ” เพื่อให้ทราบว่าเกิดอะไรในหมู่บ้านเกิดขึ้น ช่วงนั้นก็จะมีวัดที่ปลอดภัยที่ทุกคนเข้ามาอยู่ร่วมกันในบางช่วงบางคืน” (กลาย แก้วชูช่วง, 2559)

บ้านเมืองสงบจากสงครามโลกทุกอย่างเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเห็นชัดคือ ในช่วงยุค จอมพล ป.พิบูลสงคราม มีมาตรการการปราบโจรผู้ร้าย การยิงลอบปราบโจรและการติดตาม ในสมัยนั้นเท่าที่จำได้ว่าโจร “ดำหัวแพร” ก็มีเรื่องเล่ากันในหมู่บ้านมีสมัครพรรคพวกเข้าแถบวัดหัวเตย บ้านควน ฝั่งพัทลุง แต่ที่นี้ไม่เคยเจอ มีแต่โจรที่หลากหลาย พอช่วงนั้นเขาปราบกัน ทำให้ลดลง สบายใจมากขึ้น มีนักเลงในหมู่บ้านก็เป็นธรรมดาเกิดขึ้นมากมายในหลายพื้นที่รอบ ๆ บ้าน ซึ่งส่วนหนึ่งก็คือ การป้องกันคนนอกเข้ามาข่มเหงรังแก หรือการที่เริ่มมีเจ้าหน้าที่เข้ามาที่บางรายดี บางรายก็ทำให้เกิดความรู้สึกไม่ดี มีเรื่องเล่ามากมายในช่วงนี้เช่น การปรับตัวทางด้านวัฒนธรรม (เนียน สมแก้ว, 2559)

การยกเลิกกินหมากสร้างความหนักใจให้ชาวบ้านมาก เพราะต้องปรับ ตั้งแต่การนุ่งผ้ากางหมวก ยกเลิกนุ่งจูงกระเบน กางหมวก มีเรื่องเล่าว่า บางรายต้องสวมผ้ากระเบนไว้ใน เอาผ้าถุงไว้ข้างนอก เวลาเดินในตลาดไปนัด กินหมากก็แอบด้วยลักษณะต่าง ๆ กันไป หมวกก็กางเฉพาะต่อหน้าเจ้าหน้าที่ และมักทำเองจากใบมะพร้าว ใบลาน พอกลับบ้านก็ขว้างทิ้งกัน สิ่งที่ทุกคนกลัวคือ ถ้าไม่ปฏิบัติตามจะถูกว่ากล่าวและบางรายปรับเงินทอง ทำทานบน ในหมู่บ้านก็จะมีการกวดขันผ่านผู้ใหญ่บ้าน ที่ทางราชการสั่งตรงมา

ช่วงหลังก่อนปี 2500 เป็นต้นมา หมู่บ้านเริ่มมีการพัฒนาทางด้านต่าง ๆ เช่น การตัดถนนหนทาง การยกเลิกการค้าชายทะเล การเดินทางด้วยรถไฟไปที่ต่าง ๆ ในเมืองใหญ่ เช่น หาดใหญ่ สงขลา เริ่มมีการติดต่อทั้งทางเท้าและรถโดยสาร มีการซื้อขายกัน มีการรับซื้อข้าวซื้อทีละมาก ๆ การมีคนกลางจากที่ต่าง ๆ เข้ามาขายของและรับซื้อสินค้าชุมชน และเมื่อต้นปี 2510 เป็นต้นไป มีการไปทำงานข้างนอกกันเริ่มให้เห็นเช่น พื้นที่ยะลา ปัตตานี หาดใหญ่รวมที่อื่น ๆ ด้วย ทั้งมีการอพยพไปหาที่ทำกินใหม่แถบเขาบรรทัดก็มีการไปจับจองและทำกันในช่วงปี 2500 เป็นต้นมา

ช่วง 3 สร้างกลุ่มองค์กร/เกษตรหลากหลาย (2530-ปัจจุบัน)

การเปลี่ยนแปลงของสภาพชุมชนมีการจัดปรับตัวเองอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามแรงสะท้อนจากอิทธิพลภายนอกเหมือนกับพื้นที่อื่น เช่น ด้านการบริหารจัดการของรัฐแบ่งเขตการปกครองที่ชัดเจน ระบบการจัดสรรที่ดิน การราววัดที่ดิน และการขยายบ้าน การขยับบ้านเรือนไปแถบถนนในปัจจุบัน และการประกอบอาชีพที่หลากหลายในปัจจุบัน การทำนาได้รับผลกระทบต่อทางด้านราคาและพืชพันธุ์ ในช่วงตั้งแต่ปี 2520 เป็นต้นมาการทำนาลดน้อยลงและบางครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ การหันไปทำอย่างอื่น ๆ ประกอบกับการต้องมีการส่งบุตรหลานเล่าเรียนในระดับต่าง ๆ มีความนิยมมากขึ้น การประกอบอาชีพอย่างอื่นที่หลากหลายจึงเกิดขึ้น วิถีทำนาในปัจจุบันเป็นเพียงทำไว้เพื่อกินและขายบ้างพอใช้ การปรับตัวที่สำคัญคือ ในช่วงที่ยางพาราราคาแพง มีการปลูกยางในนา

เพิ่มขึ้นกว่าครึ่งหนึ่ง จากการสำรวจข้อมูลชุมชน ในปี 2550 เป็นต้นมา มีการรวมกลุ่มกันจัดการชุมชนมากขึ้นได้แก่ การจัดกลุ่มออมทรัพย์ปี 2530 กลุ่มสวัสดิการต่าง ๆ รวมทั้งการรวมกันทำกิจกรรมในหมู่บ้านในลักษณะรวมกลุ่ม สร้างกลุ่มชุมชน เช่น กลุ่มใช้น้ำ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มรักษาความปลอดภัย กลุ่มด้านอาชีพ กลุ่มข้าวสตรี กลุ่มออกกำลังกายสุขภาวะ ที่มีการจัดทำเองและมีการส่งเสริมจากภายนอกหน่วยงานให้มีการจัดตั้งชุมชนเข้มแข็งในแผนพัฒนาและแผนชุมชนในท้องถิ่น

พลวัตทั้ง 3 ช่วงของชุมชน มีการปรับเปลี่ยนตนเองจากภายในและภายนอกตลอดเวลา และมีการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป ไม่ว่าทางด้านความคิด ความเชื่อ การดำรงชีพ เหมือนกับชุมชนอื่น ๆ ที่มีพัฒนาการใกล้เคียงกันด้านการเปลี่ยนแปลง ซึ่งในด้านความขัดแย้งในชุมชนนั้นพบได้ทั้ง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นประกอบด้วยลักษณะสำคัญคือ

2. ลักษณะความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้งในชุมชน

2.1 ความขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์ได้แก่ ความขัดแย้งทางด้านทรัพยากรในชุมชนนั้นในช่วงแรกจากการสัมภาษณ์พบว่า มีลักษณะความขัดแย้งที่แสดงออกดังนี้

ความขัดแย้งทางด้านการใช้ทรัพยากรที่แตกต่างกัน เช่น การขาดความเอาใจใส่ดูแลในด้านสัตว์เลี้ยง ที่เป็นวัว ควาย ไปกินข้าว กินพืช รวมทั้งการใช้พื้นที่เลี้ยงสัตว์ในบางฤดูกาล การแย่งชิงทรัพยากรตามธรรมชาติที่มีอยู่ การตีผึ้ง การหาปลา การดักจับ ในพื้นที่สาธารณะ ความไม่ชัดเจนในด้านกรรมสิทธิ์ที่ดินพี่น้อง ระบบฝ่ายเครือญาติ การจัดสรรที่ดินที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์

ความขัดแย้งในการใช้น้ำเพื่อการทำนา การส่งผ่านน้ำที่มีความแตกต่างกัน ความต้องการน้ำที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดปัญหาด้านการบริหารจัดการน้ำไม่เกิดความพอใจลักษณะนี้อาจเกิดขึ้นบางกรณีที่มีอุปนิสัย และทัศนะจากภายใน แต่ในทางด้านข้อตกลงนั้นได้มีการกำหนดให้มีการใช้ร่วมกันซึ่งสามารถทอดน้ำเป็นทอด ๆ ผ่านเหมือง ผ่านที่นาได้ รวมทั้งการใช้หัวนาร่วมกันกรณีแปลงสองแปลงที่มีเจ้าของแตกต่างกัน ถือว่าเป็นกรรมสิทธิ์ร่วมกัน ในเบื้องแรก แต่มักมีความขัดแย้งในด้านอื่นๆ เช่น การใช้เพื่อการเลี้ยงสัตว์วัว ควาย ผูกไว้ ทำให้เกิดความไม่พอใจ

รวมทั้งความขัดแย้งทางด้านการจัดสรรทรัพยากรที่ขาดความเท่าเทียมกันลักษณะทั่วไป เช่น การแจกจ่ายที่ไม่ยุติธรรมในทรัพยากร เช่น งบประมาณ ผลตอบแทน การสนับสนุนไม่เท่าเทียม การรักพี่น้องในแกนนำมากกว่าคนอื่น ผลการคัดสรรที่เลือกที่รักมักที่ชัง เป็นต้น

2.2 ความขัดแย้งทางด้านความสัมพันธ์ (Relationship Conflict) เกิดจากความรู้สึกอารมณ์การสะสม หรือการสะสมทางด้านความไม่พอใจ การเกิดปัญหาจากความขัดแย้งด้านอื่น ๆ เข้ามาประกอบ เช่น ไม่ลงรอยกัน การมีส่วนได้ส่วนเสียในกิจกรรมในชุมชน ระบบญาติเครือ หรือรวมทั้งการเกิดการหลบลู่ ในด้านศักดิ์ศรี ความขัดแย้งในลักษณะนี้ สิ่งที่แสดงออกให้เห็นคือ การแบ่งฝ่าย การไม่พูดกัน หรือการแตกแยกแบบรวมหมู่

2.3 ความขัดแย้งทางด้านค่านิยม (Value Conflict) ลักษณะนี้ได้แก่ ค่านิยมในการปฏิบัติตัว การกระทำตามความเชื่อส่วนบุคคล การยึดถือแบบอย่างบุคคล ลักษณะของคน ที่ชุมชนยอมรับและเปรียบเทียบความแตกต่าง นำไปสู่การสะสมหรือขัดแย้งในตัวค่านิยม ความน่าเชื่อถือ เช่น ภาวะความเป็นผู้นำที่เป็นค่านิยมที่บุคคลสะสมและต้องการยอมรับเป็นแบบอย่างในชุมชน ด้านความใจกว้าง การช่วยเหลือบำบัดทุกข์ รวมทั้งการแก้ไขปัญหาให้ได้เมื่อเจอปัญหาและไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยตัวเอง

2.4 ความขัดแย้งทางด้านโครงสร้าง (Structural Conflict) ลักษณะความขัดแย้งดังกล่าวในชุมชนเกาะขามพบว่ากรณี ของครอบครัวหนึ่งที่ได้รับผลจากความรุนแรงด้านโครงสร้างภายในชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะในด้านการยอมรับ การนับถือ ที่เป็นผู้นำทางธรรมชาติ และผู้นำทางการที่มีลักษณะเด่นคือ การเอาจริง ไม่เอาเปรียบ มีความตรงเที่ยง สามารถจัดการปัญหาได้ รวมทั้ง การปกป้อง การดูแลจากสถานการณ์ต่าง ๆ อาจจะเป็นลักษณะของความเป็นนักเลง ชุมชนมีการยอมรับทั้งในชุมชนและนอกชุมชน สอดคล้องกับงานของ สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2543) ที่กล่าวว่าฐานอำนาจและการใช้อำนาจระดับชาวบ้านนั้นคือ “ความเป็นคนยาว-เป็นคนใหญ่” หรือ “เป็นคนใจกว้าง-เป็นคนใหญ่” การยอมรับลักษณะดังกล่าวเป็นมโนทัศน์ของคนใต้ ที่กระจายอยู่ทุกพื้นที่ และเป็นการยอมรับยกให้เป็นใหญ่ ในพื้นที่ภาคใต้และรวมทั้งพื้นที่ชุมชนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

2.5 ความขัดแย้งทางด้านข้อมูล (Data Conflict) ได้แก่ความขัดแย้งที่เกิดในลักษณะการสื่อสารระหว่างบุคคลต่อบุคคล ระหว่างกลุ่ม ระหว่างญาติ การสื่อสารด้านนี้จะส่งผลต่อการทำความเข้าใจระหว่างกันและกัน เช่น การพูดจา การอ้างอิง การกล่าวถึง การฟังมา การนินทา การส่งต่อทางคำพูดระหว่างกันและกัน เมื่อสื่อสารผิดพลาดหรือถูกต้อง แต่เกิดการไม่ยอมรับ มีผลด้านลบต่อบุคคลหรือกลุ่ม ส่งผลต่อความไม่พอใจ และการสะสมความคับแค้นใจ ที่อาจจะเป็นระหว่างบุคคล แต่ส่งผลในด้านลบต่อเนื่องกันระหว่างครอบครัว ระหว่างญาติ และระหว่างกลุ่มเกิดขึ้นในด้านข้อมูล หรือในบางกรณีอาจเกิดจากการไม่ยอมรับข้อมูลในการตัดสินใจ การตัดสินเรื่องระหว่างคู่กรณี ระหว่างผู้นำและชาวบ้าน เป็นต้น ซึ่งเท่าที่ผ่านมามีการยกระดับความขัดแย้งได้ในชุมชน เกิดความแตกแยก และมักจะส่งผลต่อความสัมพันธ์อันดีร่วมกัน

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง พลวัตชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จากความรุนแรงสู่สันติวัฒนธรรม กรณีศึกษา ชุมชนเกาะขาม ตำบลควนโส อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา ที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความขัดแย้งในชุมชนในลักษณะต่าง ๆ และเมื่อเกิดความขัดแย้งชุมชนมีการนำหลักสันติวัฒนธรรมมาใช้ในการคลี่คลายและแปรเปลี่ยนความขัดแย้งได้อย่างไรบ้าง

การดำเนินการวิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากกลุ่มตัวอย่างอายุ ซึ่งเน้นเรื่องเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งทางด้านวิถีชุมชน และดูเฉพาะด้านความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมตามช่วงอายุในแต่ละรุ่นทั้ง 3 ช่วงคือ ช่วงอายุ ตั้งแต่ 30-50, ช่วงอายุ 50-70 และช่วงอายุ 70-90 ปีขึ้นไป ผลการวิจัยนั้น พบว่า

1. ชุมชนก่อนปี 2475 และภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีลักษณะการร่วมมือร่วมใจกันในการจัดการปัญหาชุมชน การร่วมกันดูแลด้านสุขทุกข์ การช่วยเหลือกันในการประกอบอาชีพ การมีทุนวัฒนธรรมเข้มแข็ง และการอยู่ร่วมกันภายใต้กติกาชุมชน การปรึกษาหารือ ปัจจัยภายนอกไม่ได้เข้ามามีส่วนในการเปลี่ยนแปลงชุมชน

2. ความขัดแย้งในชุมชนที่เกิดขึ้นสรุปว่ามีความขัดแย้ง 5 ลักษณะ ความขัดแย้ง 1) ทางด้านโครงสร้างอำนาจ 2) ความขัดแย้งทางด้านทรัพยากร 3) ความขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์ 4) ความขัดแย้งในด้านความสัมพันธ์ 5) ความขัดแย้งทางด้านการสื่อสาร ซึ่งแต่ละความขัดแย้งมีพัฒนาการในตัวเองเป็นลำดับและอาจมีการสะสม การแตกกระจายไประหว่างคนต่อคนไปสู่ครัวเรือน หรือเกิดความขัดแย้งระหว่างเครือญาติ ระหว่างกลุ่มของแต่ละกลุ่ม และในบางช่วงได้พัฒนาเป็นการแก้ไขจัดการความขัดแย้งด้วยวิธีการใช้ความรุนแรงคือ การใช้ปืนอาวุธลอบยิง การนัดท้ายิง หรือการสั่งห้ามประกอบกิจกรรมในชุมชน

3. แนวทางจัดการความขัดแย้งในชุมชนนั้นพบว่ามีหลากหลายรูปแบบขึ้นกับเรื่องราว ลักษณะความยากง่าย ปัญหา ความพอใจ และขึ้นกับปัจจัยอื่น ๆ เช่น อำนาจและบารมีของผู้นำน่าเชื่อถือคนไกล่เกลี่ย ผลตอบแทนทั้งสองฝ่าย การหาข้อยุติที่ลงตัวกัน นอกจากนั้นมีระบบการใช้ทุนวัฒนธรรมระบบเครือญาติมาช่วยคลี่ลดระดับปัญหาหรือเรียกว่า “ขอกัน” ในบางเรื่องที่ขัดแย้งกัน

ความขัดแย้งลักษณะการใช้ความรุนแรงนั้นปรากฏว่าในช่วงปี 2500-2516 ที่ส่งผลต่อความทรงจำ คือการใช้ความรุ่นแรงในการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ด้วยลักษณะ การทำร้าย การยิง หรือการแบ่งแยก ปัจจัยที่สำคัญคือ จากภายนอกและภายในพื้นที่ การตั้งตัวของกลุ่มคนใหม่ ๆ ค่านิยมในการเป็นนักเลง ยุคสมัย การสร้างฐานการยอมรับตนเอง ซึ่งมีปัจจัยการเกิดช่องว่างการในพื้นที่การควบคุมดูแล ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการโครงสร้าง มีส่วนประกอบด้วยกัน แต่สุดท้ายก็มีการสงบลงเพราะเกิดภาวะต่างมีผลลบคือ แพ้-แพ้ ด้านความสงบสุขในชีวิตประจำวัน

4. การนำหลักสันติวัฒนธรรม ที่ชุมชนนำมาเป็นเครื่องมือเพื่อควบคุมการเกิดความรุนแรง ที่มีทั้งป้องกัน แก้ไข หรือนำไปสู่วิธีการหลังเกิดความขัดแย้ง คือ

1) การใช้การเจรจา โดยคนกลาง คนที่ได้รับมอบหมาย ผู้ใหญ่บ้าน คนเฒ่าที่ได้รับการยอมรับในบทบาททางชุมชนหลังจากคนกลางพิจารณาความเหมาะสม ลักษณะนี้ บางครั้งอาจเป็นไปลักษณะเรียกว่า “การขอ” เพื่อให้เรื่องยุติลง

2) การใช้คนที่ได้รับการยอมรับแต่ละฝ่ายมาคุยกัน หาข้อตกลงและการยินยอมที่อาจมีการให้สิ่งทดแทนที่เหมาะสม และการชดใช้ที่เหมาะสม ต่อรองกันในความเหมาะสม

3) การประชุมแบบเปิดเผย การจัดทำบันทึก การแลกเปลี่ยนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในกรณีจะเป็นในเรื่องที่ได้รับผลกระทบมากกว่าบุคคลต่อบุคคล แต่เป็นเรื่องขัดแย้งระหว่างกัน เช่น กรณีการปล่อยน้ำเสียลงสู่ลำคลอง พื้นดิน เกิดรั้วไหล กลิ่น ก็จะมีการจัดการทำเจรจา หาแนวทางในการจัดการ ไม่นิยมให้รัฐหรือคนนอกเข้าเกี่ยวข้อง

4) การใช้อนุญาโตตุลาการ กรณีพิพาทที่ดินมีการฟ้องร้องและการดำเนินการจากกฎหมาย ผลที่เกิดขึ้นทุกกรณีเกิดปัญหาความขัดแย้งที่เมื่อเรื่องสิ้นสุดแต่ความสัมพันธ์ไม่ดี ในกรณีนี้มี 3 กรณีที่เกิดขึ้นและมีผลดังกล่าว แต่ไม่ใช้ความรุนแรง

5) การใช้ต้นทุนวัฒนธรรม ประเพณี กิจวัตรชุมชน เกิด แก่ เจ็บ ตาย ความร่วมมือกิจกรรมการเคารพ ทั้งความเชื่อมั่นในแกนนำธรรมชาติ แกนนำทางการที่ผ่านการยอมรับ หรือ ระบบความสัมพันธ์ เครือญาติ การสะสมทุนภายใน ประสบการณ์การเรียนรู้ด้านลบและด้านบวก

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับความขัดแย้งนั้น ชุมชนมีการนำหลักสันติวัฒนธรรมมาใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งนั้นด้วยรูปแบบวิธีการ เป็นการแก้ไขความขัดแย้งในลักษณะทั้ง 5 ด้าน ด้วยหลักสันติวัฒนธรรม มาเป็นแนวทางในการจัดการความขัดแย้งในชุมชน

ข้อเสนอแนะทั่วไป

งานวิจัยชิ้นนี้ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก เจาะละเอียดในด้านประสบการณ์ผู้ให้สัมภาษณ์ในพื้นที่ ในฐานะคนใน ที่ได้อยู่ร่วมกับความขัดแย้งและการเห็นรูปแบบการจัดการความขัดแย้งด้วยวิธีการที่มีหลากหลาย ทั้งการใช้วิธีการแก้ไขปัญหาด้วยความรุนแรง และการใช้สันติวัฒนธรรมมาตลอดโดยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. การพัฒนาจัดกิจกรรมในพื้นที่อย่างต่อเนื่องและเน้นคนรุ่นใหม่ พัฒนาคนรุ่นใหม่
2. การยกระดับการพัฒนาอาชีพ พัฒนาส่งเสริมกิจกรรมด้านวัฒนธรรม
3. ควรมีการจัดทำแผนชุมชนแผนชีวิตอย่างเป็นระบบ
4. การส่งเสริมด้านวัฒนธรรมชุมชน เช่น การไหว้เทียมดา หรือการรำมโนราห์ หรือการทอผ้า การทำครกสีข้าว หรืออื่น ๆ มาใช้เป็นแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน
5. จัดตั้งสภาผู้นำชุมชน เพื่อให้เกิดการสนทนากลุ่ม สร้างความเข้าใจ เน้นการสื่อสาร

เอกสารอ้างอิง

เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์ และคณะ. 2556. แผ่นดินร่ำให้ที่ลุ่มน้ำสายบุรี: บทวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการบริหารจัดการปัญหาที่ดินแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้. นครปฐม: สายสี่การพิมพ์.

โยฮัน กัลป์ตุง. 2550. การแปลงเปลี่ยนขับเคลื่อนความขัดแย้งด้วยสันติวิธี. เดชา ตั้งสีฟ้า แปล.

วันชัย วัฒนศัพท์. 2550. กระบวนการแก้ปัญหาข้อพิพาทที่เหมาะสม. กรุงเทพฯ: ศิริภัณฑ์ออฟเซ็ท.

ศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาล. 2547. ศัพท์บัญญัติเกี่ยวกับความขัดแย้งและการแก้ปัญหา. กรุงเทพ: แก่นจันทร์การพิมพ์.

สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต. 2553. แนวความคิดฮาบิทัสของปิแอร์บูดิเยอร์กับทฤษฎีทางสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทยพิมพ์.

สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์.2544. โครงสร้างและพลวัตวัฒนธรรมภาคใต้กับการพัฒนา. กรุงเทพ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

อาคม เดชทองคำ. 2544. ผูกโหยด (วิถีและพลังการผูกเกลอผูกดวง และขนบอุปถัมภ์ของผู้คนสามจังหวัดรอบทะเลสาบสงขลา. กรุงเทพ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

ผู้ให้ข้อมูลพื้นที่

กลาย แก้วชูช่วง (ผู้ให้สัมภาษณ์). ยุรี แก้วชูช่วง (ผู้สัมภาษณ์). บ้านเลขที่ 89 หมู่ 2 ตำบลควนโส อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2559.

จูเลี่ยน ฆังคะมะโน (ผู้ให้สัมภาษณ์). ยุรี แก้วชูช่วง (ผู้สัมภาษณ์). บ้านเลขที่ 59 หมู่ 2 ตำบลควนโส อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2559.

โชติ ศิริมุสิกะ (ผู้ให้สัมภาษณ์). ยุรี แก้วชูช่วง (ผู้สัมภาษณ์). บ้านเลขที่ 76 หมู่ที่ 2 ตำบลควนโส อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2559.

เนียน สมแก้ว (ผู้ให้สัมภาษณ์). ยุรี แก้วชูช่วง (ผู้สัมภาษณ์). บ้านเลขที่ 2 หมู่ 2 ตำบลควนโส อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2559.

สมกิต นันโท (ผู้ให้สัมภาษณ์). ยุรี แก้วชูช่วง (ผู้สัมภาษณ์). บ้านเลขที่ 89 หมู่ที่ 2 ตำบลควนโส อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2559.

สายพิณ คำเจริญ (ผู้ให้สัมภาษณ์). ยุรี แก้วชูช่วง (ผู้สัมภาษณ์). บ้านเลขที่ 115 หมู่ที่ 10 ตำบลรัตภูมิ อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2559.

การวิเคราะห์เหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ช่วงเดือนรอมฎอนระหว่างปี 2547 -2558

Analysis of violence during Ramadan in the Southern provinces, B.E. 2547-2558

สุวรา แก้วนุ้ย[1*] และสุรจิต เพชรจอม[2]

[1]สถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ มอ.ปัตตานี

[2]ศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้

[*]Email : suwara27@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษารูปแบบการการก่อเหตุความรุนแรงและประเมินทิศทางของสถานการณ์การก่อเหตุความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ช่วงเดือนรอมฎอนระหว่าง ปี 2547 – 2558 การศึกษาครั้งนี้ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากสถิติของเหตุการณ์ความรุนแรงในทุกรูปแบบที่เกิดขึ้นระหว่างช่วงเดือนรอมฎอน ตั้งแต่ปี 2547 – 2558 จากฐานข้อมูลของศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลการศึกษา พบว่า การก่อเหตุความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ช่วงเดือนรอมฎอน ระหว่าง ปี 2547 – 2558 มีทั้งสิ้น 1,853 เหตุการณ์ ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิต 763 ราย และผู้ได้รับบาดเจ็บ 1,246 ราย เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่มาจากสาเหตุการก่อความไม่สงบในพื้นที่ โดยมีรูปแบบการก่อเหตุสูงสุด 3 อันดับแรกได้แก่ 1) การยิง 2)การระเบิด และ 3) การก่อกวน ในพื้นที่จังหวัดนราธิวาส มีจำนวนเหตุการณ์โดยรวม จำนวนการเกิดเหตุยิงและระเบิด รวมถึงผู้ที่ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตสูงที่สุด ในการศึกษา พบว่าแนวโน้มของการก่อเหตุจะมีสัดส่วนที่สูงขึ้นในห้วง 10 วันสุดท้าย และช่วงเวลาในการก่อเหตุส่วนใหญ่ คือ ช่วงเวลา 18.01 – 24.00 น. หากพิจารณาสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นพบว่ามีสัญญาณเชิงบวกได้เริ่มปรากฏให้เห็นโดยเฉพาะแนวโน้มการเสียชีวิตที่มีทิศทางลดลง จากประมาณ 2-3 คนต่อวัน ในช่วงก่อนปี 2556 ลดลงเหลือประมาณ 1 คนต่อวัน ในช่วงปี 2557-2558 และปรากฏชัดขึ้นในปี 2558 ซึ่งเป็นปีที่มีผู้เสียชีวิตน้อยที่สุด นอกจากนี้ ปี 2557 ยังเป็นปีที่มีเหตุการณ์น้อยที่สุดในรอบ 12 ปีที่ผ่านมาด้วย

โดยสรุปสาเหตุของความรุนแรงที่เกิดขึ้นในห้วงรอมฎอนที่ผ่านมานั้น ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการก่อความไม่สงบ ซึ่งเกี่ยวข้องกับอุดมการณ์และความเชื่อ ดังนั้นทุกฝ่ายควรร่วมกันทำความเข้าใจ เพื่อแก้ปัญหา และหาทางลดความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ นอกจากนี้ภาครัฐ ภาคประชาสังคม และประชาชนควรช่วยกันสอดส่องเฝ้าระวังการก่อเหตุในพื้นที่ และควรสร้างพื้นที่แห่งการสื่อสารเชิงบวก เพื่อลดอคติ ความกลัว และ ความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การหนุนเสริมบรรยากาศของสันติภาพ สันติสุขในสังคมต่อไป

คำสำคัญ: สถานการณ์ความไม่สงบ, รอมฎอน , กระบวนการสันติภาพ, จังหวัดชายแดนภาคใต้

ABSTRACT

This research was carried out with the purpose to study the different types of violence and analyze the direction violence is taking in the Southern provinces during Ramadan between B.E. 2547 – 2558.

From the study it was found that there were 1,853 occurrences of violence in the Southern provinces during Ramadan between B.E. 2547-2558, with 763 deaths and 1,246 people injured. Most instances were a result of unrest in communities. The top three types of violence were: 1) shooting; 2) bombing; and 3) disturbances. Naratiwas province saw the most shootings, bombings as well as highest number of deaths and injuries. From the study, it was found that there was an increasing trend in unrest during the last 10 days of Ramadan, with a peak time between 18.01 – 24.00 hours. From the analysis, some positive signs can be seen, in particular the decreasing trend in number of deaths from about 2-3 per day prior to B.E. 2556 to around 1 per day in B.E. 2557-2558. This became more clear in B.E. 2558, with the least deaths of all. In addition, B.E. 2557 saw the lowest number of disturbances in the past 12 years.

In summary, the reasons for unrest during the recent Ramadan period were mainly due to creating disturbances which were related to ideology and belief. Because of this, all parties should work to create understanding in order to solve problems and reduce violence in the communities. In addition, the government, civil society and communities should help monitor disturbances and create a space for positive communications. This will lead to reducing prejudices, fear and suspicions about each other which can result in a peaceful and happy environment in society in the future.

Keywords: unrest, Ramadan, peace process, Southern provinces

บทนำ

เหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ที่ประทุขึ้นในปี 2547 ผ่านมา 12 ปีแล้ว ยังเป็นความขัดแย้งที่ยืดเยื้อเรื้อรัง ข้อมูลจากศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้พบว่า ตั้งแต่เดือนมกราคม 2547 ถึงเดือนมีนาคม 2559 มีเหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้นกว่า 15,500 ครั้ง ทำให้มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บรวมกันประมาณ 18,654 คน ในบรรดาผู้เสียชีวิต 6,613 คน ส่วนใหญ่เป็นมุสลิม 3,891 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 58.81 ของผู้เสียชีวิตทั้งหมด โดยเป็นผู้เสียชีวิตที่เป็นชาวพุทธ 2,543 คนหรือประมาณร้อยละ 38.45 ในทางตรงข้าม ในบรรดาผู้บาดเจ็บประมาณ 12,041 คน ส่วนใหญ่จะเป็นคนพุทธจำนวนประมาณ 7,154 คน หรือร้อยละ 59.41 และเป็นคนมุสลิม 3,907 คน หรือ ประมาณร้อยละ 32.45 นอกจากนี้ข้อมูลเหตุการณ์ความรุนแรงที่ผ่านมา พบว่าแนวโน้มของการเกิดเหตุความรุนแรงช่วงเดือนรอมฎอน จะมีโอกาสเกิดเหตุสูงขึ้นกว่าช่วงเดือนอื่นๆ ในรอบปี [1], [2]

สถานการณ์ความรุนแรงและความไม่สงบที่เกิดขึ้นนี้ ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนทุกกลุ่มในพื้นที่ รวมทั้งมีผลกระทบต่อความมั่นคงทั้ง ในระดับท้องถิ่น ระดับชาติและกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หลังจากที่ได้คลำหาทางออกมา หลายวิถีทาง ทั้งการใช้มาตรการความรุนแรง มาตรการทางการทหารและทางการเมือง ในช่วงที่ผ่านมาทุกฝ่ายก็ได้ให้หันมาให้ความสำคัญต่อการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งด้วยวิธีการและกระบวนการสันติภาพ/สันติสุข ซึ่งทำให้ปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้กลายเป็นวาระนโยบายระดับชาติซึ่งได้รับความสนใจ จากประชาคมทั้งในระดับชาติและระหว่างประเทศ [3]

กระบวนการพูดคุยสันติภาพระหว่างรัฐบาลและกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐภายใต้ภาพใหญ่ของความพยายามสร้างสันติภาพในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้/ปาตานี ที่ปรากฏอย่างเป็นทางการต่อสาธารณะตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2556 ถือเป็นมิติใหม่ของการแก้ไขปัญหาที่มุ่งใช้สันติวิธีอย่างเป็นรูปธรรม โดยตั้งอยู่บนฐานคิดที่จะทำความเข้าใจถึงมุมมองและความต้องการของกันและกันเพื่อปูทางสู่หาแสวงหาทางออกที่พอยอมรับกันได้ [4] กระบวนการพูดคุยสันติภาพในช่วงปีแรกที่ดำเนินการโดย สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) ในฐานะตัวแทนรัฐบาลไทยและขบวนการแนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติมลายูปาตานี (Barisan Revolusi Nasional Melayu Patani -- BRN) ได้มีการร่วมกันริเริ่มสันติภาพแห่งเดือนรอมฎอน (Ramadan Peace Initiative) เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2556 มาตรการการลดความรุนแรงที่เกิดขึ้นในช่วงเดือนรอมฎอนในครั้งนั้น ถือเป็นครั้งแรกที่การริเริ่มลดการใช้ความรุนแรงได้เปิดเผยต่อสาธารณชน ซึ่งแม้จะเป็นสัญญาณที่ดีในตอนเริ่มแรก แต่กลับต้องประสบกับความล้มเหลวในเวลาต่อมา แต่ในมุมของสถิติการเกิดเหตุการณ์ความรุนแรง พบว่าความรุนแรงต่อเป้าหมายพลเรือนผู้บริสุทธิ์ หรือ “เป้าหมายอ่อน (soft targets)” และเขตพื้นที่ชุมชน

เมือง ได้ลดลงอย่างชัดเจนในช่วงประมาณสิบวันหลังจากที่คู่ขัดแย้งได้มีการลงนามในข้อตกลงว่าด้วยการริเริ่มสันติภาพแห่งเดือนรอมฎอน [5]

สำหรับชาวมุสลิมเดือนรอมฎอนเป็นเดือนที่ประเสริฐสุด ข้อนี้คงไม่มีใครปฏิเสธ แต่ที่มาเกี่ยวพ่วงกับวาทกรรมเดือนแห่งปราศจากความรุนแรงหรือในทัศนะผู้ถูกดขี่นั้นความรุนแรงคือการต่อสู้ ข้อนี้คงมีใครสงสัยแน่นอน อยู่ที่ว่าจะกล้าสงสัยกลายเป็นประเด็นสาธารณะหรือไม่ เนื่องจากในมุมหนึ่งเดือนรอมฎอนในทัศนะอิสลาม คือเดือนแห่งการต่อสู้ปกป้องความจริงและปกป้องอธิปไตยเหนือดินแดน ซึ่งผู้ที่ปฏิบัติทำเป็นแบบอย่างของการต่อสู้ในเดือนนี้ ก็คือท่านศาสดา นบีมูฮำหมัด (ซ.ล.) และบรรดาซอฮาบัต ซึ่งปรากฏในประวัติศาสตร์การต่อสู้อิสลาม ได้แก่ 1) กรณีสงครามบาดัร เกิดขึ้นในวันศุกร์ ที่ 17 เดือนรอมฎอน ฮ.ศ.2 2) กรณีสงครามฟัตฮูเมกกะฮ์ เกิดขึ้นในวันศุกร์ ที่ 20 หรือ 21 เดือนรอมฎอน ฮ.ศ.8 3) กรณีสงครามตาบูร ปีที่ 9 ฮิจเราะห์ศักราช เป็นต้น ดังนั้นในบางทัศนะเดือนรอมฎอนก็เป็นเดือนแห่งสัญลักษณ์ของการต่อสู้ในทัศนะอิสลาม [6], [7], [8]

หากจะใช้ห้วงเดือนรอมฎอนเป็นจุดเชื่อมต่อในการเดินหน้ากระบวนการสันติภาพนั้นคำถามหลักสำคัญที่ตามมาคือ แท้จริงแล้วสถานการณ์การก่อเหตุช่วงเดือนรอมฎอนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีรูปแบบการการก่อเหตุและทิศทางของสถานการณ์การก่อเหตุในพื้นที่เป็นอย่างไรดังนั้นการวิเคราะห์ข้อมูลชุดนี้จึงจัดทำเพื่อทราบถึงรูปแบบการการก่อเหตุความรุนแรง และทิศทางของสถานการณ์การก่อเหตุในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ช่วงเดือนรอมฎอน ตั้งแต่ปี 2547 - 2558 ที่จะนำมาใช้เป็นฐานข้อมูลและองค์ความรู้ในการขับเคลื่อนและหาแนวทางจัดทำนโยบายการป้องกันเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ช่วงเดือนรอมฎอนด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบการการก่อเหตุความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ช่วงเดือนรอมฎอน

2. เพื่อประเมินทิศทางของสถานการณ์การก่อเหตุความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ช่วงเดือนรอมฎอน ตั้งแต่ปี 2547 – 2558

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงบรรยาย (descriptive research) โดยใช้ฐานข้อมูลของศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่บันทึกสถิติของการก่อเหตุความรุนแรงในทุกรูปแบบที่เกิดขึ้นระหว่างช่วงเดือนรอมฎอน ตั้งแต่ปี 2547 – 2558 เป็นแหล่งข้อมูลในการวิเคราะห์ผล

การรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนในการรวบรวมข้อมูลแบบทุติยภูมิ (secondary data) คือ การรวบรวมข้อมูลสถิติของการก่อเหตุความรุนแรงในทุกรูปแบบที่เกิดขึ้นระหว่างช่วงเดือนรอมฎอน ตั้งแต่ปี 2547 – 2558 จากฐานข้อมูลของศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยช่วงวันของเดือนรอมฎอนในแต่ละปี ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงช่วงวันของเดือนรอมฎอนจำแนกรายปี

ลำดับ	พ.ศ.	ช่วงวันรอมฎอน
1	2547	วันที่ 15 ตุลาคม - 13 พฤศจิกายน
2	2548	วันที่ 4 ตุลาคม - 2 พฤศจิกายน
3	2549	วันที่ 23 กันยายน - 23 ตุลาคม
4	2550	วันที่ 13 กันยายน - 12 ตุลาคม
5	2551	วันที่ 1 กันยายน – 30 กันยายน
6	2552	วันที่ 22 สิงหาคม – 19 กันยายน
7	2553	วันที่ 12 สิงหาคม – 9 กันยายน
8	2554	วันที่ 1 สิงหาคม – 29 สิงหาคม
9	2555	วันที่ 20 กรกฎาคม - 19 สิงหาคม
10	2556	วันที่ 10 กรกฎาคม - 7 สิงหาคม
11	2557	วันที่ 29 มิถุนายน – 27 กรกฎาคม
12	2558	วันที่ 17 มิถุนายน – 16 กรกฎาคม

การวิเคราะห์ข้อมูล

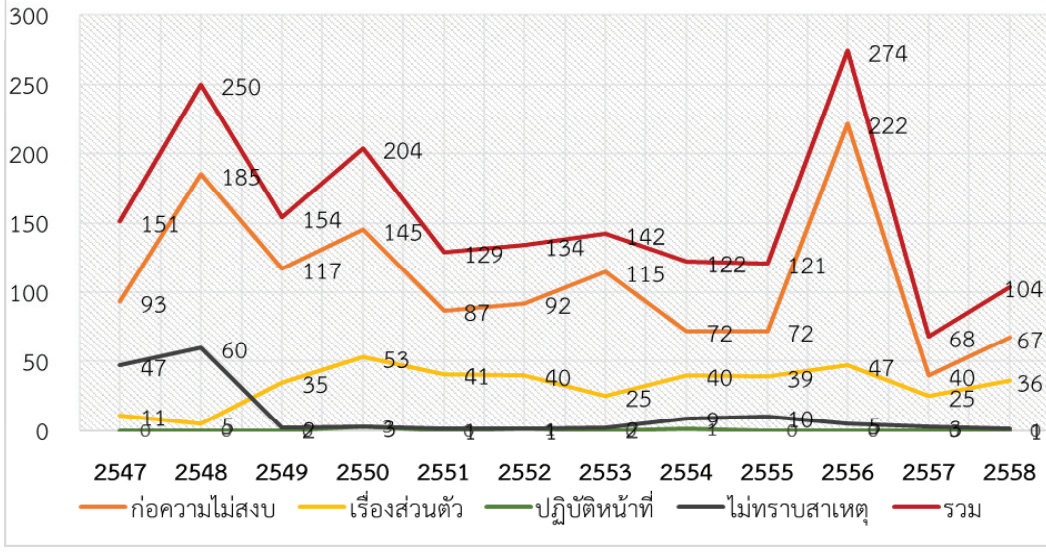
การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ในการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ (percentage) ค่าความถี่ (frequency) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษา

1. ภาพรวมการก่อเหตุช่วงเดือนรอมฎอน ปี 2547 -2558

จากสถิติการก่อเหตุในช่วงเดือนรอมฎอน ตั้งแต่ปี 2547 จนถึงปี 2558 ระยะเวลา 12 ปี มีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นรวม 1,853 เหตุการณ์ โดยปีที่มีเหตุการณ์สูงสุดได้แก่ ปี 2556 จำนวน 274 เหตุการณ์ (ร้อยละ 14.8) และปีที่มีเหตุการณ์น้อยที่สุดได้แก่ ปี 2557 จำนวน 68 (ร้อยละ 3.7) เมื่อจำแนกสาเหตุในการก่อเหตุ พบว่า เหตุที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่มาจากการก่อความไม่สงบ 1,307 เหตุการณ์ (ร้อยละ 70.5) รองลงมาคือ สาเหตุจากเรื่องส่วนตัว จำนวน 397 เหตุการณ์ (ร้อยละ 21.4) และไม่ทราบสาเหตุ จำนวน 144 เหตุการณ์ (ร้อยละ 7.8) และเป็นการปฏิบัติหน้าที่ของฝ่ายรัฐ จำนวน 5 เหตุการณ์ (ร้อยละ 0.3)

แผนภาพที่ 1 แสดงสถิติการก่อเหตุในช่วงเดือนรอมฎอน ปี 2547-2558 จำแนกตามสาเหตุการก่อเหตุ

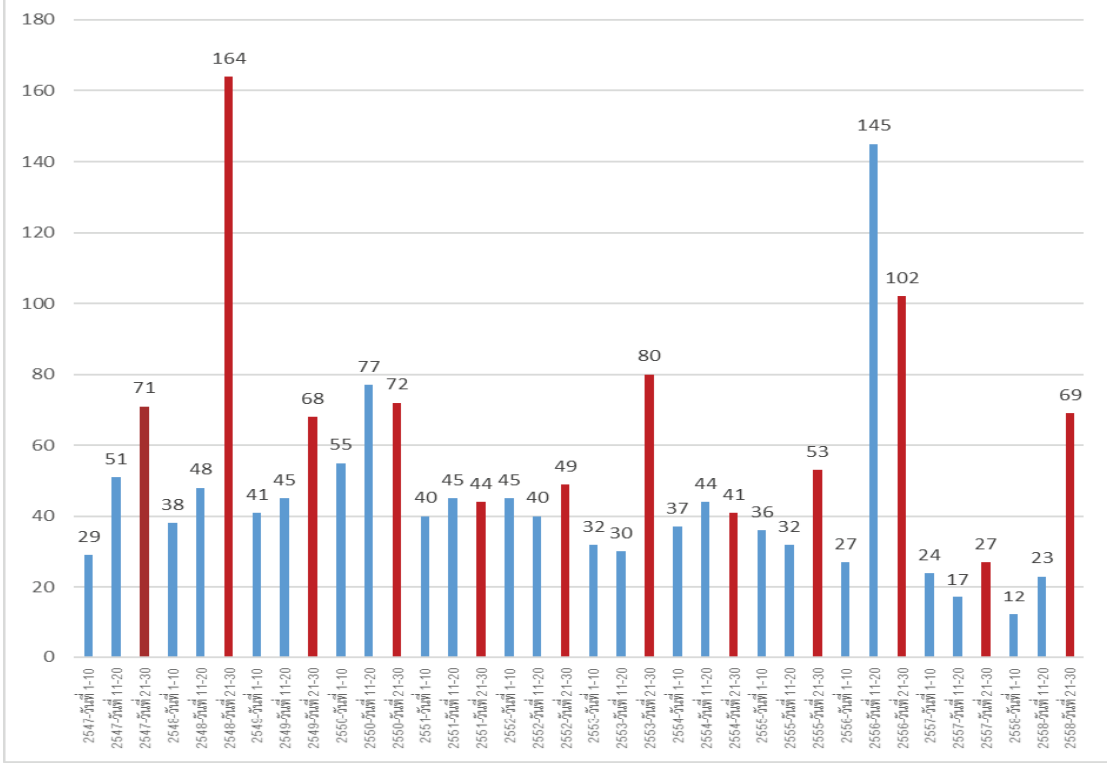

เมื่อแยกรูปแบบการก่อเหตุ พบว่า ภาพรวมส่วนใหญ่มีการก่อเหตุด้วยการยิง ร้อยละ 47.8 รองลงมา คือ การวางระเบิด ร้อยละ 16.9 การก่อกวน ร้อยละ 14.3 วางเพลิง/ เพลิงไหม้ ร้อยละ 6.9 และการประทุษร้ายอาวุธ ร้อยละ 6.5

สำหรับพื้นที่การก่อเหตุในช่วงเดือนรอมฎอนส่วนใหญ่ คือ จังหวัดนราธิวาส ร้อยละ 39.2 รองลงมาคือ จังหวัดปัตตานี ร้อยละ 29.4 จังหวัดยะลา ร้อยละ 27.3 และจังหวัดสงขลา ร้อยละ 4.2 โดยในรอบ12 ปีที่ผ่านมา สถานีตำรวจที่มีสถิติการเกิดเหตุในช่วงรอมฎอนสูงสุด 10 อันดับแรก ได้แก่ 1) สภ.เมืองยะลา 2) สภ.ระแงะ 3) สภ.บันนังสตา 4) สภ.รามัน 5) สภ.รือเสาะ 6) สภ.ยะรัง 7) สภ.สายบุรี 8) สภ.บาเจาะ 9) สภ.สุไหงปาดี และ 10) สภ.หนองจิก

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับช่วงวันในการก่อเหตุของเดือนรอมฎอน ซึ่งแบ่งเป็น ช่วง 10 วันแรกของเดือน,วันที่ 11-20 ของเดือน และ 10 วันสุดท้ายของ พบว่า ส่วนใหญ่สถิติในการก่อเหตุจะมีแนวโน้มของสัดส่วนที่สูงขึ้นในห้วง 10 วันสุดท้ายของเดือนรอมฎอน ดังแสดงในแผนภาพที่ 2 นอกจากนี้ การวิเคราะห์ช่วงเวลาในการก่อเหตุ พบว่า ช่วงเวลา18.01 – 24.00 น. เป็นช่วงเวลาที่มีการก่อเหตุสูงที่สุด ร้อยละ 38.2 (จำนวน 708 เหตุการณ์) รองลงมาคือ ช่วงเวลา 06.01 – 12.00 น. ร้อยละ 26.7 (จำนวน 495 เหตุการณ์)

แผนภาพที่ 2 แสดงสถิติการก่อเหตุในช่วงเดือนรอมฎอน ปี 2547-2558 จำแนกตามช่วงวันในการก่อเหตุ

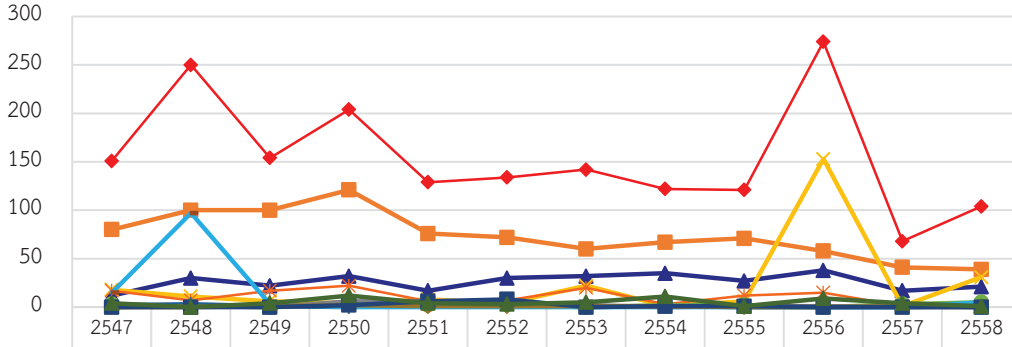
2. ทบทวนสถิติ 12 ปี: มิติรูปแบบการก่อเหตุ

การวิเคราะห์รูปแบบการก่อเหตุในครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) การยิง 2) ระเบิด 3) การก่อกวน 4) วางเพลิง/เพลิงไหม้ 5) ทำร้ายร่างกาย (ที่ไม่ใช่การยิง) 6) การฆ่าด้วยวิธีทารุณโหดร้าย เช่น การฆ่าตัดคอ การฆ่าและเผา 7) การประทุษร้ายอาวุธของเจ้าหน้าที่รัฐ 8)การปะทะต่อสู้ระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและฝ่ายตรงข้าม 9) การโจมตีฐานที่ตั้งของเจ้าหน้าที่ 10) การซุ่มโจมตีเจ้าหน้าที่รัฐ 11) อื่นๆ

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลรูปแบบการก่อเหตุช่วงรอมฎอนในรอบ 12 ปีที่ผ่านมา พบว่า รูปแบบการก่อเหตุส่วนใหญ่ คือการยิง มีทั้งสิ้น 885 เหตุการณ์ คิดเป็นร้อยละ 47.8 จากการเกิดเหตุทั้งหมด โดยปีที่มีจำนวนเหตุการณ์ยิงสูงสุดได้แก่ ปี 2550 จำนวน 121 เหตุการณ์ และปีที่มีการยิงน้อยที่สุดได้แก่ ปี 2558 จำนวน 39 เหตุการณ์ สำหรับสาเหตุของการยิงส่วนใหญ่มาจากการก่อความไม่สงบในพื้นที่ ร้อยละ 50.1 และสาเหตุที่เป็นเรื่องส่วนตัว ร้อยละ 36.9 เมื่อเชื่อมโยงรูปแบบการก่อเหตุกับพื้นที่ พบว่าการยิงเกิดขึ้นสูงสุดในจังหวัดนราธิวาส และเกิดขึ้นส่วนใหญ่ในช่วงเวลา 18.01-24.00 น. (ร้อยละ 38.5) และช่วงเวลา 12.01-18.00 น. (ร้อยละ 30.1)

รูปแบบการก่อเหตุรองลงมาคือ การวางระเบิด มีทั้งสิ้น 313 เหตุการณ์ คิดเป็นร้อยละ 16.9 จาก การก่อเหตุทั้งหมด โดยปีที่มีจำนวนเหตุการณ์ระเบิดสูงสุดได้แก่ ปี 2554 จำนวน 35 เหตุการณ์ และปีที่มี การระเบิดน้อยที่สุดได้แก่ ปี 2558 จำนวน 12 เหตุการณ์ ในการก่อเหตุระเบิดเกือบทุกเหตุการณ์มาจากสาเหตุการก่อความไม่สงบในพื้นที่ (ร้อยละ 98.7) เมื่อเชื่อมโยงการระเบิดกับพื้นที่การก่อเหตุ พบว่าจังหวัดนราธิวาสมีการเกิดเหตุระเบิดสูงสุด และการก่อเหตุส่วนใหญ่เกิดขึ้นในช่วงกลางวัน (เวลา 06.01-12.00 น. ร้อยละ 45.4 และเวลา12.01-18.00 น. ร้อยละ 28.8)

แผนภาพที่ 3 แสดงสถิติรูปแบบการก่อเหตุแต่ละประเภทในช่วงเดือนรอมฎอน ปี 2547-2558

	2547	2548	2549	2550	2551	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558
จำนวนรวม	151	250	154	204	129	134	142	122	121	274	68	104
ยิง	80	100	100	121	76	72	60	67	71	58	41	39
ระเบิด	12	30	22	32	17	30	32	35	27	38	17	21
ก่อกวน	18	11	6	4	8	4	22	1	6	153	1	31
วางเพลิง/เพลิงไหม้	17	7	17	22	6	7	20	3	12	15	1	1
ทำร้าย	3	1	0	3	2	3	0	2	2	0	3	5
ฆ่าด้วยวิธีทารุณ	2	3	1	0	3	2	0	1	0	0	0	1
ประทุษร้ายอาวุธ	15	97	3	0	0	0	0	0	0	0	0	5
ปะทะ	0	1	0	6	6	4	2	0	1	1	0	0
โจมตีที่ตั้ง	0	0	1	2	1	1	1	1	0	0	1	0
ชุ่มโจมตี	0	0	0	2	6	8	0	1	1	0	0	0
อื่นๆ	4	0	4	12	4	3	5	11	1	9	4	1

นอกจากนี้ ประเด็นที่มีความน่าสนใจของรูปแบบการก่อเหตุอื่นๆ ช่วงเดือนรอมฎอนในรอบ 12 ปีที่ผ่านมา มีดังนี้

- เหตุการณ์การก่อกวนเกิดขึ้นสูงสุดในปี 2556 จำนวน 153 เหตุการณ์จากการเกิดเหตุทั้งหมด 265 (ร้อยละ 57.7%) ซึ่งการก่อกวนเกือบทุกเหตุการณ์มีสาเหตุจากการก่อความไม่สงบ

- การเกิดเพลิงไหม้/วางเพลิง ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดปัตตานี (ร้อยละ 37.5) โดยมีสาเหตุหลักมาจากการก่อความไม่สงบ (ร้อยละ 80.5) และช่วงเวลาที่เกิดเหตุเกิดขึ้นในช่วงกลางคืน (ช่วงเวลา 18.01 – 06.00 น. ร้อยละ 85.9)

- การก่อเหตุในรูปแบบการทำร้ายร่างกาย ที่ไม่ใช่การใช้อาวุธปืน เกือบทั้งหมดมีสาเหตุมาจากเรื่องส่วนตัว (ร้อยละ 91.7) ซึ่งเกินครึ่งนึงของการก่อเหตุเกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดปัตตานี (ร้อยละ 58.3) และเกิดขึ้นในช่วงเวลา 06.01-12.00 น. (ร้อยละ 54.2)

- การก่อเหตุด้วยการฆ่าด้วยวิธีทารุณโหดร้าย เช่น การฆ่าตัดคอ การฆ่าและเผา ในช่วง12 ปีของเดือนรอมฎอนที่ผ่านมา พบว่า มีทั้งหมด 13 เหตุการณ์ โดยเกือบครึ่งนึงของการเกิดเหตุเกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดปัตตานี (6 เหตุการณ์) และเกิดขึ้นในช่วงเวลา 06.01-12.00 น. (7 เหตุการณ์)

- รูปแบบการประทุษร้ายอาวุธส่วนใหญ่เกิดขึ้นในช่วงแรกของการเกิดเหตุความรุนแรงในพื้นที่ ได้แก่ช่วงปี 2547 – 2549 โดยการก่อเหตุเกิดขึ้นสูงสุดในปี 2548 จำนวน 97 เหตุการณ์จากการเกิดเหตุทั้งหมด 120 (ร้อยละ 80.8) เป็นที่น่าสังเกตว่าในช่วงเดือนรอมฎอนตั้งแต่ปี 2550 – 2557 ไม่มีการเกิดเหตุในรูปแบบการประทุษร้ายอาวุธ แต่ในช่วงปี 2558 ที่ผ่านมากลับมีรูปแบบการก่อเหตุในรูปแบบนี้อีกครั้ง (จำนวน 5 เหตุการณ์)

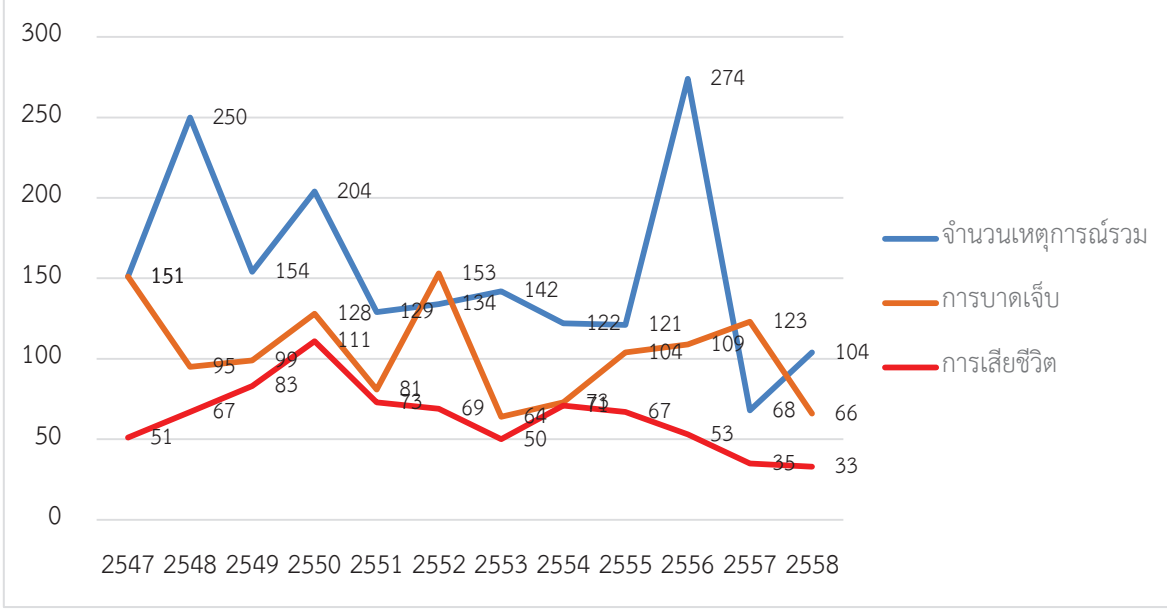
- ช่วงรอมฎอนมีการก่อเหตุชุมนุมประท้วง 2 ครั้ง คือ ปี 2547 เกิดการชุมนุมประท้วง ณ สภ.ตากใบ จังหวัดนราธิวาส และ ปี 2550 เกิดการชุมนุมประท้วง ณ ต.ยุโป อ.เมือง จ.ยะลา

- การปะทะ ซุ่มโจมตี และโจมตีฐานที่ตั้ง ทุกเหตุการณ์มาจากสาเหตุการก่อเหตุความไม่สงบจำนวน 47 เหตุการณ์ โดยการปะทะ ซุ่มโจมตี ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดยะลา แต่การโจมตีฐานที่ตั้งส่วนใหญ่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

3.ทบทวนสถิติ 12 ปี: ผลกระทบที่ได้รับ

การก่อเหตุในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ช่วงเดือนรอมฎอนในรอบ 12 ปี ที่ผ่านมาพบว่าจากจำนวนเหตุการณ์ทั้งหมด 1,853 เหตุการณ์ มีผู้เสียชีวิต จำนวน 763 ราย และมีผู้ได้รับบาดเจ็บจำนวน 1,246 ราย ปีที่มีผู้เสียชีวิตสูงที่สุดคือ ปี 2550 จำนวน 111 ราย (ร้อยละ 14.5) และปีที่มีผู้เสียชีวิตน้อยที่สุดได้แก่ ปี 2558 จำนวน 33 ราย (ร้อยละ 4.3) สำหรับสาเหตุการเสียชีวิตส่วนใหญ่มาจากการก่อเหตุความไม่สงบ ร้อยละ 57.9 รองลงมาคือสาเหตุที่เป็นเรื่องส่วนตัว ร้อยละ 33.7 โดยรูปแบบการก่อเหตุที่ส่งผลให้เกิดการเสียชีวิตสูงสุดได้แก่การยิง ร้อยละ 79.4 รองลงมาได้แก่การระเบิด ร้อยละ 7.2 ซึ่งเมื่อทำการวิเคราะห์ช่วงปีกับรูปแบบการก่อเหตุที่มีผู้เสียชีวิต พบประเด็นน่าสนใจคือ ช่วงปี 2556 – 2559 พบว่ารูปแบบการก่อเหตุด้วยระเบิดส่งผลให้เกิดการเสียชีวิตสูงขึ้นเมื่อเทียบกับก่อเหตุระเบิดในช่วงอดีตที่ผ่านมา

แผนภาพที่ 4 แสดงจำนวนผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บในช่วงเดือนรอมฎอน ปี 2547-2558

สำหรับพื้นที่ที่มีผู้เสียชีวิตสูงสุด ได้แก่ จังหวัดนราธิวาส ร้อยละ 36.3 รองลงมาได้แก่ จังหวัดปัตตานี ร้อยละ 32.9 จังหวัดยะลา ร้อยละ 26.6 และจังหวัดสงขลา ร้อยละ 4.2 เมื่อจำแนกการเสียชีวิตตามพื้นที่ของสถานีตำรวจที่รับผิดชอบ พบว่า10 พื้นที่ที่มีการเสียชีวิตสูงสุดในช่วงรอมฎอน ได้แก่ 1) สภ.เมืองยะลา 2) สภ.ระแงะ 3) สภ.รือเสาะ 4) สภ.รามัน 5) สภ.สายบุรี 6) สภ.เมืองปัตตานี 7) สภ.บันนังสตา 8) สภ.ยะรัง 9) สภ.ยะหา และ 10) สภ.หนองจิก

ในด้านผลกระทบที่เกี่ยวกับการบาดเจ็บ พบว่า ปีที่มีผู้ได้รับบาดเจ็บสูงที่สุดคือ ปี 2552 จำนวน 153 ราย (ร้อยละ 12.3) และปีที่มีผู้ได้รับบาดเจ็บน้อยที่สุดได้แก่ ปี 2553 จำนวน 64 ราย (ร้อยละ 5.1) สำหรับสาเหตุที่ส่งผลให้เกิดการบาดเจ็บส่วนใหญ่มาจากการก่อเหตุความไม่สงบ ร้อยละ 80 รองลงมาคือสาเหตุที่เป็นเรื่องส่วนตัว ร้อยละ 14.4 โดยรูปแบบการก่อเหตุที่ส่งผลให้เกิดการบาดเจ็บสูงสุดคือการระเบิด ร้อยละ 53.9 รองลงมาคือการยิง ร้อยละ 36.8 ซึ่งปีที่มีการบาดเจ็บจากการระเบิดสูงสุดได้แก่ปี 2557 จำนวน 88 (ราย)

สำหรับพื้นที่ที่มีผู้ได้รับบาดเจ็บสูงสุด ได้แก่ จังหวัดนราธิวาส ร้อยละ 39.8 รองลงมาได้แก่ จังหวัดยะลา ร้อยละ 29 จังหวัดปัตตานี ร้อยละ 28.6 และจังหวัดสงขลา ร้อยละ 2.6 เมื่อจำแนกการเสียชีวิตตามพื้นที่ของสถานีตำรวจที่รับผิดชอบ พบว่า10 พื้นที่ที่มีการเสียชีวิตสูงสุดในช่วงรอมฎอน ได้แก่ 1) สภ.เมืองยะลา 2) สภ.ระแงะ 3) สภ.เมืองปัตตานี 4) สภ.เมืองนราธิวาส 5) สภ.สุไหงโกลก 6) สภ.ยะรัง 7) สภ.ตากใบ 8) สภ.สายบุรี 9) สภ.รามัน และ 10) สภ.บันนังสตา

สรุป

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการก่อเหตุความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ช่วงเดือนรอมฎอนในรอบ 12 ปีที่ผ่านมา พบว่า มีเหตุการณ์รวมทั้งสิ้น 1,853 เหตุการณ์ ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิต 763 ราย และผู้ได้รับบาดเจ็บ 1,246 ราย เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่มาจากสาเหตุการก่อความไม่สงบในพื้นที่ โดยมีรูปแบบการก่อเหตุสูงสุด 3 อันดับแรกได้แก่ 1) การยิง 2)การระเบิด และ 3) การก่อกวน

หากจำแนกข้อมูลของการเกิดเหตุความรุนแรงกับมิติของพื้นที่รายจังหวัด ในห้วงเดือนรอมฎอนช่วง 12 ปีที่ผ่านมา พบว่า พื้นที่จังหวัดนราธิวาส มีจำนวนเหตุการณ์โดยรวม จำนวนการเกิดเหตุยิงและระเบิด รวมถึงผู้ที่ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตสูงที่สุด และหากพิจารณาความรุนแรงในพื้นที่ความรับผิดชอบของสถานีตำรวจ พบว่า พื้นที่ที่ควรเฝ้าระวัง 5 อันดับแรก ได้แก่ 1) สภ.เมืองยะลา 2) สภ.ระแงะ 3) สภ.รือเสาะ 4) สภ.เมืองปัตตานี 5) สภ.รามัน โดยพิจารณาจากเหตุการณ์ภาพรวม เหตุยิง เหตุระเบิด และจำนวนการบาดเจ็บและเสียชีวิตที่เกิดขึ้นในพื้นที่

หากจำแนกตามช่วงวัน เวลา ในการก่อเหตุของเดือนรอมฎอน พบว่าแนวโน้มของการก่อเหตุจะมีสัดส่วนที่สูงขึ้นในห้วง 10 วันสุดท้าย และช่วงเวลาในการก่อเหตุส่วนใหญ่ คือ ช่วงเวลา 18.01 – 24.00 น. หากแยกตามรูปแบบการเกิดเหตุ พบว่า การก่อเหตุระเบิดส่วนใหญ่เกิดขึ้น ช่วงกลางวัน โดยเฉพาะช่วงเช้าใน เวลา 06.01 – 12.00 น. และการยิง ส่วนใหญ่เกิดขึ้นช่วงค่ำ ในเวลา 18.01 – 24.00 น.

หากพิจารณาสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นอาจมีความแปรปรวนอยู่บ้าง แต่สัญญาณเชิงบวกได้เริ่มปรากฏให้เห็นโดยเฉพาะแนวโน้มการเสียชีวิตที่มีทิศทางลดลง จากประมาณ 2-3 คนต่อวัน ในช่วงก่อนปี 2556 ลดลงเหลือประมาณ 1 คนต่อวัน ในช่วงปี 2557-2558 และปรากฏชัดขึ้นในปี 2558 ซึ่งเป็นปีที่มีผู้เสียชีวิตน้อยที่สุด นอกจากนี้ปี 2557 ยังเป็นปีที่มีเหตุการณ์น้อยที่สุดในรอบ 12 ปีที่ผ่านมาด้วย

จากข้อมูลการก่อเหตุในช่วงเดือนรอมฎอนจะเห็นได้ว่าในช่วงระยะยาว ระดับความถี่ของเหตุความไม่สงบมีแนวโน้มเป็นพลวัตและอ่อนไหวตัวอยู่ตลอดเวลา เริ่มจากระดับเหตุการณ์ความรุนแรงที่สูงมากในระยะแรก ต่อมาก็ลดลง ในช่วงปี 2551 และตามมาด้วยการเพิ่มระดับขึ้นอย่างเป็นขั้นๆ ในระยะหลังตั้งแต่ปี 2556 ถึงแม้จะไม่ถึงกับจะกล่าวได้ว่าความรุนแรงกลับมามีอัตราเพิ่มสูงมากเหมือนเมื่อก่อน จะมีจุดน่าสังเกตว่าปีที่มีเหตุการณ์สูงสุดได้แก่ ปี 2556 จำนวน 274 เหตุการณ์ และปีที่มีเหตุการณ์น้อยที่สุดได้แก่ ปี 2557 จำนวน 68 เหตุการณ์ หากมองในมุมของการก่อเหตุในปี 2556

ถึงแม้จะมีจำนวนเหตุการณ์ที่สูงสุดในรอบ 12 ปี แต่กลับพบว่าการก่อเหตุส่วนใหญ่กลับออกมาในรูปแบบการก่อกวน ได้แก่ การแขวนป้ายผ้า การใช้สีสเปรย์ฉีดพ่นบนผิวถนน ตามแผ่นป้ายบอกพื้นที่เส้นทาง และบนกำแพงราวสะพาน และการใช้ใบปลิว ซึ่งสูงถึงร้อยละ 55.8 เมื่อเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมดในช่วงรอมฎอนปี 2556 และรูปแบบของการก่อกวนที่เกิดขึ้นนั้นไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการมุ่งให้เกิดการสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สิน แต่เพื่อแสดงสัญลักษณ์บางอย่างของการต่อสู้ [9]

นอกจากนี้ระดับของความรุนแรงในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น คงไม่อาจจะวัดประเมินค่าได้จากจำนวนครั้งการก่อเหตุเพียงอย่างเดียว แต่ต้องดูที่ผลกระทบต่อชีวิตของคนในพื้นที่ด้วย [1] เมื่อดูระดับการสูญเสียรวมทั้งการบาดเจ็บและเสียชีวิตจากเหตุการณ์เทียบในแต่ละปี พบว่าการสูญเสียในปี 2556 ค่อนข้างมีความคงที่ ใกล้เคียงกับปีที่ผ่านมา ไม่ได้มีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกับจำนวนเหตุการณ์ที่ปรากฏ เช่นเดียวกันกับช่วงปี 2557 แม้จำนวนเหตุการณ์จะน้อยที่สุดแต่การสูญเสียที่เกิดขึ้นก็ยังอยู่ในสถานการณ์ที่ค่อนข้างคงที่ แต่สัญญาณที่ดีจากช่วงปี 2557 คือ จำนวนผู้เสียชีวิตลดลงอย่างเห็นได้ชัดเจนจาก 53 ราย ในปี 2556 เป็น 35 ราย ในปี 2557

ความน่าสนใจที่ทำให้เกิดความแปรปรวนของสถานการณ์ในพื้นที่ในช่วงเวลารอยต่อของปี 2556 และปี 2557 อาจเป็นเพราะการปรากฏตัวขึ้นอย่างเป็นทางการของการพูดคุยสันติภาพที่เริ่มต้นอย่างเป็นทางการในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2556 กระบวนการพูดคุยสันติภาพที่เกิดขึ้น อาจนำไปสู่การสะท้อนให้เห็นพลังของการถ่วงดุลความรุนแรงของฝ่ายต่างๆ ใน “สนามการต่อสู้” โดยพลังถ่วงดุลหรือต่อต้านนี้ มีทั้งพลังที่ใช้ความรุนแรงเร่งเร้าให้มีการใช้ความรุนแรงโต้ตอบ การแก้แค้น การกดดัน/ปราบปราม รวมถึงการแสดงสัญลักษณ์บางอย่าง เพื่อยืนยันและเสริมให้เหตุผลรองรับของฝ่ายตนมีน้ำหนักมากยิ่งขึ้น [9] นอกจากนั้นในปี 2556 ยังมีการริเริ่มมาตรการการลดความรุนแรงที่ในช่วงเดือนรอมฎอน ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการริเริ่มลดการใช้ความรุนแรงที่ได้เปิดเผยต่อสาธารณชนอันนำไปสู่การขับเคลื่อนรอมฎอนสันติภาพต่อโดยภาคประชาสังคม [5]

โดยสรุปสาเหตุของความรุนแรงที่เกิดขึ้นในห้วงรอมฎอนที่ผ่านมานั้น ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการก่อความไม่สงบ ซึ่งเกี่ยวข้องกับอุดมการณ์และความเชื่อ ดังนั้นทุกฝ่ายควรร่วมกันทำความเข้าใจ เพื่อแก้ปัญหา และหาทางลดความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ นอกจากนี้ภาครัฐ ภาคประชาสังคม และประชาชนควรช่วยกันสอดส่องเฝ้าระวังการก่อเหตุในพื้นที่ และควรสร้างพื้นที่แห่งการสื่อสารเชิงบวก เพื่อลดอคติ ความกลัว และ ความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การหนุนเสริมบรรยากาศของสันติภาพ สันติสุขในสังคมต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่สนับสนุนข้อมูลสถิติเหตุการณ์ความรุนแรงช่วงเดือนรอมฎอน ตั้งแต่ปี 2547 – 2558 ขอบคุณ ผศ.ดร.ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี ผู้อำนวยการสถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ มอ.ปัตตานี สำหรับคำแนะนำในการจัดทำบทความนี้

เอกสารอ้างอิง

ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี. (2559). *19 ประเด็นกับความแปรปรวนที่เป็นพิษ: บทวิเคราะห์สถานการณ์ชายแดนใต้ในวันที่สภาวะคงที่กำลังเปลี่ยนไป*. สืบค้นจาก http://www.deepsouthwatch.org/node/8580

ฐานข้อมูลเหตุการณ์ความไม่สงบจังหวัดชายแดนภาคใต้" (Deep South Incident Database). (2559). ศูนย์เฝ้าระวัง สถานการณ์ภาคใต้ สถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต ปัตตานี สืบค้นจาก http://www.deepsouthwatch.org/

ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี และคณะ. (2558). *(ร่างรายงานวิจัย) โครงการสำรวจแนวโน้มทัศนคติของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในสถานการณ์ปัจจุบันเกี่ยวกับสถานการณ์ความไม่สงบ ความยุติธรรม ปัญหาสังคม และการสร้างสันติภาพ.* สถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

15 องค์กรเครือข่าย. (2559). *(ร่างรายงานวิจัย) โครงการสำรวจความคิดเห็นต่อกระบวนการสันติภาพจังหวัดชายแดนภาคใต้ (Peace Survey) ครั้งที่ 1.* สถาบันพระปกเกล้า

คณะทำงานสร้างพื้นที่สันติภาพจากคนใน. (2557). *เราจะทำให้กระบวนการสันติภาพเดินหน้าได้อย่างไร?*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: บริษัทธรรมดาเพรส จำกัด

ฝ่ายบริการและเผยแพร่วิชาการ กองวิชาการและแผนงาน เทศบาลนครยะลา. (2554). *คู่มือรอมฎอน (Panduan Ramadhan).* (พิมพ์ครั้งที่ 1). ยะลา: ฟิลดีไซน์ (ยะลา)

สุวรา แก้วนุ้ย. (2558). *สันติรอมฎอน: ห้วงเวลาแห่งความศรัทธาและสันติภาพ.* สืบค้นจาก *http*://www.deepsouthwatch.org/node/7319

ตูแวดานียา ตูแวแมแง. *จะให้ยุติหรือลดระดับการต่อสู้ (ความรุนแรง)...ทำไมต้องรอมฎอน?.* สืบค้นจาก *http*://www.deepsouthwatch.org/node/4486

ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี และ รอมฎอน ปันจอร์. (2556). *ไฟใต้กับการริเริ่มสันติภาพแห่งเดือนรอมฎอน 2556: ความรุนแรงที่ยืดเยื้อจะต้องถ่วงดุลด้วยพลังสันติภาพเท่านั้น.* สืบค้นจาก http://www.deepsouthwatch.org/node/4570

การบริหารทรัพยากรมนุษย์มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Human Resource Management Buriram Rajabhat University

ชวัลวิชญ์ วรรธนะสูตร[1*] และประชัน คะเนวัน[2]

[1]หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ และกองการบริหารงานบุคคล มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

[2]หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

* Email : lism5877@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารทรัพยากรมนุษย์มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารทรัพยากรมนุษย์มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ กลุ่มตัวอย่างได้มาด้วยการด้วยการเลือกแบบเจาะจง โดยการกำหนดเป็นโควตา จำนวน 16 คน จากบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ประกอบด้วยบุคลากรสายวิชาการจำนวน 8 คน และบุคลากรสายสนับสนุน จำนวน 8 คน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ 2 ลักษณะ คือ การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์บริบทเชิงเนื้อหา และการวิเคราะห์เชิงบรรยาย ผลการวิจัยพบว่า ด้านการเลือกสรรบุคคลเข้าทำงานมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์มีการกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะมาสมัครเพื่อเข้าสู่กระบวนการคัดเลือกเพื่อให้ได้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาปฏิบัติงานอย่างชัดเจน ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน การเลื่อนเงินเดือน ค่าจ้างและค่าตอบแทนรายเดือนมีการจัดทำประกาศ ระเบียบข้อบังคับ เพื่อเป็นหลักเกณฑ์ในการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างยุติธรรม ด้านสวัสดิการมีการจัดสวัสดิการที่นอกเหนือจากกฎหมายกำหนดให้ ทั้งที่เป็นสิ่งที่สามารถคิดมูลค่าเป็นตัวเงินได้ และสิ่งที่ไม่สามารถคิดมูลค่าเป็นตัวเงินได้แต่ก็มีคุณค่าทางจิตใจ และจากแนวทางการแก้ไขปัญหาพบว่าบุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เสนอให้มีการปรับปรุงสวัสดิการในด้านการรักษาพยาบาลให้สามารถเบิกค่ารักษาพยาบาลในโรงพยาบาลของเอกชนได้ การเบิกจ่ายค่ารักษาพยาบาลของสามีหรือภรรยาให้เป็นของบุตร ให้มีบำเหน็จหรือเงินตอบแทนในกรณีเกษียณอายุของพนักงานราชการหรือลูกจ้างชั่วคราวที่ปฏิบัติงานมาแล้วไม่ต่ำกว่า 15 ปี

คำสำคัญ: การบริหารทรัพยากรมนุษย์, มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ABTRACT

The objectives of this study were 1) to investigate the problems of the Human Resource Management of Buriram Rajabhat University, 2) to survey the guidelines for problems solving of the Human Resource Management of Buriram Rajabhat University. The samples were 16 staffs of Buriram Rajabhat University, consisted of 8 academic staffs and 8 support staffs and were selected by purposive sampling. The study designs were content analysis and descriptive analysis. Results indicated that staffing selections for staffs at Buriram Rajabhat University with qualities and skills that are required to apply in order to be considered for final selection so that individuals with knowledge and ability be clearly defined and begin working. Evaluating work quality, raise, salary, and bonuses, are carefully monitored, set and controlled so as to be a standard for fair evaluation. For benefits there are many benefits that are above and beyond the requirements of law, many can have money amount attached, but many are priceless, having great value for the heart and soul. From our resource and problem solving we have come to the conclusion that we will also be adding health care. Staffs at Buriram Rajabhat University will be able to receive treatment at private sector hospitals in addition to governmental facilities. As well as being applicable to family members for government employee of at least 15 years.

Keywords: Human Resource Management, Buriram Rajabhat University

บทนำ

ปัจจุบันสังคมโลกจะแบ่งคนออกเป็นกลุ่มใหญ่ๆ เรียกว่าประเทศ หรือ รัฐ แต่คำว่ารัฐนั้นจะต้องมีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ ประชาชน ดินแดน รัฐบาล และอำนาจอธิปไตย จากที่กล่าวมา ประชาชนถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของรัฐ กล่าวคือ รัฐทุกรัฐจะต้องมีประชาชนอาศัยอยู่และถ้าประชาชนมีคุณภาพสูง คือ มีความรู้ความสามารถ มีทักษะแต่ละด้านสูง มีสุขภาพอนามัยดี มีระเบียบวินัยดี ก็จะสามารถบริหารและพัฒนาประเทศให้ก้าวไปสู่ความเจริญก้าวหน้าได้ดี รัฐจึงต้องหาวิธีการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในประเทศให้มีคุณภาพสูงสุดเพื่อพัฒนาประเทศให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กรต้องใช้มนุษย์จำนวนมากในหลากหลายหน้าที่ ดังนั้น มนุษย์จึงถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าต่อการบริหารและพัฒนาองค์กรทุก ๆ ด้าน แต่มนุษย์ทุกคนอาจมีศักยภาพมีความรู้ความสามารถ มีความชำนาญเชี่ยวชาญแตกต่างกันไป ด้วยเหตุนี้องค์กรต่างๆ ที่จะรับคนเข้าทำงานจึงต้องการคนที่มีความรู้ความสามารถสอดคล้องกับงานที่จะทำ โดยเฉพาะองค์กรภาครัฐเป็นงานบริการสาธารณะที่จัดทำให้คนทั้งประเทศ ผู้รับผิดชอบหรือผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องมีการวางแผนมีการกำหนดวิธีการกระบวนการที่จะได้มาซึ่งบุคลากรที่เหมาะสมต่อองค์กร จึงต้องอาศัยวิธีการสรรหาและการคัดเลือก เพื่อจะได้ทรัพยากรมนุษย์ที่ตรงกับความต้องการขององค์กรซึ่งจะทำการบริหารและพัฒนาประเทศทั้งในปัจจุบันและอนาคต

การสรรหาและการคัดเลือกบุคลากร หลังจากที่องค์กรได้วางแผนทรัพยากรมนุษย์แล้วทำให้ทราบความต้องการด้านกำลังคน องค์กรจะต้องใช้กระบวนการต่างๆ เพื่อสรรหาบุคลากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับตำแหน่งงาน และให้ได้ครบตามจำนวนที่ต้องการ เพื่อให้มั่นใจได้ว่าการดำเนินงานขององค์กรสามารถดำเนินต่อไปได้ด้วยดี นักบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์เชื่อว่าการสรรหาเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างคุณภาพให้กับองค์กรในระยะยาว เพราะหากองค์กรสามารถจูงใจให้บุคลากร ที่มีความรู้ความสามารถ ทักษะ ทัศนคติและคุณสมบัติต่างๆ เหมาะสมกับตำแหน่งมาสมัครเพื่อรับการคัดเลือก โอกาสที่องค์กรจะได้บุคลากรที่มีคุณภาพมาร่วมงานมีสูงและบุคคลเหล่านั้นจะเป็นกำลังในการพัฒนาองค์กรให้เจริญก้าวหน้าต่อไป ในทางตรงกันข้ามหากองค์กรไม่ได้คนที่มีความรู้ ความสามารถเหมาะสมมาสมัครงาน องค์กรนั้นจะต้องประสบปัญหาทำให้เกิดผลสำเร็จได้น้อยหรือช้า จากการตระหนักถึงความสำคัญของการได้มาซึ่งทรัพยากรมนุษย์อันเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์กรนี้เอง จึงทำให้บางองค์กรเต็มใจที่จะจ่ายเงินจำนวนมากเพื่อใช้ในการสรรหาผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงเข้ามาร่วมงานกับองค์กร เพราะร้อยละ 95 ของผู้ที่ได้รับการจ้างงานจะทำงานอยู่กับองค์กรตลอดไป ยิ่งการแข่งขันเพื่อให้ได้มา

ซึ่งบุคลากรที่มีคุณภาพมีมากยิ่งขึ้น ทำให้การสรรหามีความสำคัญเพิ่มขึ้นด้วย ในหลายองค์กร กระบวนการสรรหาและการคัดเลือกได้นำมาดำเนินงานเป็นกระบวนการเดียวกันเรียกว่า กระบวนการจ้างงาน (Employment Process) (สุนันทา เลาหนันทน์, 2542, หน่า 118) ในทางปฏิบัติโดยทั่วไป การสรรหาและการคัดเลือกบุคลากรนั้นองค์กรต่างๆ นิยมใช้มีอยู่ 2 หลักการคือ การใช้หลักการสรรหาที่ยึดระบบคุณธรรม และหลักการสรรหาโดยใช้ระบบอุปถัมภ์

การแสวงหาคนดีหรือคนเก่งที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาสู่องค์กรได้นั้นองค์กรและผู้ที่รับผิดชอบในการสรรหาและการคัดเลือกควรยึดหลักการสรรหาที่สำคัญ 2 ประการคือหลักการสรรหาที่ยึดระบบคุณธรรม และหลักการสรรหาโดยใช้ระบบอุปถัมภ์ ดังนี้ วิลาวรรณ รพีพิศาล (2550, หน้า 80 - 81) กล่าวไว้ว่า หลักการสรรหาที่ยึดระบบคุณธรรม เป็นระบบที่ช่วยให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารทรัพยากรมนุษย์มากที่สุด มีแนวปฏิบัติ 4 ประการด้วยกันคือ 1) หลักความเสมอภาค 2) หลักความสามารถ ยึดหลักความรู้ ความสามารถเป็นเกณฑ์ 3) หลักความมั่นคง โดยให้บุคลากร มีความมั่นคงในอาชีพและมั่นใจในความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน 4) หลักความเป็นกลางทางการเมือง โดยหลักข้อนี้มุ่งเน้นข้าราชการมากกว่าธุรกิจ ส่วน อัศวิน เบญจฆรณี (2554, หน้า 70 – 71) กล่าวไว้ว่า หลักการสรรหาโดยใช้ระบบอุปถัมภ์ หมายถึง ปฏิบัติการในประการต่างๆ เกี่ยวกับการแต่งตั้งบุคคลเข้ามาดำรงตำแหน่งทั้งในทางการเมืองและทางการบริหารองค์กร ด้วยระบบอุปถัมภ์เป็นระบบดั้งเดิมของการจัดการทรัพยากรบุคคล ซึ่งมีวิธีการเลือกสรรบุคคลเข้ารับราชการ 3 วิธี ได้แก่ วิธีแรก คือ ระบบสืบสายโลหิต วิธีที่สอง ระบบชอบพอเป็นพิเศษ และวิธีสุดท้ายคือ ระบบแลกเปลี่ยน แต่การบริหารทรัพยากรมนุษย์นั้นจะต้องอาศัยกระบวนการต่างๆ เพื่อให้ได้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถพร้อมที่จะปฏิบัติงานให้กับองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

กระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์มีขอบเขตกว้างขวางมาก ซึ่ง ชาญชัย อาจินสมาจาร (2548, หน้า 25-30) กล่าวไว้ว่า การบริหารบุคคล แบ่งเป็น 8 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการวิเคราะห์งานการบริหารบุคคล ด้านการได้มาซึ่งทรัพยากรบุคคล ด้านการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน ด้านค่าตอบแทนและผลประโยชน์ ด้านสุขภาพและความปลอดภัย และด้านพัฒนาองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ โดยผู้บริหารใช้ดำเนินงานด้านบุคลากร ตั้งแต่การสรรหา คัดเลือกและบรรจุบุคลากร ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมให้ปฏิบัติงานในองค์กร พร้อมทั้งการพัฒนา ธำรงรักษาให้บุคลากรที่ปฏิบัติงานในองค์กรได้เพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี

ในการทำงาน และยังรวมไปถึงการแสวงหาวิธีการที่ทำให้บุคลากรในองค์กรที่ต้องพ้นจากการทำงานด้วยเหตุทุพพลภาพ เกษียณอายุหรือเหตุอื่นใดในงาน ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

สำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ต้องอาศัยบุคลากรเป็นจำนวนมาก เพื่อมาบริหารและพัฒนามหาวิทยาลัยให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ แม้ผู้รับผิดชอบหรือผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีหน้าที่รับบุคลากรเข้ามาปฏิบัติงานในหน้าที่ต่างๆ นั้น ได้ยึดตามประกาศ ระเบียบและข้อบังคับอย่างเคร่งครัดแต่พบว่ามีปัญหาบางปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตำแหน่งที่รับกับผู้ประสงค์จะเข้าสู่ตำแหน่งไม่สมดุลกันคือคนต้องการเข้ามาในอัตราตำแหน่งมากกว่าอัตราตำแหน่ง ที่มีในกรอบที่วางไว้จึงต้องสอบแข่งขันกันอย่างเข้มข้น ทำให้คนบางคน บางกลุ่ม ทั้งคนภายนอกและคนภายในมหาวิทยาลัยเกิดความกังขาว่ากระบวนการสอบแข่งขันหรือสอบคัดเลือกนั้นเป็นไปตามระบบคุณธรรมหรือเป็นระบบอุปถัมภ์ ส่วนผู้ที่ได้รับการบรรจุจะให้ความเห็นว่าเป็นธรรมแล้ว สำหรับผู้ที่พลาดก็จะบอกว่าไม่ได้รับความเป็นธรรม ส่วนใหญ่ที่กล่าวหาก็มิได้เป็นลายลักษณ์อักษร จึงไม่มีการชี้แจงได้จึงก่อให้เกิดปัญหาคาใจผู้ดำเนินงานหรือผู้บริหารที่ท่านรับผิดชอบ

จากความเป็นมาและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยปฏิบัติหน้าที่ในกองการบริหารงานบุคคลมาเป็นเวลานาน พบว่ามีปัญหาดังต่อไปนี้คือ การเลือกสรรบุคลากรเข้าทำงานบางคนมีคุณสมบัติไม่สอดคล้องกับตำแหน่งงาน ทำให้บุคลากรไม่ทุ่มเท ไม่เสียสละ ไม่เข้าใจ ไม่ยอมรับ ไม่ใฝ่หา ทำให้เกิดความเสียหายต่องานที่ทำ ส่วนการประเมินผลการปฏิบัติงาน การเลื่อนเงินเดือน ค่าจ้าง และค่าตอบแทนรายเดือนบางรายบางปีมีความรู้สึกว่าไม่มีความยุติธรรม สวัสดิการที่พึงมียังไม่ครอบคลุมบุคลากรในทุก ๆ ประเภทอย่างเท่าเทียมกัน นอกจากนั้นการดำเนินการในการเข้าสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้นของบุคลากรสายสนับสนุนยังไม่มีการดำเนินงานใดๆ ผู้วิจัยจึงประสงค์ที่จะถามความคิดเห็นจากบุคลากรในมหาวิทยาลัยแห่งนี้เกี่ยวกับการดำเนินการในด้านต่างๆ ของการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อนำผลที่ได้ไปปรับปรุงแก้ไขหรือเสนอต่อผู้บริหารเพื่อดำเนินการแก้ไขปรับปรุงต่อไป ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมีคำถามเพื่อวิจัยดังต่อไปนี้ 1) การเลือกสรรบุคลากรเข้าทำงานมหาวิทยาลัยดำเนินการอย่างไร 2) การประเมินผลการปฏิบัติงาน การเลื่อนขั้นเลื่อนเงินเดือนที่ผ่านมามหาวิทยาลัยดำเนินการอย่างไร 3) การจัดสวัสดิการแก่บุคลากรมหาวิทยาลัยดำเนินการอย่างไร 4) จะมีแนวทางใดในการแก้ไขปัญหาการบริหารทรัพยากรมนุษย์มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารทรัพยากรมนุษย์มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

2. เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารทรัพยากรมนุษย์มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาด้วยการด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยการกำหนดเป็นโควตา (Quota) จำนวน 16 คน จากบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ประกอบด้วย บุคลากรสายวิชาการ จำนวน 8 คน และบุคลากรสายสนับสนุน จำนวน 8 คน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ 2 ลักษณะ คือ การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์บริบทเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์เชิงบรรยาย (Descriptive Analysis)

ผลของการวิจัย

จากการที่ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่างตามประเด็นคำถามที่กำหนดไว้เกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ผลการวิจัย ด้านการเลือกสรรบุคคลเข้าทำงาน จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่ามีประเด็นอยู่ 2 ประเด็น โดยได้แยกประเด็นที่เหมือนกันและต่างกันดังต่อไปนี้

ประเด็นเหมือนกัน	ประเด็นที่ต่างกัน
การสรรหาบุคลากรเพื่อเข้ามาปฏิบัติงานมีการติดประกาศและประชาสัมพันธ์อย่างเปิดเผย การรับสมัครบุคลากรมีการกำหนดตำแหน่งกำหนดคุณสมบัติของผู้สมัค ระบุวันเวลา สถานที่รับสมัคร เอกสารและหลักฐานประกอบการสมัคร รวมไปถึงวิธีการสอบคัดเลือก เกณฑ์การตัดสิน และการประกาศผลเพื่อบรรจุและแต่งตั้งบุคลากรอย่างชัดเจน	ช่วงเวลาในการรับสมัครบุคลากรไม่เหมาะสม การกำหนดตำแหน่ง กำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิ์สมัครเพื่อเข้ารับการสอบคัดเลือกบางตำแหน่งมีความคลุมเครือไม่ชัดเจน จึงทำให้กระบวนการคัดเลือกขาดประสิทธิภาพได้บุคลากรไม่ตรงกับความต้องการ

2. ผลการวิจัย ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน การเลื่อนเงินเดือน ค่าจ้าง และค่าตอบแทนรายเดือน จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่า มีประเด็นอยู่ 2 ประเด็น โดยได้แยกประเด็นที่เหมือนกันและต่างกันดังต่อไปนี้

ประเด็นเหมือนกัน	ประเด็นที่ต่างกัน
การประเมินผลการปฏิบัติงานมีการดำเนินการตามระเบียบของทางราชการอย่างเคร่งครัด ผู้บังคับบัญชาที่ทำหน้าที่ประเมินผลการปฏิบัติงานมีความยุติธรรม การประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อใช้ประโยชน์ในการบริหารงานบุคคลให้บรรลุตามเป้าหมาย เช่น การเลื่อนเงินเดือน ค่าจ้าง และค่าตอบแทนรายเดือน หรือเพื่อพัฒนาบุคลากรเพื่อจะได้ปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น	ผู้บังคับบัญชาที่ทำหน้าที่ประเมินผลการปฏิบัติงานไม่ให้ความเป็นธรรมกับบุคลากรในหน่วยงานที่สังกัด การพิจารณาการเลื่อนเงินเดือน ค่าจ้าง และค่าตอบแทนรายเดือนควรนำองค์ประกอบหลายๆ ด้านในการปฏิบัติงานมาพิจารณาประกอบ เช่น การขาด การลา การมาสา ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน

3. ผลการวิจัย ด้านสวัสดิการ จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่า มีประเด็นอยู่ 2 ประเด็น โดยได้แยกประเด็นที่เหมือนกันและต่างกันดังต่อไปนี้

ประเด็นเหมือนกัน	ประเด็นที่ต่างกัน
มหาวิทยาลัยมีการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับบุคลากร โดยการจัดสวัสดิการที่นอกเหนือจากเงินเดือน ค่าจ้าง และค่าตอบแทนรายเดือน เช่น การประกันสังคม กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ กองทุนสวัสดิการ ค่ารักษาพยาบาล ค่าการศึกษาบุตร บำเหน็จตอบแทน เป็นต้น และยังมีการจัดกิจกรรมสานสัมพันธ์ มีการมอบของขวัญในวันพิเศษ และมอบเกียรติบัตรเชิดชูในกรณีปฏิบัติหน้าที่ได้ดีเยี่ยมให้กับบุคลากร	บุคลากรบางประเภท เช่น พนักงานราชการ และลูกจ้างชั่วคราว มหาวิทยาลัยควรจัดสวัสดิการที่นอกเหนือจากทางราชการกำหนด เช่น การให้ได้รับบำเหน็จตอบแทนหรือเงินชดเชยในกรณีเกษียณอายุตามความเหมาะสม

4. ผลการวิจัย ด้านแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่า มีประเด็นอยู่ 2 ประเด็น โดยได้แยกประเด็นที่เหมือนกันและต่างกันดังต่อไปนี้

ประเด็นเหมือนกัน	ประเด็นที่ต่างกัน
มหาวิทยาลัยมีการจัดทำข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลโดยข้อบังคับนี้ใช้กับบุคลากรทุกประเภท และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานบุคคล เพื่อบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัย เช่น การกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล ออกระเบียบหลักเกณฑ์ และวิธีการบริหารงานบุคคล เป็นต้น	การรับสมัครบุคลากรของมหาวิทยาลัยควรมีการกำหนดตำแหน่ง และคุณสมบัติของผู้สมัครให้ชัดเจน และคณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำเนินการสอบคัดเลือกควรมีความยุติธรรม ระบบคัดเลือกโดยการสัมภาษณ์ไม่มีคุณภาพ ไม่มีการกำหนดมาตรฐานในการสอบสัมภาษณ์

อภิปรายผล

จากการศึกษาการบริหารทรัพยากรมนุษย์มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ทั้ง 4 ด้าน ทำให้ทราบถึงความคิดเห็นของบุคลากรสายวิชาการและบุคลากรสายสนับสนุนที่มีผลต่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ผู้วิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจอันจะเป็นข้อมูลให้มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ และหน่วยงานอื่นๆ นำไปปรับปรุงและพัฒนาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในด้านต่างๆในอนาคต ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ประเด็นแรก เรื่องการเลือกสรรบุคคลเข้าทำงาน ผลการศึกษา พบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มีการประกาศรับสมัครบุคคลเข้ามาทำงาน โดยมีการกำหนดตำแหน่ง และกำหนดคุณสมบัติ ไปถึงการบรรจุและแต่งตั้ง อย่างชัดเจน แต่บางคน บางตำแหน่งบุคลากรที่ได้รับการสรรหาและผ่านกระบวนการคัดเลือกเพื่อเข้ามาปฏิบัติงานไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของมหาวิทยาลัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าคณะกรรมการที่ดำเนินการคัดเลือกบุคคลเข้ามาปฏิบัติงานในหน่วยงานขาดความยุติธรรมใช้ระบบอุปถัมภ์ให้ได้มาซึ่งคนของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง (2550, หน้า 118) กล่าวไว้ว่า กระบวนการคัดเลือกเป็นหน้าที่สำคัญในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ การคัดเลือกที่ไม่เหมาะสมย่อมจะก่อให้เกิดความล้มเหลวในวัตถุประสงค์ขององค์การ และทำให้ความหวังของบุคคลและองค์การล้มเหลว ดังนั้น ความตระหนักและความเอาใจใส่กระบวนการคัดเลือก จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากที่สุดของการบริหารทรัพยากรมนุษย์

ประเด็นที่สอง เรื่องการประเมินผลการปฏิบัติงาน การเลื่อนเงินเดือน ค่าจ้าง และค่าตอบแทนรายเดือน ผลการศึกษา พบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มีการประเมินผลการ

ปฏิบัติงานปีละ 2 ครั้ง เพื่อประกอบการเลื่อนเงินเดือน ค่าจ้าง และค่าตอบแทนรายเดือน ให้กับบุคลากรในสังกัดตามผลการประเมินการปฏิบัติงาน เพราะว่าจะทำให้บุคลากรที่ปฏิบัติงานภายในมหาวิทยาลัยมีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน รวมไปถึงก่อให้เกิดการแข่งขันของบุคลากรในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายของมหาวิทยาลัยอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล แต่บุคลากรบางส่วนยังไม่พอใจหากได้รับการประเมินต่ำ จะมองว่าผู้ประเมินไม่ยุติธรรม และไม่มีการพูดคุย ชี้แจงเรื่องคะแนนการประเมินผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของประเวศน์ มหารัตน์สกุล (2543, หน้า 107) กล่าวว่า การประเมินผลการปฏิบัติงาน ถูกนำไปใช้เพื่อประกอบการพิจารณาปรับเงินเดือนและค่าตอบแทน หรือเลื่อนขั้นเลื่อนเงินเดือน รวมทั้งการพัฒนากำลังคนการใช้ประโยชน์จาการประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อการดังกล่าวเป็นเรื่องปกติที่คุ้นเคยและถือปฏิบัติกันจนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ ยอมรับกันทั้งลูกจ้างและนายจ้าง

ประเด็นที่สาม เรื่องสวัสดิการ ผลการศึกษา พบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มีการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับบุคลากรทุกประเภทที่ปฏิบัติงานภายในมหาวิทยาลัย ในรูปแบบของสวัสดิการ ซึ่งเป็นสิ่งที่มหาวิทยาลัยดำเนินการให้กับบุคลากรที่นอกเหนือจากเงินเดือน ค่าจ้าง และค่าตอบแทนรายเดือน แต่ยังมีปรากฏให้เห็นว่ามีบุคลากรบางประเภทที่ได้รับการจัดสวัสดิการให้ ไม่ครอบคลุมในทุกๆ ด้าน จึงทำให้บุคลากรเหล่านี้ขาดความมั่นคงในการปฏิบัติงานให้กับมหาวิทยาลัย ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ เฉลิมพงศ์ มีสมนัย และสมศักดิ์ เจตสุรกานต์ (2553, หน้า 7-59-61) กล่าวว่า สวัสดิการ หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่องค์กรจัดให้ผู้ปฏิบัติงานนอกเหนือจากเงินเดือนและสิ่งจูงใจ ซึ่งอาจเป็นตัวเงินหรือไม่ก็ได้ เป็นค่าตอบแทนเสริมที่ให้กับสมาชิกขององค์กรเพื่อส่งเสริมขวัญและกำลังใจ รวมทั้งเสริมสร้างฐานะความเป็นอยู่ และความมั่นคงในการดำรงชีวิตของผู้ปฏิบัติงาน เช่น สิทธิการลาต่างๆ ค่ารักษาพยาบาล ค่าช่วยเหลือบุตร ค่าเช่าบ้าน เป็นต้น

ประเด็นที่สี่ เรื่องแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ผลการศึกษา พบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มีการจัดทำข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลโดยบังคับใช้กับบุคลากรในมหาวิทยาลัยอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กัญญา รัตนวราหะ (2546, ไม่มีเลขหน้า) ได้ศึกษา ระบบการบริหารงานบุคคลในมหาวิทยาลัยภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ กล่าวว่า มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูง ที่มีความเป็นอิสระ ในการบริหารงานโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับงานทางด้านวิชาการ รัฐจึงได้กำหนดนโยบายไว้ในรัฐธรรมนูญ ให้มหาวิทยาลัยดำเนินกิจการของตนเองได้โดยอิสระภายในขอบเขตที่กฎหมายบัญญัติ มหาวิทยาลัยต่างๆ จึงได้มีกฎหมายพิเศษของตนเองออกมารองรับ ทำให้การบริหารและการดำเนินงานตามภารกิจหลักของมหาวิทยาลัย

4 ประการ คือ การสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายของมหาวิทยาลัย

สรุป

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการบริหารทรัพยากรมนุษย์มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัญหาของการบริหารทรัพยากรมนุษย์มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ 2) เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารทรัพยากรมนุษย์มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่าง พบผลการวิจัย ดังนี้

1. จากผลการวิจัย ด้านการเลือกสรรบุคคลเข้าทำงาน โดยภาพรวมมีความคิดเห็นดังนี้ การรับสมัครบุคลากรเพื่อสอบคัดเลือกให้ได้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ตรงตามวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย มีการประชาสัมพันธ์ กำหนดตำแหน่งและคุณสมบัติของผู้ที่มีสิทธิเข้ารับการคัดเลือกเกณฑ์การตัดสิน และประกาศผลเพื่อบรรจุแต่งตั้งอย่างชัดเจน ข้อเสนอแนะมีดังนี้ คณะกรรมการที่ดำเนินการในเรื่องการสอบคัดเลือกควรมีความยุติธรรม ไม่เลือกที่รักมักที่ชังหรือระบบเครือญาติมาตัดสินการคัดเลือกบุคลากรโดยให้ยึดหลักคุณธรรม

2. จากผลการวิจัย ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน การเลื่อนเงินเดือน ค่าจ้าง และค่าตอบแทนรายเดือน โดยภาพรวมมีความคิดเห็นดังนี้ การประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อเลื่อนเงินเดือน ค่าจ้าง และค่าตอบแทนรายเดือน มหาวิทยาลัยมีการจัดทำประกาศ ระเบียบข้อบังคับเพื่อเป็นหลักเกณฑ์ในการประเมินผลการปฏิบัติอย่างยุติธรรม ข้อเสนอแนะมีดังนี้ หัวหน้างานหรือผู้บริหารที่มีหน้าที่ประเมินผลการปฏิบัติงานควรมีความยุติธรรมปราศจากอคติต่อผู้ปฏิบัติงาน

3. จากผลการวิจัย ด้านสวัสดิการ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นดังนี้ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มีการให้สวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูลที่นอกเหนือจากเงินเดือน ค่าจ้างและค่าตอบแทนเป็นสิ่งจูงใจให้กับบุคลากรเพื่อรับประกันว่างานที่ปฏิบัตินั้นมีความมั่นคงในหน้าที่ตั้งแต่เริ่มปฏิบัติงานไปจนถึงการเกษียณอายุราชการ ข้อเสนอแนะมีดังนี้ มหาวิทยาลัยควรจัดสวัสดิการให้กับบุคลากรทุกประเภทอย่างเท่าเทียมกัน ถ้าหากบุคลากรปฏิบัติงานในหน่วยงานเดียวกันไม่ได้รับสิทธิเท่าเทียมก็ย่อมก่อให้เกิดความเสียใจ น้อยใจ และเบื่อหน่าย หมดความศรัทธาต่อองค์กร

4. จากผลการวิจัย ด้านแนวทางการแก้ปัญหาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นดังนี้ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มีการจัดทำประกาศ ระเบียบ และข้อบังคับเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล มีการประเมินที่เป็นธรรม มีระบบและสิ่งจูงใจที่สามารถดึงบุคลากรเข้ามา

ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัย มีการจัดสวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูลให้กับบุคลากรอย่างเหมาะสม ข้อเสนอแนะมีดังนี้ มหาวิทยาลัยควรมีการจัดทำประกาศ ระเบียบ และข้อบังคับ ให้ทันสมัยเข้ากับสภาวะเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน รวมถึงจัดสวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูลให้กับบุคลากรทุกประเภทอย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

1.1 ผลการวิจัยด้านการเลือกสรรบุคคลเข้าทำงาน พบว่า มหาวิทยาลัยต้องกำหนดตำแหน่ง และคุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัคร ระบุวัน เวลา สถานที่รับสมัคร วิธีการสอบคัดเลือก เกณฑ์การตัดสิน การประกาศผล ไปถึงการบรรจุแต่งตั้งตามประกาศ ระเบียบและข้อบังคับอย่างเข้มงวดไม่มีข้อยกเว้นไม่ว่ากรณีใดๆ ควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการให้ดำเนินการสอบคัดเลือกด้วยความยุติธรรมตามระบบคุณธรรมเพื่อให้ได้คนที่มีความรู้ ความสามารถ เหมาะสมกับตำแหน่งเข้ามาปฏิบัติงาน

1.2 ผลการวิจัยด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน การเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง เลื่อนเงินเดือน ค่าจ้างและค่าตอบแทนรายเดือน พบว่า มหาวิทยาลัยควรตั้งคณะกรรมการที่เป็นกลาง มีความเป็นธรรม และหมุนเวียนให้มีกรรมการปีละชุดโดยมีบุคลากรทุกฝ่ายเป็นคณะอนุกรรมการ เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนครอบคลุมทุกด้านในการปฏิบัติงานเพื่อนำเสนอผู้บริหารในการพิจารณาครั้งสุดท้ายจะได้ไม่เกิดข้อผิดพลาดในการประเมินผล

1.3 ผลการวิจัยด้านสวัสดิการ พบว่า มหาวิทยาลัยควรมีการปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติมสวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูลของบุคลากรที่ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัย นอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนด ทั้งที่เป็นสิ่งที่สามารถคิดมูลค่าเป็นตัวเงินได้ และสิ่งที่ไม่สามารถคิดมูลค่าเป็นเงินได้ แต่มีคุณค่าทางจิตใจเพื่อเป็นการเพิ่มขวัญและกำลังใจ

1.4 ผลการวิจัยด้านแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ พบว่า มหาวิทยาลัยควรมีการปรับปรุงแก้ไขประกาศ ระเบียบ และข้อบังคับในการบริหารงานบุคคลให้ทันสมัยเข้ากับสภาวะเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน รวมถึงการจัดสวัสดิการที่นอกเหนือจากทางราชการกำหนดและประโยชน์เกื้อกูลในด้านต่างๆ ให้กับบุคลากรทุกประเภทอย่างเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

กัญญา รัตนวราหะ. (2546). *ระบบการบริหารงานบุคคลในมหาวิทยาลัยภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ.* วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง. (2550). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพ ฯ: บริษัท เอ็กซเปอร์เน็ท จำกัด.

เฉลิมพงศ์ มีสมนัย และสมศักดิ์ เจตสุรกานต์. (2553). *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชหน่วยที่ 1 – 7*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาสุโขทัยธรรมาธิราช.

ชาญชัย อาจินสมาจาร. (2548). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.

ประเวศ มหารัตน์สกุล. (2543). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์แนวทางใหม่*. กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย – ญี่ปุ่น).

วิลาวรรณ รพีพิศาล. (2550). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์วิจิตรหัตถกร.

สุนันทา เลาหนันทน์. (2542). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาบริหารธุรกิจและสหกรณ์ คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

อัศวิน เบญจฆรณี. (2554). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์*. อุตรดิตถ์: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ อาคารอเนกประสงค์ชั้น 1.

ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการโรงเรียนบ้านห้วยผักไล ศตวรรษที่ 21

Effectiveness of Administration Academic Huaiphaklai school 21st Century

สุชิน ชาญสูงเนิน[1]

Suchin Chansungnern

[1]หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านโคก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
โรงเรียนบ้านห้วยผักไล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
SUCHIN 9929@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการโรงเรียนบ้านห้วยผักไล ศตวรรษที่ 21 มีวัตถุประสงค์การศึกษา ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลการบริหารงานวิชาการโรงเรียนที่มีประสิทธิผล 3) เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการโรงเรียน ประชากร 500 คนได้กลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางของ Taro, Tamane. Elementary Sampling Theory.New Jersey : Prentice-Hall,1967. ที่ระดับความคลาดเคลื่อนร้อยละ 0.05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 222 คน สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) และวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณตามลำดับความสำคัญ

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนบ้านห้วยผักไล ปัญหาในภาพรวมนักเรียนส่วนใหญ่ผู้ปกครองมีฐานะยากจน รองลงมาคือขาดสื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัย กระบวนการสอน การประเมินขาดประสิทธิภาพ

ปัจจัยที่ส่งผลการบริหารงานวิชาการโรงเรียนที่มีประสิทธิผล พบว่า ปัจจัยในภาพรวมทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3Rx7C การอ่านออก เขียนได้ คิดเล็กเป็น เป็นทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญที่สุด โดยต้องอาศัยทักษะด้านการคิด นวัตกรรม วัฒนธรรม ทำงานเป็นทีม ภาวะผู้นำ การสื่อสารเทคโนโลยีและทักษะอาชีพตามลำดับ รองลงมาคือ การใช้วิธีการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็น

ฐาน(BBL) และการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน(5 STAP) การจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษา (STEM Education) Chouching ตามลำดับ

รูปแบบการบริหารงานวิชาการโรงเรียนที่มีประสิทธิผล พบว่า การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน ระดับชั้นอนุบาลและประถมต้น ป.1 ถึง ป.3 ใช้วิธีการออกแบบการเรียนรู้โดยให้สมองเป็นฐาน (BBL) ส่วนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึง ป.6 ใช้การจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน(5 STAP) และระดับมัธยมศึกษา ม.1 ถึง ม.3 ใช้การจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษา (STEM Education) และผู้บริหารคณะครูร่วมมือกันนิเทศแบบกระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง(Coaching and Mentoring)

คำสำคัญ: ประสิทธิผล, การบริหารงานวิชาการ, ปัจจัยการบริหาร, รูปแบบการบริหาร

ABTRACT

Research on the Effectiveness of Administration Academic Huaiphaklai school 21st Century. The purpose of education. 1) The problems of academic administration of the school, 2) Factors that affect the administration of academic effectiveness . 3) Model form of Academic Administration. Population is 500 people Sample by Open Taro,Yamane. Sample size was 0.05 tolerances of 222 people. The statistics used in research. Percentage Mean Standard deviation Multiple Regression Analysis.

The research found that Problems of Academic Administration of Huaiphaklai Schools. The overall majority of students are poor parents. The second is the lack of modern equipment and media teaching evaluation process inefficiency.

Factors affecting the effectiveness of Academic Administration found that overall cognitive skills for life 3Rx7C literacy, thinking small is the most important skill to learn. The required skills, innovative thinking culture, teamwork, leadership, communication and technology skills, respectively, followed by the use of learning design using the brain as a base (BBL) and managed to learn five steps. (5 STAP) learning management STEM fields (STEM education) Chouching respectively.

Model of Academic Administration, effective the academic administration of the school, kindergarten and primary means of learning design by Brain Base (BBL) in the primary end use of Learning Management 5 Step (Five Step) and junior high school for learning STEM fields (STEM education) teachers and administrators work together to oversee the process of creating a mentoring system (Coaching and mentoring).

Keywords: Effectiveness, Academic Administration, Management Factors, Model Management

บทนำ

โรงเรียนบ้านห้วยผักไล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นโรงเรียนขยายโอกาส จัดการการศึกษาระดับอนุบาล ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา มีนักเรียน จำนวน 195 คน ครู 17 คน ภารโรง 1 คน ผู้ปกครองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ประเด็นการศึกษาโรงเรียนบ้านห้วยผักไล ผู้ปกครองมีฐานะยากจน รับจ้างต่างท้องถิ่น ทิ้งบุตรหลานอยู่กับปู่ย่า ตายาย ไม่มีพื้นที่เกษตรทำกิน ครูมีความสามารถไม่ตรงวิชาเอกงานพิเศษมาก เน้นสอนหนังสือไม่เน้นการสอนให้เด็กได้ความรู้ ประเด็นการศึกษาไทย หลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ขาดระเบียบกระบวนการเรียนรู้เด็กเครียด เด็กไม่มีความสุขกับการเรียนเด็กเรียนเยอะ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ เนื้อหาไม่สอดคล้องกับบริบทของการเปลี่ยนแปลง กระบวนการเรียนไม่พัฒนาทักษะนักเรียน การเรียนภาษาอังกฤษขาดมาตรฐานนโยบายรัฐบาลด้านการศึกษา พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา 1. จัดให้มีการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ 2. ปรับเปลี่ยนการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการศึกษา 3. ให้โอกาสส่วนต่างๆร่วมจัดการศึกษาและเน้นการกระจายอำนาจ 4. พัฒนาคนทุกช่วงวัยให้มีคุณธรรมจริยธรรมและความเป็นพลเมืองดี 5. ส่งเสริมอาชีวศึกษาและการศึกษาระดับวิทยาลัยชุมชน 6. พัฒนาระบบพัฒนาและผลิตครู 7. ทะนุบำรุงและอุปถัมภ์พุทธศาสนาและศาสนาอื่น 8. อนุรักษ์ฟื้นฟูและเผยแพร่มรดกวัฒนธรรม 9. สนับสนุนการเรียนภาษาต่างประเทศ 10. ปลูกฝังค่านิยมและจิตสำนึกที่ดี

โรงเรียนเป็นหน่วยงานการศึกษาที่จัดบริการสาธารณะ นโยบายสาธารณะ (Public Policy) เป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐในการบริการให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน การจัดการศึกษาก็เช่นเดียวกัน หน่วยงานการศึกษาตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา มีหน้าที่จัดการศึกษาสำหรับนักเรียนมีความรู้ความสามารถ เติบโตขึ้นเป็นเยาวชนที่มีคุณภาพ หากการจัดการบริการสาธารณะด้านการศึกษา เกิดปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างหน่วยงาน ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเอกชนจะทำให้เกิดปัญหาความแตกแยก การไม่พัฒนาในการบริหารงานบุคคล รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2557 ได้วางหลักสิทธิหน้าที่ในการจัดการศึกษา การเรียนฟรี 15 ปี นโยบายกระทรวงศึกษาธิการ โดย พลเอกดาว์พงษ์ รัตนสุวรรณ ให้เด็กทุกคนได้เข้าถึงการศึกษาและคุณภาพอย่างเท่าเทียมกันประเทศไทยมีอัตราเข้าเรียนต่อร้อยละ 96 จากประชากรในวัยเรียนทั้งหมดใกล้เคียงกับประเทศต่างๆ ในอาเซียน ญี่ปุ่นมีอัตราการเข้าเรียน ร้อยละ 100 ในขณะที่ World Economic Forum ได้ประเมินเสาหลักที่ 5 อัตราเข้าเรียนระดับประถม ไทย 96% นักเรียนออกกลางคัน จำนวน 144 คน สาเหตุจาก ย้ายตามผู้ปกครอง มีปัญหาครอบครัว มีปัญหาในการปรับตัวสมรส หาเลี้ยงครอบครัว ฐานะยากจน เจ็บป่วย/อุบัติเหตุ ต้องคดี/ถูกจับ และ ผลสัมฤทธิ์ทางการ

เรียนต่ำของจังหวัดเพชรบูรณ์ นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน นายการุณ สกุลประดิษฐ์ 11 ประการ 1. การปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2. พัฒนาความแข่งแกร่งทางการศึกษา 3. ปรับระบบสนับสนุนการจัดการศึกษา 4. ยกระดับความแข็งแกร่งมาตรฐานวิชาชีพ 5. สร้างระบบให้เขตพื้นที่การศึกษาให้มีประสิทธิภาพ 6. ปรังปรุงโรงเรียนให้เป็นองค์กรที่มีความเข้มแข็ง 7. สร้างระบบความคุมการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา 8. สร้างวัฒนธรรมใหม่ในการทำงานให้มีประสิทธิภาพ 9.ปรับระบบการบริหารงานบุคคล 10. มุ่งสร้างพลเมืองดีนำการศึกษาไปแก้ปัญหาสังคม 11. ทุ่มเทมาตรการเพื่อยกระดับคุณภาพสถานศึกษา สถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กำหนดหน้าที่ให้อำนวยการสถานศึกษาเป็นผู้บังคับบัญชามีหน้าที่ ควบคุมดูแลบุคลากรให้เป็นไปตามกำหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการงานของสถานศึกษามี 4 งาน คือ งานวิชาการ งานแผนและงบประมาณ งานบริหารทั่วไปและงานบุคคลของสถานศึกษา งานวิชาการโรงเรียนเป็นงานที่สำคัญเป็นหัวใจในการจัดการศึกษา ระเบียบในการบริหารงานวิชาการโรงเรียน สำนักงาน ก.ค.ศ. (2554 : 34-35)

วัตถุประสงค์

1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน
2) เพื่อศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลการบริหารงานวิชาการโรงเรียนที่มีประสิทธิผล
3) เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการโรงเรียนในศตวรรษที่ 21

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวความคิด

การจัดการศึกษางานวิชาการในโรงเรียนบ้านห้วยผักไล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 ได้ดำเนินการตามเป้าหมายการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (ศาสตราจารย์ นายแพทย์ วิจารย์ พานิช หนังสือ 21 st Century Skills:Learning for Life in Our Tiams.) ระบุลักษณะ 8 ประการ 1. มีอิสระที่จะเลือกสิ่งที่ตนพอใจ แสดงความเห็นและลักษณะเฉพาะของตน 2. ต้องการดัดแปลงสิ่งต่าง ๆ ให้ตรงตามความพอใจและความต้องการของตน 3. ตรวจสอบหาความจริงเบื้องหลัง 4. เป็นตัวของตัวเองและสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เพื่อรวมตัวกันเป็นองค์กร เช่น ธุรกิจ รัฐบาลและสถาบันการศึกษา 5. ความสนุกสนานและการเล่นเป็นส่วนหนึ่งของงาน การเรียนรู้และชีวิตทางสังคม 6. การร่วมมือ และความสัมพันธ์เป็นส่วนหนึ่งของทุกกิจกรรม 7. ต้องการความเร็วในการสื่อสาร การหาข้อมูลและตอบคำถาม 8. สร้างนวัตกรรมต่อทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิต สมใจ กงเติม. (2559:33-35) ทักษะ เป็นทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม - การคิดสร้างสรรค์-การแก้ไขปัญหา - การสื่อสาร-ร่วมงานกับผู้อื่น ทักษะชีวิตและการทำงาน- การปรับตัว- ทักษะสังคม-การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อเทคโนโลยี เนื้อหา สาระวิชาหลัก 3R - Reading

(การอ่าน) - Writing (การเขียน) - Arithmetic (การคำนวณ) 7c ได้แก่ Critical Thinking and Problem Solving ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา Creativity and innovation ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม Chross-cultural Understanding ทักษะด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ Collaboration, Teamwork and Leadership ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ Communications,Information,and Media Literacy ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ Computing and ICT Literacy ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร Career and learning Skills ทักษะอาชีพและการสื่อสาร ส่งความรู้เชิงบูรณาการ โลก ด้านการเงิน เศรษฐกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ สิทธิพลเมือง สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม ได้พัฒนากิจกรรมการลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ใช้แนวทาง 4,H HEAD(พัฒนาสมอง) เพิ่มพูนทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ตัดสินใจและแก้ปัญหา HEART(พัฒนาจิตใจ) ปลูกฝังค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ทำประโยชน์เพื่อสังคม HEALTH (พัฒนาสุขภาพ) ส่งเสริมสุขภาวะสมรรถนะทางกาย HAND (พัฒนาทักษะการปฏิบัติ) ฝึกการทำงาน ฝึกทักษะทางอาชีพค้นหาศักยภาพของตนเอง พลิกโฉมประถมศึกษาชั้นปีที่ 1 อ่านออกเขียนได้ใน 1 ปี

BBL (Brain-based Learning) กุญแจ 5 ดอก ปรมะ แก้วพวง (2559:1) กล่าวว่าเป็นการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้หรือการทำงานของสมองทางธรรมชาติ โดยการใช้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสมองเป็นเครื่องมือในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างศักยภาพสูงสุดของมนุษย์ แนวคิดที่ว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ ทุกคนมีสมองพร้อมที่จะทำการเรียนรู้มาตั้งแต่กำเนิด ชนาธิป พรมกุล (2554 : 26) กล่าวว่า ความสามารถในการคิดเป็นความสามารถของมนุษย์ที่ทำให้แตกต่างจากสัตย์อย่างชัดเจน มนุษย์สร้างสรรค์สิ่งต่างๆเพื่อสะดวกในการดำเนินชีวิต พรพิไล เลิศวิชา (2558 : 11-2) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการของสมองแต่ละช่วงวัย เป็นการนำความรู้เรื่องสมองมาใช้เป็นฐานสู่ความสำเร็จ มีแนวทางพัฒนา เพื่อพลิกโฉมโรงเรียน 1. สนามเด็กเล็น Playground พัฒนาสองน้อยและไขสันหลัง การออกกำลังกายเลือดไปเลี้ยงสมองได้ดี เพิ่มการทำงานของประสาท กระตุ้นสมองบันทึกความจำ ห้องเรียนเปลี่ยนสมอง พลิกกระบวนการเรียนรู้ หนังสือเรียนและใบงานสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ การเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอน 2. ห้องเรียนเปลี่ยนสมอง Brainy Classroom เปลี่ยนห้องเรียนเพื่อเปลี่ยนสมองเด็ก สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนใหม่มีความเข้มข้นสีสัน เด็กสามารถจดจำเนื้อหาได้ดีขึ้น 3. พลิกกระบวนการเรียนรู้ Learning Process การออกแบบการเรียนรู้ที่เข้าใจสมองของนักเรียน กิจกรรมการเรียนรู้ที่กระตุ้นสมองน้อย สมองสองซีกและสมองทั้งสี่ส่วนเพื่อให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพ ขั้นอุ่นเครื่อง ขั้นนำเสนอความรู้ ขั้นลงมือเรียนรู้ ขั้นสรุปความรู้ 4.หนังสือเรียนและใบงาน Book and Worksheet หนังสือเรียนใบงานที่ได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับสมองเพื่อช่วงกระตุ้นสมองนักเรียนฝึกคิดที่ละขั้นตอน และ

มาประกอบเป็นความเข้าใจ concept5.สื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ Innovations สื่อนวัตกรรมที่แปลงใหม่ น่าตื่นเต้นมีสีสันมีเพียงพอ จะช่วยในการเรียนรู้ กระตุ้นให้เด็กสนุกสนาน เกิดการเรียนรู้เนื้อกาที่ซับซ้อน

ทักษะ 5 ขั้นตอน Five step for student development (5 STEP) บันได 5 ขั้น สุวันทนา สงวนรัตน์.(2559:2-7). กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนมาตรฐานสากล 1. เรียนรู้ตั้งคำถามสงใสใคร่รู้ (Learning to Question : Q นักเรียนคิดสังเกต ตั้งคำถาม ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร ทำไม อย่างไร 2. การเรียนรู้แสวงหาสารสนเทศ สืบเสาะ ค้นคว้า (Learning to Search : S) ฝึกแสวงหาความรู้ ข้อมูลสารสนเทศ ห้องสมุด อินเทอร์เน็ต การปฏิบัติทดลอง 3. การเรียนรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ (Learning to Construct : C) เป็นการฝึกให้นำความรู้ข้อมูลสารสนเทศมาแถลง อภิปลาย สรุปสร้างองค์ความรู้ 4. การเรียนรู้เพื่อการสื่อสารสัมพันธ์ (Learning to Communicate : C) เป็นการฝึกให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้มาสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการสื่อสาร นำเสนอโดยบทความ ตาราง แผนภูมิ เสนอด้วยวาจา คลังความรู้ในเว็บไซต์ 5. การเรียนรู้เพื่อตอบแทนสังคม การให้บริการ (Learning to Serve: S)เป็นการนำความรู้สู่การปฏิบัติผู้เรียนจะต้องเชื่อมโยงความรู้ไปสู่ประโยชน์ให้กับสังคม ชุมชน มีจิตสาธารณะบริการสังคม

สะเต็มศึกษา STEM Education กมลฉัตร กล่อมอิ่ม (2559:11-14) ความเป็นมา การเรียนรู้ขาดการบูรณาการ และไม่สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตจริงได้ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เน้นการคิดวิเคราะห์และการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเตรียมพร้อมศึกษาต่อและประกอบอาชีพ การจัดการศึกษาเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นคนดีเป็นคนเก่งและมีความสุขในการดำรงชีวิต เป้าหมาย จัดการเรียนการสอนบูรณาการโดยใช้วิทยาศาสตร์ Science เทคโนโลยี Technology วิศวกรรมศาสตร์ Engineering คณิตศาสตร์ Mathematics ที่นำไปปรับใช้กับชีวิตจริง จุดมุ่งหมาย เรียนรู้และบูรณาการการเรียนรู้ พัฒนากระบวนการและผลผลิตใหม่ พัฒนาทักษะการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 แนวทาง จัดกิจกรรมการเรียนรู้ โครงงานวิทยาศาสตร์เชิงนวัตกรรม กิจกรรมสร้างความตระหนัก ขั้นตอน ระบุปัญหา รวบรวมข้อมูลและแนวคิด ออกแบบวิธีการแก้ปัญหา วางแผนและดำเนินการแก้ปัญหา ทดสอบ ประเมินผล ปรับปรุงวิธีการแก้ปัญหา นำเสนอวิธีการแก้ปัญหา

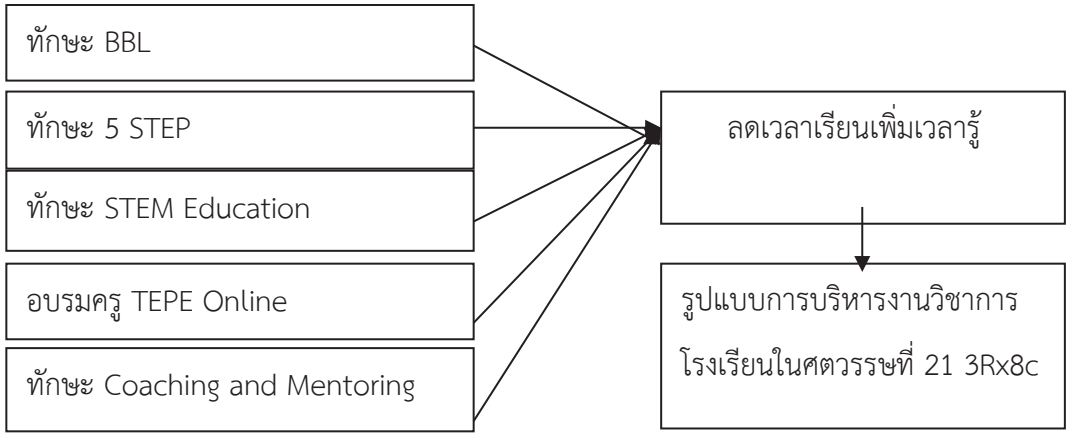
ตั้งศูนย์ มหาวิทยาลัยเป็นพี่เลี้ยง Boot Camp English การพัฒนาครูแกนนำ การเรียนการสอนภาษาอังกฤษ แก้ปัญหาครูภาษาอังกฤษไม่เพียงพอ ครูขาดทักษะเทคนิคการสอนภาษาอังกฤษ กิจกรรม เจ้าของภาษาเป็นวิทยากร ใช้ภาษาอังกฤษระหว่างอบรมจัดค่ายภาษาอังกฤษ ประเมินทักษะครูภาษาอังกฤษ 4 ทักษะ สร้างครูแกนนำขยายผลการเรียนรู้และประสบการณ์

การพัฒนา Teachers and Educational Personnel Enhancement (TEPE Online) ศูนย์ TEPE Online. (2559) จังหวัดพิษณุโลก. กล่าวว่า การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยยึดถือภารกิจและพื้นที่ปฏิบัติงานเป็นฐาน ด้วยระบบออนไลน์ เป็นการใช้กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง คืนเวลาปฏิบัติราชการให้บุคลากรทางการศึกษา คืนครูสู่ห้องเรียน ยึดโรงเรียนเป็นฐานการพัฒนาประสบการณ์วิชาชีพ(School Base Development การพัฒนาครู เป็นเครื่องมือพัฒนางานสู่ความก้าวหน้าในวิชาชีพ พัฒนาโดยใช้ระบบ ICT ลดงบประมาณในการพัฒนาครูให้แก่ราชการ บูรณาการวัตถุประสงค์และวิธีการในการพัฒนาครู สร้างนวัตกรรมใหม่ในการพัฒนาครูให้กับองค์กร ประหยัดรายจ่ายส่วนตัวให้กับครู โรงเรียนประชารัฐ เป็นความร่วมมือสารพลังประชารัฐ ภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน ร่วมกันพัฒนาสารสนเทศ พัฒนาหลักสูตรการสื่อสารภาษาอังกฤษ พัฒนาครู ผู้บริหาร สถานศึกษา พัฒนาความร่วมมือและการสร้างแรงจูงใจ พัฒนาความเป็นเลิศด้านการศึกษาค้นคว้าวิจัยเทคโนโลยีในอนาคต ระบบการติดตามประเมินผล KPI ประเมิน ผลสัมฤทธิ์ O-Net ระบบธรรมาภิบาล ผลการดำเนินงานตามนโยบาย เด็กออกกลางคัน ความพอใจของผู้ปกครอง การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน

กระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง Coaching and Mentoring สุเดือนเพ็ญ คงคะจันทร์และคณะ. (2550). กล่าวว่า การพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) บุคลากรในองค์กร ต้องมีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา และเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีเทคนิคที่ควรนำมาใช้ในการพัฒนาการ เรียนรู้ของบุคคลากรในองค์กร ได้รวบรวมไว้ 7 เทคนิค ซึ่ง Coaching และ Mentoring เป็นเทคนิค หนึ่งที่สำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้อันจะเป็น ตัวจักรสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จโดยมุ่งเน้นให้ บุคลากรในองค์กรมีความสามารถ ผลการปฏิบัติงานดีขึ้น และองค์กรมีความพร้อมที่จะรับการ เปลี่ยนแปลง Coaching เป็นการสอนงานลูกน้องของตนเอง ผู้สอนงาน (Coach) ซึ่งผู้บริหารทุกระดับ สามารถเป็นผู้สอนงานได้ผู้ถูกสอนงาน (Coachee) ส่วนใหญ่จะเป็นลูกน้องที่อยู่ในทีมหรือกลุ่มงาน เดียวกัน การสอนงานจะเน้นไปที่การพัฒนาผลการปฏิบัติงาน (Individual Performance) และพัฒนา ศักยภาพ (Potential) ของลูกน้อง Coaching เป็นการสื่อสารอย่างหนึ่งที่เป็นทางการและไม่เป็น ทางการระหว่างหัวหน้าและลูกน้องเป็นการสื่อสารแบบสองทาง (Two Way Communication) ทำให้หัวหน้าและลูกน้องได้ร่วมกันแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการทำงาน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดี ระหว่างหัวหน้าและลูกน้อง อย่างไรก็ตาม การที่จะ Coaching ได้ดีนั้น ต้องมีความพร้อมทั้งผู้สอนและผู้ ถูกสอน Mentoring การเป็นพี่เลี้ยง (Mentor) เป็นการให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถ หรือเป็นที่ยอมรับ หรือผู้บริหารในหน่วยงานให้คำปรึกษา และแนะนำช่วยเหลือรุ่นน้องหรือผู้ที่อยู่ในระดับต่ำกว่า (Mentee) ในเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานเพื่อให้มีศักยภาพสูงขึ้น การเป็นพี่เลี้ยงอาจไม่เกี่ยวกับ หน้าที่ในปัจจุบันโดยตรง ผู้ที่เป็น

Mentee เป็นได้ทั้งพนักงานใหม่ หรือพนักงานที่ปฏิบัติงานในองค์กร มาก่อนโดยเป็นกลุ่มคนที่มีผลงานโดดเด่นกว่าคนอื่น โดย Mentor จะเป็นแม่แบบ และเป็นผู้สอนงานให้ Mentee รวมทั้งให้กำลังใจ สนับสนุนและให้ความช่วยเหลือให้ Mentee มีโอกาสได้เติบโตหรือได้รับ ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน โดยให้โอกาสหรือเวทีที่จะแสดงผลงาน แสดงฝีมือ และความสามารถใน การทำงาน กล่าวโดยสรุป Coaching คือการเป็นผู้สอนให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาในเรื่องของงานที่รับผิดชอบ โดยผู้รับการสอนจะเป็นผู้ที่มีผลงานอยู่ในระดับมาตรฐาน ส่วนการ Mentoring นั้นเป็นการให้คำปรึกษาหรือสอนให้กับพนักงานใหม่หรือพนักงานที่มีอยู่เดิมที่มีผลงานอยู่ในระดับสูงกว่ามาตรฐานในเรื่องที่ 2 เกี่ยวข้องกับงานและอื่นๆ ที่จะทำให้ศักยภาพของพนักงานสูงขึ้น อันจะส่งผลต่อการพัฒนาองค์กรไปใน อนาคต เทคนิคที่ควรนำมาใช้ในองค์กรเพื่อให้บุคลากรในองค์กรมีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา และเรียนรู้ อย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมการพัฒนาไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ได้รวบรวมไว้ 7 เทคนิค ดังนี้ 1. การเรียนรู้โดยการปฏิบัติ (Action Learning) 2. มาตรฐานเปรียบเทียบ (Benchmarking) 3. การสอนงาน (Coaching) 4. การเป็นพี่เลี้ยง (Mentoring) 5. แฟ้มงานเพื่อการพัฒนา (Portfolio) 6. ศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Learning Center) 7. การเรียนการสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วย (Computer Assisted Learning and Teaching) ซึ่ง Coaching and Mentoring เป็นหนึ่งในเทคนิคที่สำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของ บุคลากรให้เป็นบุคลากรแห่งการเรียนรู้อันจะเป็นตัวจักรสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ

กรอบแนวคิด การบริหารงานวิชาการโรงเรียนบ้านห้วยผักไลศตวรรษที่ 21

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้ศึกษาวิจัยได้กำหนดแนวทางวิจัยไว้เป็น 2 ส่วน ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินการทางวิจัยเป็นไปอย่างมีระบบผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียน ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครองนักเรียน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประชาชน จำนวน 500 คน กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการเปิดตารางของ Yamane,Taro,Elementary Sampling Theory.New Jersey : Prentice-Hall,1967 ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 5 % ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 222 คนใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้น(Stratified Random Sampling) เครื่องมือที่ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาประมวลผลวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Internal Consistency Reliability) จากค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbachs Alpha Coefficient)ผลการทดสอบพลว่าค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามรายการเฉลี่ย 0.91 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ร้อยละ(Percentage)ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way analysis of variance) การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) และวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณตามลำดับความสำคัญของตัวแปรที่เข้าสมการสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรได้แก่ นักเรียน ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครองนักเรียน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประชาชน เป็นผู้มีประสบการณ์ในการบริหารการศึกษา จำนวน 19 คนได้มาโดยเลือกแบบเจาะจง การศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาวิจัยทำการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) โดยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการจับประเด็นแปลความ การตีความและการวิเคราะห์ข้อความสำคัญหรือข้อความหลัก

ผลการศึกษา

จากผลการวิจัย ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการโรงเรียนบ้านห้วยผักไลในศตวรรษที่ 21 นำวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพผสานวิธีมีประเด็นที่น่าสนใจที่จะนำมาอภิปลายผล ดังต่อไปนี้

1. สภาพปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนบ้านห้วยผักไล ปัญหาในภาพรวมนักเรียนส่วนใหญ่ผู้ปกครองมีฐานะยากจน รองลงมาคือขาดสื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัย กระบวนการสอนการประเมินขาดประสิทธิภาพ

2. ปัจจัยที่ส่งผลการบริหารงานวิชาการโรงเรียนที่มีประสิทธิผล พบว่า ปัจจัยในภาพรวมทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3Rx7C การอ่านออก เขียนได้ คิดเล็กเป็น เป็นทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญที่สุด โดยต้องอาศัยทักษะด้านการคิด นวัตกรรม วัฒนธรรม ทำงานเป็นทีม ภาวะผู้นำ การสื่อสารเทคโนโลยีและทักษะอาชีพตามลำดับ รองลงมาคือ การใช้วิธีการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน(BBL) และการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน(5 STAP) การจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษา (STEM

Education) Chouching ตามลำดับ ในภาพรวมเห็นว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.55) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับดังนี้ คือ ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3Rx7C ($\overline{X}$ = 4.43) การใช้วิธีการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน(BBL) ($\overline{X}$ =4.41) การจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน(5 STAP) ($\overline{X}$ = 4.20) และการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษา (STEM Education) ($\overline{X}$ = 4.12) ได้สัมภาษณ์ผู้มีประสบการณ์เจาะลึก มีความคิดเห็นว่าปัจจัยที่ส่งผลการบริหารงานวิชาการโรงเรียนที่มีประสิทธิผล

3.รูปแบบการบริหารงานวิชาการโรงเรียนที่มีประสิทธิผล พบว่า การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน ระดับชั้นอนุบาลและประถมต้น ป.1 ถึง ป.3 ใช้วิธีการออกแบบการเรียนรู้โดยให้สมองเป็นฐาน (BBL) ส่วนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึง ป.6 ใช้การจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน (5 STAP) และระดับมัธยมศึกษา ม.1 ถึง ม.3 ใช้การจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษา (STEM Education) และผู้บริหารคณะครูร่วมมือกันนิเทศแบบกระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง(Coaching and Mentoring)

มีรูปแบบการบริหารงานวิชาการโรงเรียนที่มีประสิทธิผล ประกอบด้วยทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3Rx7C การอ่านออก เขียนได้ คิดเล็กเป็น วิธีการออกแบบการเรียนรู้โดยให้สมองเป็นฐาน (BBL) การจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน(5 STAP) การจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษา (STEM Education) กระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง(Coaching and Mentoring)

สรุป

จากข้อคำถามปลายเปิดผู้ตอบแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์คดีปกครองและผู้ร่วมการประชุมสัมมนากลุ่ม(Focus Group Discussion) พบว่า มีรูปแบบการบริหารงานวิชาการโรงเรียนที่มีประสิทธิผล ประกอบด้วยทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3Rx7C การอ่านออก เขียนได้ คิดเล็กเป็น วิธีการออกแบบการเรียนรู้โดยให้สมองเป็นฐาน (BBL) การจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน (5 STEP) การจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษา (STEM Education) กระบวนการริเทศใช้กระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง (Coaching and Mentoring) และวัดผลประเมินผลที่มีประสิทธิภาพโดยใช้ทักษะ 3Rx7C ศตวรรษที่ 21โดยใช้แนวคิดทฤษฎีของ James Bellanca.

ข้อเสนอแนะ

ด้านนโยบายการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาต้องเน้นการจัดการเรียนการสอนทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3Rx7C ศตวรรษที่ 21ในทุกสถานศึกษา ภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนควรให้การสนับสนุนแก่เยาวชนไทย

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้สำเร็จได้ ต้องขอบพระคุณ คณะครู ผู้บริหาร กรรมการสถานศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ความช่วยเหลือ อีกทั้งนักเรียน ผู้ปกครองยังให้การสนับสนุน จึงทำให้การศึกษาวิจัยเรื่องประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการโรงเรียนบ้านห้วยผักไล ศตวรรษที่ 21สำเร็จด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). *คู่มือการการปฏิบัติงานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การค้าของ สกสค.

บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาสน์

วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรืองและ อธิป จิตตฤกษ์. (2556). *ทักษะแห่งอนาคตใหม่ : การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21*. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: โอเพ่นเวิลด์.

สมเดช สีแสง. (2552). *คู่มือการบริหารโรงเรียน*. นครสวรรค์. สำนักพิมพ์ริมปิงการพิมพ์.

อนุวัติ คูณแก้ว. (2554). การวิจัยเพื่อพัฒนาความรู้สู่ผลงานวิชาการเพื่อการเลื่อนวิทยฐานะ. โรงพิมพ์จุฬา.

Asquez, J.A., Sneider, C., and Comer,M. (2013). *STEM Lesson Essentials: Integrating*.

Halpern,DF.1998.Teaching critical think for transfer across domains : Disposition,skills,structure training,and metacognitive monitoring.American Psychologist.53:449-455.

James Bellanca. (2011). *21st Century skills:Rethinking How Students Learn*. Poenworlds publishing house.

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการสอนที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง และโปรแกรม GSP เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ เรื่อง ทฤษฎีบทพีทาโกรัส ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

THE DEVELOPMENT OF MATHEMATICS LEARNING BASED ON THE BRAIN BASED LEARNING MODEL AND THE GOMETER' S SKETCHAD AS A TOOL FOR LEARNING ON PYTHAGOREAN THEOREM FOR MATHAYOMSUKSA 2

บัณฑิต พวงดอกไม้[1*]

[1]บัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

*E-mail: bundtimath@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการสอนที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง และโปรแกรม GSP เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ เรื่อง ทฤษฎีบทพีทาโกรัส ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 2) เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ ให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยร้อยละ 70 และนักเรียนจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของนักเรียนทั้งหมดมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตั้งแต่ร้อยละ 70 ขึ้นไป กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2558 โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยยายจิ๋ว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้ 1) แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการสอนที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมองและโปรแกรม GSP เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ จำนวน 12 แผน ใช้เวลา 12 ชั่วโมง 2) แบบบันทึกสังเกตการณ์จัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบบันทึกผลหลังการจัดกิจกรรม และแบบทดสอบย่อยท้ายวงจร 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์เรื่องทฤษฎีบทพีทาโกรัส จำนวน 20 คะแนน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และสรุปเป็นความเรียง

ผลการวิจัยพบว่า

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการสอนที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง และโปรแกรม GSP เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ เรื่อง ทฤษฎีบทพีทาโกรัส ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังนี้ 1) ขั้นอุ่นเครื่อง เป็นกิจกรรมที่ฝึกสมอง ผ่อนคลาย ให้ร่ายกายได้มีการเคลื่อนไหว ได้แก่ เกมคณิตศาสตร์ เรื่องเล่าคณิตศาสตร์ประกอบการเล่นเกม เป็นต้น 2) ขั้นการเรียนรู้ เป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนจับคู่โดยใช้เทคนิคเพื่อนคู่คิด ในการศึกษาชุดกิจกรรมผ่านสื่อการเรียนรู้จากโปรแกรม GSP เรื่องทฤษฎีบทพีทาโกรัส ที่มีสีสันเข้ม สะดุดตา เข้าใจง่าย 3) ขั้นฝึก เป็นกิจกรรมที่นักเรียนรวบรวมสิ่งที่ได้จากขั้นที่ 2 มาลงมือปฏิบัติ โดยช่วยกันสังเกตการเปลี่ยนแปลง จากโปรแกรม GSP เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ พร้อมทั้งบันทึกสิ่งที่สังเกตได้ลงในใบกิจกรรม ฝึกการหาคำตอบ และหาแนวทางเพื่อไปสู่คำตอบให้ได้มากที่สุด 4) ขั้นสรุป เป็นกิจกรรมที่นักเรียนแต่ละคู่ นำเสนอสิ่งที่ค้นพบในขั้นที่ผ่านมาหน้าชั้นเรียน เพื่อให้นักเรียนคู่อื่น ๆ ได้แนวคิด หรือวิธีการที่แปลกใหม่หลาย ๆ วิธี จากนั้นครูช่วยสรุปความคิดรวบยอด 5) ขั้นนำไปใช้ เป็นกิจกรรมที่นักเรียนได้เลือกวิธีการ หรือแนวคิดจากขั้นตอนที่ 4 เพื่อสร้างโจทย์ หรือสถานการณ์ใหม่

นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยร้อยละ 72 และมีจำนวนนักเรียนร้อยละ 75 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตั้งแต่ร้อยละ 70 ขึ้นไป

คำสำคัญ : รูปแบบการสอนที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง, โปรแกรม GSP, การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์

ABTRACT

The objectives of this action research were to 1) develop mathematics learning activities based on brain-based learning (BBL) model using the Geometer's Sketchpad as a tool for learning on Pythagorean Theorem for Matthayomsuksa 2 students, and 2) develop mean score of mathematics learning achievement of students to be 70 percent, as well as at least 70 percent of them to have more than 70 percent of mathematics learning achievement score. Sampling group of this research was 20 Matthayomsuksa 2 students at Chum Chon Ban Huai Yai Chio School under the Chaiyaphum Primary Educational Service Area Office 3, during the second semester of academic year 2015. This action research was conducted in 3 cycles. Three types of research instruments included: 1) experiment tool; 12 mathematics lesson plans of 3 cycles-12 hours 2) feedback tools; note form for observing learning activity management, note form for the result of using lesson plans, end cycle test, 3) tools for evaluating the effectiveness of learning activity management; mathematics learning achievement test. Data analysis was made through mean, percentage, and essay summary.

The findings were as follows:

Development of mathematics learning activities based on BBL model using the Geometer's Sketchpad as a learning tool on *Pythagorean Theorem* for Matthayomsuksa 2 students was conducted into 5 steps. 1) Warm-up Stage: Students were allowed to participate in the brain training and relaxed activities before being introduced to new lesson. These activities included mathematics game, mathematics storytelling, song and rhythmic activities, etc. 2) Learning Stage: Students were assigned to work in pair using buddy learning technique in order to study a series of activities using the Geometer's Sketchpad program on Pythagorean Theorem as a colorful and attractive learning media which was easy to understand. 3) Practice Stage: Students collected knowledge from the Learning Stage and implemented to jointly practice through buddy learning technique. They repeatedly observed the Geometer's Sketchpad program together before raising different questions or situations by trying to think for the possible solution or initiate the

possible answers abundantly and differently. 4) Conclusion Stage: Students presented the concepts to the class in order to share new and different idea and methods. 5) Application Stage: Students were allowed to choose the principles or concepts from the Conclusion Stage to create new problem situations.

Students could have average learning achievement score at 72 percent. It also was found that 75 percent of them could have learning achievement score more than 70 percent.

Keywords: BRAIN BASED LEARNING MODEL, THE GOMETER' S SKETCHAD. THE DEVELOPMENT OF MATHEMATICS LEARNING.

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คณิตศาสตร์ในโลกปัจจุบัน มีความสำคัญอย่างยิ่งกับทุก ๆ อาชีพ การศึกษาจึงมีส่วนสำคัญที่จะทำให้เยาวชนเตรียมพร้อมสำหรับการเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต ระบบการศึกษาต้องรู้ว่าผู้ที่จบการศึกษาภาคบังคับนั้นมีการเตรียมพร้อมหรือไม่เพียงใดที่จะใช้ความรู้ไปใช้แก้ปัญหาที่ประสบในชีวิตจริง สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2557) ได้จัดทำรายงานผลการประเมิน PISA 2012 ได้แก่ คณิตศาสตร์ การอ่าน และวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีผลการประเมินจัดอยู่ในกลุ่มต่ำทั้งสามด้าน วิชาที่ได้น้อยที่สุดคือคณิตศาสตร์ ซึ่งสุนีย์ คล้ายนิล (2557) ได้กล่าวว่า การรู้เรื่องคณิตศาสตร์ เป็นสมรรถนะของบุคคลในด้านวิธีการคิด โดยผ่านวิธีการทางคณิตศาสตร์ สามารถใช้คณิตศาสตร์ในบริบทต่าง ๆ บุคคลที่รู้เรื่องคณิตศาสตร์จะต้องเป็นคนที่สามารถใช้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ ใช้แนวคิด วิธีการ เพื่อบอก อธิบาย และคาดการณ์สถานการณ์ต่าง ๆ ที่เผชิญหน้าได้ ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวดที่ 4 กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ เน้นความสำคัญในการให้ความรู้ และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อีกทั้งหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีสมรรถนะสำคัญ 5 ประการคือ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้ทักษะชีวิต และการใช้เทคโนโลยี นอกจากนี้พิมพันธ์ เดชะคุปต์ (2558) ยังกล่าวว่า เด็กไทยยุคนี้ต้องมีความรู้คู่คุณธรรม ด้วยทักษะ 2 กลุ่มได้แก่ กลุ่มที่ 1 ทักษะ 3R ประกอบด้วย การอ่านออก เขียนได้ และคิดเลขเป็น กลุ่มที่ 2 ทักษะ 7C ได้แก่ ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะในการแก้ปัญหา ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรมและต่างกระบวนทัศน์ ทักษะด้านความร่วมมือการทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ ทักษะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศการสื่อสาร ทักษะอาชีพและทักษะการเรียนรู้ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2550) ให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ว่าจะต้องมีความสมดุลระหว่างความรู้ควบคู่ไปกับคุณธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ แต่ในการเรียนคณิตศาสตร์ที่ผ่านมา นักเรียนไม่สามารถเชื่อมโยงคณิตศาสตร์กับสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันตลอดจนไม่มีความคิดสร้างสรรค์ที่จะนำความรู้ไปใช้

โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยยายจิ๋ว จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในปีการศึกษา 2558 มีนักเรียน 514 คน ผลการการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน

(O-net) ค่าเฉลี่ยของโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในปีการศึกษา 2556 และ 2557 เท่ากับ 17.88 และ 27.85 ตามลำดับ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าระดับประเทศ สาระที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดได้แก่ ทักษะกระบวนการ กับจำนวนและการดำเนินการ เมื่อวิเคราะห์ผลการประเมินระดับสถานศึกษาในปีการศึกษา 2556 –2557 พบว่า ผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีผลการประเมินเพียงแค่ระดับความรู้ความจำเท่านั้น (โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยยายจิ๋ว, 2557) สาเหตุที่ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้แก่ การขาดสื่อการสอนที่หลากหลาย ขาดงบประมาณในการผลิตสื่อ ครูขาดความชำนาญในการประเมินประสิทธิภาพของสื่อ (วณัชพงษ์ สวยสม, 2550) และสอดคล้องกับเปียทิพย์ เขียวไข่แก้ว (2551) ที่ได้กล่าวว่าสาเหตุของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำในวิชาคณิตศาสตร์มาจากการสอนโดยนำเสนอเพียงวิธีเดียว อุปกรณ์ไม่เพียงพอ เน้นการอธิบายบนกระดาน เป็นต้น ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจะทำให้ผู้เรียนมีความคงทน สามารถนำความรู้และทักษะไปแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

การจัดกิจกรรมการเรียนการรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง (Brain-based learning : BBL) ก็เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่จะทำให้เด็กได้เรียนรู้มากขึ้น Caine and Caine (1990) และ Jensen (2000) อธิบายว่า หัวใจสำคัญของการเรียนรู้ของสมอง อยู่ที่จะออกแบบการเรียนการสอนอย่างไรให้สมองสามารถเรียนรู้ได้ดีที่สุด เยาวพา เดชะคุปต์ (2548) กล่าวว่าการเรียนรู้ต้องใช้ทุกส่วน ทั้งการคิด ความรู้สึก และการลงมือปฏิบัติไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งสอดคล้องกับพรพิไล เลิศวิชา (2552) ที่กล่าวไว้ว่าประสาทสัมผัสทั้ง 5 ทำให้เกิดการรับรู้ สมองจึงเกิดกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ วัลภา ปัชชาเขียว (2555) ได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบซิปปาและการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง ซึ่งทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการให้เหตุผลสูงขึ้น รวมถึงการมีเจตคติต่อการเรียนสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของนักเรียนเพิ่มขึ้นด้วย และอรพินท์ ตันเมืองใจ (2556) ได้ศึกษาความสามารถในการสื่อสารทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง หลังเรียนสูงขึ้น

สื่อสารเรียนรู้ เป็นสิ่งที่จะช่วยการถ่ายทอดเนื้อหาจากครูสู่เด็ก สื่อการสอนอาจจะเป็นสื่อที่เป็นวัสดุ, สื่อเทคนิค, สื่อเทคโนโลยีการใช้ศูนย์การเรียนรู้, การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน เป็นต้น ชัยอนันทร์ นวลสุวรรณ์ (2555) ได้กล่าวเกี่ยวกับความสำคัญของสื่อว่า เป็นสิ่งที่ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้มากขึ้น และจดจำได้นาน อธิบายสิ่งที่ยากสลับซับซ้อนให้เข้าใจได้ง่าย และเพิ่มประสบการณ์ของผู้เรียนให้กว้างขวางมากขึ้น วิมล อยู่พิพัฒน์ (2551) ได้ใช้บทเรียนปฏิบัติการโดยใช้โปรแกรม GSP ที่เน้นทักษะการเชื่อมโยงเรื่องการวัด ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่าผลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ

ชนกนาถ อาจยะศรี (2553) พบว่านักเรียนที่ได้เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้โปรแกรม GSP มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการใช้โปรแกรมเครื่องคำนวณเชิงกราฟ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงคิดหารูปแบบการสอนที่จะพัฒนาผลสัมฤทธิ์หลากหลายวิธี วิธีหนึ่งที่น่าสนใจที่จะนำมาจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้เกิดกับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความคงทน และเหมาะสมกับเนื้อหาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ทำให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาด้วยตนเองด้วยวิธีที่แปลกใหม่ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผสมผสานระหว่างเทคนิค และสื่อการสอนทางคณิตศาสตร์ที่ทันสมัย และน่าสนใจ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการสอนที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง และใช้โปรแกรม GSP เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ เรื่อง ทฤษฎีบทพีทาโกรัส ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งจะใช้เป็นแนวทางการจัดกิจกรรม และพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการสอนที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง และใช้ซอฟแวร์การสำรวจเชิงทางคณิตศาสตร์เรขาคณิตพลวัต เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ เรื่อง ทฤษฎีบทพีทาโกรัส ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
2. เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ ให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียนเฉลี่ยร้อยละ 70 และนักเรียนจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของนักเรียนทั้งหมดมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตั้งแต่ร้อยละ 70 ขึ้นไป

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง

จัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง เป็นแนวการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การเรียนรู้ต้องใช้ทุกส่วนทั้งการคิด ความรู้สึก จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 กลายเป็นความจำ เมื่อมีสถานการณ์ที่ซับซ้อนสมองก็จะนำประสบการณ์ที่ได้รับมาเปลี่ยนเป็นกระบวนการเชื่อมโยงให้เกิดความรู้ใหม่ โดยสมองจะเรียนรู้ได้ดีจะต้องอยู่ในสภาวะที่เหมาะสม ไม่ตรึงเครียด (พรพิไล เลิศวิชา, 2552) โดยมีหลักสำคัญของการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง ดังนี้ (1) สมองเกิดมาเพื่อเรียนรู้รักที่

จะเรียนรู้และรู้วิธีเรียน (2) เด็กเรียนรู้สิ่งที่ตัวเองฝึกฝน (3) เด็กเรียนรู้สิ่งที่ฝึกปฏิบัติ (4) การเรียนรู้ต้องใช้ระยะเวลา (5) อารมณ์มีผลกระทบต่อความสามารถในการเรียนรู้การคิด (6)เด็กทุกคนย่อมเกิดมาเพื่อเรียนรู้ได้โดยธรรมชาติเหมือนกัน (Caine, 1990) ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบการสอนที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง (Brain-Based-Learning) ของ Sousa (2008) พรพิไล เลิศวิชา (2550) และโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัยโมเดล (2553) มี 5 ขั้นตอนดังนี้ (1) ขั้นอุ่นเครื่อง Warm-up Stage เป็นการเคลื่อนไหวแบบต่าง ๆ ซึ่งอาจมีการใช้เกมหรือเพลง หรือ เพลงประกอบขณะทำกิจกรรม เพื่อให้ร่ายการได้เคลื่อนไหว (2) ขั้นเรียนรู้ Learning Stage ก่อนที่จะให้ความรู้ใหม่ เพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนเรียนรู้อะไรมาบ้างแล้ว ด้วยสื่อ ที่แปลกใหม่ (Novelty) ท้าทาย (Challenging) และควรพิจารณาสีสันที่เข้มสะดุดตา (Intensity) เพื่อให้นักเรียนสนใจกิจกรรมตลอดเวลา (3) ขั้นฝึก Practice Stage ขั้นตอนนี้นักเรียนต้องรวบรวมสิ่งที่เรียนรู้มาลงมือปฏิบัติ อาจลงมือทาเองหรือมีครูแนะนำด้วยการสร้างชิ้นงาน การแสดงออก การปฏิบัติ (4) ขั้นสรุป Conclusion Stage เป็นขั้นที่นักเรียนฝึกสรุปความคิดรวบยอดของบทเรียนโดยการพูดออกมาก่อนจากนั้นจึงสรุปในรูปของการเขียนและการปฏิบัติตามตัวชี้วัด (5) ขั้นนำไปใช้ Application เป็นขั้นที่นักเรียนจะประยุกต์ความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ๆ และแตกต่างไปจากเดิม ตลอดจนเข้าสู่วิธีการขยายการเรียนรู้ออกไปอีก ในสถานการณ์จริง

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับซอฟแวร์การสำรวจเชิงทางคณิตศาสตร์เรขาคณิตพลวัต (โปรแกรม GSP)

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2549) ได้กล่าวเกี่ยวกับโปรแกรม GSP ว่าผลิตโดยบริษัท Key Curriculum Press ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นผู้คิดค้นโปรแกรมตั้งแต่ปี ค.ศ. 1991 และพัฒนาเรื่อยมาจนถึงเวอร์ชัน 4.06 สามารถนำไปใช้ช่วยสอนในวิชาคณิตศาสตร์ได้ เช่น วิชาเรขาคณิต พีชคณิต ตรีโกณมิติ และแคลคูลัส โปรแกรม GSP เป็นสื่อเทคโนโลยีที่ช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนคณิตศาสตร์ โดยการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivist Approach) มีความสามารถในการนำเสนอภาพเคลื่อนไหว นำมาใช้ในการอธิบายเนื้อหาวิชาคณิตศาสตร์ สามารถสร้างรูปเรขาคณิตรูปกราฟต่าง ๆ สามารถเลื่อน หมุน ยืด หด พลิก ได้ และนักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองโดยการลงมือปฏิบัติ เป็นสื่อที่ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการนึกภาพ ทักษะกระบวนการแก้ปัญหา

กิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการสอนที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง และโปรแกรม GSP เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ เรื่อง ทฤษฎีบทพีทาโกรัส ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

กิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการสอนที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง และโปรแกรม GSP เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ เรื่อง ทฤษฎีบทพีทาโกรัส ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มี 5 ขั้นตอน ดังนี้ **ขั้นที่ 1 ขั้นอุ่นเครื่อง** เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนฝึกสมอง ผ่อนคลาย ซึ่งอาจใช้เกม เพลงประกอบจังหวะ เป็นต้น **ขั้นที่ 2 ขั้นการเรียนรู้** เป็นการเรียนรู้เนื้อหา หรือองค์ความรู้ผ่านโปรแกรม GSP ที่มีสีสันเข้ม สะดุดตา แปลกใหม่ เข้าใจง่าย **ขั้นที่ 3 ขั้นฝึก** เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนรวบรวมสิ่งที่ได้จากขั้นตอนที่ 2 ลงมือปฏิบัติ จากใบงาน หรือแบบฝึกทักษะ **ขั้นที่ 4 ขั้นสรุป** เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนนำเสนอความคิดรวบยอดหน้าชั้นเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้แนวคิด หรือวิธีการที่แปลกใหม่หลาย ๆ วิธี **ขั้นที่ 5 ขั้นนำไปใช้** ผู้สอนให้ผู้เรียนได้เลือกวิธีการ หรือแนวคิดขั้นตอนที่ 4 เพื่อสร้างสถานการณ์ปัญหาที่ใกล้เคียงกับชีวิตประจำวัน

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ยาใจ พงษ์บริบูรณ์ (2537) และสุวิมล ว่องวาณิช (2544) ได้สรุปเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการว่า เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม และมีการร่วมมือ (Participation and collaboration) ใช้การทำงานเป็นกลุ่ม มีความมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานประจำให้ดีขึ้น ผู้ร่วมวิจัยทุกคนมีส่วนสำคัญและมีบทบาทเท่าเทียมกันในทุกกระบวนการของการวิจัยทั้งการเสนอความคิดเชิงทฤษฎี และการปฏิบัติ ตลอดจนการวางนโยบายการวิจัย เน้นการปฏิบัติการ (Action orientation) ใช้การปฏิบัติเป็นสิ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และศึกษาผลของการปฏิบัติเพื่อมุ่งให้เกิดการพัฒนา ใช้การวิเคราะห์วิจารณ์ (Critical function) การวิเคราะห์การปฏิบัติการอย่างลึกซึ้งจากสิ่งที่สังเกตได้จะนำไปสู่การตัดสินใจที่สมเหตุสมผลเพื่อการปรับแผนการปฏิบัติการ ใช้วงจรการปฏิบัติการ (The action research spiral) ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอนคือ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Acting) การสังเกต (Observing) และการสะท้อนการปฏิบัติการ (Reflecting) เมื่อครบวงจรหนึ่งๆ จะพิจารณาปรับปรุงแผน (Replanning) เพื่อนำไปปฏิบัติในวงจรต่อไป จนกว่าจะได้รูปแบบของการปฏิบัติงานที่พึงพอใจ และได้ข้อเสนอเชิงทฤษฎีเพื่อเผยแพร่ต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นฤมล สังข์พุทธินันทน์ (2546) ได้ศึกษาผลการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ พบว่า การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ด้วยการจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามแนวความคิดสมองเป็นฐาน เรื่อง ระบบนิเวศ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ประสิทธิภาพแบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มีค่าเท่ากับ 82.87/80.93สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80 และนักเรียนมีความก้าวหน้าด้านทักษะกระบวนการวิทยาศาสตร์เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 65 สามารถนำไปเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้

นริศรา เสือคล้าย (2550) ได้ศึกษาการวิจัยและพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน เพื่อพัฒนาความสามารถทางการคิดของนักเรียน ชั้นประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน พัฒนาความสามารถทางการคิดและผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนได้มากกว่าการเรียนรู้จากแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ปกติ

ปุญญาภา ประกอบวรการ (2557) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้โปรแกรม GSP ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้การตั้งปัญหา เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า 1) ผลสัมฤทธ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2) ผลผลสัมฤทธ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์สัมฤทธิ์สูงกว่าร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ผู้วิจัยขอเสนอวิธีการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. **ประชากร** ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ตำบลห้วยยายจิ๋ว อำเภอเทพสถิต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 48 คน

2. **ตัวอย่าง** ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 20 คน โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยยายจิ๋ว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ปีการศึกษา 2558 ได้มาแบบเจาะจง (Purposive sampling)

3. ตัวแปรที่ศึกษา มี 2 ตัวแปรได้แก่ (1)กิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการสอนที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง และใช้โปรแกรม GSP เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ เรื่อง ทฤษฎีบทพีทาโกรัส ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เรื่อง ทฤษฎีบทพีทาโกรัส ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

4. รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ตามแนวคิด Kemmis & Mc Taggart (1992 อ้างถึงใน ยาใจ พงษ์บริบูรณ์, 2537) โดยผู้วิจัยได้กำหนดวงจรปฏิบัติการไว้ 3 วงจร และในแต่ละวงจรมีขั้นตอนการดำเนินการตามวงจรปฏิบัติ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1) การกำหนดแผนการจัดการเรียนรู้ในแต่ละวงจร ได้แก่ วงจรปฏิบัติการที่ 1 ใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1-4, วงจรปฏิบัติการที่ 2 ใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5-8, วงจรปฏิบัติการที่ 3 ใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 9-12

2) ขั้นตอนการดำเนินการตามวงจรปฏิบัติ 4 ขั้นตอน ได้แก่ **(1) ขั้นวางแผน (Plan)** ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง ทฤษฎีบทพีทาโกรัส จากนั้นศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ รูปแบบการสอนที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง และการใช้โปรแกรม GSP จากนั้นสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ จำนวน 12 แผน, เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการสะท้อนผลเพื่อประเมินผลการปฏิบัติ, เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จากนั้นปฐมนิเทศผู้ช่วยวิจัย และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 20 คน **(2) ขั้นปฏิบัติการ (Act)** ผู้วิจัยนำเครื่องมือซึ่งได้ผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญ พร้อมทั้งได้ปรับปรุงให้เหมาะสมตามข้อเสนอแนะ แล้วจึงนำไปดำเนินการกับกลุ่มตัวอย่าง **(3) ขั้นการสังเกต (Observe)** ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย สังเกต บันทึกพฤติกรรม โดยอาศัยเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ **(4) ขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflect)** นำข้อมูลที่ได้จากขั้นการสังเกต มาวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาร่วมกันและอภิปรายผล เพื่อนำข้อเสนอแนะไปใช้ในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ในวงจรปฏิบัติการต่อไป ให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ตามขั้นตอนการปฏิบัติการ

5. การสร้างและหาประสิทธิภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

5.1 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองปฏิบัติ ได้แก่ แผนการกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ จำนวน 12 แผน โดยมีขั้นตอนการสร้าง และหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ ดังนี้ (1) ศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยยายจิ๋ว พุทธศักราช 2554 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 (2) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวกับ ทฤษฎี หลักการ รูปแบบการสอนที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง และการสร้างสื่อโปรแกรม GSP (3) วิเคราะห์ตัวชี้วัด และเนื้อหาในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ (4) สร้างแผนการ

การเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยได้นำรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามเอกสารประกอบการสอนของเกื้อ จิตต์ ฉิมทิม (2557) จำนวน 12 แผน ใช้เวลา 12 ชั่วโมง (5) นำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นทั้ง 12 แผนเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบพิจารณาความเหมาะสม และปรึกษาหารือถึงสภาพปัญหาที่พบ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้ (6) นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล (7) สะท้อนผลการปฏิบัติและปรับปรุงแก้ไข โดยใช้ข้อมูลอื่นมาประกอบ เช่น การบันทึกจากการสังเกตของผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในวงจรต่อไป

5.2 เครื่องมือที่ใช้สะท้อนผลในการปฏิบัติ ได้แก่ 1) แบบสังเกตพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน และแบบบันทึกผลหลังการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามขั้นตอนดังนี้ (1) กำหนดขอบข่ายพฤติกรรมและข้อคำถามของเครื่องมือ (2) สร้างเครื่องมือตามกำหนดขอบข่ายและข้อคำถาม (3) นำเครื่องมือเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสม (4) ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ (5) นำเครื่องมือที่ได้ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง 2) แบบทดสอบย่อยท้ายวงจร ผู้วิจัยดำเนินการสร้างดังนี้ (1) ศึกษามาตรฐาน และตัวชี้วัดการเรียนรู้ (2) วิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้ในแผนการจัดการเรียนรู้ (3) สร้างแบบทดสอบย่อยท้ายวงจรแบบปรนัยและอัตนัยตามจุดประสงค์การเรียนรู้ในแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละวงจร (4) นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาความถูกต้องเหมาะสม และความครอบคลุมตามจุดประสงค์การเรียนรู้ (5) ปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

5.3 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง ทฤษฎีบทพีทาโกรัส ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เป็นแบบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือกจำนวน 10 ข้อ แบบเติมคำตอบจำนวน 5 ข้อ และอัตนัยแสดงวิธีทำจำนวน 1 ข้อ ได้ดำเนินการสร้างตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้ (1) ศึกษาเอกสารหลักสูตร (2) วิเคราะห์เนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ (3) นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ (Index of Item Objective Congruence: IOC) (4) คัดเลือกข้อสอบที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปโดยค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 (6) นำแบบทดสอบไปใช้กับนักเรียนจำนวน 30 คนที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย ที่ผ่านการเรียนรู้เนื้อหา เรื่อง ทฤษฎีบทพีทาโกรัส ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มาแล้วโดยมีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.33 – 0.90 และมีอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.20 – 0.60 (7) นำข้อมูลที่ได้จากการทดสอบมาวิเคราะห์รายข้อ โดยใช้เกณฑ์การผ่านร้อยละ 70 โดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อสอบซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับมีค่า 0.88 (8) นำแบบ

ทดสอบที่ได้ไปใช้เป็นแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กับกลุ่มเป้าหมายตัวอย่าง โดยใช้ทดสอบหลังจากเรียนจบทุกวงจร

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้ (1) ปฐมนิเทศผู้ช่วยวิจัย และนักเรียน โดยให้ความรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการสอนที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง และใช้โปรแกรม GSP เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ เรื่อง ทฤษฎีบทพีทาโกรัส ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (2)ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยเริ่มทดลองเดือนมีนาคม 2559 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 12 แผน ใช้เวลา 12 ชั่วโมง แบ่งเป็น 3 วงจร (3) สะท้อนผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หลังจากสิ้นสุดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละวงจรปฏิบัติการ และปรับปรุงการสอนในวงจรปฏิบัติต่อไป (4) ประเมินผลการเรียน เมื่อผู้วิจัยสอนครบทั้ง 12 แผน แล้วให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จากนั้นนำคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์สรุป และแปลผลต่อไป

7. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์ทั้งเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ ดังนี้ (1) ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นข้อมูลที่ได้รวบรวมจากแบบบันทึกการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ บันทึกผลการใช้แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผลงานนักเรียน โดยนำข้อมูลมาแจกแจงข้อค้นพบในเชิงบรรยายเพื่อประเมินสภาพที่เกิดขึ้นว่าเป็นอย่างไร มีครบทุกประเด็นหรือไม่ มีข้อบกพร่อง ปัญหาหรืออุปสรรค และแนวทางการแก้ปัญหาอย่างไร (2) ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติพื้นฐานในการวิเคราะห์ ได้แก่ การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) หาร้อยละของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลการศึกษา / สรุปผล

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการสอนที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมองและใช้โปรแกรม GSP เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ เรื่องทฤษฎีบทพีทาโกรัส ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีผลการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการสอนที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง และโปรแกรม GSP เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ เรื่อง ทฤษฎีบทพีทาโกรัส ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มี 5 ขั้นตอนดังนี้ **1) ขั้นอุ่นเครื่อง** เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนร่วมกิจกรรมก่อนนำสู่บทเรียนใหม่ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ฝึกสมอง ผ่อนคลาย ให้ร่ายกายได้มีการเคลื่อนไหว **2) ขั้นการเรียนรู้** เป็นขั้นตอนที่ให้นักเรียนจับคู่ ในการศึกษาชุดกิจกรรมผ่านสื่อการเรียนรู้จากโปรแกรม GSP เรื่องทฤษฎีบทพีทาโกรัส ที่มีสีสันเข้ม สะดุดตา แปลกใหม่ เข้าใจง่าย ชั่วโมงละ 1 เนื้อหา รวม 12 เนื้อหา **3) ขั้นฝึก** เป็นขั้นตอนที่นักเรียนรวบรวมสิ่งที่ได้จากขั้นตอนที่ 2 ลงมือปฏิบัติร่วมกัน ช่วยกันสังเกตซ้ำ ๆ จากโปรแกรม GSP แล้วบันทึกผลที่ได้จาก

การสังเกต เพื่อฝึกการคิด หรือแนวทางในการหาคำตอบคำตอบให้ได้มากที่สุด **4) ขั้นสรุป** เป็นขั้นตอนที่นักเรียนนำเสนอความคิด หรือสิ่งที่ค้นพบหน้าชั้นเรียน เพื่อให้นักเรียนคู่อื่น ๆ เห็นวิธีหรือแนวคิดใหม่ ๆ ที่แตกต่างออกไป จากนั้นครูช่วยสรุปความคิดรวบยอด 5) ขั้นนำไปใช้ นักเรียนได้เลือกวิธีการ หรือแนวคิดจากขั้นตอนที่ 4 เพื่อสร้างโจทย์ หรือสร้างสถานการณ์ปัญหาใหม่

2. จากผลการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง ทฤษฎีบทพีทาโกรัส มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดังนี้

จำนวนนักเรียนทั้งหมด	คะแนน				คะแนนเฉลี่ย		จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์	
	เต็ม	ผ่านเกณฑ์	สูงสุด	ต่ำสุด	ทั้งหมด	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
20	20	14	18	7	14.40	72.00	15	75.00

จากตารางพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยร้อยละ 72 และมีจำนวนนักเรียนร้อยละ 75 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตั้งแต่ร้อยละ 70 ขึ้นไป เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวัลภา ปัชญาเขียว (2555) ที่ได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบซิปปา และการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการให้เหตุผล และมีเจตคติต่อการเรียนสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของผู้เรียนเพิ่มขึ้น และสอดคล้องกับปุญญาภา ประกอบวรการ (2557) พบว่าผลสัมฤทธ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่องเศษส่วน หลังจากการใช้โปรแกรม GSP ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การตั้งปัญหา สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ในครั้งนี้ เป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ครูต้องสร้างพื้นฐานในการใช้ซอฟแวร์การสำรวจเชิงทางคณิตศาสตร์เรขาคณิตพลวัตก่อน อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียน ครูต้องมีการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดระดมสมอยู่เสมอ

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ครั้งนี้ในขั้นที่ 2 ขั้นเรียนรู้ ขั้นที่ 3 ขั้นเรียนรู้ และขั้นที่ 5 ขั้นนำไปใช้ ต้องใช้เวลามาก ดังนั้นครูควรปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับเวลา อีกทั้งยังต้องคอยกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้เวลาอย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการสอนที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง และโปรแกรม GSP ในด้านทักษะอื่นๆ เช่น ทักษะการคิดวิเคราะห์ การเชื่อมโยง การให้เหตุผล เป็นต้น และศึกษากับนักเรียน

2. ควรมีการวิจัยกับนักเรียนกลุ่มเดิมเพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นในด้านอื่นๆ เช่น ความคงทนในการเรียนรู้ของนักเรียน เจตคติในการเรียนของนักเรียน หรือนำไปใช้ต่อเนื่องกับทุกระดับชั้นเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

ข้อจำกัดในการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน ซึ่งตัวอย่างของการวิจัยในครั้งนี้ ไม่ได้มาจากตัวแทนของประชากร จึงไม่สามารถสรุปในภาพรวมของประชากรได้

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

ชนกนาถ อาจยะศรี. (2553). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ เรื่องการแปลงทางเรขาคณิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยใช้โปรแกรม GSP และโปรแกรมเครื่องคำนวณเชิงกราฟ.* วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

ชัยอนันทร์ นวลสุวรรณ์. (2555). *นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน.* สุรินทร์**:** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์.

นฤมล สังข์พุทธินันทน์. (2546). *การพัฒนาแบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่องระบบนิเวศ.* รายงานการศึกษาอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมาหบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

นริศรา เสือคล้าย. (2550). *การพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน เพื่อพัฒนาความสามารถทางการคิดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1.* วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัยการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปุณญาภา ประกอบวรการ. (2557). *การใช้โปรแกรม The Geometer's Sketchpad (GSP) ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้การตั้งปัญหาเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่องเศษส่วน.* วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาคณิตศาสตร์และเทคโนโลยีการสอน, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

เปียทิพย์ เขียวไข่แก้ว. (2551). *ชุดการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์เรื่องทฤษฎีจำนวนที่เน้นทักษะการให้เหตุผล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4.* วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขามัธยมศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พรพิไล เลิศวิชา และอัครภูมิ จารุภากร. (2550). *ออกแบบกระบวนการเรียนรู้โดยเข้าใจสมอง.* กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.

พรพิไล เลิศวิชา. (2552). *ท่องโลกสมอง.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.

พิมพันธ์ เดชะคุปต์. (2558). *การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ยาใจ พงษ์บริบูรณ์. (2537). *การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน เอกสารสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการรูปแบบเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน.* ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เยาวพา เดชะคุปต์. (2548). *การศึกษาและการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน*. วารสารการศึกษาปฐมวัย ปีที่ 9 ฉบับที่ 4 ตุลาคม 2548.

โรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย. (2553). *รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกระบวนการทำงานของสมอง*. เชียงใหม่.

โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยยายจิ๋ว. (2554). *หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยยายจิ๋วพุทธศักราช 2554 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* ชัยภูมิ.

โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยยายจิ๋ว. (2557). *รายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษาประจำปีการศึกษา 2557 โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยยายจิ๋ว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3.* ชัยภูมิ.

วณัชพงษ์ สวยสม. (2550). *ปัญหาการสอนคณิตศาสตร์ของครูระดับประถมศึกษาในอำเภอคลองหาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้วเขต1*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยบรพา.

วัลภา ปัชชาเขียว. (2555). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนความสามารถในการให้เหตุผลและเจตคติต่อการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่องทฤษฎีบทพีทาโกรัสชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างการจัดการเรียนรู้แบบซิปปากับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วิมล อยู่พิพัฒน์. (2551). *บทเรียนปฏิบัติการโดยใช้โปรแกรม GSP (Geometer's Sketchpad) ที่เน้นทักษะการเชื่อมโยง เรื่อง การวัด สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที 2*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาการมัธยมศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2549). *การเรียนรู้การใช้งานเบื้องต้น The Geometer's Sketchpad ซอฟแวร์สำรวจเชิงคณิตศาสตร์เรขาคณิตพลวัต*. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2550). *การวัดประเมินผลเพื่อคุณภาพ การเรียนรู้และตัวอย่างข้อสอบจากโครงการประเมินผลนักเรียนนานาชาติ (PISA)*. กรุงเทพฯ: เซเว่นพริ้นติ้งกรุ๊ป.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2557). *ผลการประเมิน PISA 2012*. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.

สุนีย์ คล้ายนิล. (2557). *การศึกษาคณิตศาสตร์ในระดับโรงเรียนไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการสินวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

สุวิมล ว่องวาณิช. (2544). *การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน*. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรพินท์ ตันเมืองใจ. (2556). *ความสามารถในการสื่อสารทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้สมองเป็นฐาน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตรศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Caine, R.N.and Caine, G. (1990). *Understanding a brain based approach to learning and teaching*. Educational Leadership 48(2) 66-70.

Jensen Eric. (2000) . *Teaching with the Brain in Mind*. San Diego, CA: The Brain Store.

Sousa, D. A. (2008). *How the brain learns Mathematics. United Stated of America*. : Corwin Press, Inc. A Sage Publications Company.

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมองและใช้โปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัต เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ เรื่อง เศษส่วน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

The Development of Mathematics Learning Activities Based on the Brain-Based Learning Model Using The Gometer's Sketchpad Program as the Learning Tool on Fractions for Matthayomsuksa 1

ปนัดดา จันตะคุณ[1*], วัลลภา อารีรัตน์[2] และ อรุณศรี อึ้งประเสริฐ[3]

Panadda ChantaKhun[1] Dr. Wallapha Ariratana[2] and Arunsri Eungprasert[3]

[1]นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[2]รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[3]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[*]Email: panadda.nana1986@gmail.com; Tel.: +66 (0) 85741 9480

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมองและใช้โปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัต เป็นเครื่องมือช่วยในการ เรียนรู้ เรื่อง เศษส่วน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 2) เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้มีจำนวนนักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ70 ของนักเรียนทั้งหมด มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตั้งแต่ร้อยละ 70 ขึ้นไป ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากโรงเรียนบ้านโคกสำราญ อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ที่ศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 11 คน รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) จำนวน 3 วงจร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มี 3 ประเภท 1) เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองปฏิบัติ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมองและใช้โปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัต เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ เรื่อง เศษส่วน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 13 แผน 2) เครื่องมือ ที่ใช้สะท้อนผลการ

ปฏิบัติ ได้แก่ แบบบันทึกการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน แบบบันทึกหลังการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบท้ายวงจรปฏิบัติการ กราฟฟิกออแกไนเซอร์ (Graphic Organizer) ใบกิจกรรมและแบบฝึกทักษะ 3) เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คณิตศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและสรุปผลการวิจัยเป็นแบบความเรียง

ผลการวิจัยพบว่า

1. การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมองและใช้โปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตพลวัต เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ เรื่อง เศษส่วน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นอุ่นเครื่อง (Warm – up Stage) (5 นาที) เป็นขั้นให้นักเรียนร่วมกิจกรรมฝึกสมองเพื่อผ่อนคลายก่อนนำเข้าสู่บทเรียนใหม่ ด้วยกิจกรรมบริหารสมอง (Brain gym) และกิจกรรมการยืดเส้นยืดสาย (Stretcher Energizer) 2) ขั้นเรียนรู้ (Learning Stage) (20 นาที) เป็นขั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง และใช้โปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัต เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ ประกอบไปด้วยขั้นตอนย่อย 2 ขั้นตอน ได้แก่ (1) กระตุ้นความรู้เดิม (2) นำเสนอความรู้ใหม่ มีรูปแบบการถ่ายทอดความรู้เป็นแบบคู่ โดยใช้เทคนิคเพื่อนคู่คิด (ขั้นสมองมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น) 3) ขั้นฝึก (Practice Stage) (15 นาที) เป็นขั้นที่นักเรียนนำความรู้ที่ได้เรียนมาแล้วลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองร่วมกันกับเพื่อนคู่คิด 4) ขั้นสรุป (Conclusion Stage) (10 นาที) เป็นขั้นที่นักเรียนร่วมกันสรุปสาระสำคัญจากบทเรียนกับเพื่อนคู่คิดในรูปแบบของกราฟฟิกออแกไนเซอร์ (Graphic Organizer) 5) ขั้นนำไปใช้ (Application Stage) (10 นาที) เป็นขั้นที่นักเรียนสามารถหาคำตอบด้วยตนเองในสถานการณ์แก้ปัญหาใหม่ได้

2. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยร้อยละ 75.91 และมีจำนวนนักเรียนร้อยละ 72.73 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตั้งแต่ร้อยละ 70 ขึ้นไป

คำสำคัญ : รูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง, โปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตพลวัต

ABSTRACT

The objectives of this research were to 1) develop mathematics learning activities based on brain-based learning (BBL) model using the Geometer's Sketchpad as a learning tool on Fractions for Matthayomsuksa 1 students, and 2) develop at least 70 percent of Mathayomsuksa 1 students to have more than 70 percent of mathematics learning achievement score. Purposive sampling group of this research was 11 Matthayomsuksa 1 students at Khoksamran School in Banhaed district, Khon Kaen province, under the Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 2, during the second semester of academic year 2015. This action research was conducted in 3 cycles. Three types of research instruments were used included: 1) These experiment tool; 13 lesson plans based on BBL model using the Geometer's Sketchpad as a learning tool on *Fractions* for Matthayomsuksa 1 students, 2) feedback tools; note form for observing learning activity management, observation form for students' learning behavior, note form for result of using lesson plans, graphic organizer-end cycle test, work sheet, and skill exercise, 3) tools for evaluating the effectiveness of learning management; mathematics learning achievement test. Data analysis was done using basic statistics including percentage and mean before summarizing in descriptive essay.

The findings were as follows:

1. Development of mathematical learning activities based on BBL model using the Geometer's Sketchpad as a learning tool on Fractions for Matthayomsuksa 1 consisted of 5 steps of learning activities. 1) Warm-up Stage (5 minutes) : The students participated in the brain practice acticity for relaxation before starting a new lessons through brain gym activity and Stretcher energizer activity. 2) Learning Stage (20 minutes): This learning activities were organized based on BBL model using the Geometer's Sketchpad as a learning tool through the 2 sub-steps. (1) Aroused students' previous knowledge before introducing them to new knowledge (2) New knowledge was introduced to be meaningful and using learning technigue to encourage students to think with group. 3) Practice Stage (15 minutes): Students' knowledge was implemented to practice through buddy learning. 4) Conclusion Stage (10 minutes): Students jointly concluded the key content from the lesson and

buddy learning session using the graphic organizer format. 5) Application Stage(10 minutes): Students choosed the principles and concepts of problem solving from Conclusion Stage to solve the new problems, as well as to explain the process of getting the answers by themeselves.

2. Students could have average learning achievement score at 75.91 percent in which 72.73 percent of them could have learning achievement score more than 70 percent.

Keywords: Brain – based learning model, The Geometer's Sketchpad

บทนำ

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศ ดังนั้นการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ควรเน้นพัฒนาเด็กไทยให้มีทักษะที่จำเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่ม 4R ได้แก่ การรู้หนังสือ รู้เรื่องจำนวน การใช้เหตุผล 2) กลุ่ม 7C ได้แก่ ทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการทำงานแบบร่วมพลัง ทักษะการสื่อสาร ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ ทักษะอาชีพ และทักษะการใช้ชีวิตในวัตนธรรมข้ามชาติ (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, 2558 ; สุคนธ์ สินธพานนท์, 2558) ดังปฏิญญาว่าด้วยการจัดการศึกษาของ UNESCO ในคริสต์ศตวรรษที่ 21 มีเป้าหมายในการขับเคลื่อนผู้เรียนบน 4 เสาหลักแห่งการเรียนรู้ (Four Pillars of Learning) ได้แก่ การเรียนรู้เพื่อให้รู้ (Learning to Know) การเรียนรู้เพื่อให้ปฏิบัติได้ (Learning to Do) การเรียนรู้เพื่อให้อยู่ร่วมกันได้ (Learning to Live Together) และการเรียนรู้เพื่อการอยู่รอดได้ (Learning to Be) (UNESCO, 1996) สอดคล้องกับนโยบายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา มุ่งเน้นพัฒนาคนทุกช่วงวัยสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน โดยนำหลักคิดและหลักการปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเสริมสร้างศักยภาพของคนให้มีสติปัญญาที่รอบรู้ มีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีจิตใจที่สำนึกในศีลธรรม คุณธรรม มีทักษะความสามารถในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม สามารถสร้างภูมิคุ้มกันที่สำคัญต่อการดำรงชีวิต และสามารถปรับตัวให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกบนพื้นฐานการใช้ภูมิปัญญาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและความคิดในการสร้างสรรค์นวัตกรรมขึ้นมาใหม่ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช

2551 ได้นำเอาแนวคิดที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เพื่อมุ่งเน้นประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า “ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้คณิตศาสตร์ และพัฒนาตนเองตามศักยภาพอย่างต่อเนื่อง” โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ตามมาตรฐานการเรียนรู้ และเกิดสมรรถนะสำคัญด้านความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้ทักษะชีวิต และการใช้เทคโนโลยี มีเจตคติที่ดีและตระหนักในคุณค่าของคณิตศาสตร์ สามารถนำความรู้ทางคณิตศาสตร์ไปพัฒนาคุณภาพชีวิตและใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในระดับที่สูงขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

จากผลการประเมินคุณภาพการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน (O - NET) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านโคกสำราญ อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ปีการศึกษา 2556 และ 2557 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เมื่อแยกพิจารณาตามมาตรฐานการเรียนรู้พบว่า มาตรฐาน ค 1.1 และ ค 1.2 ในปีการศึกษา 2556-2557 ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละในระดับประเทศเท่ากับ 28.41 และ 35.43 ระดับจังหวัดเท่ากับ 29.26 และ 34.45 ส่วนระดับโรงเรียนเท่ากับ 11.76 และ 29.41 ตามลำดับ ซึ่งเมื่อเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด พบว่า คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าระดับประเทศ ดังนั้นโรงเรียนควรเร่งรัดพัฒนาคุณภาพการเรียนคณิตศาสตร์อย่างเร่งด่วน (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ [สทศ], 2558) สอดคล้องกับรายงานการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม (2554-2558) จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ที่เสนอให้โรงเรียนปรับปรุงคุณภาพตัวบ่งชี้ที่ 5 ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพอใช้และในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ควรเน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์และการใฝ่เรียนใฝ่รู้ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา [สมศ], 2557) ซึ่งตรงกับรายงานของฝ่ายวิชาการด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ 3 ปีย้อนหลัง ในปีการศึกษา 2555 - 2557 ปรากฏผลคะแนนเฉลี่ยดังนี้ คือ 60.46 63.85 และ 68.78 ตามลำดับ จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน (ฝ่ายวิชาการโรงเรียนบ้านโคกสำราญ, 2558) แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่โรงเรียนกำหนด คือ มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์เฉลี่ย

ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 ซึ่งมีแนวโน้มลดลงทุกปี และจากการรายงานผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่กล่าวมาแล้วข้างต้น พบว่า เนื้อหาที่พบปัญหามากที่สุด คือ เนื้อหา เรื่อง เศษส่วน ซึ่งเป็นเนื้อหาที่อยู่ในสาระที่ 1 จำนวนและการดำเนินการและมาตรฐานการเรียนรู้ที่ ค 1.1 และ ค 1.2 สอดคล้องกับ Siebert (2002 ; อ้างถึงใน มานะ ทีคลัง, 2553) ที่กล่าวว่า นักเรียนส่วนใหญ่จะมีปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการเรื่อง การหารเศษส่วน เพราะนักเรียนไม่สามารถเชื่อมโยงกฎของการเปลี่ยนตัวหารกับการหารเศษส่วนได้ และจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องของรัศมี โพธิสาร (2553) และชุณิษรักษ์ หมื่นศรีจูม (2555) พบว่า การจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เนื้อหาที่มีปัญหามากที่สุด คือ เรื่อง เศษส่วน เนื่องจากนักเรียนขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของเศษส่วน และขาดความคิดรวบยอดด้านการดำเนินการบวก ลบ คูณ หารเศษส่วน

ตามมติที่ประชุมครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนบ้านโคกสำราญ ได้พิจารณาถึงสาเหตุของปัญหาในการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ พบว่า ครูจะมุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบการบรรยายเนื้อหา สอนให้นักเรียนพิจารณาจากตัวอย่าง พร้อมกับอธิบายบอกความรู้ให้แล้วให้ทำแบบฝึกหัด เน้นที่คำตอบมากกว่าวิธีการคิด จึงทำให้นักเรียนไม่สามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ขาดสื่อการเรียนรู้ที่เอื้อต่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และนักเรียนไม่มีพื้นฐานที่ดีในการคิดคำนวณ ขาดการพัฒนาทักษะการคิดคำนวณที่ต่อเนื่อง ไม่สามารถวิเคราะห์และแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่แตกต่างจากตัวอย่างได้ และครูมีภาระงานที่ต้องรับผิดชอบในโรงเรียนมากเกินไป จึงทำให้ไม่มีเวลาในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ (รายงานการประชุมครูและบุคลากรทางการศึกษา เรื่อง ปัญหาการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนบ้านโคกสำราญ, 2557) ดังนั้นในมติที่ประชุมจึงได้ข้อสรุปเห็นควรให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกคนได้ปรับเปลี่ยนและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์รูปแบบใหม่ ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้โดยเลือกแนวทางการแก้ปัญหาด้วยตนเอง พัฒนาทักษะความสามารถด้านการใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี มีความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม ส่งเสริมความสามารถในการวิเคราะห์และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้เนื้อหาใหม่ได้ ซึ่งรูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง (Brain – Based Learning : BBL) เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่ตอบสนองการเรียนรู้และพัฒนาทักษะที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยหลักการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดนี้จะให้ความสำคัญต่อการสนับสนุนกระบวนการทำงานของสมองเพื่อการพัฒนาความสามารถในแต่ละช่วงวัยอย่างเหมาะสม ภายใต้ความเชื่อที่ว่า “สมอง” มีการรับรู้และสั่งการให้มนุษย์มีความคิดและเคลื่อนไหวได้ มนุษย์ทุกคนมีสมองพร้อมที่จะเรียนรู้มาตั้งแต่กำเนิดและ

สามารถเปลี่ยนโครงสร้างการทำงานของสมองได้โดยการกระตุ้นที่เหมาะสม (พรพิไล เลิศวิชา & อัครภูมิ จารุภากร, 2558) ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะต้องสอดคล้องกับความสามารถและระดับสติปัญญาของนักเรียน สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ให้นักเรียนรู้สึกตื่นตัวแบบผ่อนคลาย ท้าทาย ชวนให้ค้นหาคำตอบ ใช้สื่อและวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายรูปแบบ และเตรียมกิจกรรมเพื่อรองรับรูปแบบที่นักเรียนถนัดตาม Style ของแต่ละคน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง เพื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและสร้างศักยภาพในการเรียนรู้ของสมองอย่างสูงสุด (พรพิไล เลิศวิชา, 2554) สอดคล้องกับงานวิจัยของไพวัลย์ จำปามูล (2555) และอังสนา ศรีสวนแตง (2555) ที่พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมองทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง จะต้องกระตุ้นให้สมองหลายส่วนเกิดการพัฒนาไปพร้อมกัน โดยการเรียนรู้ผ่านตัวแทนของวัตถุ คือ ภาพ และจากภาพสู่การเรียนรู้แบบสัญลักษณ์ ผู้วิจัยในฐานะบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนนี้จึงเล็งเห็นความสำคัญในการนำสื่อเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามรูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง เพื่อสนับสนุนให้นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความหมายโดยการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เสริมสร้างแนวคิดทางคณิตศาสตร์ซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้จากรูปธรรมไปสู่นามธรรม และสามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ให้สูงขึ้น สื่อเทคโนโลยีที่ความเหมาะสมที่มุ่งเน้นพัฒนาทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ได้ตรงตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร คือ โปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัต (The Geometer’s Sketchpad : GSP) ซึ่งเป็นซอฟแวร์ที่ใช้สำหรับสร้าง สำรวจ และวิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคณิตศาสตร์ได้หลายด้าน ช่วยให้นักเรียนสามารถค้นพบและตรวจสอบความคิดรวบยอดโดยการสร้างด้วยตนเอง ส่งเสริมการพัฒนาพหุปัญญาด้านภาษา ตรรกศาสตร์ ด้านมิติสัมพันธ์ และด้านศิลปะ สามารถสร้างความหมายจากรูปแบบที่เรียนได้อย่างสร้างสรรค์และเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น และสามารถใช้โปรแกรมช่วยในการคำนวณเพื่อแก้ปัญหาในสถานการณ์ปัญหาได้อย่างรวดเร็วและถูกต้องแม่นยำ (Khairiree, 2006; สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี [สสวท.], 2546; ชาญณรงค์ เฮียงราช, 2553) สอดคล้องกับงานวิจัยของพิชิต ทองล้น (2554), อุทัยรัตน์ เอี่ยมศรี (2556) ที่พบว่า การนำโปรแกรม The Geometer’s Sketchpad มาใช้เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้คณิตศาสตร์ จะส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนคณิตศาสตร์ที่สูงขึ้น และผู้เรียนมีความสามารถในด้านทักษะการคิดสร้างสรรค์ และการคิดวิเคราะห์เพิ่มมากขึ้น

จากการศึกษาเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับการใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง พบว่า เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ทำให้นักเรียนสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้หลายวิชา มุ่งการเรียนรู้ที่สร้างความสมดุลระหว่างความท้าทายของสมองและการผ่อนคลาย เน้นกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนได้รับการพัฒนาศักยภาพของสมองอย่างสูงสุด นักเรียนมีโอกาสสร้างความรู้ผ่านกระบวนการคิดด้วยตนเองจากประสบการตรง ทำให้มีความรู้และทักษะทางคณิตศาสตร์ที่คงทน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง ร่วมกับการใช้โปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัต เป็นเครื่องมือในการนึกภาพ ทำให้เนื้อหาที่เรียนมีความเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น สนับสนุนให้นักเรียนเกิดการพัฒนาทักษะกระบวนการคิดที่เด่นชัดขึ้น เพื่อให้นักเรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเนื้อหาที่เลือกในการวิจัยครั้งนี้คือ เรื่อง เศษส่วน ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพราะเศษส่วนมีความซับซ้อนในเชิงตัวเลข ต้องใช้ความรู้พื้นฐานทางคณิตศาสตร์หลายเรื่องมาเชื่อมโยงกัน จึงทำให้ผู้เรียนส่วนใหญ่เกิดความสับสนในกระบวนการคิดและมีปัญหายุ่งยากในการดำเนินการเกี่ยวกับการ บวก ลบ คูณ หารเศษส่วน ผู้วิจัยจึงนำกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ดังกล่าว มาพัฒนาภายใต้แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการของ Kemmis & Mc Taggart (2014) ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้อย่างเข้าใจ สามารถสร้างความหมายในสิ่งที่เรียนได้อย่างลึกซึ้งและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาทักษะกระบวนการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของนักเรียนมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้นักเรียนได้รับการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นและทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ได้รับการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมองและใช้โปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัต เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ เรื่อง เศษส่วน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

2. เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้มีนักเรียนจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของนักเรียนทั้งหมด มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตั้งแต่ร้อยละ 70 ขึ้นไป

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำเสนอตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. แนวทางการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามรูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง

2. ความสำคัญของโปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัต

5. วิจัยเชิงปฏิบัติการ

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวทางการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามรูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2553) ได้จัดทำแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมองกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ มีลำดับเรียนรู้ (Roadmap) ดังนี้

ขั้นที่ 1 สัมผัสของจริงหรือวัตถุสามมิติที่นำมาใช้เป็นสื่อในการเรียนรู้ในห้องเรียน/นอกห้องเรียนเพื่อเก็บประสบการณ์

ขั้นที่ 2 ก้าวจากการเรียนรู้จากการสัมผัสของจริงหรือวัตถุสามมิติขึ้นสู่กระบวนการเรียนรู้โดยให้สมองคิดเทียบเคียงของจริงหรือวัตถุสามมิติขึ้นเป็นภาพ

ขั้นที่ 3 ก้าวจากการเรียนรู้จากภาพ ขึ้นสู่กระบวนการเรียนรู้โดยให้สมองเห็นภาพคู่กับสัญลักษณ์

ขั้นที่ 4 ก้าวจากการเรียนรู้จากภาพ ขึ้นสู่กระบวนการเรียนรู้โดยใช้สัญลักษณ์เพียงอย่างเดียว

2. ขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง เป็นการออกแบบขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนโดยใช้ความรู้เรื่องสมอง ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดของ (Jensen, 2004; Caines and Caines, 2004; Nuangchalerm and Charnsiriratana, 2010; PRC BBL Model, 2554; พรพิไล เลิศวิชา, 2558) ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 1 ดังนี้

นักวิชาการ/ผู้เชี่ยวชาญ	ขั้นการเรียนรู้	แนวทางการจัดกิจกรรมในแต่ละขั้นตอน
1. Jensen (2004)	5 ขั้นตอน	ขั้นที่ 1 Assess ครูสำรวจความรู้เดิมของนักเรียน ขั้นที่ 2 Design ครูกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ ขั้นที่ 3 Develop ครูสร้างแบบฝึกให้นักเรียนค้นพบความรู้ ขั้นที่ 4 Implement ครูจัดสภาพแวดล้อมให้มีความ ขั้นที่ 5 Evaluate ครูตรวจสอบดูว่านักเรียนมีความรู้ และสามารถนำความรู้ที่ได้มาอภิปรายถึงเนื้อหาใหม่

นักวิชาการ/ผู้เชี่ยวชาญ	ขั้นการเรียนรู้	แนวทางการจัดกิจกรรมในแต่ละขั้นตอน
2. Caines and Caines (2004)	5 ขั้นตอน	ขั้นที่ 1 การเตรียมพร้อมสมองสำหรับเชื่อมโยงการเรียนรู้ (Preparation) ขั้นที่ 2 การเตรียมสมองเพื่อซึมซับข้อมูลใหม่ (Acquisition Stage) ขั้นที่ 3 การเรียนรู้โดยใช้ข้อมูลหรือข้อคิดเห็น (Elaboration Stage) เพื่อสนับสนุนเชื่อมโยงการเรียนรู้และตรวจสอบแก้ไขข้อมูลที่ผิดพลาด ขั้นที่ 4 การสร้างความรู้ที่ฝังลึก (Memory Formation Stage) ขั้นที่ 5 ประยุกต์ข้อมูลเดิมมาใช้บูรณาการณ์กับสถานการณ์ใหม่ (Functional Integration Stage) ดังนี้ 5.1 การเตรียมสมองสำหรับการเชื่อมโยงความรู้ 5.2 การเตรียมสมองเพื่อซึมซับข้อมูล 5.3 การเรียนรู้โดยใช้ข้อมูลและข้อคิดเห็น 5.4 การสร้างความรู้สึกที่ฝังลึก 5.5 การนำข้อมูลเดิมมาใช้กับสถานการณ์ใหม่
3. Nuangchalerm and Charnsirirattana (2010)	5 ขั้นตอน	ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมความรู้ (Preparation) เป็นขั้นการเตรียมสมองสำหรับการเชื่อมโยงการเรียนรู้ ขั้นที่ 2 ขั้นปรับความรู้ (Relaxation) เป็นขั้นการเตรียมสมองเพื่อซึมซับข้อมูลใหม่ตามความเป็นจริงอย่างสร้างสรรค์ ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติ (Action) เป็นขั้นการเชื่อมความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ โดยนักเรียนฝึกสร้างคำถามแสดงความคิดเห็น ขั้นที่ 4 ขั้นอภิปราย (Discussion) เป็นขั้นที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความคิดรวบยอดด้วยตนเองและสร้างชิ้นงาน ขั้นที่ 5 ขั้นนำความรู้ไปใช้ (Application) เป็นขั้นที่นักเรียนจะประยุกต์ข้อมูลเดิมมาใช้กับสถานการณ์ใหม่
4. PRC BBL Model (2554)	5 ขั้นตอน	ขั้นที่ 1 เตรียมความพร้อม โดยการกระตุ้นสมอง ขั้นตอนที่ 2 เรียนรู้ เรียนรู้จากง่ายไปหายาก เรียนรู้จากของ

		จริง และจากการสัมผัส แล้วสรุปในแต่ละชั่วโมงโดยใช้ Graphic Organizer เพื่อการเรียนรู้ที่ดี และจดจำได้ง่ายขึ้น ขั้นตอนที่ 3 ขั้นการฝึก ให้นักเรียนฝึกทำโจทย์หรือใบกิจกรรมที่มีความแตกต่างกันซ้ำๆ ขั้นตอนที่ 4 ขั้นการสรุป ขั้นนี้เป็นการสรุปบทเรียนโดยเชื่อมโยงความรู้ทั้งหน่วย โดยใช้ Graphic Organizer

นักวิชาการ/ผู้เชี่ยวชาญ	ขั้นการเรียนรู้	แนวทางการจัดกิจกรรมในแต่ละขั้นตอน
4. PRC BBL Model (2554)	5 ขั้นตอน	ขั้นตอนที่ 5 ขั้นตอนประยุกต์ใช้ทันทีทันใด การทำข้อสอบ
5.พรพิไล เลิศวิชา (2558)	5 ขั้นตอน	ขั้นที่ 1 ขั้นอุ่นเครื่อง (Warm – up Stage) เตรียมสมองด้วยกิจกรรมขยับกายขยายสมอง (Brain gym) การยืดเส้นยืดสาย (Stretching) กิจกรรมเคลื่อนไหว(Movement) การใช้บทเพลงและเกม ขั้นที่ 2 ขั้นเรียนรู้ (Learning Stage) กระตุ้นความสนใจของนักเรียนด้วยสิ่งที่แปลกใหม่ ท้ายทาย จัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย สรุปความรู้โดยใช้แผนผัง ตาราง กราฟ Graphic Organizer ขั้นที่ 3 ขั้นฝึก (Practice Stage) การฝึกทำซ้ำๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและชำนาญ ขั้นที่ 4 ขั้นสรุป (Conclusion Stage) สรุปความคิดรวบยอดและประเมินการเรียนรู้ตามตัวชี้วัด ขั้นที่ 5 ขั้นนำไปใช้ (Application Stage) การประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์ใหม่โดยการสร้างสรรค์ผลงาน ชิ้นงาน

จากการศึกษาขั้นตอนการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ของโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมองของนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญทั้งไทยและต่างประเทศ แล้วนำแนวคิดที่ได้มาสังเคราะห์เป็นขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ของผู้วิจัยเอง ซึ่งประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นอุ่นเครื่อง (Warm – up Stage) ใช้เวลาปะมาณ 5 นาที เป็นขั้นให้นักเรียนร่วมกิจกรรมฝึกสมองเพื่อผ่อนคลาย ก่อนนำเข้าสู่บทเรียนใหม่ ด้วยกิจกรรมบริหารสมอง (Brain gym) และกิจกรรมการยืดเส้นยืดสาย (Stretcher Energizer)

ขั้นที่ 2 ขั้นเรียนรู้ (Learning Stage) ใช้เวลาปะมาณ 20 นาที เป็นขั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมองและใช้โปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัต เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ ประกอบไปด้วยขั้นตอนย่อย 2 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ขั้นกระตุ้นความรู้เดิม (2) ขั้นนำเสนอความรู้ใหม่ มีรูปแบบการถ่ายทอดความรู้เป็นแบบคู่ โดยใช้เทคนิคเพื่อนคู่คิด (ขั้นสมองมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ใช้กิจกรรมที่ฝึกให้สมองนักเรียนเกิดการตื่นตัว ท้าทายการคิด ค้นหาทดลอง และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

ขั้นที่ 3 ขั้นฝึก (Practice Stage) ใช้เวลาปะมาณ 15 นาที เป็นขั้นการรวบรวมองค์ความรู้ที่ได้เรียนรู้มาแล้ว เพื่อลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองร่วมกับเพื่อนคู่คิด เพื่อให้เกิดความรู้ที่คงทน

ขั้นที่ 4 ขั้นสรุป (Conclusion Stage) ใช้เวลาปะมาณ 10 นาที เป็นขั้นที่นักเรียนร่วมกันสรุปสาระสำคัญจากบทเรียนกับเพื่อนคู่คิด แล้วบันทึกความรู้ที่ได้ลงในรูปแบบของกราฟฟิกออแกไนเซอร์ (Graphic Organizer) (กิจกรรมเดี่ยว) และเลือกวิธีการแก้ปัญหาที่มีความเหมาะสมมากที่สุด พร้อมกับนำเสนอผลงานและสรุปสาระสำคัญหน้าชั้นเรียน

ขั้นที่ 5 ขั้นนำไปใช้ (Application Stage) ใช้เวลาปะมาณ 10 นาที เป็นขั้นให้ผู้เรียนเลือกหลักการและแนวคิดในการแก้ปัญหาที่ได้จากการสรุปในขั้นตอนที่ 4 มาใช้ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ที่แตกต่างกันออกไป พร้อมทั้งแสดงขั้นตอนวิธีการหาคำตอบด้วยตนเอง

2. ความสำคัญของโปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัต

จากการศึกษาผลงานวิจัยของ (Werheimer, 1990; วัชรสันต์ อินธิสา, 2547; สสวท, 2549) พบว่าโปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัต เป็นอีกโปรแกรมหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเรียนคณิตศาสตร์ได้โดยการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivist Approach) ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ (Learner – Centered Learning) ทำให้นักเรียนเกิดการพัฒนาทักษะที่เป็นองค์ประกอบทั้งหมดของการคิดเชิงคณิตศาสตร์และมีความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสาระคณิตศาสตร์อย่างแท้จริง รวมถึงตระหนักในคุณค่าของวิชาคณิตศาสตร์ ดังนั้น โปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัต จึงเป็นสื่อเทคโนโลยีที่สามารถนำไปใช้ได้กับผู้เรียนในทุกระดับชั้น เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนในด้านการเรียนรู้คณิตศาสตร์ได้ตรงตามเกณฑ์มาตรฐานของกระทรวงศึกษาธิการ ช่วยในการสร้างรูปเรขาคณิตในมิติต่าง ๆ กระบวนการเรียนรู้จากโปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัต จะช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาพื้นฐานของตนเองในเชิงรูปธรรมก่อนแล้วค่อย ๆ พัฒนาการเรียนรู้ไปสู่ระดับที่สูงขึ้น

โดยผู้ใช้จะสามารถสร้างรูปเรขาคณิต วัดขนาด สัดส่วนของเส้นตรง ส่วนโค้ง มุม และพื้นที่ได้รวดเร็วและถูกต้อง

3. ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

Kemmis & Mc Taggart (2014) กล่าวว่า ในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาและปรับปรุงสภาพการเรียนการสอนจริงในโรงเรียน มีวิธีดำเนินการดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นวางแผน (Plan) เริ่มต้นด้วยการสำรวจปัญหาสำคัญที่ต้องการให้มีการแก้ไข ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องอาจเป็นครูอื่นๆ ที่สอนร่วมกัน นักเรียน ผู้ปกครอง และ/หรือผู้บริหารวางแผนพร้อมกับสำรวจสภาพการของปัญหาว่ามีอย่างไร ปัญหาที่ต้องการแก้ไขอะไร ปัญหาเกี่ยวข้องกับใครบ้าง

ขั้นที่ 2 ขั้นปฏิบัติการ (Act) เป็นการนำแนวคิดที่กำหนดในกิจกรรมขั้นวางแผนงานมาดำเนินการ เมื่อลงมือปฏิบัติการใช้การวิเคราะห์ วิจารณ์ โดยการรับฟังจากผู้ร่วมวิจัยหรือผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ จากการปฏิบัติจะเป็นข้อมูลย้อนกลับว่าแผนที่วางไว้อย่างสมเหตุสมผลนั้นปฏิบัติได้จริงมากน้อยเพียงใด และอาจมีอุปสรรคอื่นๆ มาเกี่ยวข้องโดยไม่คาดคิด ดังนั้นแผนที่กำหนดไว้อาจยืดหยุ่นได้

ขั้นที่ 3 ขั้นสังเกตการณ์ (Observe) ขณะที่ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนที่วางไว้ ในสภาพจริงนั้นต้องมีความราบรื่น อุปสรรคและข้อขัดข้องบางประการ ดังนั้น จึงต้องมีการสังเกตควบคู่กับการใช้เครื่องมือช่วยในการสังเกตและเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น 1) การจดบันทึก 2) การบันทึกสนาม 3) การบันทึกรายพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม 4) การสัมภาษณ์ 5) การใช้แบบสอบถาม 6) การใช้สังคมมิติ 7) การใช้แบบตรวจสอบปฏิสัมพันธ์และแบบสำรวจรายการ 8) การใช้เครื่องบันทึกเสียง 9) การใช้วีดีทัศน์ เป็นต้น

ขั้นที่ 4 ขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflect) เป็นขั้นสุดท้ายของวงจรของการทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ การประเมินหรือตรวจสอบผลการปฏิบัติด้วยการอภิปรายปัญหา เพื่อหาแนวทางการพัฒนาในขั้นตอนการดำเนินการปรับปรุงแผนปฏิบัติและวางแผนการปฏิบัติต่อไป แผนการดำเนินการในระยะต่อไปจะปรับปรุงโดยอาศัยข้อมูลจากการดำเนินงานที่กล่าวมาแล้ว ลักษณะของการดำเนินการตามแผนจะดำเนินการไปเรื่อยๆ ในลักษณะหมุนเกลียวเจาะลึกลงไปทุกทีคล้ายการทำงานของเกลียวสว่านโดยมีการควบคุมให้ดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ และมีการประเมินการวางแผนใหม่อย่างต่อเนื่อง

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง (การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน)

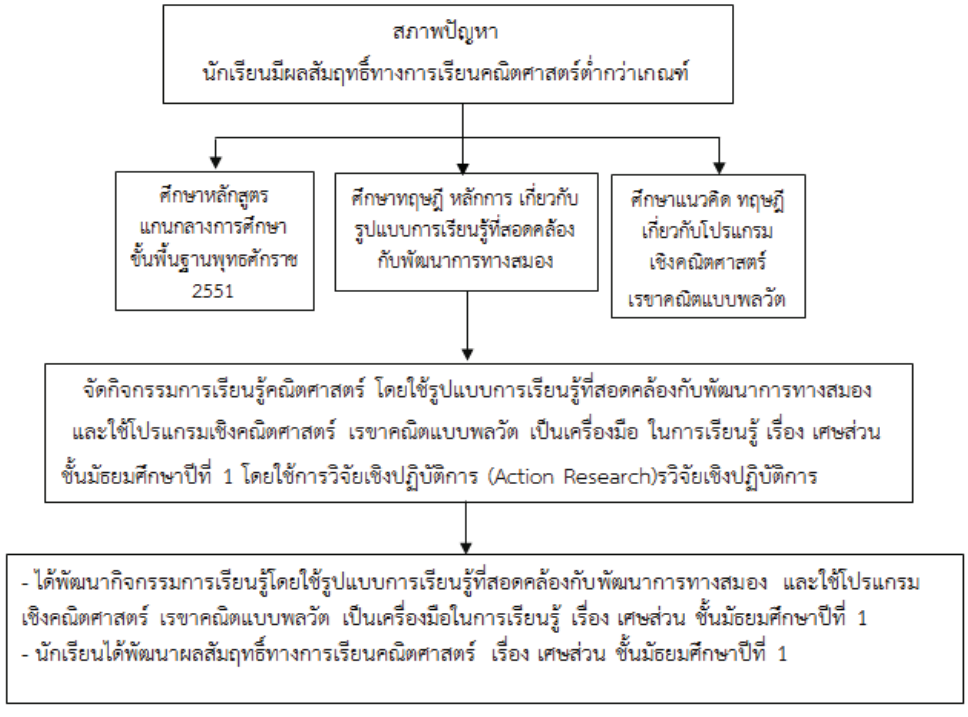
สโรชา แซวกระโทรก (2554) ได้ศึกษาการเปรียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ทศนิยมและเศษส่วน การคิดวิเคราะห์ และความฉลาดทางอารมณ์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ การศึกษาในครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนบ้านหนองข่า (คุรุประชาวิทยา) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 2 จำนวน 47 คน ผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน เรื่อง ทศนิยมและเศษส่วน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่สร้างขึ้น มีประสิทธิภาพสูงกว่า แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ ตามลำดับดังนี้ คือ 82.05/79.03 และ80.60/75.23 นักเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติมีการวิเคราะห์ และความฉลาดทางอารมณ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 และนอกจากนี้นักเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานมีการวิเคราะห์ และความฉลาดทางอารมณ์หลังเรียนสูงกว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .017 แต่นักเรียนทั้งสองกลุ่มมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ทศนิยมและเศษส่วนไม่แตกต่างกัน

4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โปรแกรมสำรวจเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัต

พิชิต ทองล้น (2554) ได้การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิตและใช้โปรแกรมสำรวจเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัต เป็นเครื่องมือประกอบการเรียนรู้ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) มีวงจรปฏิบัติการ 3 วงจร กลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/1 โรงเรียนหนองตาไก้ศึกษา จังหวัดขอนแก่น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 จำนวน 24 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนได้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 85.00 และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ 20 คน คิดเป็นร้อยละ 83.33 ของนักเรียนทั้งหมด ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือให้มีจำนวนนักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยตั้งแต่ร้อยละ 70 ขึ้นไป นอกจากนี้ในด้านการศึกษาคะแนนทักษะการคิด

วิเคราะห์ พบว่า นักเรียนมีคะแนนทักษะการคิดวิเคราะห์เฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 91.50 และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ 20 คน คิดเป็น ร้อยละ 83.33 ของนักเรียนทั้งหมด ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ ให้มีจำนวนนักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยตั้งแต่ร้อยละ 70 ขึ้นไป

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดในการวิจัย โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง และใช้โปรแกรมสำรวจเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัต เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ เรื่อง เศษส่วน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยและขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัยและขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ที่นำเอาหลักการและขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการภายใต้แนวคิดของ Kemmis & Mc Taggart (2014) มาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย ประกอบไปด้วยขั้นตอนการดำเนินการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นวางแผน (Plan) 2) ขั้นปฏิบัติการ (Act) 3) ขั้นสังเกตการณ์ (Observe) 4) ขั้นการสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflect)

2. ประชากรและตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตำบลโคกสำราญ อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 30 คน

ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยปฏิบัติการสอนที่โรงเรียนบ้านโคกสำราญ อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 จึงได้เลือกนักเรียนที่ศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 11 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

1. กิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมองและใช้โปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัต เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ เรื่อง เศษส่วน

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง เศษส่วน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จำแนกเป็น 3 ประเภท ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองปฏิบัติ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมองและใช้โปรแกรมสำรวจเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัต เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ เรื่อง เศษส่วน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 13 แผน ใช้เวลาจัดกิจกรรมการเรียนรู้แผนละ 1 ชั่วโมง กำหนดเป็นวงจรปฏิบัติการ 3 วงจร ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหาและกรอบแนวคิดในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยได้มีการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและผ่านความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษา ก่อนนำไปทดลองจัดกิจรรมการเรียนรู้จริง

2. เครื่องมือที่ใช้สะท้อนผลการปฏิบัติ ได้แก่ แบบบันทึกการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน แบบบันทึกหลังการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบท้ายวงจรปฏิบัติการ แผนผังกราฟฟิกออแกไนเซอร์ (Graphic Organizer) ใบกิจกรรม และแบบฝึกทักษะ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและวิธีการสร้างเครื่องมือ แล้วนำหลักการแนวคิดที่ได้ไปพัฒนาเครื่องมือด้วยตนเองตามขอบข่ายและเกณฑ์ในการสร้างที่ผู้วิจัยกำหนด โดยผ่านความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการหาประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง เศษส่วน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ประกอบด้วยแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ และแบบทดสอบอัตนัย จำนวน 2 ข้อ มีขั้นตอนการหาประสิทธิภาพดังนี้

3.1) ศึกษาเอกสารหลักสูตร คู่มือครู หนังสือเรียน การวัดและประเมินผลด้วยทางเลือกใหม่ การสร้างตารางวิเคราะห์หลักสูตร เทคนิคและวิธีการสร้างแบบทดสอบ

3.2) วิเคราะห์เนื้อหา ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง เพื่อแบ่งเนื้อหาและกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

3.3) สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง เศษส่วน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

3.4) แบบทดสอบที่สร้างขึ้นผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสมของคำถามและตัวเลือก ความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.5 -1.0 จำนวน 45 ข้อ

3.5) นำแบบทดสอบไปทดลอง (try–Out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียน เทพสถิต อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ ที่ผ่านการเรียนรู้เรื่อง เศษส่วนมาแล้ว จำนวน 30 คน เพื่อวิเคราะห์หาค่าดัชนีความยากง่าย (P) และค่าอำนาจจำแนก (R) ของข้อสอบเป็นรายข้อ ผลปรากฏว่าข้อสอบมีค่า (P) ระหว่าง 0.29-0.73 และค่า (R) ระหว่าง 0.22-0.41 แล้วคัดเลือก ข้อสอบจำนวน 30 ข้อ จาก 45 ข้อ โดยพิจารณาให้ครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ในแผนการจัดการเรียนรู้และเกณฑ์ที่ใช้ในการคัดเลือกข้อสอบโดยใช้ค่า (P) ตั้งแต่ 0.20 ถึง 0.80 และค่า (R) ตั้งแต่ 0.20 ถึง 1.00

3.6) นำแบบจำนวนจำนวน 30 ข้อ มาหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของข้อสอบทั้งฉบับ ผลสรุปทำให้ได้แบบทดสอบที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.90 เป็นค่าที่มีความเชื่อมั่นนำไปใช้ในการทดสอบได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมองและใช้โปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัต จำนวน 13 แผน หลังสิ้นสุดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละวงจรปฏิบัติการ ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เครื่องมือสะท้อนผลการปฏิบัติ เพื่อนำข้อมูลมาสะท้อนผลการปฏิบัติและปรับปรุงแก้ไขการจัดการเรียนรู้ในวงจรปฏิบัติการต่อไปหลังสิ้นสุดการดำเนินการครบทั้ง 3 วงจร ซึ่งดำเนินการตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยใช้การบันทึกข้อมูลจากแบบบันทึกการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน แบบบันทึกหลังการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้จากการสังเกตของผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อสรุปประเด็นสำคัญและนำเสนอในรูปของความเรียง

2. สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณผู้วิจัยดำเนินการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง เศษส่วน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 แล้วนำคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์และแปรผลข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต และการทดสอบในระหว่างการดำเนินการปฏิบัติการและหลังสิ้นสุดการปฏิบัติการ มาวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ดังนี้

1. ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย ได้จากการรวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือสะท้อนผลการปฏิบัติ เพื่อนำมาแจกแจงข้อค้นพบที่สำคัญในเชิงบรรยาย วิเคราะห์ อภิปรายและสรุปเพื่อแก้ไขปัญหา และสะท้อนให้เห็นแนวทางหรือรูปแบบการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นข้อมูลที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง เศษส่วน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ใช้สถิติพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าร้อยละ (%) แล้วนำเสนอในรูปของตารางประกอบคำบรรยาย โดยให้มีจำนวนนักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมดมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตั้งแต่ร้อยละ 70 ขึ้นไป

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

1. ผลการวิจัย สามารถนำเสนอได้ดังประเด็นต่อไปนี้

1.1 การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมองและใช้โปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัต เป็นเครื่องมือช่วยในการ

เรียนรู้ เรื่อง เศษส่วน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สามารถสรุปขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1.1.1 ขั้นอุ่นเครื่อง (Warm – up Stage) ประมาณ 5 นาที เป็นขั้นให้นักเรียนร่วมกิจกรรมฝึกสมองเพื่อผ่อนคลาย ก่อนนำเข้าสู่บทเรียนใหม่ ด้วยกิจกรรมบริหารสมอง (Brain gym) เช่น เพลง หรือเกม ประกอบขณะทำกิจกรรม เป็นต้น กิจกรรมการยืดเส้นยืดสาย (Stretcher Energizer) เช่น การเต้นประกอบจังหวะ การเคลื่อนไหวร่างกายแบบต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้สมองน้อยให้เกิดการตื่นตัว และช่วยในการทำงานของสมองซีกซ้ายและซีกขวาให้เกิดความสมดุล ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้และจดจำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.1.2 ขั้นเรียนรู้ (Learning Stage) ประมาณ 20 นาที เป็นขั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมองและใช้โปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัต เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ ประกอบไปด้วยขั้นตอนย่อย 2 ขั้นตอน ดังนี้

1.1.2.1 ขั้นกระตุ้นความรู้เดิม ก่อนที่จะให้ความรู้ใหม่แก่นักเรียน เพื่อเป็นการตรวจสอบว่านักเรียนรู้อะไรมาบ้างแล้ว โดยครูจะต้องค้นหาความรู้หรือประสบการณ์เดิมของนักเรียน เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยง และจัดหมวดหมู่ของความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิมในการนำไปใช้แก้ปัญหาในเรื่องที่จะเรียนต่อไป ในขั้นนี้ครูจะใช้สถานการณ์ปัญหา สื่อที่เป็นเสมือนของจริง ภาพ 3 มิติ เกม และสื่อที่สร้างจากโปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัต

1.1.2.2 การนำเสนอความรู้ใหม่อย่างมีความหมายที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน โดยนำแนวคิดการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมองและความสามารถของโปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัต มาบูรณาการเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างและแสดงภาพเศษส่วนที่สามารถเคลื่อนไหวได้การสร้างสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ที่มีสีสันเข้ม สะดุดตา แปลกใหม่ และเข้าใจง่าย มาใช้ในการวิเคราะห์ปัญหา เพื่อค้นพบรูปแบบการเรียนรู้หรือวิธีการแก้ปัญหาตามระเบียบวิธีคิดของตนเอง ซึ่งมีรูปแบบการถ่ายทอดความรู้เป็นแบบคู่ โดยใช้เทคนิคเพื่อนคู่คิด (ขั้นสมองมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น) นักเรียนแต่ละคู่ร่วมกันเรียนรู้ไปพร้อมกับตัวอย่างที่ครูนำเสนอแล้วปฏิบัติลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองโดยการใช้โปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัตในการค้นหาคำตอบแล้วนำคำตอบที่ได้เขียนลงไปในใบกิจกรรม ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้จะเน้นการฝึกให้สมองทั้งสองซีกให้เกิดการตื่นตัวด้วยสื่อการเรียนรู้ที่แปลกใหม่ พิเศษท้าทายชวนคิดและค้นหาทดลอง เพื่อให้สมองสามารถรับรู้ เข้าใจ จัดระบบ จำแนกข้อมูลอย่างสำเร็จ

1.1.3 ขั้นฝึก (Practice Stage) ประมาณ 15 นาที เป็นขั้นการรวบรวมองค์ความรู้ที่ได้เรียนรู้มาแล้วเพื่อลงมือปฏิบัติด้วยตนเองร่วมกันกับเพื่อนคู่คิด ในการระดมสมองเพื่อสืบค้นข้อมูล โดยการฝึกทำซ้ำ ๆ หลาย ๆ ครั้ง ให้เกิดความแม่นยำในเนื้อหาสาระ โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาที่หลากหลายจากสถานการณ์ที่ครูกำหนด หรือการทำใบกิจกรรมและแบบฝึกทักษะในสถานการณ์หรือปัญหาต่าง ๆ ที่ท้าทายและน่าสนใจ

1.1.4 ขั้นสรุป (Conclusion Stage) ประมาณ 10 นาที เป็นขั้นที่นักเรียนร่วมกันสรุปสาระสำคัญจากบทเรียนกับเพื่อนคู่คิด ในรูปแบบของกราฟฟิกออแกไนเซอร์ (Graphic Organizer) จากนั้นช่วยกันวิเคราะห์เพื่อค้นพบหลักการหรือวิธีการแก้ปัญหาที่มีความเหมาะสมมากที่สุด พร้อมกับนำเสนอผลงานและสรุปสาระสำคัญหน้าชั้นเรียน โดยมีครูเป็นผู้คอยแนะนำและตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

1.1.5 ขั้นนำไปใช้ (Application Stage) ประมาณ 10 นาที ให้นักเรียนเลือกหลักการและแนวคิดในการแก้ปัญหาที่ได้จากการสรุปในขั้นตอนที่ 4 มาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ที่แตกต่างกันออกไป พร้อมทั้งแสดงขั้นตอนวิธีการหาคำตอบด้วยตนเอง

1.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยร้อยละ 75.91 และมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 72.73 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมดมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตั้งแต่ร้อยละ 70 ขึ้นไป ดังแสดงในตารางที่ 2

จำนวนนักเรียนทั้งหมด	คะแนน				คะแนนเฉลี่ย		จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์	
	เต็ม	ผ่านเกณฑ์	สูงสุด	ต่ำสุด	ทั้งหมด	ร้อยละ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
11	40	9	38	22	30.36	75.91	9	72.73

การอภิปรายผล

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมองและใช้โปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัตเป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ เรื่อง เศษส่วน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผู้วิจัยพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้และขั้นตอนการจัดกิจกรรมโดยสังเคราะห์มาจากแนวคิดของ(Jensen, 2004; Caines and Caines, 2004; Nuangchalerm and Charnsiriratana, 2010; PRC BBL Model, 2554; พรพิไล เลิศวิชา

2558) แล้วดำเนินการสรุปเป็นขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งจะอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ใน 5 ขั้นตอน ผลที่ได้จากการวิจัย คือ

1. พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนโดยภาพรวมในแต่ละขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมองและใช้โปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัต เรื่อง เศษส่วน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า 1) ขั้นอุ่นเครื่อง (Warm – up Stage) เป็นการสร้างบรรยากาศเพื่อลดความตรึงเครียดในการเรียนเนื้อหาใหม่ ทำให้นักเรียนรู้สึกผ่อนคลาย และมีความสนุกสนานในการปฏิบัติกิจกรรม พฤติกรรมที่พบ คือ นักเรียนจะมีสมาธิ และมีความพร้อมในการเรียนมากยิ่งขึ้น 2) ขั้นเรียนรู้ (Learning Stage) ประกอบไปด้วย 2 ขั้นตอนย่อย ได้แก่ (1) ขั้นกระตุ้นความรู้เดิม เป็นการทบทวนความรู้เดิมก่อนที่จะเริ่มบทเรียนใหม่ โดยใช้สื่อเสมือนจริง ภาพ สถานการณ์ปัญหาในชีวิตประจำวัน และโปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัต เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ พฤติกรรมที่พบ คือ นักเรียนสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เคยเรียนมาแล้วไปสู่เรื่องที่จะเรียนใหม่ได้ สอดคล้องกับ Caines and Caines (2004) ที่กล่าวว่า ครูจะต้องสำรวจความรู้เดิมของนักเรียนที่มีอยู่และสร้างแรงจูงใจที่ทำให้เกิดการเรียนรู้เดิมนั้นขึ้นมา พร้อมทั้งหาวิธีการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ที่ผู้เรียนชอบมากกว่า (2) ขั้นนำเสนอความรู้ใหม่ นักเรียนได้เรียนรู้จากตัวอย่างที่ครูนำเสนอและปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองผ่านการเรียนรู้โดยใช้โปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัต ในการเคลื่อนไหวภาพ สัญลักษณ์ และการแสดงขั้นตอนการบวก ลบ คูณ หาร เศษส่วน ร่วมกันกับเพื่อนคู่คิด พฤติกรรมที่พบ คือ นักเรียนเกิดความตื่นตัวและให้ความสนใจในการเรียนรู้มากขึ้น และการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเพื่อนคู่คิดมีส่วนทำให้นักเรียนกล้าคิด กล้าแสดงความคิดเห็น เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน และสามารถพัฒนาทักษะกระบวนการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ได้ตรงตามมาตรฐานและตัวชี้วัดที่กำหนด สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามรูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมองของ พรพิไล เลิศวิชา (2552) ที่กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์จะต้องนำเสนอให้สมองจับต้องได้หรือมองเห็นโมเดล (models) ก่อนที่จะนำไปสู่การสร้างความเข้าใจในเนื้อหา วิธีคำนวณ หรือทฤษฎี ซึ่งเนื้อหาคณิตศาสตร์ที่นำเสนอจะต้องมีภาพ ภาพเคลื่อนไหวหรือเหตุการณ์ที่มีอยู่จริงเป็นตัวอย่าง หรือเหตุการณ์จำลอง (simulation) ใช้อุปกรณ์และเครื่องมือสื่อต่าง ๆ ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นการทำงานของสมองให้รับรู้ถึงความหมายของสิ่งที่เรียนและสมองสามารถเข้าใจและจดจำได้ง่ายขึ้น จะช่วยให้สามารถเรียนรู้คณิตศาสตร์ได้ดีขึ้น 3) ขั้นฝึก (Practice Stage) เป็นการนำความรู้ที่ได้เรียนรู้มาไปใช้ในการแก้ปัญหาด้วยตนเองร่วมกันกับเพื่อนคู่คิด โดยการฝึกทำซ้ำ ๆ หลาย ๆ ครั้ง จากสถานการณ์ในใบกิจกรรมและแบบฝึกทักษะ พฤติกรรมที่พบ คือ ความจำของนักเรียนในระยะสั้นจะถูกเปลี่ยนเป็นความจำในระยะยาวทำให้นักเรียนมีความรู้ที่คงทน และมีความชำนาญในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น 4) ขั้นสรุป (Conclusion Stage) นักเรียนร่วมกันสรุปสาระสำคัญ

จากบทเรียนในรูปแบบของกราฟฟิกออแกไนเซอร์ (Graphic Organizer) แล้วนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน พฤติกรรมที่พบคือ นักเรียนสามารถสรุปองค์ความรู้โดยการเขียนอธิบายถึงสิ่งที่ได้เรียนผ่านมาแล้วได้อย่างถูกต้องตั้งแต่ร้อยละ 75 ขึ้นไป และสามารถนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน สะท้อนให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมองและใช้โปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์เรขาคณิตแบบพลวัต จะทำให้นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองและมีความคิดรวบยอดในเนื้อหาที่เรียน 5) ขั้นนำไปใช้ (Application Stage) พฤติกรรมที่พบ คือ นักเรียนสามารถเลือกหลักการและแนวคิดเพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ที่แตกต่างกันออกไปได้อย่างเหมาะสมและหลากหลาย แสดงให้เห็นว่า นักเรียนสามารถนำสิ่งที่เรียนมาแล้วไปใช้ในการอธิบายและทดลองแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับพรวิไล เลิศวิชา และอัครภูมิ จารุภากร (2550) ที่กล่าวว่า การนำความรู้เรื่องสมองมาใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ จะทำให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี และสามารถผสมผสานเรื่องที่รู้เข้ากับสิ่งที่เรียนเพื่อนำสู่ระดับความคิดที่สูงขึ้นและการสร้างสรรค์ชิ้นงานขึ้นมาใหม่

2. หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง และใช้โปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัต เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ เรื่อง เศษส่วน นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยร้อยละ 75.91 และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ 9 คน คิดเป็นร้อยละ 72.73 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ ให้มีนักเรียนจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของนักเรียนทั้งหมด มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตั้งแต่ร้อยละ 70 ขึ้นไปสอดคล้องกับงานวิจัยของทัศนีย์ บุญโย (2553) และ สโรชา แซวกระโทรก (2554)

สรุปผลการวิจัย

จากการนำรูปแบบวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มาใช้ในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามรูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมองและใช้โปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัต เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ สามารถสรุปผลของการวิจัยในภาพรวมซึ่งแสดงให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมองและใช้โปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัต เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ เรื่อง เศษส่วน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สามารถทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้นและเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสสร้างความรู้ผ่านกระบวนการคิดด้วยตนเองจากประสบการตรงในการปฏิบัติ รู้จักวิธีการแก้ปัญหาตามระเบียบวิธีคิดของตนเอง ส่งเสริมและพัฒนาความคิด ทักษะกระบวนการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ทำให้มีความรู้และทักษะทางคณิตศาสตร์ที่คงทน ดังนั้นจึงเห็นสมควรนำรูปแบบการวิจัยนี้ไปขยายผลต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมองและใช้โปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัต เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ เป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง สิ่งสำคัญที่ควรคำนึง คือ ครูต้องสร้างพื้นฐานในการใช้เครื่องมือในโปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัตให้นักเรียนเกิดความชำนาญก่อน อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงพื้นฐานความรู้เดิมของนักเรียน การกระตุ้นนักเรียนด้วยการตั้งคำถามที่ท้ายทาย เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกระดมสมองอยู่ตลอดเวลา การสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ การให้กำลังใจด้วยการเสริมแรง และการสร้างความมั่นใจให้กับนักเรียนอยู่เสมอ

1.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง และใช้โปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัต เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ ในขั้นที่ 2 คือ ขั้นเรียนรู้ ขั้นที่ 3 คือ ขั้นฝึก และขั้นที่ 5 คือ ขั้นนำไปใช้ ต้องใช้เวลามาก ดังนั้นครูควรปรับกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมกับเวลา อีกทั้งยังต้องคอยกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ใช้เวลาในการปฏิบัติกิจกรรมอย่างเหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง และโปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิตแบบพลวัต เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ด้านทักษะอื่นๆ เช่น ทักษะการคิดวิเคราะห์ การเชื่อมโยง การให้เหตุผล และทักษะความคิดสร้างสารรค์ เป็นต้น

2.2 ควรนำการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง และโปรแกรมเชิงคณิตศาสตร์เรขาคณิตแบบพลวัต เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ไปใช้ต่อเนื่องกับนักเรียนที่เป็นตัวอย่างเดิม เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นในด้านอื่น ๆ เช่น ความคงทนในการเรียนรู้ของนักเรียน เจตคติในการเรียนของนักเรียน หรือนำไปใช้ต่อเนื่องกับทุกระดับชั้นเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2554). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559).** กรุงเทพฯ.

ชาญณรงค์ เฮียงราช. (2553). **เอกสารประกอบการสอนรายวิชา Technology for Mathematics Learning (รหัสวิชา 224761) เรื่องหลักการเกี่ยวกับเทคโนโลยี**. ขอนแก่น : สาขาคณิตศาสตร์ศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ชุณิษรักษณ์ หมื่นศรีจูม. (2555). **การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ตามรูปแบบการสอนวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) โดยใช้โปรแกรม The Geometer's Sketchpad. เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ เรื่อง เศษส่วน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ทัศนีย์ บุญโย. (2553). **การปรับเปลี่ยนมโนมติ เรื่อง เศษส่วน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยใช้โปรแกรม The Geometer's Sketchpad.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาคณิตศาสตร์ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พิชิต ทองล้น. (2554). **ได้การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิตและใช้โปรแกรม The Geometer's Sketchpad เป็นเครื่องมือประกอบการเรียนรู้ ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ & พเยาว์ ยินดีสุข. (2558)**. การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21.** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฝ่ายธุระการ โรงเรียนบ้านโคกสำราญ. (2557). **รายงานการประชุมครูและบุคลากรทางการศึกษา เรื่อง ปัญหาการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนบ้านโคกสำราญ.** ขอนแก่น : โรงเรียนบ้านโคกสำราญ วันที่ 12 พฤษภาคม 2557

ฝ่ายวิชาการ โรงเรียนบ้านโคกสำราญ. (2558). **รายงายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ ปีการศึกษา 2556-2557.** ขอนแก่น : โรงเรียนบ้านโคกสำราญ.

พรวิไล เลิศวิชา. (2552). **สอนคณิตศาสตร์ตามแนวคิด Brain-Based Learning.** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

พรวิไล เลิศวิชา และอัครภูมิ จารุภากร. (2550). **สมองวัยเริ่มเรียนรู้.** กรุงเทพฯ : สถาบันวิทยาการเรียนรู้

พรวิไล เลิศวิชา. (2554). **โรงเรียนอนุบาลตามแนวคิด BRAIN–BASED LEARNING.** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

พรวิไล เลิศวิชา และอัครภูมิ จารุภากร. (2558). **คู่มือการฝึกอบรมศึกษานิเทศก์ และแกนนำพลิกโฉมโรงเรียน ด้วยแนวคิด BBL.** (พิมพ์ครั้งที่ 1)**.** เชียงใหม่ : ธารปัญญา จำกัด.

ไพวัลย์ จำปามูล, (2555). **การพัฒนาผลการเรียนรู้ เรื่อง โจทย์ปัญหาระคน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) ร่วมกับเทคนิค KWDL.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. .

รัศมี โพธิสาร. (2553). **การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามรูปแบบซิปปา โดยใช้โปรแกรม The Geometer's Sketchpad เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ เรื่อง เศษส่วน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

รัศมี โพธิสาร. **(2557). รายงานการประกันคุณภาพภายนอกรอบสาม (พ.ศ. 2554 - 2558).** ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ฉบับสถานศึกษาโรงเรียนบ้านโคกสำราญ อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2).

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (2558). [ม.ป.ป.]. **การวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์.** กรุงเทพฯ : คงค์การค้าของ สกสค.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2549**). คู่มืออ้างอิง The Geometer's Sketchpad ซอฟท์แวร์สำรวจเชิงคณิตศาสตร์ เรขาคณิต พลวัต.** กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

สโรชา แซวกระโทรก. (2554). **การเปรียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ทศนิยมและเศษส่วน การคิดวิเคราะห์ และความฉลาดทางอารมณ์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.** กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สำนักทดสอบทางการศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ. (2554**). มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย เพื่อพัฒนาคุณภาพภายในของสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ : ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การใช้มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา ลงวันที่ 19 สิงหาคม 2553 (เอกสารอัดสำเนา)

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2551). **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.** กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สุคนธ์ สินธพานนท์. (2558). **การจัดการเรียนรู้ของครูยุคใหม่...เพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียน ในศตวรรษที่ 21.** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด 9119 เทคนิคพริ้นติ้ง.

อังสนา ศรีสวนแตง. (2555). **การพัฒนาผลการเรียนรู้ เรื่อง โจทย์ปัญหาระคน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) ร่วมกับเทคนิค KWDL.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อุทัยรัตน์ เอี่ยมศรี. (2556). **การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามรูปแบบการเรียนรู้คอนสตรัคติวิสต์โดยใช้เทคนิคระดมสมองและโปรแกรม The Geometer's Sketchpad เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะความคิดสร้างสรรค์ เรื่อง ความสัมพันธ์และฟังก์ชัน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น.

Caines and Caines. (2004). **Brain –based Learning.** Retrieved November 21, 2004.

Jensen, William Arthur. (2004). **Optimal Stages learning.** Retrieved November 27, 2004.Diego, CA : The Brain store Publishing.

Kemmis, S., & Mctaggart**,** R. (2014)**. The Action Research Planner.** Doing Critical Participatory Action Research**.** Australia: Deakin University Press.

Khairiree, K. (2006). Enhancing Students' Understanding Mathemetics Through the Use of Geometer' s Sketchpad. In Dhompongsa et al. (Eds). **Thailand International Conference on 21" Century Information Technology in Mathematics Education.** Chiang Mai : Chiang Mai. Rajabhat University.

National Education Standards and Quality Assessment (public). T**he external assessment report on the third level of basic education.** (2013 – 2015). Bangkok: Office; 2013.

Siebert, D. (2002). Connecting Informal Thinking and Algorithms : The Case of Division of Fraction. In Litwiller, D. & Bright, G. (Eds)**. Making Sense of Fractions, Ratios, and Proportion.** (247-256). Reston, VA : The National Council of Teachers of Mathematice.

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ลำดับอนันต์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

The Development of Mathematical Learning Activities Based On Inquiry Cycles (5Es) Model Promoting Analyical Thinking On Infinite Sequence For Mathayomsuksa 6

ปติพล มานิสสรณ์[1] ดร.วัลลภา อารีรัตน์[2] อรุณศรี อึ้งประเสริฐ[3]

[1]นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน กลุ่มวิชาเฉพาะการสอนคณิตศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[2]รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[3]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ลำดับอนันต์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 2) พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนให้มีจำนวนนักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของนักเรียนทั้งหมด มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตั้งแต่ร้อยละ 70 ขึ้นไป และ 3) ศึกษาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/7 จำนวน 42 คน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 โรงเรียนมัธยมวานรนิวาส อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ1) เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองปฏิบัติ ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 12 แผน 2) เครื่องมือที่ใช้ในการสะท้อนผลปฏิบัติ ได้แก่ แบบบันทึกผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ใบกิจกรรม แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบท้ายวงจร 3) เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ และแบบทดสอบการคิดวิเคราะห์ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และการสรุปความเรียง

ผลการวิจัยพบว่า

1) การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ลำดับอนันต์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียน

ได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้และร่วมกันระดมความคิดเพื่อแก้สถานการณ์ปัญหาต่างๆที่กำหนดให้ ส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ช่วยให้นักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ มีขั้นตอนดังนี้ 1) ขั้นสร้างความสนใจ เป็นการเตรียมความพร้อมนักเรียนโดยแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ ทบทวนความรู้เดิม หรือนำเสนอกิจกรรมเพื่อดึงดูดความสนใจนักเรียนและนำเข้าสู่บทเรียน 2) ขั้นสำรวจและค้นหา เป็นการกำหนดสถานการณ์ปัญหาเพื่อนำนักเรียนเข้าสู่การศึกษาใบความรู้ แล้วให้นักเรียนสำรวจและค้นหาข้อเท็จจริงจากใบความรู้ แทรกขั้นตอนกระบวนการคิดวิเคราะห์ไว้ 5 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 กำหนดสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์ ขั้นที่ 2 กำหนดปัญหาหรือวัตถุประสงค์ ขั้นที่ 3 กำหนดหลักการหรือกฎเกณฑ์ ขั้นที่ 4 พิจารณาแยกแยะ ขั้นที่ 5 สรุปคำตอบ 3) ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป เป็นขั้นที่นักเรียนแต่ละกลุ่มระดมความคิดในการแก้ปัญหาจากสถานการณ์ปัญหา และนำเสนอผลงานต่อชั้นเรียน แทรกขั้นตอนกระบวนการคิดวิเคราะห์ไว้ 5 ขั้น 4) ขั้นขยายความรู้ เป็นขั้นที่ครูกำหนดตัวอย่างที่มีลักษณะแตกต่างจากใบกิจกรรม เพื่อให้นักเรียนได้คิดแก้ปัญหา แทรกขั้นตอนกระบวนการคิดวิเคราะห์ไว้ 5 ขั้น 5) ขั้นประเมินเป็นขั้นที่ครูตรวจสอบความเข้าใจของนักเรียน โดยให้นักเรียนสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้และทำแบบฝึกทักษะ

2) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 79.71 และมีจำนวนนักเรียน 35 คน จากนักเรียน 42 คนคิดเป็นร้อยละ 83.33 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตั้งแต่ร้อยละ 70 ขึ้นไป

3) นักเรียนมีความสามรถในการคิดวิเคราะห์ โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวมการคิดวิเคราะห์ร้อยละ 86.19

คำสำคัญ : การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์, รูปแบบการสอนวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es), ลำดับอนันต์, การคิดวิเคราะห์

ABTRACT

The objectives of this research were to 1) develop mathematics learning activities based on Inquiry Cycles (5Es) model promoting analytical thinking on *Infinite Sequence* for Mathayomsuksa 6 students, 2) develop at least 70 percent of students to have more than 70 percent of mathematics learning achievement score, and 3) study students' analytical thinking. Purposive sampling group of this research was 42 students of Matthayomsuksa 6/7 at Matthayom Wanon Niwat School in Wanon Niwat district, Sakon Nakhon province, during the second semester of academic year 2015. Research instruments were divided into three types included: 1) experiment tool; 12 mathematics lesson plans based on Inquiry Cycles (5Es) model promoting analytical thinking on *Infinite Sequence* for Mathayomsuksa 6 students, 2) feedback tools; note form for result of using lesson plans, worksheet, note form for observing learning activity management behavior, end cycle test, 3) tools for evaluating the effectiveness of learning management; learning achievement test, analytical thinking test on *Infinite Sequence* for Mathayomsuksa 6 students. Data analysis was made through mean and percentage and essay summary.

The findings were as follows:

1. The development of mathematics learning activities based on Inquiry Cycles (5Es) model promoting analytical thinking on *Infinite Sequence* for Mathayomsuksa 6 students could support students to explore knowledge and join brainstorming for solving problem situations raised by teacher. It promoted students to reasonably express ideas and listen to other people's point of view. It also helped them to have analytical thinking ability consisting of 5 steps. 1) Engagement: teacher prepared students' readiness by informing them learning objectives, reviewing previous knowledge, or raising some interesting activities for arousing their interests and introducing to the lesson. 2) Exploration: problem situation was raised for involving them to study worksheet for exploring the facts, inserted the 5 analytical thinking processes including (1) determining what to be analyzed, (2) determining problem or purpose, (3) determining principle or regulation, (4) differentiated consideration, and (5) summary. 3) Explanation: each group of students jointly brainstormed to solve problem situation and presenting the outcomes to the

class, inserted the 5 analytical thinking processes. 4) Elaboration: teacher raised some examples which were different from those in worksheet in order to arouse students to think for solving problem and to discuss with them through analytical thinking steps, inserted the 5 analytical thinking processes. 5) Evaluation: teacher checked students' understanding by allowing them to summarize what they had been learned, as well as completing the skill exercise.

2. Students could have average learning achievement score at 79.71 percent. There were 35 of 42 students or 83.33 percent of them having learning achievement score more than 70 percent.

3. Students could have analytical thinking ability with mean score at 86.19 percent.

Keywords: The Development of Mathematical Learning Activities, Inquiry Cycle (5Es), Infinite Sequence, Analytical Thinking

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 อย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ส่งผลให้สังคมในปัจจุบันนั้นมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาต้องตระหนักในการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ให้ทันต่อคนในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลง (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2556) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555 – 2559) จึงมีแนวทางในการรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกโดยกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง มุ่งพัฒนาคุณภาพคนไทยทุกช่วงวัย สอดแทรกการพัฒนาคนด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างวัฒนธรรมการเกื้อกูล พัฒนาทักษะให้คนมีการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต ต่อยอดสู่การสร้างนวัตกรรมที่เกิดจากการฝึกฝนเป็นความคิดสร้างสรรค์ปลูกฝังการพร้อมรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นและจิตใจที่มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ มีระเบียบวินัย พัฒนาคนด้วยการเรียนรู้ในศาสตร์วิทยาการให้สามารถประกอบอาชีพได้อย่างหลากหลาย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554) ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งส่งเสริมผู้เรียนมีคุณธรรม รักความเป็นไทย ให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์สร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนให้มีสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ คือ 1) ความสามารถในการสื่อสาร 2) ความสามารถในการคิด 3) ความสามารถในการแก้ปัญหา 4) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต 5) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ดังนั้นการจัดการศึกษาในโรงเรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพจึงเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะจะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณภาพตามความต้องการของสังคมหรือประเทศชาติต่อไป

การคิดวิเคราะห์เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพราะจะช่วยให้มนุษย์สามารถพิจารณาแยกแยะ เหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นได้ นำไปสู่การวางแผนและตัดสินใจในเรื่องต่างๆได้อย่างถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับ ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2556) กล่าวว่าการคิดวิเคราะห์เป็นรากฐานสำคัญของการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต การคิดวิเคราะห์เป็นพื้นฐานของการคิดทั้งมวล บุคคลที่มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ จะมีความสามารถในด้านอื่นๆเหนือกว่าบุคคลทั่วไป ทั้งทางด้านสติปัญญาและการดำรงชีวิต เป็นทักษะที่ทุกคนสามารถพัฒนาได้ โดยขั้นตอนหรือกระบวนการคิดวิเคราะห์ประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน (สุวิทย์ มูลคำ, 2547) คือ 1. กำหนดสิ่งที่

ต้องการวิเคราะห์ 2. กำหนดปัญหาหรือวัตถุประสงค์ 3. กำหนดหลักการหรือกฎเกณฑ์ 4. พิจารณาแยกแยะ 5. สรุปคำตอบ ขั้นตอนกระบวนการการคิดวิเคราะห์จะช่วยส่งเสริมให้ทราบถึงข้อเท็จจริง มองเห็นถึงความสมเหตุสมผลของข้อมูล หลักการต่างๆที่เกี่ยวข้องกัน มองเห็นถึงความเชื่อมโยงของความสัมพันธ์ในเรื่องราวนั้นๆ ทำให้สามารถพิจารณาแยกแยะข้อมูลได้ นำไปสู่การสร้างความรู้ การแก้ปัญหา การตัดสินใจ และสามารถประเมินสถานการณ์ต่างๆได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

จากผลการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (O-NET) ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 คะแนนเฉลี่ย 6 ปี คือ พ.ศ. 2549 – 2555 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ต่ำกว่าร้อยละ 50 (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2556) สะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยควรเร่งดำเนินการพัฒนาการจัดการศึกษาโดยเฉพาะในกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์

โรงเรียนมัธยมวานรนิวาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต23 เป็นโรงเรียนมาตรฐานสากล (World-Class Standard School) มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้ง ด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก โดยยึดความมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลาง พุทธศักราช 2551 จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ต่ำ โดยเฉพาะในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่าในวิชาคณิตศาสตร์พื้นฐานและคณิตศาสตร์เพิ่มเติมในภาคเรียนที่ 1/2558 มีระดับผลการเรียนเฉลี่ยอยู่ที่ 2.34 และ 2.18 สอดคล้องกับคะแนนเฉลี่ยการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ(O-NET) วิชาคณิตศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนมัธยมวานรนิวาส ปีการศึกษา 2555 – 2557 คือ 20.57, 17.51, 18.99 ตามลำดับ ซึ่งต่ำกว่าระดับประเทศ สะท้อนให้เห็นว่าจะต้องปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เพราะการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้จะช่วยให้ผลสัมฤทธิ์นั้นสูงขึ้น ในฐานที่ผู้วิจัยเป็นครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โรงเรียนมัธยมวานรนิวาส ค้นพบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาในการเรียนคณิตศาสตร์ เพราะไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้ต่างๆในคณิตศาสตร์ได้ ขาดทักษะในการคิดวิเคราะห์ปัญหา ไม่สามารถแก้ไขสถานการณ์ปัญหาที่กำหนดขึ้นได้ โดยเฉพาะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเพราะเนื้อหาที่เรียนยากมีความซับซ้อนไม่สามารถทำความเข้าใจได้ด้วยตนเอง จากการศึกษาหลักการแนวคิดและงานวิจัยต่างๆพบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนเกิดการคิดวิเคราะห์หรือฝึกการคิดวิเคราะห์ให้แก่นักเรียนนั้น ครูสามารถฝึกได้ตลอดเวลาของการทำกิจกรรม ครูในยุคปฏิรูปการศึกษานั้นจะใช้วิธีการที่หลากหลายเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีคุณภาพตามเป้าหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับปัจจุบัน ดังนั้นการฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์จึงสามารถแทรกในขั้นตอนต่างๆของวิธีการสอน (สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ, 2555)

วิธีการสอนแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry Cycle : 5Es) เป็นรูปแบบการสอนที่นักการศึกษากลุ่ม BSCS (Biological Science Curriculum Society) ได้นำเสนอเพื่อให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ โดยเชื่อมโยงสิ่งที่ได้เรียนรู้เข้ากับประสบการณ์หรือความรู้เดิมให้เป็นองค์ความรู้หรือแนวคิดของผู้เรียนเอง ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จึงสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการแก้ปัญหาโดยเน้นการปฏิบัติจริง มีการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกันเสริมสร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการขั้นตอนอย่างเป็นวัฏจักร (สุคนธ์ สินธพานนท์, 2558) ซึ่งประกอบไปด้วยขั้นตอน 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การสร้างความสนใจ (Engage) ขั้นที่ 2 การสำรวจและค้นหา (Explore) ขั้นที่ 3 การอธิบาย (Explain) ขั้นที่ 4 การขยายความรู้ (Elaborate) ขั้นที่ 5 การประเมินผล (Evaluate**)** จะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง สามารถเชื่อมโยงความรู้ต่างๆได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สอดคล้องกับผลการวิจัยของหลายๆท่าน เช่น กรรณิกา ธาดา (2556), ปิยนุช บัวพัฒน์ (2556), ปิยะพร พรประทุม(2555), พิชิต ทองล้น (2554) ที่ได้ทำการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) พบว่าสามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน และทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น

จากเหตุผลที่ได้กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ลำดับอนันต์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยเลือกเนื้อหาลำดับอนันต์ เพราะเป็นเนื้อหาที่ยากมีความซับซ้อน และเป็นเนื้อหาสำคัญในการนำไปใช้ในการคิดทางคณิตศาสตร์ในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งประโยชน์ที่ได้จากการทำวิจัยในครั้งนี้ทำให้ได้แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ เรื่องลำดับอนันต์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นแนวทางสำหรับครูในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในเรื่องอื่นๆ และนักเรียนสามารถพัฒนาการคิดวิเคราะห์เพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความรู้และแก้ปัญหาต่างๆต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ลำดับอนันต์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

2) เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ให้มีจำนวนนักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของนักเรียนทั้งหมด มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตั้งแต่ร้อยละ 70 ขึ้นไป

3) เพื่อศึกษาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนที่ได้เรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ เรื่องลำดับอนันต์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

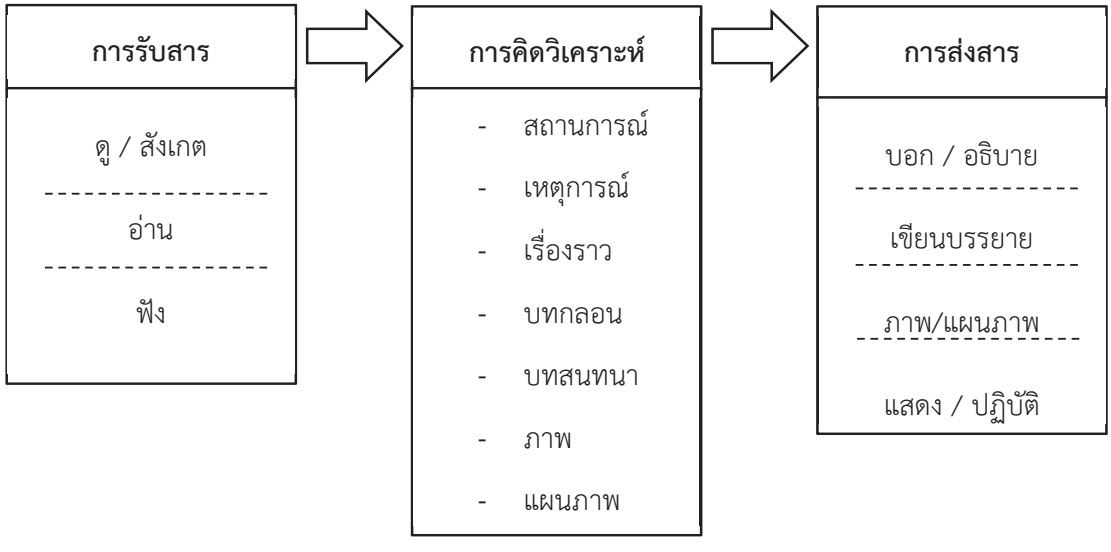
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิด

หลักการ แนวคิดเกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์

Bloom (1956 อ้างถึงใน สิทธิพล อาจอินทร์, 2555) ให้ความหมายของการคิดวิเคราะห์ว่า หมายถึง ความสามารถในการแยกแยะเพื่อหาส่วนย่อยของเหตุการณ์ เรื่องราวหรือเนื้อหาต่างๆว่าประกอบด้วยอะไร มีความสำคัญอย่างไร อะไรเป็นเหตุ อะไรเป็นผลและที่เป็นอย่างนั้นอาศัยหลักการอะไร

สุวิทย์ มูลคำและคณะ (2554) กล่าวว่า การคิดวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการจำแนก แยกแยะองค์ประกอบต่างๆของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งอาจจะเป็นวัตถุ สิ่งของ เรื่องราว หรือเหตุการณ์และหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล ระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น เพื่อค้นหาสภาพความเป็นจริงหรือสิ่งสำคัญของสิ่งที่กำหนดให้

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2549) ได้สรุปความหมายของการคิดวิเคราะห์ไว้ คือ การระบุเรื่องหรือปัญหา จำแนกแยกแยะ เปรียบเทียบข้อมูลเพื่อจัดกลุ่มอย่างเป็นระบบ ระบุเหตุผลหรือเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูล และตรวจสอบข้อมูลหรือหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อให้เพียงพอในการตัดสินใจ/แก้ปัญหา/คิดสร้างสรรค์ และได้เสนอแผนผังแสดงหลักการของการคิดวิเคราะห์ดังนี้

ภาพที่ 1 แผนผังแสดงหลักการของการคิดวิเคราะห์
ที่มา สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2549)

สุวิทย์ มูลคำ (2547) ได้เสนอขั้นตอนของกระบวนการคิดวิเคราะห์ไว้ดังนี้

1) กำหนดสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์ เป็นการกำหนดวัตถุสิ่งของ เรื่องราว หรือเหตุการณ์ต่างๆขึ้นมา เพื่อเป็นต้นเรื่องที่จะใช้วิเคราะห์ เช่น พืช สัตว์ หิน ดิน รูปภาพ บทความ เรื่องราว เหตุการณ์หรือสถานการณ์จากข่าว ของจริงหรือสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ เป็นต้น

2) กำหนดปัญหาหรือวัตถุประสงค์ เป็นการกำหนดประเด็นข้อสงสัย จากปัญหาของสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์ ซึ่งอาจจะกำหนดเป็นคำถามหรือเป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์ เพื่อค้นหาความจริง สาเหตุหรือความสำคัญ เช่น ภาพนี้ บทความนี้ ต้องการสื่อหรือบอกอะไรที่สำคัญที่สุด

3) กำหนดหลักการหรือกฎเกณฑ์ เป็นการกำหนดข้อกำหนดสำหรับใช้ แยกส่วนประกอบของสิ่งที่กำหนดให้ เช่น เกณฑ์ในการจำแนกสิ่งที่มีความเหมือนหรือแตกต่างกัน หลักเกณฑ์ในการหาลักษณะความสัมพันธ์เชิงเหตุผลอาจเป็นลักษณะความสัมพันธ์ที่มีความคล้ายคลึงกันหรือขัดแย้งกัน

4) พิจารณาแยกแยะ เป็นการพินิจ พิเคราะห์ทำการแยกแยะ กระจายสิ่งกำหนดให้ออกเป็นส่วนย่อยๆ โดยอาจใช้เทคนิคคำถาม 5W1H ประกอบด้วย what (อะไร) where (ที่ไหน) When(เมื่อไหร่) Why (ทำไม) Who (ใคร) และ How (อย่างไร)

5) สรุปคำตอบ เป็นการรวบรวมประเด็นที่สำคัญเพื่อหาข้อสรุปเป็นคำตอบหรือตอบปัญหาของสิ่งที่กำหนดให้

หลักการ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es)

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2546 อ้างถึงใน สมบัติ กาญจนารักพงศ์ และคณะ, 2549) เสนอขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 5E หรือการสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry Cycle) ดังนี้

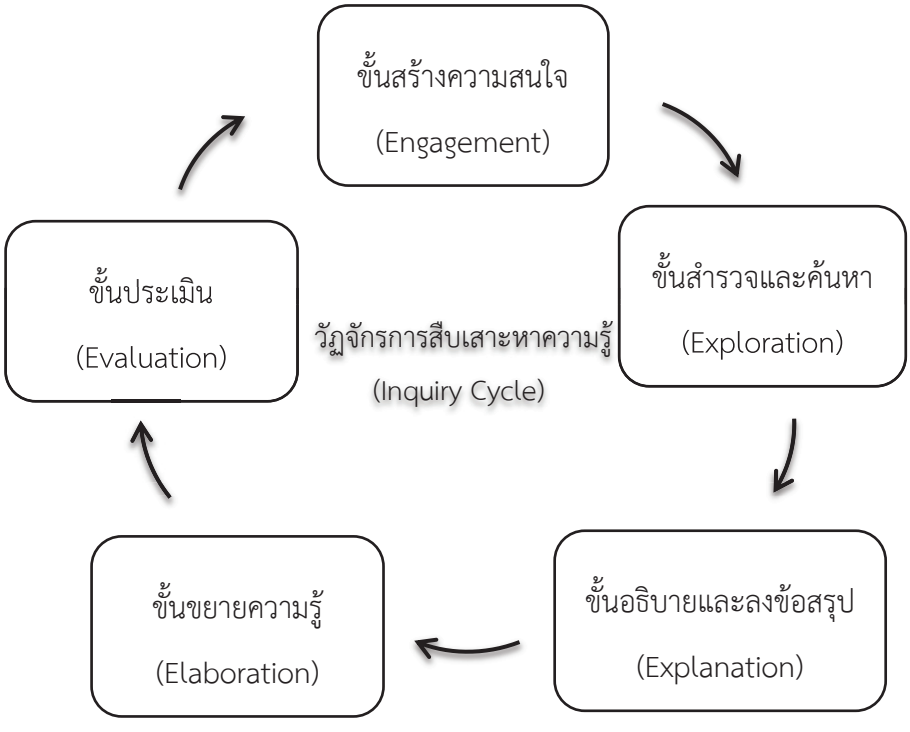
1) ขั้นสร้างความสนใจ (Engagement) เป็นการนำสู่บทเรียนหรือเรื่องที่สนใจซึ่งอาจเกิดขึ้นเองจากความสงสัย หรืออาจเริ่มจากความสนใจของตัวนักเรียนเองหรือเกิดจากการอภิปรายภายในกลุ่มเรื่องที่น่าสนใจอาจมาจากเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ในช่วงเวลานั้น หรือเป็นเรื่องที่เชื่อมโยงกับความรู้ที่เพิ่งเรียนรู้มาแล้ว เป็นตัวกระตุ้นให้นักเรียนสร้างคำถาม กำหนดประเด็นที่จะศึกษา

2) ขั้นสำรวจและค้นหา (Exploration) เมื่อทำความเข้าใจประเด็นหรือคำถามที่สนใจจะศึกษาอย่างถ่องแท้แล้ว ก็มีการวางแผนกำหนดแนวทางการสำรวจตรวจคำตอบ ตั้งสมมติฐาน กำหนดทางเลือกที่เป็นไปได้ ลงมือปฏิบัติเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อสารสนเทศ หรือปรากฏการณ์ต่างๆ วิธีการตรวจสอบอาจทำได้หลายวิธี เช่น การทดลอง ทำกิจกรรมภาคสนาม การใช้คอมพิวเตอร์เพื่อช่วยสร้างสถานการณ์จำลอง (Simulation) การศึกษาหาข้อมูลจากเอกสารอ้างอิงหรือจากแหล่งต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลอย่างเพียงพอที่จะใช้ในขั้นต่อไป

3) ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป (Explanation) เมื่อได้ข้อมูลอย่างเพียงพอจากการสำรวจตรวจสอบแล้ว จึงนำเสนอข้อมูล ข้อสนเทศที่ได้มาวิเคราะห์ แปลผล สรุปผลและนำเสนอผลที่ได้ในรูปต่างๆ

4) ขั้นขยายความรู้ (Elaboration) เป็นการนำความรู้ที่สร้างขึ้นไปเชื่อมโยงกับความรู้เดิมหรือแนวคิดที่ได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมหรือนำแบบจำลองหรือข้อสรุปที่ได้ไปใช้อธิบายสถานการณ์หรือเหตุการณ์อื่น ๆ ทำให้เกิดความรู้กว้างขวางขึ้น

5) ขั้นประเมิน (Evaluation) เป็นการประเมินการเรียนรู้ด้วยกระบวนการต่าง ๆ ว่านักเรียนมีความรู้อะไรบ้าง อย่างไร และมากน้อยเพียงใด จากขั้นนี้จะนำไปสู่การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในเรื่องอื่น ๆ

ภาพที่ 2 วัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry Cycle)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ยาใจ พงษ์บริบูรณ์ (2537) ได้กล่าวถึงความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการว่า หมายถึง การวิจัยประเภทหนึ่งซึ่งใช้กระบวนการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ โดยมีผู้วิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ มีการวิเคราะห์วิจารณ์ผลการปฏิบัติ จากการใช้วงจรปฏิบัติใน 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผน 2) การลงมือปฏิบัติจริง 3) การสังเกต และ 4) การสะท้อนผลของการปฏิบัติ การดำเนินการต่อเนื่องไปจนกว่าจะได้ข้อสรุปที่แก้ไขปัญหาได้จริง หรือพัฒนาสถานการณ์ของสิ่งที่ศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

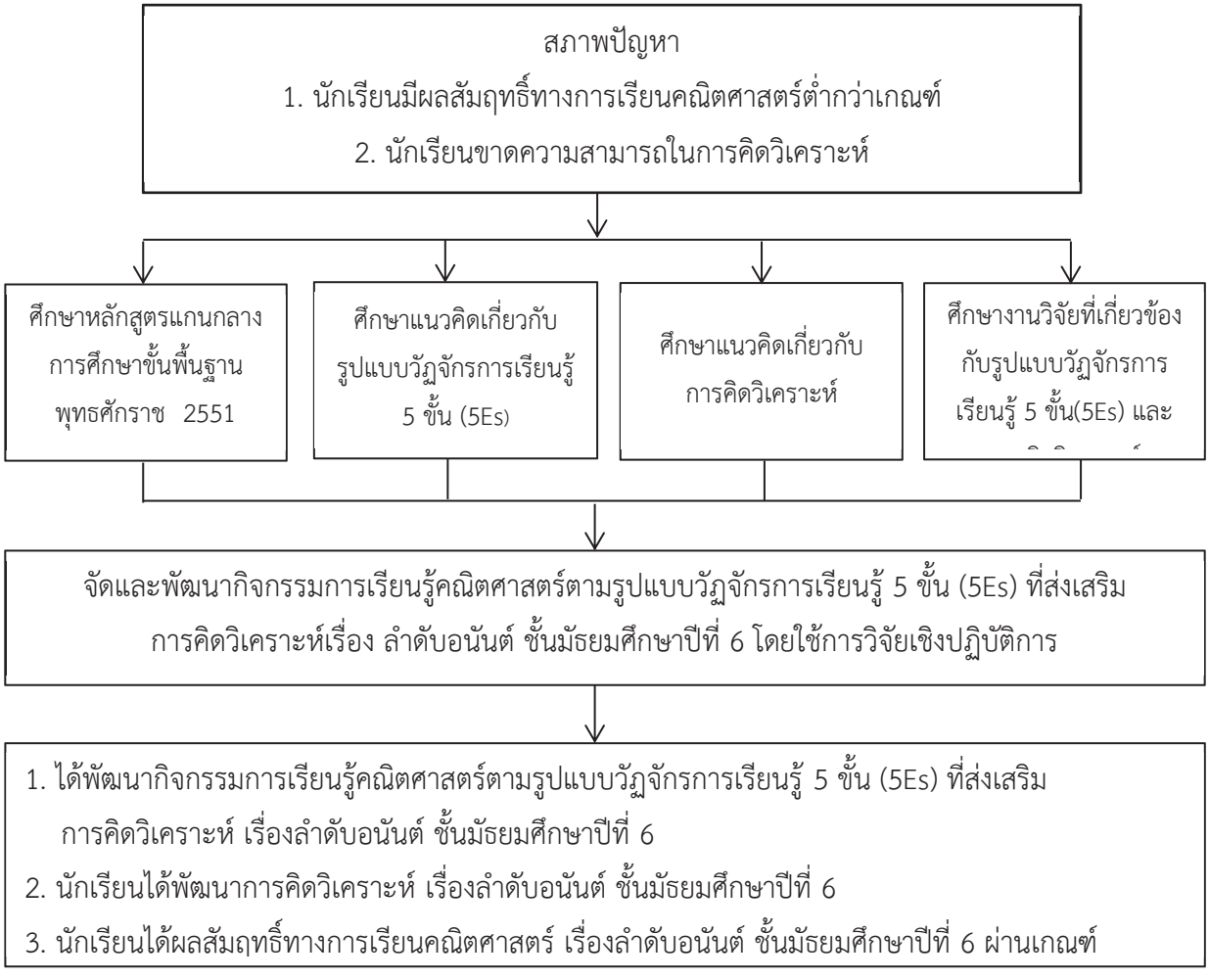
กรรณิกา ธาดา (2556) ได้พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ เรื่อง อสมการ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า เป็นรูปแบบที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมและสำรวจค้นหาความรู้ด้วยตนเอง มีการปฏิบัติกิจกรรมเป็นกลุ่ม เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น เกิดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ และส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์

ปิยะพร พรประทุม (2555) ได้พัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้วัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) ที่เน้นการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับจำนวนจริง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมและสำรวจค้นหาความรู้ด้วยตนเอง มีการปฏิบัติงานกลุ่มที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น เกิดการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ และช่วยส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ สามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง

พิชิต ทองล้น (2554) ได้พัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิต และใช้โปรแกรม The Geometer’s Sketchpad เป็นเครื่องมือประกอบการเรียนรู้ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมและสำรวจค้นหาความรู้ด้วยตนเอง มีการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มที่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการพัฒนาทักษะ/กระบวนการทางคณิตศาสตร์ ทักษะการคิดวิเคราะห์ สามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง

กรอบแนวคิด

ผู้วิจัยได้พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ลำดับอนันต์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนมัธยมวานรนิวาส อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต23 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 421 คน

ตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/7 จำนวน 42 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ตามแนวคิดของ Kemmis & Mc Taggart (1992 อ้างถึงใน ยาใจพงษ์บริบูรณ์, 2537) ประกอบด้วยขั้นวางแผน

(Plan) ขั้นปฏิบัติการ (Act) ขั้นสังเกตการณ์ (Observe) และ ขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflect) โดยแบ่งการปฏิบัติออกเป็น 3 วงจร

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองปฏิบัติ คือ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ลำดับอนันต์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 จำนวน 12 แผน ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่องความหมายของลำดับ ลำดับจำกัด ลำดับอนันต์ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่องรูปแบบการกำหนดลำดับ ความสัมพันธ์เวียนเกิด แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่องลำดับเลขคณิต ลำดับเรขาคณิต แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่องการหาพจน์ที่ n ของลำดับเลขคณิต แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่องการหาพจน์ที่ n ของลำดับเรขาคณิต แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 เรื่องลิมิตของลำดับ เรื่องแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 การเขียนกราฟเพื่อหาลิมิตของลำดับ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 8 เรื่องลำดับลู่เข้า ลำดับลู่ออก แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 9 เรื่องทฤษฎีบทที่ 1 เกี่ยวกับลิมิตของลำดับ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 10 เรื่องทฤษฎีบทที่ 2 เกี่ยวกับลิมิตของลำดับ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 11 เรื่องทฤษฎีบทที่ 3 เกี่ยวกับลิมิตของลำดับ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 12 เรื่องทฤษฎีบทที่ 4 เกี่ยวกับลิมิตของลำดับ โดยผ่านการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญ 3 คน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการสะท้อนผลปฏิบัติ ประกอบไปด้วย แบบบันทึกผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ใบกิจกรรม แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบท้ายวงจร

3) เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ คือ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ แบบปรนัยจำนวน 30 ข้อ หาประสิทธิภาพโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับเนื้อหาที่จะสอบ (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ข้อสอบมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1 มีค่าความยากง่ายตั้งแต่ 0.41 – 0.78 ค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.39 – 0.68 และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.93 และแบบทดสอบการคิดวิเคราะห์ แบบอัตนัย หาประสิทธิภาพโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับเนื้อหาที่จะสอบ (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ข้อสอบมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1) เลือกตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้จากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/7 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 42 คน ที่เรียนวิชาคณิตศาสตร์เพิ่มเติม เรื่อง ลำดับอนันต์

2) ปฐมนิเทศนักเรียน และผู้ช่วยวิจัย โดยให้ความรู้ความเข้าใจกับนักเรียนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ลำดับอนันต์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

3) ผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ลำดับอนันต์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ตามแผนที่กำหนด 3 วงจร จำนวน 12 แผน

4) ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแผนที่กำหนดไว้ทุกแผนการจัดการเรียนรู้ แล้วนำมาร่วมกันวิเคราะห์ อภิปรายผล เพื่อหาข้อบกพร่องในแต่ละวงจรปฏิบัติ แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขในวงจรถัดไป

5) ประเมินประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้โดยให้นักเรียนทำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบทดสอบการคิดวิเคราะห์ โดยใช้หลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เสร็จสิ้นทั้ง 3 วงจร

6) วิเคราะห์ สรุป และอภิปรายผลจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ มีการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากแบบบันทึกผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ ใบกิจกรรม มาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาข้อสรุปการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละขั้นตอน

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนซึ่งคะแนนได้จากการตรวจแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์รวมกับแบบทดสอบการคิดวิเคราะห์ โดยนำคะแนนของนักเรียนมาหาค่าเฉลี่ย และร้อยละ แล้วเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้คือ ให้มีจำนวนนักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของนักเรียนทั้งหมด มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตั้งแต่ร้อยละ 70 ขึ้นไป และวิเคราะห์การคิดวิเคราะห์ซึ่งคะแนนได้จากการตรวจแบบทดสอบการคิดวิเคราะห์โดยใช้เกณฑ์ในการให้คะแนนแบบ Rubric Score แล้วนำไปหาค่าเฉลี่ยและร้อยละ

ผลการวิจัย

1. การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์เรื่อง ลำดับอนันต์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีขั้นตอนดังนี้

1) ขั้นสร้างความสนใจ เป็นการเตรียมความพร้อมนักเรียนโดยแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ทบทวนความรู้เดิม หรือนำเสนอกิจกรรมเพื่อดึงดูดความสนใจนักเรียนและนำเข้าสู่บทเรียน

2) ขั้นสำรวจและค้นหา เป็นการกำหนดสถานการณ์ปัญหาที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ เพื่อนำนักเรียนเข้าสู่การศึกษาใบความรู้ แล้วให้นักเรียนสำรวจและค้นหาข้อเท็จจริงจากใบความรู้

3) ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป เป็นขั้นที่นักเรียนแต่ละกลุ่มระดมความคิดในการแก้ปัญหาจากสถานการณ์ปัญหาตามขั้นตอนการคิดวิเคราะห์ และนำเสนอผลงานต่อชั้นเรียน

4) ขั้นขยายความรู้ เป็นขั้นที่ครูกำหนดตัวอย่างที่มีลักษณะแตกต่างจากใบกิจกรรม เพื่อให้นักเรียนได้คิดแก้ปัญหา แล้วถามตอบนักเรียนตามขั้นตอนการคิดวิเคราะห์ 5 ขั้น

5) ขั้นประเมิน เป็นขั้นที่ครูตรวจสอบความเข้าใจของนักเรียน โดยให้นักเรียนสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้และทำแบบฝึกทักษะ ในขั้นสำรวจและค้นหา ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป ขั้นขยายความรู้ ผู้วิจัยได้แทรกขั้นตอนกระบวนการคิดวิเคราะห์ไว้ในสถานการณ์ปัญหาหรือตัวอย่าง 5 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 กำหนดสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์ เป็นขั้นที่ให้นักเรียนศึกษาทำความเข้าใจวิเคราะห์ว่าสถานการณ์ปัญหา เรื่องราวหรือเหตุการณ์นั้นเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับอะไร

ขั้นที่ 2 กำหนดปัญหาหรือวัตถุประสงค์ เป็นขั้นที่นักเรียนวิเคราะห์ว่าสถานการณ์ปัญหาเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่างๆที่กำหนดให้นั้นมีจุดประสงค์อะไร ต้องการให้หาอะไร กำหนดอะไรมาให้บ้าง

ขั้นที่ 3 กำหนดหลักการหรือกฎเกณฑ์ เป็นขั้นที่นักเรียนกำหนดหลักการหรือกฎเกณฑ์จากทฤษฎี ความรู้ที่นักเรียนวิเคราะห์แล้วว่าสามารถนำมาแก้ปัญหา หรือนำไปสู่การหาคำตอบของสถานการณ์ปัญหา เรื่องราวหรือเหตุการณ์นั้นๆได้

ขั้นที่ 4 พิจารณาแยกแยะ เป็นขั้นที่นักเรียนวิเคราะห์ พิจารณา แยกแยะส่วนย่อยต่างๆ เพื่อแก้ปัญหา หรือหาคำตอบของสถานการณ์ปัญหา เรื่องราวหรือเหตุการณ์นั้นๆ

ขั้นที่ 5 สรุปคำตอบ เป็นขั้นที่นักเรียนเขียนสรุปสิ่งที่นักเรียนได้วิเคราะห์แก้ปัญหาสถานการณ์ปัญหา เรื่องราวหรือเหตุการณ์นั้นๆให้ตรงกับจุดประสงค์หรือสิ่งที่ต้องการให้หา

2. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ลำดับอนันต์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์

คะแนนเต็ม	คะแนนที่ผ่านเกณฑ์	คะแนนของนักเรียน				จำนวนนักเรียน	การผ่านเกณฑ์ของนักเรียน	
		สูงสุด	ต่ำสุด	คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละของคะแนนเฉลี่ย		จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ (คน)	ร้อยละ
50	35	50	21	39.86	79.71	42	35	83.33

จากตารางที่ 1 คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ นักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 79.71 และและมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ 35 คน จากนักเรียน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 83.33 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ ให้มีจำนวนนักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของนักเรียนทั้งหมด มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตั้งแต่ร้อยละ 70 ขึ้นไป

3. นักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ลำดับอนันต์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 คะแนนการคิดวิเคราะห์จากแบบทดสอบการคิดวิเคราะห์

กระบวนการคิดวิเคราะห์	การคิดวิเคราะห์	คะแนนเต็ม	คะแนนของนักเรียน			
			คะแนนสูงสุด	คะแนนต่ำสุด	คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละของคะแนนเฉลี่ย
ขั้นที่ 1	ทักษะการจำแนก	2	2	1	1.98	98.81
ขั้นที่ 2	ทักษะการจำแนก	4	4	2	3.93	98.21
ขั้นที่ 3	ทักษะการเชื่อมโยง	4	4	2	3.56	83.93
ขั้นที่ 4	ทักษะการจัดหมวดหมู่	8	8	3	6.33	79.17
ขั้นที่ 5	ทักษะการสรุปความ	2	2	0	1.64	82.14
	รวม	20	20	9	17.24	86.19

จากตารางที่ 2 นักเรียนได้คะแนนรวมการคิดวิเคราะห์สูงสุดคือ 20 คะแนน และต่ำสุดคือ 9 ซึ่งมีคะแนนทักษะย่อยในขั้นต่างๆ ดังนี้ ขั้นที่ 1 กำหนดสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์ เน้นทักษะการจำแนก มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 98.81 ขั้นที่ 2 กำหนดปัญหาหรือวัตถุประสงค์ เน้นทักษะการจำแนก มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 98.21 ขั้นที่ 3 กำหนดหลักการหรือกฎเกณฑ์ เน้นทักษะการเชื่อมโยง มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 83.93 ขั้นที่ 4 พิจารณาแยกแยะ เน้นทักษะการจัดหมวดหมู่ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 79.17 ขั้นที่ 5 ขั้นสรุปคำตอบ เน้นทักษะการสรุปความ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 82.14 และคะแนนการคิดวิเคราะห์รวมเฉลี่ยร้อยละ 86.19 แสดงว่านักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คือ มีทักษะการจำแนก ทักษะการเชื่อมโยง ทักษะการจัดหมวดหมู่ และทักษะการสรุปความ

อภิปรายผลการวิจัย

1. การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยรูปแบบการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ลำดับอนันต์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีขั้นตอนการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้น คือ 1) ขั้นสร้างความสนใจ 2) ขั้นสำรวจและค้นหา แทรกขั้นตอนกระบวนการคิดวิเคราะห์ไว้ 5 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 กำหนดสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์ ขั้นที่ 2 กำหนดปัญหาหรือวัตถุประสงค์ ขั้นที่ 3 กำหนดหลักการหรือกฎเกณฑ์ ขั้นที่ 4 พิจารณาแยกแยะ ขั้นที่ 5 สรุปคำตอบ 3) ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป แทรกขั้นตอนกระบวนการคิดวิเคราะห์ไว้ 5 ขั้น 4) ขั้นขยายความรู้ แทรกขั้นตอนกระบวนการคิดวิเคราะห์ไว้ 5 ขั้น 5) ขั้นประเมิน ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ลำดับอนันต์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ มีการร่วมมือกันทำกิจกรรมกลุ่ม ร่วมกันแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล ระดมความคิดเพื่อแก้ปัญหาจากสถานการณ์ปัญหาที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ที่กำหนดให้ได้อย่างเหมาะสม ส่งเสริมให้นักเรียนกล้าคิด กล้าแสดงออก และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น โดยครูเป็นผู้คอยกระตุ้น แนะนำ ส่งเสริม และสนับสนุนให้นักเรียนทำกิจกรรมดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นไปตามแนวการจัดการศึกษาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ที่เกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ คือ ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

2. ผลการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์จากการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es)ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ลำดับอนันต์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 79.71 และมี

จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ 35 คน จากนักเรียน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 83.33 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ ให้มีจำนวนนักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของนักเรียนทั้งหมดมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตั้งแต่ร้อยละ 70 ขึ้นไป เพราะการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es)ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ลำดับอนันต์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีรูปแบบขั้นตอนการจัดกิจกรรมที่ชัดเจน ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสดงความคิดเห็นของตนเองอย่างมีเหตุผล ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ทำให้สามารถคิดวิเคราะห์แก้ปัญหาและหาคำตอบได้ถูกต้องเหมาะสมส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยนุช บัวพัฒน์ (2556) เวียงแก้ว สะอาด (2555) ดุษฎี ยอดอ่อน (2555) ที่ได้ทำการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) พบว่าการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

3. ผลการศึกษาการคิดวิเคราะห์ พบว่านักเรียนมีคะแนนการคิดวิเคราะห์ ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์ เน้นทักษะการจำแนก นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 98.81 ขั้นที่ 2 กำหนดปัญหาหรือวัตถุประสงค์ เน้นทักษะการจำแนก นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 98.21 ขั้นที่ 3 กำหนดหลักการหรือกฎเกณฑ์ เน้นทักษะการเชื่อมโยง นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 83.93 ขั้นที่ 4 พิจารณาแยกแยะ เน้นทักษะการจัดหมวดหมู่ นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 79.17 ขั้นที่ 5 ขั้นสรุปคำตอบ เน้นทักษะการสรุปความ นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 82.14 และคะแนนเฉลี่ยรวมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 86.19 แสดงให้เห็นว่าการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es)ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ลำดับอนันต์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สามารถส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ได้แก่ ทักษะการจำแนก ทักษะการจัดหมวดหมู่ ทักษะการเชื่อมโยงและทักษะการสรุปความ เพราะการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ได้แทรกขั้นตอนกระบวนการคิดวิเคราะห์ไว้ในกิจกรรมการเรียนรู้ขั้นต่างๆได้อย่างเหมาะสม ทำให้นักเรียนสามารถพิจารณาแก้ปัญหาต่างๆได้ ส่งผลให้นักเรียนเกิดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรุณี โสภา (2556) กรรณิกา ธาดา (2556) ปิยนุช บัวพัฒน์ (2556) ปิยะพร พรประทุม (2555) ที่ได้พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์พบว่าการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักเรียนเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ และสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ที่มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ โดยเฉพาะความสามารถในการคิดซึ่งเป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมี

วิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ศึกษา ค้นคว้า หาคำตอบด้วยตนเอง โดยผ่านสถานการณ์ปัญหาที่ครูกำหนดให้ ดังนั้นครูจึงต้องคำนึงถึงความรู้พื้นฐานเดิมของนักเรียนและช่วยกระตุ้นให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ให้ได้

2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ มีหลายขั้นตอน ดังนั้นครูควรคำนึกถึงเวลาในการดำเนินกิจกรรมแต่ละขั้นตอนให้มีความกระชับและยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในเนื้อหาหรือวิชาอื่นๆ เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญอย่างยิ่งในโลกของยุคการสื่อสารที่ไร้พรมแดน

2) ควรมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดอื่นๆ เช่น การคิดสร้างสรรค์ การคิดขั้นสูง เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กรรณิกา ธาดา. (2556). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ เรื่อง อสมการ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3.* วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ดุษฎี ยอดอ่อน. (2555). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น ที่เน้นการคิดเชิงอภิปัญญา เรื่อง ความน่าจะเป็น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6.* วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย , มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. (2556). *การพัฒนาการคิด (ฉบับปรับปรุง).* กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด 9119 เทคนิคพริ้นติ้ง.

ปิยนุช บัวพัฒน์. (2556). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ เรื่องสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.* วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ปิยะพร พรประทุม. (2555). *การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้วัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) ที่เน้นการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับจานวนจริง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2.* วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พิชิต ทองล้น. (2554). *การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิต และใช้โปรแกรม The Geometer's Sketchpad เป็นเครื่องมือประกอบการเรียนรู้ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2.* วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น**.**

ยาใจ พงษ์บริบูรณ์. (2537). *การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน : เอกสารสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการรูปแบบเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน.* ขอนแก่น : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เวียงแก้ว สะอาด. (2555). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ตามรูปแบบการสอนวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5Es) โดยใช้โปรแกรม The Geometer's Sketchpad เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ เรื่อง อนุพันธ์ของฟังก์ชัน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6.* วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน กลุ่มวิชาเฉพาะ การสอนคณิตศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย,มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สมบัติ การจนารักพงศ์ และคณะ. (2549). *เทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 5E ที่เน้นพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง : กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์.* กรุงเทพฯ: ธารอักษร.

สุคนธ์ สินธพานนท์. (2558). *การจัดการเรียนรู้ของครูยุคใหม่เพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21.* กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด 9119 เทคนิคพริ้นติ้ง.

สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ. (2555). *พัฒนาทักษะการคิดตามแนวปฏิรูปการศึกษา.* กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด 9119 เทคนิคพริ้นติ้ง.

สุวิทย์ มูลคำและคณะ. (2554). *การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการคิด.* กรุงเทพฯ. ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.

สุวิทย์ มูลคำ. (2547). *กลยุทธ์การคิดวิเคราะห์.* กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษา*แห่งชาติ พ.ศ. *2542 และที่แก้ไข. เพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553.* กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สิทธิพล อาจอินทร์. (2555). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์.* รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สาขาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555 – 2559).* กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ. (2556). *แนวคิดการพัฒนาศักยภาพการประเมินความสามารถด้านการคิด สำหรับครูและศึกษานิเทศก์.* กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2549). *แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

อรุณี โสภา. (2556). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ความน่าจะเป็นชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3.* วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตร และการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา เรื่อง ลำดับและอนุกรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

The Development of Mathematics Learning Activities Using The Instructional Model Based on Constructivist Theory Emphasizing Polya's Problem Solving Processes on Sequences and Series for Mattayomsuksa 5

ลิขิต พรหมพลเมือง[1*], วัลลภา อารีรัตน์[2] และ อรุณศรี อึ้งประเสริญ[3]

[1]ศศ.ม. (หลักสูตรและการสอน), บัณฑิตศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
[2]รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
[3]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
[*]E-mail: aoffzdimy7@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ ที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหาของโพลยาเรื่อง ลำดับและอนุกรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 2) พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียน ให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 และนักเรียนจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของนักเรียนทั้งหมดมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตั้งแต่ร้อยละ 70 ขึ้นไป และ 3) ศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนที่ผ่านจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหาของโพลยาเรื่อง ลำดับและอนุกรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

ตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนนครขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 44 คน ดำเนินการวิจัยโดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 3 วงจร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 3 ประเภทคือ 1) เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองการปฏิบัติ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ 2) เครื่องมือที่ใช้ในการสะท้อนผลการปฏิบัติ ได้แก่ แบบสังเกตพฤติกรรม แบบบันทึกผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ใบกิจกรรม แบบฝึกทักษะและแบบทดสอบท้ายวงจร 3) เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียนและแบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาของโพลยา การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ยร้อยละและสรุปความเรียง

ผลการวิจัย พบว่า

1. นักเรียนที่ผ่านการกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา เรื่อง ลำดับและอนุกรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ คือ 1) ขั้นนำ เป็นขั้นเตรียมความพร้อมของนักเรียน โดยการทบทวนความรู้เดิมและแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ 2) ขั้นสอน ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย 3 ขั้น ได้แก่ 2.1) ขั้นเผชิญสถานการณ์ปัญหาและแก้ปัญหาเป็นรายบุคคล เป็นขั้นที่นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมจากสถานการณ์ปัญหาเป็นรายบุคคล 2.2) ขั้นระดับกลุ่มย่อย นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันเสนอแนวคิดภายในย่อยในการแก้สถานการณ์ปัญหา สรุปความรู้และวิธีการแก้ปัญหาของของกลุ่มย่อย เพื่อนำเสนอต่อกลุ่มใหญ่ 2.3) ขั้นระดับกลุ่มใหญ่ นักเรียนแต่ละกลุ่ม ส่งตัวแทนออกมานำเสนอผลงาน กลุ่มอื่นช่วยกันอภิปรายหรือหาข้อเสนอแนะเพิ่มเติม โดยทุกขั้นตอนย่อยได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา 4 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 ทำความเข้าใจปัญหา ขั้นที่ 2 การวางแผนการแก้ปัญหา ขั้นที่ 3 ดำเนินการตามแผนและขั้นที่ 4 ตรวจสอบผล 3) ขั้นสรุป ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปวิธีการแก้ปัญหาหรือหลักการที่เหมาะสมที่สุด 4) ขั้นฝึกทักษะ เป็นขั้นที่นักเรียนทำแบบฝึกทักษะจากสถานการณ์ที่กำหนดให้เมื่อสิ้นสุดการเรียนแต่ละครั้ง และ 5) ขั้นประเมิน เป็นขั้นที่ประเมินความเข้าใจจากผลงานของนักเรียน ได้แก่ ใบกิจกรรม แบบฝึกทักษะ การทำงานเป็นกลุ่ม การมีส่วนร่วม การแสดงความคิดเห็น ความสนใจ การตอบคำถาม การนำเสนอผลงานและคุณภาพของชิ้นงาน 2. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยร้อยละ 84.78 และนักเรียนจำนวน ร้อยละ 84.09 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนร้อยละ 70 ขึ้นไป 3. นักเรียนมีคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหา เฉลี่ยร้อยละ 92.61 โดยมีคะแนนใน ขั้นทำความเข้าใจปัญหา ขั้นวางแผนการหาคำตอบ ขั้นดำเนินการตามแผนและขั้นตรวจสอบผล เฉลี่ยร้อยละ 100.00, 100.00, 89.20 และ 92.61 ตามลำดับ

คำสำคัญ : ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์, กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา

ABSTRACT

The objectives of this research were to: 1) Develop Mathematics learning activities based on Constructivist theory emphasizing and Polya's problem solving process on Sequences and Series for Mattayomsuksa 5, 2) develop students' Mathematics learning achievement to meet the criteria of not less than 70 percent of students can gain achievement score of 70 percent and higher, and 3) study problem solving skills of students after participating in the mathematics learning activities. The target group consisted of 44 students in Mattayomsuksa 5 from Nakorn Khonkaen School under The Secondary Education Office Area 25 Academic Year 2015, who studied in 2014 academic year. This study is an action research conducted in three cycles. The tools used in this research were classified into 3 categories namely: 1) The Experimental tool comprised of Mathematics lesson plans . 2) The tools used to reflect the action research outcome including student's learning behavior observation recording form, recording form for students learning activities after the implementation of the lesson plans, worksheet, skill practices handbook, and end of cycle test. 3) The tools used for evaluating effectiveness of learning activities consisted of achievement test and Polya's problem solving skills test. The data was analyzed by means and percentages and summarized report in descriptive manner.

Research findings were as follows:

1. Result of developing Mathematics learning activities based on Constructivist emphasizing Polya' problem solving process on Sequences and Series for Mattayomsuksa 5 consisted of learning steps as follows: 1) Introduction; the teacher prepared students' readiness for the lessons by informing students about the leaning objectives and reviewed the students' background knowledge. 2) Teaching; the teachers organized mathematics learning activities based on Constructivist Theory emphasizing Polya's problem solving process which included three sub-steps: (2.1) Encountering and solving the problem individually. For this step every student had to perform learning activities on one own based on the problematic situation individually. (2.2) Brain storming in small groups ; this step is

where each group had to solve the problematic problem by brain storming , create conclusion of the knowledge and the approach to solve the problem and had to present to the big group. (2.3) Considered in the big group; each group presented their work in front of the classroom. The representative member of the class shared the discussion or added some suggestions. Each sub- steps of the learning activities were based on Ploya's four steps of problem solving procedure: (1) Understanding the problem, (2) Planning to search for the solutions, (3) Carrying out as planned, (4) Checking the result. 3) Conclusion; teachers and students concluded the solutions for solving the problem or the most reasonable conclusion. 4) Skill practices; the students worked on the assigned problematic situation at the end of every session.5) Evaluation; the teacher evaluated students' work performances; work sheet, skill practices handbook, and quality of work was rated. The evaluation also included students' interest, participation, expressing ideas and work presentation.

2. The students learning achievement showed the average scores at 84.78 percent. Of all students, 84.09 percent of them gained learning achievement scores from 70 percent and higher.

3. The students gained the average scores of problem solving skills at 92.61 percent by scoring in each steps on; understanding the problem, planning to find the solution, carrying out as planned, and checking the results at 100.00, 100.00, 89.20, and 92.61 percent respectively.

Keywords: Constructivist Theory, Polya's Problem Solving Processes

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญต่อการพัฒนาคนในชาติโดยมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ซึ่งมุ่งเน้นการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดหลักว่าผู้เรียนเป็นส่วนสำคัญที่สุดในการจัดการศึกษา รวมถึงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ แนวทางการจัดการศึกษาถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งสาระสำคัญเกี่ยวกับการเรียนรู้ในหมวดที่ 4 มาตราที่ 22 กล่าวว่าการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถ เรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองตามศักยภาพและเต็มศักยภาพ มาตราที่ 23 กล่าวเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งให้ฝึกทักษะกระบวนการคิด การเผชิญสถานการณ์ ประยุกต์ความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหา การจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล

นอกจากนั้นกระทรวงศึกษาธิการ (2551) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ว่ามุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน และได้กำหนดสมรรถนะสำคัญเกี่ยวกับความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์การคิด อย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตน เองและสังคมได้อย่างเหมาะสม และความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม จากสมรรถนะดังกล่าวจะเป็นได้ว่า ทักษะการคิดและการแก้ปัญหามีความสำคัญอย่างยิ่งและเป็นจุดเน้นของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ดังนั้นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จึงมีความจำเป็นที่ต้องพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะการคิดตลอดจนความสามารถในการแก้ปัญหาเพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาตนเองต่อไป

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์มีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดและการแก้ปัญหาจึงจำเป็นที่ครูผู้สอนต้องปรับเปลี่ยนการทำงานและบทบาทจากผู้สอน ผู้ถ่ายทอด ผู้ชี้นำมาเป็นผู้นำในการเรียนรู้ (Teacher as Leader)โดยการเรียนรู้ไปพร้อมกับผู้เรียน และเป็นผู้คอยเอื้ออำนวยความสะดวก ส่งเสริม ช่วยเหลือ สนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้ โดยเสนอแนะวิธีและยุทธศาสตร์การเรียนรู้แก่ผู้เรียน ได้ค้นพบความรู้ด้วยตนเองจากการลงมือปฏิบัติจากสื่อและกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ซึ่งครูผู้สอนเป็นผู้ให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่นักเรียนเพื่อนำความรู้เหล่านั้นไปสร้างองค์ความรู้ในสมอง(Constructivism)ของตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2549) ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์(Constructivist)เป็นรูปแบบการเรียนรู้หนึ่งที่เหมาะสมกับกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยให้ความสำคัญกับประสบการณ์และกระบวนการการได้มาซึ่งความรู้ เน้นให้ผู้เรียนได้คิดและสร้างความรู้จากการเผชิญสถานการณ์ปัญหาและเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ที่พบใหม่ ซึ่งต้องอาศัยจากการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้โดยการค้นหาและแสวงหาความรู้มาใช้แก้ปัญหาจากสถานการณ์ปัญหาด้วยตนเองและเรียนรู้จากปฏิสัมพันธ์กับกลุ่ม สอดคล้องกับงานวิจัยของ จำปรีญา อุตรา (2550), ราตรี โพธิ์เลิง (2551), อาภาพร ปัญญาฟู (2551), ทิวาพร สกุลฮูฮา (2552), เริงชัย ดำสุวรรณ (2553) และขจรพงษ์ ร่วมแก้ว (2554) ที่เห็นว่าการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น เกิดทักษะกระบวนการต่างๆสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ พัฒนาเจตคติเพิ่มความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น

กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา เป็นกระบวนการแก้ปัญหาที่เน้นผู้เรียนได้รับการฝึกฝนและพัฒนาจนเกิดทักษะในตัวผู้เรียน การแก้ปัญหาผ่านกระบวนการอย่างเป็นขั้นตอน จะทำให้ผู้เรียนมีความคิดและเห็นแนวคิดที่หลากหลาย มีการเชื่อมโยงประสบการณ์ปัญหากับสิ่งที่เรียนมาอยู่เดิม มีความมั่นใจในการแก้ปัญหาที่ตรวจสอบได้ โดยกระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา 4 ลำดับขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่ 1 ทำความเข้าใจปัญหา(Understanding the problem) ขั้นที่ 2 วางแผนการแก้ปัญหา (Devising a plan) ขั้นที่ 3 ดำเนินกานตามแผน (Carrying out the plan) ขั้นที่ 4 มองย้อนกลับ (Looking back) ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวผู้เรียนไม่เพียงจะอ่านเพื่อทำความเข้าใจโจทย์เท่านั้นแต่ยังมีการใช้ทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ในการวิเคราะห์หาคำตอบเพื่อความเข้าใจที่ลึกซึ้งและคงทนมากขึ้น ผู้วิจัยได้ทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาของผู้เรียนโดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยาของ ทิวาพร สกุลฮูฮา (2552), นรวิชญ์ ภูสงัด (2553), ขจรพงษ์ ร่วมแก้ว (2554) และประภัสสร แก้วพิลารมย์ (2554) ที่พบว่ากระบวนการแก้ปัญหาของโพลยาส่งผลให้นักเรียนเกิดความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นตอน มีการเชื่อมโยงวิเคราะห์ปัญหา และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น

จากการศึกษาสภาพปัจจุบันของโรงเรียนนครขอนแก่น อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ซึ่งเป็นโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษา ขนาดใหญ่ ได้รับการประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน) รอบสาม ปีการศึกษา 2554 ปรากฏว่าผลการประเมินด้านผู้เรียนส่วนที่ต้องพัฒนา คือ การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยเร่งด่วนทั้ง 8 กลุ่มสาระ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามมาตรฐานที่ 5 พัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง มีระเบียบวินัย และส่งเสริมให้ดียิ่งขึ้นคือการใช้เทคโนโลยี ในการศึกษาของครูเละนักเรียน โดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร จัดกระบวนการเรียนรู้และบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน และครอบคลุมมาตรฐานการศึกษาตามระบบประกันคุณภาพการศึกษา ผู้เรียนควรได้รับการพัฒนาด้านการเรียนรู้จนถึงขั้นการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ การแก้ปัญหา และการประเมินค่าเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการสอบ O-NET ให้สูงขึ้นทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยเฉพาะกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการสอบ O-NET ที่มีระดับคุณภาพพอใช้ ต้องปรับปรุง และต้องปรับปรุงเร่งด่วน ควรได้รับการเข้มงวดกวดขันเรื่อง การมาสาย การรักการอ่าน ทักษะการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา การเอาใจใส่ในการเรียน การทำการบ้าน การทบทวนบทเรียน การส่งงานตามกำหนด และเป็นงานที่มีคุณภาพ ควรได้รับการพัฒนาแบบองค์รวมทุกชั้นเรียน ควรได้รับการสอนซ่อมเสริมอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ รวมทั้งการได้รับการฝึกทักษะในการทำแบบทดสอบจากเครื่องมือวัด และประเมินผลระดับชาติ มีจุดที่ควรพัฒนาคือ ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ โดยอิงจากรายงานผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน(O-NET) ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนเฉลี่ยของโรงเรียนนครขอนแก่น ปีการศึกษา 2555 – 2557 รายวิชาคณิตศาสตร์ คือ 19.97, 17.49 และ 18.62 คะแนน ตามลำดับ และคะแนนเฉลี่ยประเทศ รายวิชาคณิตศาสตร์ คือ 22.73, 20.48 และ 21.74 คะแนน ตามลำดับ ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าเกณฑ์ระดับชาติ และผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษา รอบสาม ยังระบุว่า ควรยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น เนื่องจากผู้เรียนขาดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนไม่สามารถคิดวิเคราะห์และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ที่โรงเรียนควรเร่งพัฒนาคือ สาระที่ 4 พีชคณิต มาตรฐาน ค 4.1 เข้าใจและวิเคราะห์แบบรูป (pattern) ความสัมพันธ์และฟังก์ชัน และ มาตรฐาน ค 4.2 ใช้นิพจน์ สมการ อสมการ กราฟ และตัวแบบเชิงคณิตศาสตร์ (mathematical model) อื่น ๆ แทนสถานการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนแปลความหมายและนำไปใช้แก้ปัญหาโดยเฉพาะเรื่อง ลำดับและอนุกรม และจากผลการสอบวัดผลสัมฤทธิ์ระหว่างเรียน กลางภาค ปลายภาค

เรียนในปีการศึกษา 2556 ในรายวิชาคณิตศาสตร์พื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง ลำดับและอนุกรม ผู้เรียนยังมีคะแนนต่ำ โดยเฉพาะข้อสอบที่เป็นอัตนัย ในส่วนของการแก้โจทย์ปัญหาและวิเคราะห์โจทย์ที่ผู้เรียนไม่สามารถหาคำตอบและคำอธิบายวิธีการหาคำตอบจากปัญหาหรือสถานการณ์ที่กำหนดให้ได้ นักเรียนใช้วิธีจดจำคำตอบมากกว่าการทำความเข้าใจโจทย์ผ่านกระบวนการแก้ปัญหา ทั้งนี้เนื่องมาจากเนื้อเรื่อง ลำดับและอนุกรม เป็นเนื้อหาที่ยากสำหรับนักเรียน เพราะเป็นเนื้อหาที่ให้นักเรียนใช้ความรู้ความจำ การนำไปใช้ การคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์และการประเมินค่า และในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูเป็นกิจกรรมที่นักเรียนมีส่วนร่วมน้อย นักเรียนขาดโอกาสในการคิดหรือแสดงความคิดเห็น ทำให้นักเรียนไม่มีโอกาสได้พัฒนาสมรรถภาพในการคิดเท่าที่ควร ซึ่งปัญหาดังกล่าวส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพื้นฐานในการเรียนในระดับสูงขึ้นไป จากสภาพปัญหาดังกล่าว จำเป็นต้องมีการพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยเสนอแนะแนวทางกระบวนการแก้ปัญหาผ่านการลงมือปฏิบัติของนักเรียนเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา เรื่อง ลำดับและอนุกรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนนครขอนแก่น อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยนั้น ครูผู้สอนสามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้นและเป็นพื้นฐานในการเรียนระดับสูงต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา เรื่อง ลำดับและอนุกรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

2. เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ให้นักเรียนจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของนักเรียนทั้งหมด มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตั้งแต่ร้อยละ 70 ขึ้นไป

3. เพื่อศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ที่เน้นกระบวนการของแก้ปัญหาของโพลยา เรื่อง ลำดับและอนุกรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิด

1. การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์

ไพจิตร สดวกการ (2539) ได้กล่าวถึง ความรู้ตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ ดังนี้

(1) ความรู้ คือ โครงสร้างทางปัญญาที่บุคคลสร้างขึ้นจากการเผชิญกับสถานการณ์ ที่เป็นปัญหา แล้วใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาหรืออธิบายสถานการณ์อื่นๆ ที่อยู่ในกรอบโครงสร้างเดียวกันและเป็นพื้นฐานสำหรับการสร้างโครงสร้างใหม่ต่อไป

(2) นักเรียนสร้างความรู้ด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน โดยอาศัยประสบการณ์เดิม โครงสร้างทางปัญญาที่มีอยู่และแรงจูงใจภายในเป็นจุดเริ่มต้น

(3) ครูมีหน้าที่จัดการให้นักเรียนปรับขยายโครงสร้างทางปัญญาของนักเรียนเองภายใต้ข้อตกลงเบื้องต้นทางการเรียนรู้ ดังนี้

(3.1)สถานการณ์ที่เป็นปัญหาและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมก่อให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญา (Cognitive Conflict)

(3.2)ความขัดแย้งทางปัญญาเป็นแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) ให้เกิดกิจกรรมไตร่ตรองเพื่อขจัดความขัดแย้ง

(3.3) การไตร่ตรอง (Reflection) บนฐานแห่งประสบการณ์เดิมและโครงสร้างทางปัญญาที่มีอยู่และการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกระตุ้นให้มีการสร้างโครงสร้างใหม่ทางปัญญาและโครงสร้างใหม่นี้จะทำหน้าที่เป็นโครงสร้างเดิมสำหรับปัญหาใหม่ต่อไป

2. แนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์กับการเรียนการสอนคณิตศาสตร์

การสร้างองค์ความรู้ทางคณิตศาสตร์ตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ Confley(1991 อ้างถึงใน มยุรี เสอุดม, 2548) ได้กล่าวไว้ว่าดังนี้

(1) คณิตศาสตร์เป็นสิ่งสร้างสรรค์มนุษย์ มนุษย์สร้างมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์จากกิจกรรมไตร่ตรอง การสนทนาและการแลกเปลี่ยนข้ามสาขา วัฒนธรรม ยุคสมัยและการประยุกต์ใช้ในระเบียบประสบการณ์และการแก้ปัญหา

(2) ในการตรวจสอบความเข้าใจมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์มุ่งตรวจสอบการใช้จินตนาการภาษา คำจำกัดความ ตัวอย่างหรืออุปมาอุปมัย ฯลฯ ของนักเรียนสืบค้นว่านักเรียนเข้าถึงมโนทัศน์ด้วยวิธีการใด โดยการคาดหวังในความหลากหลายและการให้เหตุผลท่แปลก ซึ่งอาจให้ตัวครูเองพบกลวิธีที่ง่ายๆในการเข้าถึงมโนทัศน์ที่ยากๆได้

(3) ปัญหามีบทบาทที่สำคัญในการสร้างความรู้ทางคณิตศาสตร์ ปัญหาคือความรู้สึกขัดแย้ง ความรู้สึกว่ามีอุปสรรคต่อการบรรลุจุดมุ่งหมายจะเป็นแรงจูงใจให้เกิดการกระทำ และไตร่ตรองเกี่ยวกับผลของการกระทำนั้น

(4) กระบวนการแก้ปัญหาในการเรียนการสอนคณิตศาสตร์แบบคอนสตรัคติวิสต์เป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมถึงบุคคล ครูผู้สอนต้องจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้มีการซักถาม ชี้แจงแสดงเหตุผลระหว่างนักเรียนกับเพื่อนและกับครู นิยามมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องและวิธีการแก้ปัญหาท่เหมาะสมจะค่อยๆเกิดขึ้นในระหว่างนักเรียนกับเพื่อนและกับครู

(5) คำตอบของนักเรียนซึ่งคลาดเคลื่อนไปจากคำตอบที่ครูคาดหวัง อาจเป็นสิ่งที่มีเหตุผลและถูกต้องในฐานะที่เป็นทางเลือกอีกทางหนึ่ง หรืออาจนำไปใช้อย่างได้ผลในขอบข่ายที่จำกัด ครูต้องให้โอกาสนักเรียนชี้แจงและครูต้องระลึกอยู่เสมอว่า คำตอบที่คลาดเคลื่อนของนักเรียนเป็นสิ่งที่มีคุณค่าสำหรับครูในการตรวจสอบความเข้าใจของนักเรียนและพิจารณาปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสม
ดังนั้น การเรียนการสอนคณิตศาสตร์ตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ จึงให้เห็นความสำคัญของการอภิปรายกลุ่มซึ่งอยู่ในรูปแบบของการแก้ปัญหาร่วมกัน (Cooperative Problem Solving) ซึ่งนักเรียนจำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะต้องสนทนากับผู้อื่นและตัวเองในกระบวนการของกิจกรรมการสร้างความรู้ร่วมกัน การร่วมมือกันทำงานและใช้คำถามที่มุงวิเคราะห์วิธีการ เช่น “คุณสามารถแก้ปัญหานี้ด้วยวิธีการอื่นหรือไม่” “คุณที่แก้ปัญหาอื่นที่คล้ายกับปัญหานี้หรือยัง” มาถามกัน ในระหว่างผู้ร่วมงามและถามตัวเองด้วย จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาโครงสร้างทางปัญญาด้านการดำเนินการได้ระดับที่เหนือกว่าระดับปกติของผู้เรียน นอกจากนี้การให้ผู้เรียนได้พูดออกมาถึงความเห็นเกี่ยวกับปัญหาและวิธีการแก้ปัญหา ทำให้ผู้สอนแน่ใจได้ว่าผู้เรียนกำลังตรวจสอบโครงสร้างทางปัญญาของตนเองอยู่ สิ่งที่มีค่าที่มากขึ้นในระหว่างการตรวจสอบนี้ คือ การที่ผู้เรียนได้รู้ถึงความไม่เพียงพอ ความขัดแย้งหรือความไม่ตรงของความเข้าใจหรือกระบวนการคิดของตนอันนำไปสู่การปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางปัญญาของตนเองในที่สุด

3. กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา การแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์เป็นทักษะและกระบวนการอย่างหนึ่ง ดังนั้นครูควรปลูกฝังให้นักเรียนเข้าถึงขั้นตอนหรือกระบวนการในการปัญหา แม้ว่าจะมีนักเรียนบางส่วนที่สามารถดำเนินการแก้ปัญหาด้วยตนเองได้ แต่มีนักเรียนจำนวนไม่น้อยที่ไม่ว่าควรจะเริ่มต้นแก้ปัญหานั้นอย่าง และจะดำเนินการแก้ปัญหาอย่างไรต่อไป ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนักเรียนไม่มีความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนหรือกระบวนการแก้ปัญหาที่ถูกต้อง Polya (1973 อ้างถึงใน ทิวาพร สกุลฮูฮา, 2552) นักคณิตศาสตร์เชื้อสายฮังการีเป็นผู้เสนอแนะวิธีการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ ซึ่งถูกจัดว่าเป็นต้นแบบในการสอนแก้ปัญหา และมีผู้นำวิธีการของเขามาใช้ในปัจจุบันอย่างแพร่หลาย เข้าได้เสนอวิธีการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ไว้ในหนังสือ How to Solve It สำหรับโพลยา “การแก้ปัญหา” คือ สาระสำคัญของการทำ

คณิตศาสตร์และ “การสอนให้นักเรียนคิด” คือ ความสำคัญเบื้องต้น “คิดอย่างไร” คือ สาระที่วางรากฐานอย่างมากของการสืบเสาะและการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามในความพยายามที่จะสอนนักเรียนให้นักเรียน “คิดอย่างไร” ในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ ต้องระมัดระวังไม่ให้กลายเป็นการแปลงไปสู่การสอน “คิดอะไร” หรือ “ทำอะไร” ซึ่งเป็นผลจากการเน้นความรู้ที่เป็นขั้นวิธีการแก้ปัญหาของโพลยา มี 4 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 ทำความเข้าใจปัญหาเป็นขั้นตอนที่นักเรียนอ่านโจทย์เพื่อทำความเข้าใจปัญหา สามารถบอกสิ่งที่โจทย์ต้องการให้หา สิ่งที่โจทย์กำหนดมาให้ พร้อมทั้งแยกแยะและจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่จำเป็นที่จะนำไปใช้ใน**การวางแผนเพื่อหาคำตอบ**

ขั้นที่ 2 วางแผนการหาคำตอบเป็นขั้นที่นักเรียนหายุทธวิธี แนวคิดหรือหลักการที่จะนำมาใช้ในการหาคำตอบ นักเรียนจะต้องมีความสามารถในการคิดเชื่อมโยงกับยุทธวิธี แนวคิด หลักการหรือความรู้เดิม รวมทั้งเทคนิคต่าง ๆ เพื่อที่จะดำเนินการหาคำตอบของปัญหา

ขั้นที่ 3 ดำเนินการตามแผนเป็นขั้นที่นักเรียนอธิบายวิธีการหาคำตอบที่ได้วางแผนไว้ในขั้นที่ 2 โดยใช้ข้อมูลในขั้นที่ 1 ซึ่งในขั้นนี้มุ่งให้นักเรียนเกิดทักษะการแก้ปัญหาที่เน้นทักษะการแยกแยะและการเชื่อมโยง เพื่อให้นักเรียนหาคำตอบได้อย่างถูกต้อง พร้อมทั้งแสดงวิธีการหาคำตอบ ตามขั้นตอนที่วางแผนไว้อย่างถูกต้อง ขั้นที่ 4 ตรวจสอบผล เป็นขั้นที่นักเรียนต้องตรวจสอบคำตอบที่ได้ โดยสามารถคิดสรุปคำตอบที่ได้ มีความสมเหตุสมผล สามารถตอบคำถามในขั้นที่ 1 ได้หรือไม่และเขียนแสดงวิธีการตรวจสอบคำตอบได้อย่างถูกต้อง รวมถึงการประเมินแนวทางอื่น ๆ ในการแก้ปัญหาและสามารถคิดประยุกต์ใช้ในสถานการณ์อื่นที่คล้ายคลึงหรือในชีวิตประจำวันได้

4. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ยาใจ พงษ์บริบูรณ์ (2537) ได้กล่าวถึงความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการว่าเป็นการวิจัยประเภทหนึ่งซึ่งใช้กระบวนการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ โดยมีผู้วิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ มีการวิเคราะห์วิจารณ์ผลการปฏิบัติจากการใช้วงจรปฏิบัติใน 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผน 2) การลงมือปฏิบัติจริง 3) การสังเกต และ 4) การสะท้อนผลของการปฏิบัติ การดำเนินการต่อเนื่องไปจนกว่าจะได้ ข้อสรุปที่แก้ไขปัญหาได้จริง หรือพัฒนาสถานการณ์ของสิ่งที่ศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Piazza (1995 อ้างถึงใน กาญจนา ชุนบุญมา, 2551) ได้ทำการวิจัยเชิงคุณภาพสำรวจการเรียนคณิตศาสตร์ภายใต้ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ พบว่า การสอนแบบคอนสตรัคติวิสต์ ช่วยให้นักเรียนได้สร้างองค์ความรู้ทางด้านคณิตศาสตร์ดีขึ้นและช่วยให้ครูผู้สอนได้พัฒนาการสอนของตนเอง

Bullok(1995 อ้างถึงใน กาญจนา ชุนบุญมา, 2551) ได้ศึกษาเพื่อประเมินประสิทธิผลของการสอนตามทฤษฎีการเรียนรู้คอนสตรัคติวิซึมของครูคณิตศาสตร์ในระดับชั้นประถมศึกษาจากเจตคติของ

นักเรียนที่มีต่อวิชาคณิตศาสตร์ ผลการศึกษา พบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนตามทฤษฎีคอนสตรัคติซึมในทางบวกต่อวิชาคณิตศาสตร์

ทิวาพร สกุลฮูฮา (2552) ได้ศึกษาการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์เรื่องบทประยุกต์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6ตามแนวคิดตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหาของ Polya พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยร้อยละ72.25 และนักเรียนจำนวนร้อยละ 72.5 ของนักเรียนทั้งหมดมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งหมดร้อยละ 70 ขึ้นไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ผู้วิจัยขอเสนอวิธีการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ตัวอย่าง ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนนครขอนแก่น อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 44 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา มี 2 ตัวแปรได้แก่ (1) กิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา (2) ความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา (3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง ลำดับและอนุกรม

3. รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ตามแนวคิด Kemmis & Mc Taggart (1992 อ้างถึงใน ยาใจ พงษ์บริบูรณ์, 2537) โดยผู้วิจัยได้กำหนดวงจรปฏิบัติการไว้ 3 วงจร และในแต่ละวงจรมีขั้นตอนการดำเนินการตามวงจรปฏิบัติ 4 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 ขั้นวางแผน (Plan) (1)สำรวจปัญหาสำคัญที่ต้องการให้มีการแก้ปัญหาซึ่งผู้เกี่ยวข้องได้แก่ ผู้วิจัย ครูผู้สอน นักเรียนและผู้บริหาร ปรึกษาหารือร่วมกัน โดยใช้วิธีการหาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหา (2) ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (3) ศึกษาและสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2 ขั้นปฏิบัติการ(Act) เป็นการนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้สร้างแล้วมาดำเนินการกับตัวอย่าง กำหนดเป็นวงจรปฏิบัติ ดังนี้ วงจงปฏิบัติที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 – 4, วงจรปฏิบัติที่ 2 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 – 8, วงจรปฏิบัติที่ 3 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 9 – 12

3.3 ขั้นสังเกตการณ์ (Observe) (1)สังเกตพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ของผู้วิจัย และพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนโดยผู้ช่วยวิจัยจดบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินกิจกรรม

การเรียนรู้ทั้งของผู้วิจัยและผู้เรียน (2) ตรวจแบบฝึกทักษะของผู้เรียนและบันทึกผลการทำกิจกรรม โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยบันทึกผลหลังการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ (3) การบันทึกภาพถ่าย และบันทึกวีดีทัศน์

3.4 ขั้นสะท้อนการปฏิบัติการ (Reflect) (1)นำข้อมูลที่ได้ จากขั้นสังเกตการณ์ ประเมินอภิปราย สรุปผล และการนำเสนอแนะการจัดกิจกรรมในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ และวงจรปฏิบัติแต่ละวงจร เพื่อเป็นการประเมินหรือตรวจสอบกระบวนการ ปัญหา อุปสรรค ที่ได้ นำไปปรับปรุงพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (2) นำข้อสรุปที่ได้มาปรับปรุงรูปแบบการสอนและแผนการจัดการเรียนรู้ใหม่ซึ่งจะได้แผนที่มีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดแล้ว นำผลที่ได้มาอภิปรายและสรุปผลการวิจัย

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามทฤษฎีคอนสตรัคติ-วิสต์ที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา เรื่อง ลำดับและอนุกรม จำนวน 12 แผน แผนละ 1 คาบเรียน กำหนดเป็นวงจรปฏิบัติ 3 วงจร

5. เครื่องมือที่ใช้ในการสะท้อนผลการปฏิบัติการ ได้แก่ (1)แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน เป็นแบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนในแต่ละคาบเรียน โดยผู้วิจัย และผู้ช่วยวิจัย นำผลไปปรับปรุงการเรียนการสอนในครั้งต่อไป (2) แบบบันทึกผลการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ เป็นแบบบันทึกที่สร้างขึ้นสำหรับผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยบันทึกเหตุการณ์ต่างๆหรือพฤติกรรมของตนเองและนักเรียนที่เกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินการสอนในแต่ละครั้ง (3) ผลงานนักเรียน

6. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ (1)แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ลำดับและอนุกรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 แบบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ **(2)** แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา เรื่อง ลำดับและอนุกรม มัธยมศึกษาปีที่ 5 แบบอัตนัย จำนวน 2 ข้อ โดยใช้เกณฑ์ให้คะแนนแบบ Rubric Scoring

7. การสร้างและหาประสิทธิภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) แผนการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ ที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา มีวิธีการสร้างดังนี้ (1)ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (2) วิเคราะห์ มาตรฐานการเรียนรู้ สังเคราะห์ หน่วยการเรียนรู้ ตัวชี้วัด (3)สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ ที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา เรื่อง ลำดับและอนุกรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 12 แผน

8. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลและสะท้อนผลการปฏิบัติการ ได้แก่ 1)แบบสังเกตการณ์จัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีขั้นตอนในการสร้างดังนี้ (1)กำหนดขอบข่ายพฤติกรรมที่จะสังเกต (2)สร้าง

แบบทดสอบพฤติกรรมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามขอบข่ายพฤติกรรมที่กำหนด (3)นำแบบสังเกตที่สร้างขึ้นมาเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจพิจารณาความเหมาะสม และแก้ไขตามข้อเสนอแนะ (4)นำแบบสังเกตพฤติกรรมไปใช้จริง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลใช้สะท้อนผลการปฏิบัติ 2) แบบบันทึกผลการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้ (1) ศึกษาเอกสาร หลักการเรียนที่เกี่ยวกับการทำแบบบันทึกประจำวัน (2) กำหนดรูปแบบของแบบบันทึก ซึ่งเป็นแบบปลายเปิด สำหรับใช้เก็บรวบรวมข้อมูลที่เกิดขึ้นทั้งหมดในกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (3) สร้างแบบบันทึกตามรูปแบบที่กำหนด (4) นำแบบบันทึกที่สร้างขึ้น เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข (5) นำแบบบันทึกไปใช้บันทึกข้อมูลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ 3)แบบทดสอบท้ายวงจรมีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้ (1) ศึกษามาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้แกนกลาง ตัวชี้วัด คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 คู่มือการวัดผลประเมินผล (2) วิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้ในแผนการจัดการเรียนรู้ (3) สร้างแบบทดสอบแบบปรนัย และแบบทดสอบแบบอัตนัย (4) นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหาครอบคลุมตามจุดประสงค์การเรียนรู้และตัวชี้วัดและปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ (5) นำแบบทดสอบท้ายวงจรให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเหมาะสม ผู้เชี่ยวชาญชี้แนะ แก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ (6) นำแบบทดสอบท้ายวงจรที่สร้างขึ้นไปใช้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

9. เครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ได้แก่ 1)แบบทดสอบวัดผลสัมฤธิ์ทางการเรียน เรื่อง ลำดับและอนุกรม ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้ (1) ศึกษาเอกสาร หลักสูตร สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด คู่มือการวัดและประเมินผล (2) สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ลำดับและอนุกรม เป็นข้อสอบปรนัยแบบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ และใช้จริง 30 ข้อ (3) กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนของแบบทดสอบแบบปรนัย จำนวน 30 ข้อ ข้อละ 1 คะแนน (4) นำแบบทดสอบและเกณฑ์การให้คะแนนที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสมของภาษา ความครอบคลุมเนื้อหาและตรงตามจุดประสงค์ตัวชี้วัดนำมาปรับปรุงแก้ไข ตามข้อเสนอแนะ (5) นำแบบทดสอบที่ปรับปรุงแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความสอดคล้องตามจุดประสงค์ตัวชี้วัด และเหมาะสมของเวลาคำถาม นำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ (6) บันทึกผลการพิจารณาลงความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดเป็นรายข้อ มาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ (Index of item - objective congruence : IOC) ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าแบบทดสอบกับจุดประสงค์ ตัวชี้วัดของผู้เชี่ยวชาญ ทุกข้อมีค่า IOC สอดคล้องอยู่ระหว่าง

0.67-1.00 (7) นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/1 โรงเรียนเทศบาลวัดกลาง สังกัดเทศบาลนครขอนแก่น ปีการศึกษา 2558 จำนวน 47 คน ที่ผ่านการเรียนเรื่อง ลำดับและอนุกรม มาแล้ว นำคะแนนที่ได้จากการทดสอบวิเคราะห์ และค่าความเชื่อมั่นของข้อสอบเท่ากับ 0.80 (8) ปรับปรุงแก้ไขแล้วนำมาพิมพ์เป็นแบบทดสอบฉบับจริง และนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง 2)แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา แบบอัตนัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้ (1) ศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา วิเคราะห์เนื้อหา หน่วยการเรียนรู้ตัวชี้วัด วิชาคณิตพื้นฐาน รหัสวิชา ค32102 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง ลำดับและอนุกรม (2) สร้างแบบทดสอบที่วัดความสามารถในการแก้ปัญหา แบบอัตนัย จำนวน 3 ข้อ (3) นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้น พร้อมทั้งโมเดลคำตอบ เกณฑ์ในการให้คะแนนข้อสอบอัตนัย เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ (4) นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบแบบทดสอบอัตนัย พร้อมทั้งโมเดลคำตอบ เกณฑ์ในการให้คะแนนข้อสอบอัตนัย (5) นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/1 โรงเรียนเทศบาลวัดกลาง สังกัดเทศบาลนครขอนแก่น ปีการศึกษา 2558 จำนวน 47 คน ที่ผ่านการเรียนเรื่อง ลำดับและอนุกรม เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหา คำถูกคำผิด และตรวจสอบคำตอบ (6) นำแบบทดสอบที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

10. การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับขั้นตอนดังนี้ 1) ปฐมนิเทศนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ ที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา 2)การจัดกิจรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดการเรียนรู้ ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นด้วยตนเองทุกแผน จำนวน 12 แผน 3) ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลจากทุกแผนการจัดการเรียนรู้ ด้วยเครื่องมือสะท้อนผลการปฏิบัติแล้วนำข้อมูลที่ได้จากกาสะท้อนการปฏิบัติมาวิเคราะห์ วิจารณ์ ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องแล้วนำไปปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ในวงจรต่อไป 4)เก็บรวบรวมคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหา ได้จากแบบทดสอบท้ายวงจร และแบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาเรื่อง ลำดับและอนุกรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 5)หลังจากที่ดำเนินการครบทั้ง 3 วงจร ให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ลำดับและอนุกรม ชั้นมัธยมปีที่ 5 จากนั้นนำคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์ผลและแปลผลข้อมูลต่อไป

11. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นข้อมูลที่ได้จากการทดสอบจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ลำดับและอนุกรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 นำมาหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{x}$) และร้อยละของคะแนนเฉลี่ย เพื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด คือ จำนวนนักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตั้งแต่ร้อยละ 70 ขึ้นไป 2)คะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาได้จากการตรวจแบบทดสอบท้ายวงจรและแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา แบบอัตนัย ที่เน้น

กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยาทั้ง 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่1 การทำความเข้าใจปัญหา ขั้นที่ 2 ขั้นวางแผนแก้ปัญหา ขั้นที่ 3 ขั้นดำเนินการตามแผน และขั้นที่ 4 ขั้นตรวจสอบผล โดยใช้เกณฑ์การประเมินการให้คะแนนความสามารถในการแก้ปัญหา Rubrics Scoring นำมาหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{x}$) และร้อยละของคะแนนเฉลี่ย 3)ข้อมูลที่ได้จาการสังเกตพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ การสังเกตพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนจากแบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน แบบบันทึกผลหลังการใช้แผนการจัดการเรียนรู้และผลงานนักเรียน ได้แก่ ใบกิจกรรมการแก้ปัญหารายบุคคลและรายกลุ่มย่อย และแบบฝึกทักษะ โดยผู้ช่วยวิจัยและผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้เหล่านี้มาปรึกษาหารือ และวิเคราะห์วิจารณ์เชิงเนื้อหาเพื่อประเมินสภาพที่เกิดขึ้นว่าเป็นอย่างไร มีข้อบกพร่อง ปัญหาหรืออุปสรรค อย่างไร แล้วหาทางแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้นต่อไปซึ่งจะนำไปสู่การอภิปรายผล และสรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษา / สรุปผล

การกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา เรื่อง ลำดับและอนุกรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ คือ 1) ขั้นนำ เป็นขั้นเตรียมความพร้อมของนักเรียน โดยการทบทวนความรู้เดิมและแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ 2) ขั้นสอน ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย 3 ขั้น ได้แก่ 2.1) ขั้นเผชิญสถานการณ์ปัญหาและแก้ปัญหาเป็นรายบุคคล เป็นขั้นที่นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมจากสถานการณ์ปัญหาเป็นรายบุคคล 2.2) ขั้นระดับกลุ่มย่อย นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันเสนอแนวคิดภายในย่อยในการแก้สถานการณ์ปัญหา สรุปความรู้และวิธีการแก้ปัญหาของของกลุ่มย่อย เพื่อนำเสนอต่อกลุ่มใหญ่ 2.3) ขั้นระดับกลุ่มใหญ่ นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมานำเสนอผลงาน กลุ่มอื่นช่วยกันอภิปรายหรือหาข้อเสนอแนะเพิ่มเติม โดยทุกขั้นตอนย่อยได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา 4 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 ทำความเข้าใจปัญหา ขั้นที่ 2 การวางแผนการแก้ปัญหา ขั้นที่ 3 ดำเนินการตามแผนและขั้นที่ 4 ตรวจสอบผล 3) ขั้นสรุป ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปวิธีการแก้ปัญหาหรือหลักการที่เหมาะสมที่สุด 4) ขั้นฝึกทักษะ เป็นขั้นที่นักเรียนทำแบบฝึกทักษะจากสถานการณ์ที่กำหนดให้เมื่อสิ้นสุดการเรียนแต่ละครั้งและ 5) ขั้นประเมิน เป็นขั้นที่ประเมินความเข้าใจจากผลงานของนักเรียน ได้แก่ ใบกิจกรรม แบบฝึกทักษะ การทำงานเป็นกลุ่ม การมีส่วนร่วม การแสดงความคิดเห็น ความสนใจ การตอบคำถาม การนำเสนอผลงานและคุณภาพของชิ้นงาน 2. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยร้อยละ 84.78 และนักเรียนจำนวน ร้อยละ 84.09 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนร้อยละ 70 ขึ้นไป 3. นักเรียนมีคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหา เฉลี่ยร้อยละ 92.61 โดยมีคะแนนใน ขั้นทำความเข้าใจปัญหา ขั้นวางแผน

การหาคำตอบ ขั้นดำเนินการตามแผนและขั้นตรวจสอบผล เฉลี่ยร้อยละ 100.00, 100.00, 89.20 และ 92.61 ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

1 ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1.1 ในการดำเนินการปฏิบัติกิจกรรมแต่ละขั้นตอนควรมีการแจ้งเวลาให้นักเรียนทราบ จะทำให้นักเรียนมีความตั้งใจและกระตือรือร้นในการปฏิบัติกิจกรรมมากขึ้น เพื่อจะทำให้กิจกรรมทุกกิจกรรมสำเร็จตามวัตถุประสงค์

1.2 ควรจัดสอนซ่อมเสริมให้นักเรียนที่เรียนอ่อนและมีคะแนนไม่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อให้นักเรียนมีความพร้อมในการเรียนครั้งต่อไป

2.1.3 ในการจัดการบริหารเวลาระหว่างคาบ ควรให้นักเรียนตระหนักถึงความตรงต่อเวลาในคาบเรียนจะทำให้การใช้เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนเป็นไปตามแผนการจัดการเรียนรู้

2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ ที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา ไปใช้ในมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์เรื่องอื่นที่เหมาะสม

2.2 ควรนำแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ ที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหาของโพลยาไปใช้ร่วมกับความสามารถอื่น ๆ โดยเลือกเนื้อหาที่เหมาะสม

ข้อจำกัดในการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน ซึ่งกลุ่มเป้าหมายของการวิจัยในครั้งนี้ไม่ได้มาจากตัวแทนของประชากร จึงไม่สามารถสรุปในภาพรวมของประชากรได้

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจากรองศาสตราจารย์ ดร. วัลลภา อารีรัตน์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งให้คำแนะนำ ตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่มาโดยตลอด ตลอดจนเสนอข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ ช่วยให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน กลุ่มวิชาเฉพาะการสอนคณิตศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ทุกท่านที่ได้ให้คำแนะนำ ชี้แนะ ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และให้กำลังใจในการศึกษาวิจัยด้วยดีมาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์อรุณศรี อึ้งประเสริฐ คุณครูสุวิมล ชินชูศักดิ์และคุณครูจันทนา นิลรัตนกุล ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้มีความถูกต้องตามเนื้อหา

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. สิทธิพล อาจอินทร์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.ชาญณรงค์ เฮียงราช อาจารย์ ดร.อริยพร คุโรดะ และดร.แสงสุรีย์ ดวงคำน้อย กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ทำให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณะครูกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โรงเรียนนครขอนแก่นที่ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกทุก ๆ อย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการวิจัยในครั้งนี้และขอบใจนักเรียนทุกคนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายได้ให้ความร่วมมือในการทดลองครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ คุณครูสุธัมมา นามวงษา ผู้ช่วยวิจัยที่เสียสละเวลาร่วมสังเกตการณ์วิจัย บันทึกพฤติกรรมของครูและนักเรียนระหว่างการวิจัยและช่วยเสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยเป็นอย่างมาก

ขอขอบคุณเพื่อนๆนักศึกษาระดับปริญญาโทสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน (วิชาเฉพาะการสอนคณิตศาสตร์)ทุกท่านที่เป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยได้มีความมุ่งมั่นในการศึกษาการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ที่คอยให้กำลังใจ ช่วยผลักดันให้ผู้วิจัยทำงานในครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

คุณค่าและประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชา พระคุณของบิดา มารดา ครูอาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่าน รวมทั้งเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกตษรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกน กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กาญจนา ชุนบุญมา. (2551). **การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง ลำดับและอนุกรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5** ตาม**แนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ขจรพงษ์ ร่วมแก้ว. (2554). **ผลของสิ่งแวดล้อมบนเครือข่ายตามแนวคอนสตรัคติวิสต์ที่ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์.** รายงานการศึกษาอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

คำไข น้อยชมพู. (2554).**การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติสิสต์ที่เน้นทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์เรื่อง การบวก ลบ คูณ หารระคน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ฉลอม ไชยบริบูรณ์. (2553). **การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ เรื่อง ความน่าจะเป็น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ทิวาพร สกุลฮูฮา. (2552). **การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้การแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง บทประยุกต์ ชั้นประถามศึกษาปีที่ 6 ตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ ที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา หลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ทิศนา แขมมณี. (2544). **วิทยาการด้านการคิด.** กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ

ทิศนา แขมมณี. (2548). **ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธานี คำยิ่ง.(2549). **ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์โดยเน้นประสบการณ์การสร้างโจทย์ปัญหาที่มีความสามารถในการแก้ปัญหา เรื่อง ทศนิยม ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

นรวิชญ์ ภูสงัด. (2553). **การศึกษาทักษะการแก้โจทย์ปัญหา เรื่อง การประยุกต์ของสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียวของโพลยา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

บุษบา พลรัตน์. (2554). **การศึกษาความสามารถการแก้โจทย์ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ โดยใช้วิธีการสอนตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ที่เน้นขั้นตอนการแก้ปัญหาของโพลยา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ฝ่ายวิชาการ โรงเรียนนครขอนแก่น. (2557). รายงายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ปีการศึกษา 2557. ขอนแก่น: โรงเรียนนครขอนแก่น. (เอกสารอัดสำเนา).

ไพจิตร สะดวกการ. (2539). **ผลการสอนคณิตศาสตร์ตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์และความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาวัต โทพันธ์. (2556). **การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ของ Underhill ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์เรื่องสมการ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

มยุรี เสอุดม. (2548). **ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่องความน่าจะเป็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้รูปแบบการเรียนตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ยาใจ พงษ์บริบูรณ์. (2537). **การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน.** ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ราตรี โพธิ์เลิง. (2551). **การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการแก้ปัญหา เรื่อง รูปสี่เหลี่ยม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ตามแนวคิดทฤษฎีคอรสตรัคติวิสต์.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

รัชนีวรรณ ขันชัยภูมิ. (2551). **ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ที่มีต่อทักษะการเชื่อโยงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรม **ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542.** กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2541). **การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง.** กรุงเทพฯ: ต้นอ้อ.

ศุภวรรณ์ เล็กวิไลและบังอร เสรีรัตน์. (2548).**สอนอย่างไรให้เด็กเก่งคิด กิจกรรมส่งเสริมการคิด: เทคนิคที่หลากหลาย.** กรุงเทพฯ: เอส. อาร์.พริ้นติ้ง แมส โปรดักส์.

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (2556). **รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2555.** กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สุภัทร จีนปรุ. (2547). **ผลการจัดสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้บนเครือข่ายที่พัฒนาตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวัสต์ในวิชาสื่อการสอน สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโยลีการศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุนีย์ เหมะประสิทธิ์. (2542). **ทฤษฎีสรรคนิยม (Constructivism).** เอกสารประกอบการอบรม. กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอนคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุนทร สุนันท์ชัย. (2540). รากฐานและวิธีนิรมิตนิยม Constructivism. **วารสารโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**, 2(3), 25 – 31.

สุวิทย์ มูลคำ. (2547). **กลยุทธ์การสอนคิดวิเคราะห์.** กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

สุวิทย์ มูลคำ. (2550). **กลยุทธ์การสอนคิดวิเคราะห์.** กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์

สุวิทย์ มูลคำ. (2551). **ครบเครื่องเรื่องการคิด**. พิมพ์ครั้งที่ 9 กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

อนุรักษ์ สุวรรณสนธิ์. (2550). **ความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์โดยเน้นขั้นการแก้ปัญหาของ Polya นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อาภาพร ปัญญาฟู. (2551). **การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์เรื่องทฤษฎีบทปีทาโกรัส ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อัมพร ม้าคนอง. (2543). **คณิตศาสตร์: การสอนและการเรียนรู้.** กรุงเทพฯ: ศูนย์ตำราและเอกสารวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การพัฒนาการคิดวิเคราะห์และทักษะการทำงานกลุ่มโดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบการสอนซิปปาร่วมกับผังกราฟิกรายวิชา ส 22103 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

The Developmentof Analytical Thinking and Working Group Skills Using Cippa Model With Graphic Organization In Soc. 22103 Social Studies Religionand Cultureof Grade 8

ชลธิชา สุคนธ์ขจร[1*] และ นิลมณี พิทักษ์

[1]นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[*]E-mail: Chon.ti.cha09@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้วัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาการคิดวิเคราะห์โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบการสอนซิปปาร่วมกับผังกราฟิก รายวิชา ส 22103 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ให้มีจำนวนนักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 2) พัฒนาทักษะการทำงานกลุ่มโดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบการสอนซิปปาร่วมกับผังกราฟิก รายวิชา ส 22103 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ให้มีจำนวนนักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 3) พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบการสอนซิปปาร่วมกับผังกราฟิก รายวิชา ส 22103 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ให้มีจำนวนนักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 กลุ่มเป้าหมายคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ห้องเรียนที่ 2 โรงเรียนชุมแพวิทยายน อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 17 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการมี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติการ ขั้นสังเกตการณ์ และขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น 3 ประเภท ดังนี้ 1) เครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติการ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบการสอนซิปปาร่วมกับผังกราฟิก 2) เครื่องมือที่ใช้ในการสะท้อนผลการ

ปฏิบัติการ ได้แก่ แบบสังเกตพฤติกรรมการสอนของครู แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน แบบสัมภาษณ์นักเรียน แบบบันทึกผลการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินทักษะการทำงานกลุ่มแบบทดสอบย่อยท้ายวงจร 3) เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ แบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนมีผลการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ ผ่านเกณฑ์ จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 82.35 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดคือ นักเรียนจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 70 และมีผลคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 21.82 คิดเป็นร้อยละ 72.73 2) นักเรียนมีผลการพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่มผ่านเกณฑ์จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด คือ นักเรียนจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 75 และมีผลคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 16.65 คิดเป็นร้อยละ 92.50 3) นักเรียนมีผลการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 82.35 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด คือ นักเรียนจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 70 และมีผลคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 22.35 คิดเป็นร้อยละ 74.50

คำสำคัญ: การคิดวิเคราะห์, ทักษะการทำงานกลุ่ม, รูปแบบการสอนซิปปาร่วมกับผังกราฟิก

Abstract

The Purpose of this research were 1) to develop the analytical using cippa model With graphic organizationin Soc. 22103 social studies religion and culture ofGrade 8 Students expecting at least 70 percent of the students to pass the criteria of 70 percent. 2)to develop group-working skill using cippa model With graphic organizationin Soc. 22103 social studies religion and culture of Grade 8 Students expecting at least 70 percent of the students to pass the criteria of 75 percent. 3) to developlearning achievement using cippa model With graphic organizationin Soc. 22103 social studies religion and culture of Grade 8 Students expecting at least 70 percent of the students to pass the criteria of 70 percent. The target of the study consist of 17 grade 8 students classroom 2 Chumpaewithayayon School. Chumpae District Khonkaen Province Second semester of the 2016 academic year byPurposive Sampling

This research was an action research. There were planning action, observation , and reflective action This research instrument were devided in 3 Groups 1) The instrument for acting was a lesson plan using cippa model with graphic organization, on the geography 2) The instrument for reflection action were teaching behavior

observation form, student behavior observation form, student interviewed form, result lesson plan form, group-working skill assessment and final test for end of cycle.

3) The instrument for potential learning assessment were analytical thinking Measurement form, learning achievement test.

Thefinding were :

1) The student score of analytical thinking development passed the specified Criterion were 14 Students or 82.35 percent that was higher than the specified criterion which had been prescribed that 70 percent of the students made a mean score of 70 percent or better and student's average score were 21.82 or 72.73 percent.

2) The student score of group-working skill development passed the specified Criterion were 17 Students or 100 percent that was higher than the specified criterion which had been prescribed that 70 percent of the students made a mean score of 75 percent or better and student's average score were 16.65or 92.50 percent.

3) The student score of learning achievement development passed the specified Criterion were 14 Students or 82.35 percent that was higher than the specified criterion which had been prescribed that 70 percent of the students made a mean score of 70 percent or better and student's average score were 22.35or 74.50 percent.

Keywords: Analytical thinking, Group-working skill, Cippa model with graphic organization

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กล่าวไว้ว่า ในการจัดการศึกษานั้นต้องยึดหลักให้ผู้เรียนทุกคนสามารถที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ เพราะถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ในกระบวนการจัดการศึกษาจึงต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ทั้งนี้ก็เพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนจึงจำเป็นอย่างมากที่ต้องเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองในทุกด้านได้และความสามารถในการคิดเป็นอีกด้านหนึ่งที่จะนำผู้เรียนไปสู่การแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยถูกต้องดังหลักการคิดเป็นทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น ทั้งนี้เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงดังที่ได้กล่าวนำไว้ข้างต้นซึ่งทำให้เกิดปัญหาและความต้องการใหม่เกิดขึ้นตลอดเวลา วิธีแก้ปัญหาที่ใช้ได้ในวันนี้อาจใช้ไม่ได้ผลในวันพรุ่งนี้จึงจำเป็นอย่างมากที่มนุษย์เราต้องมีความสามารถการคิดเพื่อดำรงชีวิตและเพื่อแก้ปัญหาที่สลับซับซ้อนหลากหลาย การพัฒนาความสามารถในการคิด ซึ่งอาจไม่เป็นผลพลอยได้ของการลองผิดลองถูกหรือปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติ บุคคลจะต้องสามารถประมวลข้อมูลและสรุปข้อมูลคิดวิเคราะห์จับประเด็นปัญหาเลือกและตัดสินใจและคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่จะนำไปสู่การคิดเป็นคิดวิเคราะห์จับประเด็นปัญหา เลือกและตัดสินใจและคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (ประสาน มาลากุล ณ อยุธยา, 2532)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและได้กำหนดสมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียนไว้ 5 ประการ โดยได้กล่าวถึงความสามารถด้านการคิดในสมรรถนะที่ 2 กล่าวว่าเป็นความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารญาณ และการคิดเป็นระบบ นำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างถูกต้อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

ทักษะการคิดวิเคราะห์เป็นจุดเริ่มต้นในการต่อยอดองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ทั้งการแก้ปัญหาตัดสินใจรวมไปถึงความคิดสร้างสรรค์ ปัจจุบันเด็กไทยขาดทักษะดังกล่าวนี้กันมากขึ้น ส่วนหนึ่งเกิดจากแนวทางการสอนของครู อุษณีย์ อนุรุทธ์วงศ์ (2552) ประธานศูนย์พัฒนาอัจฉริยภาพเด็กมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (มศว.) กล่าวถึง เรื่องของการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่ให้การศึกษาไทยว่า สิ่งที่ต้องปรับปรุงจริง ๆ คือ การเน้นกระบวนการคิดให้เด็กไทย เพราะเด็กไทยยังขาดการสอนให้คิดวิเคราะห์อยู่มาก การเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมควรมุ่งเน้นการสอนที่ไม่ใช่การใช้เนื้อหาเพียงอย่างเดียวแต่ควรเน้นการสอนให้นักเรียนได้รู้จักคิดวิเคราะห์โดยเฉพาะในสาระภูมิศาสตร์เป็นเนื้อหาที่ยากและสลับซับซ้อนต้องใช้การคิดวิเคราะห์และตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ ที่มีผลต่อสังคมและคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม ต้องใช้เทคนิคกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และวิธีการ เทคโนโลยี สื่อการเรียนรู้ นวัตกรรม โดยจำเป็นอย่างยิ่งที่

ครูผู้สอนจะต้องรู้จักเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ เทคนิคและวิธีการสอนใหม่ ๆ เพื่อให้ผู้เรียนสนใจ สอนแบบบรรยายนักเรียนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนน้อยแต่ครูผู้สอนจะพยายามป้อนความรู้ให้กับผู้เรียนมากเกินไป จนทำให้สมองเกิดความเหนื่อยล้าทำให้นักเรียนเกิดความเครียดและรู้สึกเบื่อหน่ายต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาการของผู้เรียนเป็นอย่างมาก (ทรงภพ เตชะตานนท์, 2551)

ผลการประเมินภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) รอบที่ 2 ในปี 2552 ของโรงเรียนชุมแพวิทยายน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 25 พบว่ามาตรฐานที่ 4 ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ มีวิจารณญาณ คิดสร้างสรรค์คิดไตร่ตรอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.5 อยู่ในระดับพอใช้ จึงได้มีข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาคุณภาพด้านผู้เรียนจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาว่าควรสอดแทรกทักษะการคิดในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2549) การที่ผลการประเมินเป็นเช่นนี้เนื่องจาก จากการสัมภาษณ์พบว่าการจัดการเรียนการสอนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในโรงเรียนชุมแพวิทยายน อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ครูบางคนใช้วิธีการสอนแบบบรรยายเทคนิค วิธีการสอนยังไม่หลากหลาย ไม่ได้เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนยังเป็นกิจกรรมที่เน้นการท่องจำ นักเรียนยังเป็นผู้รับทำให้นักเรียนไม่รู้จักการคิดวิเคราะห์ และการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ขาดทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม นักเรียนจะชอบทำงานที่เป็นงานเดี่ยวและสามารถทำงานได้ผลงานที่ดี แต่กิจกรรมกลุ่มที่มีการแบ่งงานกันทำนักเรียนจะไม่ค่อยให้ความสนใจงานส่วนใหญ่นักเรียนที่เรียนเก่งจะได้เป็นหัวหน้าและเป็นผู้ทำงานส่งส่วนสมาชิกภายในกลุ่มจะไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม รวมทั้งยังขาดสื่อการสอนที่หลากหลายที่จะทำให้นักเรียนได้ใช้ประกอบการเรียนเพื่อทำให้มีความเข้าใจในบทเรียนมากยิ่งขึ้นส่งผลให้นักเรียนเบื่อหน่ายในการเรียน ไม่มีความกระตือรือร้นและให้ความสนใจในการเรียนเท่าที่ควร ทำให้ผู้เรียนไม่เกิดการเรียนรู้ จนไม่สามารถตอบคำถามได้ถูกต้อง จึงส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ค่อนข้างต่ำเห็นได้จากสรุปผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ปีการศึกษา 2556 และปีการศึกษา 2557 โดยฝ่ายบริหารงานวิชาการ โรงเรียนชุมแพวิทยายน ซึ่งมีค่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 40.6 และร้อยละ 57.08 ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในภาพรวมต่ำกว่าเกณฑ์ที่โรงเรียนชุมแพวิทยายน กำหนด คือ ร้อยละ 70 และจากการรวบรวมข้อมูลผลการสอบหลังเรียนจากการเรียนจบแต่ละหน่วยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนชุมแพวิทยายน 2 ปีย้อนหลัง พบว่าผลการเรียนเรื่องทวีปยุโรป นักเรียนจะมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าทุกหน่วย สาเหตุเนื่องมาจาก เนื้อหาบทเรียนทวีปยุโรป เป็นทวีปที่มีลักษณะกายภาพที่สลับซับซ้อนที่ต้องใช้การคิดวิเคราะห์ และมีเนื้อหาเป็นจำนวนมาก จากการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูเน้นการบรรยายนักเรียนมีส่วน

ร่วมในกิจกรรม การเรียนการสอนค่อนข้างน้อยไม่ได้ฝึกการคิดวิเคราะห์ การแสดงความคิดเห็นหรือการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งสื่อการเรียนการสอนที่มีและใช้อยู่ในปัจจุบันไม่ทันสมัย ไม่มีความหลากหลายจึงทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายไม่สนใจการเรียน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

จากปัญหาที่พบจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะการทำงานกลุ่มและการคิดวิเคราะห์โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบการสอนซิปปาร่วมกับผังกราฟิก รายวิชา ส 22103 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เนื่องจากรูปแบบการสอนซิปปาทำให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองเป็นวิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และทักษะการทำงานกลุ่ม รวมทั้งผังกราฟิกจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย สามารถประมวลความคิดที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมที่มองเห็นได้ อธิบายได้ชัดเจนกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดและเกิดการคิดวิเคราะห์ได้เป็นอย่างดี มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นและมีประสิทธิภาพในการเรียน ซึ่งจะส่งผลให้การคิดวิเคราะห์ ทักษะการทำงานกลุ่มและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ผ่านเกณฑ์การประเมินที่โรงเรียนกำหนด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบการสอนซิปปาร่วมกับผังกราฟิก รายวิชา ส 22103 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ให้มีจำนวนนักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70

2. เพื่อพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่มโดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบการสอนซิปปาร่วมกับผังกราฟิก รายวิชา ส 22103 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ให้มีจำนวนนักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75

3. เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบการสอนซิปปาร่วมกับผังกราฟิก รายวิชา ส 22103 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ให้มีจำนวนนักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิด

ในการพัฒนาการคิดวิเคราะห์และทักษะการทำงานกลุ่มโดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบการสอนซิปปาร่วมกับผังกราฟิก รายวิชา ส 22103 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545
2. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
3. หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนชุมแพวิทยายน พุทธศักราช 2557
4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและหลักการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบการสอนซิปปา
5. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับผังกราฟิก
6. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบการสอนซิปปาร่วมกับผังกราฟิก
7. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการคิดวิเคราะห์
8. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทักษะการทำงานกลุ่ม
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
10. กรอบแนวคิดในการวิจัย

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับผังกราฟิก

มีนักวิชาการ นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของผังกราฟิกไว้ดังนี้

Doug and Melissa (1999 อ้างอิงใน พัทธา พงศ์ประยูร, 2554) ได้ให้ความหมายของผังกราฟิกไว้ว่า ผังกราฟิกเป็นเครื่องมือที่มีคุณค่าสำหรับใช้ในการเรียนการสอน เพราะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน เพราะสามารถนำไปประยุกต์อย่างไม่มีที่สิ้นสุด รูปแบบต่าง ๆ ของผังกราฟิก แสดงให้เห็นถึงการจัดลำดับกระบวนการคิดของผู้เรียนได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งนับว่าเป็นกลวิธีที่ใช้ในการทำความเข้าใจ

Walker and Schmidt (2004 อ้างอิงใน พัทธา พงศ์ประยูร, 2554) ได้ให้ความหมายของผังกราฟิกไว้ว่า ผังกราฟิกเป็นรูปแบบการจัดระบบข้อมูลและแนวคิดโดยใช้คำว่า รูปแบบและแผนภาพช่วยให้นักเรียนเกิดความคิด ความจำ การจัดระบบข้อมูลและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลนั้น ๆ

Mosco (2005 อ้างอิงใน พัทธา พงศ์ประยูร, 2554) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ผังกราฟิก คือ แผนภาพที่ช่วยให้นักเรียนจัดระบบข้อมูลในเรื่องต่าง ๆ

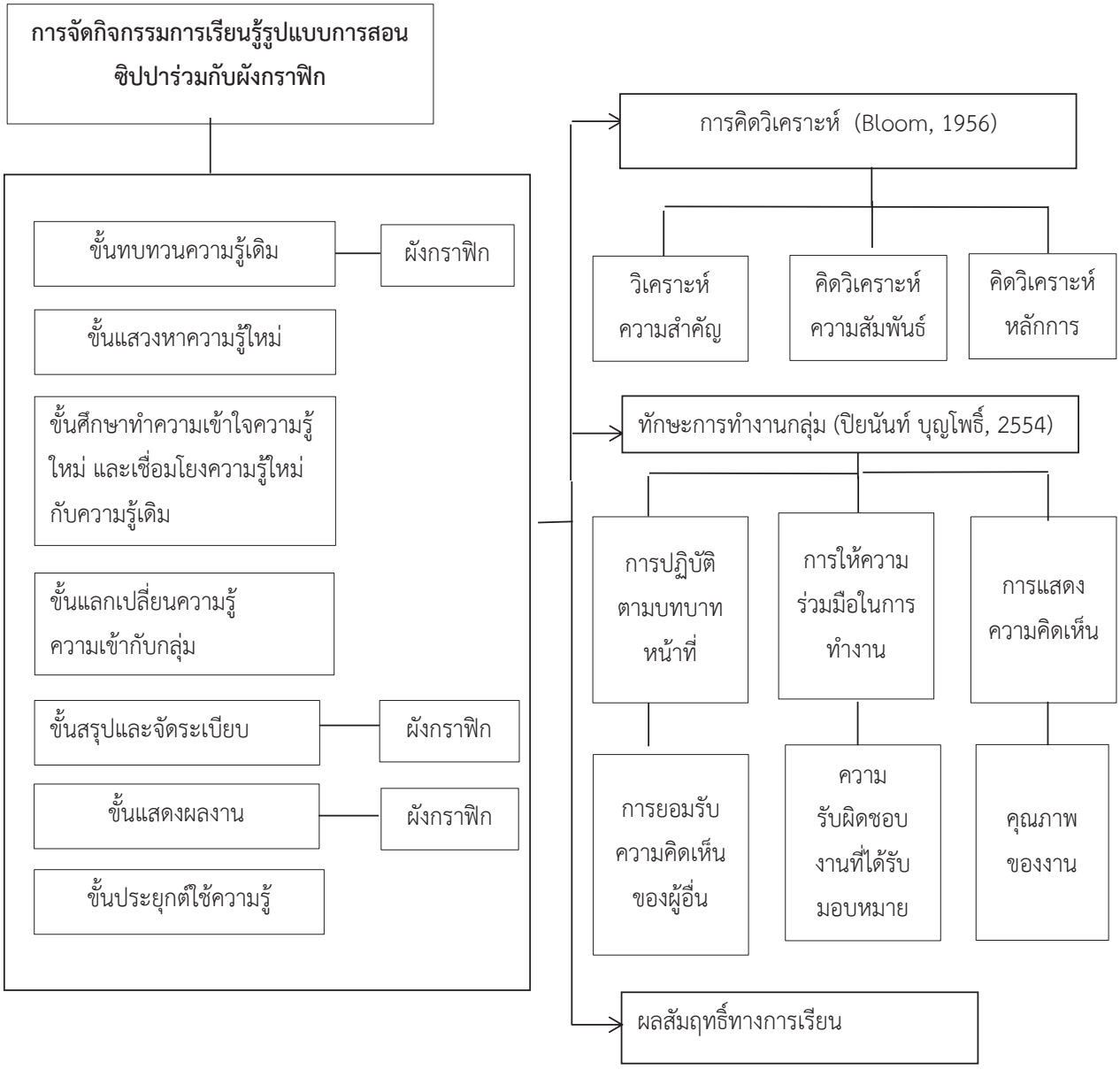
ปราณี เสนีย์ และมีชัย สีเจริญ (2544) ได้ให้ความหมายของผังกราฟิกไว้ว่า ผังกราฟิก คือ การจัดหมวดหมู่โครงสร้างทางความคิด โดยใช้แผนภาพในลักษณะต่าง ๆ ที่เหมาะสมเพื่อช่วยให้มองเห็นภาพความสัมพันธ์และเชื่อมโยงอย่างมีระบบระเบียบ เป็นสิ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนจัดระบบระเบียบใหม่ โดยนำเอาข้อมูลสารสนเทศมาจัดให้เป็นรูปธรรม ซึ่งจะนำไปสู่กระบวนการควบคุมเป็นกลยุทธ์ในการทำให้เกิดความจำระยะยาว

จากความหมายของผังกราฟิกที่นักการศึกษาหลายท่านได้นิยามไว้ สรุปได้ว่า คือการนำข้อมูลหรือความรู้ต่าง ๆ ที่ผ่านกระบวนการคิดขั้นสูงมาจัดให้เป็นระบบระเบียบซึ่งผังกราฟิกเป็นสิ่งที่แสดง

ความคิดที่เป็นนามธรรมให้มองเห็นเป็นรูปธรรม จะช่วยทำให้เข้าใจง่ายขึ้น เร็วขึ้น และจดจำสิ่งที่เรียนรู้ได้นาน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการคิดวิเคราะห์และทักษะการทำงานกลุ่มโดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบการสอนซิปปาร่วมกับผังกราฟิก รายวิชา ส 22103 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมาย

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ห้องเรียนที่ 2 โรงเรียนชุมแพวิทยายน อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 25 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 17 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง

2. ตัวแปรในการวิจัย

2.1 ตัวแปรต้น คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบการสอนซิปปาร่วมกับผังกราฟิก **2.2 ตัวแปรตาม** คือ การคิดวิเคราะห์ ทักษะการทำงานกลุ่มและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ตามแนวคิดของ Kemmis and Mctuggart และ Robin and Mctuggart (1961 อ้างถึงใน ยาใจ พงษ์บริบูรณ์, 2537) โดยผู้วิจัยใช้แบบแผนการการวิจัยแบบ PAOR ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.1. ขั้นเตรียมการ สำรวจและวิเคราะห์สภาพปัญหา, วิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษาและกำหนดเนื้อหาสาระที่ 5 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง, ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย, นำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะที่ควรแก้ไขปรับปรุงพัฒนา, ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปใช้

3.2 ขั้นปฏิบัติการ ดำเนินการปฏิบัติการ 3 วงจร ขั้นปฏิบัติการวงจรที่ 1 (แผนที่ 1-3) ขั้นปฏิบัติการวงจรที่ 2 (แผนที่ 4-6) ขั้นปฏิบัติการวงจรที่ 3 (แผนที่ 7-9**)**

3.3 ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลหลังจากการปฏิบัติการวิจัยสิ้นสุดลงทั้ง 3 วงจร

3.4 ขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติ ผู้วิจัยนำข้อมูลและผลจากการสะท้อนผลเชิงพฤติกรรมหลังสิ้นสุดแต่ละวงจร แบบทดสอบย่อยท้ายวงจรทั้ง 3 วงจร มาวิเคราะห์ข้อมูลเรียบเรียงเป็นผลที่เกิดขึ้นทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ

3.5 ขั้นการเขียนรายงานการวิจัย บทที่ 1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา, บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง, บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย, บทที่ 4 ผลการวิจัยและอภิปรายผล, บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

4. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ขั้นตอนที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลหลังจากการปฏิบัติการวิจัยสิ้นสุดลงทั้ง 3 วงจร ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ประกอบด้วย

4.1 **ข้อมูลเชิงปริมาณ** ได้จากการทำแบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบทดสอบย่อยท้ายวงจร แบบประเมินทักษะการทำงานกลุ่มที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นใช้สถิติพื้นฐาน ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 **ข้อมูลเชิงคุณภาพ** ได้จากการสังเกตและจากการบันทึกการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในแต่ละวงจรของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งได้บันทึกตามแบบสังเกตพฤติกรรมการสอนของครูโดยผู้ช่วยวิจัย และแบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกผลการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ และแบบประเมินทักษะการทำงานกลุ่ม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจากการสะท้อนผลการประเมินผล ในการดำเนินการวิจัยแต่ละวงจร ดังนี้

5.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้จากการทำแบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบทดสอบย่อยท้ายวงจร แบบประเมินทักษะการทำงานกลุ่มที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นใช้สถิติพื้นฐาน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าร้อยละ

5.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้จากการสังเกตและจากการบันทึกการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในแต่ละวงจรของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งได้บันทึกตามแบบสังเกตพฤติกรรมการสอนของครู แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน แบบสัมภาษณ์นักเรียน แบบบันทึกผลการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ และแบบประเมินทักษะการทำงานกลุ่มโดยที่ผู้วิจัย และครูผู้ช่วยวิจัยได้นำข้อมูลมาร่วมกันวิเคราะห์ สรุปผล แล้วนำผลอภิปราย และข้อเสนอแนะแก้ไขปรับปรุงในส่วนที่เป็นปัญหาและอุปสรรคเพื่อให้ผลการจัดการเรียนรู้พัฒนาให้ดียิ่งขึ้น โดยนำเสนอผลที่ได้ในรูปแบบความเรียง

ผลการศึกษา

1. ผลการพัฒนาการคิดวิเคราะห์

จากการทดสอบเพื่อวัดผลการคิดวิเคราะห์ พบว่า นักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 21.82 คิดเป็นร้อยละ 72.73 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้เนื่องจาก นักเรียนได้รับการพัฒนาการคิดอย่างต่อเนื่องตามแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 9 แผน ตามรูปแบบของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนซิปปาร่วมกับผังกราฟิกเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ในขั้นทบทวนความรู้ ขั้นศึกษาทำความเข้าใจความรู้ใหม่ และเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม ขั้นแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจกับกลุ่ม และขั้นประยุกต์ใช้ความรู้ นักเรียนได้ฝึกกระบวนการคิดในการตอบคำถาม การแสดงความคิดเห็น การหาคำตอบในการทำใบงาน ส่วนขั้นการสรุปและจัดระเบียบความรู้นักเรียนได้สรุปความรู้โดยการเลือกใช้รูปแบบผังกราฟิกให้เหมาะสมกับเนื้อหา ทำให้นักเรียนได้ฝึกการจำแนกและจัดหมวดหมู่

ข้อมูล การเปรียบเทียบ การจัดลำดับ และบอกความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูล ซึ่งทักษะเหล่านี้เป็นทักษะหรือพฤติกรรมบ่งชี้การคิดวิเคราะห์ เมื่อให้นักเรียนได้ฝึกพฤติกรรมดังกล่าวเป็นประจำจะสามารถพัฒนาให้นักเรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ได้ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับ ชลวษา ปิยะนฤพัทธ (2551) ได้ศึกษาผลการเรียนรู้และความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่อง เศรษฐศาสตร์ในชีวิตประจำวันของนักเรียนเตรียมทหารชั้นปีที่ 2 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักซิปปา พบว่าความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่อง เศรษฐศาสตร์ในชีวิตประจำวันของนักเรียนเตรียมทหารชั้นปีที่ 2 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักซิปปามีค่าร้อยละ 73.16 ซึ่งสูงสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับโชติ จันทร์วัง (2547) ที่กล่าวไว้ว่า ผังกราฟิกช่วยให้นักเรียนสามารถพัฒนาการจัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง นำสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้กับความรู้เดิมมาเชื่อมความสัมพันธ์ ซึ่งส่งผลต่อความสามารถในคิดหรือการวิเคราะห์ซึ่งส่งผลต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์และพัฒนาการคิดในระดับสูง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ พิมพันธ์ เดชะคุปต์ (2544) ที่กล่าวไว้ว่า ผังกราฟิกได้จากการนำข้อมูลดิบหรือความรู้จากแหล่งต่าง ๆ มาจัดกระทำข้อมูลโดยใช้ทักษะการคิดต่าง ๆ ในการจัดกระทำข้อมูล เช่น การสังเกต เปรียบเทียบ จัดเรียงลำดับ จัดประเภทและใช้ตัวเลข รวมทั้งเทคนิคผังกราฟิกมีประโยชน์ในการพัฒนาการคิดขั้นสูงของผู้เรียนได้ใช้การคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การสร้างมโนทัศน์ เป็นต้น

2. ผลการพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม

จากการประเมินทักษะการทำงานกลุ่ม พบว่า นักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 16.65 คิดเป็นร้อยละ 92.50 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้เนื่องจากรูปแบบการสอนซิปปาร่วมกับผังกราฟิกเป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่ใช้หลักการและแนวคิดประสานกัน คือ แนวคิดการสร้างองค์ความรู้ แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มและการเรียนแบบร่วมมือ ทำให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มทุกขั้นตอน ได้มีการแบ่งหน้าที่กันทำงานในกลุ่ม ทำให้นักเรียนมีบทบาทและมีความรับผิดชอบในการทำงาน มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นสามารถร่วมกันทำงานกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ความคิด ความรู้ ความเข้าใจ นักเรียนได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนความรู้ในการทำใบงาน การตอบคำถาม การสรุปความรู้โดยใช้ผังกราฟิก ได้ตกแต่งกระดาษปรู๊ฟให้มีสีสันสวยงามร่วมกันกับเพื่อน ทำให้นักเรียนรู้สึกสนุกสนานในการทำกิจกรรมการสร้างผังกราฟิกและเมื่อผู้เรียนแต่ละกลุ่มได้สร้างผังกราฟิกเสร็จแล้ว ยังมีการนำเสนอหน้าชั้นเรียนและอภิปรายผลของแต่ละกลุ่มว่ามีความถูกต้องเหมาะสมและสวยงามมากน้อยเพียงใด ดังนั้นผู้เรียนจึงมีความตั้งใจและช่วยกันในการสร้างผังกราฟิกและเกิดการแข่งขันกันว่ากลุ่มใดจะทำได้ถูกต้องที่สุด อ่านง่ายชัดเจนและสวยงามที่สุด ส่งผลให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนและทำให้สมาชิกในกลุ่มรู้จักยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ทำให้นักเรียนได้รับทั้งความรู้และทักษะการทำงานกลุ่ม การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมไปพร้อมกัน ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับ สมเกียรติ

ศรีรุ่งเรือง (2555) ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะกระบวนการกลุ่มและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องการสร้างเสริมสุขภาพ สมรรถภาพ และการป้องกันโรค กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบซิปปา (CIPPA Model) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนที่เรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบซิปปา ในภาพรวมมีทักษะกระบวนการกลุ่มอยู่ในระดับมาก (4.48) และมีจำนวนนักเรียนที่มีทักษะกระบวนการกลุ่มอยู่ในระดับมากขึ้นไป จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และสอดคล้องกับกับทฤษฎีสนามเคิร์ทเลวิน ทิศนา แขมมณี (2542) ได้กล่าวว่า สมาชิกภายในกลุ่มจะมีการปรับตัวเข้าหากันและพยายามช่วยกันทำงานก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและทำให้พลังที่จะทำให้การทำงานกลุ่มเป็นไปด้วยดีและหลักการของ สุวิทย์ มูลคำ และ อรทัย มูลคำ (2552) ที่กล่าวว่า หลักการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนกลุ่มเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับความรู้จากการลงมือร่วมกันปฏิบัติเป็นกลุ่มจะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของสมาชิกแต่ละคนและสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม ก็มีอิทธิพลและปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกันให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมากที่สุดจนสามารถค้นพบและสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

3. ผลการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

จากการทดสอบเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า นักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 มีคะแนนเฉลี่ย 22.35 คิดเป็นร้อยละ 74.50 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้เนื่องจาก การเรียนโดยใช้รูปแบบการสอนซิปปาร่วมกับผังกราฟิก เป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้และมีส่วนร่วมในกระบวนการคิด การปฏิบัติและทำความเข้าใจด้วยตนเองจนสามารถสรุปความรู้ออกมาในรูปแบบผังกราฟิกต่าง ๆ ได้ ทำให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนได้ง่ายขึ้นและจดจำความรู้ได้ยาวนานและในแต่ละขั้นตอนของรูปแบบการสอนซิปปาทำให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมที่หลากหลายที่มีลักษณะให้ผู้เรียนได้มีการเคลื่อนไหวทางกาย ทางสติปัญญา ทางอารมณ์ ทางสังคมอย่างเหมาะสมอันช่วยให้ผู้เรียนตื่นตัวสามารถรับรู้และเรียนรู้ได้อย่างดีซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับ ชลวษา ปิยะนฤพัทธ (2551) ได้ศึกษาผลการเรียนรู้และความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่อง เศรษฐศาสตร์ในชีวิตประจำวันของนักเรียนเตรียมทหารชั้นปีที่ 2 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักซิปปา พบว่า ผลการเรียนรู้ เรื่อง เศรษฐศาสตร์ในชีวิตประจำวันของนักเรียนเตรียมทหารชั้นปีที่ 2 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักซิปปา มีค่าร้อยละ 83.58 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด คือ ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับ วรารัตน์ กมลคุณากร (2556) ได้ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้รูปแบบซิปปา พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้รูปแบบซิปปา (CIPPA Model) นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 83.89 และนักเรียนจำนวน 12 คน ผ่านเกณฑ์จำนวน 11 คน

คิดเป็นร้อยละ 91.66 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด คือนักเรียนร้อยละ 80 มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 75 ขึ้นไป นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ณัฐ สิมะธัมนันท์ (2551) ได้ศึกษาผลการเรียนรู้ของนักเรียนเตรียมทหารชั้นปีที่ 1 โดยการใช้เทคนิคแผนผังกราฟิกในรายวิชาสังคมศึกษา พบว่า ผลการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคแผนผังกราฟิกสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด คือ ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 รวมทั้ง ดลฤดี รัตนประสารท (2547) ที่ได้สรุปไว้ว่า การสอนโดยใช้เทคนิคการใช้ผังกราฟิกเป็นการสอนที่มีการสรุปเนื้อหาที่เรียนโดยใช้ผังกราฟิกเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการจัดกระทำข้อมูลให้เป็นระบบ เข้าใจง่ายกะทัดรัดและมีความชัดเจน เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมและสรุปความคิดหรือข้อมูลให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาสาระนั้นได้ง่ายขึ้นและนักเรียนสามารถใช้ทักษะการคิดออกมาในรูปของผังกราฟิกในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้มองเห็นกระบวนการคิดของผู้เรียน

สรุปผลการวิจัย

1. การพัฒนาการคิดวิเคราะห์มีนักเรียนผ่านเกณฑ์ จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 82.35 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ นักเรียนจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 70 และมีผลคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 21.82 คิดเป็นร้อยละ 72.73

2. การพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่มมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ นักเรียนจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 และมีผลคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 16.65 คิดเป็นร้อยละ 92.50

3. การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 82.35 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ นักเรียนจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 และมีผลคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 22.35 คิดเป็นร้อยละ 74.50

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่พบจากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1.1 เวลาที่ใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนค่อนข้างจำกัดแต่ขั้นตอนของกิจกรรมมีหลายขั้นตอนทำให้สอนเกินเวลาที่กำหนดนักเรียนทำงานไม่เสร็จตามเวลาที่กำหนด ผู้วิจัยควรกระชับเวลาในการทำกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อไม่ให้กระทบการเรียนการสอนของรายวิชาอื่นและยืดหยุ่นเวลาตามความเหมาะสมและต้องคำนึงถึงความรู้ความเข้าใจของนักเรียนเป็นสำคัญ

1.2 การนำเสนอผลงานไม่สามารถดึงดูดความสนใจให้เพื่อนตั้งใจฟังตลอดการนำเสนอได้และนักเรียนบางคนไม่สนใจการนำเสนอหรือผลงานของเพื่อน ผู้วิจัยควรชี้แจงเกณฑ์การประเมินผลงานผังกราฟิกซึ่งมีเกี่ยวกับการประเมินการนำเสนอผลงานให้นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลงานด้วยวิธีการที่

หลากหลายเพื่อให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น คะแนนการประเมินก็จะดีตามไปด้วย เช่น มีการถามคำถามหลังจากการนำเสนอเพื่อให้เพื่อนแต่ละกลุ่มตั้งใจฟังที่เรานำเสนอ และผู้วิจัยให้นักเรียนศึกษาข้อมูลจากผลงานของเพื่อนและทำการบันทึกความรู้ที่ได้เพื่อส่งเป็นสรุปความรู้หรือผลงานรายบุคคล

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยผลการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซิปปาร่วมกับผังกราฟิกกับตัวแปรอื่น ๆ เช่น การคิดมีวิจารณญาณ ทักษะการแก้ปัญหา ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นต้น

2.2 ควรมีการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซิปปาร่วมกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบอื่น ๆ และระดับชั้นอื่น ๆ

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี เพราะได้รับความกรุณาอย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์นิลมณี พิทักษ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำปรึกษา คำแนะนำ และขอขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงเรียนชุมแพวิทยายน และคณะครูที่ให้ความอนุเคราะห์และอำนวยความสะดวกแก่ผู้วิจัย ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทำให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.

ชลวษาปิยะนฤพัทธ. (2551). การศึกษาผลการเรียนรู้และความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่อง เศรษฐศาสตร์ในชีวิตประจำวันของนักเรียนเตรียมทหารชั้นปีที่ 2 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักซิปปา. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอนบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

โชติจันทร์วัง. (2547). ผลของการใช้เทคนิคการจัดข้อมูลด้วยแผนภาพในการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนความคงทนในการเรียนรู้และความสามารถในการนำเสนอข้อมูลทางคณิตศาสตร์ด้วยแผนภาพของนักเรียนเตรียมทหาร. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาคณิตศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณัฐสิมธัมนันท์. (2551). การพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคแผนผังกราฟิกเรื่อง การเมืองการปกครองของนักเรียนเตรียมทหารชั้นปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ดลฤดีรัตนประสาท. (2547). ผลของการใช้ผังกราฟิกที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่องดินและหินในท้องถิ่นชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ทรงภพเตชะตานนท์. (2551). การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมเรื่องภูมิศาสตร์ประเทศไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ4 MAT และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แผนผังความคิด. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอนบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ทิศนาแขมมณี. (2542). การจัดกาเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง : โมเดลซิปปา (CIPPA MODEL). กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ประสาน มาลากุล ณ อยุธยา. (2532). บทสนทนาเกี่ยวกับการสอนให้คิดในนวัตกรรมทาง การศึกษาการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปราณี เสนีย์ และมีชัย สีเจริญ. (2554). การนำแผนภาพลำดับการคิดมาใช้ในการเรียนการสอน. วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์.

พัทราพงศ์ประยูร. (2554). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้และการคิดวิเคราะห์โดยใช้ รูปแบบการสอนแบบผังกราฟิก เรื่อง การนำเสนอข้อมูลด้วยโปรแกรม Microsoft Office PowerPoint สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านโคกม่วง (ดำประชาอุทิศ) จังหวัดพัทลุง. [วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตร และการสอน]. ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พิมพันธ์เดชะคุปต์. (2544). การสื่อสารด้วยผังกราฟิก. ประมวลบทความเสริมปะสิทธิภาพ ครูยุคปฏิรูปการศึกษาการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแนวคิด วิธีและเทคนิคการสอน 1. กรุงเทพฯ: บริษัท เดอะมาสเตอร์กรุ๊ป เมเนตเม้นท์จำกัด.

ยาใจ พงษ์พิบูรณ์. (2537). เอกสารสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการ รูปแบบเพื่อพัฒนาเชิงการเรียนการสอน. ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สมเกียรติศรีรุ่งเรือง. (2555). การพัฒนาทักษะกระบวนการกลุ่มและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การสร้างเสริมสุขภาพ สมรรถภาพ และการป้องกันโรค กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบซิปปา (CIPPA Model) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอนบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2549). คู่มือการประเมินคุณภาพภายนอกระดับอุดมศึกษา.กรุงเทพฯ: บริษัทจุดทองจำกัด.

สุวิทย์ มูลคำและ อรทัย มูลคำ. (2552). 19 วิธีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะ. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

อุษณีย์ อนุรุทธ์วงศ์. (2552). ต้องเน้นให้เด็กไทยคิดเป็นถึงจะตามชาติอื่นทัน.เข้าถึงข้อมูลได้จาก https://www.gotoknow.org/posts/244697?locale=en สืบค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2559.

การศึกษาพฤติกรรมการใช้ Social Media ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จังหวัดขอนแก่น

A study of behavior in using social media from students at the high school belong to secondary educational service area office 25 khonkaen province

สริญญา จำปาวอ[1*] และ มณฑา ชุ่มสุคนธ์ [2]

[1] สาขาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[2] สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[*]E-mail: sarah.strawberry.angel2@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรม สาเหตุและสภาพปัญหาในการใช้ Social Media ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียน จำนวน 398 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi - Stage Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม จำนวน 80 ข้อ วิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า

1) ผลการศึกษาพฤติกรรมการใช้ Social Media ด้านพฤติกรรมก่อนการใช้งาน Social Media พบว่า ใช้เพื่อติดต่อสื่อสารกับเพื่อน ผู้ปกครอง และคนอื่นๆที่เกี่ยวข้องมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.43) ด้านพฤติกรรมระหว่างการใช้งาน Social Media พบว่า นักเรียนใช้ 2 ชม. ขึ้นไป มากที่สุด ($\bar{X}$= 4.89) ใช้ทุกวัน มากที่สุด ($\bar{X}$= 4.73) ใช้เวลา 19.01 น. – 05.59 น. มากที่สุด ($\bar{X}$= 4.68) ค่าใช้จ่ายต่อเดือน 801-1,000 บาท มากที่สุด ($\bar{X}$= 4.74) ใช้ที่บ้านหรือหอพักมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.77) ใช้ Youtube มากที่สุด ($\bar{X}$= 4.89) ใช้เพื่อความเพลิดเพลินมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.67) และมีช่องทางในการใช้ผ่านโทรศัพท์มือถือมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.89) ด้านพฤติกรรมหลังการใช้งาน Social Media พบว่า นักเรียนใช้งานเพื่อค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.38)

2) ผลการศึกษาด้านปัจจัยการใช้งาน Social Media พบว่า นักเรียนมีปัจจัยการใช้งานเพื่อการติดต่อสื่อสารมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.35)

3) ผลการศึกษาด้านปัญหาจากการใช้งาน Social Media พบว่า มีปัญหา เรื่อง การใช้ภาษาไม่เหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.26)

4) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้ Social Media ของนักเรียนสรุปได้ดังนี้ คือ ต้องการให้มีการให้ใช้อินเตอร์เน็ตผ่านซิมเครือข่ายมือถือฟรี ต้องการให้มี wifi ฟรีทั่วทุกพื้นที่ในประเทศไทยคล้ายกับในต่างประเทศ ต้องการให้นักเรียนแบ่งแยกเวลาเล่นมือถือ ไม่ต้องการให้สังคมไทยเป็นสังคมก้มหน้า ต้องการให้ผู้ใช้มีวิจารณญาณในการแยกแยะการรับข้อมูลผ่านสื่อออนไลน์ทุกชนิดว่าสิ่งใดถูก-ผิด ต้องการผู้ใช้ Social Media รับเพิ่มเพื่อนที่รู้จักเท่านั้นเพื่อความปลอดภัยและต้องการให้ผู้ใช้ Social Media มีใช้เฉพาะเพื่อให้เกิดประโยชน์

คำสำคัญ: พฤติกรรมการใช้ Social Media, ปัจจัยของการใช้งาน Social Media, ปัญหาจากการใช้งาน Social Media

ABSTRACT

This research aims to study the behavior. And cause problems in the use of Social Media at the end of high school students. Secondary Educational Service Area Office Area 25 Khon Kaen. The sample used in this research were 398 students who were selected by random multistage (Multi - Stage Sampling) used in this study was a questionnaire of 80 questions analyzed using percentages. The mean and standard deviation.

The research found that

1) The study uses Social Media behavior before using Social Media that is used to communicate with parents and others, the most relevant ($\bar{x}$= 4.43) behavior during use Social Media found that students spend two hours or more. Most ($\bar{x}$= 4.89) for every day the ($\bar{x}$= 4.73) at 19:01 pm. - 5:59 pm. most ($\bar{x}$= 4.68) charge per month. Most 801-1000 baht ($\bar{x}$= 4.74) using at home or the dorm ($\bar{x}$= 4.77) using the Youtube ($\bar{x}$= 4.89) for the most enjoyment (x = 4.67) and a channel in the past, most mobile phones ($\bar{x}$= 4.89) behavior after use Social Media found that students use knowledge to further the ($\bar{x}$= 4.38).

2) The study on the use of Social Media found that the students use to communicate most ($\bar{x}$= 4.35).

3) Study the issue of the use of Social Media found that the problem of language is most appropriate ($\bar{x}$= 4.26).

4) Recommendations on the use of Social Media behavior of students is as follows: To provide access to the Internet via a SIM free mobile network needs to have free wifi in all areas, similar to those in other countries. To give students time cell division. Thailand does not want the society as a society face. To provide users with the information critical to distinguish all online media through what was - wrong. Social Media Users want to be friends known only for safety and require the user to Social Media is used only to provide benefits.

Keywords: Behavior using Social Media, The use of Social Media, The issue of the use of Social Media.

บทนำ

ในปัจจุบันเป็นยุคข้อมูลข่าวสาร สื่ออินเตอร์เน็ตได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากต่อวิถีการดำรงชีวิตของบุคคลต่างๆ ในทุกด้านทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากสื่ออินเตอร์เน็ตถือเป็นแหล่งข้อมูลขนาดใหญ่ที่มีหลากหลายรูปแบบการให้บริการซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการของผู้รับสาร ทั้งนี้เนื่องจากสื่ออินเตอร์เน็ตถือเป็นแหล่งข้อมูลขนาดใหญ่ที่มีหลากหลายรูปแบบการให้บริการซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการของผู้รับสาร สังคมระดับประเทศ และระดับโลก ด้วยวิวัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีอันทันสมัยที่ไม่หยุดยั้ง เริ่มมีการพัฒนาสื่อทางอินเตอร์เน็ตในรูปแบบต่างๆจนมาถึงยุคของ การใช้งานเทคโนโลยี Social Media จะมีการให้บริการของหลากหลายรูปแบบ ที่เปิดให้บริการกับผู้ใช้งาน เช่น Facebook, Line, Instagram, Whatsapp, Google+, Twitter, Tango, Skype, Socialcam, Youtube, WeChat, Kakao Talk และ Hi5 เป็นต้น สอดคล้องกับ พงศักดิ์ อุรัทฉัทชัยรัตน์ (2554) ที่กล่าวว่าความหมายของเครือข่ายสังคมออนไลน์ไว้ว่าเป็น รูปแบบโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม โดยเริ่มต้นจากจุด ๆ หนึ่ง ซึ่งจุดในที่นี้อาจจะ หมายถึง บุคคลหรือหนึ่งองค์กรหนึ่ง ซึ่งสามารถทำความรู้จักและเชื่อมโยงกับบุคคลหรือองค์กรอื่น ๆ ได้ในทิศทางใดทิศทางหนึ่งผ่านระบบอินเตอร์เน็ต โดยบุคคลหรือกลุ่มองค์กรนี้ มีความคล้ายคลึงกันทั้งในด้านบวกและด้านลบ

จากการศึกษาข้อมูลพฤติกรรมผู้ใช้อินเตอร์เน็ตในประเทศไทยของสำนักงานสถิติแห่งชาติ, กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (2557) พบว่า ผู้ใช้งานอินเตอร์เน็ตอันดับ 1 เป็นการเข้าใช้งานเทคโนโลยี Social Media โดยเป็นการเน้นการ พูดคุยผ่านสังคมออนไลน์ มากถึง ร้อยละ 78.2 และการเข้าใช้งานเพื่ออ่านข่าว อ่านหนังสือ อิเล็กทรอนิกส์ และเพื่อค้นหาข้อมูล รวมไปถึงการสื่อสารในระบบการเรียนการสอนในโรงเรียน มีการนำเทคโนโลยีนี้มาประยุกต์ใช้ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ปัจจุบันทุกคนให้ความสนใจและความสำคัญเทคโนโลยี Social Media การใช้เทคโนโลยีการเชื่อมต่ออินเตอร์เน็ตในการใช้งาน เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก และมีแนวโน้มมากขึ้นเรื่อยๆ ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทุกอาชีพ ทุกเพศ ทุกวัย แต่ในการใช้งานทั่วไปก็ยังพบปัญหาที่เกิดจากการใช้งาน นอกจากสื่อสังคมออนไลน์ เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสร้างความสัมพันธ์ และทำกิจกรรมร่วมกันบนเครือข่ายอินเตอร์เน็ต หรือรวมไปถึง ปัญหาพฤติกรรม ต่างๆ ในช่วง 1–2 ปี ที่ผ่านมามีข่าวปัญหาพฤติกรรมทางสังคม เกี่ยวกับการใช้งานเทคโนโลยี Social Media อย่างมากมายเช่นพฤติกรรมสังคมก้มหน้าการใช้โทรศัพท์มือถือ ตลอดเวลา ทั้งในเวลาเรียนนอกเวลาเรียน รวมทั้งขณะทำกิจกรรมอื่นๆ ทำให้เกิดอุบัติเหตุในลักษณะต่างๆการเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมการใช้ภาษาผิดหลักไวยากรณ์จนติดเป็นนิสัยและ การใช้ภาษา หยาบคายหรือแสดงความคิดเห็นที่ไม่เหมาะสมหรือดูหมิ่นผู้อื่นในเทคโนโลยี Social Media นักเรียนขาดประสบการณ์และวุฒิภาวะมากพอจะแยกแยะ ความถูกต้องปัญหาการถูกล่อลวง การหลงเชื่อคำ

โฆษณาถูกหลอกซื้อสินค้าไม่ได้มาตรฐานหรือการจ่ายเงินแล้วไม่ได้รับสินค้าจริง ปัญหานักเรียนหนีเรียนเพื่อเล่นเกมส์ ปัญหาการเรียนตกต่ำ จนทำให้เกิดการทำผิดกฎหมายโดยการลักทรัพย์ รวมไปถึงการขายบริการทางเพศ ซึ่งการกระทำผิดดังกล่าวถือเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสม สะท้อนถึงปัญหาสังคมระดับครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และลุกลามเป็นปัญหาระดับชาติ

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิศรุต ตันติพงศ์อนันต์ (2548) กล่าวว่า ภัยจากการเล่นเกมที่มีเนื้อหาไม่เหมาะสม มีลักษณะรุนแรง ล่อแหลมละเมิดทางเพศ ทั้งนี้ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นบนอินเตอร์เน็ตก็ยังมีส่วนที่เป็นผลกระทบ ก่อปัญหาให้กับสังคมภายนอกที่มูลค่าความเสียหายด้านสังคมวัฒนธรรม ประเพณี มากกว่าในเรื่องของเทคนิค ส่งผลกระทบต่อสภาพร่างกาย จิตใจต่อสังคม ซึ่งมาในลักษณะการใช้สื่ออินเตอร์เน็ตเป็นสิ่งที่เผยแพร่

ดังนั้นครูผู้สอนควรตระหนักเป็นอย่างมากในปัญหาดังกล่าว ซึ่งเป็นปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไขและหาแนวทางร่วมกันด้วยการศึกษาข้อมูลพฤติกรรมของนักเรียน ในการใช้เทคโนโลยี Social Media มาแก้ไข ปรับปรุง ด้วยการดูแล เอาใจใส่ และการจัดการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับบทเรียนจากปัญหาดังกล่าว ข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา พฤติกรรมการใช้เทคโนโลยี Social- Media ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จังหวัดขอนแก่น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยี Social Media ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยี Social Media ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของนักเรียนจากการใช้เทคโนโลยี Social Media ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จังหวัดขอนแก่น

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิด

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำเสนอดังนี้

1. เทคโนโลยี Social Media และความเชื่อมโยงกับอินเทอร์เน็ต

สังคมออนไลน์หรือเทคโนโลยี Social Media หมายถึง กลุ่มคนที่รวมกันเป็นสังคมมีการทำกิจกรรมร่วมกันบนอินเทอร์เน็ตในรูปแบบของเว็บไซต์มีการแพร่ขยายออกไปเรื่อยๆ เป็นรูปแบบของการสื่อสารข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ต ทำให้เครือข่ายคอมพิวเตอร์หรืออินเทอร์เน็ตเป็นสังคมขึ้นมา โดย Social มีความหมายว่า สังคม ในที่นี้หมายถึงสังคมออนไลน์ซึ่งมีขนาดใหญ่มากในปัจจุบัน ส่วนคำว่า Media หมายถึง สื่อ ซึ่งก็คือ เนื้อหา เรื่องราว บทความ วิดีโอ เพลง รูปภาพ ต่างๆ เป็นต้น บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network Service) เป็นรูปแบบเว็บไซต์ ในการสร้างเครือข่ายสำหรับผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ต เพื่อเขียนและอธิบายความสนใจ กิจกรรมที่ได้ทำและกับความสนใจและกิจกรรมของผู้อื่นสื่อสังคมออนไลน์คือสื่อสังคมที่เปิดโอกาสให้ไม่ว่าใครก็ตามสามารถนำเสนอข่าวสารและข้อมูลเพื่อเผยแพร่ให้บุคคลอื่นๆ ได้รับรู้ โดยมีอยู่หลากหลายรูปแบบเช่น เว็บบล็อก เว็บบอร์ด Facebook, Line, Instragram, Whatsapp, Google+, Twitter, Tango, Skype, Socialcam, Youtube, WeChat, Kakao Talk, Hi5 เป็นต้น โดยอาจจะมีทั้งการนำเอาเรื่องราวของตัวเองหรือประสบการณ์สิ่งที่ได้พบ การสอนความรู้ต่างๆ หรือแม้กระทั่งเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยที่ตัวเองมีความรู้หรือมีความถนัด และแน่นอนว่าเมื่อคนได้เจอ “คนคอเดียวกัน” ความสนุกที่ได้จากการรู้จักแชร์ประสบการณ์ร่วมกัน หรือได้ขยายวงเพื่อนฝูงที่ชอบเหมือนๆ กันออกไป สิ่งเหล่านี้ จุดหนึ่งที่ทำให้สื่อสังคมออนไลน์ ได้รับความนิยมอย่างล้นหลามตลอดหลายปีที่ผ่านมา (รัตนา โอฬาฤกษ์, 2554)

เครือข่ายสังคมออนไลน์ คือ สังคมที่ผู้คนสามารถทำความรู้จักร่วมแบ่งปันสิ่งที่สนใจ และสามารถเชื่อมโยงกันได้ในทิศทางใดทิศทางหนึ่งในโลกอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นเครื่องมือใช้ในการปฏิบัติการทางสังคม ทั้งการสื่อสารปฏิสัมพันธ์แบ่งปันแลกเปลี่ยน ข้อมูล ภาพ และเสียง ระหว่างกันเป็นการรวมกันเข้าไว้ ซึ่งความผูกพันและความสนใจ อาทิ ความสัมพันธ์ของกลุ่มเพื่อนตั้งแต่อนุบาล ประถม ที่ทำงาน ญาติพี่น้อง จนกระทั่งกลุ่มคนที่มีรูปแบบการใช้ชีวิตเหมือนกัน ได้แก่ กลุ่มคนเล่นดนตรี กลุ่มคนเล่นกล้อง และกลุ่มแฟนคลับ เป็นต้น

2. แนวความคิดเกี่ยวกับสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media)

นาวิก นำเสียง (2554) กล่าวว่า Social Media กับ Social Network มีความหมายแตกต่างกัน Social หมายถึง “สังคม” ซึ่งในที่นี้ก็จะหมายถึง สังคมออนไลน์นั่นเอง Media หมายถึง “สื่อ” ซึ่งในที่นี้ก็จะหมายถึงสื่อในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ภาพ เสียง วีดิโอ ข้อความเป็นต้น ดังนั้น Social Media ก็น่าจะหมายความว่า สื่อสังคมออนไลน์ที่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน โดยใช้สื่อต่างๆ เป็นตัวแทนในการสนทนา โดยได้มีการจัดแบ่งประเภทของ Social Media ออกเป็นหลายประเภท เช่น ประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ (Publish) ที่มี Wikipedia, Blogger เป็นต้น ประเภทสื่อแลกเปลี่ยน (Share) ที่มี Youtube, Flickr, SlideShare เป็นต้น ประเภทสื่อสนทนา (Discuss) ที่มี MSN, Skype, Google Talk เป็นต้น และยังมีอีกหลายประเภท โดยอีกประเภทของ Social Media ที่สร้างความสับสนให้บ้าง ก็คือ ประเภทเครือข่ายสังคมออนไลน์

หรือที่เรียกกันว่า Social Network ที่มี Facebook, LinkedIn, Google+ เป็นต้น Social Network จึงเป็นส่วนหนึ่งของ Social Media ถ้าจะพูดรวมสื่อสังคมออนไลน์ทั้งหมด เราก็จะใช้คำว่า Social Media แต่ถ้าต้องการเน้นเฉพาะเครือข่ายสังคมออนไลน์แล้ว เราก็จะใช้คำว่า Social Network

สื่อทางสังคม (Social Media) คือขอบข่ายโครงสร้างทางสังคมของการสร้างสื่อที่ทุกคนสามารถสร้างขึ้นเองได้ เพื่อเชื่อมโยงและสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์บนโลกอินเทอร์เน็ต โดยรูปแบบของสื่อทางสังคมในปัจจุบันมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนสามารถเกิดการโต้ตอบหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้ในเวลาเดียวกัน จึงทำให้สื่อทางสังคมถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารทั้งเพื่อการติดต่อทั่วไป และเป็นเครื่องมือในการทำธุรกิจ

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เนติมา กมลเลิศ (2549) ได้ศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการใช้อินเทอร์เน็ตของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 โรงเรียนในเครือคณะเซนต์คาเบียล เขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า

1) พฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการใช้อินเทอร์เน็ตอยู่ในระดับมากความภาคภูมิในตนเองอยู่ในระดับมากการรับรู้เกี่ยวกับอินเทอร์เน็ตอยู่ในระดับมากการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวอยู่ในระดับปานกลางการสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อนอยู่ในระดับปานกลาง

2) การเปรียบเทียบพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการใช้อินเทอร์เน็ตของนักเรียนในเครือคณะเซนต์คาเบียน เขตกรุงเทพมหานครจำแนกตามชั้นปีคะแนนเฉลี่ยสะสมอาชีพของผู้ปกครองพบว่าไม่แตกต่างกัน

3) การสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อนการรับรู้เกี่ยวกับอินเทอร์เน็ตความภาคภูมิในตนเองเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการใช้อินเทอร์เน็ตสามรถร่วมทำนายพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการใช้อินเทอร์เน็ตได้ร้อยละ 47.3อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ภาณุวัฒน์ กองราช (2554) ศึกษาพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของวัยรุ่นในประเทศไทย: กรณีศึกษา Facebook พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีอายุระหว่าง 19-21 ปี มีการศึกษาอยู่ในระหว่างปริญญาตรีหรือสูงกว่า มีอัตราการใช้บริการ 1-5 ครั้งต่อสัปดาห์ ในการใช้แต่ละครั้งใช้เวลา 1-3 ชั่วโมงต่อครั้ง และมีประสบการณ์ใช้บริการน้อยกว่า 1 ปี โดยส่วนใหญ่เคยใช้บริการหรือกิจกรรมต่างๆ ที่มีใน Facebook ซึ่งประกอบไปด้วยการโต้ตอบบนกระดานสนทนา การเข้าร่วมกลุ่มต่างๆ การเล่นเกม การตอบคำถาม (Quiz) การแบ่งปันรูปภาพ การแบ่งปันวีดิโอ การค้นหาเพื่อนเก่า การส่งข้อความ การร่วมแสดง ความคิดเห็น การชอบ (Like) และพบว่า กลุ่มวัยรุ่นมีความเพลิดเพลินในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์จนทำให้เกิดความรู้สึกชอบและสนุกสนาน รวมถึงเป็นการทำตามกระแสนิยมจึงทำให้อัตราในการใช้เพิ่มมากขึ้นจนเกิดเป็นการติดการใช้งาน และอาจทำให้เกิดความรู้สึกกังวลหรือหมกมุ่นว่าจะต้องเข้าไปใช้งานอีกจนกลายเป็นความ

หลงใหลจนผิดปกติ อย่างไรก็ตามการรับรู้ถึงความเสี่ยงจากการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Perceived Rick) ไม่มีความสัมพันธ์หรือทำให้พฤติกรรมความหลงใหล และการติดการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ในกลุ่มวัยรุ่นลดลงแต่อย่างใดเนื่องจากกลุ่มวัยรุ่นดังกล่าวจะระมัดระวังมากในการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ และจะไม่ใช้งานถ้ารู้สึกว่าตัวเองได้รับความเสี่ยง

เอมิกา เหมมินทร์ (2556) ศึกษาพฤติกรรมการใช้และความคิดเห็นเกี่ยวกับผลที่ได้จากการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์(Social Media) ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าประชาชนในกรุงเทพมหานครมีประสบการณ์ในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์3 ปีขึ้นไปมากที่สุด ประชาชนใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ Facebook บ่อยที่สุด ช่องทางที่ประชาชนใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์บ่อยที่สุดคือ Smartphone ประชาชนส่วนใหญ่เปิดบริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ ไว้ตลอดทั้งวัน ช่วงเวลาที่ประชาชนใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์มากที่สุดคือ 18.00-06.00 น. ประชาชนมีการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ 1-3 ชั่วโมงต่อวันมากที่สุด ประชาชนส่วนใหญ่ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อพูดคุยกับเพื่อนมากที่สุด และคุณสมบัติของเครือข่ายสังคมออนไลน์ ที่ประชาชนชอบมากที่สุดคือ ทำให้ทราบข่าวสารรวดเร็ว โดยเว็บไซต์เป็นแหล่งหรือสื่อที่ทำให้ประชาชนสนใจใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์มากที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพสถานภาพสมรส และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

นภัสกร กรวยสวัสดิ์ (2553) ปัจจัยที่ส่งผล ให้เกิดพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ในปัจจุบัน ได้แก่ ลักษณะทางสังคมและบรรทัดฐานของกลุ่มผู้ใช้งาน เครือข่ายสังคมออนไลน์ลักษณะส่วนบุคคล แรงจูงใจและความสามารถของบุคคล ทัศนคติเกี่ยวกับความไว้ใจ ความปลอดภัยของระบบและความเป็นส่วนตัว คุณค่าทางด้านความบันเทิง การได้รับประโยชน์จากการใช้เครือข่าย สังคมออนไลน์

หฤษฎ์ เลิศอนันตกร (2554) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษา กล่าวว่า เนื่องจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียน เป็นตัวบ่งชี้ถึงคุณภาพของการศึกษา ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากการศึกษาพบว่าสาเหตุที่ทำให้นักเรียนไม่ประสบความสำเร็จประกอบไปด้วยหลายปัจจัย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบทางสติปัญญาและองค์ประกอบทางด้านที่ไม่ใช่สติปัญญา ได้แก่ การจัดการศึกษาในสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จังหวัดขอนแก่น กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางการสุ่มกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ตารางสำเร็จรูปของ ทาโร ยามาเน (Taro Yamane, 1973) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 398 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi - Stage Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักเรียน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) จำนวน 9 ข้อ

ตอนที่ 2 การศึกษาพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยี Social Media ของของนักเรียน ซึ่งเป็นข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ จำนวน 70 ข้อ ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยี Social Media ของนักเรียนเป็นลักษณะคำถามปลายเปิด จำนวน 1 ข้อ

3. การดำเนินการสร้างเครื่องมือ

3.1 สร้างแบบสอบถาม

3.2 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอคำแนะนำเพิ่มเติมและเสนอแนะแนวทาง จากนั้นนำแบบสอบถามที่ได้รับ มาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

3.3 นำแบบสอบถามเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน

3.4 นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและเสนอ ต่ออาจารย์ที่ปรึกษา

3.5 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คนโดย ผู้วิจัยได้ติดต่อไปยังโรงเรียน น้ำพองศึกษา อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

3.6 นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแล้วดำเนินการเก็บข้อมูลในโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 4 โรงเรียน นักเรียนรวม 398 คน มีโรงเรียนดังต่อไปนี้

1) โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ นักเรียนกลุ่มตัวอย่างได้จำนวน 240 คน

2) โรงเรียนขามแก่นนครจำนวน กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนขนาดใหญ่ นักเรียนกลุ่มตัวอย่างได้จำนวน 110 คน

3) โรงเรียนน้ำพองพัฒนศึกษารัชมังคลาภิเษก กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนขนาดกลาง นักเรียนกลุ่มตัวอย่างได้จำนวน 32 คน

4) โรงเรียนชุมแพวิทยาคม กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนขนาดเล็กนักเรียนกลุ่มตัวอย่างได้จำนวน 16 คน

3.7 การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการเป็นขั้นตอน ดังนี้

1) วางแผนและเตรียมการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยการติดต่อทางโรงเรียนล่วงหน้าเพื่อขอความอนุเคราะห์ โดยเดินทางไปพบผู้อำนวยการโรงเรียนหรือรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการของทุกโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง พร้อมทั้งนัดหมาย วันเวลา ในการเก็บข้อมูลทุกชุด

2) ทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลในการทำวิจัยถึงผู้อำนวยการโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จังหวัดขอนแก่น

3) จัดทำเอกสารและจัดทำรหัส (Code) ของแบบสอบถามเพื่อความสะดวกในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล และสะดวกในการติดตามเอกสารข้อมูลทุกชุด

4) นำเอกสารไปให้รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการเพื่อขอข้อมูลนักเรียน และนัดหมายวันเวลา รับแบบสอบถามในระยะเวลา 1 สัปดาห์ หลังจากส่งมอบแบบสอบถาม

5) ดำเนินการรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 โรงเรียน พร้อมตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามในด้านของจำนวนและความครบถ้วนของการตอบ

6) ติดตามทวงถามแบบสอบถามจากรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ แต่ละโรงเรียนเป็นระยะกรณีที่แบบสอบถามไม่ครบ หรือได้รับล่าช้าและเก็บจนครบถ้วน ตามจำนวน

4. การวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือ

การหาความน่าเชื่อถือ (reliability) นำแบบสอบถามที่ได้แก้ไขแล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาตรวจสอบอีกครั้งเพื่อความสมบูรณ์ก่อนนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 รายแล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์ (α – Coefficient) ใช้สูตรครอนบาค (Cronbach) (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) เพื่อหาค่าความชื่อมั่นของแบบสอบถามผู้ศึกษาได้ทำการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามมีค่าเท่ากับ .83 ดังนั้น ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถนำแบบสอบถามไปใช้ในการเก็บข้อมูลได้หลังจากนั้นจึงนำแบบสอบถามไปใช้เก็บข้อมูลจริงต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปดังนี้

1) แบบสอบถามตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลจากคำตอบมาแจกแจงนับความถี่และหาค่าร้อยละ นำเสนอข้อมูลลักษณะตารางประกอบคำบรรยาย

2) แบบสอบถามตอนที่ 2 การศึกษาพฤติกรรมการใช้ Social Media ปัจจัยปัญหาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มาหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยตามหลักเกณฑ์จุดกลางของระดับช่วงคะแนน ด้วยการยึดเกณฑ์ ของ (บุญชม ศรีสะอาด ,2553) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง มากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง มาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง น้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง น้อยที่สุด

3) แบบสอบถามตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะนำเป็นลักษณะของการบรรยายปลายเปิด นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าความถี่และเขียนเป็นความเรียง

ผลการศึกษา

ผลจากวิจัยตามวัตถุประสงค์ของวิจัยรายละเอียด ดังนี้

1. ผลการศึกษาพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยี Social Media ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จังหวัดขอนแก่น พบว่า

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 57.54 อายุประมาณ 17–18 ปี คิดเป็นร้อยละ 52.76 ส่วนใหญ่อยู่ในระดับชั้น ม.6 คิดเป็นร้อยละ 65.58 อาศัยอยู่กับพ่อแม่ คิดเป็นร้อยละ 85.68 รายรับเฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 3,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 58.54 มีระยะเวลาใช้งาน Social Media เฉลี่ย 2–3 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.17 จำนวนเพื่อนที่ใช้ Social Media จำนวน 10–50 คนคิดเป็นร้อยละ 33.42 บุคคลที่ไว้ใจที่จะขอคำปรึกษา เป็น บิดา - มารดา คิดเป็นร้อยละ 45.98

ผลของการศึกษาพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยี Social Media ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จังหวัดขอนแก่น แบ่งระดับการปฏิบัติออกเป็น 3 ช่วง พบว่า

1) นักเรียนมีพฤติกรรมการใช้งานเทคโนโลยี Social Media โดยมีความต้องการใช้ Social Media เพื่อติดต่อสื่อสารกับเพื่อน ผู้ปกครอง และคนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องมากเป็นอันดับแรก ($\bar{X}$= 4.43) และอันดับสุดท้ายคือมีการกำหนดวันเวลาการใช้เทคโนโลยี Social Media ในช่วงเวลาว่าง ($\bar{X}$= 3.86)

2) นักเรียนมีพฤติกรรมการใช้งานเทคโนโลยี Social Media พบว่า นักเรียนมีความถี่ในการใช้เทคโนโลยี Social Media 2 ชม. ขึ้นไป มากเป็นอันดับแรก ($\bar{X}$= 4.89) และอันดับสุดท้ายมีความถี่ในการใช้เทคโนโลยี Social Media ในแต่ละวัน ครึ่ง ชม. – 1 ชม. ($\bar{X}$= 4.33) นักเรียนมีวันที่ใช้เทคโนโลยี Social- Media ทุกวัน มากเป็นอันดับแรก ($\bar{X}$= 4.73) และอันดับสุดท้ายเล่นเฉพาะวันจันทร์ – ศุกร์ ($\bar{X}$= 4.25) นักเรียนมีช่วงเวลาของการใช้เทคโนโลยี Social Media ในช่วงเวลา 19.01น.– 05.59น. มากเป็นอันดับแรก ($\bar{X}$= 4.68) และอันดับสุดท้าย มีช่วงเวลาของการใช้เทคโนโลยี Social Media ในช่วงเวลา 12.01 น. –17.00น. ($\bar{X}$= 4.57) นักเรียนมีค่าใช้จ่ายในการใช้เทคโนโลยี Social Media ต่อเดือน 801-1,000 บาท มากเป็นอันดับแรก ($\bar{X}$= 4.74) และอันดับสุดท้ายมีค่าใช้จ่ายในการใช้เทคโนโลยี Social Media ต่อเดือน ต่ำกว่า 500 บาท ($\bar{X}$= 4.27) นักเรียนส่วนใหญ่ใช้เทคโนโลยีSocial Media ที่บ้านหรือหอพัก มากเป็นอันดับแรก ($\bar{X}$= 4.77) และอันดับสุดท้ายใช้เทคโนโลยี Social Media ที่โรงเรียน ($\bar{X}$= 4.55) นักเรียนมีการใช้ประเภทของเทคโนโลยี Social Media มากเป็นอันดับแรก คือ Youtube ($\bar{X}$= 4.89) และอันดับสุดท้าย ประเภทของเทคโนโลยี Social Media ที่ใช้คือ Whatsapp ($\bar{X}$= 4.46) นักเรียนใช้งานเทคโนโลยี Social Media เพื่อความเพลิดเพลิน มากเป็นอันดับแรก ($\bar{X}$= 4.67) และอันดับสุดท้ายคือใช้งานเทคโนโลยี Social Media เพื่ออัพเดทสถานการณ์ข่าวสาร ($\bar{X}$= 4.25, S.D=0.88) นักเรียนส่วนใหญ่มีช่องทางในการใช้เทคโนโลยี Social Media ผ่านโทรศัพท์มือถือ มากเป็นอันดับแรก ($\bar{X}$= 4.89) และอันดับสุดท้ายมีช่องทางในการใช้เทคโนโลยี Social-Media ผ่านแท็ปเล็ต ($\bar{X}$= 4.43)

3) นักเรียนมีพฤติกรรมระดับการปฏิบัติหลังการใช้งานเทคโนโลยี Social Media นักเรียนมีพฤติกรรมระดับการปฏิบัติระหว่างการใช้งานเทคโนโลยี Social Media นักเรียนส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์การใช้งานเทคโนโลยี Social Media เพื่อค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมมากเป็นอันดับแรก ($\bar{X}$= 4.38) และอันดับสุดท้ายคือ แนะนำคนอื่นให้มาใช้งานเทคโนโลยี Social Media มากขึ้น ($\bar{X}$= 3.92)

2. ผลการศึกษาสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยี Social Media ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จังหวัดขอนแก่น

จากการศึกษาสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยี Social Media ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จังหวัดขอนแก่น พบว่านักเรียนมีปัจจัยการใช้งานเทคโนโลยี Social Media ส่วนใหญ่มีองค์ประกอบในใช้งานเทคโนโลยี Social Media เพื่อการติดต่อสื่อสาร มากที่สุด ($\bar{X}$= 4.35) รองลงมาสิ่งแวดล้อมในสังคมสนับสนุนและให้ความสำคัญต่อเทคโนโลยี Social Media ($\bar{X}$= 4.31) และระดับการปฏิบัติน้อยที่สุดคืออาชีพของผู้ปกครองมีผลต่อการใช้เทคโนโลยี Social Media ($\bar{X}$= 3.44)

3. ผลการศึกษาสภาพปัญหาของนักเรียนจากการใช้เทคโนโลยี Social Media ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จังหวัดขอนแก่น

จากการศึกษาสภาพปัญหาของนักเรียนจากการใช้เทคโนโลยี Social Media ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จังหวัดขอนแก่น พบว่านักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามมีปัญหาจากการใช้งานเทคโนโลยี Social Media เรื่องการใช้ภาษาไม่เหมาะสม มากที่สุด ($\bar{X}$= 4.26) รองลงมาใช้เทคโนโลยี Social Media ในเวลาเรียน ($\bar{X}$= 3.98) และระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด นักเรียนผู้ตออบแบบสอบถามคิดว่าเกิดอุบัติเหตุ เช่น อุบัติเหตุทางการขับขี่ รถชน เดินตกหลุม,ชนเสาฯลฯ ($\bar{X}$= 3.47)

สรุปและอภิปรายผล

ผลของการศึกษาพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยี Social Media ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จังหวัดขอนแก่น พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมการใช้งานเทคโนโลยี Social Media โดยมีความต้องการใช้ Social Media เพื่อติดต่อสื่อสารกับเพื่อน ผู้ปกครอง และคนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องมากเป็นอันดับแรก ($\bar{X}$= 4.43) มีความถี่ในการใช้เทคโนโลยี Social Media 2 ชม. ขึ้นไป มากเป็นอันดับแรก ($\bar{X}$= 4.89) ใช้เทคโนโลยี Social- Media ทุกวัน มากเป็นอันดับแรก ($\bar{X}$= 4.73) ใช้เทคโนโลยี Social Media ในช่วงเวลา 19.01น.– 05.59น. มากเป็นอันดับแรก มีค่าใช้จ่ายในการใช้เทคโนโลยี Social Media ต่อเดือน 801-1,000 บาท มากเป็นอันดับแรก ($\bar{X}$= 4.74) ใหญ่ใช้เทคโนโลยีSocial Media ที่บ้านหรือหอพัก มากเป็นอันดับแรก ($\bar{X}$= 4.77) ใช้ประเภทของเทคโนโลยี Social Media มากเป็นอันดับแรก คือ Youtube ($\bar{X}$= 4.89) ใช้งานเทคโนโลยี Social Media เพื่อความเพลิดเพลิน มากเป็นอันดับ

แรก ($\bar{X}$= 4.67) ใช้เทคโนโลยี Social Media ผ่านโทรศัพท์มือถือ มากเป็นอันดับแรก ($\bar{X}$= 4.89) ใช้งานเทคโนโลยี Social Media เพื่อค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมมากเป็นอันดับแรก ($\bar{X}$= 4.38) สอดคล้องกับงานวิจัยของคมกริช ทัพกีฬา (2540) พบว่า นักเรียนใช้อินเทอร์เน็ตเฉลี่ยสัปดาห์ละ 6.67 ชั่วโมงเฉลี่ยครั้งละ 1.78 ชั่วโมงใช้ในวันธรรมดาช่วงกลางวันนักเรียนส่วนใหญ่เข้าเว็บไซต์ด้านความบันเทิง และสอดคล้องกับการวิจัยของภาณุวัฒน์ กองราช (2554) มีอัตราการใช้บริการ 1-5 ครั้งต่อสัปดาห์ ในการใช้แต่ละครั้งใช้เวลา 1-3 ชั่วโมงต่อครั้ง

ผลของการศึกษาสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยี Social Media ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จังหวัดขอนแก่น พบว่า นักเรียนมีปัจจัยการใช้งานเทคโนโลยี Social Media ส่วนใหญ่มีองค์ประกอบในใช้งานเทคโนโลยี Social Media เพื่อการติดต่อสื่อสาร มากเป็นอันดับแรก ($\bar{X}$= 4.35) และอันดับสุดท้าย คืออาชีพของผู้ปกครองมีผลต่อการใช้เทคโนโลยี Social Media ($\bar{X}$= 3.44) สอดคล้องกับงานวิจัยของ เนติมา กมลเลิศ (2549) พบว่า การสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อน การรับรู้เกี่ยวกับอินเตอร์เน็ต ความภาคภูมิใจในตนเอง เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการใช้อินเตอร์เน็ตของนักเรียนโรงเรียนในเครือคณะเซนต์คาเบียล ซึ่งได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ นภัสกร กรวยสวัสดิ์ (2553) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผล ให้เกิดพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ในปัจจุบัน ได้แก่ ลักษณะทางสังคมและบรรทัดฐานของกลุ่มผู้ใช้งาน เครือข่ายสังคมออนไลน์ลักษณะส่วนบุคคล แรงจูงใจและความสามารถของบุคคล ทัศนคติเกี่ยวกับความไว้ใจ ความปลอดภัยของระบบและความเป็นส่วนตัว คุณค่าทางด้านความบันเทิง การได้รับประโยชน์จากการใช้เครือข่าย สังคมออนไลน์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ หฤษฎ์ เลิศอนันตกร (2554) เนื่องจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียน เป็นตัวบ่งชี้ถึงคุณภาพของการศึกษา ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากการศึกษาพบว่าสาเหตุที่ทำให้นักเรียนไม่ประสบความสำเร็จประกอบไปด้วยหลายปัจจัย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบทางสติปัญญาและองค์ประกอบทางด้านที่ไม่ใช่สติปัญญา ได้แก่ การจัดการศึกษาในสถานศึกษา

ผลของการศึกษาสภาพปัญหาของนักเรียนจากการใช้เทคโนโลยี Social Media ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จังหวัดขอนแก่น พบว่านักเรียนมีปัญหาจากการใช้งานเทคโนโลยี Social Media เรื่องการใช้ภาษาไม่เหมาะสม มีระดับการปฏิบัติมากเป็นอันดับแรก ($\bar{X}$= 4.26) และอันดับสุดท้ายนักเรียนผู้ตออบแบบสอบถามคิดว่าเกิดอุบัติเหตุ เช่น อุบัติเหตุทางการขับขี่ รถชน เดินตกหลุม ชนเสาฯลฯ ($\bar{X}$= 3.47) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิศรุต ตันติพงศ์อนันต์ (2548) พบว่า ภัยจากการเล่นเกมที่มีเนื้อหาไม่เหมาะสม มีลักษณะรุนแรง ล่อแหลมละเมิดทางเพศทั้งนี้ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นบนอินเตอร์เน็ตก็ยังมีส่วนที่เป็นผลกระทบ ก่อปัญหาให้กับสังคมภายนอกที่มูลค่าความเสียหายด้านสังคม วัฒนธรรม

ประเพณี มากกว่าในเรื่องของเทคนิค ส่งผลกระทบต่อสภาพร่างกาย จิตใจต่อสังคม ซึ่งมาในลักษณะการใช้สื่ออินเตอร์เน็ตเป็นสิ่งที่เผยแพร่ สอดคล้องกับ Goldberg, 1996 and *Orzack, 1998 (อ้างถึงใน* ผจงจิต ผาภูมิ, 2546) กล่าวว่าผู้ที่ติดอินเตอร์เน็ตจะต้องมีอาการอย่างน้อย 5 ข้อจากอาการต่อไปนี้ 1. เมื่อใช้อินเตอร์เน็ตแล้วมีความรู้สึกพอใจ อิ่มเอมใจ หรือรู้สึกผ่อนคลาย 2. เมื่อไม่ได้ใช้จะมีอาการกระสับกระส่าย กระวนกระวาย หงุดหงิด มีปัญหาเรื่องการนอน วิตกกังวลเพิ่มมากขึ้น มีภาวะซึมเศร้า หรือความรู้สึกไม่เป็นมิตร 3. คิดหมกมุ่นกับการใช้และวางแผนที่จะใช้หรือซื้ออุปกรณ์ที่เกี่ยวกับอินเตอร์เน็ตใหม่ ๆ 4. ต้องการที่จะใช้เงินและเวลาอย่างมากทุ่มเทให้กับการใช้อินเตอร์เน็ต 5. ละทิ้งครอบครัวเพื่อนฝูงสังคมการเรียนหรือหน้าที่การงาน 6. โกหกสมาชิกในครอบครัวหรือเพื่อนร่วมงานเพื่อนร่วมชั้นเรียนหรือคนอื่น ๆเกี่ยวกับเวลาที่ใช้ในการเล่นอินเตอร์เน็ต 7. สัมพันธภาพกับผู้อื่นลดลงมีโอกาสสูญเสียการประสบความสำเร็จในการงาน การศึกษาความมั่นคงทางการเงิน 8. ไม่สามารถควบคุมตนเองในการใช้อินเตอร์เน็ตได้ 9. มีอาการทางกายแสดงให้เห็นเช่นปวดหลังปวดศีรษะข้างเดียวสุขภาพทรุดโทรม carpal tunnel syndrome การดูแลสุขภาพตนเองลดลงเช่นการรับประทานอาหารไม่เป็นเวลาการไม่สนใจดูแลร่างกาย10. ยังคงใช้อินเตอร์เน็ตทั้ง ๆ ที่เกิดปัญหา ปัจจัยทางด้านจิตใจ อารมณ์และบุคลิกภาพของบุคคลก็มีส่วนสนับสนุนให้เกิดพฤติกรรมการติด Robert D. Mcllwraith, 2002 (อ้างถึงใน ตะวันเศรษฐ์ เซ็นนันท์, 2549) ได้รายงานว่า ผู้ที่ติดนั้นส่วนมากจะเป็นผู้ที่มีภาวะทางอารมณ์ไม่ปกติ เบื่อง่าย จิตใจว้าวุ่น ควบคุมตัวเองได้น้อยกว่าผู้ที่ไม่ได้เกิดความหลงใหลจนผิดปกติ และยังพบว่ากลุ่มเด็กเป็นกลุ่มที่เสี่ยงมากที่สุด เนื่องจากว่าเป็นวัยที่ยังไม่มีความมั่นคงทางอารมณ์ สังคมและจิตใจขาดพื้นฐานที่ดีของโลกความเป็นจริง หรือแยกแยะความแตกต่างระหว่างโลกแห่งความเป็นจริงและโลกจิตนาการไม่ได้ นอกจากนั้นความสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมการติดด้วย เมื่อบุคคลนั้น ๆ ไม่ได้รับความพึงพอใจในชีวิต ไม่ว่าจะเป็นทางด้านจิตใจหรือสังคม อย่างการไม่ได้รับความสัมพันธ์ในครอบครัว กลุ่มเพื่อน สังคม ก็จะแสงหาความต้องการที่ขาดแคลนเหล่านี้เพื่อตอบสนองความต้องการเหล่านี้ ซึ่งเมื่อทำบ่อยครั้งก็จะกลายเป็นพฤติกรรมการติดในที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ในการดำเนินการวิจัยมักจะประสบปัญหาในการประสานงาน การให้ความร่วมมือของโรงเรียนตัวกลุ่มตัวอย่าง ดังนั้นการที่จะทำให้วิจัยเชิงสำรวจประสบความสำเร็จได้ดีนั้น ต้องมีความคุ้นเคยกับผู้รับผิดชอบดูแลนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง รวมไปถึงความสัมพันธ์ของผู้วิจัยกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างด้วย

2. ความน่าสนใจของรูปแบบของแบบสอบถาม เป็นปัญหาในแง่ของการได้รับคำตอบจากนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยนั้นจะต้องมีความสามารถในการออกแบบสอบถามเพื่อกระตุ้น

ความสนใจในการตอบแบบสอบถามของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างเช่น สีสีนของกระดาษตัวอักษร จำนวนข้อที่สอบ เป็นต้น

3. คำตอบในส่วนของคำถามปลายเปิด ควรใช้การตั้งคำถามที่มีกรอบ และควรมีการเกริ่นนำเพื่อชี้ประเด็นสำหรับผู้ตอบแบบสอบถามเพื่อความเข้าใจที่ง่ายและคำตอบอยู่ในเนื้อเรื่องที่ต้องการถาม

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี เพราะผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มณฑา ชุ่มสุคนธ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำปรึกษา คำแนะนำที่มีคุณค่าต่อการจัดทำวิทยานิพนธ์ ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ลัดดา ศิลาน้อย ผู้ให้คำแนะนำในเรื่องวิชาการ แนะแนวทางการดำเนินการที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์แก้การทำวิจัยจนครบถ้วนสมบูรณ์ที่สุด ขอกราบขอบพระคุณ ดร.กฤษฎาพันธ์ พงษ์บริบูรณ์ อาจารย์ฉวีวรรณ ใจดี และคุณคมสัน หมาดบำรุง ผู้เชี่ยวชาญที่กรุณาตรวจเครื่องมือของผู้วิจัยเป็นผลให้ได้เครื่องมือที่มีคุณภาพ

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 25 จังหวัดขอนแก่น ผู้อำนวยการและคณาจารย์ โรงเรียนน้ำพองศึกษา โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน โรงเรียนขามแก่นนคร โรงเรียนน้ำพองพัฒนศึกษารัชมังคลาภิเษก โรงเรียนชุมแพวิทยายน

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์โกวิทย์ จำปาวอ (บิดา) และอาจารย์รัตนา จำปาวอ (มารดา) ผู้ซึ่งคอยเคียงข้างและให้กำลังใจเสมอ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2557). *ผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเตอร์เน็ตในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.

ตะวันเศรษฐ์ เซ็นนันท์. (2549). *พฤติกรรมและผลกระทบของการเสพติดเกมออนไลน์ของกลุ่มผู้เล่นในระดับนักเรียน นักศึกษา*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวารสารสนเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นภัสกร กรวยสวัสดิ. (2553). ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์. *วารสารสารสนเทศศาสตร์*, 28(3).

นาวิก นำเสียง. (2554). ความหมายของ Social Media. ค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2558, จาก http://www.mediamonitor.in.th/main/knowledge/2011-06-21-07-08-27/233-2011-09-13-03-37-13.html

เนติมา กมลเลิศ. (2549). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการใช้อินเทอร์เน็ตของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 ในโรงเรียนในเครือคณะเซนต์คาเบรียล เขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ผจงจิต ผาภูมิ. (2546). การติดคอมพิวเตอร์/อินเตอร์เน็ต และแนวทางการป้องกัน. *วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย, 11*(1) .

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

พงศักดิ์ อุรัจฉัทชัยรัตน์. (2554). *อินเตอร์เน็ตระบบจัดเก็บและค้นข้อสนเทศวิกฤตคอมพิวเตอร์ปี 2000.* กรุงเทพฯ: แมคกรอ-ฮิล อินเตอร์เนชั่นแนล เอ็นเตอร์ไพรส์.

ภาณุวัฒน์ กองราช. (2554). *การศึกษาพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของวัยรุ่นในประเทศไทย* : กรณีศึกษา Facebook. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารเทคโนโลยี วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

รัตนา โอฬาฤกษ์. (2554). *การศึกษาผลกระทบการใช้โทรศัพท์มือถือในขณะเรียนของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา* วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

วิศรุต ตันติพงศ์อนันต์. (2548). *การเกิดภัยอินเทอร์เน็ตต่อวัยรุ่น.* วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2557). *การสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเตอร์เน็ตในประเทศไทย.* สืบค้นจาก http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/themes/files/icthh56.pdf

หฤษฎ์ เลิศอนันตกร. (2554). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา.* วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เอมิกา เหมมินทร์. (2556). *พฤติกรรมการใช้และความคิดเห็นเกี่ยวกับผลที่ได้จากการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์(Social Media) ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร.* วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถิติประยุกต์ บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์.

Yamane, Taro. (1973). *Statistic: An Introductory Analysis.* New York: Harper and Row.

การศึกษาค่านิยม 12 ประการ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม จากการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

A Study of Grade 10 Students'12 National Main Values and Learning Achievement Using Project Based - Learning

ดารารัตน์ นาห่อม[1*]

[1]นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[*]ndararut.dada@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค่านิยม 12 ประการของนักเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม จากการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยร้อยละ 80 ขึ้นไป และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 กลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ห้องเรียนที่ 1 ของโรงเรียนโนนค้อวิทยาคม อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ที่เรียนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 39 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง โดยใช้รูปแบบ One –Shot Case Study เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 1 แผน 8 ชั่วโมง แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินพฤติกรรมการปฏิบัติตนตามค่านิยม 12 ประการ และแบบวัดค่านิยม 12 ประการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย และค่าร้อยละแล้วเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

ผลการวิจัยพบว่า

1) นักเรียนมีพฤติกรรมการปฏิบัติตนตามค่านิยม 12 ประการ ทุกด้านผ่านเกณฑ์อยู่ในระดับดี และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 100.00 และนักเรียนมีค่านิยม 12 ประการ เฉลี่ยเท่ากับ 81.59 อยู่ในระดับดี และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

2) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องค่านิยม 12 ประการ เฉลี่ยเท่ากับ 25.74 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 85.80 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

คำสำคัญ: โครงงานเป็นฐาน, ค่านิยม 12 ประการ, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, การปฏิบัติตนตามค่านิยม 12 ประการ

ABSTRACT

The purposes of this research were 1) to study the learning achievement of Civics, Culture and Social Life Course by project base learning of grade 10 students' that meet the criteria of 80/80 2) To study students' 12 National Main Values by project - base learning that grade 10 students' were assessed at a good level and qualified 80 percent up. The target group consisted of 39 grade 10 students' in the 1st class of Nonkhowittayakhom School Nonkhun District, Sisaket Province in academic year 2015.

The target group was obtained by purposive sampling technique.

This research experimented by One–Shot Case Study model. The experiment instrument was 8 hours lesson plan of project base learning for grade 10 students'.The instruments employed to collect data were a 30-item achievement test, the behavior evaluation and 12 National Main Values test.

The findings were as follows:

1) The data analysis result found that the students were qualified of 100 percent in good level, which was higher than the criterion. The students of project based learning was qualified average score 81.59. They passed 12 National Main Values test 100 percent,which was higher than specification. the criterion.

2) The learning achievement of students' who learnt by project based learning of 12 National Main Valueswas average score of 25.74, 85.80 percent. The 39 students qualified of 100 percent,which was higher than

Keywords: Project Based-Learning, 12 National Main Values, Achievement, the behavior of 12 National Main Values

บทนำ

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศและได้รับการคาดหวังให้ทำหน้าที่ต่าง ๆ ที่เป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นส่วนช่วยในการเพิ่มความเท่าเทียมในสังคมและเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างอาชีพ ซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ ในปี พ.ศ. 2558 ประเทศไทยก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งในกลุ่มประเทศอาเซียนมีจุดมุ่งหมายสำคัญร่วมกันในการยกระดับการแข่งขันของภูมิภาค การร่วมแบ่งปันทรัพยากรทางการศึกษาระหว่างกัน นำไปสู่การส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน เพื่อรองรับการปรับตัว การเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงานเสรี โดยเฉพาะการพัฒนามาตรฐานทางการศึกษาร่วมกันของสถาบันการศึกษาในภูมิภาค และการรับรองระบบเทียบหน่วยกิตระหว่างกัน จะนำไปสู่การขยายโอกาสทางการศึกษาของบุคลากรในภูมิภาคมากยิ่งขึ้น ประเทศไทยจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนากำลังคนให้เป็นมาตรฐานเทียบกับอาเซียนหรือนานาชาติ ตลอดจนเตรียมความพร้อมประชากรวัยเรียนให้มีทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ซึ่งหมายความว่า นักเรียนจะต้องเรียนรู้เพื่อให้ได้วิชาแกนและแนวคิดสำคัญในศตวรรษที่ 21 ซึ่งต้องให้ได้ทั้งสาระวิชาและได้ทักษะ 3 ด้านคือ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี และทักษะชีวิตและอาชีพ เพื่อความสำเร็จทั้งทางด้านการทำงานและการดำเนินชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559 ได้กำหนดกรอบการดำเนินการตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 และการพัฒนาการศึกษาของประเทศโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคนอย่างรอบด้านและสมดุลเพื่อเป็นรากฐานของการพัฒนาโดยเน้นปลูกฝังและเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมมีจิตสำนึกและมีความภูมิใจในความเป็นไทย มีระเบียบวินัย มีจิตสาธารณะ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554)

การจัดการศึกษาของไทยมีเป้าหมายเพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้และคุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมีความรู้และทักษะพื้นฐานรวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อการประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิตโดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ (กรมวิชาการ, 2551) ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมใน

การดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (มาตรา 6) ทั้งนี้การจัดการศึกษาจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และให้เหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ให้รู้จักคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทุกวิชา

ค่านิยม 12 ประการ เป็นนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ นำโดย พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา มุ่งเน้นให้นักเรียนรู้หน้าที่ของคนไทย มีระเบียบวินัย มีคุณธรรมจริยธรรม และความเป็นคนไทย ซึ่งในการดำเนินการสร้างค่านิยมของคนไทยจะต้องอาศัยความร่วมมือกันทุกภาคส่วน ตั้งแต่ระดับครอบครัวที่จะต้องมีความรักความอบอุ่น ต่อเนื่องไปถึงระดับชุมชนและสังคมซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากล่าวถึงรูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของสถาบันครอบครัวไว้ว่า 1) พ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง ครอบครัวต้องการให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมเรื่องใดต้องทำเป็นแบบอย่าง 2) พ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ต้องอยู่ให้เห็น เพื่อยืนยันในสิ่งที่สอนว่าถูกต้องดีงาม 3) ญาติพี่น้อง ญาติมิตร ปฏิบัติให้เห็นเป็นแบบอย่างเช่นเดียวกัน 4) พ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ต้องคอยกระตุ้นเตือนสม่ำเสมอ เพื่อให้ลูกรู้จักคิดวิเคราะห์เหตุการณ์ของสังคมทุกเวลา ทุกโอกาส 5) พูดย้ำเตือนบ่อย ๆ 6) พ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ต้องมีเกณฑ์ชัดเจนว่า สิ่งใดดี สมควรปฏิบัติ สิ่งใดไม่ดีสมควรละเว้น เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวสามารถตัดสินใจได้ว่า สิ่งใดดีสมควรปฏิบัติ สิ่งใดไม่ดีไม่สมควรปฏิบัติ 7) มีรูปแบบครอบครัว บุคคลที่ดีให้เห็นเป็นแบบอย่าง 8) มีความเชื่อมั่นในสมาชิกครอบครัว 9) มีความใกล้ชิด สนิทสนม อบอุ่นและไว้วางใจได้ 10) ปลูกฝังทัศนคติในการดำรงตนที่ดี เพื่อเป็นกรอบการดำเนินชีวิตในภายภาคหน้า (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) และสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่หลักในการจัดการศึกษาจะต้องพัฒนากำลังคนให้มีขีดความสามารถและศักยภาพในการแข่งขันบนเวทีโลก จึงได้มีแผนการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ (พ.ศ. 2558-2564) มีการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อเร่งแก้ปัญหาและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนโดยให้มีการปรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นความเป็นพลเมืองประวัติศาสตร์ ระเบียบวินัย ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ทักษะในศตวรรษที่ 21 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2557)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีการวิเคราะห์ค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการพบว่าหลักสูตรของสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานมีคุณลักษณะ อันพึงประสงค์อยู่ 8 ข้อ ประกอบด้วย มีความรักชาติ รักศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัยใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ซึ่งทั้งหมดได้บรรจุไว้ในหลักสูตรแล้ว ส่วนที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติ กำหนดค่านิยมหลัก 12 ประการ ก็ถือว่าครอบคลุมคุณลักษณะของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้ว และการผลักดันเรื่องนี้ก็ไม่ใช่แค่ภาคการศึกษาฝ่ายเดียว แต่สังคมทุกภาคส่วนต้องร่วมทำโดยเฉพาะการเริ่มต้นจากครอบครัวที่จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กและเยาวชน จึงนำมาสู่การกำหนดรายวิชาเพิ่มเติม หน้าที่พลเมือง

โดยเน้นการพัฒนาผู้เรียนในเรื่องความเป็นไทย รักชาติ ยึดมั่นในศาสนาและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความปรองดองสมานฉันท์ และความมีวินัยในตนเอง เพื่อให้สถานศึกษานำไปจัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติมในหลักสูตรสถานศึกษาตามกรอบความคิดในการพัฒนารายวิชาหน้าที่พลเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2557)

ในสภาวการณ์ปัจจุบันที่ทั่วโลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจและเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วหรือกำลังพัฒนา ส่งผลให้วิถีชีวิตของคนที่แตกต่างกันมีความแตกต่างกันมากขึ้น ผู้คนจำนวนมาก หลากหลายเชื้อชาติย้ายข้ามประเทศ ข้ามภาษาและข้ามวัฒนธรรม มาอาศัยอยู่รวมกันและทำงานร่วมกัน ก่อให้เกิดเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม หรือยุคสมัยที่ข้อมูลข่าวสารที่ไร้พรมแดนนั้น ได้ส่งผลถึงค่านิยมของคนในสังคมไทยโดย ปัจจุบันสังคมไทยเป็นสังคมอุตสาหกรรมที่มีความสะดวกรวดเร็ว ในการผลิตสินค้า การซื้อขายและการบริโภคใช้สอย จนทำให้ค่านิยมของคนในสังคมเป็นสังคมเปลี่ยนแปลงไป กลายเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับวัตถุมากกว่าจิตใจ ชอบใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ก่อให้เกิดหนี้สิน นอกจากนี้ผลการสำรวจค่านิยมของคนรุ่นใหม่ ซึ่งแสดงแนวโน้มของค่านิยมในท่วงทำนองการดำเนินชีวิต พบว่าคนรุ่นใหม่ให้ความสนใจสูงต่อความสำเร็จทางหน้าที่การงาน การเงิน และการสมาคมสังสรรค์ ขณะที่ให้ความสนใจน้อยมากต่อครอบครัว การทำงานเพื่อสังคม ศาสนา และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนเป็นปรากฏการณ์ร่วมสมัยใหม่ของโลก ด้วยเหตุผลดังกล่าวสะท้อนถึงพฤติกรรมของเด็กไทยในปัจจุบันที่ต้องเผชิญกระแสบริโภคนิยมและทุนนิยมที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญและคุณค่ากับตัวเงินเป็นหลัก ทำให้คุณธรรมและจริยธรรมของคนไทยลดลง นำไปสู่ปัญหาทางสังคมต่าง ๆ เช่น ปัญหาครอบครัวแตกแยก ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น ดังนั้นพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จะต้องมีบทบาทหน้าที่ มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการบ่มเพาะให้เด็กและเยาวชนได้เติบใหญ่เป็นผู้นำที่ดีหรือเป็นคนดี (สุขุมาลย์ เกษมสุข, 2548) ทำให้ประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤติค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมและพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปในทางที่ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนผู้ซึ่งเป็นอนาคตของชาติที่กระทรวงศึกษาธิการคาดหวังให้เจริญเติบโต เป็นผู้มีความรู้คู่คุณธรรมและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับเด็กและเยาวชนที่กำลังศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ 8 ประการ ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552)

จากการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนโนนค้อวิทยาคม อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 28 โดยครูที่ปรึกษาและครูประจำวิชา พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 80 ผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์

ที่สถานศึกษากำหนด และอีกร้อยละ 20 ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน เนื่องจากขาดการคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมที่ดีงาม นำไปสู่ค่านิยมและวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านพฤติกรรมการพูดจา การแต่งกาย รวมไปถึงกิริยามารยาทที่แสดงออกต่อผู้ใหญ่ ซึ่งจะทำให้คุณธรรมของนักเรียนลดน้อยถอยลงไปเรื่อย ๆ และจากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในชั้นเรียนที่สอน คือ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งนักเรียนที่ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนในสถานศึกษาที่ไม่ผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์จากการประเมินในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากสภาพปัญหาที่พบทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะพัฒนาค่านิยม 12 ประการ ให้เกิดแก่นักเรียน ซึ่งในฐานะครูผู้สอนเห็นว่าวิธีการสอนแบบโครงงานจะช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและค่านิยมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียนให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งถ้าหากนักเรียนมีการปรับเปลี่ยนค่านิยมและพฤติกรรมของตนเองในทางที่ดี ย่อมจะส่งผลดีต่อการเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าและลงมือปฏิบัติตามความสนใจ ความถนัดและความสามารถของตนเอง เกิดจากความสนใจและความคิดริเริ่มของผู้เรียนเองซึ่งอาศัยกระบวนการในทางวิทยาศาสตร์หรือกระบวนการอื่น ๆ ที่นำไปสู่การคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นระบบเพื่อศึกษาหาคำตอบในเรื่องนั้น ๆ (สุวิทย์ มูลคำ และ อรทัย มูลคำ, 2545) ดังนั้นการเรียนรู้แบบโครงงานทำให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะได้สืบค้นความรู้ใหม่ด้วยตนเอง เป็นการสืบค้นข้อมูลในเชิงลึกและกว้าง ฝึกทักษะการสังเกต เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ฝึกตั้งคำถามตามที่อยากรู้พร้อมคาดเดาคำตอบ การฝึกทักษะทางสังคมที่แสวงหาสืบค้นความรู้ตามเกณฑ์ทางสังคม และทางศีลธรรม โดยยึดความสนใจของผู้เรียนเป็นหลัก ผู้เรียนมีส่วนร่วมกับครูผู้สอนเกี่ยวข้องกับหัวเรื่องของหน่วยการเรียนรู้ การทำกิจกรรมและวิธีการสอนจึงเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดหาคำตอบที่หลากหลายการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สามารถจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการทำความดีมีคุณธรรมของผู้เรียน โดยนำหลักธรรมทางศาสนามาเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินงาน ที่เกิดจากความสนใจและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้เรียนเอง โดยใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าและลงมือปฏิบัติด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาค่านิยม 12 ประการ จากการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนโนนค้อวิทยาคม อ.โนนคูณ จ.ศรีสะเกษ จะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยผู้เรียนได้เรียนรู้ค่านิยม 12 ประการ อย่างเป็นรูปธรรมโดยการลงมือปฏิบัติสร้างผลงานการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ สามารถสร้างองค์ความรู้และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและค่านิยมที่ไม่เหมาะสมให้ดีขึ้นได้ อันจะส่งผลดีต่อการจัดการเรียนรู้ เพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคมของนักเรียนให้สูงขึ้นด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาค่านิยม 12 ประการ ของนักเรียนจากวิธีสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีผลการประเมินระดับดีขึ้นไป และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป

2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม จากการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การศึกษาค่านิยม 12 ประการ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่นำเสนอ ดังนี้

1. เอกสารเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน

มีนักวิชาการ นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานไว้ดังนี้

วัฒนา มัคคะสัน, (2550) กล่าวว่าการสอนแบบโครงงาน (Project Approach) คือ การที่เด็กศึกษาสืบค้นลงลึกในเรื่องที่เด็กสนใจหรือทั้งผู้สอนและเด็กสนใจ โดยเด็กเป็นผู้ลงมือปฏิบัติ สืบค้นข้อมูลเพื่อหาคำตอบจากคำถามของตนเอง ภายใต้การช่วยเหลือ แนะนำ โดยการอำนวยความสะดวกและสนับสนุนจากผู้สอน แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะเริ่มต้นโครงการ ระยะพัฒนาโครงการ และระยะสรุปโครงการ ซึ่งในแต่ละระยะจะประกอบด้วยการอภิปรายการออกภาคสนาม การสืบค้น การนำเสนอ และการจัดแสดง

รัตติกาล สุทธิสวัสดิ์กุล, (2547) อธิบายว่า การสอนแบบโครงงาน เป็นการสอนโดยใช้เทคนิค วิธีสอนหลายรูปแบบมาผสมผสานร่วมกันระหว่างกระบวนการกลุ่ม การสอนการคิด การสอนแก้ปัญหา การสอนแบบเน้นทักษะกระบวนการ การสอนแบบปริศนาความคิด และการสอนแบบร่วมกันคิด ทั้งนี้มุ่งหวังให้นักเรียนเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งจากความสนใจอยากรู้อยากเห็นของนักเรียนเอง ซึ่งความรู้ที่นักเรียนได้มาไม่จำเป็นต้องตรงกับตำรา แต่ครูต้องสนับสนุนให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม โดยจัดแหล่งความรู้ให้ แล้วปรับปรุงความรู้ที่ได้ให้สมบูรณ์

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า การสอนแบบโครงงาน คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ด้วยตนเองในประเด็นที่สนใจ ผ่านกระบวนการค้นคว้าหาคำตอบ

โดยอาศัยหลักการทางวิทยาศาสตร์ มีการวางแผนรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด

2. เอกสารเกี่ยวกับค่านิยม 12 ประการ

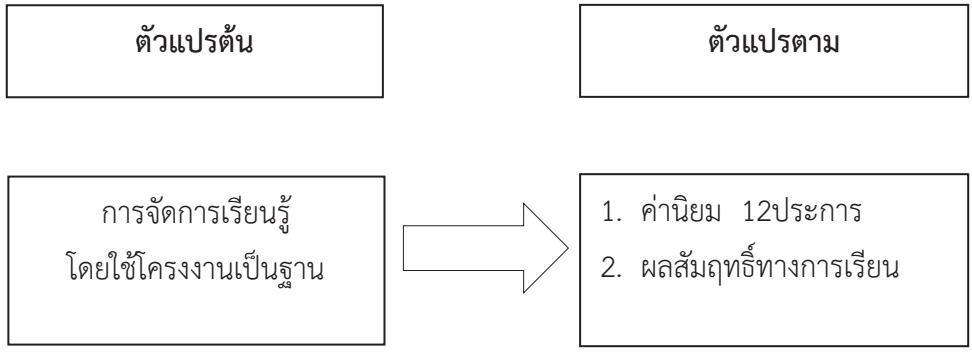
Good (1973) ให้ความหมายค่านิยมว่า คือคุณลักษณะที่บุคคลพิจารณาเห็นว่ามีคุณค่า มีความสำคัญ มีความหมาย และมีส่วนเกี่ยวข้องในชีวิตของตนเอง ซึ่งลักษณะนี้คือสิ่งที่สมาชิกของสังคมควรช่วยกันดำรงรักษาและสนับสนุนให้คงอยู่สืบไป

ยนต์ ชุ่มจิต, (2546) กล่าวว่า ค่านิยม หมายถึงสิ่งที่บุคคลหรือสังคมยกย่องว่าดี เห็นว่ามีคุณค่าที่ตนเองหรือสังคมควรยึดถือปฏิบัติ จึงยอมรับยึดถือมาเป็นแนวปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอหรืออย่างน้อยก็ชั่วระยะเวลาหนึ่ง

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า ค่านิยมหลัก 12 ประการ เป็นคุณลักษณะของผู้เรียนที่ต้องการให้เกิดขึ้นอย่างชัดเจน และเป็นรูปธรรมโดยการสร้างเสริมและปลูกฝังของโรงเรียนผ่านกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง จนตกผลึกเป็นคุณลักษณะในตัวผู้เรียน การวัดและประเมินผลค่านิยมหลัก 12 ประการ จึงต้องใช้เวลา วิธีการและเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล พฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้เรียน อย่างหลากหลายและครอบคลุมพฤติกรรมที่ต้องการประเมิน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค่านิยม 12 ประการ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ซึ่งมีกรอบแนวคิดในการวิจัยดังภาพที่ 3

ภาพแสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ห้องเรียนที่ 1 โรงเรียนโนนค้อวิทยาคม อ.โนนคูณ จ.ศรีสะเกษ ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 39 คน เป็นห้องเรียนที่ผู้วิจัยสนใจและต้องการพัฒนาด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยเลือกแบบเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานจำนวน 1 แผน การจัดการเรียนรู้ 8 ชั่วโมง

2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ วิเคราะห์จากเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม วิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

3) แบบวัดค่านิยม 12 ประการ แบบทดสอบที่มีการสมมุติสถานการณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อวัดค่านิยม 12 ประการ ตามสถานการณ์ที่กำหนดเป็นแบบเลือกตอบ จำนวน 4 ตัวเลือก โดยมีระดับคะแนนแต่ละตัวเลือก 4 , 3 , 2 , 1 จำนวน 30 ข้อ โดยกำหนดเกณฑ์การผ่านคือ นักเรียนต้องได้คะแนนเฉลี่ยระดับดีขึ้นไป

4) แบบสังเกตพฤติกรรมการปฏิบัติตนตามค่านิยม 12 ประการ เป็นแบบสังเกตพฤติกรรมการปฏิบัติตนตามค่านิยม 12 ประการของนักเรียน โดยครูเป็นผู้สังเกต มีเกณฑ์การประเมินเป็นแบบรูบิคสกอร์ 3 ระดับ จำนวน 30 ข้อ กำหนดเกณฑ์การผ่านคือ ทุกข้อให้คะแนนผ่านเกณฑ์ 2 ขึ้นไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาค่านิยม 12 ประการ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การดำเนินการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 1 แผน รวมทั้งหมด 8 ชั่วโมง

2) ระหว่างสอนประเมินพฤติกรรมการปฏิบัติตนตามค่านิยม 12 ประการของนักเรียน ในทุกครั้งที่จัดการเรียนรู้

3) หลังจากสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ ทดสอบวัดค่านิยม 12 ประการ และทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์แปลผล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1) ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน นำข้อมูลที่ได้จากการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มาวิเคราะห์โดยใช้ค่าสถิติพื้นฐานด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป คือ หาค่าเฉลี่ย และค่าร้อยละ แล้วเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

2) ด้านค่านิยม 12 ประการ นำข้อมูลที่ได้จากการทดสอบวัดค่านิยม 12 ประการ และแบบประเมินพฤติกรรมการปฏิบัติตนตามค่านิยม 12 ประการ มาวิเคราะห์โดยใช้ค่าสถิติพื้นฐาน คือ หาค่าเฉลี่ย และค่าร้อยละ นำคะแนนที่ได้มาเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

ผลและอภิปรายผล

1. จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินพฤติกรรมการปฏิบัติตนตามค่านิยม 12 ประการ พบว่า นักเรียนที่มีพฤติกรรมการปฏิบัติตนตามค่านิยม 12 ประการ ทุกด้านผ่านเกณฑ์อยู่ในระดับดี และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 100.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด และจากแบบวัดค่านิยม 12 ประการ ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานพบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ซึ่งประเมินโดยแบบวัดค่านิยม 12 ประการ พบว่า นักเรียนมีค่านิยม 12 ประการ เฉลี่ยเท่ากับ 81.59 อยู่ในระดับดี และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องจากในการวิจัยครั้งนี้ได้นำกระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบโครงงาน ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าและลงมือปฏิบัติตามความสนใจ ความถนัด และความสามารถของตนเอง โดยอาศัยกระบวนการขั้นตอนทางวิทยาศาสตร์ในการทำกิจกรรมตั้งแต่สำรวจปัญหาค่านิยม 12 ประการ ที่พบในโรงเรียนโนนค้อวิทยาคม การเลือกหัวข้อหรือกำหนดหัวข้อที่จะศึกษา ตลอดจนร่วมกันวางแผนและศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นขั้นตอนเป็นระบบ จนกระทั่งได้เป็นโครงร่างของโครงงานขึ้น โดยมีครูเป็นที่ปรึกษาคอยแนะนำและชี้แนะ ขั้นตอนสำคัญของการทำโครงงานคือนักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองในการที่จะได้มาซึ่งคำตอบของคำถามและวิธีการแก้ปัญหาค่านิยม 12 ประการ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ วิจารณ์ร่วมกันภายในกลุ่ม และสร้างสรรค์ออกมาเป็นผลงานที่สะท้อนผลที่ได้จากการปฏิบัติงาน ซึ่งจากการที่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติงานและศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองทำให้นักเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และประสบการณ์ สามารถเข้าใจสิ่งที่ศึกษาได้อย่างลึกซึ้ง และจากการที่นักเรียนได้ค้นพบปัญหาค่านิยมและแนวทางแก้ไขปัญหาค่านิยม 12 ประการ ภายหลังจากการที่ได้ศึกษาค้นคว้า ได้มีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางค่านิยมของตนเองให้มีค่านิยมที่ดีขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานช่วยส่งเสริมความอยากรู้ อยากทดลอง และเป็นการเรียนที่ได้ความรู้เนื้อหาสาระ ทักษะ กระบวนการ และทัศนคติไปพร้อมกัน เช่นเดียวกับ ฟิลลิป เบอร์วูด และ ดันฟอร์ด, (2544) ได้อธิบายถึงลักษณะของโครงงานไว้ว่า โครงงานเป็นรูปแบบ

การเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบพึ่งตนเอง การทำโครงงานฝึกให้ผู้เรียนรู้จักตัดสินใจเลือกและรับผิดชอบงานด้วยตนเอง รวมทั้งรู้จักค้นคว้าและพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนจึงสามารถส่งเสริมค่านิยมให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนได้ และการให้ผู้เรียนได้ทำโครงงานเกี่ยวกับค่านิยมจะทำให้ผู้เรียนได้รับการปลูกฝังค่านิยมไปด้วย สอดคล้องกับ ลัดดา ภู่เกียรติ, (2544) ที่กล่าวว่า โครงงานเป็นวิธีการเรียนรู้ที่เกิดจากความสนใจใคร่รู้ของผู้เรียนที่ต้องการจะศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลายๆ สิ่งที่สงสัยและอยากรู้คำตอบให้ลึกซึ้งชัดเจนหรือต้องการเรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ ให้มากขึ้นกว่าเดิม โดยใช้ทักษะกระบวนการหลาย ๆ ด้าน มีวิธีการศึกษาอย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนต่อเนื่อง มีการวางแผนการศึกษาอย่างละเอียดแล้วลงมือปฏิบัติตามแผนงานที่วางไว้ จนได้ข้อสรุปหรือผลการศึกษาหรือคำตอบเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ และมีวิธีการนำเสนอเพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจ ดังนั้นจึงส่งผลให้ผู้เรียนเกิดค่านิยมที่พึงประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุติมา วงษ์พระลับ, (2557) ศึกษาพบว่าผลของการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานสามารถนำเสนอผลการดำเนินงานที่สะท้อนการเข้าถึงองค์ความรู้ด้านการพัฒนาหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ของรายวิชาโดยนักศึกษาทั้งหมดผ่านเกณฑ์ผลสัมฤทธิ์ และผลของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามการรับรู้ของนักศึกษาหลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียนในระดับมาก และทอร์พ Thorp, (1997) ศึกษาพบว่าการให้นักเรียนทำโครงงานช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาการตระหนักในความรับผิดชอบ ความเชื่อมั่นในตนเองและการพัฒนาการทางด้านการศึกษาและการเรียนรู้ของนักเรียน โดยภาพรวมการทำโครงงานประสบผลสำเร็จและช่วยลดบทบาทครูให้เป็นผู้ช่วยเหลือแนะนำเพื่อให้นักเรียนมีการตัดสินใจของตนเอง มีอิสระในการเรียนรู้

2. ผลการศึกษาจากผลการวิเคราะห์พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 25.74 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 85.80 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งนักเรียนได้แสดงออกทางความคิดอย่างเต็มศักยภาพ ความรู้ที่ได้จากการลงมือทำ การสังเกต การทำความเข้าใจด้วยตนเองจะทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ การจดจำ และเกิดความเข้าใจที่คงทน และจะเป็นการช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์นักเรียนให้สูงขึ้น ดังเช่น รัตติกาล สุทธิสวัสดิ์กุล, (2547) ได้กล่าวว่า การสอนแบบโครงงานเป็นการสอนโดยใช้เทคนิควิธีสอนหลายรูปแบบมาผสมร่วมกันระหว่างกระบวนการกลุ่ม การสอนการคิด การสอนการแก้ปัญหา การสอนแบบเน้นทักษะกระบวนการ ซึ่งความรู้ที่นักเรียนได้มาไม่จำเป็นต้องตรงกับตำรา แต่ครูต้องสนับสนุนให้ผู้เรียนค้นคว้าเพิ่มเติมโดยจัดแหล่งความรู้ให้แล้วปรับปรุงความรู้ที่ได้ให้สมบูรณ์ และระหว่างการสอนผู้วิจัยสังเกตพบว่า นักเรียนมีความกระตือรือร้นและให้ความสนใจในการทำกิจกรรมเป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานร่วมกับค่านิยม 12 ประการ ถือว่าเป็นบทเรียนใหม่ที่นักเรียนยังไม่เคยได้ศึกษาและเป็นเรื่อง

ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์และปัญหาที่พบเห็นในปัจจุบันสอดคล้องกับ ฟิลลิป เบอร์วูด และดันฟอร์ด, (2544) ได้อธิบายถึงลักษณะของโครงงานไว้ว่าโครงงานเป็นกิจกรรมบูรณาการ คือ ชิ้นงานมีลำดับชัดเจน การที่ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมที่มีประโยชน์ คุ้มค่า และมีความเชื่อมโยงกันไปสู่ผลงานชิ้นสุดท้ายที่เห็นและจับต้องได้ ซึ่งทำให้ผู้เรียนรู้สึกถึงความสำเร็จที่แท้จริงเมื่อโครงงานเสร็จ ดังนั้นจึงส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรผกา ชำนาญวงษ์, (2553) ซึ่งได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้หน่วยบูรณาการ โดยใช้โครงงานเพื่อหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและศึกษาความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่านักเรียนร้อยละ 77.78 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนร้อยละ 80 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และด้านความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับ 4 คือ ขั้นจัดระบบคุณค่าให้เกิดความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และ อนงนาฏ บรรหาร, (2556) ได้ศึกษาการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้บูรณาการประเพณีและวัฒนธรรมในอำเภอชนบท ด้วยการจัดการเรียนโดยใช้โครงงาน รายวิชา ส 16101 สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่าผู้เรียนมีคะแนนทักษะการแก้ปัญหาสูงกว่าเกณฑ์ และผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด และมีความพึงพอใจด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด รวมทั้ง อนันตพร สาวิยะ, (2553) ได้ศึกษาผลการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นด้วยกิจกรรมโครงงานและศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ผลการวิจัยพบว่าผลการเรียนรู้ วรรณกรรมท้องถิ่นด้วยกิจกรรมโครงงานของนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย คิดเป็นร้อยละ 94.35 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่ตั้งไว้และนักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

สรุปผลการวิจัย

1. นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องค่านิยม 12 ประการ หลังเรียนสูงขึ้น ผ่านเกณฑ์ที่ตั้งไว้ร้อยละ 80 คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 25.74 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 85.80 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

2. จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินพฤติกรรมการปฏิบัติตนตามค่านิยม 12 ประการ พบว่า นักเรียนที่มีพฤติกรรมการปฏิบัติตนตามค่านิยม 12 ประการ ทุกด้านผ่านเกณฑ์อยู่ในระดับดี และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 100.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด และจากแบบวัดค่านิยม 12 ประการ ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน พบว่านักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ซึ่งประเมินโดยแบบวัดค่านิยม 12 ประการ

นักเรียนมีค่านิยม 12 ประการ เฉลี่ยเท่ากับ 81.59 อยู่ในระดับดี และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1) ครูผู้สอนต้องเอาใจใส่ สนใจให้คำปรึกษา เสริมแรง และให้ความเป็นกันเองกับนักเรียน แนะนำแก้ไขข้อบกพร่องที่พบในทันที

2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้ระยะเวลาค่อนข้างมาก เพราะกิจกรรมต้องฝึกให้ค้นคว้าปฏิบัติจริง ในหลายขั้นตอน หลายกระบวนการ ควรวางแผนการใช้เวลาในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับตัวแปรอื่น นอกจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและค่านิยม 12 ประการ เช่น ทักษะการคิด ทักษะการทำงานกลุ่ม เป็นต้น หรือกับเนื้อหาอื่น หรือนำไปใช้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ

2) ควรนำการสอนแบบโครงงานไปใช้ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้แบบอื่น ๆ ที่สามารถประยุกต์ใช้ร่วมกันได้ เช่น การเรียนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน การเรียนแบบร่วมมือกันเรียนรู้ เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยได้รับความอนุเคราะห์ให้คำแนะนำและคำปรึกษาด้วยดีเสมอมาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อังคณา ตุงคะสมิต ตลอดจนความช่วยเหลือจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อนุกูล จินตรักษ์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร. สิทธิพล อาจอินทร์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มณฑา ชุ่มสุคนธ์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้ความรู้ คำแนะนำและข้อคิดเห็นที่มีคุณค่าต่อการทำวิทยานิพนธ์ให้มีความถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยซาบซึ้งในความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **กรอบแนวคิดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.**กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์กรมการศาสนา.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551.** กรุงเทพฯ:คุรุสภาลาดพร้าว.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2557). **คำแถลงนโยบายคณะรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา.** กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

ชุติมา วงษ์พระลับ. (2557). **การศึกษากระบวนการและผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อพัฒนาความรู้ด้านการพัฒนาหลักสูตรและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.** วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 8(2), 21-33.

พรผกา ชำนาญวงษ์. (2553). **การจัดกิจกรรมการเรียนรู้หน่วยบูรณาการเรื่องรักษ์ต้นไม้ในชุมชนสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้โครงงาน .**บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ฟิลลิปส์, ไดแอน; เบอร์วูด, ซาราห์ ; และดันฟอร์ด, เฮเลน. (2544). **โครงงานภาษาอังกฤษกับเด็ก. แปลจาก Project with young Learners** โดย เฉลียวศรี พิบูลชล. กรุงเทพฯ: หน้าต่างสู่โลกกว้าง.

ยนต์ ชุ่มจิต. (2546). **การศึกษาและความเป็นครูไทย.**พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์

รัตติกาล สุทธิสวัสดิ์กุล. (2547). **การพัฒนาทักษะด้านคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การสอนแบบโครงงาน. สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ,**บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

ลัดดา ภู่เกียรติ. (2544). **โครงงานเพื่อการเรียนรู้หลักการและแนวทางการจัดกิจกรรม.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วัฒนามัคคสัน. (2550). **การสอนแบบโครงการ.** กรุงเทพฯ: บริษัทวี พี ปริ้นท์ จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554).** กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2557). **แนวทางการจัดการเรียนรู้รายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมือง.** เอกสารอัดสำเนา.

สุขุมาล เกษมสุข. (2548). **การปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็ก.** กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุวิทย์ มูลคำและอรทัย มูลคำ.(2545). **21 วิธีจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาระบบความคิด.** กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

อนันตพร สาวิยะ. (2553). **การศึกษาผลการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นด้วยกิจกรรมโครงงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่5** . บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น

อนงค์นาฎ บรรหาร. (2556). **การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการประเพณีและวัฒนธรรมในอำเภอชนบท ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน รายวิชา ส16101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.** บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

Good, Carter V. (1973). **Dictionary of Education.** 3 rd. ed. New York: McGraw-Hill Book Company.

Throp, Dilys. (1997). **Convent Garden Captured : An Experiment in Project.** TESOL Journal 6(11).

การเปรียบเทียบทักษะการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์ระหว่างนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL (Problem – Based Learning) ร่วมกับการใช้โปรแกรม dbook Pro กับห้องเรียนปกติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

A Comparing of Mathayomsuksa VI Students Problem Solving Skill and Learning Achievement in the Course of History towards Learning Activities Using the Teaching Model PBL (Problem – based learning) with the dbook Pro Program and Normal Technique.

ภูวนาท พูนสวัสดิ์[1*] และ มณฑา ชุ่มสุคนธ์[2]

[1]นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[*]E-mail: puvanat29@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบทักษะการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์ระหว่างนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL (Problem – Based Learning) ร่วมกับการใช้โปรแกรม dbook Pro กับห้องเรียนปกติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 รายวิชาประวัติศาสตร์ ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL (Problem – Based Learning) ร่วมกับการใช้โปรแกรม dbook Pro ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร จำนวน 14 ห้องเรียน นักเรียนทั้งหมด 560 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่กำลังเรียนอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร จำนวน 2 ห้องเรียน ห้องละ 38 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม (Cluster Random Sampling) ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงทดลอง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL (Problem – Based Learning) ร่วมกับโปรแกรม dbook Pro จำนวน 12 แผน 12 ชั่วโมง 2) แผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ จำนวน 12 แผน 12 ชั่วโมง 3) แบบวัดทักษะการแก้ปัญหา เป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ 4) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ และ 5) แบบวัดความพึงพอใจ เป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ วิเคราะห์โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติสำหรับการทดสอบ t-test แบบ independent

ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการเปรียบเทียบทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 รายวิชาประวัติศาสตร์ ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนโดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้ โปรแกรม dbook Pro กับห้องเรียนปกติ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 2) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 รายวิชาประวัติศาสตร์ ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้ โปรแกรม dbook Pro กับห้องเรียนปกติ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 3) ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 รายวิชาประวัติศาสตร์ ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้ โปรแกรม dbook Pro มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: ทักษะการแก้ปัญหา, โปรแกรม dbook Pro

ABSTRACT

This study aimed to compare mathayomsuksa VI student' problem solving skill and learning achievement in the course of history towards learning activities by using PBL (Problem – based Learning) with dbook Pro Program the teaching model and the normal technique and to study mathayomsuksa VI students' satisfaction towards learning activities by using the teaching model PBL (Problem – based Learning) with dbook Pro Program in the course of history The population in this study were 560 students in all 14 classrooms of mathayomsuksa VI at Triam Udom Suksa of the Northeast school, Sawang Daen Din district Sakon nakon province. The sampling in this research were 76 students of two mathayomsuka VI classrooms studying in second semester of two academic year 2015 at Triam Udom Suksa of the Northeast school, Sawang Daen Din district Sakon nakon province: The sampling was selected by using cluster random sampling. The research methodology was Experimental research.

The tools used in this research were 1) 12 lesson plans using PBL teaching model with dbook Pro Program 2) 12 lesson plans using regular teaching model 3) a 40 items 4 multiple choice problem solving skills Test 4) a 40 items 4 multiple choice learning achievement Test 5) a 10 items satisfaction questionnaire. The data ware analyzed by using mean standard deviation and t-test for independent samples.

The results of this re research were shown as follows : 1) The problem-solving skills of mathayomsuksa VI students in the classroom that using the teaching model PBL (Problem – based Learning) with dbook Program was statistically higher than the students in the regular classroom at .01 level of significance. 2)Thelearning achievement of mathayomsuksa VI students in the classroom that using the teaching model PBL (Problem – based Learning) with dbook Program was statistically higher than the students in the regular classroom at .01 level of significance. 3) Satisfaction of the satisfaction of mathayomsuksa VI students in the course of history after using the teaching model PBL (Problem – based Learning) with dbook Pro Program was at highest level.

Keyword: Problem-solving skills, dbook Pro program

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาไว้ในหมวด 4 มาตรา 24 (2) ความว่า “ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา” เมื่อพิจารณาในหมวดที่ 4 เรื่องแนวทางการจัดการศึกษา มาตรา 27 ที่กล่าวว่า ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติสืบไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

ทักษะการแก้ปัญหานับเป็นอีกทักษะหนึ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน ที่จะสามารถจัดการกับอารมณ์ ความเครียด และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นได้ โดยจากการวิจัยทางด้านการศึกษาของ ศิขรินทร์ธาร โคตรสิงห์ และคณะ (2557) พบว่า บุคคลที่มีความสามารถในทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาที่ดีจะช่วยให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ เพราะจะต้องมีพื้นฐานความรู้ดีและรู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหาในหลายรูปแบบ รู้จักติดตาม มองเห็นและรับรู้ปัญหาของสังคม โดยการที่จะแก้ปัญหาได้จะต้องศึกษาปัญหา ศึกษาที่มาสาเหตุของปัญหา คิดค้นหาวิธีการแก้ไขด้วยวิธีการที่เหมาะสมที่สุด ซึ่งการคิดหาวิธีการอาจได้มาจากการศึกษาหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ทั้งแหล่งข้อมูลที่เป็นบุคคล ผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญมีประสบการณ์หรือศึกษาจากแหล่งข้อมูลอ้างอิงเอกสารฐานข้อมูลต่าง ๆ ที่น่าเชื่อถือ แล้วจึงตัดสินใจและเลือกวิธีที่ดีที่สุดในการตัดสินใจแก้ปัญหา

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในปัจจุบัน โดยเฉพาะการสอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นวิชาที่ได้รับความสำคัญน้อยมาก เพราะถูกมองว่าเป็นวิชาที่สอนเกี่ยวกับข้อเท็จจริงของเรื่องราวที่เกิดขึ้นในอดีต ไม่ได้สอนให้เข้าใจในปัจจุบันหรือสถานการณ์ที่เป็นปัญหาในปัจจุบันเท่าที่ควร ถึงแม้ว่ารายวิชาประวัติศาสตร์จะเป็นอีกหนึ่งรายวิชาที่ถูกจัดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ก็ตาม แต่อย่างไรนั้นการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ก็ยังมีความสำคัญอยู่มาก ดังจะเห็นได้ชัดเจนในพระราชเสาวนีย์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ที่พระราชทานแก่พสกนิกร ในวันคล้ายวันพระราชสมภพ เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2551 ตอนหนึ่งว่า “...ประเทศไทยบรรพบุรุษของเราสละชีวิตมาเพื่อปกป้องผืนแผ่นดินมาด้วยเลือดเนื้อ ด้วยชีวิตแต่เสียดายตอนนี้ หลักสูตรการเรียนการสอนไม่ได้เน้นให้เรียนประวัติศาสตร์แล้วนะฉันก็ไม่เข้าใจเพราะตอนที่ฉันเรียนอยู่ที่สวิตเซอร์แลนด์ไม่มีประวัติศาสตร์อะไรเท่าไหร่ แต่เราก็ต้องเรียน

ประวัติศาสตร์ของสวิส แต่เมืองไทยนี่ บรรพบุรุษเลือดทาแผ่นดิน กว่าจะมาถึงให้พวกเราอยู่ นั่งอยู่กัน ความคิดที่แปลกประหลาด อย่างที่อเมริกาถามไปเขาก็สอนประวัติศาสตร์บ้านเมืองเขา ที่ไหน ประเทศไหนเขาก็สอน แต่ประเทศไทยไม่มีไม่ทราบว่าแผ่นดินนี้ รอดไปอยู่จนบัดนี้เพราะใคร หรือว่า ยังไงกัน อันนี้น่าตกใจ ชาวต่างประเทศยังไม่ค่อยทราบว่านักเรียนไทยไม่มีการสอนประวัติศาสตร์ชาติ เลย" (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554) จากพระราชเสาวนีย์ข้างต้นทำให้นักวิชาการได้หันมาให้ความ สนใจและให้ความสำคัญในการสอนวิชาประวัติศาสตร์มากขึ้น

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ ถูกมองว่าเป็นวิชาที่ล้าหลังและไม่ สามารถเข้ากับปัญหาหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับปัจจุบันได้ อีกทั้งสภาพของการจัดกิจกรรมการ เรียนการสอนในชั้นเรียนปัจจุบันยังเป็นแบบยึดครูเป็นศูนย์กลาง ซึ่งทำให้การเรียนการสอนในวิชา ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องที่น่าเบื่อ ผู้เรียนขาดการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้ง สื่อที่ใช้ก็ยังขาดความหลากหลายในการกระตุ้นและนำเสนอความรู้ให้กับตัวของผู้เรียน เมื่อผู้เรียน เผชิญกับโจทย์หรือปัญหาที่สงสัยที่เกิดขึ้นในการหาคำตอบทางประวัติศาสตร์จึงทำให้ผู้เรียนเกิดความ เบื่อหน่าย และขาดแรงกระตุ้นในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบของปัญหา (สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2557) สอดคล้องกับแนวคิดของ รุ่ง แก้วแดง (2550) ที่กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องให้ความสำคัญสูงสุดกับผู้เรียน ซึ่งมีศักยภาพทางสมองที่สามารถเรียนรู้ได้ ต้อง ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียน โดยมีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกและมีวิธีสอนที่จะทำให้ผู้เรียนได้ เรียนรู้อย่างมีความสุข และเน้นการปฏิบัติ (Learning by Doing) การสอนไม่จำกัดอยู่แต่ใน ห้องเรียนอีกต่อไป แต่จะเกิดขึ้นตลอดชีวิตของคน โดยไม่จำกัดเวลา สถานที่ ครูสอนประวัติศาสตร์ใน ปัจจุบันจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนการสอนในชั้น เรียน โดยการนำวิธีการสอนเทคนิคต่าง ๆ เข้ามาใช้ในกระบวนการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ มุ่ง ส่งเสริมให้เกิดการการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม กล้าคิด กล้าตัดสินใจ ทำให้เกิดมุมมองใหม่ทางความคิด เพื่อส่งผลต่อการพัฒนาทางด้านการเรียนการสอนและผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้และเข้าใจเหตุการณ์ ทางประวัติศาสตร์อย่างแท้จริง

การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน จึงนับเป็นอีกหนึ่งแนวทางของการจัดการศึกษาที่ถูกนำเข้า มาใช้เพื่อเสริมสร้างทักษะการแก้ปัญหา โดยนำมาใช้ครั้งแรกในหลักสูตรแพทยศาสตร์ที่จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2531 และมีการนำไปประยุกต์ใช้ในหลักสูตรสาธารณสุขศาสตร์และ พยาบาลศาสตร์ สถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาอื่น ๆ (อาภรณ์ แสงรัศมี, 2543) ซึ่งเป็นรูปแบบ การเรียนรู้ ที่เกิดจากแนวคิดตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์นิยม โดยให้ผู้เรียนสร้างความรู้จาก การใช้ปัญหาที่เกิดขึ้นในโลกแห่งความเป็นจริงเป็นบริบทของการเรียนรู้ (ชวลิต ชูกาแพง, 2551) การ จัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นการเรียนการสอนที่เน้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความต้องการ ที่จะศึกษาหาความรู้และหาคำตอบด้วย

ตนเองเกิดทักษะการแก้ปัญหาด้วยดีช่วยให้นักเรียนคิดเป็นแก้ปัญหาเป็น (ญดาภัค กิจทวี, 2551) สอดคล้องกับ สุภามาส เทียนทอง (2553) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานช่วยให้นักเรียนสามารถศึกษาหาความรู้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ และสามารถติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นได้ดีขึ้น ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่า รูปแบบการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นหลัก คือ การใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนใฝ่หาความรู้เพื่อแก้ไขปัญหา ได้คิดเป็น ทำเป็น มีการตัดสินใจที่ดี และสามารถเรียนรู้การทำงานเป็นทีม โดยเน้นให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และสามารถนำเอาทักษะจากการเรียนมาช่วยแก้ปัญหาของผู้เรียนในชีวิตประจำวันได้

ปัจจุบันในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน โปรแกรม dbook Pro เป็นโปรแกรมที่ได้รับการออกแบบให้สามารถใช้งานได้ง่าย ช่วยตอบสนองความต้องการให้เกิดการเรียนรู้ได้ตามความสามารถและความต้องการของผู้เรียน อันเป็นการสร้างแรงดึงดูด ความสนใจของผู้เรียนและสนับสนุนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะของตนตามศักยภาพได้ ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานสภาพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550) ที่ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้และยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ได้จัดทำโครงการขับเคลื่อนความคิดสู่ห้องเรียน เพื่อดำเนินการส่งเสริมและนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนหลายวิธีมาใช้ทดลองให้ครูแกนนำ ทดลองสอนในโรงเรียน พบว่าการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ใกล้ตัวนักเรียน โดยใช้ปัญหาที่นักเรียนสนใจเป็นตัวกระตุ้น ให้นักเรียนเกิดการค้นคว้า แสวงหาข้อมูลจากสื่อ แหล่งข้อมูลต่าง ๆ มาจัดเป็นองค์ความรู้ได้ ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ และการคิดแก้ปัญหา อันสอดคล้องกับมาตรา 24 (2) (3) แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดไว้ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ เน้นการฝึกทักษะ กระบวนการคิดการจัดการเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาและจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงทำให้คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) ซึ่งโปรแกรม dbook Pro นับเป็นเทคโนโลยีอีกรูปแบบหนึ่ง ที่โรงเรียนเริ่มนำเข้ามาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภายในชั้นเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะในด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเฉพาะการฝึกฝนทางด้านทักษะของการแก้ปัญหาอันเป็นทักษะที่มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้รู้ถึงปัญหาที่แท้จริงและสามารถตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและมีความเหมาะสม ซึ่งมีความสอดคล้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในยุคปัจจุบันที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ การสนับสนุนให้ผู้เรียนได้รับโอกาสทางการศึกษา การพัฒนาความรู้ความสามารถต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเต็มศักยภาพ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงศึกษาเปรียบเทียบทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนระหว่างนักเรียนที่ใช้วิธีการสอนแบบ PBL ร่วมกับการใช้โปรแกรม dbook Pro กับนักเรียนห้องปกติ โดยความเชื่อที่ว่าวิธีการสอนแบบ PBL ร่วมกับการใช้โปรแกรม dbook Pro จะช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการเกี่ยวกับความสามารถในด้านทักษะการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น ซึ่งจะทำให้สามารถพัฒนานักเรียนและสร้างความตระหนักถึงการอยู่ร่วมกับสังคมไทยและสังคมโลกได้อย่างเป็นปกติสุข

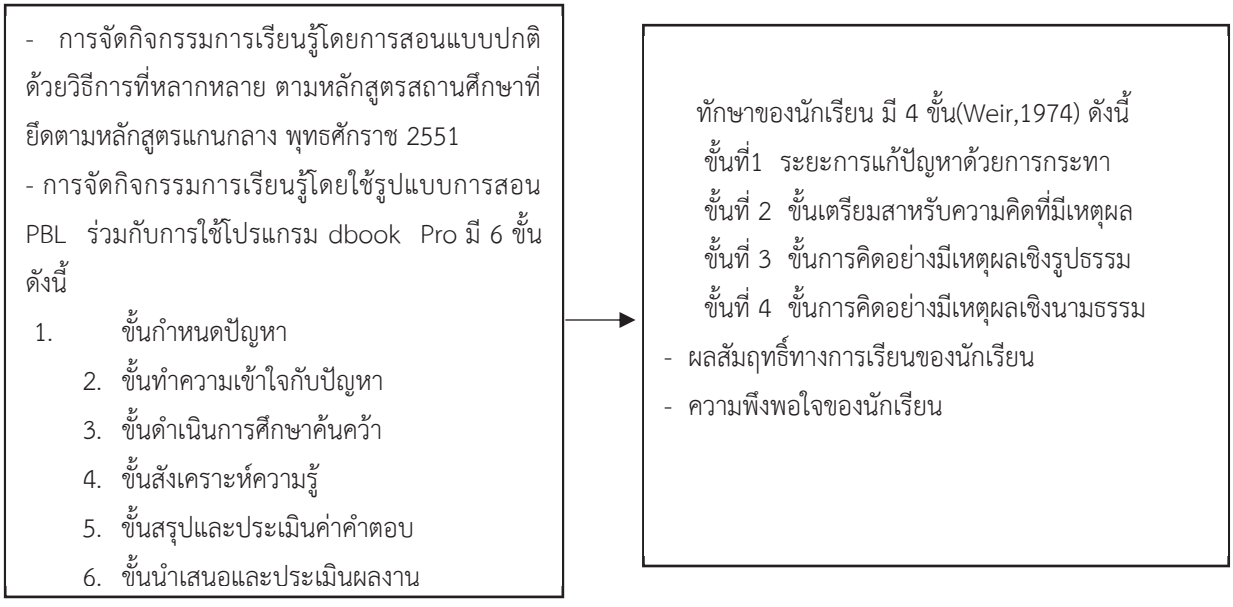
วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 รายวิชาประวัติศาสตร์ ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้โปรแกรม dbook Pro กับห้องเรียนปกติ
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 รายวิชาประวัติศาสตร์ ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้โปรแกรม dbook Pro กับห้องเรียนปกติ
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 รายวิชาประวัติศาสตร์ ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้ โปรแกรม dbook Pro

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิด

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการทำวิจัยดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
2. การจัดกิจกกรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL)
3. โปรแกรม dbook Pro
4. การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับ โปรแกรม dbook Pro
5. การสอนแบบปกติ
6. ทักษะการแก้ปัญหา
7. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
8. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
10. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการ

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร จำนวน 14 ห้อง 560 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร จำนวน 76 คน 2 ห้องเรียน คือ ห้องเรียนที่ 10 จำนวน 38 คน เป็นห้องทดลอง และห้องเรียนที่ 12 จำนวน 38 คน เป็นห้องเรียนปกติ โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายด้วยการจับสลาก โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม (Cluster Random Sampling

ตัวแปรที่ต้องการศึกษา

1. ตัวแปรต้น คือ การจัดกิจกรรมการเรียนโดยใช้รูปแบบการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับการใช้ โปรแกรม dbook Pro

2. ตัวแปรตาม คือ ทักษะการแก้ปัญหา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความพึงพอใจ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. แผนการจัดการเรียนรู้ 12 แผน 12 ชั่วโมง

2. แบบวัดทักษะการคิดแก้ปัญหา เป็นแบบทดสอบประเมินความสามารถในการแก้ปัญหา โดยใช้ข้อคำถามแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ

3. แบบทดสอบ เพื่อใช้วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ

4. แบบวัดความพึงพอใจ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบทักษะการคิดแก้ปัญหา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับโปรแกรม dboook Pro กับห้องเรียนปกติ และศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับโปรแกรม dboook Pro โดยผู้วิจัยสร้างได้มีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ปฐมนิเทศนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ห้องเรียนที่ 6/10 จำนวน 38 คน ชี้แจงบทบาทของนักเรียนในการจัดการเรียนการสอนแต่ละชั่วโมง

2. การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับโปรแกรม dbook Pro ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น จำนวน 12 ชั่วโมง

3. ทดสอบแบบวัดทักษะการคิดแก้ปัญหา แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และวัดความพึงพอใจของนักเรียนโดยใช้แบบวัดความพึงพอใจ หลังสิ้นสุดการเรียนครบแผน

4. ตรวจให้คะแนนจากแบบวัดทักษะการคิดแก้ปัญหา แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดความพึงพอใจ หลังสิ้นสุดการเรียนจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับโปรแกรม dbook Pro จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์แปลผลต่อ

ผลการศึกษา

การทำวิจัยในครั้งนี้ เพื่อเปรียบเทียบทักษะการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์ ระหว่างนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้โปรแกรม dbook Pro กับห้องเรียนปกติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งได้ทำการเปรียบเทียบผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ผลการเปรียบเทียบทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 รายวิชาประวัติศาสตร์ ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้โปรแกรม dbook Pro กับห้องเรียนปกติ แสดงผลตามตารางดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 รายวิชาประวัติศาสตร์ ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้โปรแกรม dbook Pro กับห้องเรียนปกติ

ทักษะการแก้ปัญหา					
กลุ่มตัวอย่าง	n	$\bar{X}$	S.D.	t-value	Sig.
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้ โปรแกรม dbook Pro	38	16.50	1.98	4.86	.004
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ห้องเรียนปกติ	38	14.29	1.54		

** P < .01

จากตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 รายวิชาประวัติศาสตร์ ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้ โปรแกรม dbook Pro กับห้องเรียนปกติ พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้โปรแกรม dbook Pro เมื่อเปรียบเทียบกับห้องเรียนปกติแล้ว มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 รายวิชาประวัติศาสตร์ ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน ร่วมกับการใช้ โปรแกรม dbook Pro กับห้องเรียนปกติ แสดงผลตามตารางดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 รายวิชาประวัติศาสตร์ ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน ร่วมกับการใช้โปรแกรม dbook Pro กับห้องเรียนปกติ

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน					
กลุ่มตัวอย่าง	n	$\bar{X}$	S.D.	t-value	Sig.
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้ โปรแกรม dbook Pro	38	33.34	3.04	3.33	.006
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ห้องเรียนปกติ	38	30.39	4.50		

** P < .01

จากตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 รายวิชาประวัติศาสตร์ ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้โปรแกรม dbook Pro กับห้องเรียนปกติ พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้ โปรแกรม dbook Pro มีผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียนแตกต่างจากนักเรียนที่ได้รับการสอนปกติ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้ โปรแกรม dbook Pro

จากผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้ โปรแกรม dbook Pro ในภาพรวม พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับโปรแกรม dbook Pro พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.70, S.D. = 0.57) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมโดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้โปรแกรม dbook Pro ที่ช่วยให้ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้เกิดความเพลิดเพลินและสนุกสนาน ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.95, S.D. = 0.22) รองลงมา คือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับโปรแกรม dbook Pro ช่วยให้เกิดความรู้สึกชอบวิชาประวัติศาสตร์มากขึ้นกว่าเดิม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.89, S.D. = 0.31) และเป็นที่น่าสังเกตว่า เมื่อพิจารณาความพึงพอใจในลำดับคะแนนน้อยที่สุด พบว่า ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับโปรแกรม dbook Pro ช่วยให้เนื้อหาที่เรียนง่ายขึ้น โดยมีความพึงพอใจอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}$= 4.39, S.D. = 0.78) และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้โปรแกรม dbook Pro ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง โดยมีความพึงพอใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.39, S.D. = 0.78)

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบทักษะการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์ ระหว่างนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้โปรแกรม dbook Pro กับห้องเรียนปกติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากการวิจัยสามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. การเปรียบเทียบทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 รายวิชาประวัติศาสตร์ ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนโดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้โปรแกรม dbook Pro กับห้องเรียนปกติ จากการวิจัยเพื่อศึกษาการเปรียบเทียบทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้โปรแกรม dbook Pro กับห้องเรียนปกติ พบว่าทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้โปรแกรม dbook Pro กับห้องเรียนปกติ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิจัย ดังกล่าวสืบเนื่องมาจาก การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้โปรแกรม dbook Pro ที่นำเอาโปรแกรม dbook Pro มาช่วยในการนำเสนอปัญหา เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนได้สนใจในปัญหาและนำไปสู่การหาวิธีแก้ปัญหาและเลือกวิธีการแก้ปัญหาได้ในที่สุด ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ วาสนา ภูมี (2555) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PROBLEM – BASE LEANINGS)

การใช้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จากการวิจัยพบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ สูงกว่าก่อนการได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทัศนพร วิบูลย์อรรถ (2557) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานและการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับแนวความคิดของ ทิศนา แขมมณี (2555) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลักเป็นการจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอนที่ใช้ปัญหาเป็นเครื่องมือในการช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมาย อีกทั้งยังสามารถนำวิธีแก้ปัญหาไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อีกด้วย นอกจากนี้ที่นำเสนอผ่านโปรแกรม dbook Pro ที่นำมาทดลอง เป็นเนื้อหาที่เหมาะสมกับระดับ เพศ และวัยของนักเรียน เนื้อหาของสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในประวัติศาสตร์และเหตุการณ์ในปัจจุบัน ทำให้นักเรียนมีความสนใจต้องการที่จะแก้ไขปัญหาหรือมีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาเหล่านี้ นักเรียนจะร่วมกันค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้วิธีการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด และสามารถนำไปใช้ได้จริง

2. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้โปรแกรม dbook Pro กับนักเรียนห้องปกติ จากการวิจัยเพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้โปรแกรม dbook Pro กับนักเรียนห้องปกติ หลังการทดลองพบว่า ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้โปรแกรม dbook Pro กับนักเรียนห้องปกติ หลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยดังกล่าวสืบเนื่องมาจาก การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้โปรแกรม dbook Pro ก่อนเริ่มกิจกรรมการเรียนรู้ผู้วิจัยจะเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สนทนาและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ที่นักเรียนกำลังจะได้เจอ ช่วยให้นักเรียนกล้าคิด กล้าแสดงออก มีความกระตือรือร้น อยากจะแก้ปัญหา มีความมั่นใจและภาคภูมิใจในตนเอง และหลังการจัดกิจกรรม นักเรียนในแต่ละกลุ่มจะมีการสรุปรวบยอดการคิดแก้ปัญหาโดยการใช้แผนภาพความคิด ซึ่งช่วยในการจัดระบบความคิดของนักเรียนให้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ ศิวภรณ์ สองแสน (2557) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก (PBL) ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยในรายวิชาการจัดการเรียนรู้สอดคล้องสมองของเด็กปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก (PBL) ของนักศึกษาสาขา

การศึกษาปฐมวัย หลังการทดลองมีการพัฒนาการเรียนรู้ ทำให้ส่งผลคะแนนผลสัมฤทธิ์สูงขึ้นจริง ซึ่งตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ ศิริวรรรณ หล้าคอม (2557) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน พบว่า มีผู้เรียนผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 79.16 ของผู้เรียนทั้งหมด และมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80.90 โดยผู้เรียนมีการพัฒนาทางด้านความสามารถในการแก้ปัญหาดีขึ้น และสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับ กุลยา ตันติผลาชีวะ (2548) ที่กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้แบบเน้นปัญหาเป็นฐาน (Problem- Learning : PBL) เป็นรูปแบบการสอนที่เชื่อว่ามโนทัศน์ ความรู้และทักษะได้มาจากความเข้าใจ รู้ปัญหา และได้แก้ปัญหาของผู้เรียน โดยปัญหาที่เรียนรู้นั้นเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการประสมประสานความรู้เดิมกับความรู้ใหม่อย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นทางนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่เรียนด้วยตนเอง และสามารถนำความรู้ที่ได้นั้นไปประยุกต์ได้อย่างต่อเนื่อง

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้ โปรแกรม dbook Pro จากการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้โปรแกรม dbook Pro กับห้องเรียนปกติ ในภาพรวมพบว่า มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ซึ่งเป็นผลมาจากการนำโปรแกรม dbook Pro เข้ามาใช้เพื่อสร้างความสนใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทำให้นักเรียนสนใจที่จะได้ฝึกการคิดแก้ปัญหาจากสถานการณ์หลาย ๆ สถานการณ์ ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่นักเรียนเลือกมาจากความสนใจก่อนที่จะมีการทดลอง นักเรียนจะได้แสดงความคิดเห็นและนำเสนอผลงาน เมื่อทำได้ดีก็จะได้รับคำชมเชย จึงทำให้มีความสนใจในการเรียนประวัติศาสตร์หลังการทดลองมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กชกร เป้าสุวรรณ และคณะ (2550) ที่กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นผลของการแสดงออกของทัศนคติของบุคคลอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นความรู้สึกเอนเอียงของจิตใจมนุษย์เราที่ได้รับ ซึ่งอาจจะมากหรือน้อยก็ได้ และเป็นความรู้สึกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งทางบวกและทางลบ แต่ถ้าเมื่อใดสิ่งนั้นสามารถตอบสนองความต้องการหรือบรรลุจุดมุ่งหมายได้ ก็จะเกิดความรู้สึกบวก เป็นความรู้สึกที่พึงพอใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ มณฑณา บรรพสุทธิ์ (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน พบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน อยู่ในระดับเห็นด้วยมากทั้ง 3 ด้าน โดยนักเรียนเห็นด้วยมากเป็นอันดับ 1 คือด้านบรรยากาศการเรียนรู้ รองลงมาคือด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านประโยชน์ที่ได้รับ ตามลำดับ ทั้งนี้เป็นเพราะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนมีความสนใจจะช่วยพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาของผู้เรียน ตลอดจนการแสดงออกถึงความรู้สึกในด้านต่าง ๆ จากการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

สรุปผลการศึกษา

จากการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบทักษะการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์ ระหว่างนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้โปรแกรม dbook Pro กับห้องเรียนปกติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ได้ผลสรุปดังต่อไปนี้

1. ทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้ใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้ โปรแกรม dbook Pro กับห้องเรียนปกติ หลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้ใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้ โปรแกรม dbook Pro หลังเรียน กับห้องเรียนปกติ หลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้ใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้ โปรแกรม dbook Pro มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่อาจเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน และการทำวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1) การนำเสนอสถานการณ์อาจใช้สื่อที่หลายหลายมากขึ้น เช่น การ์ตูน ข่าวทางโทรทัศน์หรือวิทยุ รายการสารคดี เป็นต้น

2) การจัดกิจกรรมโดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้โปรแกรม dbook Pro สามารถช่วยในการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ เกิดความเพลิดเพลินและสนุกสนาน

3) เนื้อหาในวิชาที่สอนควรทำการสรุปให้เกิดความเข้าใจในเบื้องต้นก่อนที่จะนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมโดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้โปรแกรม dbook Pro

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรนำวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับโปรแกรม dbook Pro ไปใช้ในรายวิชาอื่น ๆ เช่น ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย เป็นต้น

2) ควรนำการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL ร่วมกับการใช้โปรแกรม dbook Pro ไปศึกษาร่วมกับตัวแปรอื่น ๆ เช่น ความรับผิดชอบต่อการเรียน ความสามารถในการตัดสินใจ ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จลุล่วงได้นั้น เป็นผลมาจากการสั่งสอนและชี้แนะแนวทางในการแสวงหาความรู้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณฑา ชุ่มสุคนธ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่ พร้อมทั้งสละเวลาอันมีค่าติดตามการดำเนินงานของผู้วิจัยตลอดมา จึงกราบขอบพระคุณท่านด้วยจิตวิญญาณจากใจจริงมา ณ โอกาสนี้

กราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ รองศาสตราจารย์จุมพล ราชวิจิตร ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์นิลมณี พิทักษ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อังคณา ตุงคะสมิต กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง พร้อมทั้งตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ให้ถูกต้อง สมบูรณ์ และขอขอบพระคุณคณาจารย์คณะศึกษาศาสตร์ ทุกท่านที่เมตตาประสิทธิ์ประสาทสรรพวิชาความรู้อันยังผลให้วิยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณอาจารย์ลัดดา ทัพหาชัย อาจารย์โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ฝ่ายมัธยม) ดร.พัชรินทร์ อุทัยฉัตร ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และอาจารย์วัจนาพร พันธุมะโน ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ให้ความกรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และพิจารณาความถูกต้องเหมาะสมของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมถึงให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง และขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำวิจัยครั้งนี้ที่ไม่ได้เอ่ยนามไว้ ณ โอกาสนี้

ท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอกราบขอบพระคุณ บุญคุณอันยิ่งใหญ่เหนือสิ่งใด คุณบิดร มารดา และบุคคลในครอบครัวของผู้วิจัยที่เกื้อหนุนช่วยเหลือและเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยเสมอมาจนสำเร็จการศึกษา และขอระลึกถึงพระคุณของครูอาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้แก่ผู้วิจัยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จนเป็นผลสำเร็จแห่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

เอกสารอ้างอิง

กชกร เป้าสุวรรณ, ธนภัทร ปัจฉิม และสุจิตรา ฉาปัญญา. (2550). ความคาดหวังและความพึงพอใจต่อการศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตศูนย์สุโขทัย. คณะมนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: อักษรไทย.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ.2553. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร. สืบค้นเมื่อ20 กันยายน 2558 จาก http://www.cabinet.thaigov.go.th/

กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2548). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: เอดิสันเพรสโปรดักส์.

ชวลิต ชูกาแพง. (2551). การพัฒนาหลักสูตร.มหาสารคาม: ทีคิวพี จำกัด.

ญดาภัค กิจทวี. (2551). การศึกษาผลการเรียนรู้และทักษะการแก้ปัญหา เรื่อง เศรษฐศาสตร์ในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ทัศนพร วิบูลย์อรรถ. (2557). การเปรียบเทียบการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานและการจัดการเรียนรู้แบบปกติ. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ทิศนา แขมมณี. (2555). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มณฑณา บรรพสุทธิ์. (2553). การพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทักษะชีวิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษามหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

รุ่ง แก้วแดง. (2550). สมรรถนะการศึกษาไทยในเวทีสากล พ.ศ. 2551. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

วาสนา ภูมี. (2555). ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Leaning) เรื่องอัตราส่วนและร้อยละที่มีต่อความสามารถ ในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์และความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่2.วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ศิขรินทร์ธาร โคตรสิงห์, และคณะ. (2557). การพัฒนารูปแบบการสอนวิทยาศาสตร์โดยใช้ปัญหาเป็นฐานสำหรับพัฒนาทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2558, จากhttp://rmcs.buu.ac.th

ศิริวรรณ หล้าคอม (2557). “การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง การอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยการจัดกิจกรรม การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน”, วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น. 37(1): 141-147.

ศิวภรณ์ สองแสน. (2557). การพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณสาหรับนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยโดยรูปแบบ MAPLE. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ.กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2557). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

สุภามาส เทียนทอง. (2553). การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษามหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อาภรณ์ แสงรัศมี. (2543). ผลการเรียนแบบใช้ปัญหาเป็นหลักต่อลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมและความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่4.วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาวิทยาศาสตร์ ภาควิชามัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เจตคติของนักศึกษาต่อการใช้สื่อภาพยนตร์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสิทธิมนุษยชน : กรณีศึกษานักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต

Attitude of Students toward Using Film as Instruction Media for Human Rights Course: A Case Study of Students of the Bachelor of Laws

ศิรินทร์ อินทรวิชะ[1*]

[1]สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ม.ราชภัฏเพชรบุรี

[*]sirinint@yahoo.com

.....

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเจตคติต่อการใช้สื่อภาพยนตร์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสิทธิมนุษยชน โดยประชากรของการวิจัยคือนักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 4 ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาสิทธิมนุษยชน จำนวน 23 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามเจตคติต่อการใช้สื่อภาพยนตร์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสิทธิมนุษยชน วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า เจตคติของนักศึกษาต่อการใช้สื่อภาพยนตร์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสิทธิมนุษยชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\overline{X}$ = 4.13) โดยข้อที่มีระดับเฉลี่ยสูงสุด คือการใช้สื่อภาพยนตร์ช่วยส่งเสริมพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งจัดอยู่ในระดับดีมาก ($\overline{X}$ = 4.61)

จากการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า นักศึกษามีเจตคติที่ดีต่อการใช้สื่อภาพยนตร์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสิทธิมนุษยชน เนื่องจากเป็นการช่วยส่งเสริมพัฒนาการการเรียนรู้ของนักศึกษาส่งผลให้มีภูมิรู้และเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

คำสำคัญ : เจตคติ สื่อภาพยนตร์ วิชาสิทธิมนุษยชน

ABTRACT

The quantitative research aimed at studying the attitude of students toward using film as instruction media for human rights course. The finite population was 23 senior students who enrolled in human rights course. The subjects were asked to complete a questionnaire including. The data were analyzed using descriptive statistics. The data were collected and analyzed for frequency, mean, and standard deviation.

The research found that the mean scores of attitude for using film as instruction media for human rights course were at a good level ($\overline{X}$ = 4.13). The highest level of attitude was the attitude of using the film to the development of students' learning ($\overline{X}$ = 4.61).

Results of this study reveal that the students had the positive attitude towards using film as instruction media for human rights course. Wherewith enhance students' learning skills to become knowledgeable and self-directed learners.

Keywords: attitude, film, Human Rights Course

บทนำ

วิชาสิทธิมนุษยชน เป็นวิชาเลือกของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ที่มุ่งศึกษาประวัติ วิวัฒนาการ ทฤษฎี ข้อคิดและปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับสิทธิขึ้นพื้นฐาน หลักการและกฎเกณฑ์ที่มีสภาพเป็นกฎหมายและเป็นเพียงนามธรรม วิธีการส่งเสริมและคุ้มครองซึ่งสิทธิมนุษยชน ขอบเขตแห่งการใช้สิทธิของมนุษย์ในสังคม ตลอดจนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยมีวัตถุประสงค์แห่งการศึกษาเพื่อให้นักศึกษาได้ทราบและเข้าใจหลักสิทธิมนุษยชน และสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาปรับใช้ในเชิงปฏิบัติ และด้วยเนื้อหาของวิชาที่มีลักษณะเป็นนามธรรม จึงเป็นการยากจะสอนโดยวิธีบรรยายให้นักศึกษาเข้าใจในเนื้อหาของวิชาและนำมาปรับใช้ในทางปฏิบัติได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำภาพยนตร์มาประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนในวิชาสิทธิมนุษยชนเพื่อช่วยให้นักศึกษาเข้าใจเนื้อหาวิชาในลักษณะความเป็นรูปธรรมมากขึ้น ทั้งนี้เพราะภาพยนตร์สามารถถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ผ่านภาพและเสียง โดยแสดงออกถึงเรื่องราวความเป็นจริงในสังคม (รติ หอมลา, 2553) ความคิดและความรู้สึกของผู้สร้างสรรค์งาน และในบางเรื่องอาจแฝงค่านิยมและวัฒนธรรมทางสังคมด้วย (อัศวพร แสงอรุณเลิศ, 2551) โดยผู้วิจัยได้ใช้สื่อภาพยนตร์หลายรูปแบบ ทั้งภาพยนตร์สารคดี (Documentary Film) ภาพยนตร์ทางการสอน (Instructional Film) และภาพยนตร์เรื่อง (Fiction Film) โดยพิจารณาถึงความสอดคล้องของเนื้อหาวิชาและวัตถุประสงค์ของวิชา

ทั้งนี้ ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าการศึกษาเจตคติของนักศึกษาต่อการใช้สื่อภาพยนตร์ในการจัดการเรียนการสอนเป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะทำให้ทราบว่านักศึกษามีเจตคติอย่างไรต่อการจัดการเรียนการสอนที่มีการใช้สื่อภาพยนตร์ประกอบการเรียนการสอน ซึ่งจะส่งเสริมบรรยากาศของการเรียนการสอนและทำให้กระบวนการการจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสามารถมองเนื้อหาของวิชาได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

วัตถุประสงค์

ศึกษาเจตคติของนักศึกษาที่เรียนวิชาสิทธิมนุษยชนที่มีต่อการใช้สื่อภาพยนตร์ประกอบการเรียนการสอนวิชาสิทธิมนุษยชน

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิด

การเลือกใช้สื่อการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การสอนมีประสิทธิภาพขึ้น สามารถกระตุ้นความสนใจของนักศึกษา ทำให้สามารถจดจำบทเรียนง่าย และสามารถพัฒนาทักษะ ความรู้ ให้ตรงกับเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้ ซึ่งสื่อการเรียนรู้ในปัจจุบันมีมากมายหลายประเภท ผู้สอนจึงควรเลือกสื่อการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามที่ตั้งใจไว้

กิติมา ปรีดีดิลก (2539) ได้แยกประเภทสื่อการเรียนรู้ และระบุเกณฑ์การคัดเลือกสื่อเรียนรู้ไว้ดังนี้

ประเภทสื่อการเรียนรู้แบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ คือ

1. เครื่องมือหรืออุปกรณ์ หรือสื่อประเภทหนัก (Hardware) ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ เครื่องฉายภาพยนตร์ เป็นต้น

2. วัสดุหรือสื่อประเภทเบา (Software) ได้แก่ ฟิลม์ภาพยนตร์ รายการวิทยุ แผนที่ แผนภูมิ รูปภาพ แบบจำลอง เป็นต้น

3. เทคนิคหรือวิธีการ (Technique or Method) ได้แก่การจัดนิทรรศการ การดูงานนอกสถานที่ การเล่นละคร การสาธิต เป็นต้น

เกณฑ์การคัดเลือกสื่อเรียนรู้ มีดังนี้

1. เลือกสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้
2. เลือกสื่อให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา
3. เลือกสื่อให้เหมาะสมกับเทคนิคและวิธีการเรียนรู้
4. เลือกสื่อให้เหมาะสมกับวัยและความสนใจของผู้เรียน
5. เลือกสื่อให้เหมาะสมกับเครื่องมือและสิ่งอำนวยความสะดวก
6. เลือกสื่อที่พอหาได้ และคำนึงถึงความสะดวกในการนำไปใช้ ไม่จำเป็นต้องใช้สื่อราคาแพง
7. เลือกสื่อโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

เอดการ์ เดล (Dale 1969) ได้แบ่งประเภทของสื่อการสอนตามประสบการณ์ ออกเป็น 10 ประเภท โดยยึดได้เรียงลำดับจากประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมที่สุดไปยังประสบการณ์ที่เป็นนามธรรมที่สุด เรียกว่า “กรวยประสบการณ์” (Cone of Experience) ดังนี้

ขั้นที่1 ประสบการณ์ตรงและมีความมุ่งหมาย (Direct Purposeful Experience) ประสบการณ์ขั้นนี้ เป็นรากฐานสำคัญของการศึกษา เป็นประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับมาจากความเป็น

จริงและด้วยตัวเองโดยตรง ผู้รับประสบการณ์นี้จะได้เห็น ได้จับ ได้ทำ ได้รู้สึก และได้ดมกลิ่นจากของจริง ดังนั้นสื่อการสอนที่ให้ประสบการณ์การเรียนรู้ในขั้นนี้ก็คือของจริงหรือความเป็นจริงในชีวิต

ขั้นที่ 2 ประสบการณ์จำลอง (Contrived Simulation Experience) ในบางกรณีการศึกษาด้วยประสบการณ์ตรงในชีวิตไม่สามารถกระทำได้เพราะเป็นเรื่องของอดีต หรือมีความซับซ้อนเร้นลับหรือเป็นอันตรายไม่สะดวกต่อการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง จึงได้มีการจำลองสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นมาเพื่อการศึกษา

ขั้นที่ 3 ประสบการณ์นาฏการ (Dramatized Experience) มีหลายสิ่งหลายอย่างที่เราไม่สามารถประสบได้ด้วยตนเอง เช่น เหตุการณ์ในอดีต เรื่องราวในวรรณคดี การเรียนในเรื่องที่มีปัญหาเกี่ยวกับสถานที่ หรือเรื่องธรรมชาติที่เป็นนามธรรม การแสดงละครจะช่วยไปให้ผู้เรียนได้เข้าไปใกล้ความเป็นจริงมากที่สุด เช่น ฉาก เครื่องแต่งตัว เครื่องมือ หุ่นต่าง ๆ เป็นต้น

ขั้นที่ 4 การสาธิต (Demonstration) คือ การอธิบายถึงข้อเท็จจริงหรือแบ่งความคิดการผู้ฟังแลเห็นไปด้วย เช่น ครูวิทยาศาสตร์เตรียมก๊าซออกซิเจนให้นักเรียนดู ก็เป็นการสาธิต การสาธิตก็เหมือนกับนาฏการ หรือการศึกษานอกสถานที่ ถือเป็นสื่อการสอนอย่างหนึ่ง ซึ่งในการสาธิตนี้อาจรวมเอาสิ่งของที่ใช้ประกอบหลายอย่าง นับตั้งแต่ของจริงไปจนถึงตัวหนังสือ หรือคำพูดเข้าไว้ แต่ไม่เพ่งเล็งถึงสิ่งเหล่านี้ โดยจะให้ความสำคัญกับกระบวนการทั้งหมดที่ผู้เรียนจะต้องเฝ้าสังเกตอยู่โดยตลอด

ขั้นที่ 5 การศึกษานอกสถานที่ (Field Trip) การพาผู้เรียนไปศึกษานอกสถานที่ เป็นการสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนจากแหล่งข้อมูล แหล่งความรู้ที่มีอยู่จริงภายนอกห้องเรียน ดังนั้นการศึกษานอกสถานที่จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่เป็นสื่อกลางให้นักเรียนได้เรียนจากของจริง

ขั้นที่ 6 นิทรรศการ (Exhibition) หมายถึง การจัดแสดงสิ่งต่างๆเพื่อให้ความรู้แก่ผู้ชม ดังนั้นนิทรรศการจึงเป็นการรวมสื่อต่าง ๆ มากมายหลายชนิด การจัดนิทรรศการที่ให้ผู้เรียนมามีส่วนร่วมในการจัด จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดสร้างสรรค์มีส่วนร่วม และได้รับข้อมูลย้อนกลับด้วยตัวของเขาเอง

ขั้นที่ 7 ภาพยนตร์ และโทรทัศน์ (Motion Picture and Television) เป็นสื่อการสอนที่มีบทบาทมากในปัจจุบัน เพราะได้เห็นทั้งภาพและได้ยินเสียงในเวลาเดียวกัน ภาพยนตร์เป็นสื่อที่จำลองเหตุการณ์มาให้ผู้ชมหรือผู้เรียนได้ดูและได้ฟัง อย่างใกล้เคียงกับความจริง

ขั้นที่ 8 การบันทึกเสียง วิทยุ และภาพนิ่ง (Recording, Radio and Picture) ได้แก่ ภาพถ่าย ภาพวาดซึ่งมีทั้งภาพทึบแสงและโปร่งแสง ภาพทึบแสงคือรูปถ่าย ภาพวาด หรือภาพในสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ส่วนภาพนิ่งโปร่งใสหมายถึงสไลด์ ฟิล์มสตริป ภาพโปร่งใสที่ใช้กับเครื่องฉายวัสดุโปร่งใส เป็นต้น ภาพนิ่งสามารถจำลองความเป็นจริงมาให้เราศึกษาบนจอได้ การบันทึกเสียง ได้แก่ แผ่นเสียงและ

เครื่องเล่นแผ่นเสียง เทปและเครื่องบันทึกเสียง และเครื่องขยายเสียงตลอดจนอุปกรณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับเสียงซึ่งนอกจากจะสามารถนำมาใช้อย่างอิสระในการเรียนการสอนด้วย

ขั้นที่ 9 ทัศนสัญลักษณ์ (Visual Symbol) สื่อการสอนประเภทนี้ มีมากมายหลายชนิด เช่น แผนภูมิแผนภาพ แผนที่ แผนผัง ภาพโฆษณา การ์ตูน เป็นต้น สื่อเหล่านี้เป็นสื่อที่มีลักษณะเป็นสัญลักษณ์สำหรับถ่ายทอดความหมายให้เข้า ใจได้รวดเร็วขึ้น

ขั้นที่ 10 วจนสัญลักษณ์ (Verbal Symbol) จัดว่าเป็นสื่อที่เป็นนามธรรมมากที่สุด ซึ่งได้แก่ ตัวหนังสือหรืออักษร สัญลักษณ์ทางคำพูดที่เป็นเสียงพูด ความเป็นรูปธรรมของสื่อประเภทนี้จะไม่คงเหลืออยู่เลย อย่างไรก็ดี ถึงแม้สื่อประเภทนี้จะมีลักษณะที่เป็นนามธรรมที่สุดก็ตามเราก็ใช้ประโยชน์จากสื่อประเภทนี้มาก เพราะต้องใช้ในการสื่อความหมายอยู่ตลอดเวลา

จากการแยกประเภทสื่อการเรียนรู้ของกิติมา ปรีดีดิลก และการแยกประเภทของสื่อการสอนตามประสบการณ์ของ เอดการ์ เดล ดังกล่าวข้างต้น ภาพยนตร์ถือเป็นสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบวัสดุหรือสื่อประเภทเบา (Software) ที่สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือกระตุ้นความสนใจของนักศึกษาได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นการถ่ายทอดด้วยภาพและเสียง ซึ่งผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์จากการเห็นและการได้ยิน ส่งผลให้เข้าใจเนื้อหาของบทเรียนได้อย่างรวดเร็วและ จดจำได้ง่ายขึ้น และเมื่อพิจารณาจากเกณฑ์การคัดเลือกสื่อเรียนรู้ของกิติมา ปรีดีดิลก พบว่า ภาพยนตร์เป็นสื่อที่ให้ความสนุกเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน อีกทั้งมีราคาไม่แพงและสะดวกในการใช้งาน จึงเป็นเหตุผลให้ผู้วิจัยนำภาพยนตร์มาประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนในวิชาสิทธิมนุษยชนเพื่อช่วยให้นักศึกษาเข้าใจในเนื้อหาวิชาในลักษณะความเป็นรูปธรรม

การเรียนรู้โดยภาพยนตร์

รติ หอมลา (2553) ได้ให้ความหมายของภาพยนตร์ และ ภาพยนตร์การศึกษา การจัดแบ่งประเภทของภาพยนตร์ที่นำมาใช้ทางการศึกษา พร้อมทั้งขั้นตอนของกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ภาพยนตร์ ไว้ดังนี้

ภาพยนตร์ หมายถึง ภาพเคลื่อนไหวที่ปรากฏบนจอฉาย ซึ่งบรรจุลงบนฟิล์ม

ภาพยนตร์การศึกษา หมายถึง ภาพยนตร์ที่มีสาระเพื่อการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจเนื้อหาสาระในการศึกษาอบรมต่างๆ

ภาพยนตร์ที่นำมาใช้ทางการศึกษา แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. ภาพยนตร์สารคดี (Documentary Film) เป็นภาพยนตร์ที่เสนอเรื่องราวความเป็นจริงในสังคม ทั้งในทางตรงและทางอ้อม

2. ภาพยนตร์ทางการสอน (Instructional Film) เป็นภาพยนตร์ที่สร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์พิเศษ เสนอเนื้อหาสาระที่เป็นจริงกับผู้ชม

3. ภาพยนตร์เรื่อง (Fiction Film) เป็นภาพยนตร์เรื่องที่ให้ความบันเทิงซึ่งเน้นการแสดงเป็นหลัก แต่สอดแทรกความรู้ ความคิดบางอย่างเอาไว้ในเรื่อง

ขั้นตอนของกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ภาพยนตร์ แบ่งได้เป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. กิจกรรมก่อนสอน จะต้องจัดสภาพห้องเรียนให้เหมาะสม ตรวจสอบเครื่องมือให้พร้อมก่อนฉาย

2. การเสนอภาพยนตร์และกิจกรรมระหว่างชมภาพยนตร์ ผู้สอนจะต้องสังเกตปฏิกิริยาของผู้เรียนขณะรับชม และเรียกความสนใจของผู้เรียนไปยังประเด็นสำคัญของเรื่องแต่ละขั้นตอนอย่างชัดเจน

3. กิจกรรมหลังชมภาพยนตร์ จะต้องมีการอภิปรายสรุปประเด็น เพื่อให้ได้ความคิดรวบยอด

โดยในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกภาพยนตร์ที่มีความสอดคล้องกับเนื้อหาวิชาและวัตถุประสงค์ของวิชาเป็นสำคัญ โดยไม่ได้พิจารณาจากประเภทภาพยนตร์เพราะไม่ว่าจะเป็นภาพยนตร์ประเภทใดหากมีเนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาและวัตถุประสงค์ของวิชาก็สามารถถ่ายทอดความรู้ และก่อให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาวิชาได้ทั้งสิ้น ดังนั้นภาพยนตร์ที่ใช้ในการวิจัยจึงมีหลายรูปแบบ ทั้งภาพยนตร์สารคดี (Documentary Film) ภาพยนตร์ทางการสอน (Instructional Film) และภาพยนตร์เรื่อง (Fiction Film) ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 รายละเอียดของภาพยนตร์ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัย

ลำดับ	เนื้อหา/องค์ความรู้	ลักษณะของสื่อภาพยนตร์	ชื่อภาพยนตร์	แหล่งที่มา
1	ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน	ภาพยนตร์ทางการสอน	วีดีทัศน์สิทธิมนุษยชน	กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ https://www.youtube.com/watch?v=e6pPp5qZNbs
2	วิวัฒนาการของสิทธิมนุษยชนภูมิภาคตะวันตกและปรัชญาที่เกี่ยวข้อง (สหราชอาณาจักร)	ภาพยนตร์สารคดี	800 ปี แมคนาคาร์ตา (เฉพาะตอนที่ 1-6)	สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส https://www.youtube.com/watch?v=0_AZbqW1404&list=PLtydK5Sd9KBkk6BhCc2OrLNx2xRcLxpXe
3	วิวัฒนาการของสิทธิมนุษยชนภูมิภาคตะวันตกและปรัชญาที่	ภาพยนตร์สารคดี	คำประกาศอิสรภาพ 56 ผู้ลงนาม	https://www.youtube.com/watch?v=4DqHVAoU8RY

ลำดับ	เนื้อหา/องค์ความรู้	ลักษณะของสื่อภาพยนตร์	ชื่อภาพยนตร์	แหล่งที่มา
	เกี่ยวข้อง (สหรัฐอเมริกา)			
4	วิวัฒนาการของสิทธิมนุษยชนภูมิภาคตะวันตกและปรัชญาที่เกี่ยวข้อง (ฝรั่งเศส)	ภาพยนตร์สารคดี	ประวัติศาสตร์การปฏิวัติฝรั่งเศส	https://www.youtube.com/watch?v=gs6tlYSMjNM
5	สงครามโลกครั้งที่ 2 และการเกิดองค์การสหประชาชาติ	ภาพยนตร์ทางการสอน	ประวัติศาสตร์สงครามโลกครั้งที่ 2	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม https://www.youtube.com/watch?v=lxSqqBXFUq4
6	สงครามโลกครั้งที่ 2 และการเกิดองค์การสหประชาชาติ	ภาพยนตร์สารคดี	ชีวิต ความตาย ในค่ายเอาชวิตซ์	สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส รายการพื้นที่ชีวิต https://www.youtube.com/watch?v=EorTnqRgnHc และ https://www.youtube.com/watch?v=lR1o84wpXyg
7	สงครามโลกครั้งที่ 2 และการเกิดองค์การสหประชาชาติ	ภาพยนตร์สารคดี	ย้อนอดีตสงครามมหาเอเชียบูรพา	สถานีโทรทัศน์วอยซ์ทีวี รายการ Global Village https://www.youtube.com/watch?v=cxFyWgh63Eo
8	สงครามโลกครั้งที่ 2 และการเกิดองค์การสหประชาชาติ	ภาพยนตร์สารคดี	ทางรถไฟสายมรณะ	สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส รายการพื้นที่ชีวิต https://www.youtube.com/watch?v=1QcOHkmjqws
9	สงครามโลกครั้งที่ 2 และการเกิดองค์การสหประชาชาติ	ภาพยนตร์ทางการสอน	สหประชาชาติเบื้องต้นสำหรับคนไทย	https://www.youtube.com/watch?v=4LOTJq9e9WI
10	ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน (การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์)	ภาพยนตร์สารคดี	การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในรวันดา ความทรงจำยังไม่เลือน	สถานีโทรทัศน์วอยซ์ทีวี รายการ Global Village https://www.youtube.com/watch?v=FdOrLUKpxdM
11	ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน (การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์)	ภาพยนตร์สารคดี	36 ปี ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในกัมพูชา	สถานีโทรทัศน์ทีเอ็นเอ็น รายการครบมุมข่าว https://www.youtube.com/

ลำดับ	เนื้อหา/องค์ความรู้	ลักษณะของสื่อภาพยนตร์	ชื่อภาพยนตร์	แหล่งที่มา
				watch?v=4zSaarCM5K8
12	สันติวิธี:แนวทางป้องกันปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน	ภาพยนตร์สารคดี	มหาตมะ คานธี	รายการหนึ่งคนอ่านล้านคนตื่น https://www.youtube.com/watch?v=fT3CXsHmX-o
13	ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน (การเหยียดสีผิว)	ภาพยนตร์สารคดี	มาร์ติน ลูเธอร์ คิง : I have a Dream	สถานีโทรทัศน์วอยซ์ทีวี รายการ voice news https://www.youtube.com/watch?v=9bcL78bypYQ
14	ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน (การเหยียดสีผิว)	ภาพยนตร์สารคดี	Rosa Park หญิงผิวสีเพื่อเปลี่ยนโลก	สถานีเอ็นบีที รายการจับกระแสแลโลก https://www.youtube.com/watch?v=DKwJEbuullc
15	ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน (การเหยียดสีผิว)	ภาพยนตร์สารคดี	ประวัติย่อของโฆษณาเหยียดผิว	สถานีมติชนทีวี https://www.youtube.com/watch?v=8ARSSx_tkus
16	ความเสมอภาคระหว่างชายกับหญิง	ภาพยนตร์สารคดี	วันสตรีสากล	https://www.youtube.com/watch?v=Ooar9MHCYzY และ https://www.youtube.com/watch?v=nkW10RTlhek
17	ความหลากหลายทางเพศ	ภาพยนตร์สารคดี	คนไทยข้ามเพศ	สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส รายการสามัญชนคนไทย https://www.youtube.com/watch?v=KP7LEtdW7AQ
18	ความหลากหลายทางเพศ	ภาพยนตร์สารคดี	ก้าวข้ามเพศมายา	สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส รายการพื้นที่ชีวิต https://www.youtube.com/watch?v=XUhVNr_oI_A
19	สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา	ภาพยนตร์เรื่อง	เชอรี่ แอน	ดีวีดี ซึ่ง บริษัท ไฟว์สตาร์ โปรดักชั่น จำกัด เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์
20	สิทธิเด็ก	ภาพยนตร์ทางการสอน	สิทธิเด็ก	https://www.youtube.com/watch?v=CIV1ujyK5Y4 และ https://www.youtube.com/watch?v=BfjI-uJa2l4

ลำดับ	เนื้อหา/องค์ความรู้	ลักษณะของสื่อภาพยนตร์	ชื่อภาพยนตร์	แหล่งที่มา
21	ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน (การล่วงละเมิดทางเพศ)	ภาพยนตร์เรื่อง (ภาพยนตร์สั้น)	ขอ-ขสมก.	https://www.youtube.com/watch?v=-Untlfl_A10
22	ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน (การค้ามนุษย์)	ภาพยนตร์ทางการสอน	5P การค้ามนุษย์	กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ https://www.youtube.com/watch?v=Je29EvdGXUw
23	ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน (การค้ามนุษย์)	ภาพยนตร์ทางการสอน	การ์ตูนตอนค้ามนุษย์	สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง https://www.youtube.com/watch?v=frfHxQ0Icj0
24	ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน (การค้ามนุษย์)	ภาพยนตร์สารคดี	“โรฮิงญา” กับ “การค้ามนุษย์”	สถานีโทรทัศน์สปริงนิวส์ รายการสามมุมข่าว https://www.youtube.com/watch?v=-5bhslDPf60

สำหรับขั้นตอนของกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้สอนได้เลือกใช้ขั้นตอนของกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ภาพยนตร์ ของรติ หอมลา ทั้งสิ้น กล่าวคือจัดสภาพห้องเรียนให้เหมาะสม โดยในระหว่างชมภาพยนตร์ได้เรียกความสนใจไปยังประเด็นสำคัญของเรื่องโดยการตั้งคำถามชวนให้วิเคราะห์ และหลังจากชมภาพยนตร์ ได้จัดให้มีการอภิปรายสรุปประเด็นเพื่อให้เกิดความคิดรวบยอด

เจตคติ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้นิยามคำว่า เจตคติ ไว้ว่า ท่าทีหรือความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546)

สุชา จันทร์เอม และสุรางค์ จันทร์เอม (2520) ได้ให้นิยามคำว่า เจตคติ ไว้ว่าคือความรู้สึกหรือท่าทีของบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุสิ่งของ หรือสถานการณ์ต่างๆ ความรู้สึก หรือท่าทีจะเป็นไปในทำนองที่พึงพอใจ หรือไม่พอใจ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ได้

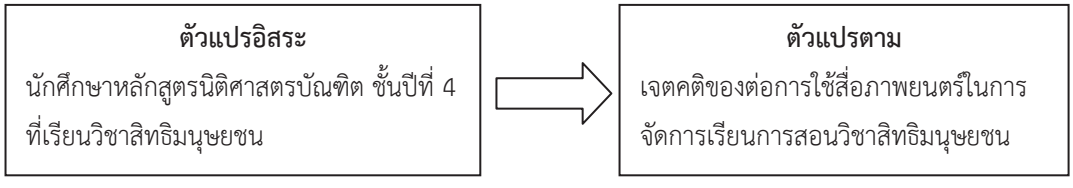
สงวนศรี วิรัชชัย (2527) ได้ให้นิยามคำว่า เจตคติ ไว้ว่าคือสภาพความคิด ความเข้าใจและความรู้สึกเชิงประเมินที่มีต่อสิ่งต่างๆ (วัตถุ สถานการณ์ ความคิด ผู้คน ฯลฯ) ซึ่งทำให้บุคคลมีแนวโน้มที่แสดงพฤติกรรมต่อสิ่งนั้น ในลักษณะเฉพาะตัวตามทิศทางของทัศนคติที่มีอยู่

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน สุชา จันทร์เอม และสุรางค์ จันทร์เอม ตลอดจนสงวนศรี วิรัชชัย ต่างให้คำนิยามคำว่า เจตคติ ไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ เป็นสภาพความคิด ความรู้สึก ท่าที ความเข้าใจต่อบุคคล วัตถุสิ่งของ หรือสถานการณ์ต่างๆ ในเชิงประเมิน ในลักษณะพึงพอใจ หรือไม่พอใจ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

จากนิยามดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า เจตคติ มีความหมายในเชิงลึกกว่าความคิดเห็น หรือข้อคิดเห็น ซึ่งเป็นนิยามของคำว่าทัศนคติ โดยเจตคติจะเป็นตัวกำหนดปฏิกิริยาตอบสนองของบุคคลต่อบุคคล วัตถุสิ่งของ หรือสถานการณ์ต่างๆ ในรูปแบบชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย พอใจหรือไม่พอใจ ตามทิศทางของทัศนคติที่มีอยู่

โดยการวิจัยนี้ ต้องการทราบเจตคติของนักศึกษาต่อการใช้สื่อภาพยนตร์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสิทธิมนุษยชน โดยประเมินความรู้สึกในลักษณะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับข้อคำถามที่กำหนด

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาเจตคติของนักศึกษาต่อการใช้สื่อภาพยนตร์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสิทธิมนุษยชน จากประชากรที่มีจำนวนจำกัด (Finite Population) ได้แก่นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ชั้นปีที่ 4 จำนวน 23 คน โดยเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด ในตลอดภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2558 กล่าวคือตั้งแต่เดือนมกราคม 2559- เมษายน 2559

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยนี้คือแบบสอบถามเจตคติต่อการใช้สื่อภาพยนตร์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสิทธิมนุษยชน ประกอบด้วยแบบสอบถาม 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ และ อายุ

ส่วนที่ 2 เจตคติต่อการใช้สื่อภาพยนตร์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสิทธิมนุษยชน โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบสอบถามเลือกตอบ โดยใช้วิธีการของ Likert ซึ่งลักษณะข้อคำถามเป็นมาตรส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 15 ข้อ เป็นคำถามทางบวก (Favorable Statement) 13 ข้อ และคำถามทางลบ (Unfavorable Statement) 2 ข้อ ซึ่งได้ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นอาจารย์ในสาขาวิชานิติศาสตร์ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่อาจารย์ทัศนัย ทั่งทอง อาจารย์อรทัย แซ่เบ้ และอาจารย์พงษ์ลดา ทั่งทอง โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence : IOC) โดยในแต่ละข้อคำถามมีค่า IOC ไม่ต่ำกว่า 0.5 แล้วจึงนำไปหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.603

ทั้งนี้ได้กำหนดเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาตัดสินจากค่าเฉลี่ยที่วิเคราะห์ได้จากข้อมูลคือเกณฑ์การแปลความหมายของ Best ดังนี้

4.50-5.00	ดีมาก
3.50-4.49	ดี
2.50-3.49	ปานกลาง
1.50-2.49	ไม่ดี
1.00-1.49	ไม่ดีมาก

สำหรับการการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย การดำเนินการวิจัย ให้ประชากรทราบ

2. ดำเนินการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งได้แก่ ภาพยนตร์ทั้งภาพยนตร์สารคดี (Documentary Film) ภาพยนตร์ทางการสอน (Instructional Film) และภาพยนตร์เรื่อง (Fiction Film) จำนวน 24 รายการ ที่มีความสอดคล้องกับเนื้อหาวิชาและวัตถุประสงค์ของวิชา ตลอดภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2558

3. เก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามเจตคติต่อการใช้สื่อภาพยนตร์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสิทธิมนุษยชน เมื่อสิ้นสุดภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2558 ในทันที โดยผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถาม จำนวน 23 ชุด และได้ตอบกลับมาจำนวน 23 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

4. ตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของแบบสอบถามที่ได้รับกลับมา แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป SPSS

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป SPSS โดยใช้สถิติเชิงพรรณา (Descriptive Research) ได้แก่ ความถี่ ในการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล และ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบน

มาตรฐาน ในการวิเคราะห์ข้อมูลเจตคติของนักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 4 ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาสิทธิมนุษยชน ต่อการใช้สื่อภาพยนตร์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสิทธิมนุษยชน

ผลการศึกษา

ประชากรเป็นนักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ชั้นปีที่ 4 ที่เรียนวิชาสิทธิมนุษยชน จำนวนทั้งสิ้น 23 คน เกือบสองในสามของประชาการเป็นหญิง (ชาย 9 คน และหญิง 14 คน) เมื่อจำแนกตามอายุ พบว่าประชากรส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 19-22 ปี (20 คน) มีเพียงหนึ่งในแปดของประชากรที่มีอายุอยู่ระหว่าง 23-26 ปี (3 คน)

ผลการศึกษาพบว่าเจตคติต่อการใช้สื่อภาพยนตร์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสิทธิมนุษยชน โดยรวมอยู่ในระดับดี ($\overline{X}$ = 4.13) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าการใช้สื่อภาพยนตร์ช่วยส่งเสริมพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับดีมาก ($\overline{X}$ = 4.61) รองลงมาคือการใช้สื่อภาพยนตร์ทำให้มีส่วนร่วมในการทำงานเป็นทีม และ ทำให้มีการให้ข้อมูลย้อนกลับและพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในระดับดีมาก ($\overline{X}$ = 4.57) และการใช้สื่อภาพยนตร์ทำให้ผู้เรียนมีความทันสมัยหรือทันโลกอยู่ตลอดเวลาในระดับดีมาก ($\overline{X}$ = 4.52) ตามลำดับ ดังปรากฏในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เจตคติของนักศึกษาต่อการใช้สื่อภาพยนตร์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสิทธิมนุษยชน

ข้อความ	ระดับความพึงพอใจ		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1.พัฒนาทักษะในการคิดวิเคราะห์	4.22	0.52	ดี
2.มีส่วนร่วมในการเรียนการสอนมากขึ้น	4.43	0.59	ดี
3.มีส่วนร่วมในการทำงานเป็นทีม	4.57	0.59	ดีมาก
4.ส่งเสริมพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียน	4.61	0.50	ดีมาก
5.ส่งเสริมทักษะการสืบค้น	4.39	0.66	ดี
6.มีภาระงานเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับวิธีการสอนโดยบรรยาย	2.26	0.86	ไม่ดี
7.มีการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียนมากขึ้น	4.13	0.97	ดี
8.มีผลต่อการตื่นตัวด้านการเรียน	4.48	0.90	ดี
9.ไม่จำเป็นต้องเรียนเพิ่มโดยการบรรยายเนื้อหาวิชาอีก	3.78	1.04	ดี
10.เข้าใจเนื้อหาในรายวิชาและเกิดความคิดรวบยอด	4.39	0.50	ดี

ข้อความ	ระดับความพึงพอใจ		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
11.สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้มากขึ้น	4.43	0.66	ดี
12.ทำให้ผู้เรียนมีความทันสมัยหรือทันโลกอยู่ตลอดเวลา	4.52	0.73	ดีมาก
13.เพิ่มความรู้สึกเครียดต่อการเรียน	3.17	1.11	ปานกลาง
14.สะดวกไม่จำกัดเวลาและสถานที่ในการเรียน	3.96	0.98	ดี
15.มีการให้ข้อมูลย้อนกลับและพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	4.57	0.51	ดีมาก
รวม	**4.13**	**0.74**	**ดี**

สรุป

จากการวิจัยสรุปได้ว่าเจตคตินักศึกษาต่อการใช้สื่อภาพยนตร์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสิทธิมนุษยชนโดยรวมอยู่ในระดับดี ทั้งนี้ผลการวิจัยอธิบายได้ว่า การที่นักศึกษามีเจตคติที่ดีต่อการใช้สื่อภาพยนตร์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสิทธิมนุษยชน อาจเนื่องจากสื่อภาพยนตร์เป็นสื่อการเรียนรู้ที่สามารถกระตุ้นความสนใจของนักศึกษาเนื่องจากสามารถเห็นภาพและได้ยินเสียงทำให้เนื้อหาของวิชาสิทธิมนุษยชนที่มีความเป็นนามธรรม สามารถเข้าใจได้ในลักษณะที่เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้นและง่ายต่อความเข้าใจจึงทำให้สามารถจดจำบทเรียนง่ายขึ้น จึงถือเป็นการช่วยส่งเสริมพัฒนาการการเรียนรู้ของนักศึกษาได้เป็นอย่างดี และสามารถพัฒนาทักษะ ความรู้ ให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของวิชาสิทธิมนุษยชน สื่อภาพยนตร์จึงถือเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การสอนในวิชาสิทธิมนุษยชนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เมื่อพิจารณาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธานันท์ กัลป์กะ ขวัญตา ภูริวิทยาธีระ และปนิดา พุ่มพุทธ เรื่องเจตคติของนักศึกษาต่อการใช้สื่อภาพยนตร์ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาทางจิต ซึ่งผลการวิจัยปรากฏว่า ภาพรวมของเจตคติของนักศึกษาต่อการใช้สื่อภาพยนตร์ในการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ โสวรรณ คงสวัสดิ์ เรื่องความพึงพอใจของนักศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้ภาพยนตร์สั้นในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาหลักนิเทศศาสตร์ ซึ่งผลการวิจัยปรากฏว่า ภาพรวมของความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้โดยเปิดภาพยนตร์สั้นอยู่ในระดับมาก จากความสอดคล้องกับงานวิจัยอื่นๆ สามารถอธิบายได้ว่านักศึกษาไม่ว่าจะเป็นนักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต หรือหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต ล้วนมีเจตคติที่ดีต่อการใช้สื่อภาพยนตร์ในการจัดการเรียนการสอน แสดงให้เห็นว่าภาพยนตร์เป็นสื่อที่มีความเหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนในหลากหลายศาสตร์

เมื่อพิจารณารายข้อที่นักศึกษาให้คะแนนสูงสุด 3 อันดับแรกพบว่าการใช้สื่อภาพยนตร์ในการจัดการเรียนการสอนช่วยส่งเสริมพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียนจัดอยู่ในลำดับแรก อธิบายได้ว่าภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาสอดคล้องเนื้อหาวิชาสิทธิมนุษยชน และตรงตามวัตถุประสงค์ของวิชาสิทธิมนุษยชนจะสามารถพัฒนาทักษะ ความรู้ ของนักศึกษาได้ตามเป้าหมายและความต้องการของนักศึกษา รองลงมาคือการใช้สื่อภาพยนตร์ทำให้มีส่วนร่วมในการทำงานเป็นทีม และ ทำให้มีการให้ข้อมูลย้อนกลับและพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง อธิบายได้ว่ากิจกรรมหลังชมภาพยนตร์ที่จะต้องมีการอภิปรายสรุปประเด็นเพื่อให้ได้ความคิดรวบยอด (รติ หอมลา, 2553) ทั้งในรูปแบบกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อยก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการทำงานเป็นทีม โดยความคิดรวบยอดที่ได้จากการอภิปรายทำให้นักศึกษาได้ข้อมูลย้อนกลับและนักศึกษาสามารถนำไปต่อยอดศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง และลำดับที่สามคือการใช้สื่อภาพยนตร์ทำให้ผู้เรียนมีความทันสมัยหรือทันโลกอยู่ตลอดเวลา อธิบายได้ว่าภาพยนตร์ที่เนื้อหาทันสมัยตามสถานการณ์ปัจจุบัน นอกจากจะทำให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาแล้ว ยังส่งผลให้นักศึกษามีความทันสมัยหรือทันโลกอยู่ตลอดเวลาด้วย

ผลการศึกษายังพบว่านักศึกษามีเจตคติที่ไม่ดีต่อการมีภาระงานเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับวิธีการสอนโดยบรรยาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการใช้ภาพยนตร์นั้น มีขั้นตอนของกิจกรรมการเรียนการสอนมากกว่าการสอนโดยบรรยาย กล่าวคือมีทั้งกิจกรรมก่อนสอน กิจกรรมระหว่างชมภาพยนตร์ และกิจกรรมหลังชมภาพยนตร์ (รติ หอมลา, 2553) โดยเฉพาะขั้นตอนของกิจกรรมหลังชมภาพยนตร์ ซึ่งต้องอภิปรายสรุปประเด็น ทำให้นักศึกษามีภาระงานมากขึ้นซึ่งไม่สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษา เมื่อพิจารณาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าสอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธานันท์ กัลป์กะ, ขวัญตา ภูริวิทยาธีระ และปนิดา พุ่มพุทธ เรื่องเจตคติของนักศึกษาต่อการใช้สื่อภาพยนตร์ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาทางจิต ซึ่งผลการวิจัยปรากฏว่า นักศึกษามีเจตคติที่ไม่ดีต่อการมีภาระงานเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับวิธีการสอนโดยบรรยาย เนื่องจากการสอนโดยใช้สื่อภาพยนตร์จะเน้นการบูรณาการและส่งเสริมให้นักศึกษาได้เรียนรู้ด้วยตนเอง จึงมีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้หลังชมภาพยนตร์ทั้งในลักษณะกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ จากความสอดคล้องกับงานวิจัยนี้สามารถอธิบายได้ว่ากิจกรรมหลังชมภาพยนตร์ ในลักษณะการอภิปรายสรุปประเด็น และกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียน ทำให้นักศึกษามีภาระงานมากขึ้นซึ่งไม่สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษา ส่งผลให้นักศึกษามีเจตคติที่ไม่ดีต่อการมีภาระงานเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับวิธีการสอนโดยบรรยาย

นอกจากนี้มีนักศึกษายังมีเจตคติระดับปานกลางต่อการเพิ่มความรู้สึกเครียดต่อการเรียน อธิบายได้ว่าการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อภาพยนตร์มีผลต่อภาวะความเครียดของนักศึกษาอยู่บ้าง โดยไม่น่าจะไม่แตกต่างไปจากการสอนในรูปแบบอื่นแต่อย่างใด

ข้อเสนอแนะ

การใช้สื่อภาพยนตร์ในการจัดการเรียนการสอนช่วยส่งเสริมพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี จึงควรสนับสนุนให้ใช้สื่อภาพยนตร์ในวิชาอื่นๆที่มีลักษณะเป็นนามธรรม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาของวิชาได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยผู้สอนต้องพิจารณาถึงความสอดคล้องของเนื้อหาวิชาและวัตถุประสงค์ของวิชาเป็นสำคัญ โดยต้องคำนึงถึงความสนุกและเพลิดเพลินอันเป็นอรรถรสในการรับชมภาพยนตร์ด้วยเพื่อไม่ให้ก่อให้เกิดความเครียดต่อผู้เรียน และควรเปลี่ยนแปลงกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้หลังชมภาพยนตร์ จากการอภิปรายสรุปประเด็นทั้งในลักษณะกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่เพื่อให้ได้ความคิดรวบยอดซึ่งเป็นมูลเหตุให้นักศึกษามีเจตคติที่ไม่ดีต่อการมีภาระงานเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับวิธีการสอนโดยบรรยาย เป็นกิจกรรมรูปแบบอื่นที่ความสนุกและเพลิดเพลินแต่ยังสอดคล้องกับเนื้อหาวิชาและวัตถุประสงค์ของวิชา เช่น เกมส์ การแสดงบทบาทสมมุติ หรือแบบทดสอบปรนัย เป็นต้น และภายหลังกิจกรรมหลังชมภาพยนตร์ควรมีแจกเอกสารสรุปบทเรียนจากภาพยนตร์ให้แก่นักศึกษาเพื่อเป็นการลดภาระงานของนักศึกษา ซึ่งน่าจะปรับเจตคติต่อการมีภาระงานเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับวิธีการสอนโดยบรรยายและเจตคติต่อการเพิ่มความรู้สึกเครียดต่อการเรียนของนักศึกษาได้

ข้อจำกัดในการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเจตคติของนักศึกษาต่อการใช้สื่อภาพยนตร์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสิทธิมนุษยชน ในรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research) ซึ่งมีข้อจำกัดในการนำงานวิจัยไปใช้ในวงกว้าง

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยนี้มิอาจสำเร็จได้เลยหากขาดผู้สร้างสรรค์งานภาพยนตร์อันมีคุณภาพ และอาจารย์ทัศนัย ทั่งทอง อาจารย์อรทัย แซ่เบ้ และอาจารย์พงษ์ลดา ทั่งทอง ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้รับความร่วมมือด้วยดีจากนักศึกษาที่เป็นประชากรในการวิจัยนี้ ส่งผลให้งานวิจัยนี้ลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

กิติมา ปรีดีดิลก. (2539). *การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น.* กรุงเทพฯ : อักษราพิพัฒน์.

พรณรงค์ สิงห์สำราญ. (2550). *รายงานวิจัยเจตคติของนักศึกษาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพที่มีต่อคุณธรรมจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม.* กรุงเทพฯ : วิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

รติ หอมลา. (2553). *การส่งเสริมความรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษและความสามารถในการฟังของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงโดยการใช้ภาพยนตร์.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.* กรุงเทพฯ : นานมีบุคส์พับลิเคชั่นส์.

สงวนศรี วิรัชชัย. (2527). *จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษา.* กรุงเทพฯ : ศึกษาพร.

สุชา จันทร์เอม และสุรางค์ จันทร์เอม. (2520). *จิตวิทยาสังคม.* กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา.

สุทธานันท์ กัลป์กะ, ขวัญตา ภูริวิทยาธีระ และปนิดา พุ่มพุทธ. (2556). เจตคติของนักศึกษาต่อการใช้สื่อภาพยนตร์ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาทางจิต. *Rama Nurs J.,* 19(1) : 102-113.

สุพัตรา สุนิพันธ์. (2555). *สื่อการสอน.* สืบค้นจาก http://supattraphu042.blogspot.com/2012/01/blog-post_4071.html.

โสวรรณ คงสวัสดิ์. (2555). *รายงานการวิจัยในชั้นเรียนเรื่องความพึงพอใจของนักศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้ภาพยนตร์สั้นในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาหลักนิเทศศาสตร์.* กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

อัศวพร แสงอรุณเลิศ. (2551). *การใช้ภาพยนตร์เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนภาษาอังกฤษและการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระดับก้าวหน้า.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Dale,E. (1996). The cone of experience. In D. P. Ely & T. Plomp (Eds.) *Classic writings on instructional technology.* Englewood ,CO : Libraries Unlimited.

The Study Problem of English Language in High School Student of Narathiwat province, Thailand

Patarapong Kroeksakul[1*], Prasob Chanamuya[2] and Phaisarn Keawbutdee[3]

[1]Faculty of Environmental Culture and Ecotourism, Srinakharinwirot University Thailand

[2]Sukirin Withaya, Sukirin district, Narathiwat province, Thailand.

[3]Burirum Provincial Agricultural Extension Office, Thailand.

[*]E-mail address: kekosakull@hotmail.com

ABSTRACT

The paper has aim for study problem has the influences to English language leaning of high school student in Narathiwat province, Thailand. Methodology is qualitative method, so focus in the problem with English language leaning of high school student, the collected data from interviews 8 teacher in 7 school, and 10 student in school of rural area used semi – structure interview was tool for collected, and use open questionnaire with 456 students. Result, found problem of English language learning in high school of Narathiwat province, the has 11 problems, and reading and writing its high correlation (R=.504). However, the problem almost to beginning from basic in the family and social of student and the main factors of problem are internal factors or environmental factors to support English learning of student. In the reason of English learning problem has 10 issue and can separate 3 factors were; 1. Indirect factors, 2) Teaching factors, and 3) Personal factors, are affected to the problem of English language learning in high school of Narathiwat province.

Key word: English language, learning, Narathiwat Thailand.

Introduction

In the report of Ethologue 16th edition at 2009 (reference in Ratanaphaibunchai, 2013) present to the language used more in the world, first is Mandarin dialects are having people about 1,223 million to use, second are Spanish language has people about 329 million to use and English language is tertiary for people use about 328 million to use more in the world, USESCO report to the language to speaking more in the world were, Mandarin dialects, English language and Spanish language, and the United Nations specification 6 languages in the meeting were; Mandarin dialects, English language, Spanish language, Arabic language, Russian language, and French language (reference in Ratanaphaibunchai, 2013). However, information presented related form the Mandarin dialects, English language, Spanish language to Neo – Colonial Era of Western country, in the end of 2015 ASIAN group country were; Brunei Darussalam, Cambodia, Indonesia, Laos, Malaysia, Myanmar, Philippines, Singapore, Thailand and Vietnam will be combination country is ASAEN community. The ASEAN community its sharing and leaning in the multi dimension such as economic, social, administration, education, culture, festival, tourism, etc., in the ASAEN 34th code of law is " The working language of ASEAN shall be English" and the English language is the international language for meeting, report and other communication way in the ASEAN.

The Thailand, understand to English language is very important to communication after ASEAN community opening, but report of Pongphanit (2008) with student of Bachelor degree has English problem about community communication, so the main reasons was the student are loss confident and loss the critical thinking and the reason has affected from the student are not using in the everyday life, the information difference result of U-suk (2010) studies the student in secondary education has good perception about English language so its first step of language leaner. In the situation of English language of Thai student effect to research question was "what the real problem in English language learning of Thai student", so this study focus in high school student in Narathiwat province, Thailand.

Objective.

This research has aim for study problem has the influences to English language learning of high school student in Narathiwat province, Thailand.

Methodology

This research is qualitative method, so focus in the problem with English language learning of high school student in Narthiwat province, so its phenomenal study for understand to condition of student and used inside in, outside in and inside out perception for collect to problem of student.

Sampling

This study classify sampling 3 group were;

1. The teacher in English language subject, so has 8 teachers at 7 school of Narathiwat province.

2. 10 students in high school of rural area at the Narathiwat province.

3. 456 students in high school in 7 schools of Narathiwat province.

Tools for collect data

1. Interview the teacher and 10 students to problem of English language learning by semi – structure interviews.

2. Used open questionnaire with 456 students in high school in 7 schools of Narathiwat province.

Data analysis

This study use content analysis with interview data for classify theme of problem and used descriptive statistic for analysis data by SPSS V.11.5 program with data from open questionnaire.

Result

The problem of English language from teacher perception.

The researcher collected data English language teacher in 7 schools form 17 schools of Narathiwat province (41% of schools in the province) the problem to influences to English language learning of student has 4 problem are;

1. The area and places for teaching & learning management, the problem almost occurs in small school and rural school, the places for teaching & leaning management such as sound laboratory, activities room also to library (57% of informant).

2. Schools policy, at present the central government has push the local government and community has participation in the school management, effected the community over action until impacted to intervene teacher working, or the some idea of school director not need student fail an exam etc., (29% of informant).

3. Over work load, the teacher has more function over teaching, such as accountant, general affairs, so that functions threaten main function of teacher working (100% of informant).

4. Problem of curriculum, because at present all the school use English language curriculum form central curriculum, its not related to student condition and school working effect the teacher cannot to teaching follow the central curriculum (71% of informant).

5. Have a more holiday, in the Narathiwat province is the province in Southern of Thailand, so has holiday more the another region in the country, and when has unreliable situation in the area the school will be stop working for safety situation (100% of informant).

6. The problem with teacher moving, because agitator situation in area affect to the teacher no need to work in the area (100% of informant).

The problems of English language leaning from 10 students in rural school.

1. Our different form student in the city, because we're not have more money in the holiday will be collect scarp of rubber for sell. However, the school has special program to tutors in the Saturday and Sunday, but we cannot joint because has more activity for make a money to maintaining our family.

2. At 2 years ago, nearly area has bombing, we're afraid so live in home very safety.

3. I boring and lazy to read the English language because I not understand and I not using it.

4. The transportation between school and village its difficult.

5. The teacher like a complain when I missing to speaking and read, affect I loss confident to leaning English language.

6. When I miss to speaking and reading, my friend like a laugh, affect I disgraceful and loss confident.

7. When I study in the primary school and secondary school, I not understand in English language affect to at the present I not understand it.

8. I not use English language in the everyday life, effect I don't like because I don't use it.

The problems of English language leaning from open questionnaire.

The sampling 456 students, is male 110 students (24.1%) and female 346 students (75.9%), and separated from level are high schools4 has 131 students (28.7%), high schools5 has 163 students (35.7%), and high schools6 has 160 students (35.1%), so data missing 2 student (0.4%), when classifying from major of student are; Science & Match has 220 students (48.2%), Arts & Match has 54 students (11.8%), General Arts has 120 students (26.3%), Art & Language has 54 (11.9%) and Other majors has 7 students (1.5%), and the sampling are classify present in **Table1.**

When collected data and classification of problem English language leaning has 11 factors were; 1. Reading, 2. Writing, 3. Wording, 4. Translating, 5. Grammar, 6. Voice and hearing, 7. Communication, 8. Basic of student, 9. Teaching technique, 10. Teacher behavior, and 11. Not accept English language.

Table1 Data of sampling

Data of Sampling								
			Majors					
Sex			Science & Match	Arts & Match	General Arts	Art & Language	Other	**Total**
Male	**School**	Narathiwat	0	2	0	3	0	5

		sungaikolok	17	2	14	12	2	47
		Veingsuwan Phitayakom	8	4	0	0	0	12
		Sukirin Withaya	6	0	5	1	0	12
		Takbai	2	0	1	0	0	3
		Tunyathan Withaya	1	0	2	0	0	3
		Muthayom Sungaipadee	18	0	9	0	0	27
	Total		**52**	**8**	**31**	**16**	**2**	**109**
Female	**School**	Narathiwat	1	4	0	11	0	16
		sungaikolok	23	27	33	15	3	101
		Veingsuwan Phitayakom	32	15	0	7	1	55
		Sukirin Withaya	43	0	21	5	0	69
		Takbai	9	0	14	0	0	23
		Tunyathan Withaya	17	0	8	0	1	26
		Muthayom Sungaipadee	43	0	12	0	0	55
	Total		**168**	**46**	**88**	**38**	**5**	**345**
Total	**School**	Narathiwat	1	6	0	14	0	21
		sungaikolok	40	29	47	27	5	148
		Veingsuwan Phitayakom	40	19	0	7	1	67
		Sukirin Withaya	49	0	26	6	0	81
		Takbai	11	0	15	0	0	26
		Tunyathan Withaya	18	0	10	0	1	29
		Muthayom Sungaipadee	61	0	21	0	0	82
	Total		**220**	**54**	**119**	**54**	**7**	**454**

The correlation problem English language of student.

Sex

When analysis with sex factors to type of problem, in the correlation its not significant between sex and the problem.

Level of high schools

When analysis with level of high school found to negative correction with voice and accent significant (R = -.194, p<0.000), and writing (R = -.133, p<0.005), and Not accept English language (R = -.155, p<0.001). However, the grammar its significant in the positive correlation (R=.173, p<0.000).

Major of student

When analysis with major of student found to negative correlation in the voice and accent significant (R = -.113, p<0.016), and communication (R=-.096,

p<0.042), and basic of student (R = -.101, p<0.032). However, the teacher behavior its significant in the positive correlation (R=.169, p<0.000).

School

When analysis with school of student found to negative correlation in the teacher behavior (R=-.038, p<0.003). However, the reading its significant in the positive correlation (R=.169, p<0.000), writing (R=.187, p<0.000), and translation (R=.098, p<0.038).

Factors correlation

When use factors correlation by Correlation Matrix, present to Peason Correlation that found factors between reading and writing its high (R=.504), reading and not accept English language (R=143), so has many correction which other factors present in **Table2.**

The correlation of reason English language problem of student.

When collected data and classification of reason English language problem of student has 10 issues were; 1. Don't like the English language, 2. Boring the English language learning, 3. Loss confident in the English language using, 4. Not have a skill in the English language learning such as writing, reading., 5. Inactive to leaning the English language, 6. The teacher in the technique to teaching and tools to teaching, 7. Many time to absence, 8. Does not homework and relearning out class room, 9. Not have an opportunity to speak English language, and 10. Atmosphere in class room.

Sex

When analysis with major of student found to negative correlation in the many time to absence significant (R = -.121, p<0.010).

Level of high schools

When analysis with level of high school found to negative correction with don't like the English language significant (R=-.110, p<0.019), many time to absence significant (R = -.179, p<0.000), and atmosphere in class room (R=-.166,

p<0.000), and the teacher in the technique to teaching and tools to teaching (R=-.103, p<0.028).

Major of student

When analysis with major of student found to negative correlation in the Loss confident in the English language using significant (R = -.162, p<0.001). However, the don't like the English language its significant in the positive correlation (R=.163, p<0.000).

School

When analysis with school of student found to positive correlation with Boring the English language learning (R=.263, p<0.000), and not have a skill in the English language learning such as writing, reading(R=.226, p<0.000).

Conclusion and Discussion

The problem of English language learning in high school of Narathiwat province, the has 11 problem were; 1. Reading, 2. Writing, 3. Wording, 4. Translating, 5. Grammar, 6. Voice and hearing, 7. Communication, 8. Basic of student, 9. Teaching technique, 10. Teacher behavior, and 11. Not accept English language. In the problem between reading and writing its high correlation (R=.504), that is similar with report of Suanthong (2011) explain to when student more reading affected to writing practices (p<0.01), and reading will be related to reading interests, and the research we're found to the problem of student in Narathiwat provinces has not accept English language, so related to reading (R=143). However, the problem almost to beginning from basic in the family and social of student are environmental factors has influence English language leaning of student (Prailek, 2011), similarly the problem of student in high school of the Narathiwat province, the main factors of problem are internal factors or environmental factors to support English learning of student.

Nerveless, in the reason of English learning problem has 10 issue were; 1. Don't like the English language, 2. Boring the English language learning, 3. Loss confident in the English language using, 4. Not have a skill in the English language learning such as writing, reading., 5. Inactive to leaning the English language, 6. The teacher in the

technique to teaching and tools to teaching, 7. many time to absence, 8. Does not homework and relearning out class room, 9. Not have an opportunity to speak English language, and 10. Atmosphere in class room. In the reason can separate 3 factors were; 1. Indirect factors, such as the abnormal situation in the agitator in area affect to school stop to working, or many holiday so impacted to time for studying. 2) Teaching factors, the teaching factors combine to technique of teaching, atmosphere in the class room and teacher behavior. and 3) Personal factors, such student has negative attitude to English language, lazy and depreciate of English language etc.

Table2. Correlation Metrix the problem English language of student

Correlation Matrix												
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Correlation	1	1.000	.504	.008	.122	-.270	.065	.053	.108	-.124	-.064	.143
	2	.504	1.000	-.023	.106	-.268	.164	.087	.119	-.151	-.107	.184
	3	.008	-.023	1.000	-.105	-.014	.128	-.090	.094	-.067	-.097	.109
	4	.122	.106	-.105	1.000	-.085	.072	.007	.155	-.052	-.146	.001
	5	-.270	-.268	-.014	-.085	1.000	-.052	-.035	-.107	.001	.002	-.102
	6	.065	.164	.128	.072	-.052	1.000	-.029	.333	-.006	-.083	.029
	7	.053	.087	-.090	.007	-.035	-.029	1.000	.000	-.054	-.035	.041
	8	.108	.119	.094	.155	-.107	.333	.000	1.000	.175	-.056	-.004
	9	-.124	-.151	-.067	-.052	.001	-.006	-.054	.175	1.000	.023	-.036
	10	-.064	-.107	-.097	-.146	.002	-.083	-.035	-.056	.023	1.000	-.032
	11	.143	.184	.109	.001	-.102	.029	.041	-.004	-.036	-.032	1.000

Remark: 1. Reading, 2. Writing, 3. Wording, 4. Translating, 5. Grammar, 6. Voice and hearing, 7. Communication, 8. Basic of student, 9. Teaching technique, 10. Teacher behavior and 11. Not accept English language.

Acknowledgement

This research project was scholarship supported by Thailand Research Fund. The authors and researchers would like to thank all students and teachers in high school of Narathiwat province for helping supported data in the research.

References

Ratanaphaibunchai, J. (2013). *Toward AEC.....ASEAN language its important.* International Institute for Trade and Development. Retrieved from http://www.itd.or.th/weekly-articles?dowload=246%3Aar

Pongphanit, N. (2008). A study of problems in English speaking in speech communication of management sciences students, Kasetsart University, Sriracha Campus : October 2007 to September 2008. *Humanities Journal,* 18(1). 85 - 97.

U-suk, A. (2010). *The measuring attitude of English language in secondary education*. Retrieved from http://www.sl.ac.th/html_edu/sl/temp_emp.../192.doc

Suanthong, D. (2011). *Psycho-social factors related to academic Writing abilities of students at the institute of physical education in Northern campuses*. Doctor of Philosophy Program (PhD) in Applied Behavioral Science Research, Srinakharinwirot University.

Prailek, T. (2011). Factors effecting English speaking ability of second year English major students in the faculty of education, Rajabhat Universities in Bangkok metropolitan area. *Research and Development Journal,* 3 (1). 52 - 58

นโยบายสาธารณะการตลาดโคเนื้อสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนบ้านหนองแจง ตำบลหนองแจง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์

The Public Policy for Market Beef Cattle to AEC by the Public Participation at Nong Jang Village, Nong Jang Sub-district, Bung Samphan District, Phetchabun Province

สนธยา ชมพู, แขขวัญ สุนทรศาลทูล, จุฬา เจริญวงศ์, ธีรภัทร กิจจารักษ์, กฤชสร เข็มเหล็ก และศุภชัย คล่องขยัน

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการผลิตและการตลาดโคเนื้อในบ้านหนองแจง ตำบลหนองแจง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อนโยบายการตลาดโคเนื้อในบ้านหนองแจง ตำบลหนองแจง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ 3) เพื่อนำเสนอนโยบายการตลาดโคเนื้อในสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน โดย ผู้วิจัยศึกษาแบบเชิงปริมาณพื้นที่เป้าหมาย คือ เกษตรกรในพื้นที่หมู่บ้านหนองแจง ตำบลหนองแจง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา จำนวน 377 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางของเคซี มอแกน การเก็บรวบรวมข้อมูลและแบบสอบถาม ซึ่งเป็นประเภทมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean : $\overline{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณตามลำดับความสำคัญของตัวแปรที่เข้าสมการ (Enter Multiple Regression Analysis) โดยใช้การวิจัยเชิงพรรณนา(Descriptive Research) ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการผลิตและการตลาดโคเนื้อในบ้านหนองแจง ตำบลหนองแจง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้านเรียงลำดับคาเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ด้านระบบการผลิตและการตลาดโคเนื้อ($\overline{X}$ =4.46) ด้านส่วนประสมทางการตลาด ($\overline{X}$ =4.39) ด้านการจัดการภาคเอกชน ($\overline{X}$ =4.38) และ ด้านการบริหารจัดการภาครัฐ($\overline{X}$ =4.29) ตามลำดับ 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อนโยบายการตลาดโคเนื้อในบ้านหนองแจง ตำบลหนองแจง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่าด้านระบบการผลิตและการตลาดโคเนื้อ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =2.78) พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไป

น้อย ดังนี้การเลี้ยงโคเนื้อมีความเสี่ยงน้อยกว่าเมื่อเทียบกับอาชีพการเกษตรอื่น($\overline{X}$ =3.07) การเลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพที่ยั่งยืน ($\overline{X}$ =3.01) ท่านมีความรู้การเลี้ยงโคเนื้อเป็นอย่างดี ($\overline{X}$ =2.87) ตามลำดับ 3) เพื่อนำเสนอนโยบายการตลาดโคเนื้อในสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนจากการสอบถามท่านผู้ทรงคุณวุฒิด้านโคเนื้อได้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยเป็นอย่างมาก ดังนี้ 1) ควรใช้กระบวนการทำงานแบบบูรณาการในการพัฒนาด้านการเลี้ยงโคเนื้อโดยแต่งตั้งคณะกรรมการร่วม ของภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้มีส่วนได้เสีย ร่วมกันกำหนดแนวทางในการพัฒนาด้านการเลี้ยงโคเนื้ออย่างเป็นระบบ มีการกำหนดแผนพัฒนาระยะสั้น ระยะยาว หนึ่งปี สามปี ห้าปี โดยมีภาคเอกชนเป็นเจ้าภาพหลัก ภาครัฐเป็นฝ่ายสนับสนุนและที่สำคัญจะต้องมีเอกภาพในการทำงาน 2) ควรกระตุ้นให้ภาครัฐพัฒนาเทคโนโลยีด้านการเลี้ยงโคเนื้อเพื่อเป็นศูนย์กลางในอนุภูมิภาคประชาคมอาเซียน ให้มีความพร้อมและเป็นมาตรฐาน มีศักยภาพและมีการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของภาครัฐ เอกชน ชุมชนและท้องถิ่น 3) ควรพัฒนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกภายในประเทศโดยพัฒนาระบบการบริหารจัดการให้ มีมาตรฐาน พัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานและพัฒนาศูนย์กลางข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโคเนื้อภายในประเทศและประเทศเพื่อนบ้าน 4) ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการปรับปรุงกิจการให้มีมาตรฐาน โดยมุ่งเน้นทักษะที่เป็นสากลและภาครัฐและภาคเอกชนร่วมกันพัฒนามาตรฐานโคเนื้ออย่างจริงจัง 5) ควรส่งเสริมและพัฒนาการประชาสัมพันธ์และการตลาด โดยเพิ่มช่องทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสารสนเทศของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อพัฒนาความร่วมมือภาครัฐและภาคเอกชน

คำสำคัญ โคเนื้อ

ABTRACT

The purpose of this research was 1) to study the production and marketing of beef cattle in Nong Jang village, Nong Jang sub-district, Bung Samphan district, Phetchabun province 2) to study the factors that effect the policy for market beef cattle at Nong Jang village, Nong Jang sub-district, Bung Samphan district, Phetchabun province and 3) to offer the policy for market beef cattle to AEC by the public participation.

The research study is a quantitative, the target farmers in the village of Nong Jang Village, Nong Jang Sub-district, Bung Samphan District, Phetchabun Province which 377 samples were obtained from sampling through Krejcie & Morgan table. The data was collected by questionnaire which 5 types of scales levels. The data analysis using percentage, mean, standard deviation and analysis of multiple regression, based on priority of multiple regression analysis by using descriptive research. The result found that:

1. The production and marketing of beef cattle in Nong Jang village, Nong Jang sub-district, Bung Samphan district, Phetchabun province in whole aspects au in high level When considered in each aspect found that in high many aspects the descending order was the production system and the beef market ($\overline{X}$ = 4.46), the marketing mix ($\overline{X}$ = 4.39), the handling of private ($\overline{X}$ = 4.38), and the public administration ($\overline{X}$ = 4.29), respectively.

2. The factors that effect the policy for market beef cattle at Nong Jang village, Nong Jang sub-district, Bung Samphan district, Phetchabun province found that the production and marketing of beef cattle as in whole aspect in moderate level ($\overline{X}$ = 2.78). When considered in each aspect found that in moderate level in every aspects, the descending order was the beef cattle are less risky compared to the other agriculture ($\overline{X}$ = 3.07), beef cattle is a sustainable profession ($\overline{X}$ = 3.01), and know well have to take care beef cattle was good ($\overline{X}$ = 2.87), respectively.

3. To offer the policy for market beef cattle to AEC by to ask experts in beef cattle has suggested that the benefits of research are enormous. The process should be integrated in the development of beef cattle by appointing a joint committee of

government and private stakeholders. A common set of guidelines for the development of beef cattle in a systematic way. There are plans to develop short term of one year, three years, five years, with the private sector as the main host by government support is important and needs to be unified in their work

The suggestion

1. The government should encourage the development of technologies for beef cattle to be centered in the ASEAN region to availability and standards, the development potential and the involvement of the private sector and local communities.

2. Should development of facilities in the country by developing a management system for the development of infrastructure and development center for information on beef cattle, domestic and neighboring countries.

3. The encourage enterprises to improve business standards by focusing on the skills that are universal and public and private sector working together to develop a standard beef seriously.

4. It should promote and develop public relations and marketing by increasing access to information technology channels of cattle raisers to developing public-private partnerships.

Keyword: of beef cattle

บทนำ

อุตสาหกรรมโคเนื้อเป็นสาขาที่ไทยมีความพร้อมและมีศักยภาพในการแข่งขันสูงในกลุ่มประเทศประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน การผลิตโคเนื้อของประเทศในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนส่วนใหญ่ยังไม่เพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศ โดยเฉพาะประเทศนำเข้าที่สำคัญได้แก่ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม และสิงคโปร์ มีการนำเข้าเนื้อโครวมแล้วไม่น้อยกว่า 384,000 ตัน และประเทศไทยเองมีการส่งออกโคเนื้อไปยังกลุ่มประเทศเหล่านี้แต่ละปีมูลค่าไม่น้อยกว่า 1,500 ล้านบาท และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น (Philip Kotler) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ Think ASEAN ว่า “ตลาดในอนาคตของอาเซียนอยู่ในบริเวณบ้านของอาเซียนเอง ผู้ชนะคือผู้ที่ตั้งตัวปักหลักในตลาดอาเซียนได้ก่อน และผู้แพ้คือพวกที่มาช้าและไม่ได้ขยายตัวจากประเทศตนออกไปในกลุ่มอาเซียนด้วยกัน” “เมื่ออาเซียนมีการตั้งเป็นเขตการค้าเสรีในกลุ่มเอง และกับประเทศอื่นๆ ธุรกิจในประเทศสมาชิกต้องรับแนวทางของการทำธุรกิจในตลาดโลกเพื่อเชื่อมโยงและแสวงประโยชน์จากความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบให้ได้มากที่สุด ตัวอย่างเช่น บริษัทออกแบบแฟชั่นเครื่องแต่งกายจากมาเลเซียอาจจะเลือกซื้อผ้าจากประเทศไทย ตัดเย็บด้วยมือในลาว แล้วส่งไปขายในปารีส และนิวยอร์คทำนองเดียวกัน บริษัทข้ามชาติ อาจตั้งฐานการผลิตในอินโดนีเซีย นำเข้าวัตถุดิบจากกัมพูชา เมียนมาร์ และเวียดนาม จ้างผู้จัดการชาวสิงคโปร์ ใช้ซอฟแวร์จัดการคลังสินค้าที่ฟิลิปปินส์ และขายอุปกรณ์การผลิตให้บรูไนและดูใบ สิ่งเหล่านี้กำลังเกิดขึ้น และสิ่งที่เปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือสนามเล่นและสนามแข่งขันได้ขยายออกและปรับเปลี่ยนสภาพตลอดเวลา บริษัทท้องถิ่นควรที่จะหาทางขยายธุรกิจออกไปยังตลาดประเทศเพื่อนบ้านที่คล้ายคลึงกับประเทศของตน โดยอาศัยความชำนาญในธุรกิจที่มีอยู่” จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพและปัญหาการผลิตและการตลาดโคเนื้อ สำหรับนำเสนอเป็นนโยบายสาธารณะการตลาดโคเนื้อสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ให้ส่วนที่เกี่ยวข้องนำไปปรับใช้ในการขับเคลื่อนและพัฒนาอุตสาหกรรมโคเนื้อต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการผลิตและการตลาดโคเนื้อในบ้านหนองแจง ตำบลหนองแจง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อนโยบายการตลาดโคเนื้อในบ้านหนองแจง ตำบลหนองแจง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์

3. เพื่อนำเสนอนโยบายการตลาดโคเนื้อในสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาสภาพการผลิตและการตลาดโคเนื้อ

1. เพื่อศึกษาสภาพการผลิตและการตลาดโคเนื้อในบ้านหนองแจง ตำบลหนองแจง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อนโยบายการตลาดโคเนื้อในบ้านหนองแจง ตำบลหนองแจง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์

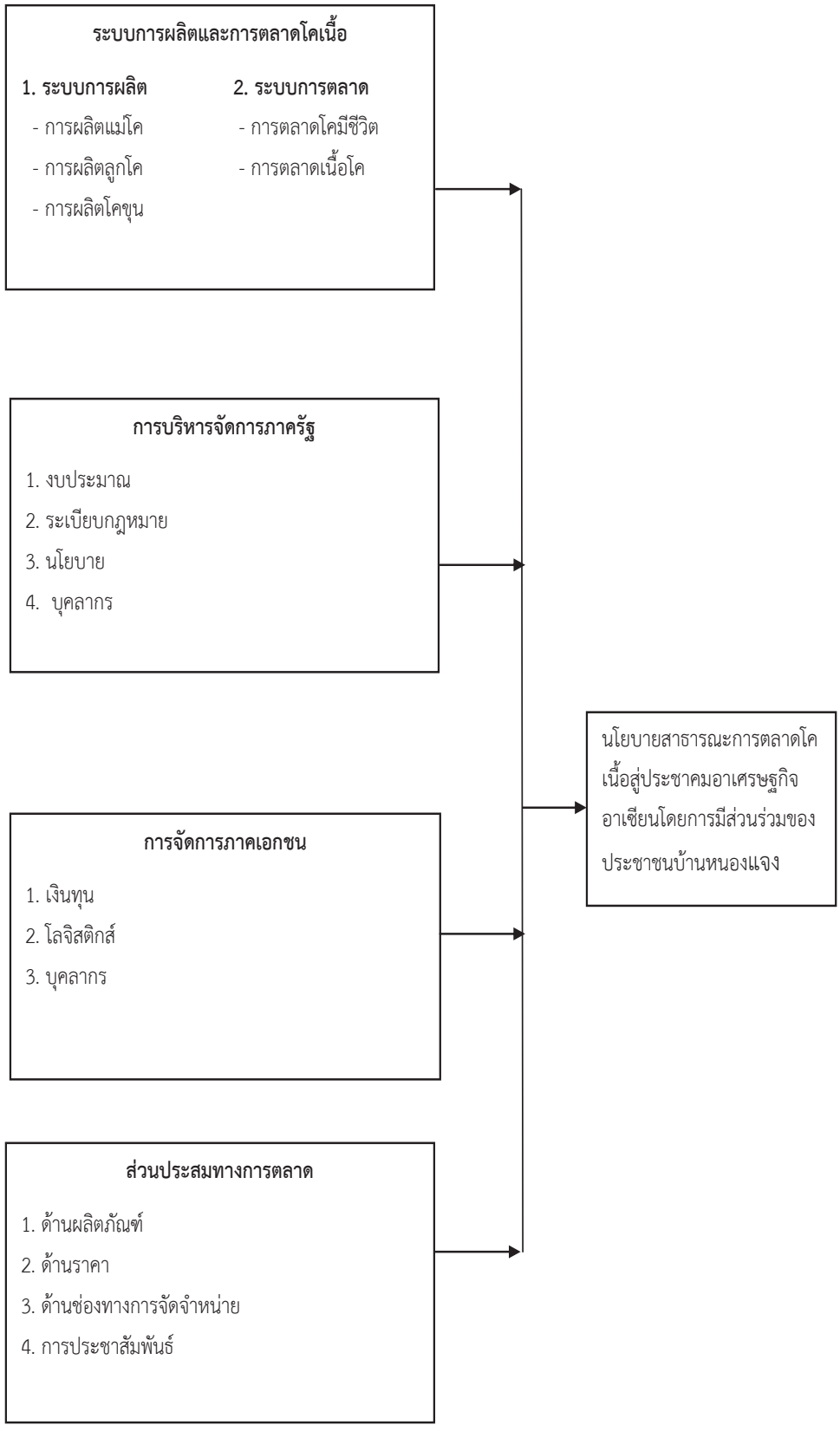
3. เพื่อนำเสนอนโยบายการตลาดโคเนื้อในสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน

โดยมีขอบเขตของการศึกษา ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับโคเนื้อและการตลาดโคเนื้อเป็นอย่างดี ได้แก่ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในบ้านหนองแจง ตำบลหนองแจง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์แบบเป็นการค้า นักวิชาการ และบุคลากรจากองค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ จากกรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมการค้าระหว่างประเทศ และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้จะทำการศึกษาเกี่ยวกับสภาพการผลิตและการตลาดโคเนื้อ ปัญหาการผลิตและการตลาดโคเนื้อ ในด้านระบบการผลิตและการตลาดโคเนื้อ การบริหารจัดการภาครัฐ การบริหารจัดการภาคเอกชน ส่วนประสมทางการตลาด และจัดทำนโยบายสาธารณะการขยายการตลาดโคเนื้อสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

3. ขอบเขตด้านเวลา เวลานโยบายสาธารณะด้านการตลาดโคเนื้อสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน กำหนดเป็นระยะเวลา 1 ปี คือ พ.ศ. 2559

ระบบการผลิตและการตลาดโคเนื้อ
1. ระบบการผลิต
- การผลิตแม่โค
- การผลิตลูกโค
- การผลิตโคขุน
2. ระบบการตลาด
- การตลาดโคมีชีวิต
- การตลาดเนื้อโค
การบริหารจัดการภาครัฐ
1. งบประมาณ
2. ระเบียบกฎหมาย
3. นโยบาย
4. บุคลากร
การจัดการภาคเอกชน
1. เงินทุน
2. โลจิสติกส์
3. บุคลากร
ส่วนประสมทางการตลาด
1. ด้านผลิตภัณฑ์
2. ด้านราคา
3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย
4. การประชาสัมพันธ์
นโยบายสาธารณะการตลาดโคเนื้อสู่ประชาคมอาเศรษฐกิจอาเซียนโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนบ้านหนองแจง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ โดยส่วนหนึ่งเป็นการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Study) เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่มีความน่าเชื่อถือและอ้างอิงได้ และการใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์โดยวิธีทางสถิติ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับโคเนื้อและการตลาดโคเนื้อเป็นอย่างดี ได้แก่ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในบ้านหนองแจง ตำบลหนองแจง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์แบบเป็นการค้า นักวิชาการ และบุคลากรจากองค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้แก่ จากกรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมการค้าระหว่างประเทศ และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จำนวน 7600 กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างได้แก่ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในบ้านหนองแจง ตำบลหนองแจง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยใช้ตารางประมาณการขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ เครจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) และสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) (เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ , 2555 หน้า 118) ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ได้แก่ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในบ้านหนองแจง ตำบลหนองแจง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดรวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น จำนวน 377 คน (อนุวัติ คูณแก้ว, 2554, หน้า 104)

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วยตัวแปรพื้นฐานและตัวแปรที่ศึกษา ซึ่งมี รายละเอียด ดังนี้

1) ตัวแปรพื้นฐาน เป็นตัวแปรที่เกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และประสบการณ์ในการเลี้ยงโคในปัจจุบัน

2) ตัวแปรที่ศึกษา เป็นตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะการตลาด โคเนื้อสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ใช้เครื่องมือในแต่ละขั้นตอน รวมทั้งหมด 2 ประเภท คือ

1) แบบสอบถามความคิดเห็น (Opinionnaire)

2) แบบปลายเปิดข้อเสนอแนะจากผู้เชียวชาญ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ผู้ศึกษา ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลโดย

1) การส่งแบบสอบถามด้วยตนเองและทางไปรษณีย์

2) การรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ศึกษาได้ดำเนินการดังนี้

1) การวิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ และประสบการณ์ในการทำงานด้วยการคำนวณหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป 2) การวิเคราะห์ค่าระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามของแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 3) การวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณตามลำดับความสำคัญของตัวแปรที่เข้าสมการ (Stepwise Multiple Regression Analysis) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ได้พิจารณาประเด็นด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้การนำไปใช้ประโยชน์และให้ข้อเสนอแนะการวิพากษ์เพื่อแก้ไขปรับปรุงให้ได้รูปแบบที่เหมาะสม

สถิติที่ใช้ในการศึกษา

สถิติที่ใช้ในการศึกษามี ดังนี้ 1) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) 2) สถิติพื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

1. สภาพการผลิตและการตลาดโคเนื้อในบ้านหนองแจง ตำบลหนองแจง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับคาเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ด้านระบบการผลิตและการตลาดโคเนื้อ ($\overline{X}$ =4.46) ด้านส่วนประสมทางการตลาด ($\overline{X}$ =4.39) ด้านการจัดการภาคเอกชน ($\overline{X}$ =4.38) และ ด้านการบริหารจัดการภาครัฐ ($\overline{X}$ =4.29) ตามลำดับ พิจารณารายข้อ ดังนี้

1.1 สภาพการผลิตและการตลาดโคเนื้อในบ้านหนองแจง ตำบลหนองแจง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ **รายข้อ ด้านระบบการผลิตและการตลาดโคเนื้อ** โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.46) พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับที่มากที่สุด จำนวน 8 ข้อ อยู่ในระดับมาก จำนวน 9 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ การเลี้ยงโคเนื้อมีความเสี่ยงน้อยกว่าเมื่อเทียบกับ

อาชีพการเกษตรอื่น($\overline{X}$ =4.82) การรวมกลุ่มการตลาดจะทำให้เกษตรกรมีอำนาจในการต่อรองมากขึ้น ($\overline{X}$ =4.73) การเลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพที่ยั่งยืน ($\overline{X}$ =4.64) ตามลำดับ

1.2 สภาพการผลิตและการตลาดโคเนื้อในบ้านหนองแจง ตำบลหนองแจง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ **รายข้อ ด้านการบริหารจัดการภาครัฐ**โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.29) พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับที่มากที่สุด จำนวน 4 ข้อ อยู่ในระดับมาก จำนวน 13 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ภาครัฐควรเป็นผู้จัดหาเบอร์หูให้ทั้งหมด เพื่อความสะดวกแก่เกษตรกร ($\overline{X}$ =4.63) ท่านมีความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการขึ้นทะเบียนและทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์($\overline{X}$ =4.59) ท่านได้รับความสะดวกในการทำเครื่องหมายและขึ้นทะเบียนสัตว์ ($\overline{X}$ =4.57) ตามลำดับ

1.3 สภาพการผลิตและการตลาดโคเนื้อในบ้านหนองแจง ตำบลหนองแจง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ **รายข้อ ด้านการจัดการภาคเอกชน** โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.38) พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับที่มากที่สุด จำนวน 3 ข้อ อยู่ในระดับมาก จำนวน 7 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ การขนส่งระบบราง (รถไฟ) จะทำให้ค่าขนส่งถูกลง ($\overline{X}$ =4.76) ภาคเอกชนมีความร่วมมือระหว่างกันในการพัฒนาธุรกิจโคเนื้อ ($\overline{X}$ =4.73) ภาคเอกชนและเกษตรกรมีการร่วมมือกันสร้างระบบการผลิต ($\overline{X}$ =4.60) ตามลำดับ

1.4 สภาพการผลิตและการตลาดโคเนื้อในบ้านหนองแจง ตำบลหนองแจง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ **รายข้อ ด้านส่วนประสมทางการตลาด** โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.43) พบว่า พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับที่มากที่สุด จำนวน 7 ข้อ อยู่ในระดับมาก จำนวน 8 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ การทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีจะทำให้ราคาเนื้อโคของไทยสู้กับเนื้อโคจากต่างประเทศไม่ได้ ($\overline{X}$ =4.87) พันธุ์โคเนื้อของไทยในปัจจุบันจำเป็นต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามรถแข่งขันได้ ($\overline{X}$ =4.71) โคเนื้อของไทยเป็นโคเนื้อพันธุ์ดีเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในประเทศ และประเทศเพื่อนบ้าน($\overline{X}$ =4.70) ตามลำดับ

อภิปรายผล

1. สภาพการผลิตและการตลาดโคเนื้อในบ้านหนองแจง ตำบลหนองแจง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้านเรียงลำดับคาเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ด้านระบบการผลิตและการตลาดโคเนื้อ ด้านส่วนประสมทางการตลาด ด้านการจัดการภาคเอกชน และ ด้านการบริหารจัดการภาครัฐตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ และภาคเอกชนเป็นอย่างดีทั้ง ด้านการลงทุน ระบบการตลาด การขนส่ง

สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธำรง เมฆโหรา และคณะ (2552) ได้ศึกษาโครงการระบบการผลิตและการตลาดโคเนื้อจังหวัดตาก มีข้อเสนอแนะ การผลิตควรวางแผนกำหนดพื้นที่ จัดแบ่งและลงทะเบียนผู้เลี้ยงโคออกเป็นกลุ่มเลี้ยงโคเพื่อผลิตลูก กลุ่มเลี้ยงโคฝูง และกลุ่มขุนโค พร้อมมาตรการการสนับสนุนผุเลี้ยงตามศักยภาพของพื้นที่ พร้อมให้บริการผสมเทียม วัคซีนป้องกันโรค การดูแลสุขภาพสัตว์ การพัฒนาแหล่งน้ำธรรมชาติและการขุดสระน้ำ การจัดหาฟางข้าวเสริมการเลี้ยงในฤดูแล้ง บริการขนส่งสัตว์เพื่อเปลี่ยนย้ายพื้นที่เลี้ยง การจัดการระบบโซ่อุปทานและการแบ่งประโยชน์อย่างเป็นธรรม ในส่วนการตลาดกำหนดการผลิตและจำหน่ายเนื้อออกเป็น 3 ประเภท คือ เนื้อโคลูกผสมยุโรป เน้นการตัดแต่งชิ้นส่วนตามคุณภาพของเนื้อ จัดจำหน่ายเอง โดยมีเป้าหมายในการสร้างตราสินค้าสำหรับชิ้นส่วนเนื้อคุณภาพสูง ส่งจำหน่ายในตลาดบนตามสถานที่ท่องเที่ยว ส่วนชิ้นส่วนรองจำหน่ายตามร้านขายปลีกของจังหวัด เลือกจัดการเนื้อโคเอง ด้วยจุดขายระบบฟาร์มและโรงฆ่าสัตว์มาตรฐาน เนื้อโคลูกผสมบราห์มันเลือดสูง เน้นการสร้างเครือข่ายพันธมิตรเพื่อมารับส่วนซากที่เซาะกระดูกและหนังออกแล้ว เนื้อโคพื้นเมืองและลูกผสมทั่วไป เป็นการทำธุรกรรมในโรงฆ่าสัตว์ให้ดำเนินการไปได้อย่างต่อเนื่อง หาพันธมิตรที่เป็นโรงงานแปรรูปมารับเนื้อไปดำเนินการ ทดสอบการจำหน่ายเนื้อในรูปเนื้อซาบู – ซาบู และผลิตภัณฑ์แปรรูป และสอดคล้องกับ ญาณิน โอภาสพัฒนากิจ และ จุฑารัตน์ เศรษฐกุล (2548) ศึกษาสถานภาพการผลิตและการตลาดโคเนื้อของประเทศไทย ได้สำรวจสภาพการเลี้ยงโคเนื้อในประเทศไทย รวมทั้งสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องตั้งแต่เกษตรกรรายย่อย เกษตรกรรายใหญ่ พ่อค้าคนกลาง ผู้ประกอบการโรงฆ่าสัตว์ ผู้จัดจำหน่ายเนื้อโคในตลาดทั้งตลาดระดับบน ระดับกลาง และระดับล่าง พบว่า ตลาดระดับบน เป็นกลุ่มการผลิตที่มีศักยภาพในการผลิตและการแข่งขันกับต่างประเทศได้สูงเนื่องจากสามารถผลิตเนื้อโคคุณภาพเทียบเท่ากับต่างประเทศ (Grain Fed Beef) แต่ราคาถูกกว่าเนื้อแช่เย็น แช่แข็งที่นำเข้า ถึงแม้จะมีการเปิดเขตเสรีการค้าก็ตาม ปัญหา / อุปสรรคที่พบ คือ การส่งเสริมเรื่องแหล่งตัวโคที่มีราคาแพง และการแปรรูปผลิตภัณฑ์เนื้อจากชิ้นส่วนสำรอง ซึ่งมีปริมาณเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะเมื่อภาครัฐส่งเสริมการเลี้ยงโคขุนคุณภาพสูงเพิ่มขึ้น ตลาดระดับกลาง กลุ่มนี้มีความได้เปรียบทางด้านอาหารหยาบราคาถูก คือ เปลือกสับปะรด ระยะเวลาการขุนสั้น เหมาะสำหรับเกษตรกรที่มีความรู้ในการขุนโคและมีทุนทรัพย์พอควร แต่ปัญหาที่พบคือ โรงฆ่าไม่ได้มาตรฐาน ราคาโคมีชีวิตก่อนขุนมีแนวโน้มสูงขึ้น แต่ถ้าขุนลูกโคพันธุ์ผสมบราห์มันอายุน้อยก็สามารถผลิตเนื้อโคคุณภาพที่สามารถส่งขายในซุปเปอร์มาเก็ตได้ ถ้ามีการปรับปรุงโรงฆ่าสัตว์ให้ได้มาตรฐาน มีความสะอาดและถูกสุขอนามัย ซึ่งมีเอกชนให้ความสนใจในตลาดเนื้อโคระดับกลาง ทำให้ตลาดกลุ่มนี้มีแนวโน้มที่จะพัฒนาจากตลาดปกติสู่ตลาดซุปเปอร์มาเกตได้ รวมทั้งมีความยืดหยุ่นสูงในการผลิต ถ้าผู้เลี้ยงไม่สามารถเลี้ยงต่อไปได้ก็สามารถขายไปยังตลาดล่างได้

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อนโยบายการตลาดโคเนื้อในบ้านหนองแจง ตำบลหนองแจง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้านเรียงลำดับคาเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ด้านระบบการผลิตและการตลาดโคเนื้อ($\overline{X}$ =2.78) ด้านการจัดการภาคเอกชน ($\overline{X}$ =2.76) ส่วนประสมทางการตลาด ($\overline{X}$ =2.75) และด้านการบริหารจัดการภาครัฐ($\overline{X}$ =2.64) ตามลำดับ พิจารณารายข้อ ดังนี้ **รายข้อ ด้านระบบการผลิตและการตลาดโคเนื้อ** โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =2.78) พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ การเลี้ยงโคเนื้อมีความเสี่ยงน้อยกว่าเมื่อเทียบกับอาชีพการเกษตรอื่น($\overline{X}$ =3.07) การเลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพที่ยั่งยืน ($\overline{X}$ =3.01) ท่านมีความรู้การเลี้ยงโคเนื้อเป็นอย่างดี ($\overline{X}$ =2.87) ตามลำดับ**รายข้อ ด้านการบริหารจัดการภาครัฐ** โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =2.64) พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ภาครัฐควรเป็นผู้จัดหาเบอร์หูให้ทั้งหมด เพื่อความสะดวกแก่เกษตรกร($\overline{X}$ =2.98) ระเบียบการเคลื่อนย้ายสัตว์ ซากสัตว์ในปัจจุบันมีความเหมาะสม ($\overline{X}$ =2.94) ท่านได้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อกับหน่วยงานภาครัฐ ($\overline{X}$ =2.86) ตามลำดับ **รายข้อ ด้านการจัดการภาคเอกชน**โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =2.76) พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ บุคลากรของภาคเอกชนมีความพร้อมต่อการพัฒนาธุรกิจโคเนื้อ($\overline{X}$ =2.90) ภาคเอกชนมีความสำคัญต่อการพัฒนาธุรกิจโคเนื้อ ($\overline{X}$ =2.86) ภาคเอกชนมีความร่วมมือระหว่างกันในการพัฒนาธุรกิจโคเนื้อ ($\overline{X}$ =2.83) ตามลำดับ **รายข้อ ด้านส่วนประสมทางการตลาด** โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =2.75) พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ การโฆษณาขายโคเนื้อผ่านสื่อต่าง ๆ จะทำให้ขายโคได้ราคาดีขึ้น เนื่องจากมีผู้ซื้อเข้าถึงได้มาก ($\overline{X}$ =2.92) ควรมีการพัฒนาการซื้อขายผ่านระบบสารสนเทศ เพื่อความสะดวกและลดต้นทุน ($\overline{X}$ =2.88) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสนับสนุนการโฆษณาขายโคเนื้อของเกษตรกรผ่านเว็บไซต์ ($\overline{X}$ =2.85) ตามลำดับ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของการ พัฒนาโคเนื้อให้เป็นศูนย์กลางเพื่ออำนวยความสะดวกด้านการผลิตโคเนื้อภายในประเทศและประเทศเพื่อนบ้าน สามารถอธิบายได้ว่า แนวโน้มนั้นมีความเป็นไปได้มากที่การพัฒนาโคเนื้อของไทยจะพัฒนาสู้ความเข็มแข็งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแนวโน้มนั้นสอดคล้องกันว่าเป็นยุทธศาสตร์มีโอกาสเป็นไปได้สูงที่โคเนื้อของไทยจะสู้กับประเทศเพื่อนบ้านได้

3. เพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์ พัฒนามาตรฐานการผลิตและบุคลากรผู้เลี้ยงโคเนื้อสู่สากล มาตรฐานการผลิตโคเนื้อของไทยมีมาตรฐานสู้สากลโลกขึ้นไปแสดงว่าความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแนวโน้มนั้นสอดคล้องกันว่าเป็นยุทธศาสตร์มีโอกาสเป็นไปได้สูงเกี่ยวมาตรฐานสากล

ข้อเสนอแนะ

1. ควรใช้กระบวนการทำงานแบบบูรณาการในการพัฒนาด้านการเลี้ยงโคเนื้อ โดยแต่งตั้งคณะกรรมการร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้มีส่วนได้เสีย ร่วมกันกำหนดแนวทางในการพัฒนาด้านการเลี้ยงโคเนื้ออย่างเป็นระบบ มีการกำหนดแผนพัฒนาระยะสั้น ระยะยาว หนึ่งปี สามปี ห้าปี โดยมีภาคเอกชนเป็นเจ้าภาพหลัก ภาครัฐเป็นฝ่ายสนับสนุนและที่สำคัญจะต้องมีเอกภาพในการทำงาน

2. ควรกระตุ้นให้ภาครัฐพัฒนาเทคโนโลยีด้านการเลี้ยงโคเนื้อเพื่อเป็นศูนย์กลางในอนุภูมิภาคประชาคมอาเซียน ให้มีความพร้อมและเป็นมาตรฐาน มีศักยภาพและมีการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของภาครัฐ เอกชน ชุมชนและท้องถิ่น

3. ควรพัฒนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกภายในประเทศ โดยพัฒนาระบบการบริหารจัดการให้มีมาตรฐาน พัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานและพัฒนาศูนย์กลางข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโคเนื้อภายในประเทศและประเทศเพื่อนบ้าน

4. ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการปรับปรุงกิจการให้มีมาตรฐาน โดยมุ่งเน้นทักษะที่เป็นสากลและภาครัฐและภาคเอกชนร่วมกันพัฒนามาตรฐานโคเนื้ออย่างจริงจัง

5. ควรส่งเสริมและพัฒนาการประชาสัมพันธ์และการตลาด โดยเพิ่มช่องทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสารสนเทศของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

6. พัฒนาความร่วมมือภาครัฐและภาคเอกชน โดยสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน และสร้างเวทีการแลกเปลี่ยนความรู้และการพัฒนาสายพันธุ์โคเนื้อกับประเทศเพื่อนบ้าน

เอกสารอ้างอิง

ญาณิน โอภาสพัฒนกิจ และ จุฑารัตน์เศรษฐกุล. (2548). *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการสถานภาพการผลิต และตลาดโคเนื้อของประเทศไทย*. สำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ธำรงค์ เมฆโหรา และณัฐนรากร จันทิมาน. (2552). *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการระบบการผลิตและการตลาดโคเนื้อ จังหวัดตาก. ชุดโครงการขยายโอกาสธุรกิจเนื้อโคไทย*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ของเทศบาลตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

Public Participation in Making Local Development Plans of Mueangkao Sub-District Municipality, Kabinburi District, Prachinburi Province

จุฬาลักษณ์ กอบัวกลาง[1*] และประชัน คะเนวัน[2]

[1]หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์สังกัด เทศบาลตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

[2]หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

*E-mail: pooh_jula@hotmail.com

.....

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี มีวัตถุประสงค์ในศึกษาดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี 2) เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี กลุ่มตัวอย่างได้จากการเลือกแบบเจาะจง โดยการกำหนดโควตา จำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารและข้าราชการในเทศบาลตำบลเมืองเก่า จำนวน 3 คน ผู้นำชุมชนและประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลเมืองเก่า จำนวน 12 คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกทั้ง 15 คน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงบริบทเนื้อหา และการวิเคราะห์เชิงบรรยาย ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา โดยการร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมเสนอปัญหาความต้องการ เรียงลำดับความจำเป็นเร่งด่วน ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนข้อมูล วิเคราะห์ปัญหา รวมถึงการให้ข้อเสนอแนะในส่วนปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นได้แก่ ปัญหาประชาชนไม่เข้าร่วมในการทำประชาคม หรือเข้าร่วมการประชาคมน้อย และไม่ให้ความสนใจและความร่วมมือในการทำประชาคม ปัญหาการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบยังไม่ทั่วถึง ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น แนวทางในการแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ ชี้แจงถึงความสำคัญ ประโยชน์และรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำ

ประชาคม ให้ประชาชนเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผน ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผน บูรณาการการจัดทำแผนให้มีความสอดคล้องกัน และตรงกับความต้องการของประชาชน รวมถึงสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกลุ่มองค์กรภาคประชาชนในพื้นที่ เพื่อเป็นอาสาสมัครในการส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน, แผนพัฒนาท้องถิ่น, เทศบาลตำบลเมืองเก่า

ABSTRACT

The research entitled 'The Public Participant in Making Local Development plans of Mueang Kao Sub-District Municipality, Kabinburi District, Prachinburi Province' aimed at 1) to study the public participation in making local development plans of Mueang Kao Sub-district municipality, Kabinburi District, Prachinburi province. 2) to study the guideline to solve the problem of participation in making local development plans of Mueang Kao Sub-District Municipality, Kabinburi Province. The sample was selected by purposive sampling by fixing quota, which consisted of 15 persons including 3 executives and civil servant in the Mueang Kao Sub-District Municipality, and 12 leaders and people in the area of Mueang Kao Sub-District Municipality by means of In-depth interviews. The data analysis was content analysis and descriptive analysis. The finding of research was as follows: a study of public participation in making local development plans by overall revealed that the public participation included giving opinion , pointing out problem, needs, arrangement of urgent needs, decision making, planning, consulting, exchanging of data, analysis of problem and giving suggestion. The problems included not attending public hearing or less attending public hearing, not giving interests and corporation in public hearing, lacking of public relation to the public and lacking of knowledge, not understanding of role and participation in making local development plans on the part of people.

The guideline for solution to the problem of public participation in local development plan was shown as follows: The public relation should be used to create awareness, and to inform about importance, benefit, details about the public hearing to the public about the process of public participation in developing plan. The public sector that was responsible for plan making should integrate the plan making to tally with and meet with the needs of people, including encouragement of establishing the people's organization in the area to volunteer for encouragement of people in the area to participate in the local development plans making process.

Keywords: Public Participation, Local Development Plan, Mueang Kao Sub-District Municipality

บทนำ

ประเทศไทยมีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาประเทศ จนถึงปัจจุบันอยู่ในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) ซึ่งแผนพัฒนาทุกฉบับที่นำมาใช้ในการพัฒนาประเทศจะต้องครอบคลุมทุกๆ มิติไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการศึกษา สิ่งแวดล้อม ด้านศิลปวัฒนธรรม แผนพัฒนาจะต้องมีความเชื่อมโยงและสามารถบูรณาการให้สอดคล้องกันในทุกระดับ ซึ่งไม่ใช่เพียงแต่ด้านแผนระดับระดับชาติเท่านั้น แต่การจัดทำแผนมีความสำคัญและจำเป็นสำหรับทุกระดับ ทุกหน่วยงาน ตั้งแต่ระดับประเทศ ระดับจังหวัด และระดับองค์กร แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 มีแนวคิดในการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา มีการเชื่อมโยงมิติการพัฒนาอย่างบูรณาการ ทั้งมิติตัวคน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การเมือง เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้พร้อมกับการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2554 หน้า ฉ) ขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญ กับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมในกระบวนการพัฒนาประเทศ ดังนั้น การจัดทำแผนไม่ใช่มีแผนระดับชาติเท่านั้น แต่การจัดทำแผนมีความจำเป็นสำหรับทุกหน่วยงาน โดยแผนที่จัดทำนั้นต้องสอดคล้องกับแผนแม่บท คือ แผนยุทธศาสตร์ชาติ หรือนโยบายการบริหารราชการแผ่นดิน แม้ว่าปัจจุบันองค์กรและหน่วยงานต่างๆได้มีการจัดทำแผนเป็นของตัวเอง รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ยุทธศาสตร์ชาติหรือแนวนโยบายการบริหารราชการแผ่นดิน มาตรา 38 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดินโดย (1) บริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปเพื่อการพัฒนา สังคม เศรษฐกิจ และความมั่นคงของประเทศอย่างยั่งยืน โดยส่งเสริมการดำเนินการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและคำนึงถึงประโยชน์ของประเทศชาติในภาพรวมเป็นสำคัญ (2) จัดระบบบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น ให้มีขอบเขตอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบที่ชัดเจนเหมาะสมแก่การพัฒนาประเทศ และสนับสนุนให้จังหวัดมีแผนและงบประมาณเพื่อพัฒนาจังหวัด เพื่อประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่ (3) การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่นได้เอง ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ พัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นและระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ตลอดทั้งโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่น ให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดให้มีความพร้อมให้เป็นองค์กรส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น (4) พัฒนาระบบงานภาครัฐโดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพ คุณธรรมจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ควบคู่ไปกับการปรับปรุงรูปแบบวิธีการทำงาน เพื่อให้การ

บริหารราชการแผ่นดินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐใช้หลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี เป็นแนวทางในการปฏิบัติราชการ (5) การจัดระบบราชการและงานของรัฐอย่างอื่น เพื่อให้การจัดทำและการให้บริการสาธารณะเป็นไปอย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ โดยการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน (6) ดำเนินการให้หน่วยงานทางกฎหมายที่มีหน้าที่ให้ความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐตามกฎหมาย และตรวจสอบการตรากฎหมายของรัฐดำเนินการอย่างอิสระ เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปตามหลักนิติธรรม (7) จัดให้มีแผนพัฒนาการเมือง รวมทั้งจัดตั้งให้มีสภาพัฒนาการเมืองที่มีความเป็นอิสระ เพื่อติดตามสอดส่องให้มีการปฏิบัติตามแผนดังกล่าวอย่างเคร่งครัด (8) ดำเนินการให้ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐได้รับสิทธิประโยชน์อย่างเหมาะสม (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร 2550, หน้า 30) แผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นเสมือนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขององค์กรส่วนท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการของประชาชน และต้องมีความสอดคล้องกับระเบียบว่าด้วยการประสานแผนพัฒนาท้องถิ่นระดับจังหวัด ซึ่งจะมีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัด/และจังหวัด ตลอดจนการบูรณาการแผนพัฒนาท้องถิ่นให้มีการบูรณาการร่วมกันในการที่จะขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2548, หน้า 7) ประกอบกับ แผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างยิ่ง ที่จะช่วยสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การกำหนดจุดมุ่งหมายการพัฒนาการกำหนดภารกิจและแนวทางการดำเนินงานเพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยให้การกำหนดแผนงานโครงการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีทิศทางที่สอดคล้องและประสานสนับสนุนในจุดมุ่งหมายร่วมกัน นอกจากจะทำให้ปัญหาและความต้องการได้รับการตอบสนองอย่างเหมาะสมแล้ว ยังเป็นการบริหารทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด (พวงทอง โยธาใหญ่ 2545, หน้า 2)

การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญ คือต้องให้ประชาชนและทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม อย่างไรก็ตาม คนึงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ (2545, หน้า 2-3) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public participation) ว่าเป็นกระบวนการสื่อสารสองทางซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินงานและการร่วมรับผลประโยชน์ โดยวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน ก็คือ การให้ข้อมูลต่อสาธารณชนและให้สาธารณชนได้แสดงความคิดเห็นต่อโครงการ และการตัดสินใจต่างๆ ของรัฐบาลซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของประชาชนในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ถวิลวดี บุรีกุล (2548, หน้า 2) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 5 (2525-2529) เป็นต้นมา และรัฐได้ใช้การมีส่วนร่วมนี้เป็นเครื่องมือให้ประชาชนเข้าร่วมโครงการของ

รัฐ โดยที่คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมมีจำนวนมาก แต่ก็ไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งในแง่การเมืองการปกครองที่เห็นว่าการเข้ามามีส่วนร่วมของชาวชนบท เป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่าย และยังอาจเป็นการปูพื้นฐานมั่นคงสำหรับวิวัฒนาการไปสู่การปกครองตนเองของท้องถิ่นได้ในบั้นปลาย และได้กล่าวถึงจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเริ่มต้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมที่แต่ละคนมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องและสนใจเป็นเรื่องๆไป เช่น การสร้างแหล่งกักเก็บน้ำฝน การศึกษา การสาธารณสุข เป็นต้น ข้อสำคัญกิจกรรมเหล่านี้ จะต้องสัมพันธ์กับปัญหาและความต้องการของชาวบ้าน บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล (2548, หน้า 15) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การที่อำนาจในการตัดสินใจไม่ควรเป็นของกลุ่มคนจำนวนน้อย แต่อำนาจควรได้รับการจัดสรรในระหว่างประชาชน เพื่อทุกๆ คนได้มีโอกาส ที่จะมีอิทธิพลต่อกิจกรรมส่วนรวม อย่างไรก็ตาม เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ (2550, หน้า 1) ได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนหมายถึง การที่กลุ่มประชาชน หรือขบวนการที่สมาชิกของชุมชนที่กระทำการออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกัน ที่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วมมีความต้องการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมทางเศรษฐกิจและสังคมหรือการเมือง หรือการดำเนินการร่วมกันเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจมติชน ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม หรือการดำเนินการเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ การปรับปรุงสถานภาพทางสังคมในกลุ่มชุมชน ส่วน James L. Creighton (2008, pp. 22-25) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้ 1. คุณภาพของการตัดสินใจดีขึ้น 2. ใช้ต้นทุนน้อยและลดความล่าช้าลง 3. การสร้างฉันทามติ 4. การนำไปปฏิบัติง่ายขึ้น 5. การหลีกเลี่ยง การเผชิญหน้าที่เลวร้ายที่สุด 6. การคงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม 7. การคาดการณ์ความห่วงกังวลและทัศนคติของสาธารณชน 8. การพัฒนาภาคประชาสังคม บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และคณะ (2554, หน้า 18) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ในรายงานการศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชน ในกระบวนการนโยบายสาธารณะ ว่าหมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในกระบวนการนโยบายสาธารณะ ทั้งในด้านการให้และรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ การร่วมตัดสินใจ ทั้งในขั้นตอนการริเริ่มนโยบาย การจัดทำแผนงาน โครงการหรือกิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการปฏิบัติ การติดตาม และประเมินผลตามนโยบายแผนงานโครงการหรือกิจกรรมนั้น ดังนั้น สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการจัดทำแผนพัฒนาในทุกระดับ คือความเชื่อมโยงและสามารถบูรณาการให้สอดคล้องกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแผนพัฒนาท้องถิ่นจำเป็นต้องมีความสอดคล้อง เชื่อมโยงกับแผนพัฒนาในทุกระดับเช่นกัน ทั้งนี้ เนื่องจากองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น เป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีความใกล้ชิดและ

เข้าถึงประชาชนได้ง่ายที่สุด ทำให้องค์กรมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นและดูแลความเป็นอยู่ของประชาชนได้เป็นอย่างดี

เทศบาลตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 และระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2548 กำหนดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน การจัดทำและการติดตามประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นอย่างยิ่งในการวางแผนพัฒนา เพื่อกำหนดทิศทางและเป้าหมายให้สามารถแก้ไขปัญหาอุปสรรคการปฏิบัติงาน การสนองต่อความต้องการของประชาชน นโยบายรัฐบาลให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลเมืองเก่าเริ่มตั้งแต่มีการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำและประสานแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2546 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน จากการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบล เมืองเก่าที่ผ่านมาพบว่า ยังมีปัญหาหลายประการ เช่น ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรม ประชาชนที่เข้าร่วมการประชาคมมีจำนวนน้อย ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ประชาชนได้รับผลประโยชน์จากการทำแผนพัฒนายังไม่ครอบคลุมทุกชุมชน อีกทั้งการแสดงความคิดเห็นต่างๆ ส่วนใหญ่ จะเป็นความคิดเห็นของผู้นำชุมชนเพียงอย่างเดียว ทำให้ไม่เกิดความคิดที่หลากหลาย และโครงการหรือกิจกรรม ที่เสนอมานั้น อาจเป็นความคิดเห็นส่วนตัว ประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ และการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ประชาชน คณะกรรมการตรวจสอบ และหน่วยงานที่รับผิดชอบในการติดตามประเมินผลแผนงาน โครงการต่างๆ ไม่ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ส่งผลการทบต่อการบริหารงานของเทศบาล จากการสังเกตและพบปะพูดคุยกับประชาชนในพื้นที่พบว่า ประชาชนบางส่วนยังไม่ให้ความสำคัญในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเท่าที่ควร เพราะมีความเข้าใจว่า การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นภารกิจของเทศบาลซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับประชาชนในพื้นที่

จากความเป็นมาของความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ส่งผลให้แผนพัฒนาท้องถิ่น ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง ผู้วิจัยในฐานะผู้ปฏิบัติงานในตำแหน่งนักวิเคราะห์นโยบายและแผน ในหน่วยงานของเทศบาลตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี จึงมีความสนใจที่จะศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี เพื่อนำผลของการวิจัยไปใช้ในการดำเนินการพัฒนา ปรับปรุง แก้ไข ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมใน

การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และสามารถนำแผนพัฒนาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อเทศบาลตำบลเมืองเก่าต่อไป

คำถามการวิจัย

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นที่ผ่านมาเป็นอย่างไร
2. การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นมีลักษณะอย่างไร
3. มีแนวทางการแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี
2. เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่าง ที่ได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยการกำหนดโควตา (Quota) จำนวน 15 คน ประกอบ ด้วยผู้บริหารและข้าราชการของเทศบาลตำบลเมืองเก่า จำนวน 3 คน ผู้นำชุมชนและประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลเมืองเก่า จำนวน 12 คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกทั้ง 15 คน ซึ่งแต่ละกลุ่มมีศักยภาพของตนเอง สามารถให้คำตอบครอบคลุมทุกประเด็นที่ต้องการและสามารถอ้างอิงได้จากบุคคลเหล่านี้ โดยผู้บริหารและข้าราชการ เป็นผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ และมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นผู้นำชุมชนและประชาชนในเขตพื้นที่ เป็นผู้ประสานระหว่างประชาชนกับเทศบาล เป็นผู้ที่มีบทบาทและความสำคัญ มีส่วนร่วมในการจัดทำแผน และมีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด จึงเข้าใจความต้องการของประชาชนได้เป็นอย่างดี และสามารถให้ข้อมูลในการมีส่วนร่วมของประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรมส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงบริบทเนื้อหา (content Analysis) และการวิเคราะห์เชิงบรรยาย (Descriptive Analysis) ดังรายละเอียดข้อมูลผู้ให้การสัมภาษณ์ปรากฏในตาราง 1-2 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลผู้ให้การสัมภาษณ์ ที่เป็นผู้บริหารและข้าราชการ จำนวน 3 คน

ชื่อ – สกุล	ตำแหน่ง
1. นายอนันต์ พลาหาญ	รองนายกเทศมนตรีตำบลเมืองเก่า
2. พันจ่าเอกพิเศษ คำขจร	ปลัดเทศบาลตำบลเมืองเก่า
3. ว่าที่ร้อยตรีวันชัย ไวยศยดำรง	รองปลัดเทศบาลตำบลเมืองเก่า

ตารางที่ 2 แสดงข้อมูลผู้ให้การสัมภาษณ์ ที่เป็นผู้นำชุมชนและประชาชน จำนวน 12 คน

ชื่อ – สกุล	ตำแหน่ง
1. นายสมพร กองจันทร์	ประธานกรรมการชุมชนบ้านโนนคูณ
2. นางสาวปริศากันต์ ชูพงศ์ธเนศ	ประธานกรรมการชุมชนสามทหาร
3. นางอุไร สืบจันทร์	ประธานกรรมการชุมชนบ้านหนองกุลา
4. นางชวนฝัน เกาะกะพี้	ประธานกรรมการชุมชนบ้านดงเย็น
5. นายอุดมสุข จันทรี	ประธานกรรมการชุมชนบ้านเหล่าหลวง
6. นายทานิล ใจมั่น	ประธานกรรมการชุมชนนครกบินทร์
7. นายสมเดช ศรีสุข	ประธานกรรมการชุมชนบ้านรุ่งเจริญ
8. ร้อยตำรวจเอกวิฑูรย์ วงศ์ใหญ่	ประธานกรรมการชุมชนตำรวจ
9. นายเศฏฐวุฒิ ช่างสลัก	ประธานกรรมการชุมชนบ้านเนินแห่
10. นางเสาวนีย์ ปาวสาน	ประธานกรรมการชุมชนบ้านนางเลง
11. นายสาคร สิงห์ธงยาม	ประชาชนชุมชนบ้านไผ่
12. นายชัยชน เครื่องพันธ์	ประชาชนชุมชนบ้านเมืองใหม่

ผลของการวิจัย

จากการที่ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่างตามประเด็นคำถามที่กำหนดไว้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารและข้าราชการที่เกี่ยวข้องกับงานแผน ผู้นำชุมชนและประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะดังนี้

1. การศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ด้านการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นที่ผ่านมาเป็นอย่างไร จากการสัมภาษณ์พบว่า มีประเด็นอยู่ 2 ประเด็น โดยได้แยกประเด็นที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ดังนี้

1.1 ประเด็นที่เหมือนกัน ได้แก่

ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผน คือ มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เสนอปัญหาและความต้องการของชุมชน ร่วมเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา และตัดสินใจคัดเลือกโครงการที่สำคัญ ร่วมกันวางแผน ปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนข้อมูล วิเคราะห์และเชื่อมโยงเหตุผลในปัจจุบันและอนาคตที่ต้องการให้ข้อเสนอแนะ ให้ความเห็นชอบแผนพัฒนา รวมถึงการติดตามประเมินผลแผนงานโครงการของเทศบาลโดยร่วมมือกับเทศบาลเพื่อกำหนดแผนพัฒนา และมีความต้องการที่จะเห็นชุมชนของตนให้มีความเจริญก้าวหน้า

1.2 ประเด็นปัญหาที่ต่างกัน ได้แก่

ประชาชนในพื้นที่บางส่วนประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้าง ทำงานโรงงาน จำเป็นต้องทำมาหากิน เพื่อเลี้ยงชีพของตนเองและครอบครัว และเห็นความสำคัญของการประกอบอาชีพมากกว่า จึงไม่ได้เข้าร่วมการประชาคมทำให้ขาดโอกาสในการแสดงความคิดเห็น เสนอปัญหาความต้องการ ขาดโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาที่ตรงกับปัญหาความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง จากการสัมภาษณ์การศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ด้านการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นที่ผ่านมาเป็นอย่างไร ได้ข้อสรุปดังนี้ ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา โดยการร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมเสนอปัญหาความต้องการโครงการที่จำเป็น ร่วมเรียงลำดับความจำเป็นเร่งด่วน และตัดสินใจเลือกโครงการพัฒนาที่มีความสำคัญร่วมวางแผนปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนข้อมูลวิเคราะห์ปัญหา รวมถึงการให้ข้อเสนอแนะ และมีประชาชนบางส่วนที่ไม่มีส่วนร่วมในการจัดทำแผน เนื่องจากประชาชนในพื้นที่บางส่วนประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้าง ทำงานโรงงาน จำเป็นต้องทำมาหากิน เพื่อเลี้ยงชีพของตนเองและครอบครัว และเห็นความสำคัญของการประกอบอาชีพ มากกว่า จึงไม่ได้เข้าร่วมการประชาคม ทำให้ขาดโอกาสในการแสดงความคิดเห็น เสนอปัญหาความต้องการขาดโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาที่ตรงกับปัญหาความต้องการของประชาชน

2. การศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ด้านการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นมีลักษณะของปัญหาเป็นอย่างไรจากการสัมภาษณ์พบว่ามีประเด็นอยู่ 2 ประเด็นโดยได้แยกประเด็นที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ดังนี้

2.1 ประเด็นปัญหาที่เหมือนกัน ได้แก่

2.1.1 ปัญหาประชาชนไม่เข้าร่วมในการทำประชาคม ทำให้ไม่ได้เสนอปัญหาความต้องการประชาชนส่วนใหญ่ ทำให้แผนที่ได้มักจะไม่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ การทำประชาคมในแต่ละครั้งมีประชาชนเข้าร่วมน้อย ประชาชนที่อยู่ในชุมชนส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และเด็กที่ ทำให้ไม่สะดวกในการออกไปประชาคม ประกอบกับประชาชนบางส่วนมีภารกิจหน้าที่การงานตรงกับช่วงเวลาการทำประชาคม และมีเวลาว่างไม่ตรงกับการประชาคม จึงไม่ให้ความสนใจและความร่วมมือในการทำประชาคม

2.1.2 ปัญหาการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบยังไม่ทั่วถึง การประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการจัดประชุมประชาคม ยังมีข้อบกพร่อง เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการจัดทำแผนขาดการประชาสัมพันธ์ หรือ ชี้แจงแนวทางในการมีส่วนร่วมจัดทำแผนพัฒนาความสำคัญและประโยชน์ของการจัดทำแผน ให้ประชาชนทราบ ประชาชนยังขาดความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการจัดทำแผน

2.2 ประเด็นปัญหาที่ต่างกัน ได้แก่

ปัญหาความต้องการของประชาชนที่ได้บรรจุไว้ในแผนพัฒนาไม่สามารถดำเนินการได้ทั้งหมด เนื่องมาจากงบประมาณที่ใช้ในการพัฒนามีน้อย ทำให้บางโครงการไม่ได้ดำเนินการตามแผนที่ได้วางไว้ ปัญหาที่ประชาชนได้เสนอไว้ไม่ได้รับการแก้ไข จึงไม่สนองตอบต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้จากการสัมภาษณ์การศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ด้านปัญหาการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นที่ผ่านมา ได้ข้อสรุปดังนี้ ปัญหาประชาชนไม่ได้เข้าร่วมในการทำประชาคม ทำให้ไม่ได้เสนอปัญหาความต้องการในการพัฒนาและไม่ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ หรือจำเป็นต้องพัฒนา ดังนั้น การเสนอปัญหาความต้องการ จึงเป็นของประชาชนเพียงบางกลุ่ม ซึ่งยังไม่ครอบคลุม กับความต้องการที่แท้จริงของประชาชนส่วนใหญ่ ทำให้แผนที่ได้มักจะไม่เป็นไปตามที่กำหนดไว้การทำประชาคมในแต่ละครั้งมีประชาชนเข้าร่วมน้อย รวมถึงปัญหาการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบยังไม่ทั่วถึง การประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการจัดประชุมประชาคมยังมีข้อบกพร่อง ประชาชนยังขาดความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นและไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการจัดทำแผน และปัญหาความต้องการของประชาชนที่ได้บรรจุไว้

ในแผนพัฒนาไม่สามารถดำเนินการได้ทั้งหมด เนื่องมาจากงบประมาณที่ใช้ในการพัฒนามีน้อย ทำให้บางโครงการไม่ได้ดำเนินการตามแผนที่ได้วางไว้

3. การศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ด้านแนวทางการแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นอย่างไร จากการสัมภาษณ์พบว่ามีประเด็นอยู่ 2 ประเด็น โดยได้แยกประเด็นที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ดังนี้

3.1 ประเด็นแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เหมือนกัน ได้แก่

3.1.1 ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ ชี้แจงถึงความสำคัญ ประโยชน์และรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำประชาคม ให้ประชาชนเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผน และอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนซึ่งต้องสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนว่าแผนมีความสำคัญอย่างไรต่ออนาคตของชุมชนประชาชนได้รับประโยชน์อย่างไรในการจัดทำแผน

3.1.2 ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนมีการบูรณาการร่วมกัน โดยยึดเป้าหมายของประชาชนเป็นหลัก ซึ่งหน่วยงานทุกภาคส่วน ควรมีการประสานบูรณาการการจัดทำแผน ให้มีความสอดคล้องกันและตรงกับความต้องการของประชาชน อีกทั้งผู้บริหารท้องถิ่นควรเข้าร่วมประชุมประชาคมทุกครั้ง เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ และสร้างความมั่นใจให้ประชาชนในการแก้ไขปัญหาความต้องการที่แต่ละชุมชนได้เสนอ

3.2 ประเด็นแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ต่างกัน ได้แก่

สนับสนุนให้มีการจัดตั้งกลุ่มองค์กรภาคประชาชนในพื้นที่ เพื่อเป็นอาสาสมัครในการส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนซึ่งจะทำให้กระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความเข้มแข็งมากขึ้น เพราะเป็นการดำเนินการของคนในชุมชนเอง

จากการสัมภาษณ์การศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นด้านแนวทางการแก้ไขปัญหาและข้อเสนอแนะอื่นๆ ได้ข้อสรุปดังนี้ ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ ชี้แจงถึงความสำคัญ ประโยชน์และรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำประชาคม ให้ประชาชนเข้าใจ และกระตุ้นให้ประชาชนอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผน และควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนมีการบูรณาการร่วมกัน โดยยึดเป้าหมายของประชาชนเป็นหลัก ซึ่งหน่วยงานทุกภาคส่วน ควรมีการประสานบูรณาการการจัดทำแผนให้มีความสอดคล้องกันและตรงกับความต้องการของประชาชน อีกทั้งผู้บริหารท้องถิ่นควรเข้าร่วมประชุมประชาคมทุกครั้ง เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ และสร้างความมั่นใจให้ประชาชนในการแก้ไขปัญหาความต้องการที่แต่ละชุมชนได้เสนอ และควรสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกลุ่มองค์กรภาคประชาชนในพื้นที่ เพื่อเป็นอาสาสมัครในการส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผน ซึ่งจะทำให้กระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความเข้มแข็งมากขึ้น

อภิปรายผล

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี จากการสัมภาษณ์ ผู้บริหาร ข้าราชการของเทศบาล ผู้นำชุมชน และประชาชนทั้ง 3 ด้าน ทำให้ทราบถึงความคิดเห็นของประชาชนที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนของเทศบาลตำบลเมืองเก่า ผู้วิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจอันจะเป็นข้อมูลให้เทศบาลตำบลเมืองเก่า นำไปปรับปรุงและพัฒนาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลในด้านต่างๆ ในอนาคต ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ประเด็นแรก เรื่อง การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นที่ผ่านมาเป็นอย่างไร ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา โดยการร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมเสนอปัญหาความต้องการโครงการที่จำเป็น ร่วมเรียงลำดับความจำเป็นเร่งด่วน และตัดสินใจเลือกโครงการพัฒนาที่มีความสำคัญ ร่วมวางแผน ปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนข้อมูล วิเคราะห์ปัญหา รวมถึงการให้ข้อเสนอแนะ และมีประชาชนบางส่วนที่ไม่มีส่วนร่วมในการจัดทำแผน เนื่องจากประชาชนในพื้นที่บางส่วนประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้าง ทำงานโรงงาน จำเป็นต้องทำมาหากิน เพื่อเลี้ยงชีพของตนเองและครอบครัว และเห็นความสำคัญของการประกอบอาชีพมากกว่า จึงไม่ได้เข้าร่วมการประชาคม ทำให้ขาดโอกาสในการแสดงความคิดเห็น เสนอปัญหาความต้องการ และโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาที่ตรงกับปัญหาความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง สอดคล้องกับแนวคิดของ ทวีศักดิ์ นพเกสร (2541, หน้า 27) กล่าวไว้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา คือ การมีส่วนร่วมในการพิจารณาค้นหาปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์หาสาเหตุที่มาของปัญหาการมีส่วนร่วมดำเนินงานตามแผน และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยที่ทำให้เกิดผลสำเร็จในการดำเนินงาน และ เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมณ์ (2543, หน้า 11) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนซึ่งประกอบด้วย บุคคล กลุ่ม และองค์กรที่มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การแสดงความคิดเห็น ชี้ประเด็นปัญหา การตัดสินใจ การกำหนดนโยบาย การวางแผนการได้รับประโยชน์ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ การติดตามการประเมินผล การแก้ปัญหาอุปสรรค ดังนั้นการทำงานแบบมีส่วนร่วม เกี่ยวข้องกับบุคคลและองค์กรหลายประเภท

ประเด็นที่สอง เรื่อง การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นมีลักษณะอย่างไร ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาประชาชนไม่ได้เข้าร่วมในการทำประชาคม ทำให้ไม่ได้เสนอปัญหาความต้องการในการพัฒนาและไม่ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์หรือจำเป็นต้องพัฒนา ดังนั้น การเสนอปัญหาความต้องการจึงเป็นของประชาชนเพียงบางกลุ่ม ซึ่งยังไม่ครอบคลุมกับความต้องการที่

แท้จริงของประชาชนส่วนใหญ่ ทำให้ แผนที่ได้มักจะไม่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ การทำประชาคมในแต่ละครั้งมีประชาชนเข้าร่วมน้อย รวมถึงปัญหาการที่ประชาชนทราบยังไม่ทั่วถึง การประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการจัดประชุมประชาคมยังมีข้อบกพร่อง ในการประชาสัมพันธ์ประชาชนยังขาดความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ และการมีส่วนร่วม ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการจัดทำแผน และปัญหาความต้องการของประชาชนที่ได้บรรจุไว้ในแผนพัฒนาไม่สามารถดำเนินการได้ทั้งหมด เนื่องมาจากงบประมาณที่ใช้ในการพัฒนามีน้อย ทำให้บางโครงการไม่ได้ดำเนินการตามแผนที่ได้วางไว้ สอดคล้องกับแนวคิดของ ปรัชญา เวสารัชช์ และเทพศักดิ์ บุญยรัตน์พันธุ์ (2544, หน้า 103-106) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นและชนบท 4 ประการ คือ 1) เพื่อให้ประชาชนในชนบทมีการอยู่ดีกินดีมีรายได้สูงขึ้น มีมาตรฐานการครองชีพสูงขึ้น รวมถึงต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านอื่นๆ เป็นไปในทางที่ดีกว่าเดิม ดังนั้น หากประชาชนในท้องถิ่นเป็นประชากรเป้าหมายได้ยอมรับ และการสนับสนุนต่อการพัฒนาแล้วย่อมจะมีโอกาสบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ง่าย 2) ประชาชนในท้องถิ่นรู้ถึงสภาพปัญหาและความต้องการต่างๆ ของท้องถิ่นเป็นอย่างดี การที่ประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในขั้นตอนต่างๆ ของการพัฒนาท้องถิ่น จึงน่าจะเป็นสิ่งที่ดีเพื่อที่จะได้สร้างความรู้สึกของความเป็นเจ้าของและแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นได้อย่างตรงจุดกับความต้องการมากยิ่งขึ้น 3) ถ้าประชาชนไม่ยอมรับ ไม่ให้ความร่วมมือหรือต่อต้านในสิ่งที่บังคับหรือชี้นำให้กับเขา นอกจากจะเป็นการแก้ไขปัญหาไม่ตรงจุดแล้ว ยังอาจสร้างความล้มเหลวในการดำเนินโครงการพัฒนาท้องถิ่นและชนบทได้ง่าย 4) การพัฒนาท้องถิ่นมุ่งเน้นที่จะให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นนั้นๆ จะช่วยเป็นการปลูกฝังวัฒนธรรมทางการเมืองประชาธิปไตยให้เกิดขึ้น ในวิถีชีวิตของประชาชนในระดับท้องถิ่นจริงๆ อาทิความเสมอภาคทางการเมืองในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การรู้จักอดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็นของบุคคลที่แตกต่างจากตน การใช้เหตุผล การเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์การเคารพในสิทธิและหน้าที่ เป็นต้น นอกจากนี้ กตัญญู แก้วหานาม (2555, หน้า 50) ได้กล่าวถึง ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ว่า ปัญหาที่เป็นอุปสรรคในการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา คือ ปัญหาการขาดแคลนงบประมาณในการดำเนินการตามแผน แม้ว่าแผนพัฒนาชุมชนจะได้บรรจุเป็นแผนพัฒนาเทศบาลก็ไม่แน่เสมอไปที่แผนดังกล่าวจะได้รับการปฏิบัติ เนื่องจากต้องรองบประมาณที่รัฐบาลจัดสรรให้ด้วย ในขณะที่รายได้ที่เทศบาลจัดเก็บเองก็ไม่เพียงพอสำหรับการดำเนินโครงการ

ประเด็นที่สาม เรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาการมีส่วนรวมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นอย่างไร ผลการศึกษาพบว่า ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ ชี้แจงถึงความสำคัญ ประโยชน์และ

รายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำประชาคม ให้ประชาชนเข้าใจ และกระตุ้นให้ประชาชนอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผน และควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนมีการบูรณาการร่วมกัน โดยยึดเป้าหมายของประชาชนเป็นหลักซึ่งหน่วยงานทุกภาคส่วนควรมีการประสาน บูรณาการการจัดทำแผนให้มีความสอดคล้องกันและตรงกับความต้องการของประชาชน อีกทั้งผู้บริหารท้องถิ่นควรเข้าร่วมประชุมประชาคมทุกครั้ง เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ และสร้างความมั่นใจให้ประชาชนในการแก้ไขปัญหาความต้องการที่แต่ละชุมชนได้เสนอ และควรสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกลุ่มองค์กรภาคประชาชนในพื้นที่ เพื่อเป็นอาสาสมัครในการส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผน ซึ่งจะทำให้กระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความเข้มแข็งมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของตะติยา กาฬสุวรรณ์ (2546, หน้า 26) กล่าวไว้ว่า การที่ปัจเจกชนบุคคลหรือ กลุ่มคน เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องร่วมมือและรับผิดชอบในกิจกรรมพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ โดยมีกลุ่ม หรือองค์กรรองรับ เพราะประชาชนที่เข้าร่วมมีการพัฒนาภูมิปัญญา และการรับรู้สามารถคิดวิเคราะห์และตัดสินใจเพื่อกำหนดการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเองและนรินทร์ชัย พัฒนพงษ์ษา (2546, หน้า 14-15) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมหมายถึงการที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจ หรือเคยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค มิใช่มีส่วนร่วมอย่างผิวเผิน แต่เข้าร่วมด้วยอย่างแท้จริงยิ่งขึ้น และการเข้าร่วมนั้นต้องต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกถึงขั้นสุดท้ายของโครงการและยังได้ให้หลักการพื้นฐานของการมีส่วนร่วมได้ 8 ประการ ดังนี้ 1) ต้องคิดว่ามนุษย์มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าเทคโนโลยี ที่นำมาใช้ เพราะถ้ามนุษย์ไม่สามารถคิด ร่วมรับรู้ หรือเข้าใจเพียงพอก็ไม่อาจเกิดประโยชน์เท่าที่ควร หรืออาจใช้เพื่อทำลายเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง และสิ่งแวดล้อมได้ 2) เชื่อว่ามนุษย์ต่างมีความคิดและศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน 3) เชื่อว่าทุกคนไม่ได้ชั่วดีมาแต่เกิด โดยเหตุที่เขายากจนนั้นไม่ใช่เพราะกรรมเก่า 4) เชื่อว่าชุมชนต่างๆ มักมีภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของตนในระดับหนึ่ง บางเรื่องที่ชาวชุมชนยึดถือจึงค่อยๆ ให้ปรับตัวผสมผสานกับวิทยาการภายนอก 5) เชื่อว่าตนต่างกับชาวบ้านอยู่ไม่น้อย และชาวบ้านเองก็แตกต่างกันอยู่บ้าง 6) ต้องคิดว่ามนุษย์ต้องมีความสามารถพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนให้ดี ถ้าได้รับโอกาสที่จะร่วมคิดร่วมเข้าใจ และร่วมจัดการเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม 7) อาจใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมในหลายรูปแบบ คือ รูปแบบโดยตรง คือ มีส่วนร่วมโดยตัวบุคคลและแต่ละบุคคลหรือประชาชนก่อตั้งองค์กรขึ้นมามีส่วนร่วม หรือให้มีตัวแทนมามีส่วนร่วมโดยอ้อม ซึ่งย่อมขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละพื้นที่ 8) การมีส่วนร่วมมากขึ้น เมื่อมีสภาพที่เหมาะสม คือ ประชาชนในท้องถิ่นมีความรู้สึกว่าเขาได้ควบคุมโชคชะตาของตนเองมีอิสรภาพ ได้รับความเสมอภาค และได้รับความจริงใจ ให้มีส่วนร่วม ต้องมีความสามารถพอที่จะมีส่วนร่วมด้วยได้ มีการสื่อสารสองทางเพื่อให้ผู้มีส่วนร่วมได้รับข้อมูลอย่างถูกต้องและสมบูรณ์ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรับทราบ ร่วมคิด มีทัศนคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่โครงการมากขึ้น เมื่อเข้ามามีส่วนร่วมแล้วไม่

กระทบกระเทือน สถานภาพในหน้าที่การงานหรือสังคมให้ลดน้อยลง ไม่ทำให้ประชาชนเสียค่าใช้จ่ายมากเกินไปกว่าผลตอบแทนที่เขาประเมินว่าจะได้รับ และต้องมีกลวิธีที่จะแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างโครงการและผู้มีส่วนร่วมในการได้เสียเป็นอย่างดี

สรุป

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลเมืองเก่าอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี 2. เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ของเทศบาลตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารและข้าราชการของเทศบาล ผู้นำชุมชนและประชาชนในเขตพื้นที่ พบผลวิจัยดังนี้

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลเมืองเก่าด้านการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นที่ผ่านมาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา โดยการร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมเสนอปัญหาความต้องการโครงการที่จำเป็น ร่วมเรียงลำดับความจำเป็นเร่งด่วนและตัดสินใจเลือกโครงการพัฒนาที่มีความสำคัญ ร่วมวางแผน ปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนข้อมูล วิเคราะห์ปัญหา รวมถึงการให้ข้อเสนอแนะ และมีประชาชนที่ไม่มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนเนื่องจากประชาชนในพื้นที่บางส่วนประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้าง ทำงานโรงงาน จำเป็นต้องทำมาหากินเพื่อเลี้ยงชีพของตนเองและครอบครัว และเห็นความสำคัญของการประกอบอาชีพ มากกว่า จึงไม่ได้เข้าร่วมการประชาคม ทำให้ขาดโอกาสในการแสดงความคิดเห็น เสนอปัญหาความต้องการ และโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาที่ตรงกับปัญหาความต้องการของประชาชนด้านการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นมีลักษณะอย่างไรโดยภาพรวมพบว่า ปัญหาคือ ประชาชนไม่ได้เข้าร่วมในการทำประชาคมทำให้ไม่ได้เสนอปัญหาความต้องการในการพัฒนา และไม่ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์หรือจำเป็นต้องพัฒนา ดังนั้น การเสนอปัญหาความต้องการจึงเป็นของประชาชนเพียงบางกลุ่มซึ่งยังไม่ครอบคลุมกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชนส่วนใหญ่ ทำให้แผนที่ได้มักจะไม่เป็นไปตามที่กำหนดไว้การทำประชาคมในแต่ละครั้งมีประชาชนเข้าร่วมน้อย รวมถึงปัญหาการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบยังไม่ทั่วถึง การประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการจัดประชุมประชาคม ยังมีข้อบกพร่อง ประชาชนยังขาดความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นและไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการจัดทำแผน และปัญหาความต้องการของประชาชนที่ได้บรรจุไว้ในแผนพัฒนาเทศบาลไม่สามารถดำเนินการได้ทั้งหมด

ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ ชี้แจงถึงความสำคัญ ประโยชน์และรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำประชาคม ให้ประชาชนเข้าใจและกระตุ้นให้ประชาชนอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผน และควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนมีการบูรณาการร่วมกัน โดยยึดเป้าหมายของประชาชนเป็นหลัก ซึ่งหน่วยงานทุกภาคส่วนควรมีการประสาน บูรณาการการจัดทำแผนให้มีความสอดคล้องกันและตรงกับความต้องการของประชาชน

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและแก้ไขให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลมากขึ้น โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลเมืองเก่า มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา โดยการร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมเสนอปัญหาความต้องการโครงการที่จำเป็น ร่วมเรียงลำดับความจำเป็นเร่งด่วนและตัดสินใจเลือกโครงการพัฒนาที่มีความสำคัญ ร่วมวางแผน ปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนข้อมูล วิเคราะห์ปัญหารวมถึงการให้ข้อเสนอแนะ เพื่อให้การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นไปตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ดังนั้นเทศบาลตำบลเมืองเก่า และผู้ที่เกี่ยวข้อง ต้องรักษาความดีนี้ไว้ และควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้น โดยเทศบาลตำบลเมืองเก่า ควรส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ ชี้แจงถึงความสำคัญ ประโยชน์และรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำประชาคม ให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ และกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผน

2. ผลการวิจัยพบว่า เทศบาลตำบลเมืองเก่าและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ควรมีการบูรณาการในการทำงานร่วมกัน โดยยึดเป้าหมายของประชาชนเป็นหลัก ซึ่งหน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชน ภาคประชาชนในพื้นที่ เข้ามามีส่วนร่วมในการทำประชาคมและกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น การรับทราบปัญหาความต้องการที่ตรงกัน จะทำให้เกิดการประสานงานการเชื่อมโยงและการบูรณาการร่วมกันซึ่งจะทำให้การจัดทำแผนทุกระดับเกิดความสอดคล้องกันและตรงกับความต้องการของประชาชน

3. ผลการวิจัยพบว่า เทศบาลตำบลเมืองเก่าควรสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกลุ่มองค์กรภาคประชาชนในพื้นที่ เช่น จัดตั้งกลุ่มอาสาพัฒนาเทศบาล กลุ่มพลังมวลชนเพื่อการพัฒนา ฯลฯ เพื่อเป็นอาสาสมัครในการส่งเสริมและกระตุ้นให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผน เพราะ

ประชาชนในพื้นที่คือผู้ที่เข้าใจในปัญหาและความต้องการของชุมชนมากที่สุด การดำเนินการของประชาชนในพื้นที่นี้เองจะทำให้กระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความเข้มแข็งมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กตัญญู แก้วหานาม. (2555). *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์. ปีที่ 10 ฉบับที่ 2*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2548). *คู่มือการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2550). *การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาลด้านการ บริการจัดหางาน*. กรุงเทพฯ: กองแผนงานและสารสนเทศ กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน.

คนึงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ. (2545). *แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 : ปัญหา อุปสรรค และทางออก*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

ตะติยา กาฬสุวรรณ์. (2546). *ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านรอบศูนย์การพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา.* วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ถวิลวดี บุรีกุล. (2548). *การมีส่วนร่วม แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ*. กรุงเทพฯ: บริษัทพาณิชย์พระนคร จำกัด.

ทวีศักดิ์ นพเกสร. (2541). *วิกฤตสังคมไทย 2540 กับบทบาทวิทยากรกระบวนการ เล่มที่ 1. สำนักงานกองทุน เพื่อสังคมธนาคารออมสิน*. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนพัฒนาท้องถิ่น.

นรินทร์ชัย พัฒนพงษ์ษา. (2546). *การมีส่วนร่วมหลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง*. เชียงใหม่: โรงพิมพ์ 598 Print.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และคณะ. (2554). *รายงานการศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการ นโยบายสาธารณะ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บริษัท เอ.พี.กราฟฟิค ดีไซน์ และการพิมพ์ จำกัด.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. (2548). *ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory democracy).* กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

ปรัชญา เวสารัชช์ และเทพศักดิ์ บุญยรัตน์พันธุ์. (2544). *การบริหารแผนงานโครงการท้องถิ่นและชนบท* (พิมพ์ครั้งที่ 6). นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

พวงทอง โยธาใหญ่. (2545). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเชียงใหม่ : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่.* (การค้นคว้าแบบอิสระ ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์. (2543). *นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบันของประเทศไทย.* กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณการพิมพ์.

สำนักนายกรัฐมนตรี. (2554). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559).* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2550). *ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550.* กรุงเทพฯ:สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

James L. Creighton. (2008). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนการตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม.* แปลโดย ศ.นพ.วันชัย วัฒนศัพท์, ดร.ถวิลวดี บุรีกุล, ผศ.ดร.เมธิศาพงษ์ศักดิ์ศรี. ขอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริภัณฑ์ ออฟเซ็ท.

การมีส่วนร่วมของชุมชนในแผนพัฒนาตำบล กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลโนนขวาง จังหวัดบุรีรัมย์

Community Participation in Sub-District Development Planning: A Case Study of Non Kwang Sub-District Organization Administration in Buriram Province

ไพศาล แก้วบุตรดี[1] ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร[2] ประชัน คะเนวัน[3] ธนาพันธ์ นัยพินิจ[4] สมชาติ แน่นอุดร[5] โกเมน กันตวธีระ[6] อาวุธ รื่นภาคพจน์[7] อารีย์ นัยพินิจ[8] และ ภัทรพงษ์ เกริกสกุล[9]

Phaisan Kaewbutdee[1] Thongphon Promsaka Na Sakolnakorn[2] Prajan Kanawan[3] Thanaphan Naipinit[4] Somchart Nanudorn[5] Komain Kantawateera[6] Arwuth Reunpakpoj[7] Aree Naipinit[8] and Patarapong Kroeksakul[9]

[1]รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ 31000

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ 90110

[3]รองศาสตราจารย์ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ 31000

[4]อาจารย์ วิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย จังหวัดขอนแก่น 40000

[5]กองพลทหารราบที่ 3 กองทัพภาคที่ 2 จังหวัดนครราชสีมา 30000

[6]เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40000

[7]นักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น 40002

[8]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยขอนแก่น 40002

[9]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล และ 2) ศึกษาเพื่อหาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน และประชาชน ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโนนขวาง อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ ในการศึกษาเชิงปริมาณผู้วิจัยใช้การสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง ด้วยแบบสอบถาม 108 ชุด และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติคือ ค่าเฉลี่ย

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในด้านการเตรียมการจัดทำแผนพัฒนาตำบล อยู่ในระดับ ปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.48, S.D. = 0.976) ด้านการวางแผนการจัดทำแผนพัฒนาตำบล อยู่ในระดับ ปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.49, S.D. = 0.902) ด้านการนำแผนพัฒนาตำบลไปสู่การปฏิบัติ อยู่ในระดับ ปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.42, S.D. = 0.916) และด้านการติดตามประเมินผลตามแผนพัฒนาตำบล อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.38, S.D. = 0.964) ในส่วนของการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสนทนากลุ่มพบว่าแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลมีดังนี้ ควรสร้างความเข้าใจให้กับชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดทำแผนพัฒนาตำบล กำหนดเป็นแผนในระยะ 3 ปี องค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องชี้ให้เห็นความสำคัญของโครงการต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชน ควรสนับสนุนให้มีการตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการด้วยภาคประชาชน และควรมีการบูรณาการในการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนท้องถิ่น

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม แผนพัฒนาตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล

ABSTRACT

The objective of this study is to examine the participation level of individuals in the sub-district development plan and explore the participation developmental aspects in the preparation of a sub-district development plan. The sample group includes community members, such as members of the Sub-District Administration Organization Council; community leaders; and residents of Non Kwang's sub-district organization administration in the Buriram Province. In this quantitative study, researchers used a purposive sample with 108 questionnaires and analyzed the data statistically, determining the mean and standard deviation values. It was found that community members participate in the preparation of sub-district development planning at a moderate level (mean = 3.48, S.D. = 0.976), in the actual planning of sub-district development at a moderate level (mean = 3.49, S.D. = 0.902), and in the operation of the sub-district development plan at a moderate level (mean = 3.42, S.D. = 0.916). Furthermore, they assess and follow-up with the sub-district development plan at a moderate level (mean = 3.38, S.D. = 0.964). The qualitative method of the study involved in-depth interviews and a focus group, and the researchers found that for participation in a sub-district development plan, a local

administrative organization should provide understanding and knowledge to the community about a sub-district development plan; allow three years to complete the sub district development plan; present the benefits and importance of a sub-district development planning to the community; support the plan's assessment and follow-up with civil politics; and integrate government agencies with the local administrative organization and the local community.

Keywords: Participation, Development Plan, Sub-District Organization Administration.

บทนำ

การมีส่วนร่วมของชุมชน ได้รับการยืนยันว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการพัฒนา และได้รับการส่งเสริมให้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปเริ่มต้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1950 (de Kadt, 1982; Gow & Vansant, 1983) โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน คือการหลีกเลี่ยงระบบวัฒนธรรมรูปแบบระบบการทำงานราชการแบบดั้งเดิม โดยหัวใจสำคัญคือผู้เป็นสมาชิกในชุมชนย่อมจะเป็นผู้ที่รู้ดีที่สุดว่าอะไรเป็นสิ่งที่ดีสำหรับประชาชนในชุมชนของตน (Skelcher, 1993) นอกจากนี้ ยังหมายความถึงระดับความรู้และความสามารถในกระบวนการมีอำนาจเพื่อให้ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ให้การมีส่วนร่วมและช่วยเหลือ วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ การเพิ่มขึ้นของการรับผิดชอบของพวกเขาต่อส่วนรวมในการวางแผน การจัดการ การควบคุม และมีกิจกรรมซึ่งมีส่วนร่วมโดยทุกคน (Askew, 1989) ซึ่งการมีส่วนร่วมเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาแบบยั่งยืนของชุมชน (Portney, 2005)

แผนแม่บทชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งไม่ได้เน้นตัวเงินหรือวัตถุ แต่แผนชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาที่สร้างการเรียนรู้ มุ่งเน้นยกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยในปี พ.ศ. 2542 ประเทศไทยมีการเริ่มทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองจากการที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์โดยการสนับสนุนจาก United Nations Development Programme (UNDP) ร่วมกันพัฒนาเกษตรกรด้วยวิธีการกระตุ้นให้เกษตรกรรู้ปัญหาและหาแนวทางการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้จัดทำโครงการความร่วมมือกับมูลนิธิหมู่บ้านส่งเสริมให้ชาวบ้านที่เป็นสมาชิกเครือข่ายภูมิปัญญาไทยได้มีการจัดทำแผนชีวิตชุมชน และขยายผลการทำแผนชุมชนอย่างกว้างขวาง จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2545 สามารถสร้างรูปธรรมจากผลที่เกิดขึ้นจากการทำแผนชุมชนระดับตำบลได้อย่างชัดเจน (ศูนย์ประสานงานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ, 2529)

แผนแม่บทชุมชนจึงเป็นการอธิบายว่า การพัฒนานั้นสำคัญกว่าสิ่งใด คือ “กระบวนการ” ไม่ใช่ “ผลลัพธ์” การพัฒนาเกิดขึ้นตั้งแต่มีการคิดเรื่องการพัฒนา ซึ่งถ้าคิดได้ถูกก็จะทำถูก คิดได้ดีก็

จะทำดี และทำอย่างไรจึงจะได้เครื่องมือที่ทำให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่ถูกต้อง ไม่ใช่คิดเอาง่าย ๆ ว่าถ้ามีเงินก็จะมีการพัฒนา ซึ่งการมองเรื่องเงินเป็นหลักนั้นจึงเป็นการเข้าใจที่ผิดมาตลอด การทำแผนแม่บทชุมชน คือโอกาสที่ประชาชนในชุมชนจะได้รับการพัฒนาเพื่อการเรียนรู้ เป็นนักวิจัย และทำแผนสำหรับตนเอง โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานทางวัฒนธรรม ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางเศรษฐกิจและสังคม และนำมาประยุกต์ให้กลายเป็นความรู้ใหม่ สร้างการพัฒนายั่งยืนโดยอยู่บนฐานของความรู้และพัฒนาไปสู่คำว่า “ปัญญา” เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550)

จากความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จะเห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิ่งที่ได้รับอย่างกว้างขวางในฐานะที่เป็นหลักการ และวิธีการพัฒนาที่สามารถดัดแปลงแนวทางไปสู่การปฏิบัติจนเกิดผลได้อย่างชัดเจนในระดับหนึ่ง แต่การดำเนินการดังกล่าวเป็นเพียงขั้นเริ่มต้น การดำเนินการยังอยู่ในวงจำกัด ประชาชนยังไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแท้จริง ซึ่งในการที่จะทำให้ชุมชนเกิดการมีส่วนร่วมนั้น Mitchell and Reid (2001) ได้อธิบายว่าการที่จะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและร่วมตัดสินใจในการพัฒนาด้านต่าง ๆ จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อชุมชนในท้องถิ่นสามารถได้ประโยชน์จากผลการมีส่วนร่วมดังกล่าว และการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นไม่กระทบต่อวิถีจารีตประเพณี วิถีชีวิต และคุณค่าที่ได้รับจากการนับถือทางสังคม

จากข้อมูลของ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2551) ที่ได้อธิบายไว้ว่า องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นศูนย์บริหารการปกครองท้องถิ่นซึ่งแต่ละตำบลมีความรู้ความรับผิดชอบดูแลพัฒนาท้องถิ่นของตนเองอยู่แล้ว จึงควรที่จะนำหลักการมีส่วนร่วมมาพัฒนาท้องถิ่นโดยเริ่มจากประชาชนและสมาชิกในองค์การบริหารส่วนตำบลของตนเอง ให้มีความร่วมมือในการพัฒนาท้องถิ่นให้บังเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตามภาระหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 โดยองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชน ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลจัดว่าเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทต่อชุมชนท้องถิ่นมาก ดังนั้นสมาชิกทุกคนที่อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งอยู่ในแต่ละหมู่บ้านต่างก็มีบทบาทเช่นเดียวกันที่จะมีการขับเคลื่อนให้ท้องถิ่นได้พัฒนาและเป็นตัวอย่างแก่ท้องถิ่น หากประชาชนหรือสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลขาดประสิทธิภาพ ขาดความรู้ความเข้าใจไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนา ก็จะส่งผลต่อการพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและท้องถิ่นนั้น ๆ ได้เช่นกัน

ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบล จึงมีบทบาทในการนำแผนชุมชนมาประกอบการจัดสรรงบประมาณการพัฒนาท้องถิ่น และผลักดันการดำเนินงานภายใต้แผนชุมชนให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรม โดยการระดมทรัพยากรภายในพื้นที่รับผิดชอบทั้งจากภาครัฐ เอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน และชุมชน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและความเป็นเจ้าของที่นำไปสู่การพัฒนาชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน ที่ผ่าน

มาการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนขวาง มุ่งพัฒนาตำบลตามความจำเป็นเร่งด่วน ทั้งจากการเสนอโครงการของชาวบ้านและที่คณะกรรมการบริหารเห็นจำเป็นเร่งด่วน สมควรใช้จ่ายงบประมาณในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ ตลอดจนการพิจารณาจัดสรรงบประมาณแบบรวมหาร โดยให้สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ได้เสนอโครงการผ่านสภาเพื่อใช้งบประมาณในการพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง ในจำนวนที่เท่ากัน

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาของ พวงทอง โยธาใหญ่ (2545) ซึ่งได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งพบว่าการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ส่วนใหญ่ได้มีความพยายามที่จะปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการวางแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2541 ในหมวดที่ 5 เรื่องการจัดทำแผนพัฒนา ซึ่งได้อธิบายถึงข้อกำหนดต่าง ๆ ในการจัดทำแผนเพื่อการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาทิเช่น ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น และสภาท้องถิ่น แต่ก็ยังมีองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวนมาก ที่ปฏิบัติไม่ครบกระบวนการตามที่ระเบียบกำหนดในเรื่องของความเห็นชอบจากคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นและสภาท้องถิ่น ซึ่งส่งผลทำให้ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยภาพรวมยังอยู่ในระดับน้อย ทำให้พบว่าประชาชนยังไม่ค่อยจะให้ความสนใจในกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลเท่าที่ควร และในบทความเรื่องปัญหาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชนในไทย เอ็นจีโอ (2550) ได้อภิปรายถึงปัญหาการมีส่วนร่วมในสังคมไทย อาทิเช่น ผู้ที่เข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ จะต้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายเองและไม่ได้รับการสนับสนุนจากแหล่งใด ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน และวัฒนธรรมของข้าราชการและนักการเมืองที่ยังยึดติดกับระบบราชการการเมืองแบบเก่า ไม่มีการปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของกฎหมาย โดยวัฒนธรรมแบบเก่า ๆ นั้นบางครั้งเหมือนเป็นการกดขี่ภาคประชาชนให้เป็นผู้ที่ต่ำกว่าโดยใช้อำนาจรัฐหรืออำนาจทางการเมืองของตน

นอกจากนั้น นริศ ขำนุรักษ์ (2538) ซึ่งได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินงานพัฒนาชนบทของสภาตำบลในจังหวัดหนองบัวลำภูพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมต่อการดำเนินการพัฒนาชนบทของสภาตำบลอยู่ในระดับต่ำ โดยมีส่วนร่วมน้อยที่สุดในเรื่องการมีส่วนร่วมในการวางแผน รองลงมาคือ ในเรื่องการติดตามประเมินผล และในเรื่องการรับรู้ปัญหาตามลำดับ และจากการศึกษาของ Tewdwr-Jones (1998) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมของรัฐบาลท้องถิ่นกับชุมชนของแคว้นเวลส์ ในสหราชอาณาจักร พบเหตุผลที่ทำให้ชุมชนต่อต้านการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนในการพัฒนาที่สำคัญคือ 1) มีความไม่เพียงพอของกระบวนการในการทำงาน เช่น เจ้าหน้าที่ ทักษะการทำงาน และทรัพยากร 2) มีความคลุมเครือในความรับผิดชอบ และ 3) ความไม่มีประสิทธิภาพในหน่วยงานของรัฐบาลท้องถิ่น

จากที่กล่าวมาข้างต้น พบว่าการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนและกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการพัฒนามีส่วนสำคัญเป็นอย่างมาก ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลโนนขวางเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งที่ได้พยายามปรับเปลี่ยนมาใช้แผนพัฒนาตำบลที่เกิดจากความร่วมมือของชาวบ้านในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล เพื่อที่จะหวังผลให้การพัฒนาเป็นรูปธรรมมากขึ้น และให้ชาวบ้านมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการที่องค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินการ จึงจำเป็นต้องให้ประชาชนในเขตพื้นที่รับผิดชอบเข้ามามีส่วนร่วมและบทบาทในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตามจากการดำเนินงานที่ผ่านมา การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ก็ยังไม่มากเท่าที่ควร จึงมีคำถามในการวิจัยว่า 1) ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนขวาง อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ อยู่ในระดับใด และ 2) แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนขวาง อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ ควรจะเป็นอย่างไร ดังนั้นงานวิจัยนี้ จึงเป็นการศึกษาเพื่อการพัฒนาและบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในด้านการมีส่วนร่วมกับชุมชนในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วม เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลอื่น ๆ และหน่วยงานที่รับผิดชอบตลอดจนผู้ที่สนใจ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อองค์การหรือชุมชนของตนเองต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล
2. ศึกษาเพื่อหาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล

วิธีการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Method) และการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative method) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ พื้นที่ทำการวิจัยคือ พื้นที่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนขวาง อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ โดยประชากรและกลุ่มตัวอย่างคือ 1) สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 2) ผู้นำชุมชน และ 3) ประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลโนนขวาง อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์

โดยผู้วิจัยมีกรอบในการศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในแผนพัฒนาตำบลใน 4 ด้านคือ 1) ด้านการเตรียมการจัดทำแผนพัฒนาตำบล 2) ด้านการวางแผนการจัดทำแผนพัฒนาตำบล 3) ด้านการนำแผนพัฒนาตำบลไปสู่การปฏิบัติ และ 4) ด้านการติดตามประเมินผลตามแผนพัฒนาตำบล โดย

ผู้วิจัยทำการศึกษาเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามและเชิงคุณภาพด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus group) ในช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2552 ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2553 และทำการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interviews) ผู้นำชุมชน ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2555

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามจำนวน 108 ชุด แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ สถานภาพ การศึกษา เป็นต้น และ ส่วนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล โดยมีลักษณะของแบบสอบถามเป็นมาตรวัด 5 ระดับ (Likert Scale) ซึ่งผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เลือกตอบในเชิงแสดงความคิดเห็น 5 ระดับคือ

มากที่สุด	ระดับคะแนน 5
มาก	ระดับคะแนน 4
ปานกลาง	ระดับคะแนน 3
น้อย	ระดับคะแนน 2
น้อยที่สุด	ระดับคะแนน 1

ในการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interviews) นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้นำชุมชน จำนวน 3 ท่าน เพื่อศึกษาการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล นอกจากนั้น ผู้วิจัยยังใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ด้วยการเชิญผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ซึ่งประกอบไปด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบล รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนในพื้นที่ รวมจำนวนทั้งหมด 15 คน มาร่วมอภิปรายถึงการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยวิเคราะห์ด้วยค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ส่วนในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงบริบทของเนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์เชิงบรรยาย (Descriptive Analysis)

พื้นที่วิจัย

องค์การบริหารส่วนตำบลโนนขวาง อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ อยู่ห่างจากอำเภอบ้านด่านจังหวัดบุรีรัมย์ ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือประมาณ 6 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากจังหวัดบุรีรัมย์ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ประมาณ 20 กิโลเมตร ตำบลโนนขวางมีพื้นที่ทั้งหมด 29 ตาราง

กิโลเมตร หรือประมาณ 18,125 ไร่ สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปของตำบลโนนขวาง เป็นที่ราบสูง มีพื้นที่อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 150 เมตร มีแหล่งน้ำธรรมชาติ จำนวน 2 แห่ง คือ ลำห้วยลึก และลำห้วยยาง ตำบลโนนขวางแบ่งการปกครองออกเป็น 9 หมู่บ้านดังนี้ หมู่ที่ 1 บ้านดงกระทิง หมู่ที่ 2 บ้านปอหู หมู่ที่ 3 บ้านหนองแต้ หมู่ที่ 4 บ้านดงเย็น หมู่ที่ 5 บ้านสำโรง หมู่ที่ 6 บ้านหนองสระ หมู่ที่ 7 บ้านโนนขวาง หมู่ที่ 8 บ้านหนองนา และหมู่ที่ 9 บ้านปอแดง โดยตำบลโนนขวางมีครัวเรือนทั้งสิ้น 1,171 ครัวเรือน ประชากรทั้งสิ้น 5,604 คน แยกเป็น ชาย จำนวน 2,807 คน หญิง จำนวน 2,797 คน ความหนาแน่นเฉลี่ย 194 คนต่อตารางกิโลเมตร และประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยประกอบอาชีพทำนา ทำไร่อ้อย ปลูกยางพารา และทำไร่นาสวนผสม

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า จากผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 108 คน เมื่อจำแนกเพศ ปรากฏว่าเป็นเพศชายจำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 75.9 และเป็นเพศหญิงจำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 24.1 เมื่อจำแนกตามอายุ ปรากฏว่า มีช่วงอายุจำนวนมากที่สุดคือ 41-50 ปี จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 48.2 รองลงมาคือ ช่วงอายุ 31–40 ปี จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 34.2 ส่วนช่วงอายุที่น้อยที่สุดคือ 20-30 ปี และ 61 ปีขึ้นไป จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.9 เมื่อจำแนกตามวุฒิการศึกษาปรากฏว่า มีระดับการศึกษา ประถมศึกษามากที่สุดจำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 35.2 รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 27.8 ส่วนระดับการศึกษาที่มีน้อยสุดคือระดับปริญญาตรีจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 4.6 เมื่อจำแนกตามระดับตำแหน่งพบว่าตำแหน่งผู้นำกลุ่มอาชีพมากที่สุดจำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 56.5 รองลงมาคือตำแหน่งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 16.7 ส่วนที่มีน้อยที่สุดคือตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลและกำนัน จำนวนเท่ากันคือ 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.9

การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลผู้นำชุมชน และประชาชน ในเขตตำบลโนนขวาง อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ โดยพิจารณาเป็นรายด้านดังแสดงในตารางดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงระดับการมีส่วนร่วมในด้านการเตรียมการจัดทำแผนพัฒนาตำบล

การมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
การเตรียมการจัดทำแผนพัฒนาตำบล	3.51	0.976	มาก
การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมของประชาชน	3.42	1.025	ปานกลาง

ได้รับข้อมูลข่าวสารที่เพียงพอต่อการจัดทำแผนพัฒนาตำบล	3.52	1.098	มาก
ผู้นำท้องถิ่นมีการจัดเวทีทบทวนแผนที่ได้จัดทำไว้	3.45	0.927	ปานกลาง
มีการแต่งตั้งคณะทำงานประสานงานการทำแผนพัฒนาตำบล	3.52	0.854	มาก
รวม	3.48	0.976	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 ข้อที่ค่าเฉลี่ยที่มากที่สุดคือ ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารที่เพียงพอต่อการจัดทำแผนพัฒนาตำบล อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.52 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานคือ 1.098 ส่วนข้อที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การมีส่วนร่วมในการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีค่าเฉลี่ย 3.42 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานคือ 1.025

ตารางที่ 2 แสดงระดับการมีส่วนร่วมในด้านการวางแผนการจัดทำแผนพัฒนาตำบล

การมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
การจัดทำแผนพัฒนาตำบล	3.51	1.002	มาก
การวางแผนจัดทำแผนพัฒนาตำบล	3.54	0.830	มาก
การจัดทำแผนงบประมาณเพื่อการพัฒนาตำบล	3.42	0.892	ปานกลาง
การวางแผนก่อนดำเนินงานตามโครงการพัฒนาชุมชน	3.63	0.881	มาก
การพัฒนาโครงการเพื่อการพัฒนาตำบล	3.37	0.908	ปานกลาง
รวม	3.49	0.902	ปานกลาง

จากตารางที่ 2 ข้อที่ค่าเฉลี่ยที่มากที่สุดคือ การมีส่วนร่วมในการวางแผนก่อนดำเนินงานตามโครงการพัฒนาชุมชน โดยมีค่าเฉลี่ย 3.63 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานคือ 0.881 ส่วนข้อที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาโครงการเพื่อการพัฒนาตำบล โดยมีค่าเฉลี่ย 3.37 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานคือ 0.908

ตารางที่ 3 แสดงระดับการมีส่วนร่วมในด้านการนำแผนพัฒนาตำบลไปสู่การปฏิบัติ

การมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
การนำแผนพัฒนาตำบลไปสู่การปฏิบัติ	3.39	0.903	ปานกลาง
การดำเนินโครงการตามแผนพัฒนาตำบล	3.43	0.859	ปานกลาง
เป็นผู้กำกับดูแลกิจกรรมเพื่อการพัฒนา	3.45	0.987	ปานกลาง
รวม	3.42	0.916	ปานกลาง

จากตารางที่ 3 ข้อที่ค่าเฉลี่ยที่มากที่สุดคือ การมีส่วนร่วมในเป็นผู้กำกับดูแลกิจกรรมเพื่อการพัฒนา โดยมีค่าเฉลี่ย 3.45 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานคือ 0.987 ส่วนข้อที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การมีส่วนร่วมในการนำแผนพัฒนาตำบลไปสู่การปฏิบัติ โดยมีค่าเฉลี่ย 3.39 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานคือ 0.903

ตารางที่ 4 แสดงระดับการมีส่วนร่วมในด้านการติดตามประเมินผลตามแผนพัฒนาตำบล

การมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
องค์การบริหารส่วนตำบล มีการประกาศผลการใช้จ่ายเงินงบประมาณของท้องถิ่นให้ประชาชนได้รับทราบ	3.35	1.024	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมในการจัดทำเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูลเพื่อการประเมินกิจกรรมการพัฒนาชุมชน	3.35	0.785	ปานกลาง
มีส่วนร่วมในการประเมินโครงการที่แล้วเสร็จและนำข้อมูลมาพัฒนาโครงการใหม่	3.41	0.989	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการติดตามประเมินผลการนำแผนพัฒนาตำบลไปปฏิบัติ	3.43	1.060	ปานกลาง
รวม	3.38	0.964	ปานกลาง

จากตารางที่ 4 ข้อที่ค่าเฉลี่ยที่มากที่สุดคือ การมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการติดตามประเมินผลการนำแผนพัฒนาตำบลไปปฏิบัติ โดยมีค่าเฉลี่ย 3.43 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานคือ 1.060 ส่วนข้อที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดมี 2 ข้อเท่ากันคือ องค์การบริหารส่วนตำบล มีการประกาศผลการใช้จ่ายเงินงบประมาณของท้องถิ่นให้ประชาชนได้รับทราบ และการมีส่วนร่วมในการจัดทำเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูลเพื่อการประเมินกิจกรรมการพัฒนาชุมชน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ 3.35 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานคือ 1.024 และ 0.785 ตามลำดับ

ในกระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนขวาง อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้นำชุมชน ถึงขั้นตอนการพัฒนาการมีส่วนร่วม ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า ในอดีตที่ผ่านมา การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนขวาง มุ่งพัฒนาตำบลตามความจำเป็นเร่งด่วน จากการเสนอโครงการของชาวบ้านและโครงการที่คณะกรรมการบริหารตำบลเห็นจำเป็นเร่งด่วน และมีความสมเหตุผลในการใช้งบประมาณ เพื่อการแก้ไขปัญหาให้ทันต่อสถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน แต่อย่างไรก็ตาม ได้ใช้หลักการพิจารณาจัดสรรงบประมาณโดยให้สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ได้เสนอโครงการผ่านสภาเพื่อใช้งบประมาณในการพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง โดยสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลแต่ละท่านจะได้รับการจัดสรรเงินเพื่อการพัฒนาในจำนวนที่

เท่าๆ กัน ซึ่งจากแนวทางของวิธีการในการพัฒนาตำบลดังกล่าวข้างต้น ส่งผลกระทบในภาพรวมของตำบลอย่างมาก เพราะหมู่บ้านและประชาชนในชุมชน ก็ยังคงมีวิถีชีวิตที่ไม่เปลี่ยนแปลง อาทิเช่น การประกอบอาชีพที่ในโครงการที่องค์การบริหารส่วนตำบลสนับสนุน ไม่ได้ส่งผลให้เกิดรายได้มากขึ้น โครงการต่าง ๆ ที่ดำเนินการจัดทำไม่สามารถตอบสนองความต้องการประชาชนในพื้นที่ได้อย่างถูกต้อง

ทำให้ผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชน ได้มีการทบทวนถึงรูปแบบวิธีการทำงานในอดีตและพิจาณาถึงวิธีการดำเนินการพัฒนาที่ผ่านมา ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลโนนขวางได้ปรับเปลี่ยนบทบาทด้วยการเน้นการมีส่วนร่วม ด้วยการใช้แผนพัฒนาตำบลที่เกิดจากการร่วมกันคิดและพิจารณาขององค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชน ซึ่งเป็นผลให้เกิดการพัฒนาเป็นรูปธรรมมากขึ้น ชาวบ้านมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการที่องค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินการ แต่ก็เป็นเพียงส่วนหนึ่ง จึงต้องให้ประชาชนในหมู่บ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล

ที่ผ่านมาองค์การบริหารส่วนตำบลได้ดำเนินการขั้นต้นด้วยการอบรมประชาชนให้เรียนรู้เรื่องการจัดทำแผนพัฒนาตำบล สร้างองค์ความรู้ให้ประชาชนสามารถมองเห็นแนวทางที่เป็นไปได้ สอดคล้องกับงบประมาณที่จะพัฒนาท้องถิ่นตนเอง โดยคำนึงถึงความจำเป็น ความเร่งด่วน ซึ่งระยะแรกนั้นประชาชนมีส่วนร่วมน้อยมาก แต่องค์การบริหารส่วนตำบลและผู้นำชุมชนได้แก้ปัญหาของการไม่เข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน ด้วยการให้คณะกรรมการหมู่บ้านทุกหมู่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมและช่วยกลับไปประชาสัมพันธ์ให้แก่ประชาชนในหมู่บ้านของตนให้ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของการพัฒนา ซึ่งในปัจจุบันประชาชนมีส่วนร่วมมากเพราะในปัจจุบันประชาชนได้ตระหนักแล้วว่า พวกเขาคือผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล และการพัฒนาใด ๆ ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานภายใต้บริบทขององค์การบริหารส่วนตำบล ย่อมมีผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการพัฒนาและวิถีชีวิตของชาวชุมชนนั่นเอง

นอกจากนั้น ในการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยการสนทนากลุ่มกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนขวาง อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 15 ท่าน ผู้วิจัยสามารถสรุปข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลดังนี้

1. ควรสร้างความเข้าใจให้กับชุมชนในการจัดเวทีเรียนรู้โดยการอบรมเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลและส่วนร่วมจัดทำแผนพัฒนาตำบล ด้วยการให้ผู้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลได้เสนอแนะในการติดตามประเมินผลตามแผน และการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลทุกขั้นตอน ด้วยการส่งเสริมให้สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและผู้นำชุมชน และประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลให้มากขึ้น สร้างความเข้าใจในเรื่องการเก็บข้อมูลเพื่อการพัฒนาชุมชน เช่น จะต้องเก็บข้อมูลเรื่องอะไร และทำไมต้องเก็บ ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูลที่ชัดเจน ซึ่ง Li (2005) ได้อธิบายถึงการตัดสินใจการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาในเมือง Shuzheng ประเทศจีน ไว้ว่า ความรู้ความเข้าใจและการศึกษาของประชาชนมีส่วนสำคัญเป็นอย่างมาก ที่จะช่วยสนับสนุนให้เกิดกระบวนการตัดสินใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ซึ่ง

สอดคล้องกับการศึกษาในประเทศไทยของ ชัยวัฒน์ รัฐขจร (2542) ที่ได้อธิบายว่าระดับการศึกษาจะมีส่วนกระตุ้นให้คนมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น

2. ในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลควรจะกำหนดเป็นแผนในระยะ 3 ปี เพราะแผนพัฒนาตำบลที่มีระยะเวลาควบคุมสามปีและมีการทบทวนเพื่อปรับปรุงเป็นประจำทุกปี โดยผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชน และแผนพัฒนาตำบล ควรได้รับการขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยเฉพาะด้านการพัฒนาอาชีพ

3. ในการดำเนินการพัฒนาโครงการต่าง ๆ องค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องชี้ให้เห็นความสำคัญของโครงการต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชน เพื่อให้ทราบผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น หรือผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น

4. ควรสนับสนุนให้มีการตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการด้วยภาคประชาชนมากขึ้น เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมและรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาร่วมกัน เพราะจากอดีตที่ผ่านมาประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบค่อนข้างน้อย จากการศึกษาของ สุรสิทธิ์ วชิรขจร (2547) พบว่าประชาชนซึ่งเป็นตัวแทนกลุ่มประชาคมต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการกำกับดูแลและตรวจสอบการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับปานกลางและน้อย รวมทั้งพบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในระดับปานกลางในเรื่องการตัดสินใจเลือกแนวทางการแก้ไขปัญหาชุมชน การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมน้อยในเรื่องการตรวจสอบพฤติกรรมของผู้บริหาร

5. ควรมีการบูรณาการในการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนท้องถิ่น ซึ่งในเรื่องของการบูรณาการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน ธัชชัย ใจกุศล และ พา อักษรเสือ (2551) ได้ให้ข้อเสนอแนะจากการศึกษาไว้ว่า สำนักงานท้องถิ่นจังหวัดในแต่ละพื้นที่ไม่ได้มีบทบาทในการสนับสนุนและส่งเสริมการทำงานในด้านการพัฒนาท้องถิ่นแต่อย่างใด และสำนักงานท้องถิ่นจังหวัดทำงานในลักษณะผู้ควบคุมกำกับการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้นหากจะให้สำนักงานท้องถิ่นมีประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างแท้จริง สำนักงานท้องถิ่นจะต้องทำงานในลักษณะเป็นผู้สนับสนุน ส่งเสริมและประสานให้หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในระดับตำบลและระดับจังหวัดให้ได้เข้ามาร่วมหรือเป็นภาคีหุ้นส่วนกับองค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาท้องถิ่น

การอภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนขวาง อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ โดยผู้วิจัยแบ่งเป็นองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ด้านการเตรียมการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ด้านการวางแผนการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ด้านการนำแผนพัฒนาตำบลไปสู่การปฏิบัติ และด้านการติดตามประเมินผลตามแผนพัฒนาตำบล พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับ

ปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการเตรียมการจัดทำแผนพัฒนาตำบล มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านการวางแผนจัดทำแผนพัฒนาตำบล ด้านการนำแผนพัฒนาตำบลไปสู่การปฏิบัติ และด้านการติดตามประเมินผลตามแผนพัฒนาตำบล มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน ผู้วิจัยจึงขออภิปรายผลเป็นรายด้านดังนี้

ในด้านการเตรียมการจัดทำแผนพัฒนาตำบลพบว่า สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชนและประชาชน มีส่วนร่วมระดับปานกลาง โดยส่วนมากในชุมชนมีความเข้าใจบทบาทหน้าที่และมุ่งมั่นที่จะพัฒนาท้องถิ่นโดยเล็งเห็นความสำคัญของการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ซึ่งมาจากหลากหลายความคิด โดยชุมชนเป็นผู้วางแผน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และตัดสินใจร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนาตนเอง อย่างไรก็ตามจากการศึกษาของ สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2545) ซึ่งทำการศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 5 แห่งในจังหวัดเชียงใหม่พบว่า ปัญหาที่สำคัญของประชาชนในการมีส่วนร่วม คือ ประชาคมไม่ทราบบทบาทหน้าที่ของตนเอง จึงไม่สนใจในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ กับองค์การบริหารส่วนตำบล คณะกรรมการจำนวนไม่น้อยไม่มีความรู้และความเข้าใจในกระบวนการและขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาทั้งยังไม่มีประสบการณ์ด้านนี้มาก่อน ทำให้ไม่มีความสามารถที่จะจัดทำแผนพัฒนาได้ นอกจากนั้นปัญหาสำคัญในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลคือ การขาดความร่วมมือจากหมู่บ้านทำให้ได้ข้อมูลไม่ครบถ้วน ไม่ชัดเจน บางครั้งไม่ได้ข้อมูลที่สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาได้อย่างถูกต้อง และพบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนการดำเนินต่าง ๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งรวมทั้งกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลมีน้อยมาก บางขั้นตอนประชาชนไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมการดำเนินงาน ซึ่งในการพัฒนาการมีส่วนร่วม Carpini et al. (2004) ได้ให้ข้อคิดเห็นไว้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนจะเกิดขึ้นได้ด้วยการที่รัฐบาลจะต้องฟังเสียงประชาชนว่าต้องการอะไร และรัฐบาลจะต้องมีการสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐ และในขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องให้ความสำคัญและสนับสนุนให้ประชาชนและชุมชนเข้ามามีบทบาทในเรื่องการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งถ้าวิเคราะห์ถึงความแตกต่างในการศึกษาของผู้วิจัยในปี พ.ศ. 2553 กับการศึกษาของสถาบันสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2545 ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วมในสังคมไทยมีพัฒนาการในทิศทางที่ดีขึ้น เพราะผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันทางสังคมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมาเป็นระยะเวลาหนึ่ง และประชาชนเริ่มเล็งเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น

ด้านการวางแผนจัดทำแผนพัฒนาตำบล โดยภาพรวมมีส่วนร่วมระดับปานกลาง ทั้งนี้เพราะสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและผู้นำชุมชน มีการศึกษา ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว ที่แตกต่างกัน เนื่องจากส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่มีรายได้น้อย โดยช่วงอายุระหว่าง 41–50 ปี ซึ่งมีมากที่สุด เป็นช่วงอายุที่มุ่งมั่นสร้างฐานะให้ครอบครัว จึงเสียสละให้กับสังคมส่วนรวมน้อย และให้ความสำคัญในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ วารินทร์ จันทรัตน์ (2549) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งพบว่าชุมชนที่มีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก

มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลค่อนข้างต่ำ นอกจากนั้นจากการศึกษาของ ธัชฤทธิ์ ปนารักษ์ (2540 : 42) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสำคัญต่อกรณีมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าอายุที่แตกต่างกันของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลมีผลให้ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนตำบลแตกต่างกัน โดยที่สมาชิกในชุมชนที่มีส่วนร่วมมากที่สุด คือ ช่วงอายุระหว่าง 51–60 ปี

ในด้านการนำแผนพัฒนาตำบลไปสู่การปฏิบัติ โดยภาพรวมสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมระดับปานกลาง ทั้งนี้เพราะเข้าใจในบทบาทและวิธีการที่จะส่งเสริมและสนับสนุนการนำแผนพัฒนาตำบลไปสู่การปฏิบัติไม่มากนัก เนื่องมาจากไม่มีข้อมูลที่ชัดเจน อีกทั้งยังขาดประสบการณ์และต้องหาความรู้เพิ่ม ประกอบกับถือว่าไม่ใช่หน้าที่และไม่มีอำนาจเพียงพอที่จะดำเนินการได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีระพันธุ์ แก่นจันทน์ (2541) ได้ศึกษาความคิดเห็นของกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดปราจีนบุรีที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพัฒนากรในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลและการดำเนินงานโครงการพัฒนา พบว่ากรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลและเจ้าหน้าที่พัฒนากร มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาตำบลและการดำเนินงานโครงการพัฒนาไม่มากนัก เพราะขาดประสบการณ์ในการวางแผน ความรู้ความเข้าใจในการวางแผนพัฒนาตำบล และการดำเนินงานโครงการพัฒนา นอกจากนั้นปัญหาในการวางแผนพัฒนาตำบลที่พบมากที่สุดคือ ไม่มีการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นก่อนการวางแผนการพัฒนาตำบล อย่างไรก็ตามจากการศึกษาของ Cavalcanti, Schlapfer and Schmid (2010) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนประมงแห่งหนึ่งในประเทศบราซิล พบว่าบทบาทของผู้นำไม่มีผลต่อการตัดสินใจในการมีส่วนร่วมของในการจัดการทรัพยากรและดูแลรักษาทรัพยากร เพราะประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยตนเอง เพราะมีความเชื่อและตระหนักได้ว่าการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรจะทำให้อาชีพของพวกเขามีความยั่งยืน ซึ่งจากผลการศึกษานี้ สามารถวิเคราะห์ได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนไม่จำเป็นต้องขึ้นอยู่กับผู้นำเสมอไป แต่ขึ้นอยู่กับความตระหนักรู้ของชาวชุมชนนั้นเองว่ามองเห็นถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมมากแค่ไหน

ในด้านการติดตามประเมินผลตามแผนพัฒนาตำบล โดยภาพรวมสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน และประชาชนมีส่วนร่วมระดับปานกลาง ซึ่งจากการศึกษาพบว่า การสร้างแรงจูงใจและการประชาสัมพันธ์ไม่ดีเท่าที่ควร ทำให้ประชาชนจำนวนไม่น้อย ยังไม่ทราบถึงประโยชน์ ความคุ้มค่าหรือประโยชน์และผลกระทบในการใช้ทรัพยากรที่จะเกิดขึ้นในชุมชน จึงไม่ให้ความสำคัญในกิจกรรมการติดตามประเมินผลตามแผนพัฒนาตำบลเท่าที่ควร โดยมีงานศึกษาของ นริศ ขำนุรักษ์ (2538) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินงานพัฒนาชนบทของสภาตำบลในจังหวัดหนองบัวลำภู พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมต่อการดำเนินการพัฒนาชนบทของสภาตำบลอยู่ในระดับต่ำ โดยมีส่วนร่วมน้อยที่สุดในเรื่องการมีส่วนร่วมในการวางแผน รองลงมาคือในเรื่องการติดตามประเมินผล และในเรื่องการรับรู้ปัญหาตามลำดับ

สำหรับการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล จากการสนทนากลุ่มพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลควรจะมีการสร้างความเข้าใจให้กับชุมชนในการจัดเวทีเรียนรู้ โดยการอบรม เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลและส่วนร่วมจัดทำแผนพัฒนาตำบล ในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลควรจะกำหนดเป็นแผนในระยะ 3 ปี และมีการปฏิบัติอย่างจริงจัง อย่างไรก็ตาม มีงานศึกษาจำนวนไม่น้อยในต่างประเทศเช่นของ Butterfoss and Dunet (2005) ที่ได้อธิบายว่าแผนพัฒนาในระยะ 5 ปี มีความเหมาะสมเป็นอย่างมาก เพราะทำให้สามารถกำหนดกลยุทธ์ในการดำเนินงานได้ และสามารถแก้ไขและปรับปรุงข้อผิดพลาดที่พบได้ ซึ่งทำให้มีกระบวนการทำงานที่ต่อเนื่อง และนำไปสู่ความยั่งยืนของการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อการพัฒนาต่อไป

องค์การบริหารส่วนตำบล ควรให้ผู้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลได้เสนอแนะในการติดตามประเมินผลตามแผน และการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลทุกขั้นตอน จะต้องชี้ให้เห็นความสำคัญของโครงการต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชน ให้มีการตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการด้วยภาคประชาชน และมีการบูรณาการในการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานรัฐและภาคประชาชนมากขึ้น ซึ่งในการทำงานร่วมกัน Duncan (1994) ได้อภิปรายไว้ว่า จะเป็นประโยชน์อย่างมากถ้ามีการทำงานร่วมกันในทุกหน่วยงานทั้งหน่วยงานรัฐ ชุมชนเมืองและชุมชนชนบท และ Kubisch et al. (2002) ได้อภิปรายว่า ในยุคปัจจุบันเราไม่อาจปฏิเสธได้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐสามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาด้านต่าง ๆ เช่น สังคม เศรษฐกิจและพัฒนาท้องถิ่นอย่างถูกทิศทางได้

สรุปผล

Sridharan et al. (2007) อธิบายว่า การจัดทำแผนเพื่อการพัฒนา มีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากที่จะทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน จากการวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า องค์การบริหารส่วนตำบลควรส่งเสริมให้สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชนและประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลให้มากขึ้น สร้างความเข้าใจในเรื่องการเก็บข้อมูล จะต้องเก็บข้อมูลเรื่องอะไร และทำไมต้องเก็บ ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูลที่ชัดเจน ชี้ให้เห็นความสำคัญของโครงการต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชน และเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมและรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาร่วมกัน

จากการศึกษาพบว่า ในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลควรจะมีการวางแผนการพัฒนาเป็นระยะ 3 ปี แต่อย่างไรก็ตามจากผลการศึกษาของ ดาราพร จันทร์โคตร และ พีรสิทธิ์ คำนวณศิลป์ (2553) ได้อภิปรายเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาในระยะ 3 ปี ขององค์การบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัดหนองคาย ไว้น่าสนใจว่ายังพบปัญหา อาทิเช่น กิจกรรมการพัฒนาที่จะต้องดำเนินการในห้วงสามปีของแผนพัฒนาไม่ได้ผ่านมติของที่ประชุมประชาคมตำบล การปฏิบัติตามโครงการหรือกิจกรรมในแผนพัฒนาสามปีทำได้น้อย เนื่องจากมีงบประมาณจำกัด อีกทั้งไม่มีระบบการแจ้งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับแผนงานเข้าใจอย่างชัดเจนเกี่ยวกับการปฏิบัติตามแผน และไม่ได้มีการกำหนดแนวทางวิธีการในการติดตามและ

ประเมินผลแผนพัฒนาสามปีที่ชัดเจน ซึ่งแผนพัฒนาตำบลในระยะ 3 ปี จะประสบความสำเร็จได้ก็ต้องอาศัยองค์ประกอบและปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานเพื่อให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของแผนได้ กล่าวคือมีการวางแผนที่ดีแต่การปฏิบัติไม่ดีก็ล้มเหลวเช่นกัน

นอกจากนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลควรพัฒนาวิธีการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความรู้ของชุมชนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ภายใต้ปรัชญาและกระบวนการที่กำหนด ซึ่งสิ่งที่ต้องเรียนรู้ต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตและเป็นความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง และต้องนำเอากลยุทธ์การสร้างแรงจูงใจ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ตลอดจนการแต่งตั้งให้สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและผู้นำชุมชนเข้าไปเป็นคณะกรรมการในการพิจารณาสนับสนุนโครงการต่าง ๆ ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล โดย Wong and Poon (2005) ได้อธิบายไว้ว่าในประเทศจีนระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนขึ้นอยู่กับสถาบันและหน่วยงานของรัฐที่จะให้การสนับสนุน เพราะหน่วยงานภาครัฐสามารถผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการสนับสนุนด้านต่าง ๆ เช่น การเพิ่มเติมทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วม การสนับสนุนทางการเงิน และการพยายามผลักดันให้เกิดอาสาสมัคร และให้ผู้ที่มีความชำนาญในด้านการมีส่วนร่วมเข้ามาทำงานกับชุมชน

กล่าวโดยสรุป การวางแผนเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาพื้นที่ (พันธ์ทิพย์ จงโกรย และ ชนมณี ทองใบ, 2554) ซึ่งการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลนั้น หน่วยงานที่มีเจ้าหน้าที่กำกับดูแลจะต้องให้ความสำคัญและส่งเสริมสนับสนุนด้านความรู้ความเข้าใจแก่เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อให้การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นมีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน ซึ่ง Hambleton and Mills (1993) กล่าวไว้ว่า ในการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมใด ๆ ของรัฐบาลท้องถิ่น จะต้องใส่ใจความคิดเห็นของชุมชน และนำเสียงสะท้อนของชุมชนมาเป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจเพื่อการพัฒนา โดยสอดคล้องกับสัญติยากร พรมวัง และ คูณ โทขันธ์ (2553) ที่สรุปว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เพราะในอดีตที่ผ่านมา แม้จะมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบ แต่ในหลายกรณีกลับกลายเป็นว่ากลุ่มประชาชนที่ถูกเปิดโอกาสให้ตรวจสอบนั้นคือ กลุ่มจัดตั้งของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล หรือมีการกำหนดเวลาประชุมชี้แจงในช่วงที่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่สะดวก เป็นต้น

ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยต่อไป

ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้ 1) ควรจะมีการศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการนำแผนพัฒนาตำบลไปสู่การปฏิบัติ และ 2) ควรจะมีการศึกษาเปรียบเทียบการจัดทำและดำเนินการตามแผนพัฒนาตำบลระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลาย ๆ พื้นที่ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกัน

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2551). **คู่มือการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น.** [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 30 มิถุนายน 2554. จาก http://www.thailocaladmin.go.th/work/e_book/eb3/kp.htm.

ชัยวัฒน์ รัฐขจร. 2522. **ความเข้าใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

ไทยเอ็นจีโอ. (2550). **ปัญหาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชน**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 22 มกราคม 2555. จาก http://www.thaingo.org/writer/view.php?id=311.

ธนาวิทย์ กางการ. (2549). **การมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ.** ภาคนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.

ธัชชัย ใจกุศล และ พา อักษรเสือ. (2551). บทบาทของสำนักงานท้องถิ่นจังหวัดในการสนับสนุนภารกิจในการพัฒนาท้องถิ่น. **วารสารการบริหารท้องถิ่น** 1 (4) : 106-118.

ธัชฤทธิ์ ปนารักษ์. (2540). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล **(อบต.) ในการจัดทำแผนตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.** ภาคนิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ธีระพันธุ์ แก่นจันทน์. (2541). **ความคิดเห็นของกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพัฒนากรในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลและการดำเนินงานโครงการพัฒนา.** วิทยานิพนธ์สาขารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

นริศ ขำนุรักษ์. (2538). **การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินงานพัฒนาชนบทของสภาตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดหนองบัวลำภู.** ภาคนิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

พวงทอง โยธาใหญ่. (2545). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาอาสาสมัครบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่.** วิทยาพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พันธ์ทิพย์ จงโกรย และ ชนมณี ทองใบ. (2554). การทับซ้อนของแนวเขตการปกครององค์การบริหารส่วนตำบลกับปัญหาการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี. **วิทยาสารเกษตรศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์** 32 (3) : 357-369.

ดาราพร จันทร์โคตร และ พีรสิทธิ์ คำนวณศิลป์. (2553). การจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงโขงหลง. **วารสารการบริหารท้องถิ่น** 3 (2) : 42-57.

วารินทร์ จันทรัตน์. (2548). **ปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดสุพรรณบุรี.** วิทยาพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

ศูนย์ประสานงานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ. (2529). **การพัฒนาชนบทของไทย.** กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2545). **การใช้ระบบสารสนเทศในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบล**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2554, จาก http://www.sri.cmu.ac.th/~srilocal/research_a/DATA/45_A.html.

สุรสิทธิ์ วชิรขจร. (2547). **การกำกับดูแลและตรวจสอบการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยหน่วยงานภาครัฐและประชาชน**. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สัญติยากร พรมวัง และ คูณ โทขันธ์. (2553). บทบาทของภาคประชาชนต่อการกากับดูแลและตรวจสอบการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตาบลในเขตพื้นที่อาเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม. **วารสารบริหารท้องถิ่น** 3 (3) : 16-28.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10.** กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

Askew, I. (1989). Organising community participation in family planning projects in South-Asia. **Studies in Family Planning** 20 (4) : 185-202.

Butterfoss, F. D. and Dunet, D. O. (2005). State plan index: a tool for assessing the quality of state public health plan. **Preventing Chronic Disease** 2 (2) : A15.

Carpini, M. X. D., Cook, F. L. and Jacobs, L. R. (2004). Public deliberation, discursive participation, and citizen engagement: A review of the empirical literature. **Annual Review of Political Science** 7 (1) : 315-344.

Cavalcanti, C., Schlapfer, F. and Schmid, B. (2010). Public participation and willingness to cooperation in common-pool resource management: A field experiment fishing communities in Brazil. **Ecological Economics** 69 (3) : 613-622.

de Kadt, E. (1982). Community participation for health: The case of Latin America. **World Development** 10 (7) : 573-584.

Duncan, T. (1994). Community councils and the reform of local government in Scotland. **Local Government Policy Making** 20 (4) : 45-53

Gow, D. G., and Vansant, J. (1983). Beyond the rhetoric of rural development participation: How can it be done?. **World Development** 11 (5): 427-446.

Hambleton, R. and Mills, L. (1993). Local government reform in Wales. **Local Government Policy Making 19** (4) : 45-55.

Kubisch, A. C., Auspos, P., Brown, P., Chaskin, R., Fullbright-Anderson, K. and Hamilton, R. (2002). **Voices from the field II: Reflections on comprehensive community change**. Washington DC: The Aspen Institute.

Li, WenJun. (2006). Community Decision Making Participation in Development. **Annals of Tourism Research** 33 (1) : 132-143

Mithchell, R. and Reid, D. (2001). Community integration: Island tourism in Peru. **Annals of Tourism Research** 28 (1) : 113-139.

Portney, K. (2005). Civic Engagement and Sustainable Cities in the United States. **Public Administration Review** 65 (5) : 579–591.

Skelcher, C. (1993). Involvement and empowerment in local public services. **Public Money and Management** 13 (3) : 13-19.

Sridharan, S., Go, S. Zinzow, H., Gray, A. and Barrett, M. G. (2007). Analysis of strategy plans to assess planning for sustainability of comprehensive community initiatives. **Evaluation and Program Planning** 30 (1) : 105-113.

Tewdwr-Jones, M. (1998). Rural government and community participation: The planning role of community councils. **Journal of Rural Studies** 14 (1) : 51-62.

Wong, L. and Poon, B. (2005). From serving neighbors to recontrolling urban society: The transformation of China's community policy**. China Information** 19 (3) : 413-4**42**.

การวิเคราะห์โครงสร้างการขึ้นอยู่กับกันระหว่าง อัตราการแลกเปลี่ยน อัตราเงินเฟ้อและผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยใช้วิธี มัลติวาริเอด คอปูลา

The Analysis of Dependent Structure among Exchange Rate, Inflation, and Gross Domestic Product of the Lao People's Democratic Republic Using Multivariate Copula

เปด อินพมธิราช[1*] ชูเกียรติ ชัยบุญศรี[2] และอนุภาค เสาร์เสาวภาคย์[3]

[1]นักศึกษา หลักสูตรเศรษฐศาสตร์รมหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

[2]อาจารย์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

[3]อาจารย์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

[*]E-mail: Ped48316@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์โครงสร้างการขึ้นอยู่กับกันระหว่างอัตราแลกเปลี่ยน อัตราเงินเฟ้อและ ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติภายในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) ของประเทศ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป. ลาว) โดยใช้ข้อมูลอัตราแลกเปลี่ยน อัตราเงินเฟ้อและผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติภายในประเทศ ที่เป็นข้อมูลรายปีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 จนถึงปี พ.ศ. 2558 โดยประยุกต์วิธี ARMA-GJR เพื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของตัวแปรแต่ละตัวที่มีความสัมพันธ์ที่ดีที่สุดในแบบจำลองคอปูลา (Copulas) ที่เหมาะสม ดังนั้นผลของการศึกษาครั้งนี้พบว่าข้อมูลที่ใช้ในการประมวลผลในแบบจำลองคอปูลาอยู่ในกลุ่มคอปูลาสมมาตร (Symmetric Copula) แสดงถึงการดำเนินนโยบายการเงินของ สปป ลาว ในระยะผ่านมา เป็นการดำเนินนโยบายที่ถูกต้องและมีประสิทธ์ภาพ แต่ในทางตรงกันข้ามการประมวลผลแบบจำลองคอปูลาอยู่ในกลุ่มของคอปูลาที่ไม่สมมาตร (Asymmetric Copula) พบว่า เมื่อสภาวะเศรษฐกิจที่มีความผันผวนหรือเกิดวิฤตการทางการเงิน ซึ่งทำให้การดำเนินนโยบายการเงินดังกล่าวในระยะผ่านมาไม่สอดคล้องกับสภาวะเศรษฐกิจที่มีความผันผวนและไม่สามารถอธิบายเหตุการณ์ดังกล่าวได้ ส่งผลทำให้เศรษฐกิจมีการเจริญเติบโตที่ลดลง

คำสำคัญ: อัตราแลกเปลี่ยน อัตราเงินเฟ้อและ ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติภายในประเทศ

ABTRACT

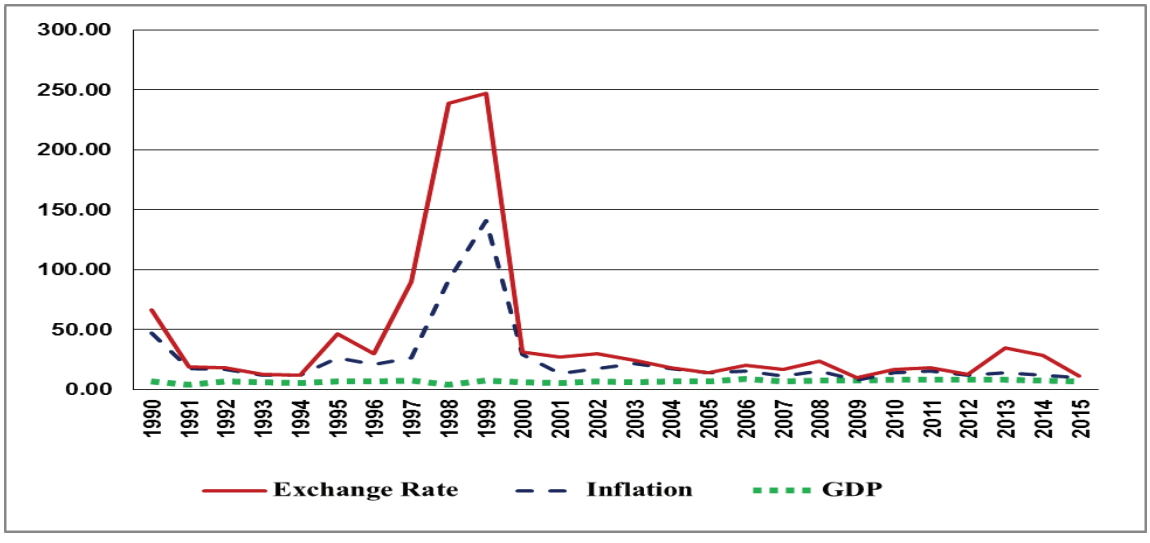
This study was based on the analysis of Laos's financial structures such as exchange rates, inflation rates and gross domestic products (GDP). These economic factors are annual data during 1991 to 2015. The ARMA-GJR was used to determine the association of each variable in the Copula model. Empirically, the result estimated in symmetric Copula models represented the monetary policies of Laos PDR were an efficient implementation in the past. However, the outcome analyzed in asymmetric Copula models was contrary. In other words, the monetary policies of Laos PDR was not appropriate when economic conditions were fluctuated in many occasions, and this can be one of causes that negatively impacted Laos's economic growth.

Keywords: Exchange Rates, Inflation Rates, and Gross Domestic Products, Laos PDR

บทนำ

การพัฒนาให้ประเทศมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่ผู้มีอำนาจในการบริหารหรือรัฐบาลทุกประเทศพึงปรารถนา เช่นเดียวกันประเทศ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป ลาว) ที่อยู่ในกลุ่มของประเทศด้อยพัฒนา ดังนั้นจริงมีความจำเป็นจะต้องมีการปรับตัวให้ทันกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมตามกระแสโลกาภิวัตในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ก็เพื่อจุดมุ่งหมายในการเพิ่มหรือขยายความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยที่ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product) หรือ GDP ให้อยู่ในระดับสูง ระดับราคาสินค้าโดยทั่วไปหรืออัตราเงินเฟ้ออยู่ในระดับต่ำ (Inflation) และอัตราแลกเปลี่ยน (Exchange Rate) ให้มีเสถียรภาพ ตลอดจนประชาชนมีความเป็นอยู่หรือคุณภาพชีวิตที่ดี แต่เนื่องจากเงินเฟ้อเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดกับทุกประเทศและได้ส่งผลกระทบต่อกับความเป็นอยู่และการใช้ชีวิตประจำวันของประชาชน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นจะต้องมีการวางแผนและการบริหารจัดการที่ดีเพื่อประกอบการตัดสินใจกำหนดด้านนโยบายต่างๆ เช่น นโยบายการเงิน การครั่งและนโยบายทางเศรษฐ์กิจ เพื่อจะช่วยให้ภาครัฐมีการคาดเดาอย่างมีเหตุมีผลต่อกับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นได้อย่างแม่นยำแล้ว ยังทำให้การดำเนินการทางเศรษฐกิจประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่งผลดีต่อสภาพเศรษฐกิจของประเทศ ตลอดจนบรรลุเป้าหมายสำคัญทางเศรษฐกิจ และสำหรับอัตราแลกเปลี่ยนเงินของ สปป ลาว ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาเกือบ 25 ปี คือ ตั้งแต่ปี 1990 ถึง 2015 ได้เกิดปัญหาเงินเฟ้อ อยู่หลายช่วงเวลาด้วยกัน จากสถานการณ์การเกิดปัญหาเงินเฟ้อ ใน สปป ลาว นั้นจะเห็นได้ว่าปีที่มีระดับอัตราเงินเฟ้อที่เพิ่มสูงขึ้น มีสาเหตุหลักเกิดมาจาก ประการแรก ราคาน้ำมันเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก และ ประการที่สองเป็นผลมาจากวิกฤตการณ์ทางการเงินในเอเชียหรือเรียกว่าวิกิตติต้มยำกุ้ง จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ สปป ลาว มีอัตราเงินเฟ้อสูงขึ้นในระดับร้อยละ 140 ในปี 1998 ซึ่งถือว่าเป็นระดับสูงสุดในประวัติศาสตร์ และ อัตราแลกเปลี่ยนก็นับว่าเป็นตัวแปรนึ่งที่สำคัญต่อกับระบบเศรษฐกิจของประเทศโดยเฉพาะในการติดต่อทางธุรกรรมกับต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการค้า การลงทุน รวมถึงการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศ เหตุดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยอัตราแลกเปลี่ยนในการทำหน้าที่เป็นสื่อกลางเพื่อเชื่อมโยงเข้ากันไม่ว่าจะเป็นทางด้านราคาสินค้าและบริการระหว่างประเทศที่เป็นเงินสกุลต่างกันเพื่อทำให้มีมูลค่าเท่าเทียมกัน และ อัตราแลกเปลี่ยนได้เกิดมีปัญหาในระยะ 25 ปี พบว่าการเปลี่ยนแปลงของอัตราเปลี่ยนระหว่างเงินกีบต่อดอลลาร์สหรัฐฯ เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว อันเนื่องมาจาก วิกฤตการณ์ด้านการเงินของเอเชีย ในปี 1997 ได้ทำให้เงินกีบต่อดอลลาร์สหรัฐฯ เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และ จากการศึกษาครั้งที่ผ่านมาพบว่า อัตราแลกเปลี่ยน อัตราเงินเฟ้อ และ GDP มีความสัมพันธ์เชิงกันและกัน นอกนี้ยังเป็นตัวแปรที่มีบทบาทสำคัญกับระบบเศรษฐกิจ โดยเป็นชี้วัดถึง

ความมั่งคั่งของประเทศและความมีเสถียรภาพทางราคา เมื่อตัวแปรใดหนึ่งหากมีการเปลี่ยนแปลงก็จะส่งผลกระทบต่อกับตัวแปรอื่น เช่น เมื่ออัตราแลกเปลี่ยนมีการเปลี่ยนแปลงก็จะกระทบต่อกับอัตราเงินเฟ้อ และ GDP ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกันแสดงในภาพที่1 [1, 2]

ที่มา: ศูนย์สถิติแห่งชาติ กระทรวงแผนการและการลงทุน ธนาคารแห่ง สปป ลาว (2558)

ภาพที่ 1 ที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของอัตราแลกเปลี่ยน อัตราเงินเฟ้อและผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ แต่ปี 2533-2558

จากภาพที่ 1 เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า บรรดาตัวแปรทางเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กันไปในทิศทางเดียวกันหรือตรงกันข้าม เช่น อัตราแลกเปลี่ยนกับอัตราเงินเฟ้อมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันและมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางตรงกันข้ามกับ GDP ซึ่งเห็นได้ในช่วงปี 2541 อัตราแลกเปลี่ยนเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 147.39 จากร้อยละ 63.29 ในปี 2540 และอัตราเงินเฟ้อเพิ่มขึ้นร้อยละ 87.40 จากร้อยละ 19.37 ในปี 2540 แต่ในทางกับกัน GDP ในปี 2541 ลดลงถึงร้อยละ 4.00 จากร้อละ 7.20 ในปี 2540 ดังนั้น บรรดาตัวแปรทางเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์เชิงกันและกัน เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรใดหนึ่งก็จะส่งผลกระทบต่อกับตัวแปรอื่น [1, 2]

เหตุผลในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อจะศึกษาถึงโครงสร้างการขึ้นอยู่กับกันระหว่างอัตราแลกเปลี่ยน อัตราเงินเฟ้อ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ของ สปป ลาว โดยใช้วิธีทางเศรษฐ์มิติ (Autoregressive Regressive Moving Average with Glosten, Jannantham, Runkle Mode:

ARMA-GJR) ซึ่งเป็นวิธีการทางเศรษฐ์มิติที่สำคัญในการทดสอบการเปลี่ยนแปลงของตัวที่สำคัญที่อาจส่งผลกระทบต่อกับระบบเศรษฐกิจ อีกทั้งในส่วนของ Multivariate Copulas ที่จะอธิบายโครงสร้างของระดับการขึ้นอยู่กับกันของตัวแปรต่างๆในอนุกรมเวลา ซึ่งสามารถแยกระดับการขึ้นอยู่กับกันขั้นพื้นฐานจากการแจกแจงในรูปแบบของมาร์จินัล (Marginal Distribution Function)

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาโครงสร้างการขึ้นอยู่กับกันระหว่างอัตราแลกเปลี่ยน อัตราเงินเฟ้อ และผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของ สปป ลาว

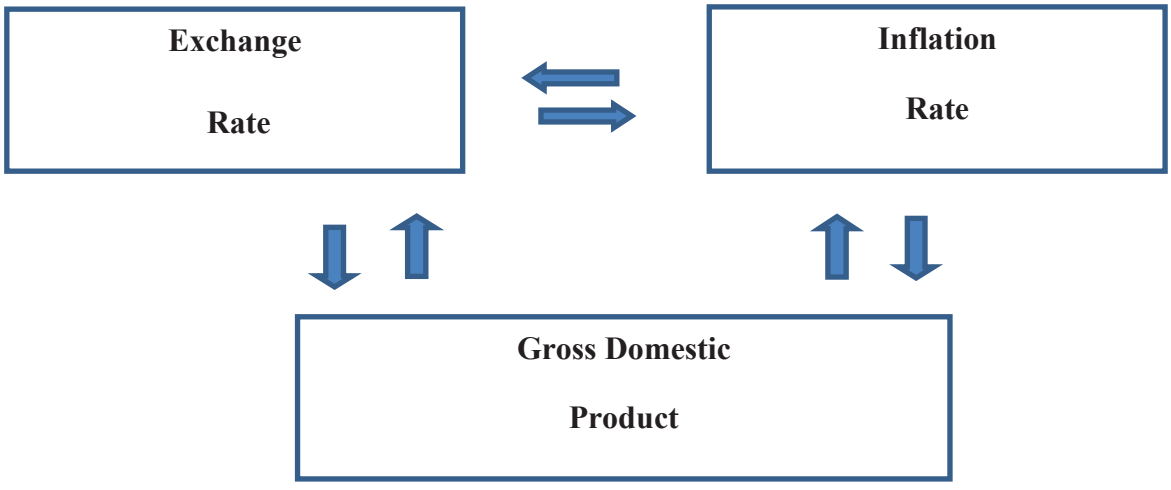
2. เพื่อเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อกับความสัมพันธ์ระหว่างอัตราแลกเปลี่ยน อัตราเงินเฟ้อและผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของ สปป ลาว

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง/กรอบแนวคิดของการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้จะได้ศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างการขึ้นอยู่กับกันระหว่างอัตราแลกเปลี่ยนอัตราเงินเฟ้อ และผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งได้ศึกษาและรวบรวมเกี่ยวกับบรรดาทฤษฎีแนวคิดต่างๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้ที่ประกอบด้วยทฤษฎีเกี่ยวกับอัตราแลกเปลี่ยน อัตราเงินเฟ้อ ทฤษฎีเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ และทฤษฎีเกี่ยวกับแบบจำลองคอปูลา [3, 4, 5, 6]

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้จะใช้ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของตัวแปร 3 ตัวเช่น อัตราแลกเปลี่ยน อัตราเงินเฟ้อ และผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ในช่วงปี 1990-2015 ซึ่งข้อมูลที่จะใช้ในการศึกษานั้นเป็นข้อมูลของ สปป ลาว จะใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยมีลักษณะเป็นข้อมูลอนุกรมเวลา (Time Series Data) โดยใช้ข้อมูลเป็นรายปีนับแต่ในปี 1990-2015 โดยมีขั้นตอนวิจัยดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการศึกษา

วิธีการดำเนินการวิจัย

การดัดแก้ข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบของอัตราการเติบโต

ซึ่งเป็นการดัดแก้ข้อมูลเพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับอัตราการเติบโตของอัตราแลกเปลี่ยน โดยจะใช้อัตราเฉลี่ยของอัตราแลกเปลี่ยนที่เป็นรายปีมาคำนวณให้อยู่รูปแบบอัตราการเติบโต

5.1.1 Growth Exchange Rate

$$GEr_t = \left(\frac{Er_t - Er_{t-1}}{Er_{t-1}} \right) \times 100 \qquad (1)$$

โดยที่ GEr_t คือ อัตราการเจริญเติบโตของอัตราแลกเปลี่ยน ณ เวลา t

Er_t, Er_{t-1} คืออัตราแลกเปลี่ยนสกุลเงินท้องถิ่น ณ เวลา t และ t-1

5.1.2 Growth Inflation Rate

$$\pi_{G,t} = \left(\frac{\pi_t - \pi_{t-1}}{\pi_{t-1}} \right) \times 100$$

(2)

โดยที่ $\pi_{G,t}$ คือ อัตราการเจริญเติบโตของอัตราเงินเฟ้อ ณ เวลา t

π_t, π_{t-1} คือ อัตราการเจริญเติบโตของอัตราเงินเฟ้อ ณ เวลา t และ t-1

5.1.3 Growth Gross Domestic Product

$$GGDP_{G,t} = \left(\frac{y_t - y_{t-1}}{y_{t-1}} \right) \times 100$$

(3)

โดยที่ $GGDP$ หมายถึงอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวม ณ เวลา t

y_t, y_{t-1} หมายถึงการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมอรเวลา t และ t-1 [3, 4, 5, 6]

การทดสอบยูนิทรูท (Unit Root Test)

เนื่องจากข้อมูลทางเศรษฐกิจเป็นข้อมูลอนุกรมเวลา ซึ่งลักษณะพื้นฐานของข้อมูลอนุกรมเวลานั้นมีข้อควรพิจารณา คือ ข้อมูลนั้นเป็นข้อมูลอนุกรมเวลาที่มีลักษณะนิ่งหรือไม่ เนื่องจากการใช้ข้อมูลอนุกรมเวลาเพื่อพยากรณ์ ถ้าปราศจากการตรวจสอบความนิ่งของข้อมูลอนุกรมเวลา จะทำให้การพยากรณ์ดังกล่าวไม่ถูกต้อง นั่นคือ สมการถดถอยที่ได้ไม่แท้จริงนั่นเอง ดังนั้น จึงต้องมีการทดสอบความนิ่งของข้อมูล โดยการทดสอบยูนิทรูท ด้วยวิธี Kolmogorov-Smirnov Test (KST) วิธีของ ฟิลลิป-เพอรอน (Phillips-Perron Test) [7]

แบบจำลอง ARMA-GJR Model

ARMA (1,1)-GJR(1,1) ด้วยการแจกแจงความคลาดเคลื่อนในรูปแบบ Skewed Student T(SkT) สำหรับการแจกงแจงในรูปแบบของมาร์จินอล

$$y_{1t} = \beta_0 + y_{t-1} + \varepsilon_t \tag{4}$$

$$y_{2t} = \beta_0 + y_{t-1} + \varepsilon_t \tag{5}$$

$$y_{3t} = \beta_0 + y_{t-1} + \varepsilon_t \tag{6}$$

$$\varepsilon_t = z_t \sqrt{h_t, z_t \square \ SkT(v, \gamma)} \tag{7}$$

$$h_t = \omega_t + \alpha \varepsilon_{t-1}^2 + \beta h_{t-1} \tag{8}$$

โดยที่ y_{1t} คือ อัตราแลกเปลี่ยน

y_{2t} คือ อัตราเงินเฟ้อ

y_{3t} คือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ

สมการที่ 10 คือ กระบวนการ ARMA (1,1) โดยที่ y_{t-1} คือ เทอม Autoregressive ของ y_t และ ε_t คือ ค่าคลาดเคลื่อน

สมการที่ 6 คือ การกำหนดจุดที่คลาดเคลื่อน ε_t ที่มีความผันผวนที่มีเงื่อนไข (Conditional Variance) h_t และส่วนที่เหลือ (Residual) z_t ซึ่งส่วนที่เหลือ z_t ถูกสมมุติให้เป็นไปตามการแจกแจง Skewed Student T(SkT) ด้วยองศาอิสระแทนพารามิเตอร์ v และ Skewness พารามิเตอร์ γ

สมการที่ 8 จะได้นำเสนอกระบวนการ GJR (1,1) โดยที่ $\omega_t \succ 0, \alpha \geq 0, \beta \geq 0$ คือเป็นสิ่งที่ทำให้มีความชัดเจนว่าความผันผวนที่มีเงื่อนไข $h_t \succ 0$

$\alpha\varepsilon_{t-1}^2$ คือ ARCH และ α ที่แสดงถึงการคงตัวอยู่ของ Shock ในระยะสั้น ขณะที่ βh_{t-1} คือ GARCH และ β คือ Contribution ของการคงตัวอยู่ของ Shock ในระยะยาว $(\alpha+\beta)$ [8, 9, 10]

แบบจำลองของไวนคอปูลา (Vine Copula Models)

แบบจำลองที่จะใช้เข้าในการศึกษาการวิเคราะห์โครงสร้างการขึ้นอยู่กับกันระหว่าง อัตราแลกเปลี่ยน อัตราเงินเฟ้อ และผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ด้วยวิธีไวนคอปูลา สามารถเขียนสมการได้ดังนี้

$$F(X_E, X_\pi, X_{GDP}) = C\left(F(X_E), F(X_\pi), F(X_{GDP})\right) \quad (9)$$

โดยที่ E คือ อัตราแลกเปลี่ยน

π คือ อัตราเงินเฟ้อ

GDP คือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ

F คือ ฟังก์ชันมาร์จินอล (Marginal Function)

และ C คือ ฟังก์ชันคอปูลา

ในการศึกษาครั้งนี้จะได้มีการเสนอ C-ไวน์คอปูลา และ D-ไวนในแบบ 3 มิติโดยกำหนดให้ $X = X_E, X_\pi, X_{GDP} \square F$ ด้วยฟังก์ชันการแจกแจงมาร์จินัล F_E, F_π, F_{GDP} และฟังก์ชันความหนาแน่น f_E, f_π, f_{GDP}

1.1 C-ไวน (C-Vine) โครงสร้างของ C-Vine ได้ดังนี้ $12,13,23|1$ ซึ่งความหนาแน่นของ C – Vine คอปูลาสามารถเขียนสมการได้ดังนี้

$$f(x_1,x_2,x_3)=f(x_1)\cdot f(x_2)\cdot f(x_3)\cdot c_{1,2}\left(F(\mathrm{x}_1),F(\mathrm{x}_2)\right)$$
$$\cdot c_{1,3}\left(F(\mathrm{x}_1),F(\mathrm{x}_3)\right)\cdot c_{2,3|1}\left(F_{2|1}(\mathrm{x}_2\,|\mathrm{x}_1),F_{3|1}(\mathrm{x}_3\,|\mathrm{x}_1)\right)$$

(10)

โดยที่ $c_{1,2},c_{1,3}$ และ $c_{2,3|1}$ แสดงถึงความหนาแน่นของ Bivariate Copula $c_{1,2},c_{1,3}$ และ $c_{2,3|1}$ ตามลำดับ และ $F_{2|1}$ และ $F_{3|1}$ คือ การแจกแจงมาร์จินอลอย่างมีเงื่อนไข

1.2 D - ไวน (**D-Vine**) โครงสร้างในรูปแบบที่มี 3 มิติ $12,23,13|2$ คือ ซึ่งความหนาแน่นของ D-Vine คอปูลา สามารถเขียนสมการได้ดังนี้

$$f(x_1,x_2,x_3)=f(x_1)\cdot f(x_2)\cdot f(x_3)\cdot \mathrm{c}_{1,2}\left(F_1(x_1),F_2(x_2)\right)$$
$$c_{2,3}\left(F_2(x_2),F_3(x_3)\right)\cdot c_{1,3|2}\left(F_{1|2}(x_1\,|x_2),F_{3|2}(x_3\,|x_2)\right)$$

(11)

โดยที่ $C_{1,2},C_{2,3},C_{1,3|2}$ แสดงถึงความหนาแน่นของ Bivariate Copula $C_{1,2},C_{2,3},C_{1,3|2}$ ตามลำดับ

และ $F_{1|2}$ และ $F_{3|2}$ คือ การแจกแจงมาร์จินอล ในรูปแบบที่มีเงื่อนไข [10, 11, 12, 13]

1.3 ตัวแปรที่ศึกษาในครั้งนี้จะประกรอบด้วยตัวแปร 3 ตัวเช่น อัตราแลกเปลี่ยน อัตราเงินเฟ้อ และผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ

1.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกรอบด้วยโปรแกรม EViews, และ โปรแกรม R-Project

การวิเคราะห์ข้อมูลและผลของการวิเคราะห์ข้อมูล

ผ่านการศึกษาการวิเคราะห์โครงสร้างการขึ้นอยู่กับกันระหว่างอัตราแลกเปลี่ยน อัตราเงินเฟ้อ และผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ของ สปป. ลาว พบว่า (ตารางที่ 1) มีรูปแบบคอปูลาที่ไม่สมมาตร (Asymmetric Copulas) คือ รูปแบบ Gumbel, Joe and BB1 Copula ทั้งหมด 3 คู่ ซึ่งไม่สามารถอธิบายถึงการดำเนินนโยบายการเงินในเหตุการณ์นั้นได้ อันเนื่องจากเศรษฐกิจของ สปป. ลาว ในระยะนั้นเป็นเหตุการณ์ที่ไม่ปกติ และ นอกจากนี้ ใน (ตารางที่ 2) พบว่า คอปูลาในรูปแบบของคอปูลาที่สมมาตร (Symmetric Copulas) คือ รูปแบบ Gaussian, Student t and Frank Copula ทั้งหมด 3 คู่ ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าการดำเนินนโยบายการเงินในระยะที่ผ่านมาเป็นการดำเนินนโยบายที่มีประสิทธ์ภาพ และเป็นการดำเนินนโยบายการเงินตามเป้าหมายของอัตราแลกเปลี่ยนเป้าหมายเช่น เมื่ออัตราแลกเปลี่ยนแข็งค่าจะส่งผลทำให้อัตราเงินเฟ้อลดลง และจะเป็นผลดีทำให้เศรษฐกิจมีการเจริญเติบโต

การวิเคราะห์โครงสร้างการขึ้นอยู่กับกันระหว่างอัตราแลกเปลี่ยน อัตราเงินเฟ้อ และผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ของ สปป. ลาว ซึ่งมีอัตราแลกเปลี่ยนเป็นคู่วิเคราะห์ด้วย จะทำให้รูปแบบของข้อมูลที่เหมาะสมนั้นเปลี่ยนไป ซึ่งรูปแบบคอปูลาที่สมมาตร (symmetric Copulas) นั้นสามารถอธิบายเรื่องการขึ้นอยู่กับกันระหว่างอัตราแลกเปลี่ยนและผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ในขณะเดียวกันอัตราแลกเปลี่ยนอาจถูกจัดอยู่ในรูปแบบของคอปูลาแบบสมมาตร (Symmetric Copulas) คือ รูปแบบ normal Copula ที่อัตราแลกเปลี่ยนมีความสัมพันธ์กับผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศมากกว่าอัตราเงินเฟ้อ

ผลการวิจัย

การอธิบายกลไกทางเศรษฐกิจในรูปแบบการดำเนินนโยบายการเงินภายใต้กรอบของอัตราแลกเปลี่ยนเป้าหมาย ซึ่งถือว่าเป็นเป้าหมายหลักที่สำคัญและมีบทบาทต่อกับระบบเศรษฐกิจของ สปป ลาว ถ้าหากระบบอัตราแลกเปลี่ยนมีการเปลี่ยนแปลงไปก็จะส่งผลกระทบถึงระบบเศรษฐกิจทั้งระบบได้เช่นกัน ดังนั้น ในระบบเศรษฐกิจโดยทั่วไปจะประกอบด้วยระบบอัตราแลกเปลี่ยน 2 ประเภทหลัก คือ ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัว และ ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ โดยส่วนใหญ่แล้ว สปป ลาว จะนำใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนทั้งสองระบบแบบผสมผสานกัน และ โดยมีการแทรกแซงอัตราแลกเปลี่ยนในกรณีที่มีเหตุการณ์เพื่อรักษาเสถียรภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและไม่ให้ค่าเงินผันผวนจนเกินไป อย่างไรก็ตาม อัตราแลกเปลี่ยนยังเป็นตัวกำหนดค่าเงินของประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงตามค่าเงินสกุลหลักที่อยู่ในเงินสำรองระหว่างประเทศรูปแบบการดำเนินนโยบายการเงินของ สปป ลาว นั้นสอดคล้องกับผลการวิจัย เหตุเพราะ สปป ลาว ได้นำเนินนโยบายอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวแบบมีการจัดการ โดยภายใต้กรอบของอัตราแลกเปลี่ยนเป้าหมาย และเมื่อเกิดมีเหตุการณ์ (Economic shocks) รัฐบาลได้เข้ามาแทรกแซงค่าเงิน เพื่อเป็นการรักษาเสถียรภาพให้เหมาะสมกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้มีการเจริญเติบโต

อภิปรายผลการศึกษา

วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์โครงสร้างการขึ้นอยู่กับกันระหว่างอัตราแลกเปลี่ยน อัตราเงินเฟ้อ และผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ของ สปป. ลาว เนื่องจากตัวแปรทั้ง 3 ตัว ซึ่งเป็นตัวแปรหลักและมีบทบาทต่อกับระบบเศรษฐกิจของ สปป ลาว แต่ถึงอย่างไรก็ตาม เมื่อตัวแปรใดนิ่งหากเกิดมีความผันผวนอาจส่งผลกนะทบต่อระบบเศรษฐกิจ ฉะนั้นในการศึกษาครั้งนี้ จึงได้มุ่งเน้นถึงโครงสร้างการขึ้นอยู่

กับกันระหว่างอัตราแลกเปลี่ยน อัตราเงินเฟ้อ และผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ และใช้แบบจำลองไวน์ คอปูลา เป็นเครื่องมือในการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า โครงสร้างการขึ้นอยู่กับกันระหว่างอัตราแลกเปลี่ยน อัตราเงินเฟ้อ และผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ทั้ง 3 ตัวแปร มีการขึ้นอยู่กับกันและกันอย่างอ่อน นั้นแสดงถึงโครงสร้างการขึ้นอยู่กับกันของตัวแปร ทั้ง 3 ตัวได้รับผลระทบจากความผันผวนของตัวแปรใดนิ่งในระบบเศรษฐกิจ และผลกระทบที่ไม่รุนแรงหรือมีอิทธิพลต่อกันเพียงเล็กน้อย ดังนั้นปัจจัยที่มีอิทธิต่อความผันผวนของตัวแปรเหล่านั้น อาจเกิดจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจภายนอก

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาโครงสร้างการขึ้นอยู่กับกันระหว่างอัตราแลกเปลี่ยน อัตราเงินเฟ้อ และผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ และพบว่ามีความสัมพันธ์ในรูปแบบสมมาตร แต่อย่างไรก็ตาม ควรมีการศึกษาหาแนวทางการแก้ไขปัญหาในสภาวะเศรษฐกิจที่เกิดมีวิกฤตการณ์ต่างๆ และเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายทางด้านการเงิน รวมทั้งเป็นข้อมูลให้กับภาครัฐใช้สำหรับการพิจารณาและตัดสินใจ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ซึ่งได้รับการสนับสนุนและความช่วยเหลือจากสำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ (สพร.) ที่ให้การสนับสนุนทุนการศึกษา ภายใต้ความร่วมมือทางวิชาการระหว่างรัฐบาลไทย-รัฐบาลสปป ลาว ครั้งที่ 19

ตารางที่ 1

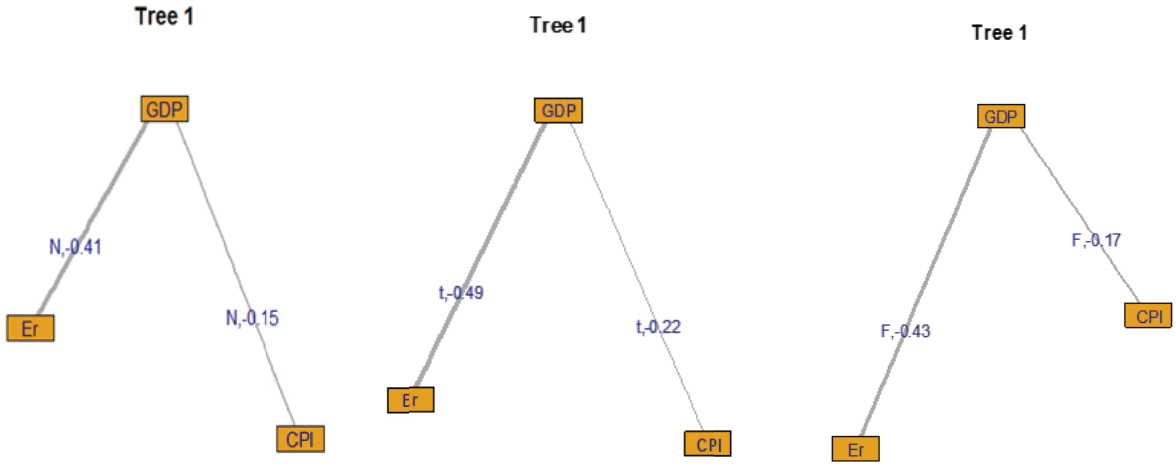
ตัวแปร/ตัวแปร	แบบจำลองคอปูลาที่ไม่สมมาตร
ในรูปแบบของ C-Vine	
อัตราแลกเปลี่ยน/อัตราเงินเฟ้อ	Joe, Gumble, and BB1 Copula
อัตราแลกเปลี่ยน/ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ	Joe, Gumble, and BB1 Copula
อัตราเงินเฟ้อ/ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ	Joe, Gumble, and BB1 Copula

ในรูปแบบของ D-Vine	
อัตราแลกเปลี่ยน/อัตราเงินเฟ้อ	Joe, Gumble, and BB1 Copula
อัตราแลกเปลี่ยน/ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ	Joe, Gumble, and BB1 Copula
อัตราเงินเฟ้อ/ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ	Joe, Gumble, and BB1 Copula

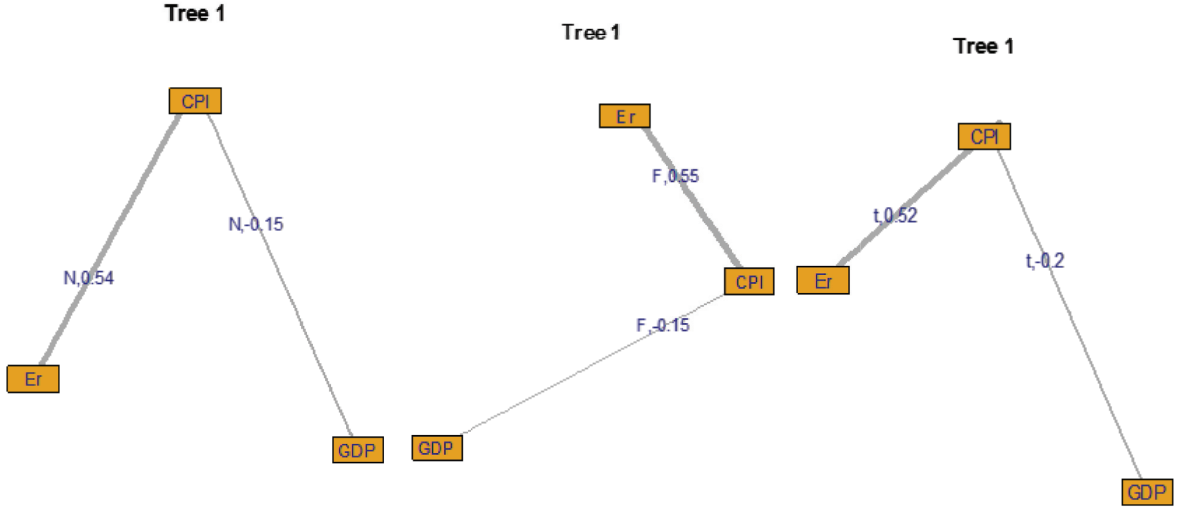
ตารางที่ 2

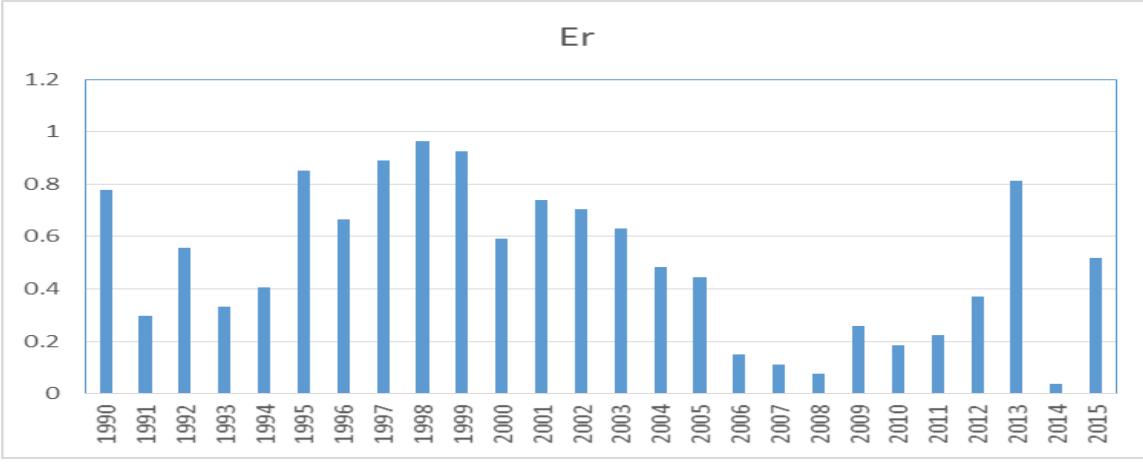
ตัวแปร/ตัวแปร	แบบจำลองคอปูลาที่สมมาตร
ในรูปแบบของ C-Vine	
อัตราแลกเปลี่ยน/อัตราเงินเฟ้อ	Gaussian, Student-t, and Frank Copula
อัตราแลกเปลี่ยน/ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ	Gaussian, Student-t, and Frank Copula
อัตราเงินเฟ้อ/ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ	Gaussian, Student-t, and Frank Copula
ในรูปแบบของ D-Vine	
อัตราแลกเปลี่ยน/อัตราเงินเฟ้อ	Gaussian, Student-t, and Frank Copula
อัตราแลกเปลี่ยน/ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ	Gaussian, Student-t, and Frank Copula
อัตราเงินเฟ้อ/ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ	Gaussian, Student-t, and Frank Copula

ภาพที่ 1 แผนภาพต้นไม้ของแบบจำลองของ C-Vine

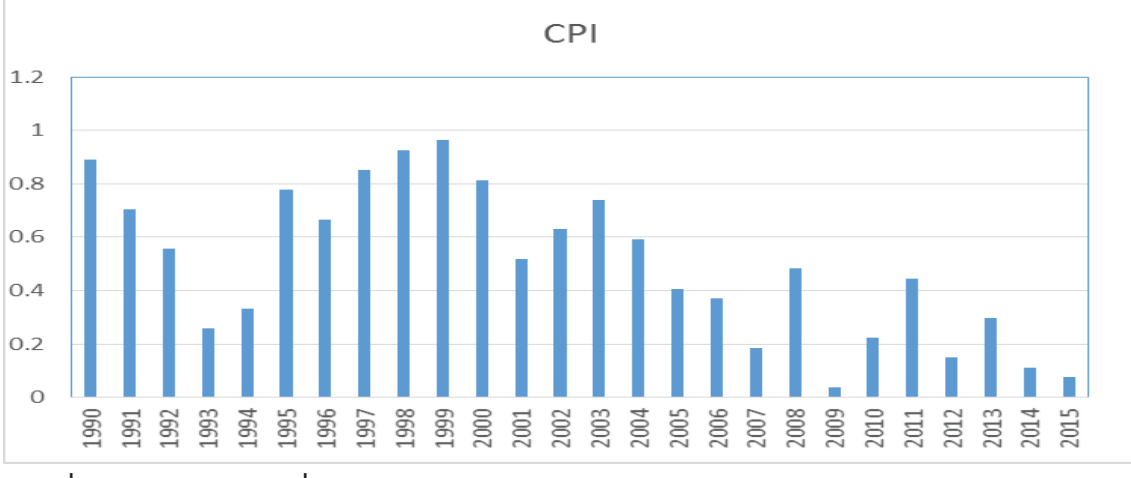

ภาพที่ 2 แผนภาพต้นไม้ของแบบจำลองของ C-Vine

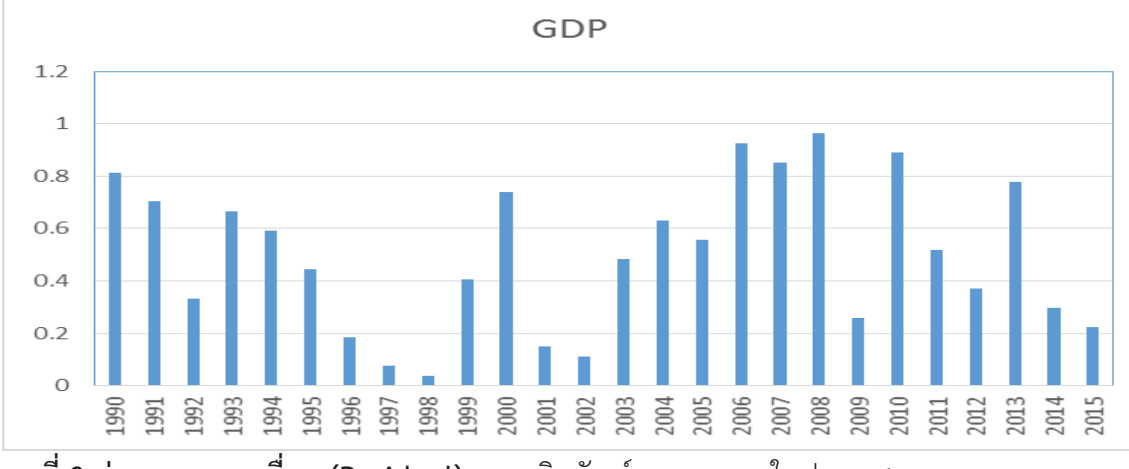

ภาพที่ 1 ค่าความคาดเคลื่อน (Residual) ของอัตราแลกเปลี่ยน

ภาพที่ 2 ค่าความคาดเคลื่อน (Residual) ของอัตราเงินเฟ้อ

ภาพที่ 3 ค่าความคาดเคลื่อน (Residual) ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ

เอกสารอ้างอิง

ธนาคารแห่ง สปป ลาว. 2011. บทรายงานเศรษฐกิจ **ธนาคารแห่ง สปป ลาว และ กระทรวงแผนการและการลงทิน,** 2013. บทรายงานเศรษฐกิจ.

พัฒน์ จิรธนากิจ. 2557 **ความสัมพันธ์ระหว่างเงินเฟ้อกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ.**

วิภารัตน์ พรมดิราช. 2554 **การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจภาคบริการกับการเจริญเติบโตทาง เศรษฐกิจของประเทศไทย.**

ธนพล มัลลิกะมาลย์. 2557 **โครงสร้างการขึ้นอยู่กับกันระหว่างอัตราแลกเปลี่ยนและเงินทุนไหลเข้าโดยตรงจากต่างประเทสในกลุ่มประเทศอาเชียนโดยใช้วิธี วาร์มาการ์ช คอปูลา.**

อรพรรณ อินมนเทียร. 2558 **แบบจำลองความขึ้นอยู่แก่กันของดัชนีรีทส์ในเอเชีย โดยใช้วิธี ไวน์ คอปูลา.**

AmÈlie CHARLES. 2554 **Are Unit Root Tests Useful in the Debate over the (Non) Stationarity of Hours Worked?.** Research, Univetsity of Nantes.

Hong Zhang, Li Zhou, Jian Guo. 2556. **Study on Dynamic Risk Measurement Based on ARMA-GJR-AL Model.**

Sklar A. 1959 Fonctions de repartition an dimensions et leurs marges A.J. Patton. 2006 **Modeling asymmetric exchange rate dependence.** International Economics Review 47(2): 527-556.

A.J. Patton. 2006b **Estimation of multivariate models for time series of possibly different lengths.** Journal of Applied Econometrics 21: 147-173

C. Genest, L. – P. Revest. 1993. **Statistical inference procedures for bivariate Archimedean copulas.** Journal of the American Statistical Association 88 (423): 1034 – 1043.

Christian Genest. 2006 **Jean-François Quessy, Bruno Rèmillard. Goodness-of-fit procedures for copula models based on the probability integral transformation.** Scand. J. Statist 33(2): 337 – 366.

NAJID AHMAD, 2012, **The Relationship Between Inflation and Economic Growth In PKISTAN**: An Econometric Approach.

การวิเคราะห์สาขาเศรษฐกิจที่สำคัญเพื่อพัฒนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว: โดยใช้ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต

The Analysis ofKey EconomicSectors for DevelopingLaoPeople's Democratic Republic: Using an Input and Output Table

บุญปัน เข็มพอนเทพ[1*], ชูเกียรติ ชัยบุญศรี[2], อนุภาค เสาร์สาวภาคย์[3]

[1]นักศึกษา หลักสูตรเศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

[2]อาจารย์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

[3]อาจารย์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

[*]E-mail: kkbounpanh@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการศึกษาหาสาขาเศรษฐกิจที่สำคัญเพื่อพัฒนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) โดยอาศัยตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตของประเทศที่จัดสร้างขึ้น เพื่อใช้ในการคำนวณการเชื่อมโยงไปข้างหน้าและข้างหลัง การจ้างงานและรายได้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาเลือกสาขาเศรษฐกิจสำคัญที่จะสามารถสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจและกำหนดนโยบายในการพัฒนาให้แก่ สปป.ลาว ตามแนวความคิดความเจริญเติบโตแบบอสมดุล (Unbalanced Growth Concept) ของ Hirschman

ผลการเชื่อมโยงไปข้างหน้าและข้างหลัง พบว่าสาขาเศรษฐกิจสำคัญ 5 อันดับแรกที่จะสามารถสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจ คือ ก) สาขาอุสาหกรรมยางและปิโตเคมี ข) สาขาผลิตภัณฑ์โลหะและเครื่องจักร ค) สาขาอุตสาหกรรมสิ่งทอ ง) สาขาผลิตอาหาร และ จ)สาขาเหมืองแร่

ผลการเชื่อมโยงทางด้านการจ้างงาน พบว่าสาขาเศรษฐกิจสำคัญ 5 อันดับแรกที่ทำให้เกิดการจ้างงานมากที่สุดในระบบเศรษกิจ คือ ก) สาขาการบริการ ข) สาขาการค้า ค) สาขาการขนส่ง ง) สาขาสาธารณูปโภค และ จ) สาขาเหมืองแร่

ผลการเชื่อมโยงทางด้านรายได้ พบว่าสาขาเศรษฐกิจสำคัญ 5 อันดับแรกที่ทำให้สร้างรายได้มากที่สุดในระบบเศรษกิจ คือ ก) สาขาอุสาหกรรมยางและปิโตเคมี ข) สาขาผลิตภัณฑ์โลหะและเครื่องจักร ค) สาขาการผลิตอาหาร ง) สาขาอุตสาหกรรมสิ่งทอ และ จ) สาขาอุตสาหกรรมสิ่งพิมพ์

ABSTRACT

The purpose of this research wasto analyze the key economic sectors for developing Lao people's democratic republic by using an input and output table by computing production, employment and income backward and forward linkages and use them as tools for making decision in various economic sectors in this region according to the unbalanced growth concept of Hirchman.

By focusing on forward and backward linkages, the result asserted thatfive highest key economic sectors including industrial rubber and petrochemicals, metal productsand machinery, textile industry, food producers, and mining sector.

The results showed that five highest ranked of key economic sectors encouragingemployment consist of service, trade, transportation, utility of consumption, and mining sector.

The results also showed that five highest ranked of key economic sectors encouraging income linkages consist of industrial rubber and petrochemicals, metal products, and machinery food producers, textile industry, and industrial action for the publication.

บทนำ

สปป.ลาว ได้ใช้ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 และเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจจากที่ใช้ระบบเศรษฐกิจรวมศูนย์อำนาจมาเป็นระบบเศรษฐกิจตามกลไกตลาดหรือกลไกเศรษฐกิจใหม่ (New Economic Mechanism) และได้ปฏิรูปโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ในปี พ.ศ. 2529 โดยการบริหารระบบเศรษฐกิจให้มีการเปิดกว้างสายสัมพันธ์ในภาคพื้นเอเชีย ยุโรป และทั่วโลกมากยิ่งขึ้นเพื่อดึงดูดการลงทุนและการช่วยเหลือจากต่างประเทศและสามารถแข่งขันกับประเทศอื่นให้ได้ผลประโยชน์มากพร้อมกับเสียผลประโยชน์ให้น้อยที่สุด แต่ระบบเศรษฐกิจยังพบปัญหาและความไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควรในการบริหารเศรษฐกิจเพราะระบบโครงสร้างเศรษฐกิจดังกล่าวส่วนหนึ่งยังได้รับผลกระทบมาจากการปรับตัวของรัฐบาลให้สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของระบบการเมืองและเศรษฐกิจโลกที่เกิดความผันผวนอย่างมาก การบริหารเศรษฐกิจของลาวในระยะสั้นมีการขยายตัวได้ดี เช่นในช่วงระยะปี พ.ศ. 2529-2533 เป็นครั้งแรกของการปฏิรูปเศรษฐกิจใหม่ทำให้การเจริญเติบโตโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับ ร้อยละ 4.4 ต่อปี ในช่วงระยะปี พ.ศ. 2534-2538 การเจริญเติบโตโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับ ร้อยละ 6.4 ต่อปี ในช่วงระยะปี พ.ศ. 2539-2543 การเจริญเติบโตโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับ ร้อยละ 6.23 ต่อปี ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการเจริญเติบโตเศรษฐกิจดังกล่าวมีแนวโน้มลดลงเพราะได้รับผลกระทบจากวิกฤตการทางการเงินในปี พ.ศ. 2540 ซึ่งเกิดจากภาวะเงินเฟ้อซึ่งเกิดมาจากการขยายตัวของเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วประเทศต่าง ๆ มีเงินทุนเข้ามาในประเทศอย่างมาก แต่ประเทศเหล่านั้นไม่มีความรอบครอบในการใช้นโยบายต่าง ๆ ที่เหมาะสม สำหรับในช่วงระยะปี พ.ศ. 2544-2550 การเจริญเติบโตโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับ ร้อยละ 6.84 ต่อปี โดยในช่วงระยะปี พ.ศ. 2546 การเจริญเติบโตของเศรษฐกิจลดลงโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับ ร้อยละ 5.8 ต่อปี ซึ่งเกิดมาจากการลดลงของปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจและการเพิ่มขึ้นของอัตราเงินเฟ้อ ส่วนอัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจมากที่สุดในปี พ.ศ. 2549 โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับ ร้อยละ 8.3 ต่อปี เนื่องจากการบริหารระบบเศรษฐกิจดังกล่าว ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้ สปป.ลาว มีการขยายตลาดผลผลิตทั้งภายในประเทศและต่างประเทศในบรรดาสาขาการผลิตต่างๆ เช่น อุตสาหกรรม เกษตรกรรม บริการ รวมทั้งโครงสร้างพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจก็มีการขยายตัวเพิ่มขึ้น (ธนาคารแห่ง สปป.ลาว, 2550)

นอกจากนี้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 5 ปี ครั้งที่ 7 พ.ศ. 2553-2558 เป็นแผนต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ฉบับที่ 6) โดยมีบทบาทสำคัญและเป็นมาตรการในการจัดตั้งปฏิบัติตามมติกองประชุมใหญ่ครั้งที่ 9 ของพรรคและยุทธศาสตร์พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมถึงปี พ.ศ.2563 และยุทธศาสตร์การหันเป็นอุตสาหกรรมและทันสมัย สร้างให้มีการเปลี่ยนแปลงใหม่ในการนำพาประเทศชาติให้หลุดพ้นออกจากประเทศด้อยพัฒนาในปี พ.ศ.2563 และเปิดกว้างการเชื่อมโยงกับภูมิภาคและสากล นอกจากนี้แผนดังกล่าวยังมีวัตถุประสงค์เพื่อการสืบ

ต่อการพัฒนา 4 ด้านคือ (1) พัฒนาทางด้านจินตนาการ (2) พัฒนาทางด้านทรัพยากรมนุษย์ (3) พัฒนาทางด้าน กลไก ระบบ ระเบียบการบริหาร และ (4) พัฒนาทางด้านแก้ไขความยากจนของประชาชน โดยการดึงดูดแหล่งทุนต่าง ๆ และนโยบายส่งเสริมเฉพาะ สร้างพื้นฐานโครงร่างทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างมีจุดมุ่งหมาย ซึ่งมีเป้าหมายดังกล่าวสามารถสร้างอัตราการเติบโตของเศรษฐกิจแห่งชาติอย่างรวดเร็ว มีความมั่นคง รักษาความเสถียรภาพทางเศรษฐกิจให้มั่นคงและความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม ซึ่งเป็นการพัฒนาที่มุ่งเน้นคุณภาพและความยั่งยืนให้บรรลุเป้าหมายสหัสวรรษด้านการพัฒนา (Millennium Development Goals) ในปี พ.ศ. 2558 และสร้างปัจจัยพื้นฐานให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมและทันสมัยในอนาคต (กระทรวงแผนการและการลงทุน, 2553)

การเติบโตของเศรษฐกิจแห่งชาติของ สปป.ลาว ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Products: GDP) ช่วง 5 ปี เท่ากับ 27.5 ล้านเหรียญสหรัฐอเมริกา เฉลี่ย 5.5 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ต่อปี ด้วยอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นเฉลี่ยประมาณ ร้อยละ 7.9 (แผนการ 7.5) มูลค่าของ GDP ปีพ.ศ. 2551-2552 อยู่ที่ 6.8 ล้านเหรียญสหรัฐฯ เปรียบเทียบกันกับปี พ.ศ. 2546-2547 เพิ่มขึ้น 1.89 เท่าองค์ประกอบของ GDP เฉลี่ย5 ปี พ.ศ. 2548-2552 เพิ่มหลายเท่าในภาคเกษตรกรรม ร้อยละ 4 ภาคอุตสาหกรรมร้อยละ 12.6 และบริการ ร้อยละ 8.4 (การเพิ่มขึ้นนี้เป็นผลเนื่องมาจากเศรษฐกิจของประเทศได้ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง) สาเหตุที่ทำให้เศรษฐกิจมีการเติบโตในระดับที่ดีเพราะว่าแนวทางเศรษฐกิจที่ถูกต้องของรัฐบาล ทั้งนี้เพื่อความสงบ ความเป็นระเบียบทางสังคม มีเสรีภาพทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ การเชื่อมโยงเข้าสู่สากลและภูมิภาคมากขึ้น (กระทรวงแผนการและการลงทุน, 2553)

ตารางที่ 1 : การเติบโตของยอดผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศระหว่าง พ.ศ. 2548-2552

สาขา	(พ.ศ.2548-2552)	(เฉลี่ยต่อปี)	การเติบโต (เฉลี่ยต่อปี)
เกษตรกรรม	3-3.4%	3.2%	4%
อุตสาหกรรม	13-14%	13.7%	12.6%
บริการ	7.5-8%	7.3%	8.4%
รวม	7.5-8%	7.6%	7.9%

ที่มา: กระทรวงแผนการและการลงทุนแห่งชาติ สปป. ลาว (2553)

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะทำการวิเคราะห์ถึงการหาสาขาการผลิตที่สำคัญเพื่อพัฒนาของประเทศลาวโดยจัดสร้างตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต เพื่อช่วยให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินนโยบายต่าง ๆ ของประเทศลาว สามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนนโยบายในอนาคตของประเทศลาวได้ โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะดังนี้

1. เพื่อวิเคราะห์หาสาขาการผลิตที่สำคัญ (Key Economic Sectors) ของ สปป.ลาว
2. เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของ สปป.ลาว

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการกำหนดแนวทางหรือกลยุทธ์สำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจ (Strategy for Economic Development) นั้น มีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังนี้ ทฤษฎีขั้วเติบโตหรือขั้วความเจริญ ความเจริญเติบโตแบบสมดุล ความเจริญเติบโตแบบไม่สมดุล ความเจริญเติบโตของคลาสสิก ความเจริญเติบโตของนิโอคลาสสิก ความเจริญเติบโตของ Solow

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาการวิเคราะห์สาขาเศรษฐกิจที่สำคัญเพื่อพัฒนาเป็นเมืองหลักในเขตภาคกลางของ สปป.ลาวครั้งนี้ เป็นการศึกษาโดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ที่มีลักษณะข้อมูลเป็นแบบพาแนล (Panel Data) ทั้งนี้การศึกษาการเลือกสาขาเศรษฐกิจที่สำคัญเพื่อพัฒนาเป็นเมืองหลักในเขตภาคกลางเพื่อดูการเลือกสาขาเศรษฐกิจในการลงทุนและพัฒนา Key Economic Sectors ใน 16 สาขาการผลิต (Sectors) ได้แก่ สาขาเกษตรกรรม เหมืองแร่ การผลิตอาหาร อุตสาหกรรมสิ่งทอ ผลิตภัณฑ์ไม้ อุตสาหกรรมสิ่งพิมพ์ อุตสาหกรรมยาง ปิโตเคมี ผลิตภัณฑ์โลหะ และเครื่องจักร อุตสาหกรรมอื่น ๆ สาธารณูปโภค การก่อสร้าง การค้า การขนส่งและการสื่อสาร การบริการและสาขากิจกรรมอื่น ๆ

วิธีการศึกษา

เมื่อนำมูลค่าผลผลิตรวมแต่ละตัวไปหาร Total Output ทางด้านแนวดิ่งหรือทางด้านการผลิตซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในแบบจำลองทางด้านอุปสงค์ (Demand-side Model) จะได้ค่าสัมประสิทธิ์ทางตรง (Direct Coefficient) หรือ Technical Coefficient (a_{ij}) ดังนี้

$$a_{ij} = Z_{ij} / X_j \quad (1)$$

ดังนั้นจะได้ค่าสัมประสิทธิ์ทางตรงเป็นค่าคงที่ (Fixed Proportions) หมายถึงถ้าเพิ่ม Output เป็นกี่เท่า Input ก็ต้องเพิ่มขึ้นในสัดส่วนเท่ากัน แสดงว่าการผลิตเป็น Constant Returns to Scale

จาก (1) จะได้ $Z_{ij} = a_{ij} * X_j$

เมื่อแทนค่า Z_{ij} ในสมการกระจายการผลิต จะได้

$$X_i = a_{ij} * X_j + Y_i \quad (2)$$

ซึ่งจะได้สมการทางด้านการใช้ปัจจัยการผลิตเป็นรูปแบบเมตริกดังนี้

$$\begin{bmatrix} X_1 \\ X_2 \\ . \\ . \\ . \\ X_n \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2n} \\ . & . & . & . \\ . & . & . & . \\ . & . & . & . \\ a_{n1} & a_{n2} & \dots & a_{nn} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} X_1 \\ X_2 \\ . \\ . \\ . \\ X_n \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} Y_1 \\ Y_2 \\ . \\ . \\ . \\ Y_n \end{bmatrix}$$

หรือ

$X = AX + Y$ (3)

X คือ Column Vector ที่แสดงถึงผลผลิตทั้งหมดในแต่ละสาขาการผลิต

Y คือ Column Vector ที่แสดงถึงอุปสงค์ขั้นสุดท้ายในแต่ละสาขาการผลิต

A คือ เมตริกที่แสดงถึงค่าสัมประสิทธิ์การผลิตทางตรง (Direct Coefficient)

ค่าสัมประสิทธิ์ทางตรงและทางอ้อม หมายถึง การเพิ่มขึ้นของการใช้ปัจจัยการผลิตสาขาใดแล้วก็ต้องใช้ปัจจัยการผลิตอื่น ๆ เพื่อสนองตอบต่อการขยายการผลิตทั้งหมด

จากสมการที่ (3) $X = AX + Y$

$(I - A) X = Y$

$X = (I - A)^{-1*Y}$

เมตริก $(I - A)^{-1}$ เรียกว่า Leontief Inverse Matrix แสดงถึงค่าสัมประสิทธิ์ทางตรงและทางอ้อม

กำหนดให้ $(I - A)^{-1} = a$

ดังนั้น $X = ay$

$$\begin{bmatrix} X_1 \\ . \\ . \\ . \\ X_n \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} a_{11} & \dots & a_{1n} \\ . & a_{ij} & . \\ . & . & . \\ . & . & . \\ a_{n1} & \dots & a_{nn} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} Y_1 \\ . \\ . \\ . \\ Y_n \end{bmatrix}$$

a_{ij} แสดงค่าสัมประสิทธิ์ปัจจัยการผลิตทางตรงและทางอ้อม (Direct and Indirect Input Coefficient) ซึ่งอธิบายว่าเมื่ออุปสงค์ขั้นสุดท้ายในสาขาการผลิต i เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะมีผลให้เกิดการขยายตัวในสาขาการผลิต j ทั้งทางตรงและทางอ้อมเป็นมูลค่ารวม a_{ij} หน่วย

ในทำนองเดียวกัน เมื่อพิจารณาทางด้านการใช้ปัจจัยการผลิตของแต่ละสาขาการผลิตที่ว่า สาขาการผลิต j ซึ่งจะต้องใช้ปัจจัยการผลิตจากสาขาการผลิตสาขาอื่น ๆ รวมทั้งปัจจัยการผลิตเบื้องต้นเพื่อก่อให้เกิดผลผลิตของสาขาการผลิต j ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในแบบจำลองทางด้านอุปทาน (Supply – side Model) จะได้ค่าสัมประสิทธิ์ทางตรง (Direct Output Coefficient = b_{ij}) ดังนี้

$$b_{ij} = Z_{ij} / X_i \quad (4)$$

ดังนั้นจะได้ค่าสัมประสิทธิ์ทางตรงเป็นค่าคงที่ (Fixed Property) เช่นกัน ซึ่งหมายถึงถ้าเพิ่ม Input เป็นที่เก่า Output ก็ต้องเพิ่มขึ้นในสัดส่วนเดียวกัน

จาก(4) จะได้ $Z_{ij} = b_{ij} X_i$

เมื่อแทนค่า Z_{ij} ในสมการกระจายการผลิตที่ 2 จะได้

$$X_j = b_{ij} * X_i + V_j \quad (5)$$

ซึ่งจะได้สมการทางด้านการใช้ปัจจัยการผลิตเป็นรูปแบบเมตริกดังนี้

$$\begin{bmatrix} X_1 \\ X_2 \\ . \\ . \\ . \\ X_n \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} b_{11} & b_{12} & \dots & b_{1n} \\ b_{21} & b_{22} & \dots & b_{2n} \\ . & . & \dots & . \\ . & . & \dots & . \\ . & . & \dots & . \\ b_{n1} & b_{n2} & \dots & b_{nn} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} X_1 \\ X_2 \\ . \\ . \\ . \\ X_n \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} V_1 \\ V_2 \\ . \\ . \\ . \\ V_n \end{bmatrix}$$

สามารถเขียนเป็นสมการเมตริกซ์ได้ดังนี้

$$X' = i' X\hat{} B + V' \quad (6)$$

โดยที่ (/) = เวคเตอร์แถวนอน (Row Vector)

I = เวคเตอร์ของหนึ่ง (Identity Matrix)

^ = Diagonal Matrix

B = เมตริกซ์ค่าสัมประสิทธิ์การกระจายผลผลิต (Output Coefficient Matrix)

เมื่อ $i^{/} X^{\wedge} = X^{/}$

จะได้ $X^{/} = X^{/}B + V^{/}$ (7)

$$X^{/} = V^{/}\left(I-B\right)^{-1} \quad (8)$$

โดยที่ X = เวคเตอร์ของผลผลิต (Output Vector)

V = เวคเตอร์ของมูลค่าเพิ่ม (Value Added)

$\left(I-B\right)^{-1}$ = OutputInverse Matrix

ให้ $\left(I-B\right)^{-1} = \bar{a}$

ดังนั้น $X^{/} = V^{/}\bar{a}$

$$\left[X_1,\ldots,X_n\right] = \left[V_1,\ldots,V_n\right]\begin{bmatrix} \overline{a_{11}} & \cdots & \overline{a_{1n}} \\ \cdot & \overline{a_{ij}} & \cdot \\ \overline{a_{n1}} & \cdots & \overline{a_{nn}} \end{bmatrix}$$

$\bar{a}_{ij}$ แสดงค่าสัมประสิทธิ์การกระจายผลผลิตทางตรงและทางอ้อม (Direct and Indirect Output Coefficient) ซึ่งอธิบายว่า เมื่อมูลค่าเพิ่มในสาขาการผลิต j เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะส่งผลให้เกิดการขยายตัวในสาขาการผลิต i ทั้งทางตรงและทางอ้อมเป็นมูลค่ารวม $\bar{a}_{ij}$ หน่วย

ผลการวิเคราะห์สาขาเศรษฐกิจที่สำคัญเพื่อพัฒนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

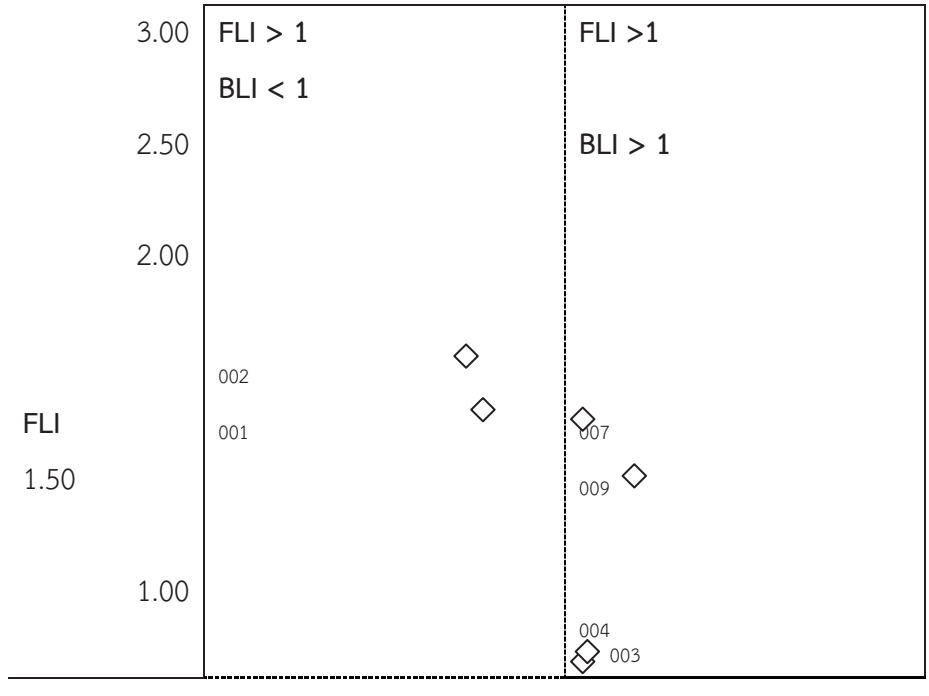
1. ผลการเชื่อมโยงไปข้างหน้าและข้างหลังทางด้านการผลิต

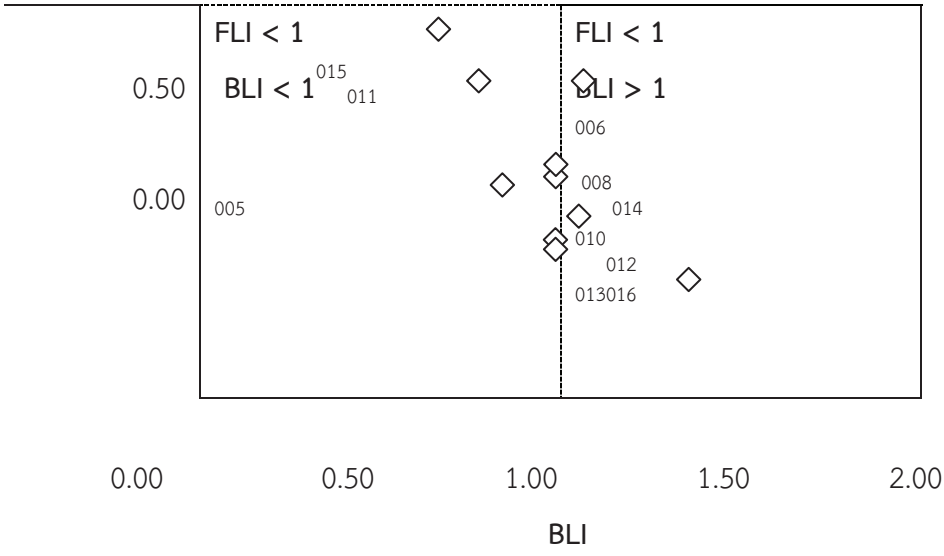
ตารางที่ 2 : การเชื่อมโยงไปข้างหน้าและข้างหลังทางด้านการผลิต

				FLI >1	FLI > 1	FLI < 1	FLI < 1
		BLI	FLI	BLI > 1	BLI < 1	BLI > 1	BLI < 1
001	เกษตรกรรม	0.771155097	1.567869745		×		
002	เหมืองแร่	0.748004317	1.753212300		×		
003	การผลิตอาหาร	1.015266796	1.040852443	×			
004	อุตสหากรรมสิ่งทอ	1.150430896	1.101203300	×			
005	ผลิตภัณฑ์ไม้	0.989908614	0.637622949				×
006	อุตสหากรรมสิ่งพิมพ์	1.115104823	0.868513101			×	
007	อุสาหกรรม ยาง ปิโตเคมี	1.075129703	2.001042950	×			
008	ผลิตภัณฑ์โลหะ	1.013481358	0.675916897			×	

				FLI >1	FLI > 1	FLI < 1	FLI < 1
		BLI	FLI	BLI > 1	BLI < 1	BLI > 1	BLI < 1
009	ผลิตภัณฑ์โลหะและเครื่องจักร	1.205751648	1.708113618	×			
010	อุตสาหกรรมอื่น ๆ	1.045201712	0.647884158			×	
011	สาธารณูปโภค	0.907355107	0.958128990				×
012	การก่อสร้าง	1.137620174	0.489190072			×	
013	การค้า	1.034422523	0.454385332			×	
014	การขนส่งและการสื่อสาร	1.034422523	0.641617068			×	
015	การบริการ	0.727916172	0.982227136				×
016	กิจกรรมอื่น ๆ	1.439217053	0.472219940			×	

ภาพที่ 1 : การเชื่อมโยงไปข้างหน้าและข้างหลังทางด้านการผลิต

ผลการเชื่อมโยงไปข้างหน้าและข้างหลังทางด้านผลผลิตทั้ง 16 สาขา มีตั้งแต่ 0.4543853-2.0010430 โดยสาขาที่มีผลการเชื่อมโยงไปข้างหน้าสูงที่สุด คือ สาขาอุสาหกรรมยาง ปิโตเคมี ซึ่งมีผลการเชื่อมโยงไปด้านหน้าสูงถึง 2.0010430 รองลงมาได้แก่ สาขาผลิตภัณฑ์โลหะและเครื่องจักร สาขาอุตสาหกรรมสิ่งทอ สาขาผลิตอาหาร และสาขาเหมืองแร่ การเชื่อมโยงทางด้านผลผลิตของสาขาการผลิตนั้นกับสาขาการผลิตอื่น ๆ จะพบว่าเมื่อสาขาอุสาหกรรมยาง ปิโตเคมีเพิ่มขึ้นมูลค่า 1 ล้านบาท จะส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจของ สปป.ลาว เกิดการขยายตัวไปตามผลการเชื่อมโยงไปข้างหน้าเป็นมูลค่ารวม 2.001 ล้านบาท สาขาผลิตภัณฑ์โลหะและเครื่องจักร 1.708, 1.101, 1.040 และ 1.753 ล้านบาท ตามลำดับ

2. ผลการเชื่อมโยงทางด้านการจ้างงาน

ตารางที่ 3 : การเชื่อมโยงทางด้านการจ้างงาน

	16 สาขาการผลิต (ผลกระทบด้านรายได้)	**รายได้ค่าจ้างแรงงาน [201] ล้านบาท**	**ผลผลิตรวมในประเทศ [600] ทางอ้อม**	**รายได้ต่อผลผลิต [D/E] ล้านบาท**	**Rank**
1	เกษตรกรรม	22,614,698	208,571,476	0.108	9
2	เหมืองแร่	5,821,475	38,801,536	0.150	5
3	การผลิตอาหาร	22,948,193	282,251,046	0.081	14
4	อุตสหากรรมสิ่งทอ	16,606,193	155,972,156	0.106	11
5	ผลิตภัณฑ์ไม้	2,917,450	23,531,613	0.124	6

	16 สาขาการผลิต (ผลกระทบด้านรายได้)	รายได้ค่าจ้างแรงงาน [201] ล้านบาท	ผลผลิตรวมในประเทศ [600] ทางอ้อม	รายได้ต่อผลผลิต [D/E] ล้านบาท	Rank
6	อุตสหากรรมสิ่งพิมพ์	2,096,625	19,553,168	0.107	10
7	อุสาหกรรม ยาง ปิโตเคมี	6,413,492	121,700,004	0.053	15
8	ผลิตภัณฑ์โลหะ	3,510,793	34,061,611	0.103	12
9	ผลิตภัณฑ์โลหะและเครื่องจักร	14,500,967	144,471,706	0.100	13
10	อุตสาหกรรมอื่น ๆ	4,555,202	38,614,513	0.118	8
11	สาธารณูประโภค	8,910,638	55,089,560	0.162	4
12	การก่อสร้าง	16,731,373	139,990,995	0.120	7
13	การค้า	42,389,189	197,709,485	0.214	2
14	การขนส่งและการสื่อสาร	30,925,414	175,774,328	0.176	3
15	การบริการ	133,357,593	352,650,856	0.378	1
16	กิจกรรมอื่น ๆ		8,941,383	0.000	16

ผลการเชื่อมโยงทางด้านการจ้างงานทั้ง 16 สาขา มีตั้งแต่ 0.378-0.000 โดยสาขาที่มีผลการเชื่อมโยงการจ้างงานสูงที่สุด คือ สาขาการบริการ ซึ่งมีผลการเชื่อมโยงสูงถึง 0.378 รองลงมาได้แก่ สาขาการค้า สาขาการขนส่ง สาขาสาธารณูปโภค และสาขาเหมืองแร่ ตีความได้ว่าทุกการบริการของสาขาการบริการ 1 ล้านบาท จะสร้างรายได้ 0.378 ล้านบาท สาขาการค้า ทุกผลผลิตทางการค้า 1 ล้านบาท จะสร้างรายได้ 0.214, 0.176, 0.162 และ 0.150 ล้านบาท ตามลำดับ

3. ผลการเชื่อมโยงทางด้านรายได้

ตารางที่ 4 : การเชื่อมโยงทางด้านรายได้

	16 สาขาการผลิต (ผลกระทบด้านรายได้)	รายได้/ต่อผลผลิต [D/E] ล้านบาท/ล้านบาท (1)	ผลกระทบทางตรงและผลกระทบทางอ้อม 2	ตัวทวีรายได้ dR/dX {2/1}	Rank
1	เกษตรกรรม	0.108	0.184	1.698	12
2	เหมืองแร่	0.150	0.247	1.648	13
3	การผลิตอาหาร	0.081	0.219	2.691	3
4	อุตสหากรรมสิ่งทอ	0.106	0.278	2.612	4
5	ผลิตภัณฑ์ไม้	0.124	0.265	2.137	9
6	อุตสหากรรมสิ่งพิมพ์	0.107	0.275	2.561	5
7	อุสาหกรรม ยาง ปิโตเคมี	0.053	0.231	4.376	1
8	ผลิตภัณฑ์โลหะ	0.103	0.259	2.512	7
9	ผลิตภัณฑ์โลหะและเครื่องจักร	0.100	0.295	2.938	2
10	อุตสาหกรรมอื่น ๆ	0.118	0.276	2.343	8
11	สาธารณูประโภค	0.162	0.300	1.857	10
12	การก่อสร้าง	0.120	0.306	2.559	6
13	การค้า	0.214	0.288	1.345	14
14	การขนส่งและการสื่อสาร	0.176	0.320	1.818	11
15	การบริการ	0.378	0.454	1.200	15
16	กิจกรรมอื่น ๆ	0.000	0.260	0.000	16

ผลการเชื่อมโยงทางด้านรายได้ทั้ง 16 สาขา มีตั้งแต่ 4.376-0.000 โดยสาขาที่มีผลการเชื่อมโยงรายได้งานสูงที่สุด คือ สาขาอุสาหกรรมยาง ปิโตเคมี ซึ่งมีผลการเชื่อมโยงตัวทวีรายได้สูงถึง 4.376 รองลงมาได้แก่ สาขาผลิตภัณฑ์โลหะและเครื่องจักร สาขาการผลิตอาหาร สาขาอุตสาหกรรมสิ่งทอ และสาขาอุตสาหกรรมสิ่งพิมพ์ ตีความได้ว่าทุกเมื่ออุปสงค์ขั้นสุดท้ายที่มีต่อผลผลิตทางอุสาหกรรมยาง ปิโตเคมีเพิ่มขึ้น 1 ล้านบาท จะส่งผลกระทบโดยรวมให้รายได้ในระบบเศรษกิจเพิ่มขึ้น 4..376, 2.938, 2.691, 2.612 และ 2.561 เท่า ตามลำดับ

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์สาขาเศรษกิจที่สำคัญเพื่อพัฒนา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่จะสามารถสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษกิจและกำหนดนโยบายแนวทางในการพัฒนาประเทศ ผลการวิเคราะห์การเชื่อมโยงไปข้างหน้าและข้างหลัง พบว่าการเชื่อมโยงสูงสุด 5 อันดับแรก ได้แก่ สาขาอุสาหกรรมยาง ปิโตเคมี สาขาผลิตภัณฑ์โลหะและเครื่องจักร สาขาอุตสาหกรรมสิ่งทอ สาขาผลิตอาหาร และสาขาเหมืองแร่ ผลการเชื่อมโยงทางด้านการจ้างงานมากที่สุด 5 อันดับแรก คือ สาขาการบริการ สาขาการค้า สาขาการขนส่ง สาขาสาธารณูปโภค และสาขาเหมืองแร่ ผลการเชื่อมโยงทางด้านรายได้มากที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ สาขาอุสาหกรรมยาง ปิโตเคมี สาขาผลิตภัณฑ์โลหะและเครื่องจักร สาขาการผลิตอาหาร สาขาอุตสาหกรรมสิ่งทอ และสาขาอุตสาหกรรมสิ่งพิมพ์ ในการพัฒนาการวิเคราะห์สาขาเศรษกิจที่สำคัญนี้ให้ชัดเจนมากขึ้นควรมีการเปรียบเทียบกับข้อมูลของประเทศอ้อมข้าง รวมทั้งพิจารณาเพิ่มเติมในส่วนของสาขาอื่น ๆ อีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงแผนการและการลงทุน. (2553), *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 5 ปีคาดการและกำหนดทิดทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม 5 ปี,* กระทรวงแผนการและการลงทุน, เวียงจันทน์.

คมสัน เตชะพานิช. (2533), *กลยุทธ์การพัฒนาภาคใต้ในอนาคต วิเคราะห์โดยใช้ตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิตระดับภาค,*วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์.

ชัยวุฒิ ชัยพันธ์. (2531), *ทฤษฎีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของนิโอคลาสสิก, มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์,* กรุงเทพฯ.

ชูเชิด วรรณธง. (2538), *การเลือกสาขาเศรษฐกิจสำหรับการพัฒนาภาคเหนือตอนบน: วิเคราะห์โดยใช้ตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิตระดับภาค*,วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ปราโมทย์ องค์วิศิษฐ์. (2542), *การเปรียบเทียบสาขาเศรษฐกิจที่สำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยจัดสร้างตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิตตะวันออก,* วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2523), *ทฤษฎีขั้วเติบโตหรือขั้วความเจริญของ ฟรังซัวส์ แปรูส์ (Francois Perrouse)* มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, กรุงเทพฯ.

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2530),*เทคนิคการผลิตที่ก้าวหน้าและอัตรานวัตกรรมสูง (Innovation Rate)*, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

สมบัติ สิงฆราช. (2538), *การเลือกสาขาเศรษฐกิจสำหรับการพัฒนาภาคเหนือตอนบนโดยจัดสร้างตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิต,* วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต,มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุบรรณ เอี่ยมวิจารณ์. (2539), *การเปรียบเทียบสาขาเศรษฐกิจที่สำคัญของภาคตะวันออกโดยจัดสร้างตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิตของภาคตะวันออก,* วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ศูนย์สถิติแห่งชาติ. (2557), *รายงานตัวเลขของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของสาขาการผลิตแต่ละสาขาใน สปป. ลาว*, ศูนย์สถิติแห่งชาติ, สปป. ลาว.

Albert.O.H. (1958), *The Strategy of Economic Development*, New Heaven and London: Yale University PressNew York.

Atikul.J (1978), *Regional Accounts and Input-output Accounts for Chonburi province, Thailand Bangkok*: National Institute of Development Administation. (Mimeographed).

Bazzazan. F, Alavinasab.M, and Banouei.A (2015),"*Construction of Regional Input-output Table and Its Applications*: The Case of Yazd Province" Paper to be presented at the 15th international Conference on Input-Output Techniques, 27th June-1stJuly 2005, Beijing, China.

Borwornsri S. (1980), *"Thailand's Interzonal Input-Output Tables with Reference of East Thailand"*United Nations Asian and Pacific Development Institute. (Mimeographed).

Isard.W. (1951), "*Interregion and Regional Input-output Analysis: A Model of a Space Economic*" Review of economic and statistics, Vol 33, No. 4, 1951.

Trinh. B., Secretario. F.T., Kwangmun. K., Thanh. L.H., and Giang. P.H. (2008) "*Economic-Environmental Impact Analysis Based on a Bi-Region Interregional Input-output Model for Vietnam, between Hochiminh City and The Rest of Vietnam"* working paper, DEPOCEN Series No. 2008/28.

Leontief. W.W. (1953), "*Interregional Theory" In Leontief et al. Studies in the Structure of the American Economy New York*; Oxford University Press.

Nurkse.R. (1974), *The Conflict Between Balance Growthand International Specialization. In Leading Issues in Development Economic*, New York: Oxford University Press.

Rasmussen.N. (1956), *Studies in Inter-Sectoral Relations.* Amterdam: North-Holland Publishing Company.

Richardson. H. W. (1985), "Input-output and economic base multipliers: Looking backward and forward," *Journal of Regional Science*, Vol. 25, No. 4, pp. 607-662.

การศึกษาปัญหาและแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างยั่งยืนของหมู่บ้านและชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหนองเต็ง อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

Study of Problem and Sustainable Administrative Method of Waste of Village and Community in the Area of Nongteng Sub District Municipality, Krasang District, Buriram Province

ธัญญรัตน์ พุฑฒิพงษ์ชัยชาญ[1*] มะลิ ดัดถุยาวัฒน์[1] และประชัน คะเนวัน[2]

[1]มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ และเทศบาลตำบลหนองเต็ง อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

[2]หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

*Email: kanewanthanyarat@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างยั่งยืนของหมู่บ้านและชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหนองเต็ง อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างยั่งยืนของหมู่บ้านและชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหนองเต็ง อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ กลุ่มตัวอย่างได้จากการเลือกแบบเจาะจงโดยการกำหนดโควตา จำนวน 15 คน ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 5 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน และข้าราชการและพนักงานของเทศบาลตำบลหนองเต็ง จำนวน 5 คน วิธีการศึกษาใช้การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเชิงลึก ส่วนการวิเคราะห์ใช้ 2 ลักษณะ คือ วิเคราะห์บริบทเชิงเนื้อหาและวิเคราะห์เชิงบรรยาย ผลการวิจัย พบว่า การคัดแยกขยะยังเป็นไปอย่างไม่ทั่วถึงมีเพียงบางครัวเรือน บางหมู่บ้าน บางชุมชนเท่านั้นที่ทำการคัดแยกอย่างถูกต้องและเหมาะสม การกำจัดขยะอย่างปลอดภัยเช่นเดียวกัน ดำเนินการถูกวิธีและเหมาะสมบางครัวเรือน หมู่บ้าน ชุมชน ส่วนแนวทางการแก้ไขขอให้ประชาชนและหน่วยงานภาครัฐร่วมมือกันปลูกจิตสำนึก สร้างความเข้าใจการบริหารจัดการขยะอย่างทั่วถึง มั่นคง และยั่งยืน และสนับสนุนการจัดตั้งธนาคารขยะขึ้นให้ครอบคลุมในเขตเทศบาลรวมทั้งสถานที่กำจัดขยะอย่างถูกต้องและเพียงพอ

ความสำคัญ: ปัญหา การบริหารจัดการ ขยะมูลฝอย

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the problems of waste administration and 2) to study the sustainable tendency of waste administration of village and community in the area of Nongteng Sub-District Municipality, Krasang District, Buriram Province. The examples were 15 persons as 5 persons of Subdistrict Headman and Village Headman, 5 persons of Community Headman and 5 persons of Government Servant selected by the purposive sampling. The equipment used in this research was the in-depth interviews. The analysis used two forms as the content and narrative analysis. The results of research were found that there was only the proper waste pretreatment in some households, some villages and communies. The sustainable tendency of waste administration was as; the public sector should create awareness to the people and make the understanding about the waste administration, as well as to support of having waste bank in the area of municipality.

Keywords: Problems, solutions, solid waste management

บทนำ

การบริหารจัดการที่รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องหนึ่งของการพัฒนาประเทศจนในที่สุด รัฐบาลจึงได้จัดตั้งกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในปีพุทธศักราช 2545 เพื่อให้กระทรวงนี้มีหน้าที่จะดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในประเทศไทยอย่างจำกัดนี้ให้มนุษย์ร่วมมือกันรักษาและนำมาใช้อย่างประหยัดและคุ้มค่าที่สุด นอกจากนั้น ยังมีหน้าที่ในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมที่มีประโยชน์ต่อมนุษย์ให้มีต่อไปอย่างยั่งยืนและกำจัดสิ่งแวดล้อมที่เป็นพิษเป็นอันตรายต่อมนุษย์และสัตว์ให้หมดไป สิ่งแวดล้อมที่กำลังกล่าวถึงอยู่นี้ อย่างหนึ่ง คือ ขยะมูลฝอยซึ่งถือว่าเป็นสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีก่อให้เกิดอันตราย ทั้งต่อร่างกายและจิตใจของมนุษย์ไม่น้อยไปกว่าสิ่งปฏิกูลอื่นๆ และไม่พึงประสงค์ของมนุษย์จากการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และอุตสาหกรรม รวมทั้งการเพิ่มขึ้นของประชากรทำให้เกิดกระแสบริโภคนิยม ในการดำรงชีวิตประจำวัน มนุษย์มีความต้องการอุปโภคและบริโภคมากขึ้นทุกๆ วัน ส่วนที่เหลือจากการอุปโภคและบริโภคก็จะกลายเป็นขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลต่างๆ อันก่อให้เกิดปริมาณขยะและสิ่งเหลือใช้ใน แต่ละวันเพิ่มขึ้นจนกลายเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เนื่องจากการทับถมของขยะมูลฝอยจะเป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหารวมเป็นมลพิษทางน้ำ ทางอากาศและด้านต่างๆ ตามมา ไม่ว่าจะเป็นการปนเปื้อนของแหล่งน้ำ การปนเปื้อนของอากาศ การปนเปื้อนของสารพิษ นอกจากนี้ยังทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตของประชาชนโดยตรง อีกทั้งยังมีผลกระทบต่อการท่องเที่ยวทำให้เกิดการสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจ และที่สำคัญทำให้เกิดปัญหาในสภาพแวดล้อมของชุมชนโดยรวม ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในด้านต่างๆ ของคนในชุมชน เป็นเรื่องที่มีความซับซ้อนที่ต้องอาศัยเทคโนโลยีที่เหมาะสม เป็นที่ยอมรับทางวิชาการไม่ขัดต่อความรู้สึกและเจตคติของคนในชุมชนซึ่งต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงานที่รับผิดชอบ ทั้งในฐานะของผู้ก่อให้เกิดมลพิษ และในฐานะของบุคคลหรือหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบดำเนินการหรือในฐานะหุ้นส่วนหรือสมาชิกของสังคม ที่ต้องช่วยกันปกป้องดูแลและรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมให้คงสภาพที่น่าอยู่น่าอาศัยร่วมกัน แต่การบริหารจัดการขยะมูลฝอยจะต้องอาศัยหน่วยงานหลายหน่วยงาน ตั้งแต่ระดับกระทรวงมาถึงท้องถิ่น ซึ่งต้องกำหนดยุทธศาสตร์และวิธีดำเนินการให้สามารถแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืน (ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (พ.ศ.2555-2559). 2555:ออนไลน์)

การวางแผนแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2554:153) มีไว้ว่าตามยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี ลดมลพิษและผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนจากการพัฒนา โดยควบคุมคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำหลักและแม่น้ำสายสำคัญ โดยเฉพาะบริเวณอ่าวไทยตอนในไม่ให้อยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรมมาก คุณภาพอากาศในเขตเมืองและเขต

อุตสาหกรรม อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานการจัดการขยะชุมชนอย่างดี ถูกหลักสุขาภิบาล มีการนำขยะกลับมาใช้ใหม่ มีการจัดการสิ่งแวดล้อมพื้นที่เมืองอย่างบูรณาการด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสม ทั้งด้านการจัดการน้ำเสียและขยะมูลฝอย ภายใต้หลัก การลด การใช้ซ้ำและการนำกลับมาใช้ใหม่ ตลอดจนส่งเสริมและเพิ่มศักยภาพของท้องถิ่น ให้สามารถบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2555:2) อธิบายถึงแนวคิดแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พุทธศักราช 2555-2559 มีความต่อเนื่องจากกรอบแนวคิดและทิศทางของแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พุทธศักราช 2550-2554 โดยยังคงยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการใช้องค์ความรู้ทั้ง ทางวิชาการ และภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบการตัดสินใจ โดยคำนึงถึงความถูกต้องและเป็นธรรมในการสร้างภูมิคุ้มกันแก่ฐานทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เป็นการสมประโยชน์ (Win-Win) ต่อการพัฒนาในหลายมิติ ทั้งมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งการประยุกต์ใช้แนวคิดดังกล่าว ต้องพิจารณาบริบทการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างรอบด้านโดยเฉพาะบริบทของการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นจากแรงกดดันของกระแสแนวคิดและสถานการณ์ต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ที่ส่งผลให้การสร้างภูมิคุ้มกันในมิติต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งส่งผลให้ต้องเร่งบูรณาการการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ผสมผสานกับการพัฒนาประเทศในด้านอื่นๆ ที่จะนำไปสู่การสร้างสมดุลและการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง ตามแนวทางของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ทั้งนี้ ทิศทางของแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พุทธศักราช 2555-2559 จะมีความสอดคล้องและต่อยอดกับทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พุทธศักราช 2555-2559) ซึ่งมุ่งเน้นการสร้างสมดุลการพัฒนาในทุกมิติ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างมีคุณภาพการสร้างความเป็นธรรมในสังคม และการสร้างภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยงในมิติต่างๆ อย่างยั่งยืน

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มุ่งลดปริมาณมลพิษทางอากาศ เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะและน้ำเสียชุมชน พัฒนาระบบการจัดการของเสียอันตรายขยะอิเล็กทรอนิกส์และขยะติดเชื้อลดความเสี่ยงอันตรายการรั่วไหลการเกิดอุบัติภัยจากสารเคมีและพัฒนาระบบเตือนภัย แจ้งเหตุฉุกเฉินและระบบการจัดการเมื่อเกิดอุบัติภัยด้านมลพิษปัญหาด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล เป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลต่อความเดือดร้อนของชุมชนและมีแนวโน้มว่าจะรุนแรงและขยายพื้นที่ออกไปสู่สังคมในชนบท ดังนั้นทั้งในส่วนของภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรชุมชน และประชาชนทุกคน จะต้องให้ความสำคัญมีจิตสำนึกในการหา แนวทางการแก้ไข และยุทธวิธีรูปแบบ

ต่างๆ ที่สามารถควบคุมจัดการกับปัญหาขยะมูลฝอยให้ลดน้อยลงและหมดไปในที่สุด ซึ่งประชาชนต้องตระหนักว่าปัญหานี้เป็นเรื่องสำคัญและต้องได้รับความร่วมมือจากชุมชน แม้ว่าหน้าที่ความรับผิดชอบในการจัดการขยะมูลฝอยจะเป็นของภาครัฐ แต่ปัจจัยที่จะก่อให้เกิดความสำเร็จขึ้นได้หรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับความร่วมมือและพฤติกรรมของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่นั้นๆ ด้วย (สกล พลบุบผา. 2557:2)

ปัจจุบันสภาพปัญหาเกี่ยวกับขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลเป็นปัญหาสำคัญและเร่งด่วนที่ส่งผลกระทบ ต่อชุมชนในทุกระดับ นับตั้งแต่ชุมชนในเขตเมืองไปจนถึงชุมชนในชนบท ปัญหานี้มีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากการขยายตัวของชุมชนเมืองและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจก่อให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลเพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัวส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในหลายพื้นที่ได้ประสบปัญหาไม่สามารถจัดหาสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ขาดการบริหารจัดการที่ดี ขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการที่เหมาะสมและเกิดความขัดแย้งในการดำเนินการด้านปัญหาขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลจำเป็นจะต้องได้รับการจัดการที่เหมาะสม เพื่อไม่ให้ปัญหาขยายตัวและรุนแรงยิ่งขึ้นเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนและส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. 2548:7)

สำหรับเทศบาลตำบลหนองเต็ง ครอบคลุมพื้นที่ 18 หมู่บ้าน 24 ชุมชน (เทศบาลตำบลหนองเต็ง. 2559:ไม่มีเลขหน้า) ปัจจุบันนี้ปรากฏว่ายังไม่มีการบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างเป็นระบบ โดยจะเห็นได้ว่า เทศบาลนี้อยู่ห่างจากอำเภอกระสังเพียง 7 กิโลเมตร แต่ในเรื่องการบริหารจัดการขยะแทนที่จะมีลักษณะใกล้เคียงกับสังคมเมือง แต่ยังไม่มีภาพเช่นนั้นปรากฏในหมู่บ้านและชุมชนดังกล่าว แม้แต่เทศบาลเองยังไม่มีการจัดเก็บขยะมูลฝอยเหมือนกับสังคมเมืองอื่นๆ ยังไม่มีการรณรงค์การคัดแยกขยะ การกำจัดขยะอย่างถูกวิธี รวมทั้งอาจจะไม่มีการปลูกจิตสำนึกของความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมหลายหมู่บ้านและชุมชนยังไม่มีการร่วมมือดูแลเรื่องนี้อย่างจริงจัง แม้กระทั่งรถสำหรับจัดเก็บขยะมูลฝอย เทศบาลยังมิได้จัดซื้อและดำเนินการจัดเก็บแต่ประการใด โดยให้หมู่บ้านและชุมชนในเขตเทศบาลนี้ดำเนินการช่วยเหลือตัวเองแต่มีผู้บริหารบางคนเท่านั้นในเทศบาลแนะนำให้ชาวบ้านลงมือบริหารจัดการขยะมูลฝอยด้วยการจัดตั้งธนาคารขยะขึ้นในหมู่บ้าน แต่ดำเนินได้เพียง 3 หมู่บ้าน ปล่อยให้อีก 15 หมู่บ้านบริหารจัดการด้วยตนเอง ตามแต่จะสามารถจะทำได้ จึงนำไปสู่ปัญหาอย่างใหญ่หลวงในอนาคตถ้าทุกฝ่ายไม่ร่วมมือกัน ไม่สร้างความสำนึกรับผิดชอบต่อชุมชน สังคมร่วมกัน

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงทำให้คณะผู้วิจัยสนใจที่จะทำการศึกษาปัญหาและแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างยั่งยืนของหมู่บ้านและชุมชนใน

เขตเทศบาลตำบล หนองเต็ง อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อจะนำผลการวิจัยไปเสนอต่อผู้บริหารเทศบาลหรือผู้เกี่ยวข้องตลอดถึงกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำชุมชนได้ร่วมมือกันหาแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในหมู่บ้านและชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

คำถามเพื่อการวิจัย

1. ปัญหาการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของตำบลหนองเต็ง ประชาชนมีการคัดแยกขยะในลักษณะใด

2. ปัญหาการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของตำบลหนองเต็ง ประชาชนมีการกำจัดขยะโดยวิธีใด และอย่างไรบ้าง

3. แนวทางเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างยั่งยืนควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของหมู่บ้านและชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหนองเต็ง อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างยั่งยืนของหมู่บ้านและชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหนองเต็ง อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มตัวอย่างที่ได้มากจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ด้วยการกำหนดเป็นโควตา (Quota) ประกอบด้วย กำนัน/ผู้ใหญ่บ้านตำบลหนองเต็ง จำนวน 5 คน ผู้นำชุมชน/ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองเต็ง จำนวน 5 คน และข้าราชการและพนักงานของเทศบาล จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 15 คน การที่คณะผู้วิจัยเลือกบุคคลจำนวนนี้ให้ข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์นั้น เพราะทั้ง 15 คน สามารถให้ข้อมูลได้ครบทุกประเด็น เพราะแต่ละกลุ่มมีบทบาทสำคัญดังนี้ กำนัน/ผู้ใหญ่บ้านถือว่าเป็นพ่อบ้านฝ่ายปกครองในเขตเทศบาลเป็นผู้มีบทบาทเกี่ยวกับการปกครอง และพัฒนาหมู่บ้านจนได้รับการยกย่อง และได้รับรางวัลระดับอำเภอ และผู้นำชุมชนทั้ง 5 คนนั้น มีผลงานด้านการพัฒนาเป็นผู้ที่ได้รับความไว้วางใจของชุมชน เพราะผลงานทำให้ชุมชนทั้ง 5 ชุมชนนี้มีการพัฒนาเป็นรูปธรรม และยั่งยืน ส่วนข้าราชการ/พนักงานของเทศบาลทั้ง 5 คนนั้นเป็นกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสาธารณสุข และอนามัย จึงเห็นว่าจะให้ข้อมูลได้ทุกประเด็นเช่นกัน ส่วนการวิเคราะห์คณะผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์บริบทเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์เชิงบรรยาย (Descriptive Analysis)

ผลของการวิจัย

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการศึกษาสภาพปัญหา และแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างยั่งยืนของหมู่บ้านและชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหนองเต็ง อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่างที่เลือกแบบเจาะจง จำนวน 15 คน ตามตาราง 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงกลุ่มตัวอย่างที่ใช้สัมภาษณ์

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	เพศ	สถานภาพ/ตำแหน่ง	อายุ
1	นายชุติเดช บวรรัตนกุล	ชาย	กำนันตำบลหนองเต็ง	52
2	นายสำราญ กกรัมย์	ชาย	ผู้ใหญ่บ้าน	38
3	นายสุบิน สุขจันทร์	ชาย	ผู้ใหญ่บ้าน	43
4	นายขัน งาตา	ชาย	ผู้ใหญ่บ้าน	55
5	นายวีระชัย จิตเย็น	ชาย	ผู้ใหญ่บ้าน	36
6	นายทองม้วน ขันติวงศ์	ชาย	ผู้นำชุมชน	45
7	นายทองใบ เฉลิมพล	ชาย	ผู้นำชุมชน	42
8	นางมณี ค้ำคูณ	หญิง	ผู้นำชุมชน	53
9	นายสุทิน เกยรัมย์	ชาย	ผู้นำชุมชน	58
10	นายวิเชียร สร้างพล	ชาย	ผู้นำชุมชน	51
11	ว่าที่ร้อยตรีพูนศักดิ์ โชติกัมพลพงษ์	ชาย	ปลัดเทศบาล	39
12	นายสมศักดิ์ รักษาวงศ์	ชาย	พนักงานเทศบาล	31
13	นางมะลิ ดัดฤยาวัฒน์	หญิง	พนักงานเทศบาล	28
14	นางจิราพร ชูพันธ์	หญิง	พนักงานเทศบาล	26
15	นายเฉลิม แก้รัมย์	ชาย	พนักงานเทศบาล	32

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างสามารถสรุปผลโดยภาพรวมเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ด้านการคัดแยกขยะ ตามความคิดเห็นของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชนและข้าราชการและพนักงานเทศบาล จากการสัมภาษณ์ พบว่า มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างยั่งยืนของหมู่บ้านและชุมชน มีประเด็นที่เหมือนกันและต่างกันดังต่อไปนี้

1.1 ประเด็นที่เหมือนกัน

1.1.1 มีการแยกประเภทของขยะแล้วกำจัดและใช้ประโยชน์ เช่น ขวดน้ำพลาสติกทุกชนิดสามารถนำไปขายได้ การนำซากสัตว์เลี้ยงที่ตายแล้วไปฝังกลบลึกๆ ทันที เพื่อไม่ให้ส่งกลิ่นเหม็น ไม่มีการเทน้ำมันที่ใช้แล้วลงในถังขยะหรือบนดิน เพื่อไม่ให้น้ำเสีย และเปรอะเปื้อนพื้นดินที่เทลง และมีการแยกกระดาษทุกชนิดเพื่อนำไปขายกับรถซาเล้ง แต่ไม่นิยมนำถุงผ้าหรือตะกร้าไปใช้ใส่ของแทนถุงพลาสติก เพื่อไม่ให้ถุงพลาสติกเพิ่มปริมาณมากเป็นขยะที่สลายได้ยาก เมื่อไปซื้อของใช้แต่ละครั้ง

1.1.2 มีการคัดแยกเป็นหมวดหมู่บางหมู่บ้าน เช่น ขวดเปล่า ขวดพลาสติก แยกเอาไว้ขาย สำหรับกระดาษ โฟม ถุงพลาสติก แต่ละครัวเรือนจะขจัดด้วยตนเอง โดยฝัง กลบ หรือเผาเป็นบางส่วน

1.1.3 การแยกขยะเศษอาหาร นำไปกำจัดโดยวิธีปุ๋ยหมัก ขยะที่สามารถเผาได้เป็นประเภทขยะสด ขยะที่ไม่สามารถนำไปรีไซเคิลได้ เช่น ของเล่น ตุ๊กตา หนังสัตว์ ผ้า แต่แยกส่วนที่เป็นโลหะออกเสียก่อน เพื่อไม่ให้เจือปนกับเศษอาหาร และขยะบางอย่างที่สามารถขายได้ ขยะสดรีดน้ำออกให้เหลือน้อยที่สุดและพันด้วยกระดาษหนังสือพิมพ์ ไม่ควรใส่ถุงพลาสติกแล้วนำมาทิ้ง ผ้าอ้อมที่ใช้แล้วห่อด้วยกระดาษหนังสือพิมพ์ก่อนนำมาทิ้ง

1.2 ประเด็นที่ต่างกัน

1.2.1 มีการตั้งกลุ่มแกนนำจำนวนหนึ่งเพื่อให้มีกลุ่มบุคคลตัวอย่างและประสานงานให้ต่อเนื่องในการรณรงค์และสนับสนุนให้มีการคัดแยกขยะอย่างต่อเนื่อง

1.2.2 การแยกขยะยังไม่ละเอียดเท่าที่ควร มีการคัดแยกเฉพาะขยะที่สามารถขาย ทำรายได้ให้กับครัวเรือน บางส่วนนำขยะที่ไม่มีประโยชน์ไปเผาทำลาย

1.2.3 ให้แยกขยะอันตรายไว้รวมกัน โดยให้แยกเก็บเป็นประเภทๆ หากเป็นของเหลวให้ใส่ถังหรือภาชนะบรรจุที่มิดชิดและไม่รั่วไหล และห้ามเทของเหลวต่างชนิดปนกัน เนื่องจากอาจเกิดการระเบิดหากเป็นของแข็งหรือกึ่งของแข็งให้เก็บใส่ถังหรือภาชนะที่แข็งแรง การนำไปทิ้งในภาชนะหรือสถานที่รวบรวมขยะอันตรายของชุมชนที่จัดไว้เฉพาะ

2. ด้านการกำจัดขยะที่ปลอดภัย ตามความคิดเห็นของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชนและข้าราชการและพนักงานเทศบาล จากการสัมภาษณ์ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างยั่งยืนของหมู่บ้านและชุมชน มีประเด็นที่เหมือนกันและต่างกันดังต่อไปนี้

2.1 ประเด็นที่เหมือนกัน

2.1.1 มีการฝังกลบขยะอย่างถูกสุขอนามัยหรือถูกหลักสุขาภิบาลน้อยเพราะขยะมีไม่มากแต่บริเวณที่มีการฝังกลบอย่างถูกสุขอนามัยจะมีการปูพลาสติกพิเศษเพื่อป้องกันน้ำชะจาก

กองขยะเมื่อเทกองขยะแล้วก็จะกลบเสร็จในแต่ละวัน สามารถลดกลิ่นรบกวน และลดการแพร่กระจายโรคต่างๆที่เกิดจากขยะและสิ่งปฏิกูล

2.1.2 การกำจัดขยะในชุมชนจะต้องไม่ก่อให้เกิดเหตุเดือดร้อนรำคาญแก่ประชาชนในอาณาบริเวณใกล้เคียงกัน เนื่องมาจากฝุ่นละออง เสียงดัง ส่งกลิ่นเหม็น อุจจาดตา เศษขยะปลิวกระจาย ไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย

2.1.3 สถานที่ทิ้งขยะของเทศบาลมีพื้นที่จำกัด และไม่มีความเหมาะสม ที่ฝังกลบตั้งอยู่ใกล้แหล่งชุมชนส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในด้านกลิ่น พาหะนำโรค และควันไฟ เป็นต้น

2.2 ประเด็นที่ต่างกัน

2.2.1 ในชุมชนค่อนข้างให้ความสำคัญเกี่ยวกับการกำจัดขยะอย่างถูกวิธีน้อย บางครัวเรือนยังไม่เข้าใจถึงการกำจัดขยะที่ถูกต้อง เช่น ขยะที่มีพิษ สารเคมี หรือขยะอื่นที่ทำให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม

2.2.2 ชุมชนยังไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการกำจัดขยะอย่างถูกวิธี ส่วนมากจะคัดแยกขยะเฉพาะที่ทำรายได้ ส่วนขยะที่เป็นถุงพลาสติกที่ย่อยสลายยากมักจะปลิวล่องลอย จะกำจัดยาก ส่วนมากมักจะเผาทำลาย ทำให้เกิดมลภาวะเป็นพิษได้ ทางที่ดีให้มีการอบรม แนะนำ และนำแนวทางการกำจัดขยะมาให้ประชาชนได้รับทราบเพิ่มเติมด้วย

2.2.3 บางครัวเรือนยังกำจัดขยะโดยวิธีเผากลางแจ้ง ซึ่งไม่ถูกสุขลักษณะ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความรู้ในด้านสิ่งแวดล้อม มลพิษด้วย

3. ด้านแนวทางเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างยั่งยืน ตามความคิดเห็นของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชนและข้าราชการและพนักงานเทศบาล จากการสัมภาษณ์ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างยั่งยืน มีประเด็นที่เหมือนกันและต่างกันดังนี้

3.1 ประเด็นที่เหมือนกัน

3.1.1 ปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนให้ตระหนักในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างต่อเนื่อง

3.1.2 จัดตั้งกลุ่มสมาชิกอาสาตาวิเศษคอยเฝ้าระวังการทิ้งขยะมูลฝอยที่ไม่ถูกที่ถูกทางอย่างสม่ำเสมอ

3.2 ประเด็นที่ต่างกัน

3.2.1 เทศบาลควรรณรงค์อย่างต่อเนื่อง กล่าวถึงพิษภัยและประโยชน์จากขยะมูลฝอยว่าเป็นทรัพย์เป็นของที่มีค่าไม่ควรมองข้าม

3.2.2 เทศบาลควรจัดหาที่กำจัดขยะมูลฝอยอย่างปลอดภัย ไกลแหล่งชุมชน ไม่เกิดมลพิษทั้งทางน้ำ ทางอากาศอย่างเพียงพอและเหมาะสม รวมทั้งวิธีกำจัดที่ถูกต้องแก่ประชาชนในท้องถิ่น

อภิปรายผล

จากผลของการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างยั่งยืนของหมู่บ้านและชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหนองเต็ง อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ทั้ง 3 ประเด็นสามารถอภิปรายได้ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ด้านการคัดแยกขยะ พบว่า ครัวเรือนแต่ละครัวเรือนมีการคัดแยกขยะออกเป็นประเภทมากขึ้น มีการแยกเป็นหมวดหมู่เพื่อง่ายต่อการกำจัด การขาย การนำกลับมาใช้ใหม่ การรีไซเคิล นอกจากนั้นยังมีการแยกเศษอาหารเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ ทั้งประโยชน์แก่ต้นไม้ พืชพันธุ์ต่างๆ รวมทั้งเป็นประโยชน์ที่เป็นอาหารสัตว์หลายประเภท สอดคล้องกับแนวคิดของอาณัติ ตันปินตา (2553:73-74) กล่าวว่า การคัดแยกขยะเป็นขั้นตอนการดำเนินงานภายหลังจากขยะมูลฝอยเกิดขึ้นแล้ว การคัดแยกขยะสามารถดำเนินการได้ ณ จุดที่มีขยะเกิดขึ้นในแหล่งต่างๆ เช่น ขยะจำพวกเศษอาหาร เศษหญ้า เศษใบไม้ เศษกระดาษ แก้ว โลหะ และพลาสติก เป็นต้น ทั้งที่เกิดขึ้นในหน่วยงาน บ้านเรือน สำนักงาน สถานที่สาธารณะประโยชน์ นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับกรมควบคุมมลพิษ (2555:25-33) ยังกล่าวว่า การกำหนดเป้าหมายในการดำเนินการลดและการคัดแยกขยะมูลฝอยในอาคารสำนักงานจะพิจารณาจากปริมาณและอัตราของขยะที่เกิดขึ้น โดยมีมาตรการ แนวทาง และวิธีดำเนินงาน โดยมีแผนการทำงานอย่างชัดเจน โดยมีขั้นตอนและเป้าหมายในแต่ละขั้นตอนอย่างถูกต้องเป็นประโยชน์แก่คน สัตว์ และสิ่งแวดล้อม

ประเด็นที่ 2 ด้านการกำจัดขยะที่ปลอดภัย พบว่า มีการกำจัดด้วยการฝังกลบอย่างถูกสุขอนามัยหรือถูกหลักสุขาภิบาลน้อย เพราะคนส่วนใหญ่มักง่าย บริเวณที่มีการฝังกลบอย่างถูกสุขลักษณะนั้นจะมีการปูพลาสติกเพื่อป้องกันน้ำชะล้างจากกองขยะไปสู่แหล่งน้ำกินน้ำใช้ เพราะวิธีการดังกล่าวยังสามารถลดกลิ่น รบกวน ลดการแพร่กระจายโรคต่างๆ แก่สัตว์น้ำ ทำให้การกำจัดขยะในชุมชนต้องไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน รำคาญ ส่งกลิ่นเหม็น อุจจาดตาในบริเวณและบริเวณใกล้เคียง นอกจากนั้นต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนทุกคนและทุกครัวเรือน สอดคล้องกับกรมควบคุมมลพิษ (2547:11) กล่าวว่า การกำจัดขยะเน้นรูปแบบของการวางแผนการจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด สามารถลดปริมาณขยะมูลฝอยที่จะต้องส่งเข้าไปทำลายด้วยระบบต่างๆ ให้น้อยที่สุด สามารถนำขยะมูลฝอยมาใช้ประโยชน์ทั้งในส่วนของการใช้ซ้ำและการแปรรูป เพื่อกลับมาใช้ใหม่ (Reuses, Recycle) รวมถึงการกำจัดที่ได้ผลพลอยได้ เช่น ปุ๋ยหมัก หรือพลังงาน เป็นต้น

นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับแนวคิดของบัณฑิต คุ้มวานิช (2555:7) กล่าวว่า การจัดการขยะมูลฝอยมีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ 1) การจัดการขยะมูลฝอยอย่างครบวงจร 2) ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย 3) การใช้หลักการ “ใครสร้างขยะมูลฝอย คนนั้นจ่าย และ 4) การปลูกฝังจิตสำนึกและค่านิยมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ประเด็นที่ 3 แนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างยั่งยืน สิ่งที่จะทำการบริหารจัดการขยะมูลฝอยได้อย่างยั่งยืนจะต้องอาศัยคนทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกหน่วยงาน มีการจัดตั้งกลุ่มอาสาเฝ้าระวังการดูและพื้นที่ว่าที่ตรงไหนเป็นที่ทิ้งขยะ ที่ตรงไหนเป็นที่ปลอดขยะ โดยเฉพาะที่ทิ้งขยะหรือกำจัดขยะนั้นมีหลายวิธี ในวิธี ที่จะให้ขยะย่อยสลายเอง วิธีเผา วิธีฝัง วิธีรีไซเคิล วิธีที่จะนำกลับมาใช้ใหม่ หรือแม้แต่วิธีแรกๆ คือวิธีลดจำนวนขยะตั้งแต่ต้นทาง เช่น กรมควบคุมมลพิษ (2551:34) กล่าวว่า แนวทางการลดปริมาณขยะที่แหล่งกำเนิดคือวิธีที่หนึ่ง เพื่อที่ให้คงเหลือขยะที่น้อยที่สุดด้วยการใช้ผลิตภัณฑ์ที่เหลือเป็นขยะน้อย ทำได้โดยใช้สินค้าชนิดเติม เช่น ผงซักฟอก น้ำยาล้างจาน น้ำยาทำความสะอาด และถ่านไฟฉายชนิดชาร์จใหม่ เลือกใช้สินค้าที่มีคุณภาพ มีห่อบรรจุภัณฑ์น้อย อายุการใช้งานยาวนานและตัวสินค้าไม่เป็นพิษ การใช้ภาชนะแบบบรรจุภัณฑ์ที่ใช้ได้หลายครั้งและมีความปลอดภัย เช่น ปิ่นโต จาน และกล่องใส่อาหารแทนใช้ถุงพลาสติก ลดการใช้วัสดุที่ย่อยสลายยาก เช่น โฟมบรรจุอาหาร และถุงพลาสติก รวมถึงลดการใช้สินค้าฟุ่มเฟือย เช่น การใช้ผ้าเช็ดหน้าแทนการใช้กระดาษทิชชู นอกจากนั้นการกำจัดขยะมูลฝอยที่ปลอดภัยและถูกวิธีนั้นต้องอาศัยหน่วยงานของรัฐร่วมรับผิดชอบ ทำให้เป็นตัวอย่าง เรียกว่าไม่พึ่งพาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแต่อย่างเดียว หรือวิธีใดวิธีหนึ่งเพียงอย่างเดียว ควรจะมีการกำจัดขยะด้วยวิธีแบบผสมผสานดังสลักจิต พุกจรูญ (2558:ออนไลน์) กล่าวว่า การกำจัดขยะ มูลฝอยแบบผสมผสานนั้น เช่น 1) การเผาในเตาเผา 2) วิธีฝังกลบแบบขุดเป็นร่อง 3) วิธีฝังกลบขยะมูลฝอยแบบกลบบนพื้นดิน และ 4) การทำปุ๋ยหมัก

สรุป

จากการศึกษาปัญหาและแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างยั่งยืนของหมู่บ้านและชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหนองเต็ง อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในหมู่และชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหนองเต็ง 2) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างยั่งยืนของหมู่บ้านและชุมชนในเขตเทศบาลหนองเต็ง ด้วยวิธีศึกษาแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากกลุ่มตัวอย่าง 15 คน คือ จากกำนันผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 5 คน ผู้นำชุมชนในเขตเทศบาล จำนวน 5 คน และข้าราชการ/พนักงานเทศบาลตำบลหนองเต็งที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 คน จากผลของวิจัยสรุปได้ว่า

1. การคัดแยกขยะและการกำจัดขยะยังไม่เป็นไปอย่างทั่วถึง ไม่ครอบคลุมพื้นที่ทุกครัวเรือน ทุกหมู่บ้าน ทุกชุมชน ยังต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนร่วมบริหารจัดการขยะทุกขั้นตอน ให้ถือว่าขยะเป็นเรื่องใหญ่ เป็นเรื่องที่สำคัญที่ทุกคน ทุกฝ่ายรวมทั้งภาครัฐจะต้องเข้ามาทำเรื่องนี้ให้เป็นรูปธรรมและอย่างต่อเนื่อง

2. การกำจัดขยะมูลฝอยอย่างปลอดภัย ประชาชนยังไม่เข้าใจ ทำตามที่ตนเองเห็นว่าสะดวก และในพื้นที่ยังไม่มีที่ทิ้งขยะเป็นที่เป็นทาง และให้ความรู้ด้านนี้อย่างจริงจัง

3. แนวทางการบริหารจัดการขยะอย่างยั่งยืนนั้น ต้องอาศัยประชาชนทุกคน ทุกครัวเรือน ทุกหมู่บ้าน ทุกชุมชน ให้ความร่วมมือมีส่วนร่วมตั้งกลุ่มอาสาตาวิเศษให้มองเห็นขยะที่ทิ้งไม่เป็นที่เป็นทาง แล้วช่วยกันกำจัด รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐคือเทศบาลต้องรับผิดชอบเป็นผู้นำทั้งด้านการรณรงค์ การบริหารจัดการที่เป็นแบบอย่าง อย่างต่อเนื่องและถูกวิธี เพื่อความเจริญเติบโต เข้มแข็งของท้องถิ่นเกี่ยวกับเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาปัญหาและแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างยั่งยืนของหมู่บ้านและชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหนองเต็ง อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ จากการสัมภาษณ์ ข้าราชการ/พนักงานของเทศบาล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำชุมชน ผู้วิจัยพบปัญหาและข้อเสนอแนะที่จะทำให้การบริหารจัดการขยะมูลฝอยให้ยั่งยืนดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับประชาชน

1.1 ประชาชนทุกคน ทุกชุมชน ทุกหมู่บ้าน ทุกครัวเรือน ต้องสร้างจิตสำนึกอยู่ตลอดเวลาว่าเรื่องขยะมูลฝอยเป็นปัญหาระดับชาติ ดังนั้นประชาชนทุกคนจะต้องร่วมมือกันคิดร่วมมือกันทำ และทำด้วยตัวเราเอง โดยไม่เพิ่มปริมาณขยะในครัวเรือน มีการคัดแยกขยะเป็นหมวดหมู่เพื่อกำจัดและสร้างรายได้ เพราะขยะส่วนใหญ่จะมีประโยชน์แก่ตัวเองต่อพืชและสัตว์

1.2 จัดตั้งกลุ่มอาสาเกี่ยวกับปลูกจิตสำนึกแก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการกระตุ้นเตือนให้ทุกคน ทุกครัวเรือน ทุกองค์กร ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนให้ความสำคัญมีการวางแผนการดำเนินการบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างถูกวิธีและต่อเนื่อง เพื่อการอยู่ดีกินดีมีสุขของทุกๆ ชีวิต

2. ข้อเสนอแนะสำหรับภาครัฐ

2.1 เทศบาลในพื้นที่เป็นหน่วยงานที่มีงบประมาณ ควรจะหาแนวทางวิธีการในการจัดตั้งธนาคารขยะขึ้นในเขตเทศบาลตำบลหนองเต็ง อย่างน้อย 3 หมู่บ้าน 3 ธนาคาร จะได้ครอบคลุม

เขตพื้นที่มากขึ้นในเขตเทศบาลตำบลหนองเต็งจะทำให้ประชาชนสะดวกในการไปรับบริการ เพื่อให้ประชาชนเห็นคุณค่าของขยะและนำขยะที่จะทิ้งมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตัวเอง และชุมชนอย่างคุ้มค่า

2.2 เทศบาลควรจัดหาที่กำจัดขยะตามประเภทให้เหมาะสม เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ประชาชน มีแนวทางและมีที่กำจัดขยะอย่างถูกต้อง เหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ อย่างมั่นคงและยั่งยืน

2.3 เทศบาลควรที่จะนำขยะที่หลายคนคิดว่าเป็นของเสีย ของทิ้งมาใช้ประโยชน์มาสร้างประโยชน์เพื่อเป็นแบบอย่างให้กับประชาชน ครัวเรือน หรือชุมชน ซึ่งจะเป็นแนวทางการลดขยะในลักษณะหนึ่ง และผู้คนก็จะเห็นคุณค่าของขยะมูลฝอยด้วย

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมมลพิษ. (2547). *การจัดการขยะมูลฝอยครบวงจร : คู่มือสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่น.* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

_____. (2551). *คู่มือแนวทางการลด คัดแยก และใช้ประโยชน์ขยะมูลฝอย*. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์.

_____. (2555). *คู่มือการดำเนินงานลด คัดแยกขยะมูลฝอยในสำนักงาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ซีร์.

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2548). *มาตรฐานการจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.

บัณฑิต คุ้มวานิช. (2555). *การบริหารจัดการขยะมูลฝอยในกองบิน 41 จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เทศบาลตำบลหนองเต็ง. (2559). *แผนพัฒนาสามปี (พ.ศ.2559-2561)*. บุรีรัมย์ : สำนักงานเทศบาลตำบลหนองเต็ง.

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (พ.ศ.2555-2559). (2555). สืบค้นจาก http:// www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2555/E037/1.PDF.

สกล พลบุบผา. (2557). *การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลเมืองซุมเห็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์*. การค้นคว้าอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

สลักจิต พุกจรูญ. (2558). *การวิเคราะห์ระบบและการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม*. สืบค้นจาก http://snerpt-environment.blogspot.com/2009/08/slog-post6498.html.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2555). *แผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการขยะมูลฝอยและขยะมูลฝอยอันตรายชุมชนระดับประเทศและแผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการ เพื่อการจัดการขยะมูลฝอยประเภทแก้ว กระดาษ พลาสติก และหลอดฟลูออเรสเซนต์*. กรุงเทพฯ : สำนักงานนโยบายและแผนพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 *(2554-2559)*. กรุงเทพฯ : สำนักงานแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

อาณัติ ต๊ะปินตา. (2553). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย*. กรุงเทพฯ : แอคทีฟพริ้นท์.

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ตามความคิดเห็นของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตาเสา อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์

The Desired Characteristics of Chief Executive of Subdistrict Administrative Organization as Perceived by People in Tasao Subdistrict Administrative Organization, Tasao District, Buriram Province

สกุลรัตน์ นุชผักแว่น[1*] และประชัน คะเนวัน[2]

[1]หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ องค์การบริหาร ส่วนตำบลตาเสา อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์

[2]หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

[*]E-mail: kungnarak_21@hotmail.co.th

.....

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ตามความคิดเห็นของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตาเสา อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาการได้มาซึ่งคุณลักษณะผู้นำท้องถิ่นตามความคิดเห็นของประชาชน ผู้ให้ข้อมูลหลักได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง โดยการกำหนดเป็นโควตา จำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารและข้าราชการ จำนวน 5 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 10 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ 2 ลักษณะ คือ การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์บริบทเชิงเนื้อหา และการวิเคราะห์เชิงบรรยาย ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนต้องการผู้บริหารที่มีบุคลิกภาพดี มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการงานได้ดี มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีความขยันหมั่นเพียร มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีบริหารงานโดยคำนึงถึงประชาชนเป็นสำคัญส่วนแนวทางแก้ปัญหาการได้มาซึ่งคุณลักษณะของผู้นำท้องถิ่นตามความคิดเห็นของประชาชน พบว่า การเลือกผู้นำท้องถิ่นโดยมากจะเลือกจากการเป็นเครือญาติ หรือพรรคพวกเพื่อนฝูงกันเอง หรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน จึงควรให้การส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะหรือชุมชน ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก ให้การ

ประชาสัมพันธ์เรื่องประชาธิปไตยที่ถูกต้องและเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่ม และการให้ความรู้เรื่องผลดีผลเสียของการซื้อสิทธิขายเสียงในแบบเชิงรุก เข้าถึงทุกพื้นที่ในชุมชนหรือหมู่บ้าน รวมถึงการให้ความรู้แก่ประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมบริหารจัดการท้องถิ่นให้มาก มีกลุ่มอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือหรือสนับสนุนคนดี เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนและท้องถิ่นเอง

คำสำคัญ: ลักษณะที่พึงประสงค์, นายกองค์การ, ความคิดเห็น

ABSTRACT

The purposes of this research were to study 1) desirable characteristics of the Chief Executive of Sub-district Administrative Organization by public opinion in Tasao Sub-district Administrative Organization, Huai Rat District, Buriram Province, and 2) solutions of acquisition of local administrators' characteristics according to public opinion. Samples were obtained through Purposive Sampling with 15 quota samples consisting of 5 administrators and government officers and 10, Data collected by in-depth interviews. Data were analyzed through 2 approaches; Content Analysis and Narrative Analysis. The result found that in terms people wanted leaders with good personality, ability to administrate well, vision, honesty, accountability, perseverance, interpersonal relations, who give priority to the public. In terms of solutions of acquisition of local administrators' characteristics, it found that most local leaders were selected by relatives or friends who have mutual benefit. So, there should be approaches to encourage them to create unity among people in community, public relations on right democracy and accessibility to all groups of people, proactive contribution of education on advantages and disadvantages of vote buying in every community, including approaches educating people on local administration and providing volunteers to assist and support good people for benefits of community and local people.

Keywords: Desirable characteristics, Chief Executive of organization , opinion

ภาวะผู้นำ (Leadership) เป็นความสามารถด้านอิทธิพลต่อบุคคลในกลุ่มเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย ใช้กระบวนการสั่งการ การมีอิทธิพลต่อผู้อื่น การมีปฏิสัมพันธ์ โดยถ่ายทอดแนวคิดไปสู่การปฏิบัติ อาจกล่าวได้ว่า ภาวะผู้นำเป็นการมีปฏิสัมพันธ์ที่ไม่หยุดนิ่งของกระบวนการ 3 อย่าง ที่มีความเกี่ยวเนื่องและอิทธิพลต่อกัน ได้แก่ ผู้นำ ผู้ตาม และสถานการณ์ อันนำไปสู่การบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ภาวะผู้นำเป็นเรื่องสำคัญที่ทุกองค์กรให้ความสำคัญและพยายามที่จะพัฒนาบุคลากรให้มีภาวะผู้นำ ลักษณะของบุคคลที่มีภาวะผู้นำ คือ ผู้นำจะต้องมองไกล คิดไกล มองเห็นเป้าหมายในอนาคตข้างหน้าที่เรียกว่า “วิสัยทัศน์” และพัฒนาวิธีการทำงานใหม่ๆ อยู่เสมอ มีความน่าเชื่อถือ ทำให้บุคลากรทุกคนในทีมงานยินดีที่จะทำงานร่วมกัน ไม่มีความลำเอียง และเลือกปฏิบัติต่อใครบางคนเป็นพิเศษ พิจารณาเสมอว่า ใครที่เหมาะสมกับงานต่างๆ ก็จะมอบหมายที่เขาถนัดเพื่อให้เกิดผลงานที่ดีที่สุด ผู้นำต้องวางแผนความก้าวหน้าในสายอาชีพให้กับพนักงานแต่ละคน เพื่อให้พนักงานมีทักษะใหม่ๆ ในการทำงานเกิดขึ้นเสมอ มุ่งมั่นที่จะทำงานและฟันฝ่าอุปสรรคไปพร้อมๆ กัน ในยุคปัจจุบัน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยผู้นำภายใต้บริบทและเงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ของระบบสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้นรวดเร็วไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี การตลาด ตลอดจนสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (เรวัตร์ ชาตรีวิศิษฏ์ และคณะ, 2554, หน้า 10) องค์กรภาคเอกชนและภาครัฐบาล จะต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ด้วยเหตุนี้เอง องค์การทุกองค์การจะต้องมีผู้บริหารที่มีภาวะความเป็นผู้นำที่มีองค์ความรู้ทั้งด้านบริหาร ด้านกิจกรรม ด้านมนุษย์สัมพันธ์ เพื่อการนำพาองค์การไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้นำ (Leader) เป็นตัวแทนขององค์การ เป็นบุคคลที่ทำให้องค์การประสบความก้าวหน้าและบรรลุผลสำเร็จ โดยเป็นผู้ที่มีบทบาทเป็นเสมือนหลักในการดำเนินงานโดยเฉพาะต่อผู้ใต้บังคับบัญชาและต่อผลงานของส่วนรวม ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าและความมีประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์การ มีผู้กล่าวถึงบทบาทของผู้นำดังนี้ (วิเชียร วิทยอุดม, 2549, หน้า 25) ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทของผู้นำนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะขององค์การ ประเภทและชนิด โครงสร้างและจุดมุ่งหมายขององค์การ อำนาจหน้าที่ที่ใช้ก็จะแตกต่างกันตามไปด้วย แต่ภารกิจที่ได้รับและจะต้องทำอยู่เสมอ ในขณะที่อยู่ในฐานะผู้นำก็จะมีจุดประสงค์ที่คล้ายๆ กันคือ นำองค์การไปสู่เป้าหมายปลายทางคือความสำเร็จ ซึ่งจะเห็นว่า ผู้นำเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อองค์การและต่อกลุ่มเป็นอย่างมาก (เนตร์พัณณา ยาวิราช, 2547, หน้า 9-10) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้นำหรือผู้บริหารในองค์การ เป็นผู้ที่มีบทบาทหลายด้านด้วยกัน ที่มีความสำคัญต่อการบริหารองค์การ ดังนี้ 1) บทบาทในด้านการสื่อ

ข้อความ (Informational Roles) เป็นผู้ติดตามตรวจสอบดูแลการรับข้อมูล แสวงหาข้อมูล กลั่นกรองข้อมูล และรายงานต่างๆ การติดต่อสื่อสาร เผยแพร่ข่าวสารข้อมูลไปยังภายนอก 2) บทบาทด้านความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น (Interpersonal Role) การพบปะบุคคลต่างๆ ที่มาพบ การร่วมเป็นตัวแทนของหน่วยงานในการจูงใจ พัฒนาฝึกอบรม ประสานระหว่างภายใน เป็นที่ปรึกษาให้แก่พนักงาน 3) บทบาทด้านการตัดสินใจ (Decisional Role) การพัฒนาแนวคิดใหม่ๆ และนำไปปฏิบัติให้เกิดผลดี คอยแก้ไขปัญหาวิกฤติต่างๆ ที่เกิดขึ้น แก้ไขความขัดแย้งระหว่างพนักงาน การปรับสภาพบรรยากาศในการทำงานให้ดีขึ้น รักษาผลประโยชน์ของหน่วยงาน (เรวัตร์ ชาตรีวิศิษฏ์ และคณะ, 2554, หน้า 127) ได้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของผู้นำที่จะต้องปฏิบัติด้วยตนเอง โดยลงมือทำเองหรือสั่งการมอบหมายเพื่อให้งานสำเร็จ ดังนี้ 1) การควบคุม 2) การตรวจตรา 3) การประสานงาน 4) การวินิจฉัยสั่งการ 5) การโน้มน้าวให้ทำงาน 6) การประเมินผลงาน

การบริหารงานในองค์กรปกครองท้องถิ่นมีความสำคัญ ผู้นำจะต้องเรียนรู้ประสบการณ์ทางการเมือง ฝึกฝนทักษะทางการบริหารงาน มีอำนาจบริหารงานบุคคล มีอำนาจบรรจุแต่งตั้ง ให้คุณให้โทษพนักงานของตนได้ โดยภารกิจต่างๆ ต้องเน้นประสิทธิภาพ สามารถสนองตอบความต้องการของประชาชนภายในท้องถิ่นและสามารถทำงานได้ตามวัตถุประสงค์ของการกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่น (สรายุทธ์ เศรษฐขจร, 2546, หน้า 27) ดังนั้น ภาวะผู้นำจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารงานภายในองค์การให้ประสบความสำเร็จแต่ก็ยังต้องการความร่วมมือจากทุกๆ ฝ่ายด้วย องค์การที่ประสบความสำเร็จมีลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่งแตกต่างกันไปจากองค์การที่ไม่ประสบความสำเร็จ คือ การมีผู้นำที่มีประสิทธิภาพการบริหารใดๆ จะเกิดประสิทธิภาพได้ ผู้บริหารจะต้องใช้ภาวะผู้นำกระจายความรับผิดชอบอย่างเป็นธรรมไปสู่ผู้ใต้บังคับบัญชาในหน่วยงานของตน และใช้ภาวะผู้นำให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ โดยสามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับทุกสถานการณ์ได้ และใช้ความรู้ความสามารถของตนให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารงาน อย่างมีประสิทธิผลด้วย (ประหยัด หงส์ทองคำ, 2540, หน้า 15) ผู้นำที่เหมาะสมของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงมีบทบาทมากต่อการดำเนินงานขององค์กรปกครองท้องถิ่นทั้งทางตรงทางอ้อม

การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นองค์กรที่ใกล้ชิดกับประชาชนและ เป็นพื้นฐานการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมและยังถือเป็นสถาบันที่ทำให้การศึกษาและฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยกับประชาชน โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในภารกิจของท้องถิ่นและเพื่อให้ประชาชนเกิดความสำนึกในสิทธิหน้าที่ของตนเองที่มีต่อชุมชน หน้าที่พลเมืองอันจะนำไปสู่การปกครองตนเองในที่สุด (โกวิทย์ พวงงามและอลงกรณ์ อรรคแสง, 2547, หน้า 1) องค์กรปกครองท้องถิ่นมีฐานะเป็นนิติบุคคลที่กระจายอยู่ทั่วทั้งประเทศจึงต้องมีความเข้มแข็ง

พัฒนาตนเอง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องปรับบทบาทการบริหาร การพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สามารถบรรลุสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ (รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2544, หน้า 24) ถ้าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีผู้นำที่ดีก็จะส่งผลในทิศทางที่ดีต่อการแก้ปัญหาต่างๆ ขององค์การที่มีอยู่มากมาย ดังนั้น ภาวะผู้นำของผู้บริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะลักษณะภาวะผู้นำจะส่งผลโดยตรงต่อการกำหนดทิศทางการพัฒนาขององค์การที่ผู้นำนั้นปฏิบัติหน้าที่อยู่ โดยเฉพาะการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ที่เป็นการบริหารงานรูปแบบหนึ่งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเป็นการทำงานที่ใกล้ชิดประชาชนเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนมากที่สุด

องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นพื้นฐานและเป็นหัวใจสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง เนื่องจากมีความเกี่ยวพันใกล้ชิดกับประชาชนโดยตรง ทั้งในด้านการให้บริการสาธารณูปโภค และสาธารณูปการต่าง ๆ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี ตลอดจนการให้ความรู้ ความเข้าใจอันถูกต้องดีงาม และสร้างความศรัทธาให้กับประชาชนในท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตน ให้เจริญก้าวหน้าตามหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งสิ่งสำคัญที่สุด คือ การกระจายอำนาจการปกครองออกไปสู่ประชาชนโดยทั่วถึง (นภดล เวชสวัสดิ์, 2548, หน้า 32) การบริหารงานในองค์การบริหารส่วนตำบล มีความรับผิดชอบที่สูงมาก แต่อย่างไรก็ตามภาพลักษณ์ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นก็ยังถูกมองว่ายังมีปัญหาการบริหารจัดการในองค์การ เช่น ผู้บริหารบางคนขาดภาวะผู้นำจึงเป็นปัญหาบุคลากร ปัญหาการใช้เทคโนโลยี ปัญหาการทุจริตและคอร์รัปชั่นในกลุ่มข้าราชการและข้าราชการการเมืองในระดับท้องถิ่น แต่ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในเกือบทุกท้องที่ เป็นการพูดปากต่อปากที่ไม่อาจหาข้อมูลหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรได้ และปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในหลายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพื่อนำไปสู่การสร้างรากฐานความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะนายกองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นผู้ที่มีความสำคัญที่สุดในการบริหารงาน

จากความเป็นมาและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยซึ่งเป็นพนักงานส่วนตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลตาเสา มีความสนใจที่จะทำการศึกษาคุณลักษณะของท้องถิ่นตามความคิดเห็นของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตาเสา อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ ว่าลักษณะผู้นำหรือผู้บริหารในองค์การ จะต้องมีลักษณะของผู้นำที่ดีอย่างไรจึงจะเหมาะสมที่จะเป็นผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ มาเป็นข้อเสนอแนะในการปรับลักษณะและบริบทของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อให้เกิดการพัฒนาในท้องถิ่นต่อไป ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมีคำถามเพื่อวิจัยดังต่อไปนี้

คำถามเพื่อการวิจัย

1. ประชาชนมีความต้องการผู้นำท้องถิ่นมีคุณลักษณะอย่างไร
2. การได้มาของผู้นำท้องถิ่นมีปัญหาอย่างไร
3. มีแนวทางใดในการแก้ไขปัญหาการได้มาซึ่งคุณลักษณะผู้นำท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ตามความคิดเห็นของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตาเสา อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์

2. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาการได้มาซึ่งคุณลักษณะผู้นำท้องถิ่นตามความคิดเห็นของประชาชน

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผู้นำ คือ บุคคลที่ได้รับการยอมรับและยกย่องจากคนอื่น ได้จากการแต่งตั้งหรือได้รับการยกย่องให้เป็นหัวหน้าในการดำเนินงานต่าง ๆ (เนตร์พัณณา ยาวิราช, 2549, หน้า 7) ซึ่งสอดคล้องกับวิเชียร วิทยอุดม (2553, หน้า 3) ได้อธิบายไว้ว่า ผู้นำจะเป็นเพียงบุคคลที่ยอมรับหรือยกย่องให้เป็นหัวหน้าจากสมาชิกในกลุ่ม เนื่องจากลักษณะใดลักษณะหนึ่งอันเกิดจากบุคลิกลักษณะของเขาในสถานการณ์หนึ่งๆ ซึ่งยอมรับในตัวของเขา เช่น เป็นคนกล้ามีความรู้ความสามารถ มีสติปัญญา และลักษณะของผู้นำที่ดี สุทธิชัย ปัญญโรจน์ (2554) ได้กล่าวไว้ว่า 1) มีเป้าหมาย 2) ความรอบรู้ 3) กล้าเปลี่ยนแปลงหรือริเริ่มสิ่งใหม่ๆ 4) กระตือรือร้น 5) มีความอดทน 6) มีสติในการบังคับหรือควบคุมตัวเอง 7) การใช้ดุลพินิจและกล้าตัดสินใจ 8) มีมนุษย์สัมพันธ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่ได้ด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยการกำหนดโควตา (Quota) จำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารและข้าราชการ จำนวน 5 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการในการปฏิบัติงานด้านท้องถิ่นทั้งยังเป็นผู้ประสานงานระหว่างประชาชนกับผู้บริหารท้องถิ่น และผู้นำชุมชน จำนวน 10 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทและความสำคัญในชุมชนและ

มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด จึงเข้าใจความต้องการของประชาชนได้เป็นอย่างดี ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ 2 วิธี คือ ใช้การวิเคราะห์เชิงบริบทเนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์เชิงบรรยาย (Descriptive Analysis) เพื่อให้ได้ข้อมูลสมบูรณ์มากที่สุด ดังรายละเอียดข้อมูลผู้ให้การสัมภาษณ์ปรากฏในตาราง 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 รายละเอียดข้อมูลผู้ให้การสัมภาษณ์ จำนวน 15 คน

ชื่อ – สกุล	เพศ	อายุ	ตำแหน่ง
ผู้บริหารและข้าราชการ			
1. นายประทิพ ทะวิงรัมย์	ชาย	46	รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลตาเสา
2. นายบุญมี มนีทอง	ชาย	58	ผู้อำนวยการกองช่าง อบต.ตาเสา
3. นายประสรร เทวอนรัมย์	ชาย	42	หัวหน้าสำนักปลัด อบต.ตาเสา
4. นางสาวศรีจันทร์ ภาโส	หญิง	38	ผู้อำนวยการกองศึกษา อบต.ตาเสา
5. นางเข็มพร สายชมภู	หญิง	53	ผู้อำนวยการกองคลัง อบต.ตาเสา
ผู้นำชุมชน			
6. นายติ๊ก อนันรัมย์	ชาย	49	กำนันตำบลตาเสา
7. นายเสมียน เยาวลักษณ์	ชาย	53	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 ตำบลตาเสา
8. นางกัลยา อนันรัมย์	หญิง	59	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 ตำบลตาเสา
9. นายถนอม ทองจันทร์	ชาย	48	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 ตำบลตาเสา
10. นายสุชาติ หะพลรัมย์	ชาย	57	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 ตำบลตาเสา
11. นายวิโรจน์ ทะรารัมย์	ชาย	54	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 ตำบลตาเสา
12. นายนายบุญศรี ทิสารัมย์	ชาย	53	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ตำบลตาเสา
13. นายจันทร์ ศิลปงาม	ชาย	52	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 ตำบลตาเสา
14. นายบุญจันทร์ ทะรารัมย์	ชาย	49	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 9 ตำบลตาเสา
15. นายระแวว เปลี่ยนกลิ่น	ชาย	53	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 10 ตำบลตาเสา

ผลของการวิจัย

จากการที่ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ตามประเด็นคำถามที่กำหนดไว้เกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก มีความคิดเห็นมีประเด็นที่เหมือนกันและต่างกัน ดังนี้

1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ด้านประชาชนมีความต้องการผู้นำท้องถิ่นมีคุณลักษณะอย่างไร จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและข้าราชการขององค์การบริหารส่วนตำบลและผู้นำชุมชน พบว่า โดยสรุปมีประเด็นอยู่ 2 ประเด็น โดยได้แยกประเด็นที่เหมือนกันและต่างกัน ดังนี้

1.1 ประเด็นเหมือนกัน

- มีความต้องการคุณลักษณะผู้นำที่มีบุคลิกภาพดี มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการงานได้ดี มีวิสัยทัศน์ มองการณ์ไกล บริหารองค์การให้ทันยุคทันสมัย มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบการทำงานได้ มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีทั้งในการบริหารงานและการเข้าถึงประชาชน มีความขยันหมั่นเพียร และทำงานเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง

1.2 ประเด็นที่ต่างกัน

- การเลือกคนที่ให้ผลประโยชน์แก่ตน หรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน การเลือกคนที่มีความรู้จักกัน หรือเป็นเครือญาติ หรือเป็นพรรคพวกเพื่อนฝูงกันเอง

จากการสัมภาษณ์ในด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลที่ประชาชนต้องการ ได้ข้อสรุปดังนี้ 1) ผู้บริหารต้องมีบุคลิกภาพดี 2) ผู้บริหารต้องมีความรู้ความสามารถ 3) ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกล 4) ผู้บริหารต้องมีความซื่อสัตย์ สุจริต 5) ผู้บริหารต้องมีความขยันหมั่นเพียร 6) ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานที่ดี 8) ผู้บริหารต้องใช้หลักการมีส่วนร่วมในการบริหารงาน 9) ผู้บริหารต้องปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ

2. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการได้มาของผู้นำท้องถิ่นมีปัญหาอย่างไร จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและข้าราชการขององค์การบริหารส่วนตำบลและผู้นำชุมชน พบว่า โดยสรุป มีประเด็นอยู่ 2 ประเด็น โดยได้แยกประเด็นที่เหมือนกันและต่างกัน ดังนี้

2.1 ประเด็นเหมือนกัน

2.1.1 ปัญหาจากประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยแบบประชาชนมีส่วนร่วม

2.1.2 ปัญหาจากการใช้อิทธิพล หรือการซื้อสิทธิขายเสียงเพื่อให้ได้มาซึ่งคะแนนที่มาก โดยไม่ได้คำนึงถึงความรู้ความสามารถของผู้นำในการเข้ามาบริหารงาน และบางครั้งเกิดความขัดแย้งกันเองในชุมชนหรือในแต่ละหมู่บ้าน

2.2 ประเด็นที่ต่างกัน

2.2.1 ประชาชนยังใช้ระบบเครือญาติ อานัสสินจ้างเป็นปัจจัยในการตัดสินใจเลือกตั้งผู้นำท้องถิ่นในแต่ละสมัยแทนที่จะต้องเลือกคนดีเข้ามาบริหารงาน และยังมีการจับกลุ่มแบ่งพรรคแบ่งพวกกัน กลุ่มผลประโยชน์ร่วมกัน

2.2.2 ประชาชนยังไม่ตื่นตัวในการป้องกันการทุจริตอย่างแท้จริง และไม่เรียนรู้ไม่ศึกษา ไม่ดูตัวอย่างที่ดีๆ ก็จะทำให้ท้องถิ่นมีการพัฒนาอย่างก้าวหน้า และมีความมั่งคงอย่างยั่งยืน

จากการสัมภาษณ์ถึงปัญหาการได้มาของผู้นำท้องถิ่น ได้ข้อสรุปดังนี้ ปัญหาการได้มาของผู้นำท้องถิ่น เนื่องจากประชาชนยังใช้ระบบเดิมๆ เกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกผู้บริการ ยังคงมีการซื้อสิทธิขายเสียง เพราะเกิดจากความเคยชิน และเห็นเป็นเรื่องธรรมดา จึงไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่ใช้อิทธิพลในพื้นที่ เช่น การข่มขู่ผู้สมัครแข่งขัน การแบ่งกลุ่ม แบ่งพรรคแบ่งพวก ทำให้ไม่กล้ามีผู้มาสมัครรับเลือกตั้งผู้นำท้องถิ่น ทำให้ไม่มีคู่แข่งขัน

3. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ด้านแนวทางการแก้ไขปัญหาการได้มาซึ่งคุณลักษณะผู้นำท้องถิ่น จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและข้าราชการขององค์การบริหารส่วนตำบลและผู้นำชุมชน พบว่า โดยสรุป มีประเด็นอยู่ 2 ประเด็น โดยได้แยกประเด็นที่เหมือนกันและต่างกัน ดังนี้

3.1 ประเด็นเหมือนกัน

3.1.1 การแก้ไขโดยการสร้างความสมานฉันท์ในชุมชน เพื่อให้เกิดความรักความสามัคคีกันเป็นชุมชนที่เข็มแข็งพึ่งพาตนเองได้ในทุกๆ เรื่อง

3.1.2 การปลูกจิตสำนึกด้านประชาธิปไตย เพื่อให้ประชาชนตระหนักและเห็นความสำคัญของการเลือกผู้นำท้องถิ่น เข้ามาบริหารและพัฒนาท้องถิ่นของตน

3.1.3 มีการจัดตั้งกลุ่มหรือชมรมเพื่อต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียง รวมทั้งมีการระดมทุนเพื่อเป็นทุนหรือให้การสนับสนุนคนดี คนเก่ง มีคุณธรรม จริยธรรม พึ่งพาได้

3.2 ประเด็นที่ต่างกัน

3.2.1 การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน ที่เป็นพลังสำคัญ

3.2.2 เน้นการกำหนดคุณสมบัติของผู้นำท้องถิ่น ในการสมัครรับเลือกตั้ง โดยเน้นด้านความรู้ความสามารถ และด้านการมีคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงาม เพื่อป้องกันผู้มีอิทธิพล คนที่มีฐานะ หรือกลุ่มที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน เข้ารับการสมัครรับเลือกตั้ง

จากการสัมภาษณ์ถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาการได้มาซึ่งคุณลักษณะผู้นำท้องถิ่นได้ข้อสรุปดังนี้ ควรให้การส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะหรือชุมชน ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก ให้

การประชาสัมพันธ์เรื่องประชาธิปไตยที่ถูกต้องและเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่ม และการให้ความรู้เรื่องผลดีผลเสียของการซื้อสิทธิขายเสียงในแบบเชิงรุก เข้าถึงทุกพื้นที่ในชุมชนหรือหมู่บ้าน รวมถึงการให้ความรู้แก่ประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมบริหารจัดการท้องถิ่นให้มาก มีกลุ่มอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือหรือสนับสนุนคนดีมีคุณธรรม เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนและท้องถิ่นเอง

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการไปแล้วนั้น พบประเด็นที่จะอภิปรายเพิ่มเติม ดังนี้ จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและข้าราชการขององค์การบริหารส่วนตำบลและผู้นำชุมชนเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล โดยผู้วิจัยได้แยกศึกษาวิจัยใน 3 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง พบว่า ประชาชนมีความต้องการผู้บริหารต้องมีบุคลิกภาพที่ดี คือ มีสุขภาพอนามัยที่ดี มีท่วงท่ากิริยา รวมทั้งการแต่งกายที่สุภาพ มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์หรือความรู้สึกได้ดี มีความเชื่อมั่นในตัวเอง ทั้งนี้เพราะผู้บริหารที่จะเป็นผู้นำหรือผู้บริหารที่จะมีบทบาทหน้าที่ในการวินิจฉัยตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหาร ต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีวิสัยทัศน์เพราะในสภาพการณ์ปัจจุบันประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึงเกี่ยวกับผู้นำหรือนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ประชาชนจึงต้องการผู้บริหารที่มีบุคลิกภาพดีทั้งทางด้านร่างกายและด้านความคิด มีความกล้าคิดและตัดสินใจได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับที่ กวี วงศ์พุฒ (2550, หน้า 46) ได้อธิบายว่า บุคลิกภาพของผู้บริหารต้องมีร่างกายและสุขภาพที่สมบูรณ์ มีความสามารถควบคุมความรู้สึกและการกระทำของบุคคล มีความคล่องแคล้ว ความคิดอ่าน การตัดสินใจ มีความเข้าใจในเหตุการณ์และสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

ประเด็นที่สอง พบว่า การที่จะได้ผู้บริหารต้องมีความรู้และมีความสามารถในการบริหารจัดการงานได้ดี คือ ต้องมีความรู้ในเรื่องการบริหารจัดการงานในองค์การ เป็นผู้รู้และเข้าใจในหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบ กฎ ข้อบังคับ มติ กฎหมาย และนโยบายอย่างถ่องแท้ จะต้องเริ่มต้นจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่เลือกเพราะรัก ไม่เลือกเพราะอามิสสินจ้าง ทั้งนี้เพราะผู้บริหารจะต้องรู้เรื่องการบริหารจัดการงานในองค์การได้เป็นอย่างดี ต้องเป็นผู้นำให้ผู้ตามดำเนินงานไปสู่จุดมุ่งหมายที่วางไว้ มีการวางแผนการบริหารงานที่ดี ดังนั้นประชาชนจึงต้องการผู้บริหารที่มีความสามารถในการนำพาองค์การไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีการบริหารองค์การของ Henri Fayol (2004, p.110, อ้างถึงใน ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2545, หน้า 86) ได้อธิบายว่า สาระสำคัญ

เกี่ยวกับการบริหารงาน ซึ่งประกอบด้วยหน้าที่ทางการบริหาร 5 ประการ ดังนี้ ต้องมีการวางแผน การจัดองค์การ การบังคับบัญชาสั่งการ การประสารงาน และการควบคุม

ประเด็นที่สาม พบว่า ความเข้าใจในเรื่องความเป็นประชาธิปไตยในท้องถิ่นหรือชุมชนยังมีน้อย และประชาชนขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารงานในท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง เพราะการรับรู้ข่าวสารบ้านเมืองยังไม่มีการพัฒนาในพื้นที่ชนบท ยังคงมีความคิดแบบเดิม จึงมีการซื้อสิทธิขายเสียง ดังนั้น การให้ความรู้เรื่องประชาธิปไตยในประชาชนจึงมีความสำคัญ โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องต้องกระตุ้นสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนเข้าใจในความเป็นประชาธิปไตยให้มาก ส่งเสริมหรือมีการพัฒนาระบบการเลือกตั้ง การให้ความรู้ผลดีผลเสีย เพื่อป้องกันการซื้อสิทธิขายเสียง ซึ่งสอดคล้องกับที่ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2557, หน้า 18) ที่กล่าวไว้ว่า แนวทางในการพัฒนาการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย ต้องมีการพัฒนาระบบและตรวจสอบทางการเมือง การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย ต้องปลูกฝังให้ประชาชนมีจิตสำนึก มีความรู้ความเข้าใจคุ้มค่าในระบอบประชาธิปไตย และห่วงแหนไว้ ต้องพัฒนาระบบการศึกษาพัฒนาคนให้มีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น และการพัฒนาระบบเศรษฐกิจ ให้ประชาชนอยู่พอดีพอกินไม่มีหนี้สิน ประชาชนก็จะหันมาสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น

สรุป

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ตามความคิดเห็นของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตาเสา อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ตามความคิดเห็นของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตาเสา อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาการได้มาซึ่งคุณลักษณะผู้นำท้องถิ่นตามความคิดเห็นของประชาชน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก พบผลการวิจัยดังนี้

จากผลการสัมภาษณ์ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล โดยภาพรวม ผู้บริหารจะต้องมีภาวะความเป็นผู้นำ ทั้งด้านบุคลิกลักษณะ กริยา ท่าทาง การแต่งกายที่ดูเหมาะสมตามสถานการณ์ต่างๆ มีความสุขุม รอบคอบ กล้าคิดกล้าตัดสินใจ พร้อมยอมรับฟังปัญหา และแก้ไขปัญหาได้ทุกสถานการณ์ สามารถกำหนดวิสัยทัศน์ ในการปฏิบัติงานในองค์การให้มีความชัดเจนและปฏิบัติตามได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีเป้าหมายที่ชัดเจน มีความมุ่งมั่น เสียสละทำเพื่อประโยชน์ส่วนร่วมเป็นสำคัญ มีความซื่อสัตย์ ปฏิบัติหน้าที่โดยความสุจริต ซื่อตรง ไม่เอารัดเอา

เปรียบหรือทุจริตคอร์รัปชั่น หรือมุ่งผลประโยชน์ส่วนตัว ดังนั้นผู้บริหารจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีของการเป็นผู้นำในองค์การ ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ปฏิบัติตามอย่างถูกต้อง พร้อมนำพาองค์การไปสู่เป้าหมายได้สำเร็จ ส่วนด้านแนวทางการแก้ปัญหาการได้มาของผู้นำท้องถิ่น โดยภาพรวม ต้องสร้างความสามัคคีและความเข้มแข็งในชุมชน ต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียง ให้ประชาชนตระหนักและเห็นความสำคัญในการเลือกผู้นำท้องถิ่น ส่งเสริมการให้ความรู้และมีจิตสำนึกในด้านประชาธิปไตย และสนับสนุนคนดี คนเก่ง มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถเป็นที่พึ่งของประชาชนและทำงานเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง เข้ามาเป็นผู้นำท้องถิ่น เพื่อพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเจริญและยั่งยืนต่อไป

ผลการวิจัยนี้ เป็นเพียงแนวทางให้ผู้บริหารหรือผู้นำในองค์การ ในการเป็นแบบอย่างของการนำไปสู่การพัฒนาตนเอง เพื่อการพัฒนางานให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน แต่ความเป็นภาวะผู้นำก็ต้องมีหลักธรรมสำหรับผู้บริหาร ที่เรียกว่า พรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุฑิตา อุเบกขา และ สังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นธรรมอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจผู้อื่น หรือธรรมเพื่อให้คนเป็นที่รักของคนทั่วไป ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา และที่สำคัญอีกอย่างคือ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ซึ่งประกอบไปด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ถ้าปฏิบัติตามหลักดังที่กล่าวมาได้ก็จะนำพาองค์การประสบความสำเร็จและบรรลุตามเป้าหมายได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย พบว่า ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลตามความคิดเห็นของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตาเสา อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ จากการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัย จะนำประเด็นที่สำคัญๆ มาเสนอแนะ 4 ประเด็น ดังนี้

1. หน่วยงานภาครัฐ เช่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ควรมีการส่งเสริมให้ความรู้ หรือการฝึกอบรมผู้บริหารที่จะเข้ามารับตำแหน่งบริหารงานในองค์การ โดยการเน้นเรื่องคุณธรรม จริยธรรม เรื่องบาปบุญคุณโทษ และการปฏิบัติงานในหน้าที่ เพื่อเพิ่มศักยภาพความเป็นผู้นำ ก่อนเข้ารับการทำงานเป็นสำคัญ

2. หน่วยงานภาครัฐควรให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องการซื้อสิทธิ ขายเสียง และปลูกจิตสำนึกด้านประชาธิปไตย เพื่อให้ประชาชนตระหนักและเห็นความสำคัญของการเลือกผู้นำท้องถิ่น ในการเลือกคนดีเข้ามาบริหารและพัฒนาท้องถิ่นของตน

3. ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการในชุมชนหรือหมู่บ้านควรมีการจัดตั้งกลุ่มหรือชมรมเพื่อต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียง รวมทั้งมีการระดมทุนเพื่อเป็นทุนหรือให้การสนับสนุนคนดี คนเก่งมีคุณธรรม จริยธรรม พึ่งพาได้

4. ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ต้องใช้สิทธิเลือกคนดีที่มีความรู้ความสามารถ มีวิสัยทัศน์ ไม่เลือกคนที่ทุจริตตั้งแต่ต้น เช่น การให้อานิสสินจ้าง หรือแม้แต่คนที่รู้จัก เป็นญาติพี่น้องกันต้องตัดทิ้ง

เอกสารอ้างอิง

กวี วงศ์พุฒ. (2550). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ: บี.เค.อินเตอร์ปริ้นท์ จำกัด

โกวิทย์ พวงงาม และอลงกรณ์ อรรคแสง. (2547). *คู่มือมิติใหม่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มาจากเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน*. กรุงเทพฯ: เสมาธรรม.

นภดล เวชสวัสดิ์. (2548). *บุคลิกภาพสู่การเป็นผู้นำ*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

เนตร์พัณณา ยาวิราช. (2547). *ภาวะผู้นำ และผู้นำเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ: เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรส.

_____. (2549). *ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : เซนทรัลเอ็กซ์เพรส

ประหยัด หงส์ทองคำ. (2540). *ปัญหาและแนวทางการปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารเทศบาลไทย*. กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาการพิมพ์.

รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2544). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ: ธนธัชการพิมพ์.

เรวัตร์ ชาตรีวิศิษฏ์ และคณะ. (2554). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ: คอมแพคท์พริ้นท์ จำกัด

วิเชียร วิทยอุดม. (2549). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ: ธีระฟิล์ม และ ไซเท็กซ์.

_____. (2553). *ภาวะผู้นำ*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ธนธัชการพิมพ์ .

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2545). *พฤติกรรมองค์การ*. กรุงเทพฯ: ธีระฟิลม์และโซแท็กซ์.

สรายุทธ์ เศรษฐขร. (2546). *บทบาทของผู้บริหาร สู่ความสำเร็จขององค์การ*. วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2 (4): 27-30.

สุทธิชัย ปัญญโรจน์. (2554). *คุณลักษณะผู้นำที่ดี*. สืบค้นจาก http://www.oknation.net/Blog/markandtony/2011/08/10/entry-1

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2557). *การพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย*. สืบค้นจาก http://www.parliament.go.th

การศึกษาคุณภาพชีวิตและแนวทางการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลตำบลห้วยหิน อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์

Quality of life and promoting guidelines of the Elderly in HuaiHin MunicipalityNong Hong District Buriram Province

จันทร์จิรา ธิติพิศุทธิ์กุล[1*] และประชัน คะเนวัน[2]

[1]หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ เทศบาลตำบลห้วยหิน อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์

[2]หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

[*]E-mail: Janji_.ra@hotmail.com

.....

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ในศึกษาเพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลห้วยหิน อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ และเพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ผู้ให้ข้อมูลหลักได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง โดยการกำหนดโควตา จำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารหรือข้าราชการในเทศบาลตำบลห้วยหิน จำนวน 6 คน และผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลห้วยหิน จำนวน 9 คน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงบริบทเนื้อหา และการวิเคราะห์เชิงบรรยาย ผลการศึกษาพบว่า 1) ด้านการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในลักษณะที่จะเรียกว่ามีคุณภาพคือ ความจำเป็นของผู้สูงอายุเกี่ยวกับมาตรฐานการเป็นอยู่เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ความจำเป็นของผู้สูงอายุเกี่ยวกับมาตรฐานการเป็นอยู่ คือ 1) การเข้าถึงการรักษาพยาบาล 2) มีผู้ใกล้ชิดคอยดูแล 3) มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม คุณภาพชีวิตที่ดีนับเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ส่งผลต่อด้านร่างกาย จิตใจและอารมณ์ของผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี 2) ด้านปัญหาที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตที่มีคุณภาพของผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่ปัญหาที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุจะมีปัญหาในเรื่องของปัญหาด้านสุขภาพ โรคภัยไข้เจ็บส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ และปัญหาการขาดคนดูแลผู้สูงอายุ เพราะผู้สูงอายุบางกลุ่มไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้จึงต้องอาศัยคนคอยช่วยเหลือ และผู้สูงอายุบางกลุ่มก็สามารถที่จะช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันได้ 3) ด้านแนวทางดำเนินการอย่างไรจึงจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี ผู้สูงอายุและบุคคลใกล้ชิดต้องให้ความสำคัญกับสุขภาพ การบริโภคอาหารอย่างถูกสุขลักษณะ การพักผ่อนให้เพียงพอ การ

ออกกำลังกายเป็นประจำ เพื่อสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ การพัฒนาทางด้านอารมณ์ การสร้างเสริมสุขภาพจิตที่ดี การเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการ การเข้าร่วมกิจกรรมกับเพื่อนๆ หรือจากหน่วยงานต่างๆ ที่จัดขึ้น

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิต, ผู้สูงอายุ

ABSTRACT

This research, aimed to study; quality of life of the elderly in Huai Hin Municipality, Nong Hong District, Buriram Province, and solutions to enhance life quality of the elderly. Samples were obtained through Purposive Sampling with 15 quota samples consisting of 6 administrators or government officers in Huai Hin Municipality and 9 elderly living in Huai Hin Municipality. Data were analyzed through Content Analysis and Narrative Analysis. The result found that. 1) In terms of the living of the elderly, quality of living was the need of standard of living in order to attain better quality of life. The needs of the elderly concerning standard of living were; 1) access to medical care, 2) supervision by intimates, and 3) social participation. Good quality of life is important for living which results in physical, mental and emotional condition of the elderly. 2) In terms of problems affecting quality of life of the elderly, most problems involved with health problems resulted from illnesses and lack of the elderly healthcare assistants. Some elderly were not able to help themselves, so they needed assistants, meanwhile, some elderly were able to help themselves in their daily lives. 3) Guidelines on how to help the elderly with a better quality of life are; the elderly and intimates must pay attention to health, consumption of hygiene food, enough rest, exercise in order to be healthy, emotional development, mental strength, participation in recreation activities with friends or from various organization.

Keywords: quality of life, Elderly

บทนำ

ปัจจุบันจำนวนประชากรผู้สูงอายุมีการเพิ่มของประชากรอย่างรวดเร็ว เนื่องจากประชากรผู้สูงอายุมีอายุยืนยาวมากขึ้น และอายุขัยเฉลี่ยของประชากรเพิ่มสูงขึ้นทำให้อัตราการตายของประชากรลดลงการตระหนักถึงคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจึงเป็นสิ่งสำคัญการดูแลผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น และให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ เช่นการให้บริการด้านสุขภาพ การจัดสวัสดิการทางสังคม การส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีความสุขความพึงพอใจในการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุเป็นสิ่งสำคัญที่ลูกหลานหรือคนในครอบครัวควรที่จะตระหนักและพิจารณาในจุดนี้ด้วยว่าควรที่จะเป็นอย่างไร เนื่องจากเมื่อบุคคลเข้าสู่วัยสูงอายุแล้วย่อมมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย โรคภัยไข้เจ็บ ปัญหาทางด้านจิตใจ ความจำ การเรียนรู้ บุคลิกภาพ สิ่งต่างๆเหล่านี้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางเสื่อมทั้งสิ้นการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย ผู้สูงอายุเป็นวัยที่ร่างกายมีการเปลี่ยนแปลงในรูปของการเสื่อมถอยมากกว่าการเจริญเติบโต แต่จะมากหรือน้อย ช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น พันธุกรรม สภาพแวดล้อม และโภชนาการของแต่ละบุคคล ความเสื่อมดังกล่าวทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานของอวัยวะต่างๆ ลดลงก่อให้เกิดความเจ็บป่วยได้ง่าย จึงทำให้คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ลดน้อยลงตามอายุขัย หรือสภาพร่างกายและจิตใจของแต่ละคน (ชมพูนุท พรหมภักดิ์, 2556, หน้า15)

วัยสูงอายุเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม การเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายอันเป็นผลมาจากความเสื่อมและความสามารถในการทำหน้าที่ลดลง ก่อให้เกิดปัญหาด้านต่างๆ ตามมา เช่น การเปลี่ยนแปลงของระบบกล้ามเนื้อ และกระดูกมีความแข็งแรงลดลง เนื่องจากการสูญเสียเนื้อกระดูก ทำให้กระดูกเปราะและหักง่าย อาจทำให้เกิดอุบัติได้ง่าย การเปลี่ยนแปลงของระบบประสาทสัมผัสพบว่า ความสามารถในการมองเห็น การได้ยินลดลงทำให้มีความบกพร่องใน การติดต่อสื่อสาร การรับรู้กลิ่นและรสลดลง เมื่อร่วมกับการเปลี่ยนแปลงของระบบทางเดินอาหารที่มีการย่อยและการดูดซึมไม่ดีเกิดอาการท้องอืดแน่นท้องและอาจจะรู้สึกเบื่ออาหารทำให้การรับประทานอาหารเสียไปเกิดการบริโภคที่ไม่ถูกสัดส่วน เกิดภาวะบริโภคเกินหรือขาดสารอาหารได้กาเปลี่ยนแปลง ทางด้านจิตใจส่วนหนึ่งอาจเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายประกอบกับวัยสูงอายุต้องเผชิญกับเปลี่ยนแปลงหน้าที่การงาน ส่งผลทำให้รายได้และความภาคภูมิใจในตนเองลดลงด้วย (สวัสดิ์ ภู่ทอง, 2546, หน้า 65) และเมื่อมีการสูญเสียคู่สมรสหรือเพื่อนฝูงที่ใกล้ชิด จะทำให้รู้สึกท้อแท้ หมดหวัง บุคลิกภาพเปลี่ยนไปจะรู้สึกน้อยใจ อ่อนไหวง่าย วิตกกังวล รู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัย และต้องการการพึ่งพามากขึ้น รู้สึก ขาดความอบอุ่นก่อให้เกิดความเครียด ส่งผลให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงได้ เช่นซึมเศร้าแยกตัวจากสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ในผู้สูงอายุ เป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งในครอบครัว และสังคม การเปลี่ยนแปลงในครอบครัวนั้น จะพบว่าผู้สูงอายุจะลดบทบาทลง เช่น จากการเป็นหัวหน้าครอบครัวกลับเป็นผู้ที่ต้องได้รับการเลี้ยงดูจากบุตรหลาน และบางคนอาจจะถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพัง และจากการเปลี่ยนแปลงสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรมทำให้ผู้สูงอายุบางคนต้องเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพ อีกทั้งการเกษียณอายุราชการจะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีบทบาทและการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมลดน้อยลง เกิดการพึ่งพิงทั้งด้านกิจวัตรประจำวันตลอดจนกิจกรรมที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต ส่งผลกระทบด้านจิตใจของผู้สูงอายุได้ ผลจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกาย จิตใจและสังคมจะส่งผลกระทบถึงกันและกันเป็นวงจรไม่รู้จบ มีผลให้คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุลดลง ดังนั้นแนวทางในการดูแลผู้สูงอายุก็คือ การช่วยเหลือให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุขและพึงพอใจสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างเหมาะสม ช่วยเหลือตนเองได้ตามอัตภาพ ไม่เป็นภาระให้แก่ผู้อื่นและดำรงไว้ซึ่งการมีคุณค่าในตนเองซึ่งหมายถึงการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั่นเอง ผู้วิจัยได้เห็นถึงความสำคัญเกี่ยวกับการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ ที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการป้องกัน ส่งเสริม และดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของผู้สูงอายุ (ภูริชญา เทพศิริ, 2555, หน้า 2-3) ผู้สูงอายุถือว่าเป็นผู้ที่มีคุณูปการต่อลูกหลาน สังคม และประเทศชาติ จึงจำเป็นต้องได้รับการดูแล ให้เหมาะสม โดยคุณภาพชีวิตเป็นตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงภาพรวมของผู้สูงอายุว่าเป็นอย่างไร ทั้งด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ตามหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างราบเรียบ

วิภาวดี ดวงแก้ว (2551, หน้า 32) กล่าวว่า คุณภาพ (Quality of Life) เป็นความคิดรวบยอดที่สำคัญ ซึ่งคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นอาจเป็นของใครก็ได้รวมทั้งผู้สูงอายุ ถ้าผู้นั้นมีความสุขสบายตามสมควรแก่อัตภาพมีคุณธรรม มีความกลมกลืนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และสังคมเป็นชีวิตที่มีความสมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคม บุคคลในครอบครัวที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีย่อมมีเป้าหมายในการดำรงชีวิตที่ดีงาม มีการพัฒนาด้านต่างๆ เช่นการศึกษา อาชีพ รายได้ สุขภาพอนามัย และจริยธรรมอยู่ตลอดเวลา ในลักษณะเช่นนี้เขาย่อมมีความสามารถปรับปรุงสิ่งแวดล้อมต่างๆ รอบตัวให้ดีขึ้นและเกิดคุณประโยชน์คุ้มค่าที่สุด ปัญหาต่างๆในสังคมก็จะลดลงและหมดไปได้ เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ การทำลายทรัพยากรและธรรมชาติ การอพยพ ย้ายถิ่น อาชญากรรม ตลอดจนปัญหาอื่นๆ จึงกล่าวได้ว่าเมื่อใดก็ตามที่บุคคลและครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยงานย่อยที่สุดของสังคมมีคุณภาพชีวิตอย่างไรก็ส่งผลสะท้อนไปยังชุมชน และประเทศชาติอันเป็นหน่วยใหญ่ได้ในที่สุด จากตัวอย่างในประเทศพัฒนาแล้วหลายๆประเทศ ซึ่งประกอบด้วยประชากรที่มีคุณสมบัติที่ดีได้ประสบความสำเร็จในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ในทางตรงกันข้ามประเทศกำลังพัฒนาซึ่งประกอบด้วยประชากรที่มีคุณภาพต่ำ ต่างประสบความ

ล่าช้าหรือความล้มเหลวในการพัฒนาประเทศอันมีผลโยงไปถึงความมั่นคงปลอดภัยของประเทศด้วย ส่วนสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดร้อยเอ็ด (2556, ไม่มีเลขหน้า) กล่าวว่า โดยธรรมชาติร่างกายของคนเราต้องมีการเจริญเติบโต มีความแข็งแรงเพื่อต่อสู้กับโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ และจะต้องมีชีวิตที่ยืนยาวพอสมควร ซึ่งร่างกายจะต้องได้รับสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต 6 อย่าง ได้แก่ อาหาร น้ำ อากาศ การพักผ่อน การออกกำลังกาย และการไม่มีโรคภัยไข้เจ็บชีวิตเป็นสิ่งมีค่ายิ่งกว่าทรัพย์สินใดๆทุกคนย่อมรักษา และหวงแหนชีวิตของตนเองปรารถนาให้ตนเองมีชีวิตที่ผาสุกจึงจำเป็นต้องรักษาสุขภาพอนามัยให้แข็งแรงสมบูรณ์อยู่เสมอสิ่งที่ประเมินค่ามิได้ของมนุษย์ก็คือ การมีสุขภาพทางกายดี ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บหรือการบาดเจ็บจากอุบัติเหตุต่างๆมีกล้ามเนื้อที่ทำงานได้ดีสามารถแบกภาระงานในหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ร่างกายสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดีสำหรับทางด้านจิตใจนั้นก็สามารถทำงานสัมพันธ์กับด้านร่างกายได้อย่างแน่นแฟ้นจะแยกออกจากกันเป็นสัดส่วนมิได้ ไม่มีความวิตกกังวล ไม่ถูกความเครียดมารบกวน และเราจะต้องยอมรับถึงสภาพชีวิตที่ตนเองเป็นอยู่ได้เป็นอย่างดีไม่ว่าจะเป็นการเรียนการเล่น การทำงานความรับผิดชอบต่อครอบครัว นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่ดำรงชีวิตที่อยู่ในสังคมอย่างมีความผาสุก ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นดังนั้นการที่บุคคลใดมีสุขภาพดี ย่อมเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีตามไปด้วย

กรมสุขภาพจิต (2552, ไม่มีเลขหน้า) การที่ผู้สูงอายุ มีสุขภาพร่างกายจิตใจอารมณ์และสังคมที่มีความสุข การกินดีอยู่ดีมีเศรษฐกิจที่มั่นคง ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ และมีการดำเนินชีวิตสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ได้อย่างเหมาะสม มีองค์ประกอบของผู้สูงอายุ 4 ด้าน ดังนี้ คือ 1) ด้านร่างกาย 2) ด้านจิตใจ 3) ด้านสัมพันธภาพทางสังคม 4) ด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ผู้สูงอายุต้องพึ่งอาศัยลูกหลานมากยิ่งในสภาวะ ครอบครัวไทยต่างแยกเป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีขนาดเล็กลง ทำให้ผู้สงอายุมีโอกาสที่จะถูกทอดทิ้งได้ง่าย ปัญหาสุขภาพในประชากรของผู้สูงอายุจะนำไปสู่ความจำเป็นของความต้องการผู้ดูแลซึ่งจะส่งผลกระทบทางอ้อมต่อปัญหาต่าง ๆ และยังเป็นภาระต่อระบบบริการสุขภาพอย่างมากในอนาคต

สำหรับเทศบาลตำบลห้วยหิน อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีพื้นที่จำนวนมาก มีหมู่บ้าน 19 หมู่บ้าน และมีจำนวนผู้สูงอายุโดยจัดตามระดับอายุ คืออายุ 60 - 69 จำนวน 723 คน อายุ 70 – 79 จำนวน 339 คน อายุ 80 –89 จำนวน 115 คน อายุ 90 ปีขึ้นไป จำนวน 16 คน มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลห้วยหินรวมทั้งหมด 1,193 คน (เทศบาลตำบลห้วยหิน อำเภอหนองหงส์, 2558, หน้า 2) ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุมักมีปัญหาด้านสุขภาพร่างกาย มีโรคประจำตัวปัญหาที่พบมากที่สุดคือ โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง โรคเกี่ยวกับระบบกล้ามเนื้อ และระบบโครงสร้างกระดูก รองลงมาจะเป็นอาการนอนไม่หลับ อารมณ์

แปรปรวน วิตกกังวล และมีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านจิตใจ สังคมและครอบครัวจะพบว่า ผู้สูงอายุมีบทบาทจากการเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว กลับมาเป็นผู้ที่ต้องได้รับการเลี้ยงดูจากบุตรหลาน บางคนอาจถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพัง และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกษตรและอุตสาหกรรม ทำให้ผู้สูงอายุบางคนต้องเปลี่ยนแปลงอาชีพ อีกทั้งการเกษียณราชการ ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีบทบาทการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมลดลงทำให้ผู้สูงอายุรับรู้ถึงคุณค่าในตัวเองลดลง และการขาดความเอาใจใส่ดูแลของบุตรหลาน ผลจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในผู้สูงอายุ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ส่งผลกระทบทำให้คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุลดลง ที่ผ่านมาเทศบาลตำบลห้วยหินได้จัดสวัสดิการเพื่อพัฒนาคุณภาพแก่ผู้สูงอายุในเรื่องต่างๆ ดังนี้ การจ่ายเงินเบี้ยยังชีพการจ่ายเบี้ยผู้พิการการแจกถุงยังชีพในบางครั้ง การจัดเลี้ยงอาหารกลางวันในเทศกาลที่สำคัญมีการจัดโครงการตรวจคัดกรองตาต้อกระจกเบื้องต้นในผู้สูงอายุและจัดกิจกรรมประเพณีรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในเทศกาลวันสงกรานต์หรือวันผู้สูงอายุ มีการออกเยี่ยมผู้ป่วยหรือผู้ป่วยที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ มีการจัดกิจกรรมนันทนาการในบางเทศกาล การประกวดผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดีสมวัย แต่เทศบาลยังพบว่า มีปัญหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุบางคนและบางกลุ่มยังกล่าวว่า เทศบาลดูแลผู้สูงอายุได้ไม่ทั่วถึงและไม่เป็นธรรม และบางครั้งยังระบุว่าการบริการล่าช้าไม่ทันกาล การจ่ายเงิน เบี้ยยังชีพมีความล้าช้าจ่ายเงินไม่ตรงเวลาที่กำหนด และผู้สูงอายุบางท่านไม่สามารถมารับด้วยตนเองได้ และปัญหาการจัดกิจกรรมประเพณีรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุการจัดกิจกรรมจะจัดขึ้นที่เทศบาลทำให้ผู้สูงอายุบางคนไม่สามารถเดินทางมาร่วมได้

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลห้วยหิน อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยคาดว่าการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างเหมาะสม ช่วยเหลือตัวเองได้ตามอัตภาพและไม่เป็นภาระแก่ผู้อื่น ซึ่งจะช่วยให้บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุต่อไป

คำถามเพื่อการวิจัย

1. ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตอย่างไร
2. ปัญหาใดที่ส่งผลต่อภาพชีวิตของผู้สูงอายุ
3. มีแนวทางการดำเนินการส่งเสริมอย่างไรจึงจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลห้วยหิน อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์

2. เพื่อศึกษาปัญหาที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่ได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยการกำหนดเป็นโควตา (Quota) จำนวน 15 คน ประกอบด้วยผู้บริหารหรือข้าราชการในเทศบาลตำบลห้วยหิน จำนวน 6 คน เพราะกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์เป็นผู้บริหารและข้าราชการระดับสูงมีความรับผิดชอบงานด้านนี้โดยตรงสามารถตอบคำถามได้ทุกประเด็น และผู้สูงอายุ จำนวน 9 คน เพราะเป็นผู้มีทรงคุณวุฒิทางการศึกษาและการทำงานเป็นระดับผู้นำของผู้สูงอายุด้วยกัน สามารถตอบคำถามได้ทุกประเด็นเช่นเดียวกันส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ 2 ลักษณะ คือการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์เชิงบรรยาย (Descriptive Analysis) ดังข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ปรากฏในตารางที่ 1-2 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้บริหารหรือข้าราชการในเทศบาลตำบลห้วยหิน จำนวน 6 คน

ชื่อ – สกุล	อายุ	เพศ	ตำแหน่ง
1. นายไพบูลย์ ธิติพิศุทธิ์กุล	61	ชาย	นายกเทศมนตรีตำบลห้วยหิน
3. นายบุญจันทร์ ทองแถม	49	ชาย	ปลัดเทศบาลตำบลห้วยหิน
3. นางสาวทิพวรรณ วรรณปะเก	48	หญิง	นักวิชาการพัสดุ
4. นางสาววิไลวรรณ์ สมใจ	45	หญิง	พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ
5. นางขนิษฐา ฟักขาว	43	หญิง	ผู้อำนวยการกองคลัง
6. นางสาวเปรมจิต จันทะแจ่ม	39	หญิง	นักวิชาการสาธารณสุข

ตารางที่ 2 แสดงผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้สูงอายุ จำนวน 9 คน

ชื่อ – สกุล	อายุ	เพศ	ตำแหน่ง
1. นายแพง จันทะแจ่ม	83	ชาย	รองนายกเทศมนตรีตำบลห้วยหิน
2. นายคำไร พรมคำภา	65	ชาย	รองนายกเทศมนตรีตำบลห้วยหิน
3. นายประยูร หาญศรี	74	ชาย	อดีตข้าราชการครูบำนาญ
4. นายทองค่า อนันต์มา	64	ชาย	อดีตผู้ใหญ่บ้าน
5. นายประกาย บุญค่า	72	ชาย	อดีตผู้ใหญ่บ้าน
6. นายสีดา ปักกาเวสา	78	ชาย	อดีตข้าราชการครูบำนาญ
7. นายไสว มหาดพรม	72	ชาย	อดีตข้าราชการครูบำนาญ
8. นายประสาท ศรีวงษ์ษา	85	ชาย	อดีตข้าราชการครูบำนาญ
9. นายประดิษฐ์ จันทะนัน	73	ชาย	อดีตข้าราชการครูบำนาญ

ผลการศึกษา

จากการที่ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ตามประเด็นคำถามที่กำหนดไว้เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นผู้บริหารหรือข้าราชการของเทศบาล และผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลห้วยหิน ปรากฏผล ดังนี้

1. การศึกษาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลห้วยหิน ด้านการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในลักษณะใด จึงจะเรียกว่ามีคุณภาพ ความจำเป็นของผู้สูงอายุเกี่ยวกับมาตรฐานการเป็นอยู่เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่า มีประเด็นอยู่ 2 ประเด็น โดยได้แยกประเด็นที่เหมือนกันและต่างกันดังต่อไปนี้

1.1 ประเด็นเหมือนกัน

1.1.1 การดำรงชีวิตของผู้สูงอายุคือ สุขภาพไม่สมบูรณ์ ไม่แข็งแรงเช่นแต่ก่อน และการเจ็บไข้ได้ป่วยด้วยโรคต่างๆ ซึ่งโรคที่มักพบในผู้สูงอายุทั่วไปได้แก่ ปวดหลังปวดเอว ไขข้อ อักเสบ ความดันโลหิตสูง โรคกระเพาะ โรคหัวใจ โรคเบาหวาน โรคไต ต้อกระจกตา ต้อเนื้อตา โรคเกี่ยวกับหู อัมพาต อัมพฤกษ์ ซึ่งเป็นไปตามอายุ ผู้สูงอายุจึงต้องได้รับการตรวจสุขภาพเป็นประจำทุกปีถือว่ามีการเป็นอยู่ที่ดีระดับหนึ่ง

1.1.2 ผู้สูงอายุมีความวิตกกังวล ทุกข์ร้อนห่วงใยลูกหลานกลัวจะถูกทอดทิ้ง กังวลว่าจะไม่มีคนดูแล ตลอดจนถึงมีความรู้สึกเหงาและโดดเดี่ยวหมดกำลังใจ หรือ เศร้าใจบ่อย ทั้งนี้ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมเช่น การที่ผู้สูงอายุได้รับความเคารพนับถือและเชื่อฟังของบุตรหลาน การได้รับการดูแลเอาใจใส่จากบุตรหลาน และการที่บุตรหลานยังให้ความสำคัญในฐานะเป็นที่ปรึกษา ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขและมีความพอใจในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุผู้สูงอายุมีลูกหลายคอยดูแลใกล้ชิด

1.2 ประเด็นที่ต่างกัน

1.2.1 การตรวจรักษาโรคต่างๆในโรงพยาบาลจะมีผู้ป่วยมีจำนวนมาก และแพทย์ผู้ตรวจรักษามีน้อยไม่เพียงพอต่อผู้ป่วยจึงทำให้เกิดความล่าช้าในการให้บริการรักษาจึงทำให้ผู้สูงอายุเลือกที่จะไม่ไปหาหมอ และผู้สูงอายุบางกลุ่มเลือกที่จะหายารับประทานเอง

1.2.2 ครอบครัวผู้สูงอายุบางครอบครัวลูกหลานต้องไปทำงานต่างจังหวัดจึงทำให้ผู้สูงอายุขาดคนดูแล เอาใจใส่ แม้แต่การไปพบแพทย์ไม่สามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง

จากการสัมภาษณ์ในด้านคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลห้วยหินได้ข้อสรุปดังนี้ ความจำเป็นของผู้สูงอายุเกี่ยวกับมาตรฐานการเป็นอยู่ คือ 1) การเข้าถึงการรักษาพยาบาล 2) มีผู้ใกล้ชิดคอยดูแล 3) มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม คุณภาพชีวิตที่ดีนับเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ส่งผลต่อด้านร่างกาย จิตใจและอารมณ์ของผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี

2. การศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลห้วยหิน ด้านปัญหาใดที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตที่มีคุณภาพของผู้สูงอายุ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่า มีประเด็นอยู่ 2 ประเด็น โดยได้แยกประเด็นที่เหมือนกันและต่างกันดังต่อไปนี้

2.1 ประเด็นที่เหมือนกัน

2.1.1 ปัญหาเรื่องสุขภาพผู้สูงอายุมักจะมีปัญหาด้านสุขภาพเสื่อมโทรม มีโรคภัยต่างๆ เบียดเบียน เมื่อร่างกายเสื่อมสมรรถภาพ จะทำให้บทบาทในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุลดลง ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง ส่งผลไปถึงกิจกรรมชีวิตประจำวัน จนทำให้เกิดความวิตกกังวลกลัว

2.1.2 ปัญหาขาดการดูแลจากลูกหลานเนื่องจากลูกหลานต้องไปทำงานต่างจังหวัดจึงทำให้ผู้สูงอายุขาดคนดูแล คนอื่นที่มิใช่ญาติพี่น้องก็มิอาจพึ่งพาได้ในบางครั้ง

2.2 ประเด็นที่ต่างกัน

2.2.1 คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุมีความแตกต่างกันเกิดจากสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน ส่งผลมาถึงชีวิตความเป็นอยู่ ก่อให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพร่างกายตามมา

2.2.2 การเอาใจใส่ดูแลผู้สูงอายุในด้านการใช้ชีวิตประจำวัน ในเรื่องการรับประทานอาหาร การรับประทานยา การออกกำลังกาย และการตรวจสุขภาพประจำปีไม่สม่ำเสมอ

จากการสัมภาษณ์ปัญหาที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตที่มีคุณภาพของผู้สูงอายุ ได้ข้อสรุปดังนี้ ส่วนใหญ่ปัญหาที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุจะมีปัญหาในเรื่องของปัญหาด้านสุขภาพ โรคภัยไข้เจ็บส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ และปัญหาการขาดคนดูแลผู้สูงอายุ เพราะผู้สูงอายุบางกลุ่มไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้จึงต้องอาศัยคนคอยช่วยเหลือ และผู้สูงอายุบางกลุ่มก็สามารถที่จะช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันได้

3. การศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลห้วยหิน ด้านมีแนวทางดำเนินการอย่างไรจึงจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่ามีประเด็นอยู่ 2 ประเด็น โดยได้แยกประเด็นที่เหมือนกันและต่างกันดังต่อไปนี้

3.1 ประเด็นที่เหมือนกัน

3.1.1 มีกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้เข้าร่วม การจัดกิจกรรมนันทนาการ และมีการเยี่ยมผู้สูงอายุ ผู้บริหาร ผู้นำชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้รับผิดชอบต้องตระหนัก และเอาใจใส่ผู้สูงอายุตลอดเวลา

3.1.2 ตั้งกลุ่มคณะบุคคล กลุ่มอาสาสมัครให้บริการผู้สูงอายุมีสถานที่ดูแลคอยให้บริการสำหรับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ หรือขาดญาติพี่น้องคอยดูแล

3.1.3 ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีการตรวจสุขภาพประจำปีอย่างสม่ำเสมอ และการออกกำลังกายให้เหมาะสมแก่วัยและสภาพร่างกายของแต่ละคน

3.2 ประเด็นที่ต่างกัน

3.2.1 มีกลุ่มเอกชนประชาชนร่วมกันจัดตั้งกลุ่มอาสาหาทางช่วยเหลือผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี หรือปล่อยให้ลูกหลานดูแลเอง การดูแลเอาใจใส่ในการใช้ชีวิตประจำวัน บางครั้ง

ผู้สูงอายุก็สามารถที่จะช่วยเหลือตัวเองได้ในยามที่ไม่มีลูกหลานคอยดูแล เพื่อสร้างความมั่นใจแก่ผู้สูงอายุ

3.2.2 ให้หน่วยงานราชการยื่นมือเข้ามาดูแล ให้ความช่วยเหลือและให้บริการผู้สูงอายุในด้านคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ด้านสุขภาพ และความเป็นอยู่ที่ดี

จากการสัมภาษณ์แนวทางในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ได้ข้อสรุปดังนี้ การให้ความสำคัญกับสุขภาพ การบริโภคอาหารอย่างถูกสุขลักษณะ การพักผ่อนให้เพียงพอ การออกกำลังกายเป็นประจำ เพื่อสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ การพัฒนาทางด้านอารมณ์ การสร้างเสริมสุขภาพจิตที่ดี การเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการ การเข้าร่วมกิจกรรมกับเพื่อนๆ หรือจากหน่วยงานต่างๆ ที่จัดขึ้น

อภิปรายผล

จากการศึกษาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลห้วยหิน โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารหรือข้าราชการของเทศบาล และผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลห้วยหิน ทำให้ทราบถึงความต้องการของผู้สูงอายุต่อคุณภาพชีวิตที่ดี ผู้วิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจอันจะเป็นข้อมูลให้เทศบาลนำไปปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในด้านต่างๆในอนาคต ผู้วิจัยได้แยกเป็นประเด็นอยู่ 4 ประเด็น ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากผลการวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลห้วยหิน พบว่า ผู้สูงอายุมีการเข้าถึงการรักษาพยาบาล คือ ผู้สูงอายุควรมีสุขภาพร่างกายเป็นไปตามวัย โรคภัยไข้เจ็บ การพัฒนาตนเองเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี การให้ความสำคัญกับสุขภาพ การบริโภคอาหารอย่างถูกสุขลักษณะ การพักผ่อนให้เพียงพอ การออกกำลังเป็นประจำทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้สูงอายุได้ตระหนักในการดูแลสุขภาพตัวเอง เพื่อสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์และการป้องกันโรคในผู้สูงอายุ ซึ่งโรคที่มักพบในผู้สูงอายุทั่วไปได้แก่ ปวดหลังปวดเอว ไขข้ออักเสบ ความดันโลหิตสูง โรคกระเพาะ โรคหัวใจ โรคเบาหวาน โรคไต ต้อกระจกตา ต้อเนื้อตา โรคเกี่ยวกับหู อัมพาต อัมพฤกษ์ ผู้สูงอายุ จึงต้องได้รับการตรวจสุขภาพเป็นประจำทุกปี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ประเสริฐ อัสสันตชัย (2554, ไม่มีเลขหน้า) ได้แบ่งการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคสำหรับผู้สูงอายุเป็น 3 ระดับ คือ 1) การป้องกันโรคในระดับ ปฐมภูมิหมายถึงการป้องกันโรคโดยการส่งเสริมสุขภาพให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดีตามควร แก่อัตภาพ คงระยะเวลา ที่มีสุขภาวะโดยรวมให้ยาวนานที่สุดเท่าที่จะทำได้ด้วยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตั้งแต่ยังไม่มีโรค 2) การป้องกันโรคในระดับทุติยภูมิหมายถึงการป้องกันโรคทีเกิดขึ้นแล้วแต่ป้องกันไม่ให้พยาธิสภาพรุนแรงขึ้นด้วย การคัดกรองสุขภาพ

เป็นระยะเพื่อตรวจหาโรคและให้การดูแลรักษาโรคตั้งแต่ระยะแรก 3) การป้องกันโรคในระดับตติยภูมิ หมายถึงการป้องกันภาวะแทรกซ้อน การป้องกันการเกิดโรคซ้ำ ตลอดจนการป้องกันความพิการ ภาวะทุพพลภาพระยะยาที่อาจเกิดในภายหลัง สำหรับปัญหาสุขภาพจิตที่พบบ่อยในผู้สูงอายุ 5 อันดับแรกคือ ความวิตกกังวล ซึมเศร้า นอนไม่หลับ ภาวะสมองเสื่อม และปัญหาเรื่องเพศ

2. จากผลการวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลห้วยหิน พบว่า ผู้สูงอายุควรมีผู้ใกล้ชิดคอยดูแล คือ ผู้สูงอายุมีลูกหลานคอยให้ความช่วยเหลือดูแลให้ความเคารพนับถือและเชื่อฟังทั้งนี้เพราะว่าคนใกล้ชิด และลูกหลานของผู้สูงอายุทุกคนเห็นว่าการได้รับการดูแลเอาใจใส่จากบุตรหลาน และบุตรหลานยังให้ความสำคัญในฐานะเป็นที่ปรึกษา และคอยดูแลใกล้ชิด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2544, หน้า 50–52) ได้กล่าวถึงปฏิญญาผู้สูงอายุไทยในข้อที่ 2 ผู้สูงอายุควรอยู่กับครอบครัวโดยได้รับความเคารพรัก ความเข้าใจ ความเอื้ออาทร การดูแลเอาใจใส่ การยอมรับบทบาทของกันและกัน ระหว่างสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุข

3. จากผลการวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลห้วยหิน พบว่า ผู้สูงอายุมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม คือ การเข้าร่วมกิจกรรมกับครอบครัว เพื่อนๆ หรือจากหน่วยงานต่างๆ ที่จัดขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้สูงอายุเห็นว่าการใช้เวลาว่างบำเพ็ญประโยชน์เพื่อชุมชน การปฏิบัติตนโดยยึดหลักคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Maslow (1954, pp. 80 – 91, อ้างถึงใน พิทยา บวรวัฒนา, 2544, หน้า 30) ความต้องการที่จะผูกพันทางสังคม ได้แก่ ความรัก ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การได้รับการยอมรับและมิตรภาพ

4. จากผลการวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลห้วยหิน พบว่า ผู้สูงอายุมีที่พักสะอาดและปลอดภัย คือ มีที่พักสะอาดมีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย ไม่เป็นอันตรายต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ในเขตเทศบาลตำบลห้วยหินอยู่ในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีพอประมาณ จึงมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองอยู่ในพื้นที่ไม่เสี่ยงอันตราย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ตุลา มหาพสุธานนท์ (2547, ไม่มีเลขหน้า) ความต้องการความปลอดภัย เป็นความต้องการที่จะเกิดขึ้นหลังจากที่ความต้องการทางร่างกายได้รับการตอบสนองอย่างไม่ขาดแคลนแล้ว หมายถึงความต้องการสภาพแวดล้อมที่ปลอดจากอันตรายทั้งทางร่างกายและจิตใจ ความมั่งคงในงาน ในชีวิตและสุขภาพการสนองความต้องการนี้ต่อพนักงานทำได้หลายอย่าง เช่น การประกันชีวิตและสุขภาพ กฎระเบียบข้อบังคับที่ยุติธรรม การให้มีสหภาพแรงงาน ความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน เป็นต้น

สรุป

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลห้วยหิน อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลห้วยหิน อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่าง พบผลการวิจัยดังนี้

จากผลจากผลการวิจัยคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตเทศบาล โดยภาพรวม คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่ดีจะต้องให้ความสำคัญกับสุขภาพ ตรวจสุขภาพสม่ำเสมอเป็นประจำทุกปี การบริโภคอาหารอย่างถูกสุขลักษณะ การพักผ่อนให้เพียงพอ การออกกำลังเป็นประจำ เพื่อสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ ลูกหลานให้ความสำคัญสำหรับผู้สูงอายุมีลูกหลานคอยให้ความช่วยเหลือดูแลใกล้ชิด มีที่พักสะอาดมีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย ไม่เป็นอันตรายต่อการดำรงชีวิต มีการทำงานอดิเรกที่ชื่นชอบ มีการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการ การเข้าร่วมกิจกรรมกับเพื่อนๆ หรือจากหน่วยงานต่างๆ ที่จัดขึ้น การใช้เวลาว่างบำเพ็ญประโยชน์เพื่อชุมชน

การวิจัยนี้เป็นเพียงแนวทางในการดูแลผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม 1) สุขภาพทางกาย คือ มีสภาพร่างกายที่ดี ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บและมีการพัฒนาที่เหมาะสมกับวัย สังเกตได้จากการที่บุคคลนั้นมีความสมบูรณ์แข็งแรง ระบบและอวัยวะทุกส่วนทำงานได้ดีมีประสิทธิภาพ ร่างกายมีสมรรถภาพสูง สามารถทำงานได้นานๆ โดยไม่เหนื่อยง่าย การนอนและการพักผ่อนเป็นไปตามปกติ 2) สุขภาพทางจิต คือ สภาพชีวิตที่เป็นสุขอันเป็นผลมาจากการมีวิธีการมองตน มองโลก รวมทั้งสามารถจัดการกับความคิด อารมณ์ การแสดงออกต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และสังคมอย่างเหมาะสม และสร้างสรรค์ภายใต้สภาพแวดล้อมและเวลาที่เปลี่ยนแปลง 3) สุขภาพทางสังคม คือ การมีสภาพของความเป็นอยู่หรือการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ไม่ทำให้ผู้อื่นหรือสังคมเดือดร้อน สามารถเข้ากับบุคคลและชุมชนได้ทุกสถานะอาชีพ ไม่เป็นคนถือตัว ไม่เป็นคนเอารัดเอาเปรียบบุคคลอื่น เป็นที่เคารพรักและเป็นที่นับถือของคนทั่วไป 4) สิ่งแวดล้อม สภาพแวดล้อมมีความน่าอยู่ สะอาด ปลอดภัย ไม่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน

ข้อเสนอแนะ

เกี่ยวกับการศึกษาคุณภาพผู้สูงอายุภายในเขตเทศบาลตำบลห้วยหิน อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ มีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. จากผลการวิจัยพบว่าผู้สูงอายุขาดการมีส่วนร่วมในชุมชนในการร่วมกิจกรรมต่างๆ ทำให้บทบาทผู้สูงอายุลดน้อยลงจึงควรให้มีหน่วยงานและองค์กรต่างๆของภาครัฐและเอกชน ควรมีความร่วมมือและประสานงานกันที่ จะดำเนินการพัฒนาและส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมหรือโครงการ ทำให้ผู้สูงอายุได้รับการพัฒนา ทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

2. จากผลการวิจัยพบปัญหาเรื่องสุขภาพเป็นส่วนมาก ทั้งที่สุขภาพไม่สมบูรณ์ ไม่แข็งแรงเช่นแต่ก่อน และปัญหาการเจ็บไข้ได้ป่วยด้วยโรคต่างๆควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีการตรวจสุขภาพประจำปีอย่างสม่ำเสมอ และการออกกำลังกายให้เหมาะสมแก่วัยและสภาพร่างกายของแต่ละคน

3. จากผลการวิจัยพบว่าผู้สูงอายุบางครอบครัวลูกหลานต้องไปทำงานต่างจังหวัดจึงทำให้ผู้สูงอายุขาดคนดูแล เอาใจใส่ แม้แต่การไปพบแพทย์ไม่สามารถดำเนินการได้ด้วยตนเองจึงควรมีการตั้งกลุ่มคณะบุคคล กลุ่มอาสาสมัครให้บริการผู้สูงอายุมีสถานที่ดูแลคอยให้บริการสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะผู้ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ หรือขาดญาติพี่น้องคอยดูแล

เอกสารอ้างอิง

กรมสุขภาพจิต. (2552). *แผนยุทธศาสตร์กรมสุขภาพจิต ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10*. (2550 - 2554). กรุงเทพฯ: บริษัทละม่อนจำกัด.

ชมพูนุท พรหมภักดิ์. (2556). *การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย (Aging society in Thailand)*. ปีที่ 3 ฉบับที่ 16. สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.

ตุลา มหาพสุธานนท์. (2547). *หลักการจัดการหลักการบริหาร*. (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพฯ: เพิ่มทรัพย์.

เทศบาลตำบลห้วยหิน. (2558). *ข้อมูลเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ/พิการ*. บุรีรัมย์. สำนักงานปลัด.

ประเสริฐ อัสสันตชัย. (2554). *ปัญหาสุขภาพที่พบบ่อยในผู้สูงอายุและการป้องกัน*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกันและสิ่งแวดล้อม คณะแพทย์ศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล.

พิทยา บวรวัฒนา. (2544). *การปฏิรูประบบราชการของต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูประบบราชการ.

ภูริชญา เทพศิริ. (2555). *คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลทองหลาง อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกริก

วิภาวดี ดวงแก้ว. (2551). *ความต้องการบริการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลชำฆ้อ อำเภอเขาชะเมา จังหวัดระยอง*. รายงานการศึกษาอิสระปริญญามหาบัณฑิต. ขอนแก่น: วิทยาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2544). *สวัสดิการผู้สูงอายุ.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดร้อยเอ็ด. (2556). *แนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิต*. สืบค้นจาก http://www.ph.mahidol.ac.th/journal/42_1/5.pdf.

สวัสดิ์ ภู่ทอง. (2546). *การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตสำหรับผู้ใหญ่ในชุมชนภาคเหนือ*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์

Motivation to Personnel Administration Buriram.MuangBuriram Buriram province

ณัฐวุฒิ นวดกลาง[1*] และประชัน คะเนวัน[2]

[1]หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

[2]หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

[*]EMail: Kod.dekindy@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ 2) เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ กลุ่มตัวอย่างได้จากการเลือกแบบเจาะจง โดยการกำหนดเป็นโควตา จำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 5 คน ข้าราชการ จำนวน 5 คน และลูกจ้าง จำนวน 5 คน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ 2 ลักษณะ คือ การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์บริบทเชิงเนื้อหา และการวิเคราะห์เชิงบรรยาย ผลการวิจัยพบว่า

ด้านปัจจัยที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร มีหลายประการเช่นความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ผลที่เกิดจากการปฏิบัติงานในหน้าที่ความสามารถในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจนสำเร็จเป็นที่พอใจของผู้บังคับบัญชา ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน การมีโอกาสได้เลื่อนขั้นเงินเดือน เลื่อนตำแหน่ง และได้รับการพิจารณาความดีความชอบอย่างยุติธรรม ค่าตอบแทนและสวัสดิการ ค่าตอบแทนที่ได้รับเหมาะสมกับความรู้ความสามารถ สวัสดิการเรื่องการเบิกค่ารักษาพยาบาลและบริการด้านต่างๆ มีความเหมาะสม ด้านการสร้างแรงจูงใจในองค์กร บุคลากรในองค์กรขาดความสามัคคีเพราะความสามัคคีเป็นสิ่งที่ช่วยให้การดำเนินงานในองค์กรราบรื่นการพูดคุย ประสานงานในแต่ละหน่วยงานล้วนมีผลมาจากความสามัคคีทั้งสิ้น ซึ่งผู้บริหารสามารถสนับสนุนให้เกิดความสามัคคีที่ดีในองค์กรได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมส่วนแนวทางการแก้ไขปัญหาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร ความสามัคคีของคนในองค์กร ผู้บริหารสามารถสนับสนุนให้เกิดความสามัคคีที่ดี

ในองค์กรได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การจัดกิจกรรมสัมพันธ์ร่วมกัน เปิดพื้นที่ให้บุคลากรทำความรู้จักกัน จัดให้มีการศึกษาดูงานนอกพื้นที่ ให้บุคลากรในหน่วยงานได้ทำงานร่วมกันเพื่อให้เกิดความรักความสามัคคีในองค์กร

คำสำคัญ: แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน , องค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์

ABSTRACT

This research aimed to 1) study work motivation of personnel of Buriram Provincial Administrative Organization, 2) to study the way to solve the problem of work motivation of personnel of Buriram Provincial Administrative Organization, Mueang Buriram, Buriram Province. The sample were 15 persons obtained by purposive sampling of fixing quota, which consisted of five administrators, five civil servants, and five employees. The data analysis was done by two methods: the content analysis and descriptive analysis. The finding of research was as follows:

The factor affecting the work motivation of personnel was manifold, for instance, achievement in operation, effect of operation by duty, capacity to solve the problem the most satisfaction of superior, progress in position, opportunity get salary increase, promotion, faire consideration of merit, wage and welfare that were suitable to knowledge, capacity, reasonable welfare on the medical charge and other service.In aspect of creation of motivation in organization, when the personnel in the organization was lacked of unity which was conducive to operation of organization, conversation, and coordination with each public sector were possible with unity, in which administrator was able to encourage the unity in the organization directly and indirectly.In aspect of the way for solution to the problem of work motivation of personnel in organization, the unity of personnel in the organization, the administrator encouraged the unity in the organization both directly and indirectly, for instance, they organized the activity to unite and provided an opportunity to personnel to know each other and organized the field trip for the personnel in the organization in order to get love and unity in the organization.

Keywords: motivation in operation, Buriram Provincial Administrative Organization

บทนำ

ปัจจุบันสภาวะแวดล้อมได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทั้งภายในและภายนอกองค์กร ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเทคโนโลยี ข้อมูล ข่าวสาร เศรษฐกิจ สังคม การเมือง กฎหมาย รวมถึงสภาพการแข่งขันที่รุนแรงขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจเป็นได้ทั้งโอกาส หรืออาจเป็นได้ทั้งภัยคุกคามต่อการพัฒนาองค์กร ดังนั้นหลาย ๆ องค์กรจึงจำเป็นต้องเตรียมพร้อมในด้านความรู้ความสามารถของบุคลากร เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันต่อสภาพแวดล้อมพร้อมที่จะรองรับกระแสการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ซึ่งแรงขับเคลื่อนสำคัญที่มีผลอย่างมากต่อการพัฒนาในด้านการดำเนินงานต่าง ๆ ก็คือ บุคลากรที่พร้อมจะทำงานอย่างเต็มที่เต็มกำลังความสามารถ แรงจูงใจเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมต่างๆ ออกมาในเชิงบวก เช่น มีความมุ่งมั่นที่จะฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ มีความกระตือรือร้นและทำกิจกรรมนั้นๆ อย่างทุ่มเทเต็มกำลังความสามารถ ขณะเดียวกันหากมนุษย์ไม่มีแรงจูงใจและความพึงพอใจจะทำให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมต่างๆ ออมมาในเชิงลบ เช่น มีสภาพแวดล้อมที่เฉื่อยชาทำกิจกรรมนั้น ให้ผ่านไปไม่ตั้งใจหรือไม่เอาใจใส่กับการทำกิจกรรม ซึ่งการทำให้บุคคลนั้นทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพองค์กรจะต้องส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจให้เกิดกับบุคคลเหล่านั้น ซึ่งปัจจุบันการสร้างและส่งเสริมแรงจูงใจให้กับบุคลากรขององค์กรมีด้วยกันหลายปัจจัย เช่น ค่าตอบแทนสวัสดิการ สิ่งแวดล้อมในที่ทำงาน เพื่อนร่วมงาน หรือผู้บังคับบัญชา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อระดับความต้องการด้านแรงจูงใจของบุคลากรทั้งสิ้น และนับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงเพราะเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จได้

บุคคลเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดขององค์การการปฏิบัติงานให้องค์การควรมีการตอบสนองความต้องการของบุคคลโดยปกติบุคคลจะทำงานไม่เต็มความสามารถยกเว้นบุคคลที่มีแรงจูงใจในการทำงานแรงจูงใจที่เหมาะสมทำให้มีการใส่ใจมากขึ้นหากหน่วยงานต้องการให้พนักงานมีแรงจูงใจในการทำงานต้องทำความเข้าใจถึงความต้องการของพนักงานและหาสิ่งจูงใจในการทำงานงานด้านการบริหารบุคคลจึงมีส่วนสำคัญที่ตอบสนองความต้องการของบุคคลเพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้กับพนักงาน (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2541,หน้า 114) แรงจูงใจจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรถ้าองค์กรใดบุคลากรมีแรงจูงใจอยู่ในระดับสูงเสมอก็จะมีความเต็มใจในการปฏิบัติงานอย่างจริงจังมีความอดทนมีปัญหาขัดแย้งกับเพื่อนร่วมงานน้อยมากและไม่คิดหนีงานดังนั้นการบริหารบุคลากรจะต้องพิจารณาและคำนึงถึงความบริสุทธิ์ยุติธรรมความเสมอภาคเพื่อให้เกิดแรงจูงใจที่ดีในการปฏิบัติงานจะทำให้บุคลากรในองค์กรตั้งใจทำงานให้สำเร็จลุล่วงโดยไม่รู้สึกว่าตนเองถูกบีบบังคับให้ทำงานและพร้อมที่จะทำงานด้วยความเต็มใจจึงทำให้งานที่ออกมามีคุณภาพและสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีและรวดเร็ว (ไพศาล มะระพฤกษ์วรรณ และคณะ, 2542, หน้า 13)

การทำงานมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง อาจกล่าวได้ว่าการทำงานเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่ปฏิบัติมากกว่ากิจกรรมใด ๆ การทำงานเป็นสิ่งที่ให้ประสบการณ์ที่มีคุณค่าต่อชีวิตมนุษย์ เพราะเป็นโอกาสที่ทำให้เกิดการพบปะสังสรรค์กับบุคคลอื่น ๆ ตลอดจนความคิดเห็นทั้งหลายจากผู้เกี่ยวข้อง ดั้งนั้น การทำงานจึงเป็นการเปิดโอกาสให้แสดงออกถึงเชาว์ปัญญา ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อันจะนำมาซึ่งเกียรติภูมิและความพึงพอใจในชีวิต แรงจูงใจในการทำงานเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ผู้ปฏิบัติงานแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ในการทำงาน หากมีแรงจูงใจในทางบวกก็จะแสดงพฤติกรรมการทำงานออกมาในเชิงบวก ในทางกลับกัน หากขาดแรงจูงใจในการทำงาก็จะแสดงพฤติกรรมการทำงานในเชิงลบ จะเห็นได้ว่าแรงจูงใจในการทำงานมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการทำงาน ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่แต่ละองค์การจะต้องศึกษาหรือแสวงหาหนทางให้เกิดความสอดคล้องต้องกันของความพึงพอใจระหว่างข้าราชการ พนักงานและองค์การ เพื่อให้องค์การสามารถบรรลุเป้าหมายสูงสุดปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ช่วยผลักดันให้บุคลากรทำงานหรือทำอะไรบางอย่างสำเร็จไปได้นั้น เริ่มมาจากแรงจูงใจ ดังจะเห็นว่าผู้ปฏิบัติงานบางคนทำงานหรือทำกิจกรรมใด ๆ อย่างมีพลังมีชีวิตชีวา ตั้งอกตั้งใจ ขยันขันแข็ง มีความกระตือรือร้น แต่ขณะเดียวกันผู้ปฏิบัติงานบางคนไม่อยากทำงาน ไม่อยากจะทำกิจกรรมใด ๆ หรือทำโดยผ่านไปวัน ๆ ในสภาพที่เฉื่อยชาเศร้าหมอง และไม่ได้สนใจว่าผลงานจะออกมาดีหรือไม่ดีแต่อย่างใด พฤติกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเหล่านี้ล้วนเป็นผลมาจากแรงจูงใจของบุคคลแต่ละคน ทั้งแรงจูงใจจากภายในตัวบุคคล และเป็นผลมาจากแรงจูงใจจากภายนอกตัวบุคคล อันเกิดจากสิ่งเร้าภายนอก คือ สภาพการณ์ต่าง ๆ ขององค์การทั้งทางกายภาพและสังคมทั้งการบริหารงานส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น (ชมพูนุท ศรีพงษ์, 2548, หน้า 25)

การกระจายอำนาจการปกครองให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนับเป็นการปรับปรุงการบริหารราชการแผ่นดินที่มุ่งเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองอย่างแท้จริง ดังนั้นการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่สำคัญสำหรับการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นไปตาหลักการกระจายอำนาจที่ต้องการให้ประชาชนของท้องถิ่นได้มีการปกครองตนเอง โดยรัฐบาลต้องให้ความเป็นอิสระแก่ท้องถิ่นตามหลักของการปกครองตนเอง ตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการทำงานกำหนดนโยบายการปกครอง การบริหารงานบุคคล การเงินและมีอำนาจหน้าที่ของตนเอง โดยเฉพาะการกำหนดอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเองให้เป็นไปตามกฎหมายบัญญัติโดยรัฐบาลเป็นผู้กำกับเท่าที่จำเป็นภายในกรอบของกฎหมายในทุกองค์กร (โกวิทย์ พวงงาม, 2550, หน้า 3)

พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 กำหนดให้มีหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งเรียกว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดโดยมีอยู่ในทุกจังหวัด จังหวัดละ 1 แห่ง รวม 76 แห่งมีฐานะเป็นนิติบุคคลและมีพื้นที่รับผิดชอบครอบคลุมทั่วทั้งจังหวัดโดยทับซ้อนกับพื้นที่ของหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นอื่น คือ เทศบาลสุขาภิบาล และองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนั้น ความเป็นนิติบุคคลก่อให้เกิดความสามารถในการทำนิติกรรม ความเป็นหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นก่อให้เกิดอำนาจ หน้าที่ และขอบเขตพื้นที่ในการใช้อำนาจหน้าที่นั้น พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 ได้ผ่านการพิจารณาของรัฐสภาและประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 114 ตอนที่ 62 ลงวันที่ 31 ตุลาคม 2540 โดยใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2540 เป็นต้นมา (พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540, 2540, ออนไลน์)

องค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นรูปแบบการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งมาจากการกระจายอำนาจจากส่วนกลางให้ประชาชนในท้องถิ่นมีอำนาจในการปกครองตนเองมีนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งมาจาการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนเป็นผู้บริหารมีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติ มีเขตรับผิดชอบ คือ เขตพื้นที่ทั้งจังหวัด มีความรับผิดชอบตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด มีฐานเป็นนิติบุคคลและมีความเป็นอิสระในการปกครองตนเอง ภายใต้เงื่อนไขของกฎหมาย ระเบียบ คำสั่งของรัฐบาลกลางตามระบบทฤษฎีการกระจายอำนาจ (อุปกรณ์ ดีเสมอ, 2547, หน้า1)

องค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นหน่วยงานที่จะต้องยึดถือและปฏิบัติภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งมีหลักการและสาระสำคัญหลักในเรื่องปัจจัยส่งผลให้การปฏิบัติงานยังขาดความคล่องตัวในการบริหารงานบุคคลเท่าที่ควร ดังนั้น ในการดำเนินการจึงเกิดปัญหา อุปสรรค และความล่าช้าอยู่บ้างโดยเฉพาะบุคลากรบางคนขาดความกระตือรือร้น ขาดความรับผิดชอบ ละทิ้งงานในบางขณะบางเวลา มีความรู้สึกไม่ดีต่อเพื่อนร่วมงาน (เอกสารรายงานการประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ ประจำเดือนมิถุนายน , 2558, หน้า 2) หรือบางครั้งต่อผู้บังคับบัญชาที่ปรากฏเห็นจากการแสดงออก เมื่อไม่ได้รับความพึงพอใจ จากสิ่งที่ตนเองต้องการ เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับด้านแรงจูงใจในการปฏิบัติงานถือว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรหรือหน่วยงาน ต่าง ๆ รวมทั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัด ไปสู่ความสำเร็จหรือเป้าหมายของหน่วยงานที่ตั้งไว้

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะเป็นบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัด จึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยในเรื่องแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อที่จะใช้เป็นแนวทางในการวางแผนด้านบุคลากรในหน่วยงานให้เกิดการพัฒนาหน่วยงานตลอดจนการปรับปรุงเสริมสร้างแรงจูงใจของบุคลากรให้มีขวัญและกำลังใจที่ดีขึ้น ซึ่งจะสามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุดต่อหน่วยงาน อันจะส่งผลให้การบริหารงานขององค์กรให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในที่สุด

คำถามเพื่อการวิจัย

1. ปัจจัยใดที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร
2. การสร้างแรงจูงใจในองค์กรมีลักษณะอะไร
3. มีแนวทางแก้ไขปัญหาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรอย่างไรบ้าง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่าง ที่ได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยการกำหนดเป็นโควตา (Quota) จำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 5 คน ข้าราชการ จำนวน 5 คน และลูกจ้าง จำนวน 5 คน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ 2 ลักษณะ คือ การวิเคราะห์บริบทเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์เชิงบรรยาย (Descriptive Analysis)

ผลของการวิจัย

จากการที่ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้บริหาร ข้าราชการและลูกจ้าง ตามประเด็นคำถามที่กำหนดไว้และได้ผลการสัมภาษณ์ตามประเด็นและตามกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1. การศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ด้านปัจจัยใดที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่า มีประเด็นอยู่ 2 ประเด็น โดยแยกประเด็นที่เหมือนกันและต่างกัน ดังต่อไปนี้

1.1 ประเด็นเหมือนกัน

1.1.1 ความกระตือรือร้น ความเอาใจใส่ ความขยันหมั่นเพียร สภาพแวดล้อม เช่น เพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา สถานที่ปฏิบัติงาน สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่ทำให้การปฏิบัติงานในหน้าที่และงานที่ได้รับมอบหมายสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

1.1.2 มีการบริหารจัดการเงินเดือนและค่าตอบแทน ตามระเบียบข้อบังคับ อย่างเป็นธรรมและมีการจัดสวัสดิการให้กับบุคลากร เช่น การรักษาพยาบาล การศึกษาบุตรการตรวจสุขภาพประจำปี เป็นต้น เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์

1.2 ประเด็นที่ต่างกัน

1.2.1 ผู้บังคับบัญชาไม่ค่อยยอมรับความคิดเห็นของบุคลากร การกล่าวยกย่องชมเชยผลการปฏิบัติงานของบุคลากรน้อยเกินไป การบริหารงานยังยึดติดกับแนวคิดของตนเองมากเกินไป สภาพแวดล้อมของการปฏิบัติงานบุคลากรยังแบ่งแยกเป็นกลุ่มเป็นฝ่าย จึงทำให้การประสานงานในองค์กรเกิดความล่าช้าและทำให้งานไม่สำเร็จตามเป้าหมายที่องค์กรตั้งไว้

1.2.2 องค์กรไม่ให้ความเป็นธรรมในการประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อเลื่อนเงินเดือนและค่าตอบแทนรายเดือนให้กับบุคลากรในสังกัด สวัสดิการที่พึงมีไม่ครอบคลุมถึงบุคลากรในทุกๆประเภท

จากการสัมภาษณ์ในด้านปัจจัยใดที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร ได้ข้อสรุปดังนี้ สภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน ความกระตือรือร้น ความขยันหมั่นเพียร ความเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติงาน เพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา รวมไปถึงการบริหารเงินเดือน ค่าตอบแทนรายเดือน และสวัสดิการในด้านต่างๆเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้กับองค์กรให้สำเร็จตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. การศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ด้านการสร้างแรงจูงใจในองค์กรมีลักษณะอะไร จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่า มีประเด็นอยู่ 2 ประเด็น โดยแยกประเด็นที่เหมือนกันและต่างกัน ดังต่อไปนี้

2.1 ประเด็นเหมือนกัน

2.1.1 ผู้บริหารสร้างความรักความสามัคคีของคนในองค์กรความสามัคคีเป็นสิ่งที่ช่วยให้การดำเนินงานในองค์กรราบรื่น การพูดคุย ประสานงานในแต่ละหน่วยงานล้วนมีผลมาจากความสามัคคีทั้งสิ้น ซึ่งผู้บริหารสามารถสนับสนุนให้เกิดความสามัคคีที่ดีในองค์กรได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่นการจัดกิจกรรมสัมพันธ์ร่วมกัน เปิดพื้นที่ให้พนักงานทำความรู้จักกัน

2.1.2 ผู้บริหารสนับสนุนให้เกิดความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน การมีโอกาสได้เลื่อนขั้น เลื่อนเงินเดือน เลื่อนตำแหน่ง และได้รับการพิจารณาความดีความชอบอย่างยุติธรรมได้รับการส่งเสริมสนับสนุนในการพัฒนาความรู้ความสามารถ และทักษะจากการปฏิบัติงานตลอดจนโอกาสในการศึกษาต่อ อบรม สัมมนา และศึกษาดูงาน

2.2 ประเด็นที่ต่างกัน

2.2.1 การแข่งขันในการปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรทำให้เกิดความแตกแยก แบ่งพรรคแบ่งพวก แก่งแย่งชิงดี ประจบประแจงผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชา ทำให้องค์กรเกิดความเสียหายหรือการบังคับบัญชาภายในองค์กรไม่มีประสิทธิภาพ

2.2.2 ผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาให้ความเป็นธรรมไม่เท่าเทียม มีการเลือกที่รักมักที่ชังใช้ระบบอุปถัมภ์ ทำให้บุคลากรภายในองค์กรขาดความมั่นคงในอาชีพการงานการเลื่อนขั้น เลื่อนเงินเดือน เลื่อนตำแหน่ง และได้รับการพิจารณาความดีความชอบไม่มีความยุติธรรม

จากการสัมภาษณ์แรงจูงใจด้านการสร้างแรงจูงใจในองค์กร ได้ข้อสรุปดังนี้ ผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชามีการบริหารงานด้วยความยุติธรรมสร้างความรักความสามัคคีภายในองค์กร สนับสนุนสงเสริมและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถและมีความชำนาญในการปฏิบัติงานรวมไปถึงการประเมินผล เลื่อนขั้น เลื่อนเงินเดือน เลื่อนตำแหน่ง มีการปฏิบัติต่อบุคลากรอย่างยุติธรรม

3. การศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ด้านแนวทางการแก้ไขปัญหาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรอย่างไรบ้างจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่า มีประเด็นอยู่ 2 ประเด็น โดยแยกประเด็นที่เหมือนกันและต่างกัน ดังต่อไปนี้

3.1 ประเด็นที่เหมือนกัน

3.1.1 ผู้บริหารมีความยุติธรรม มีการสร้างความสามัคคีให้กับคนในองค์กร จัดกิจกรรมศึกษาดูงาน ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรได้มีความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน เปิดโอกาสให้บุคลากรได้ใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ

3.1.2 ส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้ข้อระเบียบกฎหมายที่ใช้ในการปฏิบัติงานในหน้าที่ที่รับผิดชอบ ส่งเสริมให้บุคลากรได้เข้ารับการอบรมและศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น เพื่อนำความรู้ความชำนาญมาปรับปรุงการปฏิบัติงานในหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

3.2 ประเด็นที่ต่างกัน

3.2.1 ผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาให้ความเท่าเทียมไม่ครอบคลุมในบุคลากรทุกคน ทุกฝ่าย การบริหารงานควรใช้ระบบคุณธรรมและให้ความเป็นธรรมต่อบุคลากรโดยท่าเทียมกัน

3.2.2 การเข้ารับการฝึกอบรมหรือการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นบุคลากรบางประเภทยังไม่ได้รับสิทธิในเรื่องนี้ ทำให้บุคลากรขาดขวัญและกำลังใจในการที่จะปฏิบัติงาน

จากการสัมภาษณ์ด้านแนวทางการแก้ไขปัญหาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร ได้ข้อสรุปดังนี้ ผู้บริหารมีความยุติธรรม สร้างความสามัคคีส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นผลักดันบุคลากรให้พัฒนาตนเองเพื่อโอกาสความก้าวหน้าในสายอาชีพ ทำให้บุคลากรเกิดความภักดีและพร้อมที่จะปฏิบัติงานให้กับหน่วยงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการไปแล้วนั้นพบประเด็นที่จะอภิปรายเพิ่มเติมดังนี้จากการสัมภาษณ์แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า

ประเด็นที่หนึ่ง เรื่อง ปัจจัยที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร ผลการศึกษาพบว่า 1) ความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ผลที่เกิดจากการปฏิบัติงานในหน้าที่และความสามารถในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจนสำเร็จเป็นที่พอใจของผู้บังคับบัญชา ทั้งนี้เพราะงานที่ได้รับมอบหมายตรงกับสายการปฏิบัติงานเมื่อเกิดปัญหาสามารถแก้ไขได้ทำให้งานที่ประสบความสำเร็จในเป็นที่น่าพอใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ นิรมล กิติกุล (2549, หน้า 39) ได้กล่าวว่า ความสำเร็จในการทำงานของบุคคล หมายถึง การที่บุคลากรสามารถปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจนบรรลุผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ 2) ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน การมีโอกาสได้เลื่อนขั้นเงินเดือน เลื่อน และได้รับการพิจารณาความดีความชอบอย่างยุติธรรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ได้รับการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชา ได้มีโอกาสในการเข้าฝึกอบรมเพื่อให้ได้รับความรู้ใหม่ๆ มาปรับปรุงและนำมาพัฒนา

งานในหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ยุภาพร ยุภาส (2550, หน้า 256 – 258) ได้กล่าวว่า ความก้าวหน้าจากการปฏิบัติงาน ได้รับการเลื่อนขั้นตำแหน่งให้สูงขึ้นของบุคลากรในองค์กร การมีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมหรือได้รับการฝึกอบรม 3) ค่าตอบแทนและสวัสดิการ ค่าตอบแทนที่ได้รับเหมาะสมกับความรู้ความสามารถ สวัสดิการเรื่องการเบิกค่ารักษาพยาบาลและบริการด้านต่าง ๆ มีความเหมาะสม ทั้งนี้เป็นเพราะว่าข้าราชการในหน่วยงานมีการพูดถึงเรื่องค่าตอบแทนที่เป็นธรรม ค่าตอบแทนที่ได้รับเพิ่มขึ้นในแต่ละปี และผลตอบแทนอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับ ณัฏฐพันธ์ เขจรนันทน์ (2542, หน้า 238) การให้ผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจในรูปแบบต่างๆ กัน เช่น ค่าจ้าง เงินเดือน เงินชดเชย หรือผลประโยชน์อื่น ๆ ที่องค์กรให้แต่ละบุคคลเพื่อเป็นค่าตอบแทนการปฏิบัติงานของบุคคลในองค์กร

ประเด็นที่สอง เรื่อง ลักษณะการสร้างแรงจูงใจในองค์กร ผลการศึกษาพบว่า 1) ความสามัคคีของคนในองค์กร ความสามัคคีเป็นสิ่งที่ช่วยให้การดำเนินงานในองค์กรราบรื่นการพูดคุย ประสานงานในแต่ละหน่วยงานล้วนมีผลมาจากความสามัคคีทั้งสิ้น ซึ่งผู้บริหารสามารถสนับสนุนให้เกิดความสามัคคีที่ดีในองค์กรได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การจัดกิจกรรมสัมพันธ์ร่วมกัน เปิดพื้นที่ให้พนักงานทำความรู้จักกันซึ่งสอดคล้องกับ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542, ออนไลน์) ได้ให้ความหมายความสามัคคีว่าหมายถึงความพร้อมเพรียงกันความปรองดองกัน 2) ความก้าวหน้าในหน้าที่ การงานการมีโอกาสได้เลื่อนขั้นเงินเดือน เลื่อนตำแหน่ง และได้รับการพิจารณาความดีความชอบอย่างยุติธรรมได้รับการส่งเสริมสนับสนุนในการพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะจากการปฏิบัติงานตลอดจนโอกาสในการศึกษาต่อ อบรม สัมมนา และดูงานซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ยุภาพร ยุภาส (2550, หน้า 256 – 258) ได้กล่าวว่า ความก้าวหน้าจากการปฏิบัติงาน เช่น ได้รับการเลื่อนขั้นตำแหน่งให้สูงขึ้นของบุคลากรในองค์กร การมีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมหรือได้รับการฝึกอบรม

ประเด็นที่สามเรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร ผลการศึกษาพบว่าผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาให้ความยุติธรรมกับบุคลากรทุกประเภทอย่างเท่าเทียมกัน องค์กรสนับสนุนหรือส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตนเอง เช่น การเข้าฝึกอบรมในด้านการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดความชำนาญหรือเชี่ยวชาญ การให้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นรวมไปถึงการใช้ระบบอุปถัมภ์ในการบริหารงาน วิธีการแก้ปัญหาในองค์กร 1) สร้างความสามัคคีให้กับบุคลากรในองค์กร เพราะความสามัคคีเป็นสิ่งที่ช่วยให้การดำเนินงานในองค์กรราบรื่น การพูดคุยประสานงานล้วนแต่มีผลมาจากความสามัคคีทั้งสิ้น ผู้บริหารสามารถสนับสนุนให้เกิดความสามัคคีที่ดีในองค์กรได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การจัดกิจกรรมสัมพันธ์ร่วมกัน เปิดพื้นที่ให้บุคลากรทำความรู้จักกันจัดศึกษาดูงานนอกพื้นที่เป็นต้น 2) การพิจารณาความดีความชอบ การประเมินผลการปฏิบัติงาน การเลื่อนขั้น

เลื่อนตำแหน่ง เลื่อนเงินเดือน ผู้บริหารควรดำเนินการอย่างยุติธรรม โปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ ผู้บริหารต้องมีการสนับสนุนและส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาในทุก ๆด้านและทุก ๆ โอกาสเกี่ยวกับการปฏิบัติงานเพื่อจะนำมาซึ่งการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และส่งเสริมความก้าวหน้าในหน้าที่การงานของบุคลากรในองค์กร

สรุป

จากวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับ แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ 2) หาแนวทางแก้ไขปัญหาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากลุ่มตัวอย่าง พบผลการวิจัยดังนี้

จากผลการสัมภาษณ์แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวม ปัจจัยที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน คือ ความสำเร็จในการปฏิบัติงานในหน้าที่และงานที่ได้รับมอบหมายให้บรรลุผลสำเร็จตามกำหนดและสามารถในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจนสำเร็จเป็นที่พอใจ ภาคภูมิใจแก่ตนเอง ผู้ร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา และความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน การมีโอกาสได้เลื่อนขั้นเงินเดือน เลื่อนตำแหน่ง การย้ายหรือเปลี่ยนงานที่สูงขึ้น และได้รับการพิจารณาความดีความชอบอย่างยุติธรรม

ข้อเสนอแนะ

จากวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ จาการสัมภาษณ์เชิงลึกมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานดังนี้

1. ผลจากการวิจัย พบว่า บุคลากรปฏิบัติงานไม่ตรงกับสายงานทำให้การปฏิบัติไม่ประสิทธิภาพผู้บังคับบัญชาควรมอบหมายงานให้ตรงกับสายงาน และส่งเสริมผลักดันให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถเช่น มอบหมายงานที่ตรงกับสายงานและความรู้ความสามารถที่บุคลากรทำจะก่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพและเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นในการปฏิบัติงาน

2. ผลการวิจัย พบว่า บุคลากไม่เคยได้รับโอกาสให้หาประสบการณ์ในการปกิบัติ ผู้บังคับบัญชาควรส่งเสริมสนับสนุนและเปิดโอกาสให้บุคลากรได้หาประสบการณ์ในการทำงานโดยการศึกษาต่อ สัมมนา และศึกษาดูงานเพื่อจะได้นำความรู้ที่ได้รับจาการศึกษาต่อ สัมมนา และศึกษาดูงานมีพัฒนาการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. ผลการวิจัย พบว่า บุคลากรได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการต่างๆ ไม่เหมาะสม ผู้บังคับบัญชาควรส่งเสริมและสนับสนุนเกี่ยวกับเรื่องค่าตอบแทนและสวัสดิการต่างๆ ให้กับบุคลากร เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ในลักษณะเงินรางวัลโบนัสประจำปีและสวัสดิการด้านเงินกู้เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร

เอกสารอ้างอิง

โกวิทย์ พวงงาม. (2550). *การปกครองท้องถิ่นไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ชมพูนุทศรีพงษ์. (2548). *แรงจูงใจในการทำงานของพนักงานภาคเอกชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.* ยะลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ.2540. (2540). สืบค้นจาก http://lawlocal.tongthin.com/law0009.pdf

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2559). *สามัคคี[ออนไลน์]*. สืบค้นจาก http://rirs3.royin.go.th/new-search/word-search-all-x.asp

ไพศาล มะระพฤกษ์วรรณ และคณะ. (2542). *การจัดและพัฒนาองค์การทางการศึกษา.* กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยรามคาแหง.

ยุภาพร ยุภาส. (2550). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์.* คณะมนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ณัฏฐพันธ์ เขจรนันทน์. (2542). *การจัดการทรัพยากรบุคคล.* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิรมล กิติกุล. (2549). *องค์การและการจัดการ.* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2541). *จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล.* กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.

อุปกรณ์ ดีเสมอ. (2547). *ปัญหาการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด.* รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

องค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์. (2558). *เอกสารรายงานการประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ ประจำเดือน มิถุนายน พ.ศ. 2558*. เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่ม.

การพัฒนารูปแบบองค์กรแห่งความสุขในระดับชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก

The Happy Organizational Development of Local Villages in Dongmoonlek Administrative Organization

จิรโรจน์ บุญราช[1] และจุฬา เจริญวงค์[2*]

[1]สังกัด สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
[2]สังกัด สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
[*]E-mail: chula2555@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้นำเสนอการพัฒนารูปแบบองค์กรแห่งความสุข ในระดับชุมชน ขององค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาองค์ประกอบแห่งความสุขในระดับชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก และ เพื่อหาแนวทางพัฒนารูปแบบการสร้างองค์กรแห่งความสุข จากระดับชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก วิธีการดำเนินการวิจัยนี้ ข้อมูลทุติยภูมิ จากการค้นคว้า ตำรา เอกสาร งานวิจัย เว็บไซต์ ที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลปฐมภูมิ จากการสำรวจ โดยการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง นำประเด็นเดียวกันมาจัดอยู่ในหมวดหมู่เดียวกันจัดทำข้อมูลสรุป กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมินการพัฒนารูปแบบประกอบด้วย นักบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานองค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การนำข้อมูลมาเขียนอภิปรายตามลักษณะของข้อมูล ดำเนินการเรียบเรียงเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า บุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 31-40 ปี มีสถานภาพสมรส และมีการศึกษาระดับปริญญาตรี ทำงานอยู่ในระดับปฏิบัติการ รายได้ต่อเดือน ต่ำกว่า 10,000 บาท และมีอายุการทำงานต่ำกว่า 5 ปี แนวทางพัฒนารูปแบบการสร้างองค์กรแห่งความสุข พบว่า 1. แนวทางการพัฒนาด้านภารกิจหรืองานที่ทำ ควรให้บุคลากรได้เลือกในแผนงานที่ตัวเองรักและชอบ และผลักดันให้บุคลากรได้อยู่ใกล้ดูแลครอบครัว 2. แนวทางการพัฒนาด้านเพื่อนร่วมงาน ความสัมพันธ์ในที่ทำงาน ควรสร้างให้บุคลากร คิดว่าตัวเองคือส่วนหนึ่งขององค์กร และมีความหมายต่อหน่วยงาน 3.แนวทางการพัฒนาด้านสถานที่ทำงาน

สิ่งอำนวยความสะดวก ควรสร้างให้บุคลากร พอใจในกฎระเบียบของหน่วยงาน รวมทั้งไม่ออกข้อบังคับมากจนเกินไปจนกระทบต่อการทำงาน

คำสำคัญ องค์กรแห่งความสุข

ABTRACT

This research to present the happy organizational development of local villages in Dongmoonlek Administrative Organization. The research objectives were to examine the elements of happiness appearing in local villages in Dongmoonlek Administrative Organization, and to explore a methodology of the happy organizational development of local villages in Dongmoonlek Administrative Organization. The research methodology comprised an exploration of secondary data and a review of related textbooks, documents, and other research. Meanwhile, an exploration of primary data was committed through collecting qualitative data from the structural interviews. Then, those data was classified into the same type of group to summarize its implications. A sample of the administrators and officers of Dongmoonlek Administrative Organization was selected to study about evaluation of pattern development. Data analysis was about discussing those of data according to its qualifications, organizing, and describing.

The results shown that the mostly of personnel at Dongmoonlek Administrative Organization aged 31-40 years. Most of them got married and finished a bachelor's degree. The majority of personnel worked in operational level, earned less than 10,000 baht a month, and had working experience less than 5 years. The methodologies of the happy organizational development were found: firstly, 1. the development of missions and working roles: the personnel were required to work their favorite operational jobs; moreover, they were possibly suited near the family; secondly, 2. the development of colleague: relationships in the working place – the personnel were motivated as they were part and important to the organization; and last, 3. the development of working place: facilities - the personnel were required to not only be satisfied with the organizational regulations but also with not lavish rulemaking which might affect their working performance.

Keyword: Happy Organization

บทนำ

ปัจจุบันในสภาพเหตุการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลง องค์กรจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ จนทำให้คนยุ่งกับการทำงานเป็นหลัก จนขาดการพักผ่อน เพราะต้องการหาเงินจนขาดการดูแลสุขภาพตัวเองไม่ต่างกับมนุษย์เงินเดือน และการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบันทำให้ภาครัฐ เอกชน กระตือรือร้น เพื่อความอยู่รอดในสังคม ส่งผลให้เกิดการแข่งขัน จนนำไปสู่ภาวะ ปัญหาต่างๆ มากมาย ผลกระทบดังกล่าวส่งผลถึงความเครียดในการทำงาน จากโรคต่างๆ ล้วนมาจากสุขภาพร่างกาย จิตในอ่อนแอ นำไปสู่ปัญหาทางสังคม เช่น อาชญากรรม และคนๆ หนึ่งจะทำงานไม่น้อยกว่า 8 ชั่วโมง จนที่ทำงานคือบ้านหลังที่ 2 หากนานไปจนเกิดภาวการณ์ตรึงเครียด ประสิทธิภาพการทำงานจะลดลง ผู้บริหารควรสร้างความสุขให้เกิดขึ้นในที่ทำงาน เพราะเวลาในการทำงานเยอะกว่าเวลาส่วนตัว เท่ากับเราใช้เวลาเกินครึ่งชีวิตในการทำงาน เพราะสุดท้ายสิ่งที่ทุกคนต้องการนั้นคือ ความสุข

องค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก ในบทบาทของการเป็นเครือข่ายขององค์การบริหารส่วนตำบลปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งการที่มีผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบล ที่เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่เน้นดูแลสุขภาพมากกว่าโครงสร้างพื้นฐาน ส่งผลให้ตำบลดงมูลเหล็กได้นำแนวคิดมาต่อยอดและพัฒนาจนเกิดการบริการจัดการที่เน้นเรื่องการจัดการสุขภาวะ มีความโดดเด่นเรื่องการพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชน ให้มีการจัดการให้แกประชาชนตั้งแต่เกิดจนตาย และสนับสนุนส่งเสริมการประกอบอาชีพ เช่นกองทุน(กองบุญ)สวัสดิการชุมชนดงมูลเหล็ก จนเกิดเป็นระบบการจัดการตนเอง 7 ระบบย่อย ที่ประกอบด้วย 24 แหล่งเรียนรู้ ตำบลดงมูลเหล็กจึงสามารถเป็นกลไกหนุนเสริมและเป็นพี่เลี้ยงตำบลอื่นๆ ที่เป็นเครือข่ายให้เกิดการเรียนรู้ในการเพิ่มสมรรถนะในการจัดการตำบลตนเองได้ โดยอาศัยกระบวนการถ่ายทอดจากการปฏิบัติการจริง บทเรียนการจัดการตนเอง กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในระหว่างตำบลในเครือข่ายและข้ามเครือข่าย ตลอดจนกระบวนการพัฒนานโยบายร่วมกันเพื่อขับเคลื่อนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งต่อไป องค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก เป็นองค์กรหนึ่งที่ได้รับการเชิญชวนจาก สำนักงานส่งเสริมสุขภาพแห่งชาติ เพื่อทำหน้าที่เป็น เจ้าภาพหลัก ในการขับเคลื่อนงานด้านสุขภาวะที่ใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง เป็น กลไกการขับเคลื่อนชุมชนน่าอยู่ ที่ใช้แหล่งเรียนรู้ของระบบการจัดการตนเอง ระบบต่างๆในเขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก เป็นฐานการเรียนรู้ร่วมกันขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สมัครใจเข้าร่วมเป็นเครือข่าย (องค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก. 2558)

จากการที่องค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก เป็นตัวจักรสำคัญในการพัฒนาองค์การการให้บริการสาธารณะ การดูแลทุกข์สุขของประชาชน ฉะนั้นการสร้างองค์กรแห่งความสุข ย่อมมีผล

ทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความสุขในการปฏิบัติงาน เกิดความร่วมมือร่วมใจ สร้างความสามัคคีในการปฏิบัติงาน สร้าง ความเชื่อมั่น และศรัทธาในองค์กร รวมทั้งเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างบุคคลในองค์กรกับนโยบาย ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานโดยตรง ด้วยเหตุนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก จึงควรส่งเสริมองค์กรแห่งสุขภาวะ ความสุขให้เกิดขึ้นกับบุคลากร มาพัฒนาองค์กรอย่างชัดเจน เพื่อนำไปสู่องค์กรแห่งความสุขควบคู่กับการทำงาน ผู้วิจัยจึงได้จัดทำการวิจัยในเรื่องการพัฒนารูปแบบการสร้างองค์กรแห่งความสุขในระดับชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก ซึ่งมีความสำคัญต่อการกำหนดทิศทางการขับเคลื่อนการสร้างองค์กรแห่งความสุขเป็นอย่างยิ่ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบแห่งความสุขในระดับชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก

2. เพื่อหาแนวทางพัฒนารูปแบบการสร้างองค์กรแห่งความสุข ในระดับชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ จะทำการศึกษาถึง แนวทางการสร้างองค์กรแห่งความสุข ในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมีขอบเขตการศึกษา ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร เป็นบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 40 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา จะทำการศึกษาแนวทางการสร้างองค์กรแห่งความสุข ในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยศึกษาความองค์ประกอบในการสร้างองค์กรแห่งความสุขในการปฏิบัติงาน เพื่อใช้เป็นแนวทางการสร้างองค์กรแห่งความสุข ในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ทำการศึกษา คือ องค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก จังหวัดเพชรบูรณ์

กรอบความคิดในการวิจัย

ตัวแปร อิสระ

1. การจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางกาย (Happy body)
2. กิจกรรมส่งเสริมความมีน้ำใจ (Happy Heart)
3. การจัดกิจกรรมช่วยเหลือสังคม (Happy Society)
4. การจัดกิจกรรมสร้างความสนุกสนานผ่อนคลาย (Happy Relax)
5. การจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะ เพิ่มพูนความรู้ให้กับพนักงาน พัฒนาสมอง (Happy brain)
6. การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมศีลธรรมให้กับพนักงาน (Happy Soul)
7. การจัดกิจกรรมรณรงค์ให้พนักงานใช้จ่ายอย่างประหยัด (Happy Money)
8. การจัดกิจกรรมสร้างความรักความผูกพันในครอบครัวและสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครอบครัว (Happy family)

แนวทางการพัฒนาสภาพความสุขในการทำงานปัจจุบัน

1. ด้านภารกิจหรือลักษณะงานที่ทำ
2. ด้านเพื่อนร่วมงาน / ความสัมพันธ์ในที่ทำงาน
3. ด้านสถานที่ทำงาน / สิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงาน

ตัวแปรตาม

การพัฒนารูปแบบการสร้างองค์กรแห่งความสุข ในระดับชุมชน ขององค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การสอบถามบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก จำนวน 40 คนโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และผู้ให้ถูกสัมภาษณ์ตอบคำถามด้วยคำถามเดียวกัน และจดบันทึกการสัมภาษณ์ เพื่อให้ทราบถึงสภาพความสุขในการทำงานในปัจจุบัน และวิธีการเสริมสร้างองค์กรแห่งความสุข

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้การสอบถามในประเด็นที่เป็นสภาพความสุขในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก เพื่อนำผลการศึกษาใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างองค์กรแห่งความสุข โดยมีหัวข้อในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการเสริมสร้างองค์กรแห่งความสุข บุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

1. คำถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบการสอบถาม โดยลักษณะคำถามเป็นแบบมีโครงสร้าง

2. คำถามแบบประเมินสภาพความสุขในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก ในปัจจุบัน

3. คำถามเพื่อใช้ประเมินแนวทางการสร้างองค์กรแห่งความสุข ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก

4. คำถามเพื่อแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการสร้างองค์กรแห่งความสุขของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก

วิธีในการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็กด้วยตนเอง และผู้วิจัยได้อบรมผู้ช่วยผู้วิจัย (นักศึกษา) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนในทุกๆด้าน ผู้วิจัยจึงรวบรวม ข้อมูลทั้ง 2 ประเภท

1. ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลภาคสนาม เป็นการรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยดำเนินการนำแบบสัมภาษณ์ไปให้กลุ่มเป้าหมายตอบแบบสัมภาษณ์

2. ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่รวบรวมจากเอกสารต่างๆ และผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือ รายงานการวิจัย และสถิติข้อมูล โดยรวบรวมข้อมูลจากห้องสมุดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ประโยชน์ในการกำหนดกรอบแนวความคิดในการวิจัยครั้งนี้ และอ้างอิงในการเขียนรายงานการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์ โดยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้มาทำการตรวจสอบหาความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย มีขั้นตอนในการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1. ตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ 2. ดำเนินการจัดทำดัชนีข้อมูลประเด็นเดียวกันให้อยู่ในหมวดหมู่เดียวกัน 3. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความสุขในการ

ปฏิบัติงาน องค์ประกอบขององค์กรแห่งความสุขในการปฏิบัติงาน แนวทางการสร้างองค์กรแห่งความสุข โดยนำข้อมูลที่ได้มาเขียนอภิปรายตามลักษณะของข้อมูล ดำเนินการเรียบเรียงเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. จากผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับคุณลักษณะทั่วไป พบว่า บุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 57.5 มีอายุระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 60 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 57.5 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 57.5 เป็นบุคลากรระดับปฏิบัติการ ร้อยละ 92.5 ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน ต่ำกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 70 และมีอายุการทำงานต่ำกว่า 5 ปี ร้อยละ 62.5

2. การสร้างองค์กรแห่งความสุข

ผลการวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบขององค์กรแห่งความสุข ประกอบด้วย 8 ด้านได้แก่ สุขภาพดี (Happy Body) น้ำใจงาม (Happy Heart) การผ่อนคลาย (Happy Relax) หาความรู้ (Happy Brain) การมีคุณธรรม (Happy Soul) การใช้เงินเป็น (Happy Money) ครอบครัวที่ดี (Happy Family) สังคมดี (Happy Society)

ผลการวิจัยพบว่า หน่วยงานมีนโยบายทางด้านคุณภาพชีวิตคนทำงาน และผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนมากเคยเข้าร่วมกิจกรรม กิจกรรมเกี่ยวกับการสร้างความสุขในการทำงานด้วยสุข 8 ประการ ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด เห็นว่ากิจกรรมที่เข้าร่วมมากที่สุด คือ กิจกรรมการช่วยเหลือชุมชน รองลงมา คือกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจ การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมะ การตรวจร่างกายประจำปี กีฬาชุมชน แข่งขันกีฬาต้านยาเสพติด รองลงมา คือ กิจกรรมการส่งเสริมทักษะ เพิ่มพูนความรู้ให้กับพนักงาน ส่งพนักงานไปอบรมอย่างสม่ำเสมอ อบรมความรู้ภาษาอังกฤษ การจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับด้านกฎหมาย รองลงมา คือ กิจกรรมการเสริมสร้างความสนุกสนาน ผ่อนคลาย มีกิจกรรมสันทนาการร่วมกัน กิจกรรมขยะแลกไข่ รณรงค์เลิกเหล้าเลิกบุหรี่ กิจกรรมวันสงกรานต์ การแข่ง ประเพณีแข่งเรือยาว รองลงมา คือ กิจกรรมการส่งเสริม รณรงค์ให้พนักงานใช้จ่ายอย่างประหยัด และคุ้มค่า การใช้กระดาษรีไซเคิล การรณรงค์การใช้ไฟใช้น้ำอย่างประหยัด ร่วมกันสร้างจิตสำนึก, การอบรมให้ความรู้ในการใช้จ่ายเงิน ปลูกผักสวน รองลงมา คือ กิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้กับพนักงาน กิจกรรมแห่งเทียนเข้าพรรษา ทำบุญพระ 9 วัด หล่อเทียนพรรษา บวชเณรภาคฤดูร้อน กิจกรรมโครงการคุณธรรมและจริยธรรม สุดท้าย คือ กิจกรรมสร้างความรัก ความผูกพัน ในครอบครัว และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครอบครัว กิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว กิจกรรมผู้สูงวัยใส่ใจลูกหลาน โครงการสายใยรักแห่งครอบครัว กิจกรรมเข้าค่ายครอบครัวอบอุ่น

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ เห็นว่ากิจกรรมด้านที่เด่นที่สุด คือ กิจกรรมการช่วยเหลือชุมชน เพราะเป็นภารกิจหลักที่องค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็กต้องให้ความช่วยเหลือทุกข์สุขของประชาชนในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบ

3. สภาพความสุขในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก

การศึกษาสภาพความสุขในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก ประกอบด้วย ด้านภารกิจหรืองานที่ทำ ด้านเพื่อร่วมงาน /ความสัมพันธ์ในที่ทำงาน ด้านสถานที่ทำงาน / สิ่งอำนวยความสะดวก

3.1 ความคิดเห็นในการทำงาน ด้านภารกิจหรืองานที่ทำ ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรมีความสุขดีในการทำงาน เพราะได้ทำงานที่ตัวเองรักและชอบ ได้อยู่ใกล้ดูแลครอบครัว บางคนมีความสุขในการทำงานดีที่ได้สอนเด็กเล็ก รวมทั้งมีเพื่อนร่วมงานที่ดีช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รองลงมา คือ มีความกระตือรือร้นในการทำงาน และได้ทำงานที่ตนเองรักจึงอยากทำงานให้ดีที่สุด รองลงมา คือ งานที่ทำอยู่ในปัจจุบันนี้ตรงกับความสามารถของตนเอง เพราะในปัจจุบันได้ทำงานช่วยเหลือชาวบ้านและได้ทำให้หมู่บ้านดีขึ้น ส่วนหนึ่งเห็นว่า เป็นงานที่ไม่ตรงกับความรู้ความสามารถของตนแต่อาศัยการเรียนรู้งานโดยไม่ยากนัก รองลงมา คือ มีการพัฒนาถึงความก้าวหน้า เพราะได้มีการศึกษาค้นคว้าในสิ่งที่ตนเองถนัด และผู้บังคับบัญชาให้การสนับสนุน ส่วนหนึ่ง มีความตั้งใจในการทำงาน เพราะได้เรียนต่อ ในระดับที่สูงขึ้น โดยผู้บริหารให้โอกาสความก้าวหน้าได้อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เป็นลูกจ้างทั่วไปจนปัจจุบันได้บรรจุเข้ารับราชการครู รองลงมา คือ งานในปัจจุบัน ไม่เยอะเกินไป มีเวลาพักผ่อนเพียงพอ เพราะ เป็นงานที่ต้องทำให้เสร็จตามขอบเขตการปฏิบัติงาน จึงมีเวลาเพียงพอและเหมาะสม ส่วนหนึ่งรู้สึกว่างานหนักบ้าง แต่ก็ทำด้วยความเต็มใจ รองลงมา คือ ผู้บังคับบัญชาให้อิสระการคิดและออกแบบงาน มีกฎ กติกา ที่เป็นข้อกำหนดและตกลงร่วมกัน บางส่วน ได้รับอิสระการทำงาน หัวหน้าและเพื่อนร่วมงาน ไม่ได้มาจ้องจับผิดอะไรทุกคนต่างทำงานของตนเอง สุดท้าย คือ ผู้บริหารเข้าถึงประชาชนดูแลพัฒนาตำบลอย่างดี สังเกตจากผู้บริหารมีความโปร่งใส มีความเป็นธรรม ส่งผลให้บุคคลภายนอกศรัทธาและเชื่อมั่นในองค์กร

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ เห็นว่า ประชาชนผู้มาติดต่อได้รับความพึงพอใจมากที่สุด เพราะเจ้าหน้าที่ทุกคนยินดีให้บริการด้วยความเต็มใจ และรอยยิ้ม ตามแนวทางการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก ที่ว่าเน้นการให้บริการประชาชน

3.2 ความคิดเห็นในการทำงาน ด้านเพื่อนร่วมงาน ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ โดยผู้บริหารขอความคิดเห็นทุกครั้ง และมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่างๆ โดยฟังเสียง ความคิดเห็นส่วนใหญ่ โดยทุกคนมีส่วนร่วม รองลงมา คือ ผู้บริหาร มีความห่วงใยในพนักงานทุกระดับอย่างเท่าเทียมกัน โดยสังเกตจากการสอบถามความเป็นอยู่และการดำรงชีวิต รองลงมา คือ ทางครอบครัวเข้าใจในบทบาทหน้าที่การทำงาน สามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง รองลงมา

คือเพื่อนสามารถปรึกษา ได้ทุกเรื่อง เพราะความสนิทกันในการทำงาน สุดท้าย คือ องค์กรอยู่กันแบบครอบครัว ส่วนหนึ่งรู้สึกว่า ด้วยภาระงานหรืองานประจำทำให้ไม่ได้พบปะพูดคุยกันเท่าที่ควร

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ เห็นว่า ตัวเองคือส่วนหนึ่งขององค์กร และมีความหมายต่อหน่วยงาน เพราะ ทุกคนในองค์กรมีหน้าที่รับผิดชอบแตกต่างกันไป ถ้างานในหน้าที่ขาดบุคคลใดบุคคลหนึ่งในงานนั้นๆ ก็จะดำเนินการไปอย่างล่าช้า

3.3 ความคิดเห็นในการทำงาน ด้านสถานที่ทำงาน สิ่งอำนวยความสะดวก ผลการวิจัยพบว่า อยากได้เงินเดือนเพิ่ม เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันสินค้าและบริการมีการปรับราคาขึ้นและต้องทำอาชีพเสริมวันหยุดบ้างเป็นเวลา เนื่องจากรายได้น้อยกว่ารายจ่าย รองลงมา คือ มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบแต่ไม่เพียงพอ และต้องเดินไปใช้อุปกรณ์ต่างห้องตามความจำเป็นที่ต้องใช้ รองลงมา คือ รู้สึกพอใจมาก ด้านความสะอาด มีคนดูแลเป็นอย่างดี มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย รองลงมา คือ รู้สึกดีมากกับการจัดระบบการทำงาน มีเพียงเรื่องเงินเดือนที่ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายภายในครอบครัว

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ เห็นว่า พอใจในกฎระเบียบของหน่วยงาน เพราะไม่ได้มีข้อระเบียบบังคับมากจนเกินไปทำให้ทำงานได้ง่ายขึ้น

อภิปรายผล

การพัฒนารูปแบบองค์กรแห่งความสุขขององค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก มีประเด็นที่นำมาอภิปราย ดังนี้

แนวทางการพัฒนาการสร้างองค์กรแห่งความสุข ประเด็นที่นำมาเพื่อเป็นแนวทางพัฒนาดังนี้

1. ด้านภารกิจหรืองานที่ทำ ควรให้บุคลากรได้เลือกในแผนงานที่ตัวเองรักและชอบ และผลักดันให้บุคลากรได้อยู่ใกล้ดูแลครอบครัว

2. ด้านเพื่อนร่วมงาน ความสัมพันธ์ในที่ทำงาน ควรสร้างให้บุคลากร คิดว่าตัวเองคือส่วนหนึ่งขององค์กร และมีความหมายต่อหน่วยงาน

3. ด้านสถานที่ทำงาน สิ่งอำนวยความสะดวก ควรสร้างให้บุคลากร พอใจในกฎระเบียบของหน่วยงาน รวมทั้งไม่ออกข้อบังคับมากจนเกินไปจนกระทบต่อการทำงาน

ส่วนองค์ประกอบแห่งความสุข มีประเด็นที่ต้องส่งเสริมและดำเนินการดังนี้

1. ส่งเสริมกิจกรรมการช่วยเหลือชุมชน และสังคม

2. ส่งเสริมกิจกรรมด้านสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ

3. เสริมสร้างทักษะ เพิ่มพูนความรู้ให้กับพนักงาน

4. ส่งเสริมกิจกรรมความสนุกสนาน ผ่อนคลาย

5. อบรมให้ความรู้แก่พนักงานเรื่องการใช้จ่ายอย่างประหยัด อดออม

6. เสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้กับพนักงาน

7. สร้างความรัก ความผูกพัน ในครอบครัว และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครอบครัว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป/เชิงนโยบาย

1. ควรจัดอบรมในสิ่งต่างๆ เพื่อให้ความรู้และช่วยเหลือประชาชน
2. อย่ามองแต่จุดดีของเพื่อนร่วมงานแต่จงมองข้อด้อยในการทำงานและแก้ไขปัญหาร่วมกัน
3. ทุกคนต้องรักและสามัคคีกันทำงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดีที่สุด
4. ต้องประพฤติปฏิบัติตนตามกฎระเบียบขององค์กรที่ได้ตั้งกำหนดไว้

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัย/การทำวิจัยต่อยอด

การทำวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้แนวทางแห่งความสุขเพื่อเป็นองค์กรแห่งความสุข

เอกสารอ้างอิง

กรมสวัสดิการทหารเรือ (สก.ทร.). (2558). *การประเมินคุณภาพชีวิตข้าราชการ*. สืบค้นจาก. http://www.navy.mi.th/

นิตยสารหมอชาวบ้าน. (2558). *องค์กรแห่งความสุข ด้วยความสุข 8 ประการ*. สืบค้นจาก. http://www.doctor.or.th/

บริษัท ไลอ้อน (ประเทศไทย) จำกัด. (2558). *ความสุขในการทำงาน*. สืบค้นจาก. http:/www.thaihealth.or.th/

องค์กรแห่งความสุข. (2558). *Happy Workplace ด้วยความสุข 8 ประการ*. สืบค้นจาก. http://www.nokpct.net/

องค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก. (2558). สืบค้นจาก. http://www.dongmoonlaek.go.th/

บทสรุปผู้บริหาร

การประเมินสถานการณ์ของผู้ชายและเยาวชนในพื้นที่ขัดแย้งชายแดนใต้ของประเทศไทย และแนวทางการดูแลช่วยเหลือ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี

ปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยที่ยืดเยื้อมาถึง 10 ปี นับจากความรุนแรงที่ปะทุขึ้นในปี 2547 เกิดจากหลายปัจจัยประกอบเข้าด้วยกัน ปัจจัยหลักคือ เรื่องการเมืองแห่งอัตลักษณ์และชาติพันธุ์ การเรียกร้องสิทธิในการดำรงอัตลักษณ์ ศาสนา และภาษาของตน มีการใช้ความรุนแรงจากหลายกลุ่มที่ต่อต้านรัฐอย่างไม่เปิดเผยตัวที่ชัดเจน เพื่อลดทอนความชอบธรรมในอำนาจรัฐ ประกอบกับปัจจัยแทรกซ้อนอื่นๆ เช่น เรื่องอิทธิพลและผลประโยชน์ การเมืองท้องถิ่น ฯลฯ ทำให้ปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้คลุมเครือ ไม่มีความชัดเจน และซับซ้อน

รัฐได้มีความพยายามในการแก้ปัญหาโดยใช้ 2 แนวทางควบคู่กันไปคือ งานด้านความมั่นคงซึ่งเป็นการใช้กำลังทหารเข้าจำกัดและตอบโต้ผู้ก่อเหตุรุนแรง กับ การพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ ใช้งบประมาณไปทั้งสิ้น 206,094,440 ล้านบาท ส่งผลให้การเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงหลังปี 2551 ลดจำนวนลงและมีระดับค่อนข้างคงที่ในแต่ละปี ซึ่งลักษณะของเหตุการณ์ความรุนแรงยังมีความแปรปรวนสูงเพราะขึ้นอยู่ปัจจัยแวดล้อมทางสังคมในแต่ละช่วง แต่เมื่อพิจารณาในแง่ผลกระทบที่เกิดขึ้นกลับพบว่า ทั้งจำนวนผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บโดยเฉลี่ยในแต่ละปีไม่ได้ลดลง เนื่องจากเป็นการเปลี่ยนจากความรุนแรงเชิงปริมาณ เป็น ความรุนแรงเชิงคุณภาพ โดยเปลี่ยนยุทธวิธีการใช้ความรุนแรงจากการลอบยิง มาเป็นการใช้ระเบิดมากขึ้น ต่อมาได้มีความพยายามแก้ปัญหาด้วยการริเริ่มกระบวนการพูดคุยสันติภาพ ระหว่างรัฐบาลไทยกับตัวแทนขบวนการแนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติมลายูปาตานี (BRN) ที่จัดขึ้นอย่างเป็นทางการครั้งแรกเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2556 ซึ่งเป็นการจุดประกายความหวังให้คนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่กระบวนการพูดคุยก็ได้หยุดชะงักจากสถานการณ์ทางการเมืองในประเทศ ขณะเดียวกัน การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ซึ่งมีศอ.บต.เป็นผู้รับผิดชอบหลักพบว่ายังไม่สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างมีนัยยะสำคัญ ขณะที่ปัญหาสำคัญทางสังคมหลายเรื่องกลับรุนแรงขึ้น ทั้งการแพร่ระบาดของยาเสพติด การว่างงานของเยาวชน เป็นต้น เนื่องจากการสนับสนุนการพัฒนาในด้านต่างๆ ยังทำในลักษณะโครงการพิเศษเป็นครั้งๆ ไม่มีความต่อเนื่องเปลี่ยนไปตามนโยบายผู้บริหาร ส่งผลให้งบประมาณที่ลงไปในพื้นที่ไม่ได้นำไปสู่การพัฒนาฐานการผลิตทั้งภาคเกษตรและอุตสาหกรรม ตลอดจนการพัฒนาด้านการศึกษาของเยาวชนที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาในระยะยาวได้

สถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นได้ก่อให้เกิดผลกระทบกับคนในพื้นที่เป็นวงกว้างในหลายมิติ จากสถิติ มกราคม 2547 ถึง เมษายน 2557 มีผู้เสียชีวิต 6,097 คน เป็นมุสลิม 3,583 คน เป็นพุทธ 2,359 คน ผู้บาดเจ็บ 10,908 คน เป็นมุสลิม 3,475 คน เป็นพุทธ 6,462 คน ประชาชนต้องใช้ชีวิตอยู่กับความเสี่ยง อยู่กับสถานการณ์ที่มีแต่ความไม่แน่นอน สับสน และซับซ้อน ทั้งนี้ผู้ได้รับผลกระทบไม่ว่าจะเป็นผู้ชาย ผู้หญิง หรือเด็ก ไม่ว่าจะศาสนาใดก็ตาม ต่างต้องดูแลตัวเองไปตามวิธีของแต่ละคนภายใต้สถานการณ์ความรุนแรงที่ดำรงอยู่ จากประสบการณ์ในพื้นที่ที่มีสถานการณ์ความขัดแย้งและความรุนแรงเกิดขึ้นทั่วโลก พบว่า ผู้ชายมักตกเป็นเป้าของความรุนแรง เพราะถูกมองว่าเป็นคู่ขัดแย้งที่พร้อมจะใช้ความรุนแรงต่อสู้กับรัฐ ดังนั้นการที่ผู้ชายตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงจึงเป็นเรื่องที่รับได้กว่าการที่ผู้หญิงตกเป็นเหยื่อ สำหรับชายแดนใต้ของประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน มีผู้ชายที่เสียชีวิตจากสถานการณ์ความไม่สงบ ตั้งแต่ปี 2547 - สิงหาคม 2557 คิดเป็นร้อยละ 90.68 ของผู้เสียชีวิตทั้งหมด นอกจากนี้การถูกเพ่งเล็งจับตามองจากรัฐเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ผู้ชายเกิดความรู้สึกเครียด คับข้องใจ ประกอบกับการที่ไม่ค่อยเชื่อมั่นและมีความไม่ไว้วางใจรัฐเป็นทุนเดิม เมื่อรู้สึกเป็นฝ่ายถูกกระทำอย่างไม่เป็นธรรม จะยิ่งเจ็บปวดและเกิดความเคียดแค้น โดยเฉพาะเยาวชนชายที่ขาดโอกาสทางการศึกษาและทางสังคม ไม่ได้ถูกเตรียมความพร้อมให้มีทักษะชีวิตที่มากพอ ก็ง่ายที่จะเข้าร่วมกับกลุ่มที่จับอาวุธต่อต้านรัฐ ดังนั้นผู้ชายและเยาวชนชายจึงเป็นกลุ่มเปราะบางที่มีความเสี่ยงสูง

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา กลุ่มนักวิจัยและนักพัฒนาต่างๆ มักให้ความสำคัญกับผู้หญิงที่ต้องใช้ชีวิตท่ามกลางเหตุการณ์ความขัดแย้งและความรุนแรง ในขณะที่กลุ่มผู้ชายซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบส่วนใหญ่กลับถูกละเลย และเข้าถึงได้ยากกว่า ทำให้สังคมมีความรู้ ความเข้าใจและตระหนักถึงคนกลุ่มนี้ค่อนข้างน้อย ดังนั้นการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับชีวิตของผู้ชายและเยาวชนชายในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะเรื่องราวชีวิตของคนกลุ่มนี้ที่มักจะถูกมองว่าเป็นเพียงปัจจัยหนึ่งในเรื่องราวความขัดแย้งที่เกิดจากการตอบโต้อย่างไม่สิ้นสุดระหว่างสองฝ่าย ได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความรุนแรงและการต่อสู้ ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ทั้งนี้ ยุทธศาสตร์และแผนการช่วยเหลือผู้ชายและเยาวชนชาย จะเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการสันติภาพที่สามารถนำไปสู่การสร้างความสงบสุขที่ยั่งยืนได้

การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งเน้นไปที่กลุ่มเป้าหมายผู้ชายและเยาวชนชายที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนใต้ เพื่อทำความเข้าใจปัญหา ผลกระทบที่ได้รับ และหาแนวทางที่เหมาะสมในการดูแลช่วยเหลือ ยกระดับคุณภาพชีวิต ให้ผู้ชายเยาวชนชายอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี มีคุณค่าในสังคม รวมถึงได้มีส่วนในการร่วมแก้ปัญหาความขัดแย้ง เสริมสร้างสันติภาพจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยทำการศึกษาถึงผลกระทบที่ได้รับและสาเหตุของผลกระทบ (Impact and Causes) ทั้งระดับปัจเจก ระดับครอบครัว และระดับชุมชน ในมิติต่างๆ ได้แก่ ผลกระทบด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านเศรษฐกิจและการทำมาหากิน ตลอดจนผลกระทบทางสังคม การรับมือและการปรับตัวต่อผลกระทบที่เกิดขึ้น (Coping Strategy) ความต้องการ (Needs) ตลอดจนบทบาทของหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ในการ

ดูแลช่วยเหลือผู้ชาย เยาวชนชายที่ได้รับผลกระทบ (Service Providers) โดยพยายามทำความเข้าใจความรู้สึก ความคิด มุมมองของผู้ได้รับผลกระทบ และวิเคราะห์ช่องว่างของการดูแลช่วยเหลือผู้ชายและเยาวชนชาย ตลอดจนปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้เกิดปัญหาและผลกระทบ ที่จะนำไปสู่ข้อเสนอแนวทางในการดูแลช่วยเหลือที่สอดคล้องและมีประสิทธิภาพ

กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา คือ ผู้ชายและเยาวชนชายที่ได้รับผลกระทบในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส แบ่งเป็นสองกลุ่มคือ <u>กลุ่มที่หนึ่ง</u> ผู้ชายและเยาวชนชายที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากสถานการณ์ความไม่สงบ (Direct Impact) ได้แก่ *1) ผู้ชายและเยาวชนชายที่ถูกจับกุม ดำเนินคดีความมั่นคง* (Detainee/ Ex detainee) 2) *ผู้ชายและเยาวชนชายที่อยู่ในการเฝ้าระวังของรัฐ* (Watch List) ทั้งผู้ที่ถูกเชิญตัวไปสอบสวน หรือ ผู้ที่โดนหมายพ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ และ*3) เยาวชนชายที่สูญเสียบุคคลในครอบครัวจากสถานการณ์ความไม่สงบ* <u>กลุ่มที่สอง</u> ผู้ชายที่ได้รับผลกระทบทางอ้อมจากสถานการณ์ความไม่สงบ (Indirect Impact) เป็นผู้ที่ไม่ได้รับความสูญเสียหรือความเสียหายในด้านชีวิตและทรัพย์สินจากสถานการณ์ความรุนแรงหรือไม่ได้รับผลกระทบจากคดีความมั่นคง แต่ได้รับผลกระทบในการดำเนินชีวิตทั้งในมิติทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ *เยาวชนชายที่ว่างงานทั่วไป* ซึ่งจำแนกตามการนับถือศาสนา (พุทธ - มุสลิม) การตั้งถิ่นฐาน (เขตพื้นที่ชนบทเชิงเขาหรือพื้นที่ทำสวนเขตชายฝั่งทะเล และเขตชุมชนเมือง) และ ลักษณะการศึกษา

การเก็บข้อมูลทำในสองลักษณะคือ สำรวจเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งจากในประเทศและต่างประเทศ กับเก็บข้อมูลภาคสนามจากกลุ่มตัวอย่างที่กระจายตัวครอบคลุมพื้นที่ทั้งสามจังหวัด โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับผลกระทบทั้งสิ้น 24 กลุ่ม จำนวน 118 คน และสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) กับ กลุ่มเป้าหมายที่ได้รับผลกระทบ จำนวน 17 คน และ กับ Service Providers ทั้งที่เป็นหน่วยงานรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคเอกชนรวม 21 หน่วย / องค์กร เป็นจำนวน 34 คน

จากการศึกษามีบทสรุปสำคัญตามประเด็นการศึกษาในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อผู้ชายและเยาวชนชายที่ได้รับผลกระทบโดยตรงและทางอ้อมจากสถานการณ์ความไม่สงบ ดังนี้

ผู้ชายที่ถูกจับกุมดำเนินคดีความมั่นคง

ผู้ที่โดนคดีความมั่นคงตั้งแต่ปี 2547- กันยายน 2557 มีจำนวนทั้งสิ้น 4,082 คน ยังมีผู้ที่หลบหนีหมายจับจำนวน 1,023 คน ซึ่งผู้ชายที่ถูกจับกุมดำเนินคดีความมั่นคงมีทั้งผู้ที่ถูกจับกุมดำเนินคดีจากหลักฐานการเกิดเหตุ และถูกจับกุมจากการถูกซัดทอดโดยไม่ได้มีหลักฐานที่ชัดเจน เมื่อถูกดำเนินคดีร้อยละ 61 ได้รับการประกันตัวและร้อยละ39 ถูกคุมขังระหว่างสู้คดีโดยส่วนใหญ่แต่ละคนจะโดนหลายคดี และการฟ้องร้องการสู้คดีจะทำไปทีละคดี จากสถิติพบว่าแต่ละคดีจะใช้เวลาพิจารณาประมาณ 1-2 ปี ทำให้ต้องติดอยู่ในกระบวนการสู้คดีเป็นเวลานาน

ผลกระทบที่เกิดกับผู้ชายที่ถูกจับกุมดำเนินคดีความมั่นคงมีทั้งระดับปัจเจก ระดับครอบครัว และระดับชุมชน ผลกระทบระดับปัจเจกที่สำคัญคือ เรื่องของ***ความปลอดภัยในชีวิต*** โดยเฉพาะผู้ที่พ้นคดีกรณีศาลยกฟ้อง ***เรื่องอิสรภาพและศักดิ์ศรีในการใช้ชีวิตอย่างปกติหลังจากที่พ้นคดีมาแล้ว การสูญเสียสถานภาพและบทบาททางสังคม*** เพราะผู้ถูกจับกุมคุมขังมักถูกคนในสังคมตัดสินไปแล้วว่าเป็นคนไม่ดีแม้ภายหลังศาลจะยกฟ้องก็ตาม ***และ ความรู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรมและไม่เชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรม*** ซึ่งตลอดเวลาที่ผ่านมาสะท้อนว่า รัฐยังไม่สามารถทำให้คนกลุ่มนี้รู้สึกมั่นใจในเรื่องเหล่านี้ได้ สำหรับผลกระทบสำคัญที่เกิดกับครอบครัว คือ ***ผลกระทบทางเศรษฐกิจ*** จากการมีค่าใช้จ่ายระหว่างสู้คดีและประกันตัว ขณะที่รายได้ลดลงเนื่องจากขาดเสาหลักในการประกอบอาชีพ ส่วนผลกระทบในด้านอื่นๆ เช่น ความสัมพันธ์กับคนในชุมชน ความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว ผลกระทบทางจิตใจ ความหวาดกลัว ซึมเศร้า ความรู้สึกคับแค้น เกลียดชังเจ้าหน้าที่ ฯลฯ แม้ผู้โดนคดีความมั่นคงจะให้ความสำคัญรองลงมา แต่ก็มีความจำเป็นที่ต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือ เพราะเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะช่วยฟื้นฟูให้คนกลุ่มนี้และครอบครัวสามารถกลับมาใช้ชีวิตเป็นปกติได้เร็วขึ้น

สำหรับบทบาทของชุมชนและสังคมในการมีส่วนร่วมดูแลช่วยเหลือผู้ที่โดนคดีความมั่นคงยังไม่ชัดเจนนัก เนื่องจากการโดนคดีความมั่นคงเป็นประเด็นที่อ่อนไหว นอกจากจะกระทบต่อผู้โดนคดีและครอบครัวโดยตรงแล้ว ยังทำให้เกิดผลกระทบต่อเนื่องไปถึงคนที่เกี่ยวข้อง ทั้งญาติพี่น้อง และคนในชุมชน จึงทำให้คนเหล่านี้พยายามรักษาพื้นที่ปลอดภัยของตนเอง และเข้ามามีส่วนในการดูแลช่วยเหลือผู้โดนคดีและครอบครัวค่อนข้างน้อย ที่ผ่านมา ***การพยายามรับมือและจัดการกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจะทำแบบปัจเจกเป็นหลัก*** คือ ทำโดยตัวของผู้ชายที่โดนคดีความมั่นคงและครอบครัว โดยผลกระทบด้านความปลอดภัยจะรับมือและจัดการใน 3 ลักษณะได้แก่ 1) ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการเดินทางและการใช้ชีวิตประจำวัน 2) หาที่อยู่ที่คิดว่าปลอดภัยทั้งชั่วคราวและถาวร 3) หากลุ่มองค์กรที่จะเป็นที่อิงที่ทำให้รู้สึกปลอดภัยและให้คำปรึกษาได้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นองค์กรเอกชน ภาคประชาสังคม เพราะไม่ไว้วางใจรัฐ ขณะเดียวกันช่วงสามปีที่ผ่านมาก็เริ่มมีพัฒนาการที่ทำใน***ลักษณะของกลุ่ม องค์กร*** โดยมีการรวมกลุ่มของผู้โดนคดีความมั่นคงด้วยกันเอง เพื่อให้เกิดการดูแลช่วยเหลือกันในด้านต่างๆ ได้ดีขึ้น เช่น กลุ่มเพื่อนจำเลย เป็นต้น ส่วนผลกระทบด้านจิตใจจะอาศัยศาสนาและครอบครัวเป็นหลักในการยึดเหนี่ยว

การดูแลช่วยเหลือผู้ชายที่โดนคดีความมั่นคงจากหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องแบ่งได้เป็นสองช่วงคือ ระหว่างถูกจับกุมดำเนินคดี และการช่วยเหลือเยียวยาหลังจากพ้นคดี ในส่วนการดูแลช่วยเหลือระหว่างถูกจับกุมและดำเนินคดีมีสองลักษณะ ได้แก่ การช่วยในการสู้คดีตามกระบวนการยุติธรรมปกติกับ การสร้างทางเลือกให้เข้าสู่กระบวนการเจรจา ซึ่งมีข้อดีข้อจำกัดแตกต่างกัน เช่น การต่อสู้คดีตามกระบวนการยุติธรรม เป็นการพิสูจน์ให้ชัดเจนว่าไม่ได้เป็นคนผิด แต่ต้องใช้เวลานานทำให้เสียเวลาเสียโอกาสของชีวิตและยังต้องเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมาก ส่วนการเข้าสู่กระบวนการเจรจาแม้จะไม่ต้องติดอยู่กับกระบวนการสู้คดีเป็นเวลานาน แต่ก็เท่ากับต้องยอมรับว่าตนเองเป็นคนผิดไปโดยปริยาย และอาจสร้างความเสี่ยงอื่นๆ ตามมาเพราะถูกมองว่าเป็นคนของรัฐ สำหรับการช่วยเหลือเยียวยาหลังจากศาลยก

ฟ้อง โดยหลักแล้วเป็นการให้เงินชดเชยค่าเสียหายจากการถูกควบคุมตัวตามนโยบายเฉพาะกิจของ ศอ.บต.ซึ่งอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้เมื่อเปลี่ยนผู้บริหาร กล่าวโดยสรุป รัฐ และองค์กรที่เกี่ยวข้องยังไม่สามารถให้การดูแลช่วยเหลือผู้ชายที่โดนคดีความมั่นคงได้ทั้งระบบพอที่จะช่วยให้คนกลุ่มนี้สามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างเป็นปกติมากที่สุด

ผู้ชายและเยาวชนชายที่อยู่ในการเฝ้าระวังของรัฐ

กลุ่มผู้ชายและเยาวชนชายที่ถูกเฝ้าระวังจากรัฐ ส่วนใหญ่จะเป็นคนที่มีบทบาทเป็นผู้นำทางศาสนา หรืออยู่ในระบบการศึกษาสายศาสนา เช่น อุสตาซ ครูตาดีกา รวมทั้งเยาวชนในสถานศึกษาสายศาสนา ตลอดจนผู้ที่จบการศึกษาจากประเทศโลกมุสลิม จากข้อมูลปี 2547 - กันยายน 2557 มีผู้ถูกออกหมาย พรก.ฉุกเฉินฯ ทั้งสิ้น 5,469 คน ผู้ที่ยังคงหลบหนีหมาย 891 คน ในระยะ 3-4 ปีแรกของเหตุการณ์มีผู้โดนหมาย พรก.ฉุกเฉินฯ และผู้ที่อยู่ในบัญชีเฝ้าระวังเป็นจำนวนมาก ซึ่งถูกมองว่าเป็นการออกหมายแบบเหวี่ยงแห ทำให้มีผู้ได้รับผลกระทบค่อนข้างมากในช่วงดังกล่าว แต่ในระยะหลังมีแนวโน้มดีขึ้น เนื่องจากการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่มีความชัดเจน แม่นยำมากขึ้น

ผลกระทบสำคัญสำหรับผู้ชายที่ถูกเฝ้าระวังจากรัฐคือ ผลกระทบระดับปัจเจก เรื่อง ***การขาดอิสระในการดำเนินชีวิตต้องอยู่อย่างหวาดระแวง และ การปลดหมาย พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ ที่ไม่เป็นจริงในทางปฏิบัติ*** เพราะยังถูกติดตามเฝ้าระวังจากเจ้าหน้าที่ความมั่นคง และ***ความรู้สึกสูญเสียสถานภาพการยอมรับทางสังคม*** ซึ่งจะมีผลมากกับผู้นำหรือผู้นำศาสนา สำหรับคนกลุ่มนี้การได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจ และทางสังคมจะมากในช่วงต้นและจะค่อยๆ ลดลงไปตามเวลาถ้าไม่ถูกดำเนินคดีความมั่นคง (ป.วิอาญา) และเมื่อพิจารณาผลกระทบในแต่ละด้าน ความรุนแรงก็จะน้อยกว่ากลุ่มที่โดนคดีความมั่นคง ยกเว้นเรื่องการรวมตัวรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมส่วนรวมที่จะทำได้ยาก เพราะต้องอยู่ในสายตาของเจ้าหน้าที่รัฐตลอดเวลา

การรับมือและจัดการกับผลกระทบที่เกิดขึ้น ผู้ที่อยู่ในการเฝ้าระวังของรัฐให้ความสำคัญกับการขอ***ปลดชื่อออกจากบัญชีการเฝ้าระวังของรัฐ*** ส่วน ***เรื่องของความปลอดภัย*** จะพยายามลดความระแวงของเจ้าหน้าที่ความมั่นคงโดยทำให้ตัวเองอยู่ในที่สว่างมากที่สุด ทั้งการใช้ชีวิตประจำวันและการทำกิจกรรมต่างๆ และเมื่อรู้สึกว่าอาจเกิดความไม่ปลอดภัยที่จะกระทบถึงชีวิตได้ก็จะหลบหนี หรือไปหาที่พึ่งที่รู้สึกว่าสามารถคุ้มครองความปลอดภัยให้ได้ สำหรับผลกระทบด้านจิตใจจะใช้ศาสนาและครอบครัวเป็นที่พึ่ง

สำหรับการดูแลช่วยเหลือผู้ชายและเยาวชนชายที่อยู่ในการเฝ้าระวังของรัฐมีการทำใน 3 ประเด็นคือ การป้องกันการถูกละเมิดสิทธิ การขอปลดหมายพรก.ฉุกเฉินฯ และการเยียวยา ในเรื่องการป้องกันการถูกละเมิดสิทธิหรือการกระทำการรุนแรงจากเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้ที่มีบทบาทหลักคือ องค์กรภาคประชาสังคม โดยเฉพาะศูนย์ทนายความมุสลิม ซึ่งได้รับความไว้วางใจจากผู้ที่อยู่ในการเฝ้าระวังของรัฐและครอบครัว เรื่องการขอปลดหมาย พรก.ฉุกเฉินฯ มีหน่วยงาน องค์กร เช่น ศอ.บต. เครือข่าย

อาสาสมัครยุติธรรมทางเลือก ที่พยายามประสานขอปลดหมาย พรก.ฉุกเฉินฯ และการมีชื่อในบัญชีเฝ้าระวัง แต่ก็ไม่สามารถรับรองผลได้ยังขึ้นอยู่กับนโยบายของหน่วยความมั่นคงเป็นหลัก สำหรับเรื่องการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบกลุ่มนี้ สิ่งที่ทำเป็นหลักคือ การให้เงินชดเชยค่าเสียหายจากการถูกควบคุมตัว ซึ่งเป็นเพียงนโยบายเฉพาะกิจของ ศอ.บต. โดยยังไม่เห็นการเยียวยาในด้านอื่นๆ ที่ชัดเจนที่จะเป็นการลดเงื่อนไขความรู้สึกจากการถูกกระทำโดยรัฐ

เยาวชนชายที่สูญเสียบุคคลในครอบครัวจากสถานการณ์ความไม่สงบ

เยาวชนชายอายุระหว่าง 15-25 ปี ที่สูญเสียคนบุคคลในครอบครัว (ส่วนใหญ่สูญเสียพ่อ) จากสถานการณ์ความไม่สงบจากการกระทำของทุกฝ่าย มีทั้งกรณีสถานการณ์ความไม่สงบทั่วไป จากการถูกวิสามัญจากเจ้าหน้าที่รัฐ และจากเหตุการณ์กรือเซะและตากใบทั้งที่เป็นพุทธและมุสลิม จำแนกตามการช่วยเหลือของรัฐได้เป็น 2 กลุ่มหลัก คือ 1) ครอบครัวที่รัฐให้การช่วยเหลือเยียวยา ได้แก่ เหตุการณ์ที่ได้รับการรรับรอง 3 ฝ่ายว่าเกิดจากความไม่สงบ และ เหตุการณ์ที่เป็นผู้ถูกกระทำจากเจ้าหน้าที่รัฐหรือเหตุการณ์เฉพาะกรณี (กรณีตากใบ กรือเซะ ฯลฯ) และ 2) ครอบครัวที่รัฐไม่ให้การช่วยเหลือเยียวยา ได้แก่ เหตุการณ์ที่เป็นการวิสามัญจากเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งรัฐเชื่อว่าเป็นกลุ่มก่อความไม่สงบ

ผลกระทบหลักที่เกิดขึ้นกับเยาวชนชายที่สูญเสียคนในครอบครัวคือ ***ผลกระทบด้านจิตใจ ผลกระทบทางเศรษฐกิจของครอบครัว และผลกระทบด้านการศึกษา*** ตามลำดับ การที่เยาวชนชายที่สูญเสียคนในครอบครัวเกิดผลกระทบด้านจิตใจมากเป็นเพราะ ต้องสูญเสียคนที่รักอย่างกระทันหันขณะที่ยังเด็กซึ่งเป็นวัยที่ยังรับกับการสูญเสียได้น้อย และยังเป็นวัยที่ต้องการการประคับประคอง ต้องการต้นแบบของความเป็นผู้ชาย เมื่อต้องสูญเสียไปทำให้มีผลกระทบกับตัวเยาวชนอย่างต่อเนื่องในระยะยาว ผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดกับครอบครัวของเยาวชนที่สูญเสียคนในครอบครัว มาจากการที่ต้องขาดเสาหลักของครอบครัว ซึ่งส่งผลกระทบต่อเนื่องไปอีกหลายเรื่อง ทั้งเรื่องที่ครอบครัวต้องแยกกันอยู่ หรือโอกาสทางการศึกษาของลูก สำหรับผลกระทบด้านการศึกษาจะสัมพันธ์โดยตรงกับผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดกับครอบครัวและสภาพจิตใจของเยาวชน ซึ่งการศึกษาจะเป็นตัวกำหนดอนาคต การที่เยาวชนต้องประสบปัญหาด้านการศึกษาทำให้ทางเลือกในอนาคตแคบลง

ผลกระทบต่างๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น จะเกิดกับเยาวชนที่สูญเสียคนในครอบครัวจากการถูกวิสามัญมากกว่ากลุ่มอื่น เพราะไม่ได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างที่ควรเป็น และเป็นการสูญเสียที่บ่มเพาะความเกลียดชังรัฐจากความรู้สึกที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการที่รัฐจะเข้าไปดูแลช่วยเหลือ ขณะเดียวกันก็เป็นเงื่อนไขสำคัญที่อาจผลักให้เยาวชนกลุ่มนี้หันไปใช้ความรุนแรงต่อต้านรัฐได้ในอนาคต

การรับมือและการจัดการกับผลกระทบที่เกิดขึ้นของเยาวชนชายที่สูญเสียคนในครอบครัวจะอิงอยู่กับแม่และครอบครัวเป็นหลัก เพราะลำพังตัวเยาวชนเองยังไม่มีความพร้อมที่จะรับมือกับปัญหาหนักๆ ด้วยตนเอง โดยเฉพาะปัญหาด้านจิตใจที่บางครั้งตัวเยาวชนเองก็ไม่รู้ว่าเกิดปัญหา ต้องมีคนคอยดูแล

ติดตามอย่างใกล้ชิด ความสามารถในการรับมือกับผลกระทบยังขึ้นกับอายุของเยาวชน โดยคนที่ได้รับผลกระทบตอนช่วงที่อายุ 15 ปีขึ้นไปแล้วจะสามารถรับมือกับผลกระทบที่เกิดขึ้นได้ดีกว่าคนที่ได้รับผลกระทบขณะที่ยังเด็ก และบางคนยังสามารถช่วยเหลือดูแลครอบครัวได้ด้วย

การดูแลช่วยเหลือที่เยาวชนชายกลุ่มนี้ได้รับโดยหลักคือการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษา ซึ่งโดยพื้นฐานแล้วนับว่าเพียงพอ แต่การช่วยเหลือเยียวยาของรัฐยังไม่สามารถทำให้เด็กมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างอนาคตที่ดีให้กับตนเอง เพราะมีเยาวชนชายในกลุ่มนี้จำนวนมากไม่เรียนต่อหลังจบมัธยมต้น นอกจากนี้ยังไม่มีหน่วยงาน องค์กรใดที่เข้ามาสนับสนุนส่งเสริมอาชีพให้กับเยาวชนชายกลุ่มนี้โดยตรงส่วนใหญ่จะทำกับแม่ ทำให้เยาวชนชายที่ไม่สามารถเรียนหนังสือต่อ ขาดโอกาส ขาดทางเลือกใหม่ๆ ในชีวิต ขณะที่การส่งเสริมอาชีพเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบ มีหลายหน่วยงาน องค์กรที่ทำอยู่แต่ไม่ได้สนับสนุนอย่างครบวงจร ผู้ได้รับผลกระทบจึงไม่สามารถทำได้ต่อเนื่อง ส่งผลให้ไม่สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบได้ในระยะยาว

โดยภาพรวมการเยียวยาของรัฐยังมีปัญหาบางส่วน ได้แก่ ความล่าช้าในการเยียวยา ซึ่งเกิดจากขั้นตอนการรับรอง 3 ฝ่ายที่ต้องใช้เวลานาน และขาดระบบฐานข้อมูลกลางที่ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้ได้อย่างเป็นปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังมีปัญหาเรื่อง การติดตามเยียวยาที่ทำได้ไม่ต่อเนื่อง เพราะมีข้อจำกัดเรื่องจำนวนบุคลากร และเรื่องสถานภาพความเป็นเจ้าหน้าที่รัฐที่เป็นอุปสรรคต่อการทำงานเยียวยา เช่น ไม่ได้รับความไว้วางใจจากบางกลุ่ม เข้าทำงานในพื้นที่สีแดงได้ลำบาก ที่ผ่านมาการที่รัฐไม่ดูแลช่วยเหลือครอบครัวที่สูญเสียจากการวิสามัญ เป็นเสมือนการซ้ำเติมให้ผลกระทบของคนกลุ่มนี้หนักยิ่งขึ้น ทำให้เยาวชนชายขาดโอกาสและทางเลือกในชีวิตที่มีอยู่น้อยเต็มที แม้ว่าจะมี NGOs บางกลุ่มทำงานช่วยเหลือคนกลุ่มนี้อยู่ แต่ก็มีกำลังไม่เพียงพอ และไม่สามารถช่วยลดเงื่อนไขความไม่พึงพอใจหรือความรู้สึกปฏิเสธรัฐที่คนกลุ่มนี้มีอยู่ได้

เยาวชนชายว่างงาน

การว่างงานของเยาวชนชายในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาสำคัญ โดยภาพรวมภาวะการว่างงานของเยาวชนชายในสามจังหวัดชายแดนใต้ค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ในประเทศ ดังข้อมูลภาวะการว่างงานของผู้ชายอายุ 20 - 30 ปี ในสามจังหวัดชายแดนใต้ที่อยู่ในเกณฑ์ 8 - 9 เปอร์เซ็นต์ ขณะที่ส่วนอื่นๆ ของประเทศไทยอยู่ในเกณฑ์ 3 - 4 เปอร์เซ็นต์ เยาวชนชายมุสลิมที่ว่างงานส่วนใหญ่เรียนจบระดับประถม จากโรงเรียนประถมสามัญในชุมชน และมัธยมต้นจากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาในละแวกบ้าน และมีบางส่วนที่ออกจากโรงเรียนกลางคันขณะเรียนอยู่ระดับมัธยม สำหรับเยาวชนพุทธที่ว่างงาน ส่วนใหญ่อยู่ในระบบการศึกษาจนถึงระดับมัธยมปลายทั้งสายสามัญและสายอาชีพ

ปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการว่างงานของเยาวชนชายมี 2 ประเด็นได้แก่ 1) ***ระดับการศึกษาของเยาวชนชายที่ค่อนข้างต่ำ***ทำให้โอกาสทางเลือกในการทำงานน้อย และ 2) ***ขาดแหล่งงานในพื้นที่***

รองรับ เนื่องจากเศรษฐกิจที่ซบเซาจากสถานการณ์ความไม่สงบ การที่เยาวชนชายมุสลิมมีการศึกษาค่อนข้างต่ำมีเงื่อนไขสำคัญที่เป็นอุปสรรคของการเรียนคือ ***การใช้ภาษาไทยไม่คล่อง*** ขณะเดียวกันก็มี ***ปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาในพื้นที่*** โดยเฉพาะในระบบโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา นอกจากนี้ยังมีเงื่อนไขอื่นๆ ได้แก่ ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวที่ไม่ดีซึ่งส่วนหนึ่งมาจากการมีบุตรมาก ทัศนะเรื่องการเรียนศาสนาของครอบครัวเป็นส่วนหนึ่งที่ปิดกั้นโอกาสการเลือกเรียนตามความสนใจทำให้เยาวชนขาดแรงจูงใจในการเรียน เป็นต้น สำหรับเยาวชนชายพุทธจะอยู่ในระบบการศึกษามากกว่าเยาวชนชายมุสลิม เพราะคนพุทธส่วนใหญ่จะเห็นความสำคัญของการศึกษาจึงพยายามส่งให้ลูกเรียน

นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการว่างงาน ได้แก่ การขาดทักษะฝีมือความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ผู้ประกอบการไม่เชื่อมั่นต่อแรงงานเยาวชนในพื้นที่ โอกาสการรับรู้และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในเรื่องการพัฒนาศักยภาพและแหล่งงานมีน้อย การพัฒนาศักยภาพให้เยาวชนชายยังไม่สามารถทำให้ไปประกอบอาชีพได้จริง ทั้งนี้ยังมีปัจจัยเสริมที่สำคัญต่อการเรียนและการว่างงานของเยาวชนชายมุสลิมคือการมีทัศนคติที่มองว่าคนที่เรียนน้อยและว่างงานถือเป็นเรื่องธรรมดาไม่เป็นปัญหา ขณะเดียวกันสถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นก็เป็นปัจจัยหนุนที่ส่งผลต่อการว่างงานและการใช้ชีวิตโดยทั่วไปของเยาวชนชายให้ลำบากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเยาวชนชายมุสลิมที่ตกเป็นกลุ่มเป้าหมายถูกจับตามองจากฝ่ายความมั่นคง

เมื่อพิจารณาตามลักษณะภูมินิเวศประกอบ พบว่า การตั้งถิ่นฐานและที่อยู่อาศัยก็มีผลต่อฐานะความเป็นอยู่และการว่างงานของเยาวชน เยาวชนชายที่อยู่บริเวณชายทะเลส่วนใหญ่จะมีปัญหาทางเศรษฐกิจซึ่งส่งผลต่อการเรียนต่อมากกว่าเยาวชนในพื้นที่อื่นๆ ขณะเดียวกัน ก็มีข้อจำกัดเรื่องการทำมาหากินเพราะมีฐานทรัพยากรค่อนข้างจำกัด และไม่มีแหล่งงานรองรับการประกอบอาชีพ เมื่อเทียบกับพื้นที่สวนหรือเขตเมือง

ที่ผ่านมาหน่วยงานรัฐไม่ได้กำหนดเยาวชนชายเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญที่จะต้องให้การสนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง จึงไม่มียุทธศาสตร์ที่ชัดเจนในการพัฒนาเยาวชนชาย ทำให้เยาวชนชายไม่ได้รับโอกาสการพัฒนาเท่าที่ควร ทั้งด้านการศึกษาและการพัฒนาการเรียนรู้และทักษะชีวิต ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการใช้ชีวิตและการประกอบอาชีพของเยาวชนชาย สำหรับกลุ่มองค์กรภาคประชาสังคม องค์กรพัฒนาเอกชน โดยภาพรวมยังไม่มีทิศทางในการพัฒนาเยาวชนชายที่ชัดเจน แม้จะมีศักยภาพในการทำงานเสริมศักยภาพของเยาวชนได้ดี แต่ก็มีข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณที่ไม่สามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ จะเห็นว่ามีหลายหน่วยงาน องค์กรที่ส่งเสริมด้านอาชีพแต่ไม่ค่อยประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะยังไม่สามารถหนุนเสริมได้อย่างครบวงจรทั้งเรื่องการเสริมทักษะความรู้ การลงทุนผลิตการตลาด และขาดกระบวนการติดตามสนับสนุน ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และสิ่งสำคัญที่หน่วยงานองค์กรที่ให้การช่วยเหลือเยาวชนชายพึงระวัง คือ ต้องไม่ทำให้การช่วยเหลือสนับสนุนเป็นการไปสร้างความรู้สึกแตกแยกระหว่างคนพุทธ - มุสลิมที่เปราะบางอยู่แล้วให้มากขึ้น เพราะเยาวชนพุทธมองว่าการ

สนับสนุนของหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ที่ผ่านมาส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนเยาวชนมุสลิมเป็นหลัก ทำให้เยาวชนพุทธรู้สึกไม่ได้รับความเท่าเทียม ได้รับโอกาสน้อยกว่าเยาวชนมุสลิม

ผลกระทบในมิติหญิงชาย

สถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้เมื่อมองในมิติหญิงชาย พบว่ามีผลกระทบเกิดขึ้นกับทั้งผู้ชายและผู้หญิง สำหรับผู้ชาย การที่สังคมทั่วไปมองว่าเป็นคู่ขัดแย้งและเป็นผู้กระทำความรุนแรง ทำให้สังคมมองข้ามผู้ชายในฐานะที่เป็นเหยื่อของความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงจากการจับกุม คุมขัง หรือกระทั่งกรณีการถูกวิสามัญ สังคมก็จะยอมรับได้ ซึ่งความรู้สึกจะตรงข้ามหากสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นกับผู้หญิง ขณะเดียวกัน มีการปรับบทบาทระหว่างชายหญิงทั้งในระดับครอบครัวและในสังคม เนื่องจากผู้ชายในพื้นที่โดยรวมต้องลดบทบาทของตนเองลง ทั้งเรื่องการทำมาหากินเลี้ยงดูครอบครัว การเข้าไปมีส่วนร่วม มีบทบาทในชุมชนและสังคม เพื่อไม่ให้ถูกเพ่งเล็งจากเจ้าหน้าที่รัฐและด้วยเหตุผลเรื่องของความปลอดภัย โดยเฉพาะผู้ชายที่โดนคดีความมั่นคงและอยู่ในการเฝ้าระวังของรัฐ ทำให้ผู้ชายรู้สึกสูญเสียสถานภาพของความเป็นผู้นำซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากในสังคมมุสลิม ในทางกลับกันการที่บทบาทผู้ชายต้องจำกัดลงส่งผลให้ผู้หญิงต้องแบกรับภาระเพิ่มขึ้น ทั้งการทำงานหาเลี้ยงครอบครัว ตลอดจนการเข้ามามีบทบาทต่อชุมชน และออกหน้าทำภารกิจทางสังคมแทน พร้อมกับที่ต้องเผชิญความกดดันจากการไม่ยอมรับบทบาทการนำของผู้หญิงในบางด้านสำหรับสังคมมุสลิม และบทบาทบางอย่างที่ผู้หญิงไม่สามารถทำแทนผู้ชายได้ เช่น การเป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างให้กับลูกที่เป็นผู้ชาย

การปรับบทบาทของผู้หญิงยังส่งผลในสังคมวงกว้างในจังหวัดชายแดนใต้ ได้แก่ การที่ผู้หญิงในครอบครัวที่ได้รับผลกระทบส่วนหนึ่งเริ่มเข้ามามีบทบาทในการทำงานเยียวยาช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบรายอื่นๆ กับการทำงานเคลื่อนไหวสังคมรณรงค์ให้ยุติความรุนแรงต่อกลุ่มเปราะบาง และให้ความรู้เรื่องสิทธิมนุษยชน เป็นต้น

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดูแลช่วยเหลือผู้ชายและเยาวชนชายที่ได้รับผลกระทบ มีทั้งปัจจัยที่เกี่ยวเนื่องโดยตรงจากการได้รับผลกระทบและปัจจัยแวดล้อมอันเนื่องมาจากสถานการณ์ความไม่สงบ ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่เมื่อมีการปรับปรุง หรือพัฒนาให้ดีขึ้น จะทำให้การช่วยเหลือดูแลผู้ชาย เยาวชนชายที่ได้รับผลกระทบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถคลี่คลายปัญหาและผลกระทบที่ได้รับ อีกทั้งยังมีส่วนในการลดเงื่อนไขสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้ในระยะยาว ทั้งนี้ปัจจัยที่ส่งผลกระทบโดยตรงได้แก่ 1) กระบวนการยุติธรรมยังมีช่องว่างที่ไม่สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้ประชาชนในพื้นที่และยังไม่มีเป้าหมายที่จะนำไปสู่ยุติธรรมสมานฉันท์ที่ชัดเจน 2) การเยียวยายังไม่สามารถฟื้นฟูความรู้สึกของผู้ได้รับผลกระทบและสร้างความไว้วางใจที่มีต่อรัฐได้ สำหรับปัจจัยแวดล้อม ได้แก่ 1) การทำงาน

ของหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ถูกครอบด้วยมิติความมั่นคงมากเกินไป 2) ความหวาดระแวง ไม่ไว้วางใจระหว่างคนพุทธ-มุสลิมในพื้นที่ 3) การพัฒนายกระดับคุณภาพชีวิตผู้ชายเยาวชนชายในพื้นที่ยังไม่ถูกให้ความสำคัญเท่าที่ควร ทั้งที่เป็นกลุ่มที่เป็นเงื่อนไขสำคัญต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ 4) การสื่อสารยังไม่สามารถสร้างความรู้ ความเข้าใจต่อสถานการณ์ความรุนแรงและความขัดแย้งในพื้นที่ให้กับคนในสังคมได้เพียงพอที่จะนำไปสู่การเสริมสร้างสันติภาพได้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สร้างความเข้มแข็งให้กับระบบและกระบวนการยุติธรรมทางกฎหมาย และมีเป้าหมายไปสู่ยุติธรรมสมานฉันท์ โดยสร้างความชัดเจนในกระบวนการตรวจค้น จับกุมและเชิญตัวมาสอบปากคำ ปรับปรุงขั้นตอนกระบวนการดำเนินคดีให้กระชับเพื่อลดผลกระทบที่จะเกิดกับผู้โดนคดีความมั่นคงและครอบครัวบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาค เท่าเทียมและเป็นธรรมเพื่อให้ประชาชนเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรม และใช้ยุติธรรมสมานฉันท์ และ/หรือยุติธรรมทางเลือกโดยอาศัยพื้นฐานกฎหมายและสถาบันที่มีอยู่ในพระราชบัญญัติความมั่นคงภายใน มาตราที่ 21 หรือพระราชบัญญัติองค์กรอัยการมาตราที่ 21 นอกจากนี้ควรมีกลไกที่ช่วยเหลือด้านความเป็นธรรมแก่ผู้ได้รับผลกระทบ ที่ดำเนินการโดยภาคประชาสังคม หรือสถาบันการศึกษา โดยมีตัวแทนองค์กรด้านสิทธิมนุษยชนทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ ซึ่งมีความเป็นกลางและได้รับการยอมรับจากหลายฝ่ายเข้ามาร่วม

2. ปรับทัศนคติในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยสร้างทัศนคติเชิงบวกระหว่างเจ้าหน้าที่และประชาชนในพื้นที่ สร้างทัศนคติเชิงบวกต่อกระบวนการสันติภาพให้เจ้าหน้าที่รัฐและคนในสังคม ตลอดจนศึกษาบทเรียนทั้งที่ทำสำเร็จ และไม่สำเร็จ สร้างการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อพัฒนาปรับปรุง และป้องกันไม่ให้มีการทำงานที่ผิดพลาดซ้ำ

3. เพิ่มประสิทธิภาพงานเยียวยาโดยใช้แนวทางการมีส่วนร่วม และให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูความรู้สึกและศักดิ์ศรีของผู้ได้รับผลกระทบและฟื้นคืนความสัมพันธ์ของคนในพื้นที่ โดยสนับสนุนให้กลไกทางสังคมที่มีอยู่ในพื้นที่แสดงบทบาทในการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบเป็นหลักอันได้แก่ ชุมชน สถาบันทางศาสนา ภาคประชาสังคม รวมถึงกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบด้วยกัน ทำความเข้าใจหลักเกณฑ์การเยียวยากับผู้ได้รับผลกระทบและครอบครัวอย่างชัดเจน และสื่อสารสร้างความเข้าใจกับสังคม เพื่อให้มีความเข้าใจที่ตรงกัน และพัฒนาระบบฐานข้อมูลกลางงานเยียวยา เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงและช่วยเหลือเยียวยากลุ่มเป้าหมายได้อย่างทันท่วงที มีการติดตามประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันควรให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพจิตของผู้ได้รับผลกระทบโดยมีระบบประเมินคัดกรองจากผู้เชี่ยวชาญ และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ที่สำคัญรัฐควรเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายรวมถึงครอบครัวที่สูญเสียจากการถูกวิสามัญ เพื่อลดเงื่อนไขความไม่พึงพอใจและความรู้สึกปฏิเสธรัฐที่อาจพัฒนาไปเป็นการใช้ความรุนแรงต่อต้านรัฐในอนาคต

4. กำหนดให้ผู้ชาย เยาวชนชาย เป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญที่ต้องให้การสนับสนุนในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา

ด้านเศรษฐกิจและสังคม ส่งเสริมอาชีพอย่างครบวงจรให้กับผู้ชายและเยาวชนชาย โดยคำนึงถึงอาชีพที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของแต่ละกลุ่ม สนับสนุนให้เป็นผู้ประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลางในพื้นที่ โดยพัฒนาทักษะฝีมือ ทักษะทางธุรกิจ ตลอดจนการเข้าถึงแหล่งเงินทุนสร้างแหล่งงานรองรับ ด้วยการส่งเสริมการลงทุน การประกอบการขนาดใหญ่ที่สอดคล้องกับการผลิตของพื้นที่ โดยจัดสภาพแวดล้อมการทำงานให้เหมาะสมกับวิถีวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ ขณะเดียวกัน ต้องสร้างพื้นที่กิจกรรมสำหรับผู้ชาย เพื่อสร้างคุณค่าในตนเองและสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

ด้านการศึกษา เสริมโอกาสด้านการศึกษา เพื่อให้เยาวชนชายเข้าสู่การศึกษาในระบบให้มากที่สุด ทั้งสายสามัญ และสายวิชาชีพ พัฒนาทักษะภาษาไทยให้เยาวชนชายมุสลิม ให้มีทักษะทั้งการอ่าน เขียน และพูดที่ดีขึ้น เพื่อให้มีความมั่นใจในการสื่อสาร และสามารถใช้ในการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับผู้ชายเยาวชนชายที่ไม่สามารถเข้าเรียนในระบบได้ควรส่งเสริมการเรียนวิชาชีพระยะสั้นที่เหมาะสม และตรงกับความต้องการ

5. กระตุ้น สนับสนุนผู้ชาย เยาวชนชายที่ได้รับผลกระทบ ให้มีการรวมตัวเป็นเครือข่าย ทั้งในลักษณะเครือข่ายที่เป็นกลุ่มเดียวกันและเครือข่ายที่ข้ามกลุ่มเพื่อให้เป็นพื้นที่ที่สามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดความรู้สึก เรียนรู้การปรับตัว มีสังคมที่จะคอยช่วยเหลือกัน และสร้างโอกาสใหม่ๆ ในการพัฒนาตนเองและยกระดับไปสู่การช่วยเหลือผู้อื่น

6. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และการพัฒนาทักษะชีวิตให้เยาวชนชาย โดยส่งเสริมการเรียนรู้ให้เปิดโลกทัศน์ สร้างแรงบันดาลใจ ความมุ่งมั่นกระตือรือร้น เสริมศักยภาพความเป็นผู้นำ ผ่านการฝึกอบรม การทำกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ทางสังคมและวัฒนธรรม เรียนรู้จากพื้นที่ต้นแบบหรือเยาวชนต้นแบบ และมีหน่วยให้คำปรึกษาเด็กและเยาวชนที่เป็นมืออาชีพ เพื่อให้เยาวชนชายสามารถอยู่ในสังคมพหุวัฒนธรรมและปรับตัวให้ทันกับสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงได้

7. สร้างบรรยากาศทางสังคมของการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม โดยสร้างการเรียนรู้และทำความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรมในคนกลุ่มต่างๆ เช่น เสริมสร้างความสัมพันธ์เยาวชน คนรุ่นใหม่ในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ผ่านการเรียนและทำกิจกรรมร่วมกันในวัยเด็ก สร้างพื้นที่กิจกรรมร่วมทั้งในระดับชุมชนและระหว่างชุมชนเพื่อให้ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ศาสนา วัฒนธรรมระหว่างกัน และให้โอกาสผู้ที่มีความเห็นต่างเข้าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

8. ฟื้นฟูและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อให้ชุมชนเป็นพื้นที่ความไว้วางใจและมีบทบาทในการดูแลช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบ โดยการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ ช่องทางการสื่อสารใน

ชุมชน เสริมศักยภาพด้านกฎหมาย กระบวนการยุติธรรม และสิทธิมนุษยชน นอกจากนี้ รัฐกับชุมชนควรร่วมกันวางแนวทางการดูแลเด็กกำพร้า เพื่อให้การดูแลเด็กกำพร้าทำได้อย่างครอบคลุมในทุกมิติ

9. การสื่อสารต้องสร้างความรู้ความเข้าใจ ที่จะนำไปสู่การเสริมสร้างสันติภาพ โดยการสื่อสารต้องไม่เป็นการเพิ่มความรู้สึกและบรรยากาศที่แตกแยก ต้องทำด้วยความระมัดระวัง ตรวจสอบข้อมูลอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะในประเด็นที่อ่อนไหว นอกจากนี้ การสื่อสารควรเปลี่ยนให้เป็นภาพที่สมดุลหรือข่าวสารในด้านบวก รายงานสถานการณ์เชิงสร้างสรรค์ สื่อสารเรื่องราววิถีชีวิต อัตลักษณ์ และความแตกต่าง หลากหลายทาง สังคมวัฒนธรรม รวมทั้งให้ความรู้ที่ถูกต้องในกระบวนการยุติธรรม รายงานให้เห็นความก้าวหน้าของขบวนการเคลื่อนไหวในภาคสังคม เพื่อส่งเสริมบรรยากาศในการสร้างสันติภาพและส่งเสริม การไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาของทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและเอื้อต่อการสร้างสันติภาพ

ภาคผนวก

โครงการประชุมวิชาการระดับชาติ : การวิจัยทางสังคมศาสตร์กับการสร้างสันติภาพ
ระหว่างวันที่ 21-23 กันยายน พ.ศ. 2559
ณ สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

หลักการและเหตุผล

งานวิจัยมีความสำคัญมากต่อการพัฒนาประเทศ การจัดประชุมวิชาการเพื่อนำเสนอผลงานวิจัยและผลงานวิชาการต่างๆ เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนางานวิจัย เพื่อทำให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และทำให้นักวิจัยหรือนักวิชาการที่มาร่วมประชุมได้สร้างเครือข่ายในการวิจัยเพื่อการพัฒนาต่อไป ดังนั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของมหาวิทยาลัยด้านการวิจัย ตลอดจนการสร้างประสบการณ์ด้านงานวิจัยในระดับชาติ ในโอกาสที่ วันที่ 21 กันยายน เป็นวันสันติภาพสากล (International Day of Peace หรือ World Peace Day) ที่สถาบันสันติศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญ จึงขอจัดประชุมวิชาการระดับชาติ ภายใต้ชื่อ “ประชุมวิชาการระดับชาติ : การวิจัยทางสังคมศาสตร์กับการสร้างสันติภาพ”

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นการเสนอผลงานวิจัยประจำปีในสาขาต่าง ๆ จำนวน 6 สาขา ได้แก่
   สาขาวิชาความขัดแย้งและสันติศึกษา
   สาขาวิชารัฐศาสตร์
   สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
   สาขาวิชาสังคมศาสตร์
   สาขาวิชาการศึกษาเพื่อการพัฒนา
   สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
   และสาขาที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อเป็นเวทีทางวิชาการ ได้แก่ อาจารย์ นักวิจัย นิสิต นักศึกษา นักวิจัยภาคเอกชนได้พัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพของงานวิจัย ตลอดจนเผยแพร่ความรู้ในสาขาดังกล่าวให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ซึ่งส่งผลในการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
3. เพื่อกระตุ้นและส่งเสริมให้นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ในมหาวิทยาลัยตระหนักและเห็นถึงความสำคัญของงานวิจัยในการผลิตและเผยแพร่ผลงานวิชาการงานวิจัยต่อไป
4. เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ ระหว่างนักวิชาการในภาครัฐและเอกชนอันจะนำไปสู่แนวทางการวิจัยเพื่อการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ และสังคมของ

ประเทศในอนาคต เพื่อส่งเสริมและสร้างเครือข่ายงานวิชาการงานวิจัยและสถาบันการศึกษาในประเทศ เพื่อพัฒนาการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิชาการผลงานวิจัยในระดับชาติ

5. เพื่อให้นักวิชาการทางด้านสังคมศาสตร์ ได้ตระหนักถึงบทบาทในการสร้างสันติภาพแก่สังคม และประเทศ

สาขาการประชุมวิชาการ

สาขาวิชาความขัดแย้งและสันติศึกษา
สาขาวิชารัฐศาสตร์
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
สาขาวิชาสังคมศาสตร์
สาขาวิชาการศึกษาเพื่อการพัฒนา
สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน
สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
และสาขาที่เกี่ยวข้อง

รูปแบบในการจัด

เสนอผลงานวิจัยภาคบรรยาย เรื่องละ 20 – 25 นาที
เสนอผลงานวิจัยภาคโปสเตอร์ เรื่องละ 1 บอร์ด
การสัมมนา อภิปรายและบรรยายพิเศษ

ระยะเวลาการส่งผลงาน

ตั้งแต่ 30 เมษายน – 30 มิถุนายน 2559

หน่วยงานหลักในการจัดการ

สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ระยะเวลาการประชุม

วันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2559 เสนอผลงานวิจัยทั้งภาคบรรยายและโปสเตอร์
วันที่ 22-23 กันยายน พ.ศ. 2559 ทัศนศึกษาเกาะปีนัง ประเทศมาเลเซีย

อัตราค่าลงทะเบียน

ผู้มาประชุมและนำเสนอผลงาน	800 บาท
ทัศนศึกษาเกาะปีนัง (2 วัน 1 คืน)	3,000 บาท

สถานที่

ช่วงเช้า ห้องประชุม 210 สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ช่วงบ่าย ห้องประชุมและห้องบรรยาย สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผู้เข้าร่วมประชุม

อาจารย์ ข้าราชการ นักวิจัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอื่น ๆ บุคลากรภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้สนใจทั่วไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

อาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ และนักศึกษา ได้เผยแพร่งานวิจัย และข้อค้นพบใหม่ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทางวิชาการ และการแก้ไขปัญหาของประเทศชาติ ผู้เข้าประชุมมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อมูล และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งจะนำไปพัฒนาและแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานได้ ผู้เข้าประชุมมีความรู้และวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลมากขึ้น ซึ่งส่งผลต่อการปฏิบัติงาน ทำให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คณะกรรมการดำเนินงาน

รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย กาญจนสุวรรณ	ประธานคณะกรรมการดำเนินงาน
ดร.นฤทธิ์ ดวงสุวรรณ์	รองประธานคณะกรรมการดำเนินงาน
รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสัจการ	กรรมการ
รองศาสตราจารย์ ดร.เกษตรชัย และหีม	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร	กรรมการ
ดร. นิวดี สาหีม	กรรมการ
นางสาวเพ็ญนภา พัทรชนม์	กรรมการ
นายกิตติพัฒน์ ตั้งโพธิธรรม	กรรมการ
นายพัทธนันท์ ลิ่มอรุณวงศ์	กรรมการ
นางสาวมุลยานา ดะอุแม	กรรมการและเลขานุการ

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาและคัดเลือกบทความ

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาและคัดเลือกบทความ

รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย กาญจนสุวรรณ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ชิดชนก เชิงเชาว์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสัจการ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.เกษตรชัย และหีม	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
รองศาสตราจารย์ ประชัน คะเนวัน	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
รองศาสตราจารย์ ดร.รงค์ บุญสวยขวัญ	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

รองศาสตราจารย์ ดร.อุมาพร มุณีแนม	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
รองศาสตราจารย์ กรกฎ ทองขะโชค	มหาวิทยาลัยทักษิณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพร บุญมาก	มหาวิทยาลัยทักษิณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีย์ นัยพินิจ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรพงษ์ เกริกสกุล	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุทธิศักดิ์ ดือเระ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บูฆอรี ยีหมะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัคคกร ไชยพงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี เพชรนาจักร	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ดร.นฤทธิ์ ดวงสุวรรณ์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ดร.ธัญรดี ทวีกาญจน์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ดร.นิวดี สาหีม	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ดร.ปภาวิน พชรโชติสุธี	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
ดร.ฐิติวุฒิ บุญยวงศ์วิวัชร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การประเมินผล

ใช้การประเมินผลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามวัดความพึงพอใจ โดยมีเป้าหมายได้รับค่าประเมินความพึงพอใจเกิน 3.51 ในคะแนนเต็ม 5

คำสั่งสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ที่ 033 / 2559

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานการประชุมวิชาการระดับชาติ :

การวิจัยทางสังคมศาสตร์กับการสร้างสันติภาพ

ด้วยสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีกำหนดจัดการประชุมวิชาการระดับชาติ : การวิจัยทางสังคมศาสตร์กับการสร้างสันติภาพ ในวันที่ 21-23 กันยายน พ.ศ. 2559 ขึ้น เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยในสาขาต่างๆ ทางด้านทางสังคมศาสตร์กับการสร้างสันติภาพ ตลอดจนเท่าให้เกิดความร่วมมือทางวิชาการ

เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุวัตถุประสงค์ และมีประสิทธิภาพ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 21 (6) แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ. 2522 จึงแต่งตั้งคณะกรรมการจัดประชุมวิชาการระดับชาติ : การวิจัยทางสังคมศาสตร์กับการสร้างสันติภาพ ดังต่อไปนี้

คณะกรรมการจัดประชุม

1. รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย กาญจนสุวรรณ	ประธานคณะกรรมการ
2. ดร.นฤทธิ์ ดวงสุวรรณ์	รองประธานคณะกรรมการ
3. รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสัจการ	กรรมการ
4. รองศาสตราจารย์ ดร.เกษตรชัย และหีม	กรรมการ
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร	กรรมการ
6. นางสาวเพ็ญนภา พัทรชนม์	กรรมการ
7. นางสาวเกศฤดี บุญรัตน์	กรรมการ
8. นายกิตติพัฒน์ ตั้งโพธิธรรม	กรรมการ
9. นายพัทธนันท์ ลิ่มอรุณวงศ์	กรรมการ
10. นางสาวชวัลรัตน์ บุญกาญจน์	กรรมการ

11. นางสาวรจิเรข เจริญดี กรรมการ
12. นางรุ่งนภา อัครบวร กรรมการ
13. นางสาวจุฑามาส อินอุทัย กรรมการ
14. ดร.นิวดี สาหีม กรรมการและเลขานุการ
15. นางสาวมุลยานา ดะอุแม กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

หน้าที่ กำหนดรูปแบบการจัดการประชุมวิชาการระดับชาติ ตลอดจนดูแลความพร้อมและความเรียบร้อยเพื่อให้การจัดประชุมวิชาการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

คณะกรรมการบรรณาธิการ

1. รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย กาญจนสุวรรณ ประธานกรรมการ
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ชิดชนก เชิงเชาว์ กรรมการ
3. รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสัจการ กรรมการ
4. รองศาสตราจารย์ ดร.เกษตรชัย และหีม กรรมการ
5. รองศาสตราจารย์ ประชัน คะเนวัน กรรมการ
6. รองศาสตราจารย์ ดร.รงค์ บุญสวยขวัญ กรรมการ
7. รองศาสตราจารย์ ดร.อุมาพร มุณีแนม กรรมการ
8. รองศาสตราจารย์ กรกฎ ทองขะโชค กรรมการ
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร กรรมการ
10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพร บุญมาก กรรมการ
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีย์ นัยพินิจ กรรมการ
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรพงษ์ เกริกสกุล กรรมการ
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี กรรมการ
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทธิศักดิ์ ดือเระ กรรมการ
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัคคกร ไชยพงษ์ กรรมการ
16. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บูฆอรี ยีหมะ กรรมการ
17. ดร.นฤทธิ์ ดวงสุวรรณ์ กรรมการ
18. ดร.ธัญรดี ทวีกาญจน์ กรรมการ
19. ดร.ปภาวิน พชรโชติสุธี กรรมการ
20. ดร.ฐิติวุฒิ บุญยวงศ์วิวัชร กรรมการ
21. ดร.นิวดี สาหีม เลขานุการ

หน้าที่ คัดสรร กลั่นกรอง รวมถึงตรวจสอบความถูกต้อง การใช้ภาษา และแก้ไขถ้อยคำหรือ รูปแบบนำเสนอให้ถูกต้องก่อนการเผยแพร่ใน Proceeding

คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ ต้อนรับ และประเมินผล

1. นางสาวชวัลรัตน์ บุญกาญจน์ ประธานกรรมการ
2. นายกิตติพัฒน์ ตั้งโพธิธรรม กรรมการ
3. ดร.นิวดี สาหีม กรรมการ
4. นางสาวมุลยานา ดะอุแม กรรมการ
5. นางสาวรจิเรข เจริญดี กรรมการ

หน้าที่ ประชาสัมพันธ์งานประชุม จัดเตรียมป้ายชื่อ กระเป๋าเอกสาร ต้อนรับผู้เข้าร่วมประชุม รับลงทะเบียน ประเมินผลการประชุม และงานอื่นๆที่ได้รับมอบหมาย

คณะกรรมการฝ่ายการเงินและพัสดุ

1. นางรุ่งนภา อัครบวร ประธานกรรมการ
2. นางสาวจุฑามาส อินอุทัย กรรมการ

หน้าที่ ประสานงานด้านการเงิน เพื่อให้การประชุมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย รับผิดชอบด้าน การเบิกจ่าย การจัดซื้อจัดจ้าง ค่าตอบแทน จัดทำสรุปรายงานค่าใช้จ่าย งบประมาณ เสนอผู้บริหาร และอื่นๆตามที่ได้รับมอบหมาย

คณะกรรมการฝ่ายอาหาร

1. นางสาวมุลยานา ดะอุแม ประธานกรรมการ
2. ดร.นิวดี สาหีม กรรมการ
3. นางสาวรพีพร บุญมาลี กรรมการ

หน้าที่ ดูแลเรื่องรายการอาหาร ดูแลสถานที่รับประทานอาหารของผู้เข้าร่วมประชุม และงาน ที่ได้รับมอบหมาย

คณะกรรมการฝ่ายสถานที่ ยานพาหนะ และโสตทัศนูปกรณ์

1. นางสาวเกศฤดี บุญรัตน์ ประธานกรรมการ
2. นายพัทธนันท์ ลิ่มอรุณวงศ์ กรรมการ

หน้าที่ ดูแลความพร้อมของสถานที่ตลอดงาน ประสานงานการขอใช้ห้องประชุม ขอรถรับส่ง วิทยากรที่สนามบิน-โรงแรม-สถานที่ประชุม ดูแลเรื่องอุปกรณ์ในห้องที่ใช้

ประชุมทุกห้อง บันทึกภาพบรรยากาศการประชุม จัดทำเกียรติบัตร ดูแลการลงทะเบียนออนไลน์ และงานอื่นๆ ที่ได้รับมอบหมาย

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้จนเสร็จสิ้นกิจกรรม

สั่ง ณ วันที่ 24 มิ.ย. 2559

(ลงชื่อ)

(รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย กาญจนสุวรรณ)

ผู้อำนวยการสถาบันสันติศึกษา

STEP Project

